

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05262

DOS 93-TE YOHR

Victor Hugo

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

וויקטאָר הויגאַ

דאָס 93=טע יאָר

יודיש: ד. א.

ערשטעס פּוּך.

35

דאָס דריי און ניינציגסטע יאָהר

רעכאַן פֿון ווײַטמאַר הונא.

אױפֿן ים.

ערשטעם בוך.

דער וואַלד סאַרדע.

אין די לעצטע טעג פֿון מאי 1798 האָט איינער פֿון די פּאָליצער באַמאָליאָן
 נען, וואָס זענען געשיקט געוואָרען אין ברעמאן, אונטער סאָנמערס (אָנפֿיהרונג
 אָנאָנלשפּירט) דעם שונא מינים שרעקליכען וואַלד סאַרדע פֿון אַשילע. עס זענען
 מען געווען מער גישט ווי דריי הונדערט מענטשען, ווייל דער באַמאָליאָן איז שוין
 פֿריהער פֿערניכטעט געוואָרען אונט שווערען פּרונקערדיג. דאָס איז געווען אין
 יענער צײַט, ווען נאָך די שטאַלמערן און אַרנאָן, זשעמאַס אין וואַלמיי (זענען
 פֿון ערשטען פּאָליצער באַמאָליאָן, וואָס האָט געזעהלט זעקס-הונדערט פֿריידיג
 ליווע, געבליבען קוים זיפּען-אין-זוואַנציג מענטשען, פֿון צווייטען - דריי-אין-דרייסיג
 אין פֿון דריטען - זיבען-אין-פֿינציג. עס איז געווען אַ צײַט פֿון הער-אָיאַשע קאַמפּען
 די באַמאָליאָנען, וואָס זענען געשיקט געוואָרען פֿון פּאַריז אין וואַלדעס
 האַפּען געזעהרט ניין-הונדערט-צוועלף מענטשען. יעדער באַמאָליאָן האָט געראַט
 דריי דאָרטיגערען. מען האָט זיי געדריטעל מאַפּאָליזירט. דעם 27. גאַנצן האָט
 די סעקציע פֿונים (נומער ראַט³⁰) פֿאַרניכטעט אַרױסגעשיקען קיין וואַלדעס פֿאַר

(1) סאָנמער - אַ פּאַרױזער ברויזער, בשעת'ן קאָנווענט - אַ גענעראַל פֿון דער נאַפֿי-
 גאַלער פּאַרױזער ברויזער.
 (2) וואַלד - אַ פּאַר, וואָס איז צערוחט געוואָרען דורך נעחנות פֿון איינער די
 קאַטראַכער און פּרױטען מינים יאָהר 1792.
 (3) נומער ראַט - אין יאָהר 1790 איז פּאַריז פּאַנאָרענישטליכע געוואָרען אין 48
 סעקציעס אין טעריטאָריאַלער און אַדמיניסטראַטיווער הײַנזאָמ, די סעקציעס האָבען אַ וויכ-
 טיגען ראַט אין דער צײַט פֿון דער רעוואָלוציע יעדער האָט געהאַט אױס צוונדערן נאָמען,
 צײַג, סעקציע פֿון אַרנאָ, פּאַטעריסט, רױטער הײַזער, ברוסט, נאַפֿי ראַט א. א. וו.

דער וואלד אין געווען געדיכט פערזאקמען מיט פערזאקעס, פילן אין
דעכבעס; די ערד אין געווען בלאך; דער באך אין געדיכטער גראו האבן
פערשהווען דעם אפבלאנג פון די מענטליכע מיט; קיין שום שטיק אין דאָס
נישט געווען; האָט זיך אַ טישע וואו פערזען, אין ער פאלד פערלארען געזאנגען.
פשוטע שישקעס, ווילדער דאָן, פאפראַטיק, פערעלעך שמויזען האָבען איי-
געלאָכטען אַזעלכע הויכע ציימען, אַז פאר צעהן טויזט אין אינגעליך געווען
אַ מענטשן צו זעהן.

אַפֿט אין דורך די עשר-זיכען דורכגעפלאָגען אַ ווילדע גאָט, אַ וואַסער-דורן —
אַ סימן, אַז נישט ווייט האָבען זיך געפֿונען בלאָזנס.

מען האָט מאַרשירט פֿאַרום אַגעווען אויפֿן צופֿאל, אין דער שוועק,
שאַמער וועט מען נישט געפֿונען דאָס, וואָס מען האָט איינגעמלך געווייט.
צישע-ווייט האָט מען געמאָלען סינים פֿון אַ פֿרוהער-זען האַפֿע, דורכ
געברענטע ערשער, צעמאָלען גראַו, שטעקעליך אין פֿאַרם פֿון אַ גאָס, פֿאַר
בלאָז-נאָע צווייגען. דאָ האָט מען בוסתמא פֿרוהער געקאָמט אַ ווייט, אַפֿע-זיבט
אַ תּלילה; דאָרען האָט מען פֿערפֿונדען אַ פֿערוואַנדעטען; דאָ וואָס זענען אַפֿער
וואַ דורס-עוואַנגען, זענען פֿערשוואַנדען געוואָרען. וואַ זענען זיי אינגאָס אַפֿער
ווייט פֿון האַנען, אַפֿער? אַדער גאָר טאָהענט פֿערהאַלטען, מיטן בוקס אין זאָגרי
עס האָט זיך געדיכט, אַז דער וואַלד אין פֿוסט. דער פֿאַמאָליאָן האָט פֿערהאַ
פֿעלט די פֿאַרזיכטקייט, די איינזאָמקייט האָט פֿערהערט דעם ווייט-
דאָס, וואָס מען האָט קוינעס נישט געזעהן, האָט געעפֿען נאָך אַ טיפֿה מויל
צו האָבען. מען האָט געהאַט אַז מדין מיט אַ וואַלד, אין דערמאָט אַז אַזאָ וואַלד,
וואָס האָט געהאַט זענד אַ שלעכטען שום.

עס אין געווען דער בעגליך, אַז דער שוואַ גלייערש ערגעץ וואו פֿער-שעקט
דרייסיג גרעאָדירען, אַפֿעמאָל אויף אַ וויכשען שטח פֿון די איפֿריגע
אין אַגעפֿהרט דורכין סערושאַנט, זענען אַפֿגעפֿונען אַלס פֿאַפֿאַסטען. די
אַפֿקעטענדען פֿון פֿאַמאָליאָן אין מיט זיי מיטגעוואַנגען. די פֿאַפֿקעטע-
דעדינגס געהען גערן מיט דעם וואַפֿאַרד. מען אין וואַלד אין אַ סגנה, אַפֿער
רעדאַר אין דאָ וואָס צו זעהן. נייגריקייט — האָט אין איינע פֿון די מינים
פֿרויען-מיט.

פֿרזעלונג האָבען די סאָלאַמען פֿון דער קלייער אַפֿמאָלונג אויפֿגעצוי-
מערט. פֿונקט ווי די יענער, ווען זיי דערשפּרען, אַז זיי האָבען אַגעמאָלען
אויף דעם ריכטיגען געלעגער פֿון דער חיה. מען האָט דערפֿאַר אַפֿוס ווי
אַפֿימעס אין מיטען וואַלד, אין עס האָט זיך געדיכט, אַז די בלעטער בערענגען

4) מאַרקשענדערין — אַ פֿרוי, וואָס פֿאַרקויפט לַפֿאַנגס-פֿאַרזאָקטען דער אַרמאָץ אין
נאָחט מיט אַזער מיט.

הָאֵם דִּי כְּאַלְהָאֲמֵן הָאֲבֵן זֶה עֵנְעֵנְעֵן אֲצִינְכֵן

וְהֵן דַּר פֶּאָרְפֶּאָסְמֵן גַּעְפִּימֵן זֶה אוֹיֵף דַּר לִיעֵר, דַּרְאֲמֵן זֶה זֶה
צִיִּצִירֵעֵן נִשְׁמֵ אֲרִינְמִישְׁעֵן: וְהָאֵם עִם אִינוּ דָאֵ צִי מַדִּין, מַהִימ זֶה זֶה זֶה זֶה
זֶה וְאֵלִינֵן. וְאֵ מִנְטֵם — אִין הָאֵם אֲרִימ, וְהָאֵ מֵעֵן הָאֵם בַּעֲמִיקֵם דִּי בַּעֲמִינְטֵם
אִינוּ גַעוּעֵן אֲרִינְמִישְׁעֵרִינְגֵלִם. וְאֵ קִרְיֵן בִּין בִּקְסֵעֵן הָאֵם אִיהֵם אֲרִינְמִישְׁעֵן: כִּי
אֵלֵע וְיִשְׁעֵן הָאֵם מֵעֵן זֶה גַעְצִיעֵלִם אוֹיֵף דַּר דִּינְקֵלֵעֵן מִמְּשָׁלִינְקֵם בִּין וְהָאֵלֵע
אִין דִּי סְאֵלְהָאֲמֵן, הָאֵלְמִישְׁעֵרִינְגֵלִם דָאֵם אוֹיֵג צִינְעִשְׁמִישְׁעֵרִינְגֵלִם זִימֵ פֶּאָרְדֵעִנְטִישְׁעֵן אֲרִימ.
הָאֲבֵן נִרֵ גַעוּאֲרִימ אוֹיֵפִין בַּעֲפֵהֵל בִּין סַעְרוּשְׁאֲנֵם, אִים דָאֲרִימ אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן,
דַּעְרוּוִיִל אֲבַעֲרֵ הָאֵם דִּי מִתְקַעֲמִישְׁעֵרִינְגֵלִם זֶה עֵנְשְׁלֵאֲמֵן אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן
דִּרְךָ דִּי שְׁמִישְׁמִישְׁעֵן, אִין אִין דַּרְאֵם מִאֲבִעֵנִם, וְיֵעֵן דַּרְאֵם סַעְרוּשְׁאֲנֵם הָאֵם גַּעְצִיעֵלִם
אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן: פֶּאָרְדֵעֵן — הָאֵם דִּי פֶּאָרְדֵעֵן אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן: הָאֵלְמִישְׁעֵרִינְגֵלִם

אִין הַעֲרִינְדֵרִינְגֵלִם זֶה צִי דִּי סְאֵלְהָאֲמֵן, הָאֵם זֶה גַעוּאֲמֵן: — שְׁמִישְׁמִישְׁעֵן
חֲרִיבִים — אִין הָאֵם זֶה גַעְצִיעֵלִם לִיעֵפֵעֵן אִין וְהָאֵלֵר אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן. דִּי סְאֵלְהָאֲמֵן עֵנְעֵן
אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן.

אִין וְהִירְקִינְגֵן עֵבֵן אִינוּ דָאֲרִימ גַעוּעֵן.

אִינֵם גַעְרִינְטֵעֵן אֲרִימ בִּין וְהָאֵלֵר אוֹיֵפִין בַּרְעֵן בִּין אִינְטֵם בִּין דִּי קִילִיעֵם
הָאֵם לִכְסִינְגֵעֵן עִישְׁמֵר, וְהָאֵם וְהַעֲרִינְגֵן בִּין דִּי קִילִיעֵן אוֹיֵפִין וְהָאֵלֵר פֶּאָרְדֵעֵן
דִּי וְהָאֵלֵר בִּין דִּי בִימִישְׁרֵן, אִין אֲמִין פֶּאָרְדֵעֵן אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן. עֵהֵלִינְגֵן צִי אֲרִי
סִיפֵה, אִינוּ גַעוּעֵסֵן אוֹיֵפִין מִאָךְ אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן. עֵהֵלִינְגֵן צִי אֲרִי
פֶּאָרְדֵעֵן אִין שְׁמִישְׁמִישְׁעֵן צִינֵן בַּלְאָרְדֵעֵן קַעֲפֵלֵעֵן בִּין נִאָךְ צִינֵן אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן קִינְצִיעֵן.
הָאֵם דָאֵם אִין אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן גַעוּעֵן דַּרְאֵם בַּעֲרִינְטִישְׁעֵן פֶּאָרְדֵעֵן.

— דַּרְאֵם, וְהָאֵם מַהִימ אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן דָאֵם — הָאֵם אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן דִּי מִאָרְקֵמִישְׁעֵן דַּרְאֵם
דִּי פֶּאָרְדֵעֵן הָאֵם אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן הָעִם קָאָם.

— זִימֵ אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן — הָאֵם דִּי מִאָרְקֵמִישְׁעֵן צִינְעֵעֵבֵן מִאָךְ בַּעֲמִינְטֵם
נִאָךְ אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן אִין אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן דָאֵם אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן.

דַּרְאֵם הָאֵם זֶה זֶה גַעוּעֵנְדֵקֵם צִי דִּי סְאֵלְהָאֲמֵן אִין אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן גַעוּעֵן:
— עִם אִינוּ אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן.

— צִי אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן מֵעֵן וְהָאֵם דָאֵם אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן, הָאֵם זֶה אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן
אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן.

— אֲבַעֲרִינְטֵם אֲבִינְטֵל, צִי קִימֵעֵן אִין אֲוֵאֵלֵר גַעְרִינְגֵעֵם וְהַעֲרִינְגֵן, הָאֵם
דִּי מִאָרְקֵמִישְׁעֵן וְהַעֲרִינְגֵן וְהַעֲרִינְגֵן אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן. — פֶּאָרְהֵן דָאֵךְ מֵעֵנְשְׁעֵן, וְהָאֵם פֶּאָרְהֵן
זֶה אִינֵן אֲוֵאֵלֵר נִאָרְיִשְׁעֵן הַמַּצִּיחֵן.

דִּי פֶּאָרְדֵעֵן עֲרִישְׁמִישְׁעֵן צִינְטֵמֵלִם אִין צַעֲמִישְׁמִישְׁעֵן הָאֵם זֶה אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן
אִין אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן, וְזֶה דִּרְךָ אֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן הַלֹּם אוֹיֵף דִּי בִימִישְׁרֵן, בַּאֲרִינְצִינְשְׁמִישְׁעֵן אִין
וְהַעֲרִינְגֵן צִינְטֵמֵלִם.

די צוויי קינדער האָבען זיך אויפגעלאפט און זיך צעשרייען.
— איך בין הונגעריג—האָט דער ערשטער געזאָגט.
— איך האָב מורא—האָט געזאָגט דער צווייטער.
און דאָס פּיצעלע האָט זיך ווייטער געווינגען.
נאָר דו איינער האָסט ש55—האָט זיך די מאַרקעטערין צום קלענטי
פּען געווענדעט.

די מוטער איז געוועסען שטימם פאַר שרעק.
דער סערושאַנט האָט צו איהר אנגעשרי געטאָן:
— האָט קיין מורא נישט, מיר זענען דאָס דער באַטאָליאָן פֿון רוימען
היטעל.

די פֿרוי האָט געצויטערט פֿון קאָפּ פֿון די פֿיס. זי האָט אָנגעקוקט
דעם סערושאַנט, פֿון וועמען שטרענגע געוילט עס האָבען זיך נאָר אַרויס-
געוועהן די ברעסטן, די וואַנצעס און צוויי אויגען, ווי די גליהענדער
קויהלען.

— דער באַטאָליאָן פֿון אַטאָלינען רוימען קריג—האָט צוגעגעבען די
מאַרקעטערין.

— ווער פֿיסטו פֿרוי?—האָט ווייטער געפֿרעגט דער סערושאַנט.
די פֿרוי האָט איהם אָנגעקוקט דערשראָקען. זי איז געווען דאָר, זינג, פֿלאַם
און אין שטאַמעס. די קליידער איהרע זענען בעשטאָנען פֿון אַ גראַדען הוי-
מעלע, ווי עס שראַען די פֿרעמדישע פֿויערשטיי. און אַנשטאַט אַ קלייד אָן
ליהענסטענע קאלדער, וועלכע איז געווען צוגעבונדען ביים האַלס מיט אַ שטיק-
קעל. די פֿרישט איהרע האָט זי געהאלטען אָנגעדעקט מיט דער גלייבליכקייט
פֿון אַ זון איהרע פֿיס, אָהן שיק און זאָקען, זענען געווען פֿערבלאָמט.
— מיין אַפֿעקט—האָט געזאָגט דער סערושאַנט.

— וו! אזוי הייסט איהרע האָט זי זיך אָנגעדויבן די מאַרקעטערין מיט
איהר זעלנדישע און צוגלייך וויפֿאָסע זשאַמע, וואָ עס האָט זיך געפֿאָלט
אַ געוויסע וויכטיג.

— מישעל פֿלעשאַר—האָט די פֿרוי גוים פֿערשטענדליך, שטאַמעלדיג, גע-
זאָרבעלט.

דערזייל האָט די מאַרקעטערין געעפֿעלט מיט איהר גראַפע האַנד
דאָסקעפֿער פֿון וויגענדען קינד.

— ווי פֿאָלט איך דאָס גאָטליך—האָט זי אָן פֿרעג געמאָן.
די מוטער האָט גאָר נישט פֿערשטאָנען.
די מאַרקעטערין האָט איהר פֿון איהר נישט אָנגעמאָנען.

— איך פירע דאָך, די פּאַלע עם איד.

— אַזערון מאַכטען — האָט די פּוּטער אַ יאָר געפּוּדן.

— אַראָ, עם איז שוין אַלס — האָט געזאָגט די מאַרקיטאָנערען — עם דאַרף

שוין מער נישט ווערן. עם איז שוין צייט עם צו ענטווערן. יאָר העלען איהם געבען וואָס צו עסען.

די פּוּטער האָט זיך אָנגעהויבן צו בעוועגן. די צווי קלוינע קינדער,

האָט האָבען זיך אויסגעקאַמפּט פֿון שלאָף, זענען געווען מער זיכערדיק ווי דער-

טראַקען אין האָבען פּעוואַנדערט די פּערען אויף די האַטלעך פֿון די מאַרקיטאָנער.

— אָ, זיי זענען גוט דינגערט — האָט די פּוּטער זיך אָנגעוועזן. אין

קען מירן האָט איר. יאָר אויף נישט.

— מען וועט זיי שוין געבען צו עסען, האָט דער פּערזאָנאַל אַרומגעשוי-

קאָן. — אין די וועלט אויך פּעקומען. דאָס איז אָבער נישט דער עיקר. זאָ

אַפּרוּדער, די מוהל, וואָס פֿאַר אַ פּאַליטישע איבערזענונגען די האָט.

די פֿרוי האָט אָנגעקוקט דעם פּערזאָנאַל אין איהם אַרומט געענטיקט.

— פּערשטעקסטו מיין פֿראַגע?

— מען האָט מיך אַרומגעגעבן — האָט זי געשטאַמעלט — אין אַ קלויטער

נאָך גאָר אַ זינגע, נאָך איר האָב חתונה געהאַט, איר פֿון נישט געבליבען קען

מאָס. די שוועסטער האָבען מיך אויסגעלערענט פֿאַרצווייטש זעלען. מיין האָט

איבערגעגעבען דאָס דאָך. מיר זענען קום מיין לעבען אַמאָלען. איר האָט

אַפּילו קען צייט נישט געהאַט די שוין אָנצוהאָלן.

— איר פֿרעך זיך אָבער, וואָס פֿאַר פּאַליטישע איבערזענונגען זיי האָט?

— איר וואָס נישט וואָס דאָס איז.

— די מעשה איז אָבער, דאָס דאָ איז פֿאַרדאָן אַסאך שפּיאַקעס — דאָס

דער פּערזאָנאַל ווייטער געזאָגט, — זיי הערשטעט מען, קען די שפּיאַקעס אַלזאָ

זיין, ביסמא אָפּווד אַ צייטערין? וואָ איז, זאָ, זיין פּאַטערלאַנד?

זי האָט איהם וואָרע אָנגעקוקט זיין אַ וואָס נישט פּערשטאָנען דער פּער-

זאָנאַט האָט נאָכאָמאָל איבערגעהוירט:

— וואָ איז זיין פּאַטערלאַנד?

— איר וואָס נישט, האָט זי געענטפֿערט.

— וואָס, די ווייסט נישט פֿון האָטער לאַנד די ביסמ?

— אַ, מיין לאַנד, נאָ, אודאָי.

— נאָ, סאָ וואָ איז זיין לאַנד?

— עם איז דער פּאַלזאָק סיסקאָוואַר, אין דער געמיינדע אונט האָט זי

געענטפֿערט.

- סתם - אלען - האם די מיטער געזאגט.
 - זי זענען האלדלעך די קליינע - האם זיך אגעזעצן די מא-קעני-
 יערען. - זי האבען שוין א פנים זיך מענשען.

דער סערוואנט איז אבער נישט אפגעשמוצט ע.

- דער דאך, פרוי, האט א הויז
 - איך האב געהאט,

- א וואו?
 - אין וועג.

- פארמאגט ביסמיל גלייבט און זיין הויז
 - וועל מיהאט עס פערפריענט.

- ווער?
 - איך ווייס נישט, א זשאקאט.

- פון וואס קומסטו?
 - פון דאס.

פפפפ שיעשעש עש פפפ

- ווארען געהסטו?
 - איך ווייס נישט.

- לאבער רעדען צו דער זאך, ווער ביסטו?
 - איך ווייס נישט.

- די ווייס נישט, ווער די ביסטו?
 - מיר זענען מענשען, וואס ווילען זיך ראטעווען.

- צו וואס פאר א פארטיי געהערסטו?
 - איך ווייס נישט.

- געהערסטו צו די פלאקע, אדער צו די ווייסטו? (6) מ'האט וועמען איינצובליקן
 דאסלסטו?

- מ'האט בייע קערער.

עס איז געווען א מאגענט פון שוויצען.

- איך האב גאר נישט קיין קינדער. - דאס זיך די פארקעטענדיעווען
 אגעזעצטען, איך האב איר דעם קיין צייט נישט געהאט.

- אבער דייע עלטערן! - האט דער סערוואנט אויסגליי אגעזעצטען.
 ארזא, פרוי, זא אינו עפעס וועגען דייע מאצע - מאצע, איך, למשל, האט

תרדו, איך בין סערוואנט, פון דער שטרע-מיר-גאט, מינו עלטערן - אפען
 איך דאס געהאט, איך קאן פון זי תכיר דער-צעהלען, דער-עסל אינו זי

ונטאס וועגען דייע, וועל למשל, זענען די געווען.

(8) איז און עס האבען זיך די רעפובליקאן-אפערטען דאס, און י
 רעפובליקאן (Republikaner) - אפערטען.

אז ידע זענען געווען פאקטואריס, אין וויסען נאך נישט.

— פאדראי, פלעטאד אין פלעטאד, פונקט ווי ראוד אין ראוד. הערע
פון מען דאך אויף א בערדף האבען. וואס פאר א בערדף, למשל, האבען די מע
עלטערן? וואס אין געווען זייער מלאכה? וואס אין זייער סודן? וואס האבען זיי
דארט געפאקטורט דינע פאקטוארען?

— זיי זענען געווען ערד-ארבייטער. מירן פאקטור אין קעווען א קראנקעל
מענטש אין וואס נישט געקאנט ארבייטען, ווייל דער פריץ, זיין פריץ, האט נישט
אונזער פריץ וואס איהם געדארטן שלאגען מיט שמעקענס, וואס אין נאך געווען
א פיינקייט פון זיין זיט, ווייל מירן פאקטור האט געמאכט א קראנקעל אין דער פאר
האט מען איהם פאקטורעט צום צווייט, נאך דער פריץ וואס איהם פאקטורעט
אין געזאגט: גוט איהם נאך דינערע שמעקענס, אין מירן פאקטור אין געפליסען
א קראנקע

— ג. ווייסער?

— מירן ווירע אין געווען א הונגענט, דער גרד וואס איהם געהויסען
שיקען אויף קאמארגע, אין פון נאך געווען א קליין קינד.

— אין ווייסער?

— דער פאקטור פון מירן מאן וואס זיך פערשטען מיט שטאלען דארף
אין דער קענט וואס איהם געהויסען אויסהענגען.

— אין וואס טראגט זיין מאן?

— די מעג וואס ער זיך נאך געשלאגען.

— פאר וועמען?

— פארין קענט.

— אין ווייסער?

— פערשמענדט זיך פארין פריץ.

— ג. אין ווייסער?

— פערשמענדט זיך פארין גרד.

— א דוח אין זיין פאר... מ... מ... וואס אויסגעשווינגען א טרע-

גארע.

די פרוי אין פאקטורעט געדארטן פאר שרעק.

— ווי אהר וואס, מירן פרוי, זענען פאר פאדראי, וואס ליבליך בעשערקט

די פאקטורענדערען.

די פרוי וואס פאקטורעט די הענט אין אויסגעשריען:

— א. דער יעזוס:

צו מרינקען ניב איך אָבער אלעמען, דער פּערוואַנדערטער, ווער ער
 זאָל נישט זיין, איז דורשטיג — און מען שטארבט, נישט קוקענדיג
 צו וואָס פאַר אַ פּאַרטה מען געהערט. מענשען, וועלכע שטארבען,
 האָבען זיך אייגענטליך געפּאַרשט דזיקען די הענד, אַ וואָס פאַר אַ שמוח עם
 איה, דאָס שלאָגען זיך! קומט כּוּם אַה, מייערע, ווען איך וועל געהאַרעט ווי-
 רען, וועט איהר מיך פּערישטען. אַה, ווי איהר קוקט מיך-אויף, אַה אויז זעה
 אַיך אויס. נאָר און דער אמתן בין איך אַ גוטע פּרוי אין אַ ערדליכער מענטש
 דאָס נישט קיין כּוּר.

ווען די מאַרקעטענדערען דאָס אויסגעדעט צו רעדן, האָט די פּרוי צו זיך
 געמערמלט:

— יאָדער שוכה דאָס געהאַטן מאַרע-זשאַן און אינזער דיענסט — מאַרע-

קלאָר.

דערנאָך האָט דער סערושאַט אַנענמיסטיש דעם גרענאַצער.
 — שוויג דאָך, די האָסט די פּרוי אינגאנצען אַפּערדעלשאַקען, און מען
 געפֿינט זיך צווישען דאָמינן, שלום מען זיך גושט.

— אַנענדלעכער מענטש קאָן דאָך אַ שלאָן פּעקיימען אויסצוגעדען און
 שוויקען זיך צו אַזעלכע ווילדע פּראַנס, וועמעס ווער דער פּרוי האָט פאַר
 אַ קארליקע געמאכט, דער ווער פֿון אַ גלח פּערישקט אין דער פּאַטער פֿון
 קעניג אויסגעהאַנגען, און וואָס קעמפּען נאָך, דער רוח האָל זיך כאַפּען. מאַכען
 אויסשטאַנדען אין לאַזען זיך אויסקוילען פאַר דעם פּרוי, דעם גלח אין דעם קעניג:

— אַיך וועל שוויגען, סערושאַט, דאָס דער גרענאַצער געפֿינט פּאַרטי:
 אָבער עס איז דאָך אַ פּרוי, ווען וואָס ליבע פּרוי שטעלט זיך אין סכּנה צו
 לאַזען זיך אַפּערשנידען דעם האַל צוליב די שענע אויגען פֿון אַ גלח.
 — גרענאַצער, מיט געזיגען זיך איצט נישט אין אַ פּאַליטישען קליב, דיין
 גערעדזאָמקט איז נישט אויפֿן אָרט — דערפֿון האָט ער זיך געווענדעט צו
 דער פּרוי און געזאָגט:

— וואָס איז געשעהן מיט דיין כאַן, פּרוי? וואָס איז פֿון איהם געוואָרען?

— עס איז שוין פֿון איהם נאָר געשען געוואָרען. מיט דאָס איהם געווענעט

- 1 דאָס
- 1 אין דעם וואָס
- 1 דער
- 1 מיט דיין ווען געזאָגט
- 1 דער
- 1 אַה וואָס נישט.

בדאסען אומגעבילד און זענען אין אהם אנגעשריבען אז די לעצטן פון די קינדער
דער ערשטער דאס אז וואס געשריבן אין זיך פערקרימט.

דער צווייטער דאס אז מ'ד'ק געט זיך און אומגעשריבען.

ד' סאגט דאס גוט, דאס געטאגט די מארקטענדערען.

ד' און דאס פון דעם ציטערן מראגאן: דאס געשריבט דער סעקעטאריאט.

ד' א' אין פון געשריבן סאגט. וואס דאס זענען דאסן פירער, דאס וואס זיך
פון דעם - דערביי האט זי אומגעשריבט ד'ס מעגער.

- און אזוי א' וואס, דאס דאס האט געשריבען די נאך - דאס דער סעקעטאריאט

פון דאס זיך אנטהאלטען מיט דער פארן.

- מע האט זיך פירער געט.

ד' און דאס מיט א' ע' כחול, דער און געה אהן, אין פארן פארן און

ד' פארן אומגילק פון מענטש - דאס געטאגט די מארקטענדערען.

ד' מענטשען שלאגן זיך - דאס די פרוי געטאגט זיך - אהם פון זיך

פון און וואס נישט, וואס מען וואל. מען דאס פון דער דערעקטע פון פארן דאס

פון דאס און פארשטאנען.

דער סעקעטאריאט דאס אז קלאג-געשריבן מיט דער קלאג און דער און

פון אומגעשריבען:

- דאס, זיך משנה נארש א' מלחמה זעהט אהם, אז א' א' ד' ד' ד' ד' ד' ד' D

- און יענער נאכט - דאס די פרוי וואס האט געשריבען - זעט זיך פון גע

אומגעבילד אומפון מאן און א' ב' וואס

ד' אלע פירער

ד' אלע פירער

- דאס וואס געשריבען שטענדיגע דערעקטע דאס דער סעקעטאריאט גע

און ווענדערען זיך אז די סאלאמען, אומגעשריבען:

- ד' חברים די דאזיקע וואלדע מענטשען דאסן אומגעבילד פון מאן -

פארשטאנען אומגעבילדען און טוהען ב' וואס אז מענטש וואלדע זיך קום גע

קאנט אומגעבילדען, זיך און א' שטודי, נאך וואס וואלדע אהרן אלע מענטש דאס

נישט זיך פון פארן!

- געטן און לעגען זיך פארשטאנען און א' אומגעבילדען ב' און דערביי

נאך מיט ד' קינדער - דאס די מארקטענדערען אומגעשריבען - און זענען

זיך פארן, זיך סאגט עס און אומגעבילדען, די קינדער האבן זיך אז שרייען

און די מענטשען, וואס זענען פארשטאנען, נישט וואס וואלדע זיך סבה האבן

פארשטאנען דערעקטע, זיך א' ב' שרייען: מאמען, מאמען

- א' זיך נאך, וואס עס און וואס - דאס די פרוי געשריבען

די דאס אומגעבילדען אז דער ע' זיך א' מענטש, וואס דאס זיך פון פארן

און זיך געמאכט, און און וואס אומגעבילדען עס און געווען א' פארשטאנען פון

פרינס-שיף קלוימאר.

I.

ענגלאנד צוזאמען מיט דייטשלאנד.

אין פרידלעך 1793 אין דער זעלבער צייט זען פראנקרייך האט געזאגט
איהר פאטערמישע פוקוועלונג מיטן פאל זיין די זשורנאליסטען 6, אז אינעם
ארכיטעקטור האטאיש געזעהען פאלענערעם:

אין א פארנאכט דעם ווען יוני אין דזשערסי, אין דער קלוימאר מוסטער
פוסטע פאנאריא, א שעה פאר דער זעלבער זענען אין א געפאל, א צייט וועלכע
אין דער פערקעם אז אמאליפען, אבער געפערליך זיין אז שיען, האט א קריגס-
זיף איינגעדריבען אהר זעעל.

די שיף האט געהאט א פרא צווישען מאנטשאסן, געדען אין די אביע
א פאל פרינס ענגלישען פלאט, וועלכער אין אונזערע שטעלעס געזאגט, זיי אויף
א פאסטען ביים מירח ידען עק-פונקט פרינס אינזעל.

דער פרינץ דעלא מאר-דאזען פון הייז פליאן האט קאמאנדירט אביע
דעם ענגלישען פלאט, אין לויט זינע פערקעלען האט זיך די שיף אפגעשלאגן
אלס א ספעציעלע אין דזשענערוען שלוחות.

(6) די זשורנאליסטען—די סקייפ רעפובליקאנער פון קאנאדעס.

זין דאָזיגע קרובים שוף, פארדענס ריזט אין, טרונט-הויז' סא אנטוען
 נאָמען, קלומאָד" האָט אין פלוי אויסגעזעהן, ווי אַ האַנדעלס-שוף, נאָר אין דער
 אמתען איז זין געווען אַ קרובים-שוף, זי האָט געהאט אַ שווערען אין פֿירלעכען
 אויסזעהן פֿון אַ מהרישע שוף, נאָר דאָך האָט מען צי אדר נישט פֿעהרעט
 האָבען קיין שטארקען ציטל. זי איז געבויט געוואָרען פֿאַר פֿונד צווייטען:
 כומרעקייט אין קראַפט: אַבנאָמאָען, ווען עס איז מעיליק, קעמפֿען ווען עס איז
 נייטיג. צי דער שלוחות, וואָס זי האָט די נאָכט געהאט צי ערפֿילען, איז אַן אַנטאָמ
 אַחורה-לֶאָהיג אַרײַנגעשטעלט געוואָרען אין צווישען-דעק דרייסיג שפֿאַרמאָ-
 טען פֿון שווערען קאַלפֿער. צי וויל מען האָט פֿאַראַויסגעזעהן אַ געווענער צי
 מען האָט געוואָלט דער שוף צוגעבען אַ גוטמאָטיגן כאַראַקטער, האָט מען דאָ
 דאָזיגע אַרמאָטען פֿעדאַלמען, דאָס הויסט צוגעפֿעסטיגט אינווייניג מיט דרייסיג
 קליטען אין אַנגעשפּאַרט מיט די מיילער אָן די פֿערשטאַממע לעקער פֿון צווישען-
 דעק. פֿון דרייסיג האָט מען גאַרנישט געקאָנט מערקען: די קאַנאַקען-פֿענסטער
 זענען געווען פֿאַרשטעלט, די טירלעך פֿון צווישען-העק פֿאַרמאָט: גלייך ווי
 אויף דער שוף וואָלט אַ מאַסקע געלעבען. די שפֿאַס-אַימאָטען האָבען געהאט
 פֿראַנזעע רעדער, לויט אַנאַלמען מאַדעל. געוועהגליכע קרובים-שפֿאַקען האָבען
 תמיד די קאַמפֿען נאָר אויפֿן דעק. די דאָזיגע שוף אָבער, וואָס איז געבויט גע-
 וואָרען פֿאַר אַ פֿלוצלינגען איבערפֿאַל אין אויף דעם שוואַ צי פֿערנאָרען, האָט אויס
 דעק קיין שום געוועהר נישט געהאט, נאָר זי איז געבויט געוואָרען אויף אַ
 אַפֿיק, אַז זי זאָל איממשטאַנד זיין צי טראָגען אַ פֿאַטעריע אין צווישען-העק.
 „קלומאָד“ איז געווען פֿון אַ מאַסינען אין גראַבען פֿוי: פֿונדעסטוואַגען איז זי
 זעהר גיט געבאָנען: זי האָט פֿערמאָגט דעם שטאַרקסטן גוף אין דער קאַנענער
 ענגלישער מאַרינע, אין אַין קאַמף האָט זי געהאט דעם וואָרט כּמַעַט פֿון אַ פֿרעגאַט.
 כאַטש אדר דעמערשטער מאַסט איז געווען אַ קלומער מיט אַ פֿריג-וואַגל. זיין
 ווהער, פֿון זעלבענעם פֿאַרם, דאָס פֿערמאָגט אַקרום הענטער, וואָס האָט געקאָנט
 אין די שפֿאַס-וואַרשטאַמען פֿון פֿימעטמאָן פֿונפֿציג פֿונט שטעללינג.
 די מאַשאַפֿט פֿון דער שוף, וועלכע איז געווען אינגאָנצען אַ פֿראַנזעזישע
 איז פֿעשטבאָנען פֿון אַפֿיציען-עמיגראַטען אין סאַלדאַטען-העזערטורען. זי זענען
 צוליב געווען אויסגעקליבענע קאַנשען, עס איז נישט געווען צווישען זיין קיין
 איינער, וואָס זאָל נישט זיין קיין גיטער מאַטראָם, אַ גוטער סאַלדאַט אין אַ גוטער
 מאַנאָריכט. זי האָבען געהאט אַ דרייפֿאַטען פֿאַנטאַזיס: פֿון שוף, שווערד און
 קעניג.

9) טרונט-הויז—הייז—א געזעלשאַפֿט געגרינדעט אין צענכאָנר דורך חסידר אַ מאַ
 אָהר 1515 צו צענטוואַקלען דעם האַנדעל און שוף-וואַגען.

אויך א האלבער סאמא יין פלאץ פון פלאץ, וואס האט זיך געקאמט אין מיני-
טייען פאר שלאגען זיך אויף דער יבשה, איז צוגעמישט געווען צו די מאג-
זשאפטען פון דער שוף.

דער קאפיטאן פון דער קארוועטע, קלוימאר, איז געווען דער גראף
בואבערטלאף, א קאוואליר פון ארדען, דער הייליגער לודוויג, איינער פון די
בעסטע אפויצירען פון אמאליגען קעניגליכען פלאץ, אלס ליטענאנט פון דער
שוף איז געווען דער קאוואליר זא ווייעויל, וועלכער האט אמאל אנגעפיהרט
מיט דער פראנצויזישער גווארדיע, וואו האט 10) איז געווען סערושאנט און
דער שטוערמאן איז געווען פיליפ גאקואל, דער פעהיגסטער מאטראס פון
זשערס.

עס איז ליכט צו טרעפען, אז דאס דאוונע שוף האט געהאט עפעס
אויסערגעווענהליכעס דורכצופיהרען, און ווירקליך, אין שוף איז אריינגעשטונען
א מאג, וואס האט געהאט אנאויסעקן פון א מענשען, וועלכער לאזט זיך
אויף אויסערגעווענהליכע ריזקאלישע אונטערנעהמונגען. עס איז געווען א היי-
בער אלטער מאן מיט א שלאנקען און געוונדערטען קערפער-בוי, מיט א שטרענג-
געס געזיכט, אויף וועלכען עס איז שווער געווען צו דערקאנען די אמת'ע
יאהרען, ווייל דאס פנים האט אין דער ועלבער צייט אויסגעזעהן א יונג, א
אלט, מיט און ווארט, איינער פון דעם מין מענשען, וועלכע זענען רייד
מיט יאהרען, פיל מיט קראפט, וועלכע האבען גראהע האר אויפ'ן שמערן
און אין בליק א בליק, וועלכע מען קאן שאצען פערציג לויט ווער ענקריגע
און אכציג לויט ווער אויטאריטעט.

אין דעם אויגעבליק, וואס ער איז אריינגעשטונען אין דער קארוועטע
האט זיך זיין ים-מאנטעל צושפרייט און ענטפלעקט זיין אייגענמליכע קלודונג.
ער איז געווען אין ברייטע הויזען, א פאר שמוועל מיט הייכע לאזיעוועס
און א קאפאן פון ציגען-פעל, אויסגענעהט פון אויבען מיט זיך און פון
אונטען האט ארויסגעקומ דער צושיבערטער פעלץ — א פאלשמענדיגער
קאסטיום פון א ברעטאנישען פויער. די אלטע ברעטאנישע קאפמאנעס האבען
געהאט א דאפעלמען צוועק, זיי האבען געדינט פאר יום-טוב און פאר אונ-
דערוואלען; מען האט זיי געקאנט איבעררעהען, ווי מען האט געוואלט, מיט
דער הארטיגער אדער מיט דער זיך-אויסגענוהמער פון דרויסען, אויף א גאנצע
וואך איז געווען די האר פון דרויסען און אויף זונטאג — א זיך-גענוהמער
קאסטיום.

די פויערשע קלודער, וואס דער אלטער האט געטראגען, זענען געווען
ווי בייזן אויסגעריבען ביי די קניה און אויף די עלענבויגענס און געהאט א
(1) א גענערעל, וואס האט שפעטער איינגעשטילט דעם אויפשטאנד און וואנדעל.

א-מזקהו פון שמארק אָבנעטראָגענע בנדים. אויך דער ים-סאָנטער איז געווען פֿון אַ גראָבען שמאָף און איז עדהליך געווען צו די פֿלאַשטשען, וועלכע די פֿייער טראָגען. אויפֿ'ן קאָפּ האָט דער אלטער געטראָגען אַ קמלעכדיגען הוי-לען הוט מיט ברעמע ברענעס, וועלכער האָט אויסגעזעהן אַראָבערלאָוענער-היט, ווי אַ פֿייערשער הוט, און אויפֿגעהויבענערהיט פֿון איין זיט מיט אַ שוור און אַ קאָקארדע, ווי אַ מיליטעריש היטעל. דער אלטער האָט איהם געטראָגען אַראָבערלאָוע פֿייעריש, אָהן שוור און אָהן קאָקארדע.

לאָרד גאלקארט, דער גובערנער פֿון אינוועל אין פֿירשט דע לאַ סור דיאָורען האָבען איהם פֿערווענליך בענלייט און אַריינגעזעצט אויפֿ'ן שיף. זשעלאַמב, דער געהיט-אָנענט און אַמאָליגער ליב-וואַך פֿון גראַף ד'ארטואַ (11), האָט זעלבסט השגחה-געגעבען ביים איינארדנען זיין קאָמיטע, און זיין זאָר אין אַכטונג איז אזוי ווייט דערגאָנגען, דאָס נישט קוקענדיג, וואָס ער איז אלץ געווען אנערקעלט, האָט ער איהם נאָכגעטראָגען די וואַליווע, און בשעת די זשעלאַמב האָט איהם פֿערלאָוען און צוריקגעקעהרט אויף דער יבשה, וואָס ער זיך פֿאר דעם דאָווען פֿייער טיעף פֿערנינט. דער לאָרד גאלקארט האָט איהם געזאָגט: „ערפֿאָלג, גענעראַל!“ און דער פֿירשט דע לאַ סור דיאָורען: „צום ווידערזעהן, מיין קוין!“

דער „פֿייער“ איז אין דער ווירקליכקייט געווען דער צוגאָמען, וועלכען די ליט פֿון שיף האָבען איהם געגעבען אין זייערע קורצע שמועסען, כאָטש זי האָבען פֿון איהם קיין סך נישט געוואוסט, האָבען זיי דאָך פֿערשטאנען, אז דער דאָווער פֿייער איז פֿונקט אזא פֿייער, ווי די קריגס-קאָרוועסע אַ האַנדעלס-שיף.

אויפֿ'ן ים איז געווען וועניג וויגד. די קאָרוועסע „קלימאָר“ האָט פֿער-לאָוען באַ-גיה, פֿארבייגעהענדיג פֿולע-רע, און סען האָט אַ קורצע צייט זי געקאָנט זעהן יאָגענדיג. דערנאָך איז זי וואָס ווייטער אלץ סעהרער פֿערוויג-קען געוואָרען אין דער וואַקסענדיגער נאָכט-פֿינסטערניש, ביז זי איז אינגאנ-צען פֿערשוואונדען.

אַ שעה שפעטער האָט זשעלאַמב, קומענדיג אַהיים אין סען-העליער, אַרויסגעשקט מיט אַ עקספרעס פֿון סומעמפּטאָן צום גראַף ד'ארטואַ, אין דעם-קווארטיר פֿונ'ם פֿרינץ יאָרק די פֿאַלגענער פֿאַר שורות: „אייער קעניגליכע האָהייט, דאָס אָבפֿאַהרען איז יעצט פֿאַרנעקומען. דער ערפֿאָלג איז זיכער, אין אַכט טאָג אַרום איז דער גאַנצער ים-ברעג פֿון גראַנוויל ביי סען-מאַלאַ און פֿייער.“

(11) גראַף ד'ארטואַ — דער צווייטער ברודער פֿון לודוויג XVI-טער, דער שפעטערער קעניג פֿון פֿראַנקרייך אונטער'ן נאָמען קארל X-טער.

4 טעג א פרוהער האָט דער פּאַלקס-קאַמיסאַר פּרױער פּון מאַרן, וואָס איז געווען אין אַ מיטע בײַ דער אַרמעע פּון די ברענען פּון שערבור און צייטווייליג זיך געפונען אין גראַנוויל, בעקומען פּון דעם געהימען עמיסאַר אַ קאַרטעל, געשריבען מיט דערועלבער האַנדשריפט, ווי די פּרוהערדיגע רעפּע-שען און אין דעם קאַרטעל איז געשטאַנען :

„בירגער פּאַרשטעטער! דעם 1-טען יוני אין דער צייט פּון פּלום וועט זיך בעווייזען די קריגס-קאַרוועטע, קלײַמאַר מיט אַ פּערמאַסקריפט באַשערײַע, מיטן ציעל אַראַבצולאָזען אױף דעם פּראַנציפּיעלן ברענג אַ מענשען פּון פּאַל-גענדען אױסוועקען: הױכער וואַקס, אַלס, וויסע האָר, פּויערישע קליידער, אױסמאַקראַטישן הענד, מאַרגען שיק אױך אױך אַרויס מעהר אױנגעלהימען. ער וועט זיך אױסוועצען דעם 2-טען אין דער פּרייה, וואַנטאָן וועגען דעם דעם קריג-פּלאַט, פּערפאַט די קאַרוועטע, לאַזט דעם מענשען גיליאַטנירען.“

אַנשטאַט צו געהען דעם וועג אױף דרום און זיך צו ווענדען קיין סען-קאַטרי, איז די קאַרוועטע געשוואַמען צום צפון-זייט; דערנאָך האָט זי זיך ווי פּערקורעוועט אױף מערב און ענטשלאָסען אַריינגעדרינגען צווישען פּערק און זשערסעי און ים-אָרום, וועלכע הייסט, דער וועג פּון פּערדאַרבאַן, אױף בירע ברענען אין דאָן נישט געווען קיין שום ליכט-טורעם.

די זון איז אונטערגעגאַנגען; די נאַכט איז געווען אזוי שוואַרץ, ווי נאָך קיין נאַכט אים זומער; עס איז אפילו אַ לבנה-נאַכט געווען, נור געדריכטע וואַלקענס (ווי אין דער צייט ווען טאַג און נאַכט גלייכען זיך אויס) האָבען בעדעקט דעם הימעל, אין לויט אַלע וואַהרשיינליכקייטען, האָט מען די לבנה געקאָנט זעהן נור אין מאַמענט פּון אונטערגאַנג. מאַנכע וואַלקענס זענען אַראַבגעהאַנגען ביזן ים און האָבען איהם בעדעקט מיט אַ געפּעל, די פּינסטער-נישט איז פאַר די שוף געווען זעהר גינסטיג.

דער שטייערמאַן נאַקואַל האָט געפלאַנט צו לאָזען דושערס אױף דער זונקער זייט און גערענצע אױף דער רעכטער און דורך אַ דרייטען מאַרש אַרמינגוקריגען זיך אין וואָס עס איז פאַר קלונגעס ים-בווען אױפֿן סען-מאַ-לאַ-ברעג צווישען האַנואַ און דוכר, אַ וועג, וואָס איז נישט אזוי קורץ, ווי דורך מינקיער, אָבער זיכערער, ווייל דער פּראַנציפּיעלער קריג-פּלאַט האָט געהאַט אַ שטענדיגען בעפּעהל אכטינג צו געבען—דער עיקר צווישען סען-העליער און גראַנוויל.

אַ דער ווינד וואָל זיין אַ גינסטיגער, און עס וואָל נישט געשעהן קיין שום אונטערוואַרטעטעס וועט מען פאַרטאָג צוקומען צום ברענג פּון פּראַנק-דיך. — אזוי האָט געהאַלט נאַקואַל, אױפהויבענדיג די וועגל, דערווייל איז אַלץ נישט אַדורכגעגאַנגען; די קאַרוועטע איז פאַרביט.

געשוואומען גראַנע; אַקענען ניין א זינגער האָט דאָס וועטער אָנגעהויבען
צו מאַכען אַנאַנשמעל פֿון א ברוגז, ווי די מאַטראַסען דריקען זיך אויס;
ס'איז געוואָרען א ווינד אין דער ים האָט זיך צעוואַלעט; נור דער ווינד
איז געווען א גוטער, און דער ים, כאַטש שטארק, בעוועגט אָבער נישט
שרעקליך. דאָך ביי געוויסע שטוימען פֿון די כוואַליעס האָט זיך דער
פֿאַרדערשטער טייל פֿון די קאַרוועטע צוטרויסעלט.

דער „פּויער“, וואָס דער לאַרד פּאַלקאַרא האָט גערופֿען „גענעראַל“
אין צו וועמען דער פֿירשט דע-לאַ-טור האָט זיך געווענדעט: מיין קוויין,
האָט געהאַט פֿיס פֿון אַ עכטען מאַטראַס און האָט מיט אַ רוהיגען ערנסט
שפּאַציערט אויפֿ'ן ברוק פֿון דער קאַרוועטע, נישט מערקענדיג אז זי ווערט
געשטוימען דורך די כוואַליעס. פֿון צייט צו צייט האָט ער פֿון זיין קאַפּ-
טאָן-קעשענע אַרויסגעצויגען אַ ברעטעלע שאַקאַלאַדע, אָבגעבראַכען אַ שטיקעל
און געקניט; זינע גראַהע האָר האָבען איהם גאַרנישט געשטערט אלע צימן
צו האָבען. ער האָט מיט קיינעם נישט גערעדט, חוץ אַ מינוט אין אַ קור-
צען און שאַרפען טאָן צום קאַפיטאַן, וועלכער האָט איהם אויסגעהערט מיט
אַ יראַת-הכבוד און ס'האָט זיך געדאַכט, אז ער בעטראַכט דעם פּאַסאַזשיר
פֿאַר מער קאַמענדאַנט ווי זיך אליין.

געקירעוועט פֿון אַ פֿעהיגער האַנד, אונבעמערקט אין די געבלען, האָט
זיך „קלימאַר“ בעוועגט אין דער לענג פֿון די משופּע'דיגע צפּון-ברעגען
פֿונ'ם אינזעל דזשערסי, צורוקענדיג זיך גאָהנט צום ברעג, אום אויסצומיין-
דען די שרעקליכע אונטער-וואַסער-שטייגער, וועלכע האָבען געהייסען „פּיער-
דע-לעעק“ וואָס געפֿינגען זיך אינמיטען פֿונ'ם ים-אַרם צווישען דזשערסי
און סערק.

שטעהענדיג ביים רודער, האָט נאַקואַד אויסגעמיטען אַינס נאָך דאָס
אַנדערע לאַ-גרעו-לעעק, גראַ-נע, פֿלעמאַן און דורכגעפֿיהרט די קאַר-
וועטע צווישען די דאָזיגע פֿעלזען-קומען, אזוי ווי טאָפּענדיג, נור מיט אַ
זיכערקייט פֿון אַ מענש, וואָס איז ביי זיך אין דערהיים און קען דעם ווע-
זען פֿון אַקאַזן.

אויף דעם פֿאַרערטייל פֿון דער קאַרוועטע האָט מען נישט אָנגעצויג-
דען קיין פּויער אויס טורא, מען וואָל די שוף נישט בעמערקען אין די
דאָזיגע וואַסערן, וועלכע זענען געווען שטארק בעוואַכט. מען איז צוגע-
קומען צום גראַנד-עשאַפּ, זייענדיג גליקליך פֿון דעם נעבעל, וועלכער האָט
זיך אַראָפּגעלאָזען אויפֿ'ן ים. דער נעבעל איז געווען אזוי שטארק, אז מ'האָט
קיים בעמערקט דעם הויכען סילועט פֿון פינאַקל. אויפֿ'ן קירכען-טורם פֿון
איזא האָט געשלאָגען צעהן—א סימל, אז דער ווינד האָט געבלאָזען פֿון הינט-

מען. אלץ איז דערווייל נוט גענאנגען. דער ים האט א דאנק די שכנות פון לא-קארביער אָנגעהויבען צו ווערען שטורמישער.

א ביסעל שפעטער פֿון צעהן א זיגער האָבען דער גראף בוא-בערטלאַ און דער קאוואליר לא-וויעוויל אָבגעפֿיהרט דעם מענשען אין פּויערשע קלערער ביו צו זיין קאזשע, וואָס איז אין דער אמת געווען דאָס צימער פֿונ'ם קאפּוטאן. אין דעם אַיגענבליק ווי ער איז אַרײַן. האָט ער זי געזאָגט אין דער שטיבל:

— איהר וויסט דאָך, מיניע העררען, דער סוד איז וויכטיג. שווייגען בײַן מאַמענט פֿונ'ם אויסברוך. נאָר איהר אַלײַן קאָנט דאָ מיין נאָמען.

— מיר וועלען איהם מיטגעהען אין קבר — האָט אָבגעענטפֿערט בוא-בערטלאַ

— וואָס אנבעלאַנט מיך — האָט געזאָגט דער אלטער — וואָלט איך מיין נאָמען אַפֿילו פֿאַרן טויט נישט ענטפֿלעקט. — און דערביי אַז ער אַרײַן אין זײַן צימער.

דער קאָמעדיאַנט מיט'ן לײַטענאַנט זענען צוריק אַרײַף אײַפֿין שײַף און שמועסענדיג שפּאַצירט צוזאַמען. זײ האָבען קענטיג גערעדט וועגען זייער פּאַסאַזשיר און האָט וואָס עס האָט זיך געהערט פֿון דעם שמועס, וואָס דער ווינד האָט ציטראַגען.

בואבערטלאַ האָט אַינגערױמט לא-וויעוויל אין אײַער:

באלד וועט מען זעהן, צו ער איז א פֿיהרער.

אײַף דעם האָט וויעוויל געענטפֿערט:

דערווייל איז ער א פֿירשט.

— כמעט.

— אדעלמאַן און פֿראַנקרײַך, נאָר פֿירשט אין ברעטאַן.

— ווי די לא-טרעטואַל, ווי די ראַהאַניס.

— מיט וועמען ער איז אײַך אין קרוב'שאַפֿט.

אין פֿראַנקרײַך — האָט בואבערטלאַ ווידער אָנגעהויבען — און אין די קארעטעס פֿונ'ם קעניג איז ער פֿאַרקײַ, ווי אײַך בײַן גראַף און ווי איהר זענט קאוואליר,

א, ווי ווייט זײ זענען פֿון אונז די קארעטעס! — האָט לא-וויעוויל

אויסגערופֿען — מיר זיצען אַינצט אײַפֿין וואַגען פֿון טויט.

ס'איז געוואָרען שטיבל.

בואבערטלאַ האָט זיך אָנגערופֿען:

— ווען ס'פֿעהלט א פֿראַנצױזישער פֿירשט, נעהמט מען אַברעטאַנישען.

— ווען ס'געפֿינט זיך נישט קען אַרלער, נעהמט מען אַקראַה.

— איך וואָרט שוין ליבער געוואָרט אַ גייער.
געוויס, אַ שנאָבעל מיט געגעל.

— מ'וועט זעהן ,

— יע, — האָט וויעוויל געזאָגט, — ס'איז שוין צייט מען זאָל האָבען
אַ פֿאַרהערער. איך בין ביי דער זעלבער מיינונג ווי טינגענאָך: אַ פֿיהרער און
פֿירונגער. הערט זיך איין, קאָפּטאָן, איך קאָן כמעט אלע מעגליכע און אויג-
מעגליכע פֿיהרער! די פֿון נעכטען, די פֿון היינט און די פֿון מאָרגען! קען
איינער פֿון זיי האָט נישט דעם שול צו פֿיהרען דעם קריג, ווי אויב איז
נייטיג. אין דער טיילוואַגישער וואַנדער דארף מען האָבען אַ גענעראַל,
וואָס זאָל אין דערזעלבע צייט זיין אַ פֿראַקוראַר; מען דארף דעם פֿינר מער
מאָכען, אויסצוקעמפֿען ביי איהם אַ מיהל, אַ קושאק, אַ גרוב, אַ שטיין אויב-
צוגעפֿינען אַניאויסרעד בדי זיך מיט איהם צו קריגען, אלץ אויסנוצען, אויף
אלעם אַכטונג געבען, אַסך הרג'נען, געבען אַ ביישפּיל נישט שלאָפֿען און
נישט רחמנות האָבען. ביז איצט האָבען מיר געהאַט אין דער דאָזיגע אַרמעע
פֿון פֿויערן אַסך העלדען, נאָר קען פֿיהרער איז נישטאָ. דעלבע איז אַ
נאָרנישט, לויסקור איז קראַנק, באַנשאַמפּ שענקט די געפֿאַנגענע דאָס לעבען,
ער איז גוט. אין דאָס איז נאָרניש. לאַ ראַשוואַקלען איז גראַסאַרטיג פֿאַר
אַניאונטער-אַפֿיציר. ס'לז איז אַ גוטער אַפֿיציר פֿאַר אַניאָפֿענעם קאָמפּאָ-
נאָר טויג נאָרנישט פֿאַר אַ אויסשפּירונג-קריג; קאָסלניאָ איז אַ נאָווער
פֿוהרמאַן, סטאָפֿלע איז אַ ביטערער וואַלד-היטער, בעראַר טויג צו נאָרנישט,
פּולענוויליע איז לעכערליך, שאַרעט איז גרויאַם. שוין נישט צו רעדען פֿון
דעם פֿרויזער גאָסטאָן, ווייל, צו אַלדע רוחות, צוליב וואָס זאָל מען זיך
עס אַרומקריגען מיט דער רעוואָלוציע, און וואָס פֿאַר אַ אונטערשייד איז
דאָס צווישען אויב און די רעפּובליקאנער, ווען מיר גיבען איבער אַ פֿאַר-
מאַכער די פֿיהרערשאַפֿט איבער דעם אַרעל?

— דאָס איז דעריבער, ווייל אויך אויב פֿערסמ'ט די היינטיגע רע-
וואָלוציע.

— יא, פֿראַנקרייך איז אַנגעשטעקט מיט קרעץ.

— מיט די קרעץ פֿון דריטען שטאנד 12), — האָט פּראָפּערטלאַ צו-
געגעבען — נאָר איז ענגלאַנד קאָן אויב ראַטעווען פֿון דעם אינגליק.

— זי וועט אויב זיכער ראַטעווען. צווייפֿעל נאָרנישט אין דעם, קאָ-
פּיטאַן!

— דערווייל אָבער איז דאָס אַ מיאויסע זאָך.
— זיכער, אומערדום רוקט-זיך דאָס גראַבע פֿאַלק. אַ מאַנאַרליע, — וואָס

(12) דער דריטער שטאנד — דאָס בריגאַדונג.

האָט פֿאַר אַ הויפּט-קאָסאָנדיר סטאַפֿדע, דעם וואַלד-הויטער פֿון מירע סאַ-
 לעווירע, האָט גאַרנישט וואָס צו סקנא זײַן די רעפּובליק, וועלכע האָט
 פֿאַר אַ מיניסטער איינעם פֿאַש, אַ ווהן פֿון אַ שוויצער ביים פֿירשט דע קאָסטרי.
 וואָס פֿאַר אַ מאַדנע געגנער עס קעמפֿען אין דער וואַנדער: פֿון אַזן זײַט
 סאַנטער, אַ ברויער, פֿון דער אַנדערער זײַט גאַסטאַן, אַ פּויער!
 — מיין טײַערער לאַ-ווייעוויל, איך האַלט יאָ אַ ביסעל פֿון דעם גאַס-
 טאַן. ער האָט גאַרנישט אזוי שלעכט אָנגעפֿיהרט אין געמײַנע. ער האָט
 גאַנץ פֿיין אויסגעשאַסען דריי הונדערט בלאַהע, היסענדיג זײַ פֿריהער אויס-
 גראַבען פֿאַר זיך די קברים.
 — דאָס געפֿעלט מיר; גאָר דאָס אייגענע וואַלט איך אויך געקאָנט
 אויפֿטהון.

— גרויסע מלחמה-מעשים פֿאָדערען, אַז דער אַדעל וואָל זײַ אויספֿיה-
 רען. — האָט געזאָגט וועווייעל — אַ זעלכע זאַכען געהערען צו די קאוואַלי-
 רען און נישט צו די פֿאַרוקמאַכערס.

— פֿונדעסטוועגען געפֿיגען זיך דאָך אין דעם דריטען שטאַנד מעג-
 שען, וואָס מען קאָן זײַ אַכטען. אָט, למשל, דער זינגערמאַכער זשאַלי. ער
 איז געווען סערושאַנט אין פֿלאַנדרישען רעגומענט; דערנאָך איז ער געוואָ-
 רען פֿיהרער אין וואַנדער; ער פֿיהרט אָן מיט אַ באַדנע ביים ים-ברעג און
 האָט אַ ווהן אַ רעפּובליקאַנער. און אין דערזעלבער צײַט, וואָס דער פֿאַטער
 דיענט בײַ די ווייסע, דיענט דער ווהן בײַ די בלאַהע. טרעפט זיך אַ מעשה,
 און זײַ בירע בעגעגעגען זיך אין אַ שלאַכט. דער פֿאַטער געהט דעם ווהן
 אין געפֿאַנגענשאַפט און שיסט איהם.

— דאָס איז גוט! — האָט געזאָגט לאַ-ווייעוויל.

— אַ ברוטום, אַ ראַיאָליסט — האָט זיך אָנגערופֿען ב. ערטלאַ.

פֿונדעסטוועגען שטערט דאָס גאָר נישט, אַז ער וואָל מיר זײַן אונער-
 טרעגליך צו געפֿיגען זיך אונטער דער פֿיהרערשאַפט פֿון אַ קאָקראַ, אַ זשאַן-
 זשאַן, אַ מולען, אַ פֿאַקאַר, אַ בוזשו, אַ שופּ.

— מיין טײַערער קאוואַליר, דער זעלבער פֿערדרום איז אָבער אויך
 אויף דער צווייטער זײַט, בײַ אונז איז דאָ אַ סך בירגער און בײַ זײַ נע-
 פינט זיך פֿעל אַדעל. צו גלויבט איהר דען, אַז די סאַן-קולאַשען (18) זענען
 שטאַרק צופֿירדען ווען מיט זײַ פֿיהרען אַ זעלשע ווי דער גראַף דע-קאַנקלאַ,
 וויקאַנט דע-מיראַנדאַ, וויקאַנט באַהאַרנע, גראַף דע-רוואַלאַנס, דער מאַרקז
 דע-קיוסטין און דער פֿירשט ביראָן!
 — וואָס פֿאַר אַ מישטאַש!

— אָדער אז באַפואד סענט-אַלער, בישאָף פון פּואטיע, אָדער מער-
סי, בישאָף פון ליוואָן, דער געלובטער פֿון מאדאם לעשאַסרין...
— דג, וועלכע היסט סערוואַנטאָ. איהר וויסט דאָך, קאפיטאן,
לעשאַסרין איז אַ נאָמען פֿון דער ערד.

— און דער פֿאַלשער בישאָף ד'אגרא, וואָס איז, איך ווייס נישט
וואו ערנעץ, א גלח.
— פֿון דאָס און ער היסט גיין דע-פּאַלוויל. ער איז אַבער נאָך
מוסיג און שלאָגט זיך.

— מיטמיטן געזאָגט, גלחים, ווען מען דארף זעלנער! בישאָפֿען, וואָס
זענען נישט קיין בישאָפֿען און גענעראלען, וואָס זענען נישט קיין גענע-
ראלען!

— קאפיטאן, — האָט געפֿרעגט וויעוויל — איהר האָט דעם, מאַני-
מאָר אין אַיער קאָיוטע?
— יאָ.

— וואָס שפּיעלט מען איצט אין פּאַרזי?
— אדעלאַ און פּאַלינאָ און דג היילי,
— איך וואָלט עס געוואָלט זעהן.
— איהר וועט עס זיכער זעהן. אין אַ חודש ארום זענען מיר אין
פּאַרזי.

בואבערמלאַ האָט זיך אַ רגע פֿערטראַכט און נאָכדעם צוגעגעבען: —
אמשעסטטען אין אַ חודש ארום, אזוי האָט געזאָגט מיסטער ווינדהעם דעם
לאָרד הוד.

אויב אזוי, קאפיטאן, געהט דאָך אונז נישט שלעכט.
— אלץ וואָלט, צום טייערע, שוין גוט געווען, ווען נאָר די מלחמה
אין ברעטאָן וואָלט גוט געפֿיהרט געוואָרען.

וויעוויל האָט אַ שאַקעל געטהון מיטן קאַפּ.
— קאפיטאן, האָט ער זיך איבערגעפֿרעגט, וועלען מיר די מאַרינען-
אינפאַנטעריע ארויסזעצן אויף דער יבשה?

— יאָ, ווען דער ברעג וועט זיין פֿאַר אונז; ניין, ווען ער וועט זיין
פֿונדליך צו אונז. אמאָל איז גיטיג, די מלחמה זאָל אויפֿברעכען די טייערען
מיט געוואָלד, און אמאָל, דארף זי זיך שטילערהייט אריינגליטשען. אין
אברנער קריג מוז מען תמיד האַלטען גרייט אין קעשענע אַ פֿאַלשען שליסער.

(13) סע-ניקולאָסען (אָהן הויזן) — אַ שפּאַט-גיאַטע, מיט וועלכען דער אַדעל האָט
ענגעזיכענט און אָנפֿאַנג פֿון דער רעוואָלוציע דאָס פֿאַלק און די רעוואָלוציאָנערען וועל-
כע האָבען דערנאָך געזיגן זיך זעלבסט אַזוי אָנגערופֿען.

מען טוט אריין, וואָס עס דאָס זיך. די הויפט זאך אָבער איז: מען טו
האָבען אַ אָנפֿיהרער.

— ווי עווייט, האָט ער נאָכרעם, זיך פֿאַרקלערענדיג, צוגעגעבן—וואָס
פֿאַר אַמיינונג זענט איהר וועגען דעם קאוואַליר די ענין?
— דעם יונגען?
— יאָ.

— אַלס אָנפֿיהרער.

— יאָ.

— אויך ער טויג נאָר אַלס אָנפֿיר אין אַפֿענעם און אין לוינען-קאמף.
אַ מלחמה אין וואַר און אין קושאקעס קאָן נאָר פֿיהרען אפּויער.

— איהר מוזט זיך אַלואַ בענוגען מיט'ן גענעראַל סטאַפֿע און דעם
גענעראַל קאַמלינג.

— דאָ וואָלט מען בעדאַרפט האָבען אַפּרינג, האָט ווי עווייט נאָך אַקורצען
טרוימען געזאָגט — אַפּרינג פֿון פֿראַנקרעך, אַמט'ען פּרינג.

— עס געהט אווערטעל, אַז דער וואָס זאָגט פּרינג...

— זאָגט פּחדן, האָט ווי עווייט אונטערגעכאַפט — איך וואָס עס,

קאַפיטאַן. נאָר מען דאַרף דאָס האָבען דעם נאַרשיען פּויער די אויגען צו
פֿאַרברענען.

— מיין ליבער קאוואַליר, די פּרינגען ווילען נישט קומען.

— וועט מען זיך בענעהן אָהן זיי.

בוואַבערטלאָ האָט מעכאַניש אַפּיהר געטהון מיט'ן האַנד אויפֿ'ן שטערען.

ווי ער וואָלט וועלען פֿון דאָרט אַרויסבעקומען אַ געדאַנק אין צוגעגעבן —
לאָמיר אַלואַ מאַלען אַפּרינג מיט דעם דאָזיגען גענעראַל.

— אַ, דער איז שוין פֿון אַמט'ען אדעל.

— קלערט איהר, אַז ער וועט אויספֿיהרען זיין אויפֿגאַבע.

— פֿאַר וואָס נישט. נאָר אַלץ פּתנאי, אַז ער וועט זיין אַנוטער, האָט

ווי עווייט געזאָגט.

— דאָס הייסט גרויזאַם, האָט בוואַבערטלאָ צוגעגעבן.

דער גראַף מיט'ן קאוואַליר האָבען זיך אָנגעקוקט.

דער בוואַבערטלאָ, איהר האָט געזאָגט דעם ריכטיגען וואַרט. יאָ

גרויזאַם, דאָס איז אונז נויטיג. די דאָזיגע מלחמה איז אָהן רחמנות. עס

האָט געשלאָגען די שעח פֿאַר די בלוט-דורשטיגע, די קעניגסמערדער האָ-

בען לדווויק דעם זעכצעהנטען אַרָאָבעהאקט דעם קאַפּ, מיר וועלען זיין

אַבהאַקען די הענד מיט די פֿיס. יאָ, רער נויטיגער גענעראַל איז דער גע-

נעראַל אַזר. אַז אַנוש, אַז פּואַטני שפּילען די גענעראַלען די ראַל פֿונ

גרויסמונגקייט; ווי באַרען זיך סמש אין אינדערקייט; דערפאר גיט זיך זיך
גאַרנישט אײן. אין מאַרע אָבער, וואו די גענעראלען זענען אינמענשליך,
געהט עס גוט. א דאנק זיין גרויזאמקייט, קאן שאַרעט מיט ערפאַלג זיך גע-
גענשמעלען סאַרעניען, א שאַקאַל געגען א שאַקאַל.

בוארבעטלאַ האָט נישט פּעוויזען וויעויליך אָבזענטפּערן. א פּערצווײַ-
לונגס-געשרײַ האָט פּלוצלינג איבערגעהאַקט די ווערטער פּון וויעויליך און
אין דער זעלבער צײַט האָט זיך דערהערט אַ אונגעווענהליכער רעש גערויש.
דער געשרײַ צוזאַמען מיט'ן גערויש זענען געקומען פּון רעם אינווייניגסטען
שיפּטסײַל.

דער קאַפּטאַן מיט זײַן געהילף האָבען זיך אַ וואָרף-געטון צום צוויי-
שענערק, נאָר ס'איז שוין אונטערגליך געווען אַרײַנצוקריגען זיך. אלע קאַנאָ-
גירען זענען פּון אונטען דערשראַקען זײַ ענטקעגען געקומען.

ײַס איז עטוואַס שרעקליכעס געשעהן.
אינעם פּון די שיפּס-אַרמאַטען, א פּיער- און צוואַנציגער פּונטניע קאַ-
נאַע האָט זיך אָבערריסען פּון דער באַטערעע.

עס איז אײַנס פּון די שרעקליכסטע געשעהענישען אויף אַ ים. פאַר
פאַר אַ קריגס-שיף, וועלכער געפּלינט זיך אין פּרלען גאַנג אויפ'ן אָפּענעם ים
קאן עפּעס ערגערעס נישט טרעפּען.

אַרמאַט, וואָס רײַסט זיך-אָב פּון די קאַטען, פּערזוואַנדערט זיך פּלוצ-
לינג אין אַניאַבערנאַטורליכע חיה. ס'איז אַ מאַשין, וואָס איז מנגלל געוואָ-
רען אין אַ ווילד בעשעפּעניש. דער דאָזיגער קלאַץ לויפט אויף זײַנע רעדער,
בעקומט בעוועגונגען פּון אַ ביליאַרד-קוגעל. עס בײַגט זיך, ווען די שיף
זאָקעלט-זיך פּון אײַן זײַט אויפ'ן צווייטען, פּערזונקט, ווען די שיף שפּרינגט
פּון פּאַרנט אויף הינטען. עס קומט, בלייבט, שטעהט, פּערטראַכט-זיך, לויפט
זוויטער, פּליהט ווי אַ פּײַל פּון אײַן עק שיף צום צווייטען, דרעהט זיך
אויס, בעהאַלט זיך, ענטלויפט, שטעלט זיך אויף, ווי אויף די שפּיץ פּונגער,
שטויסט, מטיח'ט, ברעכט, פּערניכטעט. עס איז אַ מײַער-ברעכער, וואָס האַקט
אין די ווענד, ווי אַהם גלוסט-זיך, און דערפּי סױ מען צוגעבען, אַז דער
מײַער-ברעכער איז פּון אײַנען און די ווענד זענען פּון האַלץ. דאָס איז די
פּרלע בעפּרייאַונג פּון דער מאַטעריע; פּונקט ווי דער דאָזיגער אייבניגער
שקלאַף וואָרט זיך געוואָלט נוקם זײַן, גלייך ווי די בעקומט, וועלכע איז
געלעגען בעהאַלטען אין די טײַטע נאַטור-חפּצים, וואָלט פּלוצלינג אַרויסגע-
פּלאַצט, ווי דאָס וואָלט די געדולד פּערלזירען און געזוכט, ווי זיך אָבצו-
דעכענען. קען זאך איז נישט אײַן אונברחמנות'דיג ווי דער צאָרן פּון אַ
גולם, דער ציבזשעוועטער קלאַץ שפּרינגט ווי אַ פּאַנטערע, האָט די שווער-

ק'מט פון א הערפאנר, די מדינקעמט פון א מיוז, די אינגעשפארטקייט פון א האק, דאס איבעראשענדע פון א כוואליע, דאס ועצען פון א דונער און די טויבקייט פון א קבר, ער וועגט צעהן מיווענר פונט און שפרוינגט ווי א קונדער-פילקע, דאס איז א דרעהען-וויך, דורכגעהאקט אין גלייכע ווינקלען. וואס קאן מען דא טהון, און ווי קאן מען העלפען? א שטורם הערט אויף, צוקלאן געהט פארביי, א צובראכענער מאסט ווערט פארביטען אויף א נייען, א לאך, דורך וועלכע דאס וואסער פלויצט אריין, קאן פארשטאפט ווערען, א פליער לעשט מען אויס, נאר וואס קאן מען אויפהען מיט דער אונגע- הויערער קופערנער חיה? וואס פאר א מיטלען קאן מען דא אָננעמען? א בעזען הונד קאן מען אינגעמען מיט ווערטער, אנאָקס קאן מען פֿערוואנ- דערען, א שלאנג פֿערבישווען, א טיגער דערשרעקען, א לויב ריהרען, אַבער גענען אזא מין בעשעפעניש, ווי אַן אַרמאט אָבנער'סען פֿון ק'מט, איז קיין אום מיטער נישטאָ.

— הר'ניען קענסטו איהם נישט, ווייל ער איז טויט, און דאך לעבט ער מיט אַן אייגענארטיגען, אנהיימליכען לעבען, וואָס עס בלאָזט אין איהם אריין די אונגענרליכקייט. אונטער זיך האָט ער די שיף, — א באַדען, וועל- כער ווינט און שאַקעלט איהם; די שיף ווידער ווערט געשאַקעלט פֿון ים, און דעם ים כוואליעט דער ווינד, און זיי אלע צוזאמען האלטען-אונטער אַט דאָס פֿערניכטענדע שפּילצייג, און פֿון זיי געהמט זיך זיין שרעקליכעס לעבען. וואָס קאן מען טהון גענען אזא פֿלאַנטער פֿון סבות? ווי קאן מען ציימען די בעוועגונגען פֿון דעם דאָזיגען שרעקליכען מעכאניזם פֿון פֿער- ניכטונג? ווער קאן פֿאַראַויסזעהן זיין געהן, זיין קומען, זיין פֿערהאלטען זיך, זיינע שטימען, וועלכע קאָנען דורכלעכערען די וועג פֿון דער שיף? ווער קאן דאָס אויסרעכענען זיינע שרעקליכע פֿערדרעהטע וועגען? דאָ האָט מען צו טהון מיט אַ משה, וואָס קלערט, דוכט זיך, איבער, האָט איהרע אייגענע רעיונות און בייט יעדע מינוט איהר ריכטונג. ווי קאן מען אייני- האַלטען דאָס, וואָס מען דארף אויסמידען? דער שוידערליכער האַרמאט וואַרפט זיך משוגע'נערדיג, לויפט פֿאַראַויס, טרעט צוריק, קלאַפט רעכטס, ועצט לינקס, ענטלויפט, געהט פֿערביי, נארט-אָב אלע ערוואַרטונגען, צע- שמעקערט אלע שטערונגען, הרג'עט מענשען ווי די פֿליגען. די גאנצע שרעקליכקייט פֿון דער לאַגע איז די בעוועגליכקייט פֿון באַדען. ווי איז דאָס מעגליך צו בעקעמפֿען אַ אויסגעבויגענעם שטח, וואָס האָט זיינע קאפּ-ווען. מען וואָלט געקאָנט מיינען, אז די שיף טראַגט אין איהר בויך אַ געפֿאָר- גענעם בליץ, וואָס זוכט אַן אויסוועג, עס האָט עפֿעס עהנליכעס צו אַ דו- גער, וואָס קייקעלט זיך אַן מיטען פֿון אַ ערדציטערניש.

אין א מינוט איז שוין די גאנצע מאנשאפט געווען אויף די פיס.
 דאס אומגלוק איז געשעהן צוליב דער אָבגעלאָזענדיקייט פֿון א קאנאָנר, וועל-
 כער האָט פֿערגעסען צו פֿערשרויפֿען דעם שרויף אין דער קייט, וואָס
 בינדט די באַטערעע און שלעכט פֿערטאַרמאָרט די פֿיער רעדער פֿון
 אַרמאַט; צוליב דעם האָט ער זיך הין און צוריק בעוועגט, ביז דער
 שטריק האָט געפֿלאַצט אין דער אַרמאַט האָט זיך אויפֿגעהערט צו האַלטען
 אויף דער לאַפעמע. און ווען אַ שטאַרקע כוואַליע האָט אַ שלאָג געטהון אין
 באָרט, איז דער שלעכט צוגעבונדענער אַרמאַט אָבגעשפרונגען, איבער-
 געריסען די קייט און זיך אָנגעהויבען צו קיבלען אין צווישען-דעק. אז מען
 זיך בעקומען אַ בעגריף פֿון דעם מין מאָדנעם גליטשען-זוך, זאָל מען זיך
 פֿאַרשטעלען אַ טראָפֿען וואַסער, וואָס טריפֿט אַראָב אויף אַ גלאַז.

אין דער צייט, ווען די קייט האָט געפֿלאַצט, האָבען זיך די קאנאָנר-
 ען געפֿינגען אין דער באַטערעע, אנדערע זענען געוועסען גרויפֿענווייז, אַנ-
 דערע בעזונדער, פֿערנימען מיט הכנות און וואַרטענדיג אויפֿן רוף צום
 זאַמלן. דער אַרמאַט, אַראָבגעוואַרפען דורך אַ בויג פֿין שיף, האָט גלייך
 עמאַכט אַ לאַך אין דער קופֿע מענשען, און באַלד פֿון ערשטען שטויס
 פֿעהרגעט פֿיער פֿון זיי. דערנאָך, אז די שיף האָט זיך אַ בויג געטהון אויף
 זייט, איז ער אָבגעשפרונגען, צושניטען אַ פֿינגעלען אויף דער העלפֿט
 זון זיך אַ לאָז געטהון צו דער לינקער וואַנד פֿון דער שיף, אָבשטויסענדיג
 אַרמאַט פֿון דער באַטערעע. און דאָס איז געווען דער פֿערווייפֿעלעכער
 עשרי, וואָס מען האָט געהערט. אלץ האָט זיך אַ לאָז געטהון צו דעם
 עק-לייטער. אין אַזוי אויגעבליק איז די באַטערעע פֿויט געוואָרען.

דער אונגעווערער אַרמאַט איז איבערגעלאָזען געוואָרען פֿאַר זיך
 לויף, אלס פֿולשטענדיגער בעל-הבית פֿון דער שיף, מיט וועלכער ער האָט
 עקאָנט מאַכען, וואָס ער האָט נור געוואָלט. די מאַטראָסען, וועלכע זענען
 געוואוינט געווען צו לאַטען אין רעכטען ברען פֿון דער מלחמה, האָבען
 עציטערט. עס איז שווער צו בעשרייבען זייער שרעק.

דער קאפּיטאַן פּראָבערטלאָ און זיין געהילף וויעוועל, מענשען, וועלכע
 זענען געווען בעוואוסט מיט זייער העלדענמוט, זענען געבליבען שמעהן
 זיך די אויבערשטע שטייגען און בלייבע, שטומע, נישט זיכערע אַראָב-
 גוקט אין צווישען-דעק. עמיץ האָט זיי מיט עלענבויגענס אוועקגעשטויסען
 ין אַראָב אויפֿן לייטער. דאָס איז געווען יענער פּאַסאַזשיר, דער פּויער,
 ער מענטש, וועגען וועלכען זיי האָבען גאָר וואָס געשמועסט. דערגרייכענדיג
 נאָען דעם לעצטען שטאַפֿעל, איז ער געבליבען שמעהן.

אין צווישן-דעק איז דער ארמאט דע-רווייל געלאפען הן אין צוריק
מען האט געקאנט מינען, אז עס איז דער לעבעדיגער ריט-וואגען פון
אפאקאלופסוס.

דאס ציטריגע ליכט פון דער לאמטערנע, וועלכע האט זיך געווינט
אויפ'ן וואנד פון דער שיף ביי דער באטערעע, האט צוגעגעבען דעם בילד
א שווינדעלנדע בעלויכטונג, גלייך ווי א שנעלעס הן-און-הער ווינען זיך
פון ליכט אין שאטען. ביי דער געשווינדונגקייט פון לויפען האט דער אר-
מאט פערלארען זיין געשטאלט. דא איז ער ווי א שווארצער שאטען ארויך
די ליכטיגע ערטער, דא האט ער אין דער פֿינסטערניש אָבגעשפיגעלט
בלייכע פֿלעקען.

און דערווייל האט ער ווייטער געפֿיהרט זיין פֿעריכטונגס-ארבייט:
ער האט צעשמעקערט פֿוער אנדערע ארמאטען, אויסגעהאקט אין דער וואנד
צוויי שפאלטען; צום גליק — איבער'ן וואסער; אין א צייט פֿון שטורם
אָבער האט דאָס וואסער ליכט געקאנט אַרײַנקומען. מיט א שרעקליכען
צאָרן האט זיך דער ארמאט געוואָרפֿען אויפֿן קאַפּוס פֿון שיף, די איג-
וועניגסטע ווענטלעך האָבען זיך געהאלטען נאָר אַ דאַנק דעם עלאָסטישען האַלץ,
וואָס איז בעזונדערס שטאַרק געווען, מען האט געקאנט הערען, ווי זיי
קנאַקען אינטער'ן דרוק פֿון דער אונטערווערעך משא, וועלכע האט מיט אַנ-
„אומעטום-זיין“ געקלאַפט אין זיי פֿון אלע זייטען. ווען מען טרייסעלט א
שרויטעלע אין א פֿלאַש, וואָלט דאָס נישט שנעלער און אונזיגער גע-
שטויסען, ווי דער ארמאט. זיינע פֿוער רעדער זענען איבערגעפֿאהרען הין
און צוריק איבער די הרוגים, געשניטען זיי, נערסען זיי, אויף, אז פֿון פֿינגר
מתים האט געמאַכט צוואַנציג שטיקער, וועלכע האָבען זיך געקאָלירט אין
זייער גאַנצער ברויט פֿון דער באטערעע. די טויטע קעפֿ האָבען ווי גע-
שריען, טייכען בלוט האָבען גערניגען הין און צוריק אויפֿן באַדען, לויט די
וואַקלענישען פֿון דער שיף. דער אינוועניגסטער אומשלאַג פֿון שיף, צו-
שערניט אין עטליכע ערטער, האט זיך אָנגעהויבען אָבצורייסען פֿון די ווענד
און די גאַנצע שיף איז פֿול געווען מיט אַ ווילדען גערויש.

דער קאפּוסאן איז שנעל צו זיך געקומען, לויט זיינעם אַ בעפֿעהל
האט מען דורך די שטיגען גענומען אַראָבואַרפֿען אין צווישן-דעק אלץ,
וואָס האט נאָר געקאנט שמערען אָדער איינהאלטען דעם משוגענעם לויף
פֿון ארמאט, מאַטראַצען, האַמאַקעס, ועלען, ראָלען-שטריק, זעק מיט זאַכען,
גאַנצע פֿעק מיט פֿאַרש געלד, מיט וואָס די קאַרוועטע איז געווען גע-
לאָדען, ווייל בשעת מלחמה האט מען די דאָזיגע ענגלישע געמיינהייט גע-
האַלטען פֿאַר אַ פֿשר מיטעל. אָבער וואָס האָבען געקאנט העלפען די אלע
שטאַטעס, ווען קיינער האט זיך נישט געוואַנט אַראַבצויגעהו אינטעג אין

אויסצולענען אדן אויף די ריכטיגע ערטער. אין א מינוט ארום אין אלץ צופליקט געווארען.

צום אונגליק אין דער ים געווען גענוג רוהיג א שטורם וואלט גראד אויט געווען, ווי געוואונשען, ווייל ער וואלט אפשר געקאנט דעם ארמאט איבערווארפען מיט די רעדער אויף אין עס וואלט דאן מעגליך געווען זיך מיט איהם אנעצה צו געבען.

די פערוויסטונג אָבער האָט דערווייל נישט אויפגעהערט. אין די מאסטען האָבען זיך בעוויזען שפאלטען. די קראמפהאפטע קלעפ פֿון ארמאט האָבען צובראָכען דעם פֿאַר-מאסט און צושעדניגט אפילו דעם גרויסען מאסט. די באטערעע האָט זיך פֿונאַנרענדערניסען. פֿון די דרייסיג ארמאטען זענען צעהן געוואָרען אונפֿעהיג צום קאמף. די לעכער אין די וועג פֿון שוף זע-נען געוואָרען וואָס א מאָל אלץ גרעסער, און דאָס וואסער האָט שוין אָנגעהויבען ארטיג צוהרענגען אין דער קאַרוועטע.

דער אלטער מאָן, וואָס איז אראָב אין צווישען-רעק, האָט אויסגעזעהן אויפֿן לעצטען שטאפעל פֿון לייטער ווי א אויסנהאקטע פֿיגור פֿון שטיין. ער האָט געוואָרפען א שטרענגען בליק אויף דעם ארומיגען חורבן און גע-בלעבען שטעהן ווי פֿערגליווערט. עס האָט זיך געדאַכט, אז אין דער בא-טערעע איז אונטערגליך א פֿוס צו שטעלען.

יעדע בעוועגונג פֿון דעם ארמאט האָט געדראָהט די שוף מיט אונ-טערנאנג. נאָך עטליכע מינוט און א שופֿס-ברוך איז געווען אונפֿערמירליך. עס איז געבליבען איינס פֿון די ביהדע: אָדער אונטערגעהן, אָדער געפֿונען א מיטעל, ווי דאָס אונגליק צו פֿערהיטען. מען האָט געמוזט פֿונגעהמען א בעשלוס. נאָר וועללען?

ווי בעקעמפט מען אָט דעם שרעקליכען ארמאט?

ווי האלט מען-אין דעם שרעקליכען משוגענעם?

ווי כאפט מען און ווי האלט מען איין א בליץ?

ווי ווארפט מען צו דער ערד און מען פינדט א דונער?

צואבערמלאַ האָט זיך געווענדעט צו וויעויל: — קאוואליך איהר

בלייבט אין גאָט?

— יאָ, נין, ווי אמאָל — האָט געענטפֿערט וויעויל.

— און ווען עס איז א שטורם?

— יאָ, אויך אין אזעלכע מאָמענטען, ווי דער איצטונער.

— איהן גאָט קאן אונז ארויסראטעווען פֿון דעם אונגליק, האָט פֿו-

אבערמלאַ געזאָגט.

אלע האבען געשוויגען און דער ארמאט האט ווייטער געמאַכט זיין

שוידערליכען טומעל. פון דרייטען האָט אַ כוואַליע אָבנעקענטפערט אויף זיינע קלעפּ, וועצענדיג אין דער שיף מיט ים-שמויסען; פונקט ווי צוויי האַ- מערס וואָלטען זיך געביטען איינער נאָך דעם אנדערן.

אין דעם דאָזיגען אונטערטען צירק, וואו עס איז אַרומגעשפרונגען אַ ווילדער אַרמאט, האָט זיך פּלוצלינג בעוויזען אַ מענש מיט אַ אייזער- געס שטאַנג אין דער האַנד. דאָס איז געווען דער שוילדיגער אין דער קאַ- טאַסטראַפּע, דער קאַנאָניער, וועלכער האָט מיט זיין נאַכלעסיגקייט דעם אונטליק געבראַכט. זייענדיג די סיבה פֿון דער שרעקליכער געשעהעניש, האָט ער איצט געוואָלט אליי צוריק פּערלכטען. און האַלענדיג אין זיין האַנד אַ שטאַנג און אין דער צווייטער אַ שטריק מיט אַ פעטליע, איז ער אַראָבגעשפרונגען אין צווישען-דעק.

אין דעם מאַמענט האָט זיך עפעס ווילדעס אָבגעשפּילט; אַ טיפּטאַנישע פּאַרשטעלונג; אַ קאַמף פֿון דעם אַרמאט געגען קאַנאָניער; אַ קאַמף צווישען דעם חומר און דעם רוּח, אַ דויעל צווישען אַ הפּץ און מענש.

דער מענש האָט זיך אין אַ ווינקעל געשטעלט מיט שטאַנג און שטריק אין בידע פּויסטען, אָנגעשפּאַרט אָן אַ טיר, פעסט אויף זיינע צוויי פֿיס, ווי צוויי שטאַהלענע זיילען, אַ בלאַסער, אַ קאַלסער, אַ טראַגישער, אזוי ווי ער וואָלט געווען איינגעוואַרצעלט אינעם באַדען, אזוי איז ער געשטאַנען אין געוואַרט.

ער האָט געוואַרט, און דער אַרמאט זאָל נאָהנט פֿאַר איהם פֿאַרבייגעהן. דער קאַנאָניער האָט געקאָנט זיין אַרמאט און איהם האָט זיך געדוכט, אַז אויך ער דאַרף איהם קאַנען, ווי האַבען דאָך אזוי לאַנג געלעבט צוזאַמען! וויפיל מאַל האָט ער איהם די האַנד אין מויל אַריינגעשטעקט! עס איז דאָך געווען זיין נאָהנט ווילד בעשעפּעניש. ער האָט אָנגעהויבען צו איהם צו שמועסען, אזוי ווי צו זיינס אַ הונד.

— קום — האָט ער איהם ווי צוגערופּען. ווער ווייס אפּשר האָט ער איהם נאָר ליעב געהאַט.

עס האָט זיך געדאַכט, ווי ער וואָלט געוואָלט, און ער זאָל זיך צו איהם דערנענטערן.

נאָר צו-קומען צו איהם, וואָלט געווען גלייך, ווי אַרייפּירגעהן איבער איהם. און דאַמאָלס איז ער פּערלאָרען. ווי אזוי איז דאָ מעגליך אויסצו- טרעדן אַ צערקוועטשונג, דאָס איז געווען די גאַנצע פּראַגע, אלע האַבען זיך איינגעקוקט, אַרומגעלאַפט מיט אַ שרעק.

קען אַמין ברוסט האָט נישט אָבגעקאַמפּעט פֿריי אַחוץ אפּשר דעם אל- טעניג, וואָס איז געשטאַנען אלעין איז צווישען-דעם צוזאַמען מיט די צוויי

קעמפערדע, אזוי ווי א שרעקליכער ערות פון זייער קאמף.
ער האט אלעין געקאנט פון דעם ארמאט צערשמעטערט ווערען, ער
האט זיך אבער פון דעם ארט נישט גערהרט.
און אונטער זיי האט די בלינדע כוואליע אָנגעפֿהרט מיט דעם קאמף.
אין דעם מאָמענט אָבער, ווען דער קאנאָנער, אָנגעהענדיג דעם
דעם דאָזיגען שרעקליכען דויעל, האָט ווי אַרויסגעפֿאָדערט זיין קאנאָן צום
קאמף, גלייך ווי דער צופֿאל וואָלט געוואָלט, אז דער אַרמאט זאָל אַ דאנק
א בעוועגונג פון דער שיף אַ רגע ווי ערשטיגט שמעהן בלייבען „קום דאָך“,
האָט איהם דער מענש צוגערופֿען. און ס'האָט זיך געראַכט, ער הערט איהם.
ער האָט פֿלוצלינג אַ שפרונג געגעבען אויף איהם. דער מענש האָט
אויסגעמירען דעם קלאַפּ.

דער קאמף האָט זיך אָנגעהויבען.
אַ אונטערהערטער קאמף. אַ שוואַכע ברואה האָט זיך גענומען שלאָגען
מיט אַ זעלבען, וואָס ס'קאָן נישט מנצח זיין. אַ קאמפֿס-חיה פֿון פֿלייש און
בלוט איז אָנגעפֿאַלען אויף אַ חיה פֿון מעפֿאַל. פֿון אַזוי וויט קראַפט,
פֿון דער אַנדערער—נשמה.

דאָס אלץ איז פֿאַרגעקומען אין האַלב-דונקעל. עס איז געווען ווי אַ
פֿערנבעלעטע וואַונדער-ערשיינונג — מעפֿאַל און נשמה. עס האָט זיך אָבער
געזוכט, אז אויך דער אַרמאט האָט אויך אַ נשמה, נאָר אַ נשמה פֿון האָט
און צאָרן. די דאָזיגע בלינדקייט האָט געשיינט צו האָבען איינען. דער איג-
געהויער האָט אויסגעזעהן ווי ער וואָלט אויף דעם מענש געלויבעט, מען
האָט געקאָנט גלויבען, אז אין דעם דאָזיגען מעפֿאַלענעם גוף איז דאָ עפֿים
אַ כִּסְרֵעִקייט. אויך ער, ווי דער מענש, האָט אָנגעוואַרט דעם פּאַסיגען
מאָמענט. עס איז געווען אַ מין גיגאַנטישע אייזערנע פֿליג, וואָס האָט גע-
האָט אַ ווילען פֿון אַ טייוועל. מינוטענומיט האָט זיך דער דאָזיגער קאַלאָסאַ-
לער היישערניק אָבגעשלאָגען אָן דעם סופֿיט פֿון דער באַטערעע, דערנאָך
צוריקאַרבעפֿאַלען אויף זיינע פֿיער רעדער, ווי אַ טיגער אויף זיינע פֿיער
לאַפֿעס און זיך געלאָזט לויפֿען אויף דעם מענשען. דער לעצטער אָבער,
פֿלינג, געלענקונג, געשוקט האָט זיך גערעהט ווי אַ שלאַנג אונטער די
דאָזיגע בעוועגונגען פֿון דונער. ער האָט אויסגעמיטען יעדע בעגעגניש. די
קלעפּ אָבער, פֿון וועלכע ער האָט זיך אַרויסגעדרעהט, זענען אויף דער שיף
געפֿאַלען און פֿערגרעסערט איהר צערשמערונג.

אַ טייל פֿון דער צובראַלענער קייט איז געבליבען הענגען אויף דעם אַר-
מאט. דער דאָזיגער טייל, מען ווייס נישט ווי אזוי, האָט זיך פֿערפֿלאָג-
טערט אין דעם אַרמאט'ס ציל-צוויף. אזוי אז בשעת אַזוי עק פֿון דער

קמט אין געווען בעפעסטונט אין דער לאפעקע, האט דער צווייטער עק זיך פריי משוגענער וויזן גערעדט ארום דער ארמאט, איבערטרעבענדיג נאך מעהר זינע שפרונגען. די ציל-שריף האט געהאלטען די קמט ווי אין א פערמאכטער האנד, און די האַזונגע קמט, צוגעבענהייג צו די קלעפ פון בא-ראן א קנאקען פון א בייטש, האט אָנגעמאכט אזא מורא'דיגען ווייבעל-שטורם, פונקט ווי א שטאַלענע האנד וואָלט געפאַכט מיט א אייזערנער רוט. די קמט האט נאך מעהר בעשווערט און פֿערוויקעלט דעם קאמף. און דאך האט דער מענש געקעמפֿט. עס איז אפילו געווען מינוטען, ווען דער מענש האט אפילו דעם ארמאט אטאקירט, ער איז געקראַכען ארום דער לענג פֿונים דעם מיט זיין שטאנג און שטריק אין דער האנד. און דער ארמאט, ווי פֿערשטעהענדיג, אז מען וויל איהם דאָ אריי-גארען, איז אנטלאפֿען.

אין דער אויגערשראָקענער האט איהם פֿערפֿאַלט. אזוינע זאָלען קענען אָבער לאנג נישט דויערן; עס האט זיך געדאכט, ווי דער קאנאן וואָלט זיך פֿלוצלינג א זאָג געטהון; גענוג א סוף זאל עס געהען! אין האט זיך ענדליך אָבערשטעלט מען האט געפֿיהלט, אז עס דערנעקערט זיך שוין די ענדע. עס האט זיך געדאכט — אָדער אפשר איז דאָס אַיִמת געווען (ווייל איז דעם מאַמענט האָבען איהם אלע געהאלטען פֿאַר אַלעבעדיגער בריאה, אז דער קאנאן איז ווי אויבֿער פֿערוויקען אין א גרויזמען איבערלעגען זיך.

פֿלוצלינג האט ער זיך א וואָרף-געטהון אויף דעם קאנאָניער. דער קאנאָניער האט זיך געלונגען אָבערוקט און א זיט, איהם געלאָזט פֿאַרביי-געהן און לאַכענדיג געשריען: נאָכאמאל דאָס אייגענע! דער קאנאן האט ווי משוגע צעשמעטערט אַיִרמאט פֿון דער לינקער זייט פֿון שוף; דער-נאך, אונטערנעכאפט דורך א אויבֿערטראָגען שליידער, וועלכער האט איהם געהאלטען, האט ער זיך געוואָרפֿען פֿון דער רעכטער זייט שוף אויף דעם מענש, וואָס איז ווידער אנטרונען. דרם קאנאָנען זענען צוהאקט געוואָרען פֿון דעם שטייט, נאָכדעם נישט וויסענדיג אלעין וואָס צו טהון, האט ער זיך ווי פֿערבלענדט געווענדט מיט דעם רוקען צום מענשען, זיך אָנגעהויבען צו קיילען פֿון הינטען אויף פֿאַרנט, צעטרייפֿעלט א באלקען אין דעם פֿאָדער-שטערטער טייל פֿון דעם שוף און שיער נישט דורכגעהאקט די וואַנד. דער מענש איז איבערגעלאָפֿען צו די שטינגען עפֿליכע שריט פֿון דעם אלטען, דעם ערות פֿון קאמף, דער קאנאָניער האט געהאלטען גרייט זיין אייזער-נעם שטאנג. דער ארמאט אָבער האט איהם, דאכט זיך, בעמעקט, און נישט אויסדרעהענדיג זי, האט ער זיך געוואָרען אויף דעם מענש מיט דער

שנעלמט פון א קלאפ פון א האק. צוגעשפארט צו דער וואנד, אין דער
מענטש געווען פערלויבען. די גאנצע מאנשאפט האט ארויסגעלאזן א געשרי
פון שרעק.

נאך דער אלטער פאסאזשיר, וואס אין פון אצינד געשטאנען אומבע-
ווענליך, האט זיך פלוצלינג א לאזגעטהון שנעלער פון די ווילדעסטע
שנעלקעטען פון ארמאט, און האט א לאפ געגעבען א באלען מיט באלשע
באנקעטעלען; עס איז איהם מיט מסירת נפש געלונגען ארונטערצווארפען
דעם פאק אונטער די רעדער פון ארמאט. די דאזיגע ענטשדענע אין גע-
פעהרליכע בעוועגונג אין אזוי קונציג און גוט דורכגעפיהרט געווארען פינקט
ווי עס וואלט דאס געטהון א מענטש וועלכער איז איינגעארבייט אין די אלע
איובונגען, וואס זענען בעשריבען אין דעם בוך פון דראזער איבער די ים-
ארטילעריע.

דער פאך האט געהאט די ווירקונג פון א שטאפער, א שטונדלי האלט
אפטמאל אין א בלאק, א צווייטעל פון א בוים גוט אסאל א לאוויגע אנאנדער
בטייג. דער קאנאן איז געשמרויכעלט געווארען, דאמאלסט האט דער
קאנאניער פון זיין זייט אנטאפענדיג דעם פורכטבארען געלענק, אריינגע-
שטעקט דעם איינערנעם שטאנג צווישען די שפיכערס פון איינעם פון די
אונטערשטע רעדער. דער קאנאן איז געבליבען אריבערגעבויגענערהינד
שמעון.

דער מענטש האט אונטערשפארענדיג דעם שטאנג, איהם איבערגע-
דרעהט. די שווערע טאסע איז אומגעפאלען מיט א גערויש פון א גלאק, וואס
קוקעלט זיך און דער מענטש, מיט שווייס בערעקט, האט זיך בלינד גע-
ווארפען צום בעוונטען אונטערדער און ארויסגעכאפט זיין בראווענעם האלד
מיט דער פעטליע.

דער קאספ האט זיך געענדיגט. דער מענטש האט געזונט. די מוראשקע
האט בעזונט א העלפאנט, א קארליק האט געפאנגען גענומען דעם דונער.
די סאלראטען אין מאטראסען האבען געפאמסט בראווא.
די גאנצע מאנשאפט האט זיך א ווארף-געטהון מיט שטריק און קייטען
אין אין און מאמענט אין דער ארמאט געווען געבונדען.
— דער קאנאניער האט סאלוטירט דעם גענעראל.
— מיין הער, האט ער איהם געוואנט, איהר האט מיר געראטעוועט
דאס לעבען.

דער אלטער האט צוריק אָנגענומען זיין גלייכגילטיגען אייסיקהן און
אָרן ישׂא געענטפערט.

די צוויי שאַלען פון דער וואָג.

דער מענטש האָט מנצח געווען, נאָר מען קאָן זאָגען, דאָס אייך דער קאָנאָן האָט געזעגט, מען האָט אפילו אויסגעטויען אַ אונטערשאַרען שוּלם-ברוך, די שוף אָבער איז דערפֿון נישט געראַטעוועט געוואָרען; דער שאַרען איז נישט געווען צו פֿערהאַלטען.

דער בעשלאָג-נארטעל פֿון דער שוף האָט געהאַט פֿינף עפֿנטונגען, איינע אין דעם פֿאָדערשטען טייל נאָר אַ גרויסע פֿון די דרייסיג אַרמאָטען זענען צוזאַמען געלעגען צושעדיגט אין ווער איינפֿאַסונג. אפילו דער קאָנאָן, וועלכען מען האָט ענדליך געפֿאַקט און צוריק פֿערפֿעסטיגט אין די קיט, איז שוין נישט געווען צו געברויכען; דער ציעלשרויף פֿון קאָנאָן איז געווען צעבראַכען, די אַנלאָדונג איז נישט מעגליך געווען. די באַטעריע איז אַלזאָ געבליבען ביי זיין אַרמאָטען. און אונטערשטען שיפֿסרוים האָט שוין אָנגעהויבען אַרזינצן-דרינגען וואַסער, מען האָט געמוזט באַלד, כֿלרי צופֿעהאַלטען פֿון אַ שוּלם-ברוך, לאָזען די פֿלומפֿען אין גאַנג.

דער צווישען-דעק, וואו מען האָט שוין יעצט געקאָנט אַרבייטקען, האָט פֿאַרגעשטעלט אַ שרעקליך בילד. אַ שטייג פֿון צעווילדערעוועטען העלפֿאַנט דאַרף אַנווענגן נישט זיין מעהר צושעדיגט.

ווי וויכטיג עס איז נישט געווען פֿאַר די קאַרוועטע צו בלייבען פֿאַרן שונא אונטערשטען, איז דאָך נאָך וויכטיגער געווען - אַ באַלדיגע רעטונג. מען האָט געמוזט דעם אויבערשטען דעק דאָ און דאָרט בעלויכטען מיט עטליכע לאַמטערנעס.

אין דער גאַנצער צייט וואָס עס האָט געדויערט דער טראַנישער קאַמף זענען די מאַטריאָלען זענען געווען אינגאַנצען אַרומגעלאָפֿט פֿון דער פֿראַגען-לעבען אָדער טויט, האָט מען גאַרנישט געוואוסט, וואָס עס טהוט זיך אין דרויסען. דער געבעל האָט זיך דערווייל נאָך מעהר פֿערגרעסערט; דער ווען מער האָט זיך געפֿינגען; דער ווינד האָט געפֿיהרט מיט דער קאַרוועטע, וואו-היין ער האָט געוואַלט; מען האָט זיך געפֿינגען נישט אויף דעם ריכטיגען זענען, געהערט צו דזשערסי און גערנסקי, נור דרום דינגער, וואו מען האָט אַרומגעטליך געדאַרפֿט זיין. גרויסע כּוואַליעס האָבען גענימען קושען די אַפֿע-

גע וואנדען פון דער קארוועטע-געפעהרליכע קושען. דאס ווינגען זיך פון דעם ים איז געווען בעדראהקער. און פון דעם קליינעם ווינטעל איז געווארען א צפון-ווינד. עס איז געווען צו ערווארטען א שטורם-ווינד. פאר עטליכע שטיק איז גארנישט געווען צו זעהן.

אין דער צייט, וואס די מאנשאפט האט ניד פערריכט די געפעהרליכע פערוויסטונגען אין דעם צווישענדיק-פערשטאפט די לעכער, פון וואנען דאס וואסער איז אריין, צוריקגעשטעלט אויף ארט די נישט צושערניגטע ארמא-טען, איז דער אלטער פאסאזשיר ארויף אויפן אויבערשטען דעק.

ער האט זיך אנגעשפארט אן דעם גרויסען מאסט. ער האט קיין שום אכט נישט געלעגט אויף דער בעוועגונג, וואס האט זיך דערווייל געמאכט אויף דער שיף.

דער קאוואליר לא וועויל האט אויסגעשטעלט פון בידע זימען פון גרויסען מאסט די ים-אינפאנטעריע אין שלאכט-ארדנונג און אויף א פליף פון דעם פיהרער פון דער מאנשאפט, האבען זיך די מאטראסען, וועלכע זענען געווען פערנומען ביי די מאנעווערעס, אוועקגעשטעלט געבען די זענעל-שטאנען.

גראף בואבערמלאך איז צוגעגאנגען צו דעם פאסאזשיר.

הונטער דעם קאפיטאן איז גאבעגעגאנגען א מענטש א ווילדער, און און אטעם, די קליידער אין אונארדנונג, נאך דאך מיט א צופרידענע מינע. דאס איז געווען דער קאנאניער, וואס האט זיך ארויסגעוויזען צו דער דעכער צייט אלס בעצווינגער פון אייזערנע אונגעהויערן און וואס האט בע-זענט דעם ארמאט.

דער גראף האט מיליטעריש סאלוטירט דעם אלטען און פייערישע קליידער און איהם געזאגט: — הער גענעראל, אט איז דער מענטש. דער קאנאניער איז געשטאנען אויסגעצויגען מיט אראבערלאזענע אויגען. בואבערמלאך האט זיך ווידער אנגערופען.

— הער גענעראל, ווי מינט איהר איז דער דאזיגער מענטש, וואס האט יעצט אזוי פילע אויפגעטהון נישט ווערט, דאס אז זינע אנפיהרער זא-לען אויך פאר איהם עפעס טהון?

— יא, איך מין אויך אזוי. האט אָבגעענטפערט דער אלטער מאן.
— זינט אזוי נוס, גענעראל און גיט די נויטיגע פערארדנונגען האט בואבערמלאך צוגעגעבען.

— דאס געהערט דאך צו אים. איהר זינט דאך קאפיטאן.
— אבער איהר זינט דאך גענעראל — האט אָבגעענטפערט בו-באבערמלאך.

דער אלטער האָט אָנגעקוקט דעם קאַנאָניער.
 —דערנעהנטער דין, —האָט ער איהם געזאָגט. דער קאַנאָניער האָט
 געגעבען אַ שריט פאַראויס.
 דער אלטער האָט זיך אויסגעדריעהט צו דעם גראַף בואַבערטלאָ.
 אַראָבענומען דעם קרייץ פון הייליגען ליודוויג פון קאַפיטאַן און אַריינגע-
 שטעקט אין גראַבען העמד פון דעם קאַנאָניער.
 —הוראַ! האָבען אויסגעשריען די מאַטראָסען.
 —די מאַריינען-סאָלדאַטען האָבען פּרעזענטירט דאָס געוועהר.
 און דער אלטער פאַסאַזשיר, אָנוויזענדיג מיט דעם פינגער אויף דעם
 ערשטוינטען קאַנאָניער, האָט ער צוגעגעבען:
 —איצט, שיסט דעם דאָזיגען מענשען. נאָך די פּריידיגע אויסגעשרייען
 זענען איצט אַלע פּעדלימט געוואָרען.
 דאָמאָלס, אינמיטען פון דער טויט-שטילקייט, וואָס איז געוואָרען אַרום,
 האָט דער אלטער אויפגעהויבען זיין שטים און געזאָגט:
 אַ נאַכלעסיגקייט האָט דאָס שיף געשטעלט אין געמאַהר. עס קאָן זיין
 דאָס זי איז שוין פּערלוירען. געפינען זיך אויף דעם ים—הייסט צו זיין
 געגען שונא. אַ שיף אין מיטען ים הייסט אַנאַרמעע, וואָס פיהרט אַ שלאַכט.
 אַ שטורם בעהאַלט זיך, אָבער געהט נישט אַוועק, דער גאַנצער ים איז אַ
 לויער. טויט-שטראַף פאַר יעדען פּעהלער, וואָס ווערט בעגאַנגען געגען
 שונא. נישטאָ קיין פּעהלער, וועלכע מען זאָל נישט קאָנען פּעריכטען. דער
 מוט דאַרף צו זיין בעלוינט און נאַכלעסיגקייט—בעשטראַפּט.
 די דאָזיגע ווערטער זענען געפאַלען איינס נאָך דאָס אַנדערע, פאַמע-
 לעך. ערנסט, מיט אַ מין אונבעררעמוות'דיגען ריטם, ווי די קלעפּ פון אַ האַק
 אין אַ דעמב.
 און דער אלטער, קוקענדיג אויף די זעלנער, האָט צוגעגעבען:
 —ערפילט דעם בעפּעהל.
 דער מענש, אויף וועמעס גראַבען העמד עס האָט געגלאָצט דער
 קרייץ פון הייליגען ליודוויג האָט אַראָבעגלאָזען דעם קאַפּ.
 אויף אַ צייכלען פון גראַף בואַבערטלאָ, זענען צוויי מאַטראָסען אַראָב-
 געגאַנגען אין צווישען-דעק און דערנאָך צוריקגעקומען, מיטברענגענדיג דאָס
 טויטע בעט, דער גלח פון דער שיף, וואָס האָט זיך די נאַנצע צייט פון
 סאָהרען תּפילה געטהון אין דער אָפיצירען-קאַיוטע האָט בעגלייש די מאַ-
 טראָסען; אַ סערושאַנט האָט אָבערשטיילט פון דער קאַמפּסליניע צוועלף סאָל-
 דאַטען, אויסגעשטעלט זיי אין צוויי רייען, צו זעקס אין אַ רייע; דער

קאנאָניער, נישט וואָגענדיג קיין וואָרט, האָט זיך געשטעלט צווישען די צוויי
רייזען. דער גלח, מיט אַ קרייץ אין דער האַנד, האָט זיך צוגערוקט נאָהנט
צו איהם.

—מאַרש, האָט דער סערושאַנט בעטוילען. די אָבטיילונג איז מיט
לאַנגזאַמע טריט געגאַנגען צום פּאָדערשטען טייל פון דער שיף, די צוויי
מאַטראַסען, טראָגענדיג די תּכריכים, זענען נאָכגעגאַנגען.

אַ שווערע שטילקייט האָט זיך פּערשפּרייט אַרום. אַ ווייטער שטורם-
זינד האָט געבלאַזען.

עטליכע מינוטען שפּעטער, האָט זיך אין דער פיגסטערגיש דערהערט
אַ סאַלווע, אַ ליכט האָט אַ גלאַנץ געטהון און מען האָט דערהערט אַ גערויש
פון אַ פּאַלענדען קערפּער אין דעם ים.

דער אַלטער פּאַסאַזשיר, וואָס איז פּסדר געשטאַנען אָנגעשפּאַרט אָן
דעם גרויסען מאַסט, האָט פּערלעגט די הענד אויף די ברוסט און זיך טיעף
פּערטראַכט.

בואַבערטלאַ, אָנווייזענדיג אויף איהם מיט דעם צייג-פינגער פון זיין
לינקער האַנד, האָט שטיל איינגערוימט וויעווילין:
—וואַנדעע האָט אַ פּיהרער.

VII.

ווער עס לאזט זיך אויף דעם ים-שטערט זיך אויף
דער לאטעריע.

וואָס אָבער וועט געשעהן מיט דער קאַרוועטע?
די וואַלקענס, וואָס האָבען זיך אַגאַנצע נאַכט אויסגעמישט מיט די
כּוואַליעס, האָבען זיך ענדליך אזוי אַראָבגעלאָזט, אַז עס איז קיין האַרזיאָנט
נישט געווען צו זעהן; דער גאַנצער ים איז געווען, ווי אונטער אַ מאַנטעל,
אַרום איז גאַרנישט געווען, אַ חוץ אַ נעבעל, אַ צושטאַנד, וואָס איז שטענדיג
געפעהרליך, אפילו פאַר אַ געזונדטע שיף.
נישט גענוג דער נעבעל, האָבען זיך נאָך די כּוואַליעס שטאַרק צו-
וויגט.

מען האָט זיך בעמיהט די צייט נישט צו פערלירען אומזיסט; האָט
מען די קאַרוועטע לייכטער געמאַכט, אַרויסוואַרפענדיג אין ים אַלץ, וואָס
מען האָט געקאַנט אַוועקרוימען נאָך דער פעררוויסטונג, וואָס דער קאַנאָן
האַט אָנגעמאַכט: אַראָבגעריטענע אַרמאַטען, וייערע צובראַכענע לאַפּאַטעס,
פערבויהטע און צושרויפטע באַלעס, שטיקער האַלץ און צובראַכענע אייזענס;
מען האָט אויפגעפּעפּנט די טירלעך און אַראָבגעלאָזען אויף ברעטער אין די
כּוואַליעס די מתים און די רעשטען פון די מענשען איינגעהילט אין גראָבע
ליילעכער.

וואָס ווייטער, איז פֿלץ שווערער געוואָרען צו האַלטען זיך אימין ים.
נישט אַזוי צוליב דעם, וואָס דער שטורם האָט געדראָהט, נאָר פֿערקעהרט.
דער שטורם האָט ווי אָנגעהויבען קלענער ווערען, און דער ווינד האָט זיך
פֿערקערעוועט צו צפון. די כּוואַליעס נאָר זענען זעהר הויך געבליבען, וואָס
האָט געדינט פֿאַר אַ סימן, אַז דער גרונד פון ים איז אַ שלעכטער און עס
איז אונגעגליך געווען, אַז די צושעדיגטע קאָרוועטע זאָל אויסהאַלטען אַזעל-
כע שטאַרקע שטויסען, און די גרויסע כּוואַליעס האָבען געקאָנט זיין פֿאַר
איהר זעהר געפֿעהרליך.

גאַקואַל איז געשטאַנען פֿערטראַכט ביים רודער.
מאַכען אַ פֿרעהליכע מינע ביים בייזען שפּיל, איז ביי די פֿיהרערס
פון אַ שיף אַ געווענהייט.

וויצוויל, וואָס איז פון דער נאַטור געווען פֿרעהליך בשעת אַ געפֿאַהר,
האָט זיך דערנעהנטערט צו גאַקואַל.

—נו, שטויערמאַן, דער שטורמווינד האָט, דוכט זיך, אָפּגעלאָזט. ער
האָט געוואָלט אַ נאָס טהון און עס איז איהם נישט געלונגען. מיר וועלען
זיך נאָך פון איהם אַרויסדרעהען. מען וועט נאָר האָבען אַ ווינד און גענוג.
—ווער עס האָט ווינד, דער האָט כּוואַליעס!—האָט נאַקואַל ערנסט אָב-
געענטפֿערט.

דער אמת'ער ים-מענש איז קיינמאַל נישט טרויעריג און נישט לאַ-
פֿעדיג. דער ענטפֿער פון גאַקואַל האָט געקאָנט בעאונרוהיגען. אַ שיף, וואָס
זאָזט אַריין וואַסער, קאָן זי ביי שטאַרקע כּוואַליעס לייכט אָנפֿילען. גא-
קואַל האָט אונטערגעשטראַכען זיין נביאות מיט אַ לייכטען שטערן-רינצלען.
דאָס האָט בעדייט, אַז וויצוויל האָט נאָך די קאָטאָשטראָפֿע מיט דעם קא-
נאָן און דעם קאַנאָניער צו שנעל אָנגעהויבען צו רעדען צו איהם אין אַזא
לייכטזיניגען און לוסטיגען טאָן. עס זענען פֿאַרהאַן זאַכען, וואָס ברענגען
מיט זיך אַ אונגליק, ווען מען געמינט זיך אויפֿן אָפּענעם ים; דער ים איז
פֿיעל מיט סודות; מען ווייסט קיינמאַל נישט, ווי מען האַלט מיט איהם
אין דער וועלט. מען מוז שטענדיג זיין אויף דער וואַך.
וויצוויל האָט דערפֿיהלט, אַז דאָ מוז מען אָנהויבען מיט אַ ערנסטען
טאָן.

—וואו געפינען מיר זיך איצט, שטויערמאַן?
—מיר זענען אויף גאָט'ס בעראַט—האָט גאַקואַל אָפּגעענטפֿערט.
אַ שטויערמאַן איז דער בעל-הבית פון דער שיף; מען דאַרף איהם
שטענדיג לאָזען טהון זיין זאַך און אויך אָפּטמאַל פֿריי זיך אויסרעדען.

אויסערדעם, רעדט דער מין מפנש געוועהנליך זעהר וועניג. וויי-
וויל האָט זיך אָבגעטראָגען.

ווייזוויל האָט געפרעגט ביי דעם שטויערמאַן אַ קשיא, און דער האָ-
ריוואַנט האָט איהם אָבגעענטפערט.

דער הימעל האָט זיך פלוצלונג אָבגעדעקט.

די נעבלען, וואָס האָבען זיך געטראָגען איבער די כוואַליעס, זענען
צוריסען געוואָרען, און ווייט, ווי דאָס אויג האָס נאָר געקאָנט דערגרייכען.

האָבען זיך אין האַלב-טונקעל געזעהן די צובושעוועטע כוואַליעס. דער הי-
מעל האָט געהאַט ווי אַ דעקעל פון כמאַרעס; די וואַלקענס אָבער האָבען

שוין מעהר נישט דערגרייכט צום ים; אויף מזרח האָט זיך בעוויזען אַ
וויסקייט, וואָס האָט אָנגעזאָגט דעם אויפגעהענדען טאָג, און אויף מערב

האָט געבלאַסט אַנאַנדערע וויסקייט: דאָס איז די לבנה אונטערגעגאַנגען.
די דאָזיגע צוויי וויסקייטען, איינע אַנטקעגען דער אַנדערער, האָבען אויס-

געזעהן אויף דעם האַריוואַנט, ווי צוויי שמאַלע בענדער פון בלאַסען שוין
צווישען דעם טונקעלען ים און פערוואַלקענטען הימעל.

אויף די דאָזיגע צוויי ליכטפאַסען האָבען זיך בולט אָבגעצייכענט
צוויי שוואַרצע סינעוועטען, גלייכע און אומבעוועגליכע.

אויפֿן מערב זייט פון הימעל, בעלויכטען פון דער לבנה, האָבען זיך
עאָנקעלט דריי הויכע פעלזען, עהנליך צו קעלטישע מובח'ס.

אין מזרח, אויף דעם בלייכען האַריוואַנט, פון פריהמאָרגען זענען ער-
שינען אַכט שיפען, אויסגעשטעלט אין אַ רייע און אָבגערוקט איינע פון

דער צווייטע אויף אַ זעהר געפעהרליכען אופן.
די דריי פעלזען זענען געווען אַ ריף; די אַכט זעגלען אַ עסקאָד-

רע.

הינטער זיך האָט מען געהאַט מיניקיער, אַ פעלזען מיט זעהר אַ שלעכ-
טען שם, סאָר די פראַנצויזישע קרייצערס. אויף מערב אַ תהום, אויף מזרח

אַ בלוטבאָד; מען האָט זיך געפונען צווישען שיפברוך און קאַמף.

אום זיך אַנטקעגען צושטעלען דעם ריף, האָט די קאָרוועטע פערמאַגט
אַ דורכגעלעכערטען גוף, די לינעס, זעגלען און איבעריגע מכשירים זענען

געווען אין אונאַרדנונג. די מאַסטען צעטרייסעלט; און ווידער אויף ענטקע-
גען-צושטעלען זיך דעם שונא, האָט זי געהאַט אַ אַרטילעריע פון דרייסיג

אַרמאַטען, פון וועלכע איין און צוואַנציג זענען געווען צעשעדיגטע. און די
בעסטע קאָנאָניערען זענען געווען גע'הרג'עט.

עס האָט נאָר וואָס אָנגעהויבען צו טאָגען, און מען האָט נאָך געהאַט

פאר זיך א שטיקעל נאכט. די דאזיגע נאכט האָט נאָך געקאָנט דויערן גע-
ווג לאַנג צוליעב די וואַלקענס, וועלכע זענען געווען געדיכט און טיעף
זון אויסגעזעהן, ווי אַ פעסטער באַלקען.

דער ווינד, וואָס האָט אַוועקגעיאָגט די נעבלען פון אונטען. האָט גע-
טויסען די קאָרוועט צו די פעלזען צו.

אין דעם צושטאַנד פון אָנגעשטרענקטקייט און צעשטערונג, אין וועל-
ע די שיף האָט זיך געפונען, האָט זי שוין כמעט ווי נישט געהאַרט דעם
ודער; זי האָט זיך מעהר געקייקעלט, ווי געשוואומען, און געטריבען פון
י כוואַליעס, האָט זי זיך געלאָזט פון זיי פיהרען. די טראַגישע פעלזען,
עמינקער זענען אַמאָל נאָך שרעקליכער געווען, ווי היינט. אַ סך טורמט
זון דעם דאָזיגען תהום-ציטאָדעל זענען צעלייגט נעוואָרען פון די ים-
וואַליעס; אויך אין דעם פאָרם בייטען זיך די פעלזען; יעדע כוואַליע איז
פאר זיי, ווי אַ צאָהן פון אַ זעג. אין יענער צייט אָבער האָט דאָס צוריה-
ען זיך צו די מינקיער'ס געדראָהט מיט אונטערגאַנג.

וואָס אָנבעלאַנגט די קרייצערס, איז דאָס געווען די עסקאָדרע פון
אנקאַל, וועלכע איז דערנאָך בעריהמט געוואָרען אונטער די אָנפירונג פון
אַפיטאַן דיושען, וועלכען לעקיניאָ האָט אַ נאָמען געגעבען, פּאָטער דיו-
ען

די לאַגע איז געווען זעהר אַ קריטישע. בשעת דער קאַנאָן האָט זיך
פּעריסען, איז די קאָרוועטע דערווייל אַראָב פון וועג און זיך פאַרקירע-
עט גליכער צו גראַנוויל, ווי צו סען-מאַלאָ. ווען זי וואַלט אַפילו אימשטאַנד
ווען צו שווימען מיט אויסגעשפּרייטע זעגלען, וואַלטען די פעלזען לע-
נקיער איהר פאַרשטעלט דעם וועג צו דושערסיי, און די קרייצער, ווידער,
אַלטען איהר געשטערט צו צושווימען צו די ברעגען פון פראַנקרייך.

איבריגענס, האָט דער שטורם אינגאַנצען אויפגעהערט. נאָר ווי דער
טויערמאַן האָט עס פאַרויסגעזאָגט, זענען געווען שטאַרקע כוואַליעס. דער
צווייט דורך אַ שטאַרקען ווינד און ביי נישט קיין גלייכען גרונד, איז
ווען ווילד.

דער ים זאָגט קיינמאָל נישט, וואָס ער וויל. און דער אָבגרונד קאָן
אַפילו רייצען. מען וואַלט זאָגאַר געקאָנט זאָגען, אַז דער ים האָט זיך
גע-חשבונות, ער געהט פאַראַויס און צוריק, זאָגט צו און נעהמט צוריק
זי וואָרט, ער גרייט צו אַ שטורם און איז זיך מיט, ער זאָגט און ער-
לט נישט, ער בעדראָהט דעם צפון און פאַלט אָן אויפ'ן דרום. די גאַנצע
כַּט האָט די קאָרוועטע "קליימאָר" געליטען פון נעבעל און געהאַט מורא

נאָר אַ שטורם; דער ים אָבער האָט אָפגענאַרט, און דאָס אויף אַ שרעקלי-
 כען אופן; ער האָט געשראָקען מיט אַ שטורם און געגעבען—פעלוען. ס'איז
 געווען דערזעלבער שיף-ברוך, נאָר אונטער אַנאַנדערער פאָרם.
 און צום אונטערגאַנג ביי די פעלוען איז נאָך צוגעקומען די פערטי-
 ליגונג דורך דער שלאַכט. איין פיינד דערפילט דעם צווייטען. לאַ-ויעוויד
 האָט אויסגעשריען אינמיטען זיין מוטיגען לאַכען:
 —דאָ אַ שיף-ברוך, דאָרט אַ שלאַכט. פון ביידע זייטען האָבען מיר
 דעם הויפט-טרעמער.

VIII.

9—380

פון דער קאָרוועטע זענען געבליבען כמעט ווי רעשטלעך.
 אין דער בלאַסער און צערשטרייטער ליכטיגקייט, אין דער שוואַרצ-
 קייט פון די וואַלקענס, אין דער צומישטער בעוועגליכקייט פון דעם האַרי-
 וואַנט, אין די סודות'דיגע רינצלען פון די כוואַליעס, איז געלעגען אַ טויטע
 זייערליכקייט. אַ הויך דעם ווינד, וואָס האָט פיינדליך געבלאָזען, האָט אַליך
 אַרום געשוויגען. דער אומגליק איז אַרויסגעשטיגען פון אָפגערונד מיט ער-
 האַבענהייט. עס איז גיכער געווען עהנליך אויף אַ געשפענסט, ווי אויף אַני-
 טשאַקע. אין די פעלוען האָט זיך גאַרנישט בעוועגט, אויף די שיפען האָט
 זיך גאַרנישט געריהרט. עס איז אַרום געווען אַ וואונדערבאַרע שטילקייט.
 צי האָט דאָס אַליך געקאָנט זיין אַ ווירקליכקייט? מען וואַלט געקאָנט מיינען,
 אַז אַ חלום האָט זיך אַדורכגעטראָגען איבער דעם ים. אין די לעגענדעס

טרעפט מען אַמט אַ וועלכע ערשיינונגען. די קאָרוועטע איז געווען צווישען
פֿערווען-טיוועל און פֿלאַם-געשפּענסטער.

דער נראָף בואבערטלאָ האָט אַך דער שטיל געגעבען בעפֿעהלען לאַ
וויעוועלן, וועלכער איז אַראָב אין די באַטערעע. דערנאָך האָט דער קאַפּי-
טאַן גענומען די לאַנגעטע און זיך אוועקגעשטעלט פֿון הינטען געבען דעם
שטויערמאַן. די גאַנצע אַנשטרענגונג פֿון גאַקואַל איז בעשטאַנען אין אַיני-
האַלטען די קאָרוועטע גלייך אויף די בלוואַליעס, ווייל, ווען זי זאָל דורך
דעם ווינד אין דעם ים גענומען ווערען פֿון אַ זיט, וואָלט זי זיך
אויסגעדראַעהט.

— שטויערמאַן, — האָט געפֿרעגט דער קאַפּיטאַן, — וואו געפינען

ס'ר זיך ?

— ביז די מינקיער'ס.

— פֿון וועלכער זיט ?

— פֿון דער שלעכטער.

— וואָס פֿאַר אַ גרונד ?

— שאַרפֿע פֿערווען.

— קאָן מען פֿערוואַרפען דעם אַנקער ?

— מען קאָן שטענדיג שטאַרבען.

דער קאַפּיטאַן האָט אָנגעשטעלט זיין לאַנגעטע צו מערב און אַרומ-
געקוקט די מינקיער'ס; דערנאָך האָט ער זיך געווענדעט געגען מזרח און
געטראַכט די זענלען.

דער שטויערמאַן האָט ווייטער גערעדט, ווי צו זיך אַליין:

— יא, דאָס זענען די מינקיער'ס. דאָס דינענט פֿאַר דער לאַכענדער

מעווע אַלס אַ אָרט זיך אויסצורוהען, ווען זי קומט פֿון האַלאַנד; און אויך

פֿאַר דער גרויסער ים-מעווע מיט דעם שוואַרצען מאַנטעל.

דער קאַפּיטאַן האָט דערווייז געצעהלט די זענלען עס איז ווירקליך

געווען אַלט שיפען. אויסגעשטעלט אין דעם נייטיגען סדר, האָבען זיי אַרויס-

גערוקט איבער דעם וואַסער זייער קריגערישען פּראָפּיל.

— קאָנט איהר די דאָזיגע זענלען ? האָט דער קאַפּיטאַן אויסגעפֿרעגט

דעם שטויערמאַן.

— יא, געוויס, — האָט איהם גאַקואַל אָבגעענטפֿערט.

— וואָס איז דאָס אַזעלעס ?

— עס איז אַ עסקאַדרע

— פֿון פֿראַנקרייך ?

— פֿון טיוועל.

זי ווען ענטשוויגען געווארען
— איז דאס שוין די גאנצע עסקאדרע? — האט דער קאפיטאן ווי-
דער אָנגעהויבען.

— נישט די גאנצע.
און באמת האט וואלאזע דעם 2-טען אפריל מוריע געווען אין קאג-
ווענט, אז צעהן פרעגאטען און זעקס ליניען-שיפען שווימען אים אין דעם
קאנאל לא מאנש. דער קאפיטאן האט זיך דאס ערשט דערמאָהנט.
— ווירקליך, — האט ער געזאָגט, — די עסקאדרע בעשטעהט פון
זעכצעהן שיפען און דאָ געפֿינגען זיך נאָר אַכט.
— די איבריגע, — האט גאקואל געזאָגט; — שלעפען זיך ארום אין
דער גאנצער לענג פֿונ'ם ברעג און שפּיאַנירען.
דער קאפיטאן, קיקערדיג אלץ אינאיינעם דורך זיין לאַרנעמען, האט
געמורמעלט:

— איין שוף מיט דריי דעקעס, צוויי ערשטקלאַסנע פֿרעגאטען, פֿינף
צווייטקלאַסנע.

— אָבער איך האָב זיי אויך שפּיאַנירט, האט גאקואל געברומט.
— נוטע שיפען! — האט דער קאפיטאן געזאָגט, איך האָב אַפּיסעל
מיט דעם אלעם אָנגעפֿיהרט.

— און איך, — האט זיך אָנגערופֿען גאקואל, — קאָן זיי אלע פֿון
דער נאָהנט. איך וועל נישט פֿערבייטען איינע אויף דער צווייטע. זיי האָבען
זיך מיר אלע גוט איינגעקריצט אין מוח.

דער קאפיטאן האט איבערגעגעבען די לאַרנעמען גאקואל'ן.
— שטויערמאן, דערקענט איהר די ליניען-שיף?
— יא, הער קאפיטאן, דאס איז די שיף „קאטז'אר“.

— וואָס, זיי האָבען זיך משנה שם געווען? — האט געזאָגט דער
קאפיטאן, — עס האט אמאל געהייסען „עטא-דע-בורגאן“, (בורגונדען-שטאט)
אַ נייע שיף. הונדערט אַכט-און-צוואַנציג קאנאָנען.

ער האט אַרויסגענומען פֿון זיין טאש אַ נאָטיץ-בוכעל און אַ פֿליפע-
דער און פֿערשריבען די ציפֿער 128 און ווייטער אויסגעפֿרעגט:
— שטויערמאן, דו קאָנסט די ערשטע שיף פֿון דער לינקער זייט?

— דאָס איז ל'עקספּעדימאנטיע („די ערפֿאהרענע“).
— אַ ערשטקלאַסנע פֿרעגאטע. צוויי-און-פֿונציג קאנאָנען. מיט צוויי
דרישים צוריק האט זי זיך בעוואַפֿענט אין ברעסט.

דער קאפיטאן האט אָנגעצויבענט און זיין נאָטיץ-בוכעל די ציפֿער 152
— שטויערמאן, און ווער איז די צווייטע שיף אין דער לינקער זייט.

- 58 דריאר.
- א ערשטקלאסיגע פּרענאטע. פּערציג אכצען-פּינטיגע קאנאָנען.
- אַ איז געווען און אינדיקן. זי האָט איהר שעהנע מיליטערישע פּרענאנגעהייט.
- און ער האָט צו די פּריהערויגע ציפער 52 צוגעשריבען די ציפער
- 40; דערנאָך, איפהויבענדיג דעם קאָפּ, געוואָנט:
- איצט פּון דער רעכטער זייט.
- הער קאפיטאן, זי זענען אלע צווייטקלאסיגע פּרענאטען. עס איז
- דאָ אַזעלכע פּינף שטיק.
- וועלכע איז די ערשטע פּון ליניען-שיף?
- 58 רעזאָליי" (די ענטשלאָסענע").
- צוויי-און-דרייסיג 18-פּינטיגע האַרמאטען.
- און די צווייטע?
- 59 רישמאָן.
- פּון דערועלבער קראַפּט. נו ווייטער?
- 59 אַטאהע" (די נאַטלאָוע").
- אַ מאַרנער נאָמען פאַר אַ שיף, וואָס לָזט זיך אויף דעם ים. ווייטער?
- 59 טאַליפּאַט.
- ווייטער?
- 59 פּרענע" (די כאַפּערין).
- פּינף פּרענאטען צו צוויי-און-דרייסיג קאנאָנען יעדערע.
- דער קאפיטאן האָט צוגעשריבען אונטער די פּריהערויגע ציפערן נאָך 160.
- שטייערמאַן איהר דערקענט דאָך זי גוט?
- און איהר, הערר קאפיטאן—האָט נאקואַל אָבגעענטפּערט—קענט
- זי גוט. דערקענען איז נישט שלעכט, בעסער איז אָבער צו קענען.
- דער קאפיטאן האָט אַרײַנגעקוקט אין זײַן נאַטיץ-בוכעל און האָט צו-
- זאמענגערעכענט צווישען די צײַן;
- הונדערט אכט-אין-צוואנציג, צוויי-און-פּיננציג, פּערציג, הונדערט
- אַנציג.
- אין דעם אויגענבליק איז וויעווייל ארויף אויף דעם דעק.
- קאוואליער, —האָט איהם צוגעשרייען דער קאפיטאן— מיר האָבען
- ענין זיך דריי הונדערט און אכציג קאנאָנען.
- מינעמווענען האָט געוואָנט וויעווייל.
- איהר זענט נור-וואָס געווען און דער פּאַטעריע, 58 וויעווייל; וויפּעל
- האָבען מיר אייגענטיק קאנאָנען, וואָס וועלען אימשיטאנד זײַן צו געבען פּייער.
- נין.

— מינעטווענען, האָט בואַבערמלאַ מיט דעם אייגענעם אָפּגעשטעלטערט.
ער האָט גענומען די לאַרנעמע פון שטויערמאַן און בעטראַכט דעם
האַריוואָנט.

די אַלט שיפּען, שווינגענדיגע און שוואַרצע האָבען אויסגעזעהן אונ-
בעוועגליך, נאָר בסדר געוואַקסען.

זי האָבען זיך אונבעמערקבאר דערנעהנטערט.
לא וויעוויל האָט זיך מיליטעריש פּערנוינט.

— קאַפּיטאַן, — האָט ער געזאָגט, — אָט איז מיין ראַפּאָרט. איך האָב
קיינמאָל נישט געהאַט קיין צוטרוי צו דער דאָזיגער קאַרוועמע „קלימאַר“.
עס איז שטענדיג אַ פּערדרום, ווען מען זעצט אייך פּלוצלינג אַרײַן אין אַ
שיף, וואָס קאָן אייך נישט אָדער וואָס האָט אייך נישט ליעב. אַ ענגלישע
שיף, דאָס איז אַ פּעראַט פאַר פּראַנציווען, דער הינטושיער האַרמאַט האָט
דאָס בעזויגען. איך האָב אַלץ אַדורכגעקוקט. די אַנקערס זענען גוט. זיי
זענען נישט פֿון געגאַסענעם אייזען, נאָר געשמירט פֿון שטאַנגען צוואַמען-
געקלאַפט מיט אַ האַמער. די רוינגען פֿון די אַנקערס זענען פֿעסטע, די
שמירק אויסגעצייכענטע, וויקלען זיך לייכט אויף און האָבען די נויטיגע
לענג, הונדערט און צוואַנציג קלאַפּער. אַמוניציע אין אַ גענוגענדער מאָס.
זעקס טויטע קאַנאָנרען, הונדערט איין-און-זעכציג שאָס אויף יערען האַרמאַט.
די צרה אָבער איז, וואָס עס זענען מעהר נישט דאָ, ווי נײַן האַר-
מאַטען, האָט דער קאַפּיטאַן געמורמעלט.

בואַבערמלאַ האָט געווענרעט זיין לאַרנעט צום האַריוואָנט. די עסקאַר-
דע האָט זיך ווייטער לאַנגזאַם דערנעהנטערט.

קאַנאָנאַדען (אזא אַרט האַרמאַטען) האָבען די מעלה, דאָס עס איז
גענוג דריי מענשען זיי צו בעדיענען, זיי האָבען אָבער דעם חסרון וואָס זיי
שיסען נישט אזוי ווייט און נישט אזוי ריכטיג, ווי אַנדערע קאַנאָנען. אזוי
ווי אויף דער שיף האָבען זיך געפֿונען קאַנאָנאַדען האָט מען געמוזט לאָזען
די עסקאַדע צעהנטער צוגעהן.

דער קאַפּיטאַן האָט אַרויסגעגעבען זיינע בעפֿעהלען שטילער-הייד. אַ
טויטע שטילקייט האָט געהערשט אויף דער שיף. מען האָט נישט געמאַכט
קיין אַלאַרם, נאָר אַלץ אַלץ ערפֿילט. די קאַרוועמע איז געווען אונטערהינג צום
קאַמף ווי געגען די מענשען, אזוי געגען די כוואַליעס. מען האָט זיך בע-
מיהט אויסצוגעצן אַלץ, וואָס האָט זיך געלאָזט אויסנוצען פֿון די דאָזיגע
רעשטלעך פֿון אַ קרוינע-שיף. מען האָט צונויפֿגעקליבען שניידען און גראַפע
שמירק אַז מען זאָל קענען בשעת עס וועט נויטיג זיין פֿערפֿעסטליגען די
מאַכטען. מען האָט איינגעקאָרדנעט אַ פּונקט צו געבען הילף די פּערוואַונ-
אָנ-
אָנ-
אָנ-

דעמע. ווי עס איז דאסאלס געווען דער מנהג, האט מען פֿערשאנצט דעם פֿערדעק פֿון דער שיף, וואָס האָט געקאָנט זיין אַ גוט מוטעל געגען ביק-סען-קוילען, אָבער נישט געגען קוילען פֿון האַרמאָטען. מען האָט געבראַכט די קוילענמעסטער, כאָטש עס איז שוין צו שפעט געווען אויסצומעסטען. די קא-לויברעס פֿון די קוילען; נאָר מען האָט נישט פֿאַראַויסגעזעהן אזוי פֿעל אומ-גליקען. יעדער מאַטראַם האָט געקומען אַ פאַטראַנטאָש און אַרײַנגעשטעקט אין זײַן גארטעל אַ פֿאַר פּוסטאַלעטען און אַ מעסער. מען האָט צוזאַמענגעווי-קעלט די האַמאַקעס, מען האָט אַנגעשטעלט די אַרטילעריע; מען האָט אָג-געלאָדען דאָס געוועהר; מען האָט צעמילט די העק און די האַקעס; מען האָט גרייט געמאַכט קאַמערס אויף קוילען; מען האָט אויפֿגעפֿעגנט די קא-מערס פֿון פּוילישער. יעדער האָט זיך געשטעלט אויף זײַן פּאַסטען. און דאָס אַלץ איז פֿאַרגעקומען און אַ טויטער שטיקלייט, קלינער האָט נישט גערעדט קיין וואָרט, אזוי ווי און אַ שטוב פֿון אַ גוסס. דאָס אַלץ איז אָנגעטהון גע-וואָרען שנעל און שויערליך.

דערנאָך האָט מען די קאַרוועטע געלענט אויף די אַנקערס. זי האָט געהאַט, ווי אַ פֿרעגאַט זעקס אַנקערס. מען האָט זיי אַלע אַראָפֿגעלאָזט אין וואַסער. דעם וואַך-אַנקער פֿון פֿאַרנט, דעם שלעפֿ-ווערפֿ-אַנקער פֿון הינטען, דעם כּוואַליע-אַנקער צו דער זײַט פֿון אָפֿענעם ים, דעם עפֿבֿע-אַנקער צום זײַט פֿון די פֿעלדען, דער גאַפֿעל-אַנקער פֿון דער רעכטער און דער גרויסער אַנקער פֿון דער לינקער זײַט.

די ניין קאַנאָנאַדען, וואָס זענען געבליבען נאַני, האָט מען אויסגע-שטעלט אין אַ פּאַטאַריע פֿון איין זײַט, פֿון דער זײַט פֿון שונא.

די עסקאַדרע, איך אַ שווייגעדיגע, האָט אויך פֿון איהר זײַט אַלץ צו-געגרייט צום קאַמף. די אַכט שוילען האָבען געמאַכט אַ האַלבן קרייז און די ליניע, וואָס האָט בילדען עקען פֿערבינדען זענען געווען די פֿעלדען פֿע-מינקיער. די "קלימאַר" איינגעשלאָסען אין דעם האַלבן קרייז, געבונדען דורך די אייגענע אַנקערס, איז געווען אָנגעשפּאַרט אָן די פֿעלדען. די ה-אָן איהר אייגענעם אינטערגאַנג.

זי האָט אויסגעזעהן, ווי אַ ווילדער חור אַרומגערינגעלט פֿון הינדער שוויינט, נאָר ער געוויינט די צײַן.

עס האָט זיך געדאַכט, אז מען וואַרט פֿון בילדען זײַטען איינער אויף דעם צווייטען.

די קאַנאָנאַדען אויף "קלימאַר" זענען אַלע געשטאַנען גרייט בײַ זײַערע האַרמאַטען.

בואבוערמלאָ האָט זיך געווענדעט צו וויצוויל.

— איך וואָלט געוואָלט דער ערשטער אָנהויבען.
 — אַ פֿערגינגען פֿון אַ קאָקעטקע—האַט אָנגעקענטפֿערט וויעויל.

IX.

עמיץ אנטלויפט.

דער פאסאזשיר האָט די גאנצע צייט נישט פֿערלאָזען דעם דעק, ער האָט זיך צו אלעם צוגעקוקט גאנץ גלייבליכטיג.
 בואבערטלא איז צו איהם צוגעגאנגען.

— מיין הערר, — האָט ער איהם געזאָגט, — אלץ איז גרייט. אַט האָבען מיר זיך פֿעסט אָנגעקלאַמערט אָן אונזער קבר און מיר וועלען שוין נישט אָבלאָזען. מיר זענען געלאַנגענע אָבער פֿון דער עסקאָרדע, אָדער פֿון די פֿעלדזען. — זיך איבערגעבען דעם פֿינר, אָרער צערשמעטערט ווערען, קיין אנדער אויסוועג האָבען מיר נישט, עס בלייבט אונז נאָר איין אויסוועג—דער טויט. צו קעמפֿען איז בעסער ווי צערשמעטערט צו ווערען. איך וויל ליבער דערשאַסען ווערען, ווי דערטרונקען; איך דער פֿראַגע פֿון טויט, וויל איך בעסער פֿינר ווי וואַסער. שטארבען אָבער איז אונזער פֿליכט און נישט אייער. איהר זיט די פֿערוואַן, וואָס איז בעפֿאלמעכטיגט דורך די פֿרינצען, איהר האָט אויסצופֿיהרען אַ וויכטיגע שליחות, אָנצופֿיהרען מיט דעם קאָמף אין וואַנדע. מיט אייער פֿערוואַן קאָן אפשר די מאַנאָרכיע אונטערגעהן; איהר מוזט אַלואַ לעבען. אונזער עהרע איז דאָ צו בלייבען, אייערע — פֿון דאָנען צו געהן. פֿערלאָזט, הער גענעראַל, די שוף. איך וועל אייך געבען אַ שיפֿעל מיט אַ מענש, צוצוקומען צו אַ ברעג איז נישט אונמעגליך. עס איז נאָך נישט גרויסער טאָג, די כוואַליעס זענען הויך, דער ים איז דונקעל, איהר וועט אַנטלויפען. עס איז פֿאַרהאָן פֿאַלען, ווען אַנטלויפען, הייסט זיענען.

דער אַלטער האָט מיט זיין שטרענגען קאָפּ געגעבען אַ צייכען, אַ ער שטימט איין.

דער גראַף בואבערטלא האָט אויפֿגעהויבען זיין שטימ.
 — סאָדאָמען און מאַטראַסען!, — האָט ער אויסגערופֿען.
 אַלע בעוועגונגען האָבען זיך איינגעשטעלט, און פֿון אלע זייטען פֿון שוף האָבען זיך די פֿנימער אויסגעדרעהט צום קאָפיטאָן.
 — דע- מאַן, וואָס איז צווישען אונז — האָט ער געזאָגט, — רעפֿ-רעזענטירט דעם קעניג. מען האָט איהם אונז אָנפֿערטרויט און מיר דאַרפֿען איהם ראַטעווען, ער איז נויטיג פֿאַר דעם טראַן פֿון פֿראַנקרייך; וויל מיר

האָבען קיין פּרוינץ נישט, וועט ער זיין — מיר האָבען אלענפאלס די האַפּ-
 זונג — דער אָנפֿיהרער פֿון וואַנדע. דאָס איז אַ גרויסער מיליטער-פֿיהרער.
 ער האָט געזאָלט קומען אין פֿראַנקרײך צוזאמען מיט אונז. איז נישט, אז
 ער זאָל אָנקומען אָהן אונז. ראַטעווען דעם קאָפּ, הייסט ראַטעווען אלץ.
 — יאָ! יאָ! יאָ! — האָבען אויסגעשרייען אלע שמוסען פֿון דער
 מאַנשאַפֿט.

אויך ער, — האָט ער ווייטער געזאָגט, — וועט האָבען אַ סך סכּנות
 אויסצושטעקן. צוקומען צום ברעג איז נישט אזוי לייכט. דאָס שיפֿעל מוז זיין
 גרויס, בדי זיך צו קאָנען האַלטען אויף די הויכע כוואַליעס, עס מוז אָבער
 אויך זיין קליין בדי צו קאָנען אונבעמערקט ענטרווען צו ווערען פֿון דער
 עקסאָדערע. עס איז נישט צו דערשלאָגען זיך צו אַ זיכערן אָרט מעהר פֿון
 דער זייט פֿון פֿוישער וואי פֿון דער זייט פֿון קיטאָס. מען דארף האָבען אַ
 בויגנען מאַטראָס, אַ גוטען רודערער און אַ גוטען שווימער; וועלכער זאָל
 זיין גוט בעקאנט מיט דער געגענד און זאָל קענען אלע דורכגענג. עס איז
 נאָך גענוג פֿינסטער, אז דאָס שיפֿעל זאָל אונבעמערקט ערהייד קאָנען אָב-
 שווימען פֿון דער קאָרוועטע. און דערנאָך וועט באַלד זיין אַ רויך, וואָס וועט
 איהם אינגאנצען פֿערשמעלען. דאָס וואָס עס איז קליין, וועט איהם העלפֿען
 זיך אַרויסצוקריגען פֿון די פֿלאַכע וואַסערן. דאָרט ווי מען כאַפט די פּאָנטערע,
 אַנטלויפט דאָס לאַסקעלע. פֿאַר אונז איז נישטאָ קיין שום אויסגאנג, פֿאַר איהם
 איז אָבער דאָס יאָ פֿאַרהאן, דאָס שיפֿעל וועט קאָנען אָבשווימען מיט דער
 הילף פֿון רודערס; די פֿינדלויכע שיפֿען וועלען איהם נישט בעמערקען. און
 איברייגענס; מיר וועלען זיי אין דער צייט אַפּוסעל פֿערוויילען. נישט אמת?

יאָ! יאָ! יאָ! — האָט די מאַנשאַפֿט אויסגערופֿען.

— מיר טאָרען קיין אַינן מינוט נישט פֿערלירען, — האָט דער קאָפּ-
 מאַן ווידער אָנגעהויבען — געפֿינט זיך אַ פֿרייוויליגער?

אַ מאַטראָס האָט זיך אין דער דנקעלקייט אַרויסגערוקט פֿון די ריטהען
 און געזאָגט — איך.

X.

וועט ער אנטלויבען?

עטליכע מינוט שפעטער איז איינס פֿון די קליינע שיפֿעלעך, וואָס הייסען
 יאָ-יאָ, און וואָס זענען איבערהויפט בעשטימט פֿאַר דעם געברויך פֿון די
 קאָפּיסאָנען, האָט זיך דערווייטערט פֿון דער שוף. אין דעם דאָזיגען שיפֿעל
 האָבען זיך געפֿינען צוויי מענשען פֿון הינטען דער אלטער פּאָסאָשור און פֿון
 פֿאַרנט דער פֿרייוויליגער מאַטראָס. די נאַכט איז נאָך געווען זעהר פֿינסטער

דער מאטראס האט, לויט די אנווייזונגען פון קאפיטאן, קרעפטיג גערודערט אין דער ריכטונג פון די פֿעלדער, לע מינקיער. קיין אנדערער אויסגאנג איז, איבעריגענס גאר נישט מעגליך געווען: מען האט אין שילדער אריינגעווארפען אביסל פֿעלדער: א זעקעל מיט סיכארעס, א געפֿעקעלטען צינג און א פֿעסערע מיט וואסער.

און אין דער רגע, ווען מען האט אראפגעלאזען דעם, יאזיאוי אויף דעם וואסער, האט וויעויל, חוץ מאכענדיג אפילו פֿון דעם אַברונד, זיך אריבערגעבויגען איבער דעם געלענדער פֿונם רודער פֿון דער קארוועמע און אריינגעשרייען צום שילדער מיט שפּאס:

— דאָס שילדער איז זעהר גוט צום ענטלויפֿען, און נאָך בעסער דער-טרונקען צו ווערען.

— מיין הער, — האָט איהם געזאָגט דער שטייערמאן, עס איז איצט נישט די צייט צו לאַפֿען.

דאָס שילדער האָט זיך שנעל דערווייטערט און באַרד האָט איהם אַפֿ-געטיילט אַברייטער שטח פֿון דער קארוועמע. דער ווינד און די כוואליעס האָבען שלום געמאכט מיט דעם רודערער און דאָס קליינע שילדער איז שנעל אנטלאפֿען, ווענדיג זיך אין דעם בין השמשות און בעהאלטענדיג זיך און די גרויסע פֿאלבען פֿון די כוואליעס.

אויפֿ'ן ים האָט געהערשט אַ מין ערוואַרטונג.

פֿלוצלינג האָט זיך אין דער דאָזיגע ברייטער און שטורמישער שטיל-קייט פֿונם אוקיינוס אויפֿגעהויבען אַ שטימ, וועלכע האָט פֿערשטארקט דורך די שפּראַך-רעהר, ווי דורך די קופֿערנע מאַסקע פֿון דער אַנטוויקער טראַגעדיע, איבערמנעשלעך געקלונגען.

דאָס האָט גערעדט דער קאפיטאן בואבערמלאַ.

— מאַטראַסען פֿון זיין מאַיעסטעט דעם קעניג, הענגט אויף די ווייסע פֿאהן אויף דעם גרויסען מאַסט, דאָס לעצטע מאַהל וועלען סײַר זעהן די אויפֿגעהנדע זון.

און פֿון דער קארוועמע האָט זיך דעהערט אַ היללדיגער שאַס פֿון אַ אַרמאט.

— עס לעבע דער קעניג! — האָבען געשרייען די מאַטראַסען.

און באַרד האָט זיך פֿון דעם ווייטען האַריוואַנט געטראָנען אַ צווייטער אויסרוף, אַ אינגעהוירער, אַ ווייטער, אַ פֿערשוואַמענער אין דאָך דימליכער, — עס לעבע די רעפובליק!

און פֿון די שילדערנען פֿון ים האָט פֿעהלכט אַ גערויש זי פֿון ריח זענערט דונערן.

דער קאמפף האט זיך אָנגעהויבען .

דער ים האט זיך בעדעקט מיט רויך און מיט פֿייער .
די כוואליעס זענען פֿון אלע זייטן דורכגעשטאָנען געוואָרען מיט שוים-
שפּריצען, וועלכע שטייגען אויף פֿון די אַריינגעפֿאלענע קוילען .
לאַ קלײַמאָר האָט אָנגעהויבען אויף די אַכט שופּען צו שפּיען מיט
פֿייער און אין דערועלבער צייט, האָט די עסקאדרע, וועלכע האָט זיך אַרום און
אַרום אויסגעשטעלט אין אַ האַלבער לכּנה, אָנגעהויבען צו שווען פֿון אלע
איהרע באַטעריעס. דער האַריוואַנט האָט זיך אָנגעצונדען, גלייך ווי אַ וואַילקאָן
וואַלט אויסגעבראָכען פֿון ים. דער ווינד האָט אַרומגעדרעהט מיט דעם דאָזיגען
אונגעהוירען קאַמפֿס-פּורפּור אין וועלכען די שופּען האָבען זיך געטראָגען ווי
גיכטער. אויף דעם ערשטען פֿלאַן, האָט זיך אויפֿגעהויבען אויף דעם דאָזיגען
רויטען פֿאַן דער שוואַרצע סקעלעט פֿון דער קאָרוועטע .

ביים שפּיץ פֿון דעם הייכען טאַט האָט געפֿלאַטערט די לייליען-פֿאַהן .
די צוויי מענשען, וועלכע האָבען זיך געפֿונען אין דעם קלײַנעם שני-
פֿעל, האָבען געשווינגען. דער שטח פֿון פֿלאַכען וואַסער וואָס אַרום די
מינקיער'ס, איז אַ מיין דרייעקניגע אונטערזעצישע שטיק לאַנד, וואָס איז פֿיעל
גרעסער ווי די גאַנצע אינזעל זשערסעי; אין זיין העכסטער פּונקט פֿאַר-
ענדונג זיך מיט אַ הויכפֿלעכע, וועלכע שטאַרט אַרויס אַפֿילו אין דער צייט
פֿון די העכסטע וואַסערן. אויף דרום-מזרח פֿון איהם געפֿינגען זיך זעקס
מעכטיגע פֿעלזען, גערייהט אין אַ גלייכע שורה, וואָס מאַכען דעם איינדרוק
פֿון אַ הויכען מויער דאָ און דאָרט מיט איינגעפֿאלענע ווענד. דער ענג-
פּאַס צווישען דער הויכפֿלעכע און די זעקס פֿעלזען איז נאָר צוגעגנלייך
פֿאַר אַ שופּעל, וואָס זיצט נישט טיעף אין וואַסער. ווייטער פֿון דעם דאָ-
זיגען ענג-פּאַס געפֿינט זיך דער אַפֿענער ים .

דער מאַטראַס, וועלכער האָט זיך אונטערגענומען צו ראַטעווען דאָס
שופּעל, האָט עס אַריינגעפֿיהרט אין דעם ענגפּאַס. אזוי אַרום האָט ער גע-
שטעלט די מינקיער'ס צווישען דעם שלאַכט און דעם שופּעל. ער איז גע-
שיקט געשוואומען אין דעם שמאַלען קאַנאַל, אויסמיידענדיג די פֿעלזען-ריפֿען
סיי פֿון דער רעכטער סיי פֿון דער לינקער זייט; די פֿעלזען האָבען איצט
פֿערשטעלט דעם קאַמף. דער רויטער אָפּגלאַנג איפֿין האַריוואַנט און דער
פֿורטבאַרער ליאָרם פֿון דער קאַנאַלאַדע האָט אָנגעהויבען קלענער ווערען
אַדאַנק דעם וואָס דער שטח צווישען שופּעל און קאַמפֿס-פֿלאַץ האָט אָנגע-
הויבען גרעסער ווערען; נאָר פֿון דעם אונאַויפֿהערליכען קאַנאַלען האָט מען
געקאָנט פֿערשטעהן, אז די קאָרוועטע האַלט זיך נאָך גוט, און אז זי וויל
אויסשעפּען ביז צום קעצטען אלע איהרע הונדערט איין-און-נייציג שאַסען .

באלד אין דאָס שופּעל אַרײַנגעשוואַמען אין אַ פּרײַעם וואַסער, ווייט פֿון יעדען געשאַם.

וואָס אַ מאָל ווייטער איז דאָס אויסזעהן פֿון דעם ים געוואָרען אַלץ וועניגער הויש'דיג, די לויכט-פּאַסען, וועלכע זענען פֿריהער געווען פֿער-זונקען אין די שוואַרצקייט, זענען ברייטער געוואָרען; דער ווייטער שוים האָט זיך געטילט אין בלויע שפּריצען; און אויף די שפּריצען פֿון די לואאַיעס האָבען געפֿונקעלט ווייטע גלאַנצען עס האָט געטאַגט.

דאָס שופּעל האָט זיך געפֿונען ווייט פֿון דעם שונא; נאָר דאָס שווער-סטע האָבען זיי נאָך בעדאַרפט בייקומען. דאָס שופּעל איז געווען גערא-טעוועט פֿון אַ קויל, אָבער נישט פֿון אונטערנאנג. עס איז געווען אויף דעם אָפּענעם ים, אַ שאַל קוים צו מערקען, אָהן אַדעק, אָהן אַ מאַסט, אָהן אַ קאַמפּאַס, דער איינציגער הילפּס-מיטעל איז געווען דער רודער, געגען אוקינוס און אַ שטורעם, איז דאָס אָבער געווען אַטאַם אויף דער גנאָד פֿון ריזען.

דאַמאַלט, און דער דאָזיגער אונערמעסליכקייט, און דער דאָזיגער אייג-זאַמקייט, האָט דער מענש, וועלכער איז געשטאַנען אויפֿ'ן שפיץ פֿון שופּעל, אויפהויבענדיג זיין פֿרוהמאַרגען געבלייכטען פֿנים, שאַרף אָנגעקוקט דעם מענשען, וואָס איז געוועסען פֿון הינטען און איהם געזאַגט:
איך בין דער ברודער פֿון דעם, וואָס איהר האָט געהייסען שויסען.

ה א ל א ל א .

I.

דאָס וואָרט איז די מהאַט.

דער אַלטער האָט אויפֿגעהויבען דעם קאַפּ.
דער מענש, וואָס האָט צו איהם גערעדט, האָט געקאַנט אַלט זיין אַ יאָהר דרייסיג, מיט אַ שטערען אָבגעברענט אויפֿ'ן ים זינען אויגען זענען געווען עפֿעם מאַדנע; דאָס איז געווען אַ שאַרפֿער בליק פֿון אַ מאַטראַם אין דעם עהרליכען שוואַרצאַפּעל פֿון אַ פּויער. ער האָט מעכטיג געהאַלטען די רודער אין זינע צוויי פּוויסטען. דער אויסדרוק פֿון זיין גע-זיכט איז געווען ווייך.
און זיין נארטעל האָט געשטעקט אַ מעסער, צוויי פּיסטאָלעטען און אַ רויזענקראַניץ.

— ווער זיג איהר? — האָט איהם געפֿרעגט דער אלטער.
 — איך האָב איך שוין געזאָגט.
 — וואָס ווילט איהר פֿון מיר?
 דער מענש האָט אָבגעלאָזט די רודער, פֿערלעגט די הענד און גע-
 ענטפֿערט.
 — איך הרגינען.
 — וווּ איהר ווילט, האָט געזאָגט דער אלטער.
 דער מענש האָט אויפֿגעהויבען זיין שטום.
 — גרייט איך צו.
 — צו וואָס?
 — צו שטארבען.
 — פֿארוואָס? — האָט געפֿרעגט דער אלטער. עס איז געוואָרען שטיל.
 דער מענש איז געבליבען, וווּ פֿערבליפט פֿון דער פֿראַגע און ער האָט
 אָנגעהויבען:
 — איך זאָג, דאָס איך וויל איך מייטען.
 — און איך פֿרעג איך, פֿארוואָס?
 א בלינד האָט אַ שוין געטהון אין די אויגען פֿון דעם מאַטראָס.
 — וויל איהר האָט געטויט מיין ברודער.
 — איך האָב דאָך איהם פֿריהער געראַטעוועט דאָס לעבען — האָט
 דער אלטער קאלטבלוטטיג אָבגעענטפֿערט.
 — דאָס איז אמת. פֿריהער האָט איהר איהם געראַטעוועט און דער-
 נאָך געטויט.
 — נישט איך האָב איהם דער'הרגיעט.
 — ווער דען?
 — זיין שולד.
 דער מאַטראָס האָט אויפֿגעפֿענט דאָס מויל און אָנגעקוקט דעם אל-
 טען; דערנאָך האָבען זיינע ברעמען זיך ווילד צוזאמענגעצויגען.
 — וווּ הייסט איהר? האָט איהם דער אלטער געפֿרעגט.
 — איך הייס האַלמאלאָ, איהר דארפֿט אָבער מיין נאָמען נישט ווי-
 סען כדי צו קענען פֿון מיר גע'הרגיעט ווערען.
 און דער רגע איז די זון אויפֿגעגאנגען. אַ שמרעהל איז געפֿאלען
 אויף זיין געזיכט און האָט בעלויכטען די דאָזיגע ווילדע צורה. דער אל-
 טער האָט איהם אויפֿמערקזאם אָנגעקוקט.
 די קאנאנאדע, וואָס האָט די גאַנצע צייט נישט אויפֿגעהערט, האָט
 זיך איצט געהערט אָבגעהאַקט. אַ ברומער רויך האָט זיך אַראָבגעלאָזט

אויפ'ן האַרונאַנט און דאָס שיפֿעל, וועלכע מען האָט שוין נישט געקרוועט,
איז דורך די כוואַליס געטרובען געוואָרען.

דער מאַטראָס האָט אַרויסגענומען מיט דער רעכטער האַנד אַ פּיסטאָל.
לעט פֿון זײַן גארטעל און מיט זײַן לינקער האַנד דעם רױענגקראַנץ.

דער אלטער האָט זיך אויפֿגעשטעלט:

— דו גלויבסט אין גאָט—האָט ער געפרעגט.

— אונזער פֿאַטער, וואָס אין הימעל,—האָט דער מאַטראָס געענט-

פֿערט און ער האָט זיך איבערגע'צלמ'ט.

— האָסט אַ מוטער?

— יאָ.

ער האָט זיך נאָכאָמאָל איבערגע'צלמ'ט. דערנאָך האָט ער אָנגע-

הויבען:

— עס איז אָבגעקערט. איך גיב אייך אַ מינוט צײַט, איינער דורכ-

לויכט?

און ער האָט אָנגעלאָרען זײַן פּיסטאָלעט.

— פֿאַרוואָס רופֿסט דו מיך דורכֿלויכט?

— ווײַל אײַהר זײַט אַ אָנגעוועהענער הער. דאָס דערקענט מען.

— האָסטו אַ הער?

— יאָ, און אַ גרויסען, קאָן מען דען לעבען אָהן אַ הער?

— וואו איז ער?

— איך ווײַס נישט. ער האָט פֿערלאָזען דאָס לאַנד. ער הייסט הער

מאַרקוז דע לאַנטזנאַק, ווײַקאַנט דע פֿאַנטענעי, פֿירשט פֿון ברעטאַן. ער איז

דער הער פֿון די „זיבען־וועלדער“. איך האָב אײַהם נאָך קײַנמאָל נישט גע-

זעהן. דאָס שמערט פֿונדעסטוועגען נישט, אז ער זאָל זײַן מיין פֿרײַ.

— און ווען דו וואָלסט אײַהם זעהען, וואָלסטו אײַהם געהאַרנט?

— געוויס איך וואָלט דאָך געווען אַגעצענדליכער, ווען איך האָרן

אײַהם נישט? מען דאַרף האָרלען גאָט, און דערנאָך דעם קעניג, וועלכער

איז אזוי ווי גאָט, און דערנאָך דעם פֿרײַ, וועלכער איז, ווי דער קעניג.

נאָר נישט דאָס בין איך אויסען, אײַהר האָט דער'הרג'עט מיין ברודער מוז

איך אײַך הרג'ענען.

— אמת, איך האָב דער'הרג'עט דיין ברודער און איך האָב גוט גע-

שהן.—האָט דער אלטער אָנגעהויבען.

דער מאַטראָס האָט אויסגעצויגען די האַנד מיט דעם פּיסטאָלעט.

— אַלואָ, האָט ער געזאָגט.

— זאָל זײַן.—האָט דער אלטער געענטפֿערט און רוהיג צוגעגעבען:

— וואו איז דער גלח?

דער מאטראָס האָט איהם אָנגעקוקט.

— דער גלח?

— יא, דער גלח, איך האָב דיין ברודער געגעבען אַ גלח אין דו

דארפסט מיר אויך געבען אַ גלח.

— איך האָב נישט — האָט דער מאטראָס אָבגעענטפערט און וויי-

טער געזאָגט:

— געפֿונט מען דען אַ גלח אויף דעם אָפֿענעם ים.

עס האָט זיך געהערט דאָס גוס'ע קנאלען פֿון דעם שלאַכט, וואָס

האָט זיך אַלץ מעהר דערווייטערט.

— דג, וואָס שטארבען דאָרט האָבען איינעם, האָט געזאָגט דער

אַלטער.

— דאָס איז אמת, האָט געמורמעלט דער מאטראָס. ווי האָבען דעם

פֿלעד-גלח.

— דו פֿערשטויסט מיין נשמה, דאָס איז שלעכט.

דער מאטראָס האָט אַראָבגעלאָזט דעם קאָפּ פֿערטראַכט.

און פֿערשטויסענדיג מיין נשמה, פֿערשטויסט דו אויך דיניע. הער

מיך אויס. איך האָב אויף דיר רחמנות. דו וועסט מאַכען, וואָס דו וועסט

דאָס לעבען און געהמענדיג עס איהם דערנאָך, און אויך טהו איצט אויך

מיין פֿליכט, בעמיהענדיג זיך צו ראַטעווען דיין נשמה. ווי דורך מישב. דאָס

איז דיין זאך. הערסט דו האַרמאטען-קלעפּ אין דער רגע? דאָרט זינען

פֿארהאן מענשען, וואָס שטארבען, עס זענען פֿארהאן פֿערצוווּנפֿעלטע וואָס

גוסס'ן עס זענען פֿארהאן מענער, וואָס וועלען מעהר זייערע פֿרויען נישט

אַנזעהן, פֿאַטער'ס, וואָס וועלען מעהר נישט זעהן זייערע קינדער, און פֿרוי-

דער, ווי דג, וואָס וועלען מעהר זייערע ברודער נישט זעהן. און דורך ווע-

מעס שולד? דורך דו שולד פֿון דיין ברודער. דו גלויבסט דאָך אין גאָט,

אמת? אַלואַ ווייסטו, אז גאָט ליידיט און דער רגע; גאָט ליידיט און זיין ווהן,

דעם זעהר-קריסטליכען קעניג פֿון פֿראַנקרייך, וועלכער איז אַקונד, ווי דאָס

קינד יעזוס און וואָס געפֿונט זיך אין דער תּפֿיסה אינ'ם טורם פֿון „טאַמפלד“;

גאָט ליידיט און זיין קורכע פֿון ברעטאַן; גאָט ליידיט און זינע פֿערשוועלטע

קאַטעדראַלען, און זינע צעפֿליקטע עוואַנגעליומ'ס, און זינע געשענדיקע

געבעט-הייער; גאָט ליידיט און זינע ערמאָרדעטע גלחים.

וואָס האָבען מיר אייגענטליך געוואָלט דאָרט אויף דער דאָזיגע שוף,

וואָס געהט אין דער רגע אונטער? מיר האָבען געוואָלט העלפֿען גאָט. ווען

דין ברודער וואָלט געווען אַ גוטער דינער, ווען ער וואָלט געמיינט ערפֿילט זיין פֿליכט, ווי אַ קלונער און נוצליכער מענטש, וואָלט קינמאָל צו דעם אומ-גליק מיט דעם אַרמאט נישט צוגעקומען, די קאַרוועטע וואָלט נישט געוואָרען צושערניגט; זי וואָלט נישט אַראָב פֿון וועג, זי וואָלט נישט געווען אַריינגע-פֿאלען צו דעם דאָזיגען טיפּוּל־אַנישען פֿלאַט, און מיר וואָלטען אין דער שעה אויסגעשטוגען אין פֿראַנקרייך, אלע אזוי ווי עס פֿאסט פֿאַר מוטיגע סאַלדאַטען און מאַטראַסען, די שווערדען אין די הענד, מיט צעפֿלאַטערטע ווייסע פֿאַהגען, צאָהלרייך, פֿרעהליך און מיר וואָלטען דאָן געגאנגען העלפֿען די בראַווע פֿויערים פֿון וואַנדעע צו ראַטעווען פֿראַנקרייך, צו ראַטעווען דעם קעניג, צו ראַטעווען גאָט, אָט וואָס מיר האָבען געוואָלט טהון, אָט וואָס מיר וואָלטען געטהון, אָט וואָס איך, דער איינציגע איבערגעבליבענער וויל טהון, נאָר די שטעלסט דיך אַנטקעגען. אין דעם דאָזיגען קאַמף פֿון אַפיקורסים געגען די גלחים, אין דעם קאַמף פֿון קעניגס-מערדער געגען דעם קעניג, אין דעם קאַמף פֿון דעם טיפּוּעל געגען גאָט, שטעלסט די דיך אויף דעם צד פֿונ'ם טיפּוּעל. דיין ברודער איז געווען דער ערשטער העלפֿער פֿונ'ם שמן און די ביסט דער צווייטער. ער האָט אָנגעהויבען און דו פֿערענדיגסט. דו שטעהסט אויף דעם צד פֿון די קעניגס-מערדער, געגען טראָן, דו שטעהסט אויף דעם צד פֿון אַפיקורסים געגען די קירכע. דו געהסט אוועק ביי גאָט די לעצטע הילף. און וויל איך וועל דאָרט נישט זיין, איך וואָס מײן פֿער-וואָן שטעלט פֿאַר דעם קעניג, וועלען די דערפֿער ווייטער ברענגען, די פֿאַ-טיליעס וויינען, די גלחים פֿאַרגעהן אין בלוט, ברעטאן ליידען, און דער קעניג וועט שמאַכטען אין דער תּפּיסה, און יעזוס כּריסטוס וועט זיין פֿער-פּיינט, און ווער וועט דאָס אלץ האָבען געמאַכט? דו! מילא, דאָס איז דיין זאך. איך האָב מיר אויף דיר פֿערלאָזט, און דו וועסט זיין אַ אנדערער. איך האָב געהאַט אַ טעות, יא, אמת, דו ביסט גערעכט, איך האָב דערהרגעט דיין ברודער. דיין ברודער איז געווען מוטיג, האָב איך איהם בעשאַנקען; ער איז געווען שולדיג האָב איך איהם בעשטראַפֿט. ער האָט נישט ערפֿילט זיין פֿליכט, איך האָב מינע יא ערפֿילט. אָט, וואָס איך האָב געטהון און וועל עס ווייטער אויך טהון. און איך שווער ביי דער גרויסער הייליגע אַנגע דאָרע, וואָס זעהט אונז, און אין אזא פֿאַל, וואָלט איך מײן אַנגענעם ווהן געהייסען דערשיקען אזוי ווי איך האָב דאָס געטהון מיט דיין ברודער, איצט ביסטו דער הער. יא, און איך בעדויער דיך. דו האָסט דיין קאַפּיטאַן געזאָגט אַ לויגען, דו אַ קריסט, ביסט אָהן גלויבען; דו אַ ברעטאַנער, ביסט אָהן עהרע; מען האָט מיר דיין טרייהייט אָנפֿערטרויט און אויפֿגענומען האָט מיר דיין ברידה; וועמען דו האָסט צוגעזאָגט מײן לעבען, נישטו מײן טויט, ווייסטו

וועמען דו וועסט אומברענגען? דין אלטן. דו געהסט אוועק מיין לעבען
פון קעניג און דו גיסט אוועק דין עולם הכא דעם טיוועל. זאל זיך זיך
געה דין פערברעך, גאנץ גוט. דו וועסט דין חלק עולם הכא וואלועל פער-
קויפען. אדאנק דיר וועט דער שטן מנצח זיך, אדאנק דיר וועלען דו קירלען
אונטערגעהן אדאנק דיר וועלען די גאטלאזע איבער שמעלצען די קורלען
גלאקען אויף קאנאנען! מען וועט דערשיסען מענשען מיט דעם, וואס האט
אויסגעלייזט די נשמות. אין דער רגע, וואס איך רעד, האט אפשר דער-
זעלבער גלאק, וועלכער האט געקלונגען ביי דין טויפען, דערשאסען דין מו-
טער. זאל זיך העלף דעם טיוועל, האלט דין פאר גאר נישט אָב. יא,
איך האב פער'משפט דין ברודער, גאר ווייס דאס, איך בין אין אגעצייג און
גאטס הענד. א, דו ווילסט משפט'ן גאטס שליח! דו ווילסט אפשר איך
משפט'ן דעם דינער, וואס אין הימעל? אומגליקליכער! דורך איהם וועסטו
זיך גע'משפט. היט דין פאר דאס, וואס דו געהסט טהון, ווייסטו דען, זי
איך בין אין צושטאנד פון גנאד? זיין. גאר שמעל זיך פונדעסטוועגען נישט
אָב. מאך, וואס דו ווילסט. דו ביסט פריי מיך צו ווארפען אין גהינם און
יך אלטן דארט אריינצווארפען צוזאמען מיט מיר. אונזער בידענס פער-
שטויסונג ליגט אין דינע הענד. דער פער'אנטווארטליכער פאר גאט וועסטו
זיין. מיר זענען אלטן און פנים לפנים אין א תהום. פיהר אויס, מאך א סוף,
פארענדיג. איך בין אלט און דו ביסט יונג איך בין אהן געוועהר און דו
יסט מיט געוועהר; הרגע מיר! —

און אין דער צייט, וואס דער אלטער האט, שמעהענדיג, געזאגט די
אונזע ווערטער, מיט א שטימ, וואס איז העכער געווען פארן ברומען פון
עם ים. איז ער אדאנק די געווענגען פון די כוואליעס ערשיגען דא אין
זאמען, דא אין ליכטן דער מאטראס איז געווארען גרין און געל; גרויסע
ווייס-טראפען האבען גערויען פון זיין שמערען; ער האט געצויבעט, ווי
בלאט; פון צייט צו צייט האט ער געקושט דעם רויזעקראנען און ווען
ער אלטער האט פערענדיגט, האט ער אוועקגעווארפען זיין פויסטאלעט און
עפאלען אויף די קניה.

— רחמים, ערליכטעטער הער, פערניג מיר! — האט ער געשרייען.
- איהר רעדט ווי גאט אלטן. איך בין שולדיג מיין ברודער איז געווען
ולדיג. איך וועל אלץ מאפען צו פערגלעטען מינע זוג. שאף מיט מיר
עפעהל איך וועל הארבען.

— איך בין דיר מוחל — האט געזאגט דער אלטער.

II.

א פויער'ס זכרון איז גלייך צו די קענטיגנישען פון א קאפיטאן.
דאס עסענווארג, וואס האט זיך געפונען אין שיפעל, איז גאנץ גוט
צונויף געקומען.

די צוויי וואנדערער, גענויט צו מאכען לאנגע אומוועגען, זענען ערשט
אין זעקס-אין-דרייסיג שעה ארום אָנגעקומען צו די ברעגען פֿון פראנקרייך.
זיי האָבען פֿערבראָכט אַ נאָכט אויף דעם ים; אָבער די נאָכט איז געווען
אַ שענע, און מיט נאָך צו פֿיעל לבנה-ליכט פֿאַר מענשען, וואָס האַלטען
אין אַנטלויפֿען.

זיי האָבען זיך אַ פֿרוהער געמוזט דערווייטערן פֿון פֿראַנקרייך און זיך
ארויסקריגען אויפֿן אָפענעם ים און דער ריכטיג פֿון דושערס.

זיי האָבען געהערט דעם לעצטען שאָס פֿון דער צעשמעטערטער קאָר-
וועטע, גלייך ווי דער לעצטער ברום פֿון אַ לייב, וועלכע די יענער האָבען
געשאַסען און וואַלד, דערנאָך האָט דעם ים אַ שטילקייט בעהערשט.

די קאָרוועטע „קלוימאַר“ איז אונטערגעגאנגען אויף דעמוועלבען אופן
ווי „לע וואַנזשער“; (14) נאָך דער רוהם האָט איהר פֿערגעסען. מען איז נישט
קיין העלד, ווען מען קעמפֿט גענען זיין אייגען לאַנד.

האַלטמאַלאַ איז געווען אַ זעלטענער מאַטראָס. ער האָט וואַנדער בע-
וויזען מיט זיין געשוקטקייט און אינטעליגענץ; אזא פֿיהרער דורך פֿעלזען-
לואאַיעס און פֿינדליכע וואַכען איז געווען אַ זעלטענהייט. דער ווינד איז

געוואָרען קלענער און אויף דעם ים האָט מען זיך געקאָנט לייכטער שיפֿען.
האַלטמאַלאַ האָט אויסגעמוטען די פֿעלזען „לע מינקיער“, אַרומגעגאנגען
„לע שאַסען-אָ-בער“, זיך אָבערשטעלט רוחען אויף אַיינגע שעה און אַ קלוינע

פּוכטע וואָס מאַכט זיך דאָרט און צפֿון-זייט בשעת דאָס וואַסער פֿאַלט,
אַראַפֿלאָזענדיג זיך צו דרום, האָט ער געפֿינען אַ מיטער, ווי זיך אַדורכצו-
קריגען צווישען גראַנוול און די אינזעל שאַזען, דערביי אונבעמערקט צו

ברייבען פֿון דעם שאַזענער ליכטורם און פֿון גראַנווילער ליכטורם. ער איז
דערנאָך אַרײַן אין פּוכטע סען-מישעל, וואָס איז געווען אַ זעהר דרייסטער
שריט, צוליב דער שטנות פֿון קאַנקאַל, דאָס אָרט, וואו עס האָבען זיך גע-
פֿינען די קרויצערס.

(14) „לע וואַנזשער“ (דער נוקם) — אַ פֿראַנצויזישע קרויענס-שיף. אין דעם ים-שלאַכט
אונטער ברעסט געגען די ענגלענדער און 1794 איז די שיף, שוין כמעט פֿעריכטעט,
אונטערהינג צום קאַפּ, אונטערגעגאנגען מיט איהרע 356 מאַטראָסען, וועלכע האָבען זיין
גישט געוואַלט אונטערגעבען און מיט דעם אויסרוף: „עס לעבע די רעפּובליק“, דער-
שריגען געוואָרען.

אויף דעם צווייטן טאג, אנטקענען אָבער, א שעה פאר ווען-אונ-
טערנאנג, האָט ער הינטער זיך געלאָזען דעם בארג סען-מישעל, און צוגע-
שלאָגען זיך צו א זאמרוגען ברעג, וועלכער איז המיד ווייט, ווייל ער איז
געפֿעהרליך; און מען ווערט דאָרט אין זאמר פֿערוונקען.

צום גליק איז דער ים געווען הויך, האלמאלאָ האָט זיך ווי ווייט
מעגליך צוגערוקט געהנטער צום ברעג, האָט אָנגעטאפט דאָס זאמר, געפֿינען,
דאָס עס איז גענוג הארט, ער האָט אַרױפֿגעשמויסען דאָרט דאָס שיפֿעל און
אַלען אַראָבגעשפּרינגען אויף דער ערד.

נאָך איהם איז אויף דעם ברעג דער אלטער אַרויס און האָט אַרומ-
געקוקט דעם האַרױנאָנט.

— געפֿינען ער, האָט געזאָגט האלמאלאָ, מיר געפֿינען זיך ביים
אויסנאנג פֿון טײַך קינענאָן. אָט איז באַוואַר אויף דער רעכטער זייט און
היוואן אויף דער לינקער, און דער גלאָק, וואָס אנטקענען אונז — איז
אַרדעוואָן.

דער אלטער האָט זיך אַראָבגעבױגען צו דעם שיפֿעל, האָט אַרױסגע-
בומען א צוויבאק (א סוכאַר), וועלכען ער האָט אַרױנגעלעגט אין זײַן טאש
און געזאָגט צו האלמאלאָ:

— נעם דעם דעשט.

האלמאלאָ האָט עס אַרױנגעלעגט אין זאק אַרײַן, וואָס איז איבערנע-
בליבען פֿון דעם פֿלייש און די סוכאַרעס און אַרױפֿגעוואַרפֿען דעם זאק אויף
די פֿלייצעס, דערנאָך האָט ער געפֿרעגט:

— גנעדריגער הער, זאָל איך אײַך פֿיהרען, אָדער נאָכגעהן ?

— נישט דאָס ערשטע און נישט דאָס צווייטע.

האלמאלאָ האָט פֿערבליפט אָנגעקוקט דעם אלטען.

— האלמאלאָ, האָט דער אלטער ווייטער געזאָגט, מיר מווען זיך
שטרען, אין צווייטן צו א קאָקארדע, אין וועלכער עס איז געווען אויסגעהאַפֿטען
טויער, אָדער אַמער אלײַן.

ער האָט אָבגעהאַקט, אַרױסגענומען פֿון זײַן טאש א שליף פֿון גרינעס
זייד, עהנליך צו א קאָקארדע, אין וועלכער עס איז געווען אויסגעהאַפֿטען
אין מיטען א גאָרענע לידיע.

— קאָנסט לייענען ? האָט ער איהם געפֿרעגט.

— נײַן.

דאָס איז נישט א מענש, וואָס לייענט שמערט. האָסט א נומען זפרון ?

— יאָ.

איז גוט. הער מיר אויס, האלמאלאָ, דו וועסט געהמען רעכטס און
 איך לינקס. איך וועל געהן אין דער ריכטונג פֿון פֿרושער און דו פֿון בא-
 זוש. וואָרף פֿון זיך נישט אַראָב דאָס אויסגעהן פֿון אַ פֿויער. בעהאלט דען
 געוועהר. האק דיר אָב פֿון די צוימען אַ שטעקען. קריך אין דעם היילען
 קאַרן. גנב'ע דיר אדורך הינטער די צוימען. שפּרינג איבער פּאַרקאַנעס,
 זאָלסט קאַנען געהן מיט דעם פֿעלר. מיט-אויס דורכגעהער און לאָז אָן אַ
 זייט ווענען און שאַסענען. געה נישט אַרעין אין פּאַנטאַרסאָן. יאָ, דו רארפֿסט
 דאָך נאָך אַריבערקומען קוענאָן. וווּ וועסטו דאָס מאַכען ?

— איך וועל דורכשווימען.

גוט. איבריגענס ס'איז דאָרט פֿאַרהאָן אַ פֿליטקער אָרט. ווייסטו, וואו
 עס געפֿינט זיך ?

— צווישען אַנסעו און ווייע-ווייעל.

— גוט. דו ביסט באַמט אַ היגער.

— אָבער די נאַכט פֿאַלט צו. וואו וועט דער גנעדיגער הער שלאָפען ?

— איך וועל מיר שוין אַ עצה געבען. און דו וואו וועסטו שלאָפען.

— ס'איז פֿאַרהאָן מאָך. איידער איך בין געוואָרען אַ מאַטראָס, בין

איך געווען אַ פֿויער.

— וואָרף אוועק דיין מאַטראָסען-הוט, דאָס וועט דיר נאָך מסרין. דו

וועסט דאָך מסתמא דאָ ערגניץ געפֿינען אַ היטעל.

— אָ, אַ טאָפּאַבאָך (15) וועל איך אומעטום געפֿינען. דער ערשטער

בעסטער פֿישער וועט מיר זינעם פֿערקויפֿען.

— אַלאָ, גוט. איצט הער מיר אויס. די קאָנסט די וועלדער.

— אַלע.

— פֿון דער גאַנצער געגענד ?

— פֿון נואַרמוויע בין לאַוואַל.

— קענסט איך די נעמען ?

— איך קאָן די וועלדער, איך קאָן די נעמען. איך קאָן אַלע.

— דו וועסט גאָרנישט פֿערגעסען ?

— גאָרנישט.

— גוט. זי איפֿטערקואַס, וויפֿיל מייל קאָנסטו מאַכען אַ טאָג ?

— צעהן, פֿינפֿעהן, אַכטצעהן, צוואַנציג, ווען ס'איז גייטיג.

עס וועט גייטיג זיין. פֿערליר-זשע נישט קיין אַזוי וואָרט פֿון דעם, וואָס

איך וועל דיר זאָגען. דו וועסט געהן אין וואַלד פֿון סען-אַבען.

(15) אַ פֿויער-שער הוט, זינע ברענען האָבען פֿערשטעלט דאָס געזיכט און
 דעם השׁלו.

-- געבען לאמבאל?

יא. אויף דעם ראנד פון פעלדענשפאלט, וואָס געפֿינט זיך צווישען
מען-ריעל און פֿלעדעלמאָק איז פֿארהאן אַ גראָבער קאשטאָנען-בוים. דאָרט
וועסט זיך אָבשטעלען. דו וועסט דאָרט קינעם נישט זעהן.

— איך ווילס, דאָס שטערט אָבער נישט, אַז עמיץ זאָל דאָרט זיין.
— דו וועסט דאָן געבען אַ סיגנאַל. דו ווילסט ווי?

האַלמאַלאַ האָט אָנגעבלאָזען די באַקען, האָט זיך אויסגעדרעהט צו
דער זייט פֿון ים און עס האָט זיך דערהערט דער קיל פֿון אַ סאָווע.
מען וואָלט געקאָנט מינען, אַז די שטיס קומט פֿון די נאַכט-טיפֿעני-
שען; אזוי עהגליך און אנהעמליך איז זי געווען.

— גוט, האָט געזאָגט דער אַלטער, דו קאָנסט.

און ער האָט איהם דערלאָנגט די שליוף פֿון גרויסע זיב.

אָט איז מיין קאָקארדע, אלס ציילען פֿון אָנפֿיהרער. נעהם זי. עס איז
זעהר וויכטיג, דאָס קיין שום מענש זאָל נישט ווילען מיין נאָמען. נאָר דער
שלייף איז גענוג. די ליליע האָט געהאַפטען איהר קעניגליכע האָהנט, די
שוועסטער פֿון קעניג, אין דער טעמפלער תּפּיסה.

האַלמאַלאַ האָט אַנידערגעקניחט. מיט אַ ציטערניש האָט ער גענומען
דעם שליוף מיט דער ליליע און עס צונעטרענגען צו די ליליען; נאָר פֿלוצ-
לינג, ווי דערשראָקען פֿון דעם דאָזיגען קוש, האָט ער זיך אָבגעהאַלטען
און געפֿרעגט:

— מען איך?

— יא, וויל דו קושסט אויך דעם צלם.

האַלמאַלאַ האָט אַ קוש געטהון די ליליע.

— שטעה אויף, האָט איהם דער אַלטער בעפֿויהלען.

האַלמאַלאַ האָט זיך אויפֿגעהויבען אין האָט בעהאַלטען די שליוף
אין בוועם.

— הער מיר נאָר גוט אויס, האָט דער אַלטער ווייטער געזאָגט. אָט
איז די פֿאראַל: ער הויבט זיך. קיין שום גנאָד. אַלואַ, אויף דעם
ראַנד פֿון דעם סענט-אָבען וועסטו געבען דעם סיגנאַל. דריי מאָל וועסטו
איהם געבען. צום דריטען מאָל וועסטו זעהן אַ מענשען אַרויסגעהן פֿון דער ערד.
— פֿון אַ לאַך אונטער די בוימער. איך ווילס.

— דער דאָזיגער מענש, דאָס איז פֿלאַנשענאָ, מען רופֿט איהם אויך
הערץ-פֿון-קעניג. דו וועסט איהם ווילען דעם שליוף. ער וועט שוין פֿער-
שטעהן. דאָן וועסטו געהן דורך וועגען, וועלכע דו וועסט דיר אַלען אויס-
געפֿינען, צום וואַלד פֿון אַסט-ליליע, דאָרט וועסטו געפֿינען אַ מענשען מיט

קדומע פֿיס, מיט דעם צונאָמען מוסקעמאָן און וועלכער ערבארט זיך נישט אויף קיין שום מענשען. די וועסט איהם זאָגען, דאָס איך האָב איהם ליעב און ער זאל אויפהויבען זיינע געמינדעס. דאָן וועסטו געהן און דעם וואַלד פֿון קעבאָן, אַ מייל פֿון פֿלאָערמעל. די וועסט אויסשרייען ווי אַ סאָוועז אַ מענטש וועט אַרויסגעהן פֿון אַ לאַך; דאָס איז ה. טהוואָ, לאַנדריכטער פֿון פֿלאָערמעל, וואָס האָט געהערט צו דער קאָנסטיטואַרענדער פֿערוואַמלונג¹⁶, נאָר פֿון דער בעסקערער זייט. די וועסט איהם זאָגען, ער זאל בעוואַפֿענע. דעם שלאָס קעבאָן, וואָס געהערט דעם מאַרקו דע-גער, דעם עמיגראַנטן החלען-דורלענג, וועלדלעך, נישטגלייכער באַדען, ס'איז אַ גוט אַרמ. דער ה. טהוואָ איז אַ גראַדער און קלוגער מענטש. דאָן וועסטו געהן קיין סען-גען-לע-טואַ, און וועסט אויפֿוועלען זשאַן-שואַן¹⁷, וועלען איך האַלט פֿאַר דעם אמת'ען פֿיהרער. די וועסט ווייטער געהן צום וואַלד פֿון וויל-אַנגלאָז און וועסט דך זעהן מיט גיטער, מיט'ן צונאָמען סען-מ:דען, די וועסט איהם זאָגען, ער זאל האָבען אויפֿן אויג אַ געוויסען קורמעניל, אַ אַידעם פֿון דעם אַלטען גופיל-דע-ברעפֿעלן, און וואָס פֿיהרט אָן מיט די יאָקאָבינער פֿון אַרושענטאָן, בעהאַלט אַלץ, וואָס איך זאָג דיר אין זכרון. איך שרייב גאָרנישט, וויל מען טאָר גאָרנישט שרייבען. לאַ דואַרע האָט אָנגעשריבען אַ ליסטען דאָס האָט אַלץ איבערגעפֿיהרט. דערנאָך וועסטו געהן צום וואַלד פֿון רוזשפֿעי, וואו עס געפֿינט זיך מיעלעט, וועלכער שפּרינגט איבער פֿעל-זענשאַפֿאלטען. אָנשפּאַרענדיג זיך אויף אַ לאַנגען שטאַנג. די קאָנסט זיך מיט דעם בענוצען?

— איך וואָלט נישט געווען קיין ברעטאָנער און קיין פּויער. דער שטאַנג איז דאָך אונזער פֿריינד. ער פֿערגרעסערט אונזערע אַרעמס און פֿער-לענגערט אונזערע פֿיס.

— דאָס הייסט, ער מאַכט קלענער דעם פֿיינד און פֿערקירצט דעם וועג. אַ גוטע פֿלי.

— איך האָב מיך איינמאָל געוועהרט מיט אזא שטאַנג געגען דריי זאַלץ-אַקציוניקעס, וועלכע האָבען געהאַט שווערדען.

16) און יאָהר 1789 האָט די פֿראַנצויזישע נאַציאָנאַלע פֿערוואַלונג אָנגענומען דעם נאָמען.

17) שואַן, אַ צונאָמען, גענומען פֿון דעם אויסדרוק שאַ-שואַן (פאַרושאַ וועטע סאָוועז). דאָס קול פֿון דעם פֿויגל האָבען נאָלגעמאַכט די פּיער ברודער קאַטראַ, ווען זיי האָבען איינער דעם צווייטען געוואַרענט, און די וואַך איז נאָהנט, וועל זיי האָבען זיך פֿערגומען מיט'ן זאַלץ שמוגל. אוינטערנעקעצט פֿון די פּרינציפּ האָבען זיי אָרגאַניזירט אַ פּויערן אויפשטאַנד, שוואַ גערין, וואָס האָט פֿערטויריגט דעם ראַיאָלום און דעם קאַטאָליזם, דאָרט וואו זיי האָבען זיך אויפֿגעהאַלטען, האָט מען גערופֿען קליין-וואַנדערע.

— ווען איז דאס געווען?
 — פאר צעהן יאהר.
 — נאך ביים קעניג
 — נו יא.
 — דו האסט דין ארויף נאך געשלאגען ביים קעניג.
 — נו יא.
 — געגען וועמען?
 — אסור אויב איך ווייס. איך בין געווען א שמוגלער פון זאלץ.
 — גוט.
 — דאס האט מען ביי אונז גערופען, זיך שלאגען געגען דו זאלץ-
 שטייערן. דו זאלץ-אקציו אזו דען דאס זעלבע וואס דער קעניג?
 — יא. ניין. איבעריגענס ס'איז נישט נויטיג, דו זאלסט עס פערשטעהן.
 — איך בעט איבער דעם גנערדיגער הער, וואס איך האב געהאט דו
 העזה צו שטעלען א פראגע. דעם גנערדיגען הער.
 — נו ווייטער. קאנסטו לא טורג?
 — א פראגע אפוסעל צו איך קאן לא טורג! איך שטאם דאך
 פון דארט.
 — וואס?
 — יא, איך בין דאך פון פאריניע.
 — ריכטיג, לא טורג איז אין שכנות פון פאריניע.
 — אויב איך קאן לא טורג! דער גרויסער קיילעכדיגער שלאס, וועל-
 כער איז דער פאמיליען-שלאס פון מיניע פריצים! עס איז דארט פארהאן
 א דיקע אייזערנע טהור, וועלכע טיילט-אָב די נייע געבידע פון דער אלטער
 און וועלכע מען וועט נישט צולעגען אפילו מיט א קאנאן. טאקז אין דער
 גייער געבידע געפינט זיך דאס בעריהממע בוך פון דעם הייליגען באר-
 טעלעמן, וועלכעס מען קומט אַנקוקען אויס נייגערדיגקייט. אין דעם גראָו איז
 דאָ זשאבעס, ווען איך בין געווען קליין, האָב איך מיך געשפיעלט מיט די
 דאָזיגע זשאבעס. און דעם אונטערערדישען דורכגאנג! איך קאן איהם. אאך
 ווייס נישט, אויב עס קאן איהם נאך עמיץ אחוץ מיר.
 — וואס פאר א אונטערערדישער דורכגאנג. איך ווייס נישט וועגען
 וואס דו רעדסט.
 — דאס איז נאך געמאכט געווארען פארציטענס, בשעת לא טורג
 איז געווען בעלאגערט. די מענשען פון אינוועניג האָבען זיך געקאנט רא-
 טעווען אין דרויסען ארויס, אדורכגעהענדיג דורך דעם אונטערערדישען גאנג,
 וועלכער דערלאנגט בוי צום וואלד.

— אזוינע אונטערערדישע גענג זענען ווירקליך פארהאן אין דעם שלאס פֿון ושופליעך און אין דעם שלאס פֿון היינאָרדע און אין דעם טורם פֿון שאַמפּעאַן; אין לאַ טורג אין אזוינס נישטאָ.

— עס געפֿינט זיך יאָ, גנעדריגער הער. די דורכגענג, וועגען וועלכע דער גנעדריגער הער רעדט, קאָן איך גאַרנישט. איך קאָן נאָר דעם פֿון לאַ טורג, ווייל איך שטאם פֿון דאָרט. און נאָך מעהר, קליינער אַחוץ מיר וויסט נישט פֿון דעם דאָזיגען דורכגאַנג. מען רעדט גאַרנישט פֿון דעם. דאָס איז געווען פֿערפֿאַטען, ווייל דער דורכגאַנג האָט געדריגט בשעת די מלחמות פֿון די דע ראַהאָן. מיין פֿאַטער האָט געוואוסט דעם סוד און האָט מיר עס גע-וווּנען. איך ווייס די געהימנים פֿון אַרענגאַנג און דעם סוד פֿון אויסגאַנג. ווען איך בין אין וואַלד, קאָן איך געהן אין טורם, און ווען איך בין אין טורם, קאָן איך געהן אין וואַלד און קליינער וועט מיר נישט זעהן. און ווען דער שוואַ קומט אַרײַן, געפֿינט ער שוין נישט קליינעס. אָט, וואָס לאַ טורג איז אַ איך קען עס גוט.

דער אַלטער האָט אַ רגע געשוויגען.

— די בוסט ריך אוראי טועה; ווען עס וואַלט געווען אז סוד, וואַלט איך פֿון דעם געוואוסט.

— גנעדריגער הער, איך בין אין דעם זיכער. עס איז פֿארהאן דאָרט אַ שטיק, וועלכער דרעהט זיך.

— נו גוט! איהר, פֿויעריום, גלויבט נאָך אין שטיינער, וועלכע דרע-הען זיך, אין שטיינער, וועלכע זינגען, און שטיינער, וועלכע געהן טרינקען ביי נאַכט אין אַ דערפֿיאַנגען טיך. אָהן אַ צאָהל מעשה'לעך.

— אָבער איך האָב דאָך איהם אַליין געדרעהט, דעם שטיין...

— אזוי ווי אנדערע האָבען אַליין איהם געהערט זינגען. חבר, לאַ

טורג איז אַ זיכערע און שטאַרקע פֿעסטונג און לייכט צו טערטריגען; נאָר דער, וועלכער וועט זיך פֿערלאָזען אויף אַ אונטערערדישען גאַנג, אום זיך פֿון דאָרט אַרייַסצוקריגען, וועט זיין אַ נאַאווער.

— אָבער גנעדריגער הער...

דער אַלטער האָט געהויבען מיט די אַקסלען.

— לאַמיר בעסער נישט פֿערלירען קיין צייט, מיר וועלען שמועסען וועגען אונזער ענין.

דער ענטשיעדענער טאָן האָט מיט אַיין מאָל אָפּגעהאַקט האַלמאַלאַים עקשנות.

— לאַמיר וויטער געהן, האָט דער אַלטער וויטער אָנגעהויבען. הער אויס. פֿון רושפֿער וועסטו געהן צום וואַלד פֿון טאָן שעווייער, וואו עס געפֿינט

זיך בענדרימיטע, וועלכער איז דער אנפיהרער פון די צוועקף. אויך ער איז א מענטש, ער זאגט-אָב זיין תפילה בשעת ער הייבט שומען די מענטשען. אין א מלחמה איז נישט דא קיין מענטשמענטען. פון מאַנשעווריער וועסטו געהן... ער האָט איבערגעהאקט.

— איך האָב פֿערגעסען אָן דעם געלד. ער האָט אַרויסגענומען פֿון זיין טאש אַ בייטעל מיט אַ טייסטער.

— אָט אין דעם טייסטער געפֿינט זיך דרייסיג טויזער פֿראַנק אין אַסיגנאציעס, וואָס האָט דעם ווערט פֿון דרייַ לויור מיט צעהן סוז איך מוז דיר זאָגען, דאָס די אַסיגנאציעס זענען פֿאַלשע, נאָר די אמת'ע זענען מעהר נישט ווערט; און אָט אין דעם דאָזיגען בייטעל, האָרף, איז דאָ הונדערט ליוו אין גאָלד. איך גיב דיר אוועק אַלץ, וואָס איך האָב נאָר. דאָ דארף איך מעהר נאָרנישט. איבערגעב, איז בעסער, אַז מען וועט ביי מיר קיין געלד נישט געפֿיגען. איך הויב ווידער אָן אונזער שמועס. פֿון מאַנשעווריער וועסטו געהן קיין אנטרען, וואו די וועסט דיך זעהן מיט הי. דע פֿראַטמע; פֿון אנטרען קיין זשופעליער, וואו די וועסט דיך זעהן מיט דעם הי. ראָש-קאָט; פֿון זשופעליער קיין נואריע, וואו די וועסט דיר זעהן מיט דעם גלד באַדען. וועסטו דאָס אַלץ געדענקען? — אזוי ווי די ברכה.

— די וועסט דיך זעהן מיט הי. דיובזא גיואי אין סען-בריס-אן-קאָגל, מיט הי. דע טיורפען אין מאַראַן, אַ בעפעסטונג שטעדיג, און מיט דעם פֿירשט טאלמאָן אין שאַטאָ-גאַנטיע.

— וועט אַ פֿירשט מיט מיר רעדען?

— איך רעד דאָך מיט דיר.

האַלטאַלע האָט אַראַבענימען זיין הוט.

— אַלע וועלען דיר גוט אויפֿגעהמען, ווען זיי וועלען נאָר דערוועהן די ליליע אויסגעהאַפֿטען פֿון דעם קעניגס שוועסטער. פֿערגעס נישט, דאָס די מוזט געהן אין אַ געגענד וואו עס געפֿיגען זיך פֿערגעט און גראָב פֿאַלק. די וועסט זיך איבערטהון. דאָס איז לייכט. די רעפובליקאנער זענען אזעלכע נאַראָנים, מיט אַ בלאָהע קאפּאָטע, מיט אַ דרייעקניגען הוט און אַ דרייפֿאַרביגע קאָארדע קאָן מען אומעטום אדורכגעהן.¹⁸ אויס רעגומענט, אויס אונזפֿאַרם, די אַבטיילונגען האָבען שוין מעהר נישט קיין נימערן; יע-דער טהוט זיך אָן אין אזעלכע לומפען, ווי איהם געפֿעהלט. די וועסט געהן

¹⁸ דאָס איז נוצען אַ אונזפֿאַרם פֿון דעם רעפובליקאנזשען מיליטער, צוליב וואָס מען האָט זיי גערופֿען: די בלאָהע.

קימן סען-מערווע. וועסט דורך דאָרט זעהן מיט גאָרע, מיט'ן צינאָסען גראָן-
 פיער. דו וועסט נאָכדעם געהן אין לאַנגער פֿון פּאַרנע, וואו עס געפֿינען זיך
 די לייט מיט די אָנגעשוואַרצטע געזיכטער. זיי לאָרען-אָן זייערע ביקסען מיט
 קליינע שטינגער אין אַ דאָפּעלטען לאָרונג פֿון פּולווער, עס זאָל מאַכען וואָס
 מעהר גערויש. און זיי טהוען נוט. דער עיקר זאָג זיי, אז זיי זאָלען הרגענען,
 הרגענען, הרגענען. דו וועסט געהן אין לאַנגער פֿון דער „שוואַרצער קוה“,
 וועלכער געפֿינט זיך אויף אַ הויכקייט אינמיטען פֿון וואַלד פֿון לאַ שאַרנג,
 דערנאָך אין לאַנגער פֿון „אוואַזאָן“, דערנאָך אין לאַנגער „ווער“ (גרניעס),
 דערנאָך אין לאַנגער פֿון די „מוראשקעס“. דו וועסט געהן קיין גראָן-פּאַר-
 דאָוש, וואָס מען רופֿט אויך האָ-דיו-פּרע, און איז בעוואוינט פֿון אַנאַלמנה,
 וועמענס טאָכטער האָט חתונה געהאַט מיט טרעטאָן, מיט'ן צינאָסען „ענג-
 לענדער“, גראָן-פּאַרדאָוש געפֿינט זיך אין דער געמיינדע קעלען. דו וועסט
 בעווענען עפֿינע-לע-שעווערע, סיללע-לע-נייאָן, פּאַראַן און אלע מענשען, וועלכע
 געפֿינען זיך אין אלע וועלדער. דו וועסט טרעפֿען פֿריינד און וועסט זיי
 שיקען צום ראַנד פֿון הויכען און נידעריגען מען; דו וועסט דיר זעהן מיט
 זשאַן טרעטאָן אין דער געמיינדע וועוש, סאַן-רעגרע אין בנייאָן, שאַמבאַר
 אין באַנשאַן, די ברידער קאַרבען אין מעוואַנסעל, אין דעם פּטי-סאַן-פּער אין
 סען-זשאַן-סיור-ערוו. דאָס איז דער אייגענער, וועלכער רופֿט זיך בורדוואַזאָן
 ערפֿילדעדיג דאָס אלץ און געבענדיג אומגעטום די לאָזונג „ערהויבט אַיך“,
 „קיין שום גאַר“, וועסטו דיר בעגעבען צו דער גרויסע אַרמעע, צו דער
 קאַטוילישע און ראַיאַליסטישע קעניגליכע אַרמעע, וואו זיי זאָל זיך נישט גע-
 פֿינען. דו וועסט דיר זעהן מיט די הײה. דעלבע דע לעסקוה, דע לאַ ראַש-
 זשאַקלען, אלץ מיט די אלע פֿיהרער, וועלכע וועלען נאָך לעבען. דו וועסט
 זיי ווייזן מיין קאַמאַנדירען-שלייף. זיי ווייסען, וואָס דאָס בעדייט. דו ביסט
 נישט מעהר, ווי אַ מאַטראַס אָבער קאַטלינאַ (19) איז אויך נאָר אַ פֿוהרמאַן.
 דו וועסט זיי זאָגען אין מיין נאָמען אָט וואָס: עס איז שוין צייט צו פֿיהרען
 בירע קרויענען מיט אַמאָל! די גרויסע און די קליינע. די גרויסע מאַכט אָן
 מעהר גערודער, די קליינע ברענגט גיכער צום ציעל. וואַנדעע איז נוט,
 שוואַנעריע איז שלעכט; און אין אַ פּרונגער-קרויען איז דאָס שלעכטע דאָס
 בעסערע. די גיטסקייט פֿון אַ קרויען אורטיילט זיך לויט די פּאָס שלעכטס,
 וואָס זיי מאַכט-אָן.
 ער האָט אַ רגע שטיל געשוויגען.

(19) קאַטלינאַ, איינער פֿון די בערוהטע אַנפֿיהרער אין דעם אויפשטאַנד אין וואַנדעע
 פֿון בערוף אַ וועבער. געפֿאלען אין 1743 ביי נאַט.

- האלמלאך, איך זאג דיר דאס אלץ. דו פערשטעהסט נישט קיין ווערטער, אבער דו פערשטעהסט מעשים. איך האב געקריגען צוטרוי צו דיר, זעהנדיג, ווי געשוקט דו האסט געפיהרט דאס שיפעל; דו קאנסט נישט קיין געאמעטריע, דו האסט אבער געמאכט איבעראשענדע בעוועגונגען אויף דעם ים; ווער עס קאן פיהרען א שיפעל, דער קאן אנהערען מיט א אויפשטאנד; און זעהנדיג, ווי דו האסט זיך ארויסגעדרעהט אויפ'ן ים, בין איך פעסט איבערצייגט, דאס דו וועסט אלע מינע אויפטרעגען גוט ערפילען. הער ווייטער. דו וועסט אלוף די אנהערער אט וואס זאגען, נישט ווערטליך, נאר ווי אזוי דו וועסט קענען, וועט שוין גוט זיין: איך וויל ליעבער די מלחמה אין די וועלדער, ווי די מלחמה אין אפענעם פעלד; איך האלט נישט פון דעם, אז מען זאל אויסשטעלען אין ריהען הונדערט טויזענד פויע-רים אונטער די קוילען פון די בלאהע זעלנער און אונטער די ארטילעריע פון הער קאנאז; איך וויל האבען נאך איידער דער חודש וועט פערגעהן זינף הונדערט טויזענד טויטשלענערס בעהאלטענע אין די וועלדער. די רע-פובליקאנישע ארמעע — דאס זענען מינע יאגד-היות, געהן אויף געיעג, אונטערגעגענדיג זיך, הייסט — קריגע פיהרען, איך בין דער סטראמען פון די קושאקעס. אט איז נאך א ווארט, וועלכע דו וועסט נישט פערשטעהן: קיין שום גנאד! און אומעטום לויער! איך וויל ענטוויקלען מעהר שוואנעריע ווי וואנדעאיום. דו זאלסט צוגעבען, דאס דו ענגלענדער זענען מיט אינו-לאסיר געהמען די רעפובליק צווישען צוויי פליען, איראפא העלפט אינו-לאסיר אוממאל פערענדיגען מיט דער רעוואלוציע. די קעניגען פיהרען מיט איהר א קריגע פון די קעניגרייכען, מיר וועלען מיט איהר פיהרען די קריג פון די געמינדעס. דאס אלץ וועסטו זאגען. האסטו פערשטאנען?

- יא. מען דארף אומעטום דורכגעהן מיט פליער און בלוט.
- ריכטיג.
- קיין שום גנאד.
- קיינעם נישט. ריכטיג.
- איך וועל געהן אומעטום.
- און היט דיר, ווייל אין דעם דאווען לאנד איז דער טויט א אפטיער גאסט.
- דער טויט, דאס געהט מיר גארנישט אן, ווער עס מאכט דעם פערשטען שריט, דער נוצט אפשר אב זיינע לעצטע שויד.
- דו ביסט א וואילדער יונג.
- און ווען מען פארענט, ווי איז דער נאמען פון דעם גענעראל הער?
- מען דארף דאס נאך נישט וויסען. דו וועסט זאגען, אז דו ווייסט

- איהם אלען נישט, און דאָס וועט זיין דער אמת.
- וואו וועל איך דעם ננערדיגען הער זעהן?
- וואו איך וועל זיין.
- און ווי אזוי וועל איך דאָס וויסען?
- ווייל אלע וועלען עס וויסען. עס וועט נישט אויסגעהן קיין אלט מאָג און מען וועט פֿון מיר שמועסען, איך וועל דינגען פֿאַר אַ ביישפּיעל, איך וועל נקמה געהמען פֿאַר דעם קעניג און די רעליגיעזן, און דו וועסט געוויס באַלד דערקענען, אז דאָס רעדט מען וועגען מיר.
- איך פֿערשטעה.
- פֿערגעס-זשע גאַרנישט.
- זייט רוהיג.
- איצט געה דיין וועג. נאָט זאָל דיך פֿיהרען. געה.
- איך וועל אלען טהון, וואָס איהר האָט מיר געזאָגט. איך וועל דערזען, איך וועל האַרען, איך וועל בעפעלען.
- גוט.
- און ווען עס געלינגט מיר...
- וועל איך דיר מאַכען פֿאַר קאוואַליער פֿון הייליגען לייודוויג.
- אזוי ווי מין ברודער; און ווען עס געלינגט מיר נישט, וועט איהר מיר הייסען שיסען?
- אזוי ווי דיין ברודער.
- איך פֿערשטעה, ננערדיגער הער.
- דער אלטער האָט אַראָבעבויגען דעם קאָפּ און איז ווי פֿערוונקען גע- וואָרען אין טעפֿע חלומות. ווען ער האָט אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ, איז ער געווען אלעין. האַלמאלאָ איז געווען נאָר אַ שוואַרצער פּונקט אינים ווייסען האַרזאָגט.
- די זון איז נאָר וואָס אונטערגעגאַנגען.
- די מעוועס און די פּויגעל-פּוישלאַפֿערס האָבען זיך צוריקגעקעהרט, דער ים איז ביי זיי דער דרויסען.
- עס האָט זיך און רוים געפֿיהלט, דער מין אונרוהיגקייט, וועלכע געהט דער נאָכט פֿאַראַויס. די פֿרעש האָבען געקוואַקעט, די קוליקעס זיי האָבען זיך פֿי- פענדיג אויפֿגעהויבען פֿון די זומפֿען, די קראַהען, די לערלען האָבען פֿערשרייעט זייער אָבענד-גערויש; די פּויגעל פֿון די ברענעס האָבען זיי אָבגעענטפֿערט; נאָר קיין שום מענשליכען קיל האָט מען נישט געהערט. אַ טיפֿע אַיינזאַם- קייט האָט געהערשט אַרום. קיין אַיינציגער זעגעל אין דער בוכטע, קיין אַיינציגער פּויער אויף דעם פֿעלד. ווי ווייט דאָס אויג האָט דערנאָכט — אַ

וויסמע שטרעקע. די הויכע ציסמעל, וועלכע וואקסען אויף די זאמערן, האָ-
 בען געצימערט. דער קלאָרער דעמערונגס-הימעל האָט געוואָרפען אויף דעם
 זאמערן ברעג אַ טונקעל-בלאָהע העלקייט. פֿון דערווייטענס האָבען די טיילען
 אויף דער דונקלער פֿלעכע אויסגעזעהן ווי פֿלאַמען פֿון צין אויסגעלעגטע
 פֿלאַך אויף דער ערד. דער ווינד האָט געפֿלאָזען פֿון אַזענעם ים.

טעלמארס.

1.

דער אלטער האָט געוואַרט בון האַלמאלף וועט פֿערשוואַנדען ווערען,
 דאָן האָט ער זיך פֿעסט איינגעטויליגט אין ים-מאָנטעל און זיך געלאָזט אין
 וועג. ער איז געגאָנגען מיט לאַנגזאָמע טרויט, פֿערטויפט אין געראַנקען, וועג
 דענדיג זיך אין דער ריכטיג פֿון היואן, אין דער צייט ווען האַלמאלף איז
 געגאָנגען אין דער זייט פֿון באַוואַרד.

הינטער זינען האָט זיך אויפֿגעהויבען אַ געוואַלדיג גרויסער שוואַרצער
 דרייעק, געקרוינט מיט אַ קרוין פֿון קאָטעדראַל, זיין פֿעסטונגס-פֿאָנצעל און זינען
 צוויי הויכע טורעמס, איינער צום מזרח, אַ קיילעכדיגע, דער צווייטער — אַ
 פֿיערעקינגער; צוויי טורעמס, וועלכע העלפען דעם באַרג טראָגען די משה
 פֿון דעם קלויסטער און דעם דאָרף, — דער באַרג סען-מישעל.

די בעוועגליכע זאמערן פֿון דער בוכטע סען-מישעל בייט אומבעמערק-
 באַר דאָס אויסזעהן פֿון די זאמדי-בערגלעך. אין יענער עפֿאָכע איז נאָך גע-
 ווען צווישען היואן און אַרדעוואַן אַ זעהר הויכער באַרג, וואָס איז היינט
 אינגאנצען אָבגעמקט. דאָס דאָזיגע זאמדיבערגלעך, וועלכע איז ביי אַ שטאָד-
 קען שטורמוינד אינגאנצען צערשטערט געוואָרען איז געווען אַ זעלטענהייט
 צוליב זיין אלטקייט אין דעם וויאָרטען-שטאָן, וועלכער האָט זיך געפֿונען
 אויף זיין שפיץ, און וועלכער איז אוועקגעשטעלט געוואָרען אין XII-טען
 יאָרהונדערט צום אַנדענקען פֿון דער קירכען-פֿערזאמלונג געגען די מערדער
 פֿון דעם הייליגען טאָמא דע קענטעבערי. אויף דעם שפיץ פֿון דעם דאָזיגען
 זאמדי-בערגלעך האָט זיך ענטפֿלעקט די גאנצע געגנט ארום און עס איז זיך
 ליכט געווען צו אַריבערטורען.

דער אלטער האָט זיך געווענדעט צום דאָזיגען בערגעל און איז
 אַרויפֿגעשטונגען.

געפֿונענדיג זיך אויף דעם שפיץ, האָט ער זיך אָנגעשפּאַרט אַן דעם

מילענשטיין. און וועצענדיג זיך אויף איינעם פון די פֿיער עקשטיינער, וועלכע
 האָבען בעצװענט די ווינקלען, האָט ער גענומען פֿאַרשען די געגענד,
 וועלכע האָט זיך אויסגעשפּרײט אונטער זײנע פֿיס. ער האָט ווי געזוכט א
 וועג אין אַ לאַנד, וועלכעס איז איהם קענטיג געווען בעקאנט. אונטער דעם
 בין-השמשות שיין האָט זיך פֿון דער ווייטער און טריבער לאַנדשאַפֿט געזעהן
 גור דיטליך דער שוואַרצער האַריוואַנט. וואו מען האָט געקאנט אונטערשיי-
 דען דעכער-גרופען פֿון ערף שטעדטלעך און דערפֿער; וויט, אויף עטליכע
 מײל אַרום, האָבען זיך געדונקעלט די בערג מיט אלע גלאַקען-טורעמס,
 וועלכע זענען זעהר הויך געשטאַנען, אַלס אַ צװען און אַ צײט פֿון אַ נײט
 פֿאַר די מענשען, וועלכע געפֿינגען זיך אויפֿ'ן ים.

עס האָט נישט לאַנג געדויערט אין דער אַלטער האָט, ווי עס שײנט
 געפֿונען און דעם האַלב דונקעל דאָס, וואָס ער האָט געזוכט; זײן בליק
 האָט זיך אָנגעשטעלט אויף אַ גרופע בײמער, וועגן און דעפֿער, וועלכע
 האָבען זיך קײם געזעהען אין דער מיט פֿון שטח אין די וועלדער, עס איז
 געווען אַ פֿאַרוואַרק. ער האָט צופֿריעדען אַ שאַקעל געגעבען מיט דעם קאָפּ,
 ווי אַ מענש, וועל-ער זאָגט צו זיך: אַט איז עס. און ער האָט אָנגעהויבען
 צו צײלענען מיט דעם פֿינגער אין דער לופֿטען אַ פֿלאַן פֿון אַ וועג דורך
 צײמען און פֿעלדער. פֿון צײט צו צײט האָט ער זיך פֿערקוקט אויף עפעס
 אַ פֿאַרטלאָזע און נישט קלאַרע זאך וואָס האָט געפֿלאַטערט אויף דעם הויפט-
 דאך פֿון דעם פֿאַרוואַרק און עס איז אויסגעקומען, ווי ער וואָלט זיך אַ
 פֿרעג געטהוין: וואָס קאָן דאָס זײן? עס איז געווען פֿאַרבאָז און נישט מעג-
 ליך צו דערקענען אין אזא שפּעטער שעה; עס האָט נישט געקאנט זײן קײן
 וועטער-פֿעהנדער, ווייל עס האָט געפֿלאַטערט, עס איז אָבער נישט געווען
 קײן שום סיבה, אז עס זאָל זײן אַ פֿאַהן.

ער איז געווען מיעד; און איז גערן ווייטער געבליבען אויף דעם שטיין,
 וואו ער האָט זיך געזעצט; ער איז פֿערוונקען געוואָרען אין דעם מין אונ-
 בעשטימטע פֿערגעסענהייט, אין וועלכער עס פֿאלען אַרײן זעהר מיעדע מעג-
 שען אין די ערשטע מינוט פֿון אַברוה.

עס איז דאָ אַ שעה אין טאָג, וועלכע מען וואָלט געקאנט אַנדעלען די
 אָהן-גערויש; דאָס איז די אָבענד-שעה. אזא שעה איז דאמאָלסט געווען, און
 ער האָט פֿון איהר געזאָסען; ער האָט זיך איינגעקוקט, איינגעהאַרט אין דער
 שטילקייט. אפילו די ווילדע האָבען זײערע מינוטען פֿון מעלאַנכאָליע. פֿלוצ-
 לינג איז די דאָזיגע שטילקייט, נישט געשטערט, נאָר נאָך אויסדרויקליכער
 געוואָרען דורך שטימען, וועלכע האָבען זיך פֿאַרבײגעטראָגען; דאָס זענען
 געווען שטימען פֿון פֿרויען און קינדער. דער בין-השמשות האָט אַמאָל זײנע

אונערווארטמעטע פרויען קלאנגען. אדאנק די קושאקעס האט מען נישט
געקאנט זעהן די גרופע פון וואנען עס האבען זיך געהערט די שטימען,
נור די דאזיגע גרופע איז געגאנגען צו פליסען פון דעם בערגעל, אין דער
ריכטונג פון דער פלאכער פֿעלד און דעם וואלד. די שטימען האבען זיך
אויפגעהויבען קלאר און פֿרויז און דערגרייכט ביי צו דעם פֿערטראכטען
אלטען זי זענען אזוי נאָהנט געווען, אז ער האט פֿון זיי גאָרנישט פֿערלירען.

א שטימע פֿון א פֿרוי האט געזאָגט:

— לאָמיר זיך צואיילען, פֿלעשאַרד. איז עס דורך דאנען?

— נין, עס איז דאָרט ארום.

און דער שמועס האט זיך ווייטער געפֿיהרט צווישען די צוויי שטי-
מען, איינע א הויכע און די צווייטע א שטילע.

— ווי רופט איהר דעם דאזיגען פֿאָלואַרק, וואו מיר וואוינען איצט?

— ליהערב-אן-פּאָיל (גראָז און שטרוי)

— עס איז נאָך ווייט?

— א גוט פֿערטעל שעה.

— לאָמיר זיך צואיילען צום אָבענד-ברויט.

— אמת טאק, מיר האָבען זיך פֿערשפּעטיגט.

— מען דארף לויפֿען. נאָר אייער קליינוואַרג איז מייער. מיר זענען

גאָר צוויי פֿרויען און מיר קענען נישט טראָגען קיין דריי קינדער. איהר
טראָגט סיי ווי סיי איינס, פֿלעשאַרד. שווער איז עס ווי בלייבן. איהר האָט
די פֿרעסערקע ענטוועהנט, און דאָך טראָגט איהר זי שטענדיג ארום. א שלעכט-
טע געווענהייט. הייסט, זי זאָל אַלען געהן. א, דאָס איז נאָך ערגער, די
זופּ וועט אינגאנצען אויסגעקוילט ווערען.

— אוי, וואָס פֿאַר א גומע שניך איהר האָט מיר געגעבען! עס וואָלט

געמיז געמיינט, אז זי זענען אויף מיין מאָס געמאכט.

— דאָס איז בעסער, ווי צו געהן באַרפּוס.

— אביסעל גיכער, רענע-זשאַן.

— ער איז אינגאנצען שולדיג, וואָס מיר פֿערשפּעטיגען. ער מוז דאָך

שמועסען מיט אַרע קליינע פּויערמעלעך, וועלכע ער בעגעגענט. גאָר מעשה
מענטש.

— א, ער איז דאָך שוין אלט פֿינף יאָהר.

— זאָג נאָר, רענע-זשאַן, צוואָס האָסטו געקענט מיט דער קליינע אין

דאָרף?

א קינדערשטיב, וועלכע איז געווען א שטוב פֿון א יונגעל, האָט אָב-
געקענטפֿערט.

— ווייל איך קאן זי.
 — ווי, דו קאנסט זי? האָט די פֿרוי געפֿרעגט.
 — יאָ, זי האָט דאָך מיר היינט אין דער פֿרוי געגעבן פֿינגערלעך.
 — זעה נאָר, זעה! האָט אויסגעשרייען די פֿרוי, מיר זענען ערשט דאָ
 אין דער געגענד דריי טעג, און דאָס איז אזוי גרויס, ווי אַ פֿויסט, און עס
 האָט שוין אַ געלעכטען!
 די שטימען האָבען זיך דערווייטערט. יעדער גערויש האָט אויסגעהערט.

II.

עס האָט אויפֿערן און עס הערט נישט.

דער אלטער איז געבליבען אונגעווענליך. ער האָט נאָרנישט געקלערט;
 ער האָט קוים געהלומ'ט. אַרום איהם האָט געהערשט פֿרושקייט, שלומער,
 צוטרוי און איינזאמקייט. אויף דעם בערגל איז נאָך געווען גרויסער טאָג,
 אויף דער פֿלעכע אָבער איז שוין כמעט נאכט געווען און אין וואַר אַ
 פֿולשטענדיגע נאכט. אויף דעם מורח איז אַרױפֿגעשוואומען די לבנה. אייני-
 גע שטערען האָבען אויף דעם בלייך-בלאָהען הימעל געשטימערט. דער דאָ-
 זיגער מענטש, פֿול מיט שטארקער זאָרג, איז יעצט ווי פֿערוזנקען געווען
 אין דער מילדקייט וואָס האָט געפֿלאָסען פֿון דער אונגענדליכקייט. ער האָט
 געפֿיהלט אויפֿשטייגען אין איהם אַ דונקלע האַפֿנונג, ווען דאָס וואָרט האַפֿ-
 גונג קאָן בכלל אָנגעווענדט ווערען אין בעצוג צו די פֿערוואַרטונגען און די
 שרעקען פֿון אַ בירגער קריג. אין דער רגע האָט זיך איהם געדאַכט, דאָס
 פֿערלאָזענדיג דעם אונברחמנות'דיגען ים, און אַראַבשטייגענדיג אויף דער
 ערד, איז יעדער געפֿאהר פֿערשוואונדען. קיין לעבעדיגער מענטש קאָן נישט
 זיין נאָמען, ער איז אַליין, פֿערלאָרען פֿאַר דעם פֿיינד, קיין שום שפּור
 הינטער איהם, ווייל אויף דער אויבערפֿלעכע פֿון ים בלייבט נישט קיין
 צייכענס, בעהאלטען, אונגעקאנט, אפֿילו נישט אין חשד. ער האָט געפֿיהלט
 ע מיין העכסטע בערוהיגונג. נאָך אַ וויילע און ער וואָלט איינגעשלאָפֿען.
 דאָס וואָס האָט פֿאַר דעם דאָזיגען מענטשען, אַ קרבן פֿון איינערליכע
 און אויסערליכע שטורמען, געהאַט אַ בעזונדערן ריזן אין דער דאָזיגער שטי-
 לער שעה, איז געווען די טיעפע שטילקייט אויף דער ערד, ווי אויף דעם
 הימעל.

מען האָט נאָר געהערט דעם ווינד, וועלכער האָט זיך געטראָגען
 פֿון דעם ים, נאָר דער ווינד איז אַ אונאויפֿהערליכער באַס, צו וועלכען
 מען געוועהנט זיך אזוי צו, און ער הערט אויף צו זיין אַ גערויש.

נאך פלוצלינג האָט ער זיך אייפֿגעשטעלט.
זיין אויפֿמערקזאמקייט איז האַסטיג, אויפֿגעוועקט געוואָרען; ער האָט
בעטראַכט דעם האָרזאָגט, עפֿנס וואָס האָט דעם פֿליק זינעם געגעבען אַ
בעזונדערע אונבעוועגליכקייט.

דאָס וואָס ער האָט בעטראַכט, איז געווען דער טורם-גלאַק פֿון
קאַרטערע, וועלכער האָט זיך אויפֿגעהויבען פֿאַר איהם פֿון דער טיעף פֿון
דער פֿלעכע. אין ווירקליך, עפֿנס אויסערגעווענהעליכעס איז געשעהן אין
דעם דאָזיגען טורם-גלאַק.

דער סילוועט פֿון דעם דאָזיגען טורם-גלאַק האָט זיך שאַרף אייפֿגע-
הויבען, מען האָט געזעהן דעם טורם געקרוינט מיט אַ פֿיראַמידע און צווי-
שען דעם טורם און דער פֿיראַמידע די שטייג פֿון דעם גלאַק. די שטייג
איז געווען פֿירקאַנטיג, אָהן ווענד, אָהן דעכלעך, און אָפֿען פֿון אלע פֿיער
זייטען, לויט דעם סטיל פֿון די ברעטאַנישע טורם-גלאַקען.

אָט די דאָזיגע שטייג איז ערשינען אין אַ ריזטישער צייט צוטוילונג
פֿאַר איהם דאָ אָפֿען און דאָ פֿאַרשטעלט. זיין הויכער פֿענסטער האָט זיך
געווינען דאָ גאַנץ ווייס דערנאָך גאַנץ שוואַרץ; אַמאָל האָט דורך איהם
אַ דורכגעלויכט דער הומעל און אַמאָל גישט; אָט איז געווען העל און אָט
דונקעל און די עפֿנונג און שליסונג האָט איבערהורט יעדער סעקינדע מיט
דער רעגעלמעסיגקייט פֿון אַ האַמער אויפֿין אַמבאַס.

דער אַלטער האָט פֿאַר זיך געהאַט דעם טורם-גלאַק פֿון קאַרטערע
אויף אַ שטח פֿון צוויי פֿאַראַנצוויינשע מיילען, ער האָט געקוקט רעכטס אויף
דעם טורם-גלאַק פֿון באַנע-פֿיקאַן, וועלכער האָט זיך אויך גלייך אויפֿגעהוי-
בען צום האָרזאָגט, אויך די שטייג פֿון דעם דאָזיגען גלאַק האָט זיך אויפֿ-
געעפֿענט און פֿערמאַכט אַזוי ווי פֿון דעם גלאַק אין קאַרטערע.

ער האָט געקוקט לינקס אויף דעם גלאַק פֿון טאַניס; די שטייג פֿון
גלאַק פֿון טאַניס האָט זיך אויך אויפֿגעעפֿענט און פֿערמאַכט, ווי פֿון באַנע-
פֿיקאַן.

ער האָט בעטראַכט אלע גלאַקען אויף דעם האָרזאָגט, איהם נאָך
דאָס אנדערע; לינקס די גלאַקען פֿון קורטיל, פֿון פרעסע, פֿון קראַלאַן און
פֿון לאַ קרואַ-אוראַנשען; רעכטס די גלאַקען פֿון ראַ-סייד-קוּענאַן, דע טאַר-
דרע אין דע פּאַ, געגען איהם דער גלאַק פֿון פֿאַנטאַרסאַן. די שטייגען פֿון
די אלע גלאַקען זענען געווען דאָ שוואַרץ, דאָ ווייס.

וואָס האָט דאָס געקאַנט בערייטען?

דאָס האָט בערייט, אַז אלע גלאַקען האָבען זיך צעווינגט.

זי האָבען געמוזט מוראדיג געשאַקעלט ווערען, אַז עס זאָל מעגליך

זמן איז בעווייזן זיך און פֿערשווינדן.
וואָס איז דאָ אײַגענטליך אַלזאָ געווען קלאָר, אז מען האָט שטורם
געקלונגען.

מען האָט שטורם געקלונגען, מען האָט געקלונגען משוגענערױז, מען
האָט געקלונגען אומעטום, אין אַלע גלאַקען, אין אַלע געטױנדעס, אין אַלע
דערפֿער, און מען האָט גאָרנישט געהערט.

דאָס איז געווען צוליב דער ווייטקייט, וואָס האָט געשטערט די קלאַנג-
גען זאָלען צוקומען און צוליב דעם ווינד, וועלכער האָט געבלאָזען פֿון דער
אנטקעגענזײַדער זײַט האָט דעם גאַנצען גערויש געטראָגען איבער די גרע-
נצען פֿון האַרױזאַנט.

די אַלע שטאַרק צעוויגטע גלאַקען וועלכע האָבען גערופֿען פֿון אַלע
זײַמען, און אין דערזעלבער צײַט די שטילקייט, האָבען געמאַכט אַ מיראַדױ-
גען רושם.

דער אַלטער האָט געקוקט און געהאַרט.
ער האָט דעם שטורם-גלאַק נישט געהערט, נאָר געזעהען. זעהען ווי
אַ גלאַק שלאַנגט שטורם און נישט פֿערנעמען, דאָס מאַכט אַ מאָדנעם
אײַנדרוק.

נאָר וועמען האָבען זיי גערופֿען די דאָזיגע גלאַקען?
געגען וועמען איז דער דאָזיגער שטורם-נוואַרד?

III.

די נוצליכקייט פֿון גרויסע אַתחלת.

מען האָט עמיץ געוויס פֿערפֿאַלט.
נאָר וועמען?

דער דאָזיגער שטאַלענע מענש איז פֿערציטערט געוואָרען.
דאָס מינט מען זיכער נישט איהם. מען האָט דאָך נישט געקענט טרעפֿען
זײַן אָנקומען; עס איז געווען אונמצגליך, אז די דעלעגירטע פֿאַלקס-פֿאַרשטע הער
זאָלען שוין האָבען וועגען איהם אַ ידיעה; ער איז דאָך נאָר וואָס אויסגע-
שטיגען. די קאָרוועטע איז אוראי אונטערגעגאַנגען און קײַנער האָט זיך
נישט געראטעוועט, און אויף דער קאָרוועטע גופּא האָט דאָך קײַנער אויסער
בואבערסלאָ און וויטויל נישט געקאָנט זײַן נאָמען.

די גלאַקען האָבען ווייטער נישט אויפגעהערט זייער ווילדען שפּיעל.
ער האָט זיי בעטראַכט און מעכאַניש געזעהרט. זײַנע געראַנקען, געשטויסען
פֿון אײַנן השערה צו דער צווייטע, האָבען זיך געוואַקעלט פֿון אַ טױפֿע זײַ-
לעקקייט ביז אַ שרעקליכען נישט ווימען. דאָך האָט מען נאָך געקענט דעם

דאָזיגען שמועס-גלאַק איסמיטשען אויף פֿערשידענע אױפֿנים און ער האָט זיך
ענדליך בערוהיגט. איבערהור'ענדיג, ענדליך ווייסט קינער נישט מיין אָנקי-
מען, און קינער ווייסט נישט מיין נאָמען.

שוין עטליכע מינוט האָט ער געהערט איבער זיך און אונטער זיך ווי
א ליכטען גערויש. דער דאָזיגער גערויש איז עהנליך געווען צו א ציטערן
פֿון א בלאט אויף א צוטריטעלעכען בוים. פֿריהער האָט ער דאָס נישט בע-
מערקט; דערנאָך, אזוי ווי דער גערויש האָט נישט אויפֿגעהערט, מען קאָן
זאָגען. ער איז געוואָרען צודרינגליך, האָט ער ענדליך אויסגעדריעהט דעם
קאָפּ. עס איז ווירקליך געווען א בלאט, נאָר א בלאט פֿאפּיר. דער ווינד האָט
געהאלטען און אַברייסען א ברייטען אפֿיש, וואָס איז געווען צוגעקלעבט אויף
דעם טיילענשטיין, וואָס איבער זיין קאָפּ. דער דאָזיגער אפֿיש איז ווייט אויס
ערשט נישט לאַנג געווען צוגעקלעבט, ווייל ער איז נאָך פֿליכט געווען און
זיך אינגאנצען איבערגעגעבען דעם ווינד, וועלכער האָט זיך גענומען מיט
איהם שפּילען און איהם ארונטעררייסען.

דער אלטער איז ארויפֿגעשטיגען אויף דעם ואסד-בערגעל פֿון דער
צווייטער זייט און האָט איהם פֿריהער נישט געקאָנט בעמערקען, ער האָט
זיך ארויפֿגעשטעלט אויף דעם שטיין, אויף וועלכען ער איז פֿריהער געוועסען
ארויפֿגעלעגט זיין האַנד אויפֿ'ן ברעג פֿון אפֿיש, וועלכען דער ווינד האָט
אויפֿגעהויבען; דער הימעל איז געווען קלאָר, א דאנק די דעמערונגען, וועלכע
דייערען לאַנג אין יוני.

אונטען אָבער אונטער דעם בערגעל, איז געווען פֿינסטער, אייבען
אָבער איז נאָך געווען גענוג ליכטיג, א טייל פֿון דעם אפֿיש איז געווען אָב-
געדריקט אין גרויסע אַתיות וועלכע מען האָט נאָך געקאָנט לעזען. און אָט
וואָס ער האָט געלעזען:

פֿראַנצויזישע רעפּובליק איינע און אונטערבאָרע.

מיר, פֿריער, פֿון דער מאַרן, פֿאַלקס-פֿאַרשטעלער דעלעגאט ביי דער
אַרמעע קאָמ-דע-שערבור — בעפֿעהלען: — דער געווענער מאַרקו דע לאַנג-
טענאַק, וויקאָמט דע פֿאַנטענע, דער אזוי גערופֿענער ברעטאַנישער פֿירשט,
וועלכער איז געהיים איסגעשטיגען אויף דעם ברעג פֿון גראַנוויל, ווערט גע-
שמעלט אויסער'ן געזעץ. — פֿאַר זיין קאָפּ זאָגט מען-צו א בעלאַיונג. — עס
וועט ווערען בעצאהלט דעם יענגען, וועלכער וועט ברענגען זיין קאָפּ, א
זויטען אָדער א לעבעדיגען, די סומע פֿון זעכציג טויזענד ליווער. — די דאָ-
זיגע סומע וועט ווערען בעצאהלט נישט אין באַנק-צעטלען, נאָר אין גאָלד. —
א באַמלאַיאַן פֿון דער אַרמעע קאָמ-דע-שערבור וועט גלייך אויסגעשניקט צו
בעגענגען און אויפֿצוהווען דעם געווענענעם מאַרקו דע לאַנטענאַק. — די

געמיידעטע וועגן איינפלאצערט צו געבען בעוואַפֿענטע הילף. — געשריבען אין דעם געמיידע-אמט פֿון גראַנוויל, דעם 2-טען יוני 1793. — אונטערגעצייכענט

פֿריער, פֿון מאַרן.

אונטער דעם דאָזיגען נאָמען איז געווען נאָך אַ אונטערשריפט מיט אַ סך קלענערע אותיות, און וועלכען עס איז נישט מעגליך געווען איבערצוליי- נען צוליב דעם קנאפען טאָגליכט.

דער אלטער האָט אַראָבגערוקט דעם הוט אויף די אויגען, צוגעשפּי- לעט זיין ים-מאנטעל פֿון צו דער קנבאק און האָט זיך שטעל אַראָבערלאָזט פֿון דעם זאמד-בערגעל.

דאָס איבערבליבען אויף דעם בעלויכטעמען בערגעל איז זיכער נישט גייסיג געווען.

ער איז אפֿשר צו לאַנג דאָרט געוועסען; דער שפיץ פֿון בערגעל אין געווען דער איינציגער זיכטבארער פונקט אין דער גאַנצער געגענד.

ווען ער איז שוין געווען אונטען אין דער פֿינסטערניש, האָט ער אָנגעהויבען לאַנגזאָמער צו געהן.

ער איז געגאַנגען צום פֿאַלואַרק אין דער ריכטונג, וועלכע ער האָט זיך פֿריער אָבערצייכענט, האָבענדיג דערפֿי וואַרשיינליך זינע גרונדען, און זיכערער וועט זיין אין אַ זייט צו געהן.

ארום איז געווען פּוסט. עס איז געווען די שעה, ווען מען בעגענענט גישט קיין דורכגעהער.

ער האָט זיך אָבערשטעלט הינטער די קושאקעס, אַראָבגעוואָרפען פֿון זיך דעם מאַנטעל, איבערגעדעקט זיין וועסט, מיט די האָר אַרויף, פֿערבונג- דען ביים האַלז זיין מאַנטעל, וועלכער איז געווען אַ שמאַטע צוזאַמענגעקניפּט מיט אַ שמריק און זיך געלאָזט אין וועג אַריין.

די נאַכט איז געווען אַ לייכטיגע, אַ לבנה/דינגע.

ער איז צוגעקומען צו אַ אָרט, וואו עס איז צונויפֿגעלאָפען צוויי וועגען און עס איז געשטאַנען אַנאַלטער שטיינערנער קרייץ. אויף דעם פֿאַסטאַמענט פֿון קרייץ האָט מען אונטערשיידעט אַ ווייסען פֿיערעק, וועלכער איז ססתמא געווען אזאַ אפֿיש, ווי ער האָט פֿריהער געלעזען. ער איז נאָהנט צוגעגאַנגען צום קרייץ.

— וואוהין געהט איהר? האָט איהם אַ שטיים געפֿרעגט.

ער האָט זיך אויסגעדעקט.

צווישען די צוויי איז געשטאַנען אַ מעגש, פֿון הויכער וואַקס. אזוי ווי ער, אלט ווי ער, מיט גראָהע האָר ווי ער, און אין נאָך ערגערע שמאַ-

מעם ווי ער ארױן. כמעט זײן גלײכען.
 דער מענש האָט זיך אָנגעשפּאַרט אױף אַ לאַנגען שמעקען.
 — איך פֿרעג אײך, וואוּהן אײהר געהט? האָט דער מענש ווידער
 געפֿרעגט.
 — אַ פֿרױהער, וואוּ בײן אײך? האָט דער אלטער געזאָגט מיט אַ כמעט
 האַכמוטיגער רוהיקײט.
 — אײהר זײט אײן דעם הערשאַפֿטס-נוט פֿון טאָגס, — האָט דער מענש
 אָבגעענטפֿערט — איך בײן פֿון דאַנען דער בעטלער און אײהר — דער פֿרױז.
 — איך?
 — יאָ, אײהר, הער מאַרקו דע לאַנטענאַק.

IV.

לע קעמאן (דער שנאָרער).

דער מאַרקו דע לאַנטענאַק מיר וועלען אײהם פֿון אײצט אָן רופֿען
 בײ זײן נאָמען, האָט ערנסט אָבגעענטפֿערט:
 — וואָל אזוי זײן. גײט מיך אױס.
 דער מענש האָט ווײטער גערעדט:
 — מיר זענען בײדע בײ זיך אײן דער הײם, אײהר אײן דעם פּאַלאַץ
 און אײך אײן דעם געשמױד.
 — לאַמיר מאַכען אַ סוף. טוט, וואָס אײהר ווילט. גײט מיך אױס, האָט
 געזאָגט דער מאַרקו.
 — אײהר געהט צום פֿאַלוואַרק הערבֿ-אן-פּאַיר, נישט אמת? האָט דער
 מענש ווײטער געזאָגט.
 — יאָ.
 — געהט נישט.
 — פֿאַרוואָס?
 — ווײל דאָרט זענען דאָ די בלאָהע.
 — פֿון ווען אָן?
 — פֿון דריי טעג.
 — די אײנוואוינער פֿון דעם פֿאַלוואַרק און דעם דאָרף האָבען גע-
 שמעלט אַ ווידערשטאַנד?
 — נײן, זײ האָבען אױפֿגעפֿענט אלע טויערען.
 — א! האָט געזאָגט דער מאַרקו.
 דער מענש האָט מיט דעם פֿינגער אָנגעווײזען דעם דאָך פֿון דעם

פאלווארק, ווערבען מען האט געקאנט זעהן אויף א געוויסען שטח איבער
די בוימער.

— זעהט איהר דעם דאך, הער מארקוו

— יא.

— זעהט איהר, וואס עס געפינט זיך אין דער הויז?

— וואס פלאטערט?

— יא.

— דאס איז א פאָהן.

— א דרייפארביגע, האָט געזאָגט דער מענטש.

— דאָס איז געווען די זאך, וועלכע האָט נאָך פֿון פֿרוּהער געצויגען

אויף זיך די אויפֿטערקואַסקייט פֿון מאַרקוו, בשעת ער איז נאָך געווען אויף
דעם בערגעל.

— קלינגט מען דען נישט דעם שמורס? — האָט זיך געפֿרעגט דער

מאַרקוו.

— יא.

— צוליעב וואָס?

— קלאָר, אז עס איז צוליעב אייך.

— אָבער מען הערט דאָך גאַרנישט?

— דער ווינד שמערט.

— און דער מענטש האָט ווייטער געזאָגט:

— איהר האָט געזעהן אייער אַפֿוש.

— יא.

— מען זוכט אייך.

— און ווארפענדיג א בליק צו דער זייט פֿון פֿאלוואַרק, האָט ער צוגע-

געבען:

— עס איז דאָרט פֿאַרהאַן אַ האַלבער באַטאָליאָן.

— רעפּובליקאַנער?

— פאַריווער.

— אַלזאָ נוט, לאָמיר געהן.

— און ער האָט געגעבען אַ שריט אין דער ריכטונג צום פֿאלוואַרק.

— דער מענטש האָט איהם אָנגעכאַפט ביים אַרם.

— געהט נישט דאָרט.

— נאָר וואוהין ווילט איהר איך זאָל געהן?

— צו סיר.

— דער מאַרקוו האָט אָנגעקוקט דעם בעטלער.

- הערש זיך איין, הער מארקין, עס איז אפילו ביי מיר נישט שוין,
 נאר עס איז זיכער. די באטקע מיינע איז נאך נידריגער פון א קעלער.
 אַנשטאָט א באַדען — א בעט פון ים-גראָז, אַנשטאָט א פולאפּ — א דאך פון
 צווייגען און גראָז. קומט, און דעם פּאַרוואַרק וועט מען אייך שוסען. ביי
 מיר וועט איהר שלאָפען. איהר מוזט זיין מייער, און מאַרגען וועלען די
 בלאָהע זיך געהן זייער וועגס און איהר וועט געהן, ווי אייך וועט געפּעלען.
 — דער מאַרקין האָט בעטראַכט דעם בעטלער.
 — צו וועלכערזשע זיט געהערט איהר?, האָט זיך געפּרעגט דער
 מאַרקין; זיט איהר רעפּובליקאנער, אָדער א ראיאליסט?
 — אייך בין א אַרימאן.
 — נישט קיין ראיאליסט, נישט קיין רעפּובליקאנער?
 — נין, דאכט זיך מיר.
 — זיט איהר פאַר אָדער געגען דעם קעניג?
 — אייך האָב קיין צייט נישט צו דעם.
 — וואָס קלערט איהר וועגען דעם, וואָס עס קומט דאָ איצט פאַר.
 — אייך האָב נישט פֿון וואַגען צו לעבען.
 — פֿונדעסטוועגען העלפט איהר מיר.
 — אייך האָב געזעהן, דאָס איהר זיט אויסער דעם געזעץ. וואָס איז
 עס אזוינס, דאָס געזעץ. מען קאָן הייסט עס זיין אויסער איהם. אייך פֿערז
 שטעה גאַרנישט. און אייך אַליין וואו בין אייך — און געזעץ, אָדער אויסער-
 געזעץ? אייך יוים גאַרנישט. שטארבען פאַר הונגער, הייסט דאָס קענטיג, און
 מען איז אין געזעץ?
 — ווי לאַנג שוין שטארבט איהר פֿון הונגער?
 — מיין גאנץ לעבען.
 — און איהר ראטעוועט מיך?
 — יאָ.
 — פאַרוואָס?
 — ווייל אייך האָב מיר געזאָגט: אָט איז איינער נאָך אַרעמער פאַר
 מיר. אייך האָב דאָס רעכט צו אַמעמען, און דער נישט.
 — דאָס איז אמת, און איהר ראטעוועט מיך.
 — בליי ספּיק. אָט זענען מיר ברידער, גנעדריגער הער. אייך בעטעל
 ברויט און איהר בעטעלעט לעבען. מיר זענען צוויי בעטלער.
 — נאָר ווייסט איהר, אז פאַר מיין קאָפּ איז צוגעזאָגט א פּרייז?
 — יאָ.
 — פֿון וואַגען ווייסט איהר דאָס?

— איך האָב געלעזען דעם אַפֿיש.
 — איהר קאַנט לעזען?
 — יא, און איך שרייבן. פֿאַרוואָס זאָל איך זיין אַ עס-הארץ.
 — אַזאָ, ווען איהר קאַנט לעזען און ווען איהר האָט געלעזען דעם
 אַפֿיש, וויסט איהר דאָך מסתמא, אז ווער עס וועט מיך אַרויסגעבען, בע-
 קומט זעכציג טויזענד פֿראַנק.
 — איך ווילס.
 — נישט און באַנק-זעטלען.
 — יא, איך ווילס, אין גאָלד.
 — איהר ווילסט, אז זעכציג טויזענד פֿראַנק איז אַ פֿערמעגען.
 — יא.
 — אין דער, וועלכער וועט מיך אַרויסגעבען, וועט מאַכען אַ פֿער-
 מעגען.
 — טאָ וואָס זשע איזו
 — אַ פֿערמעגען!
 — דאָס איז עס טאקו, וואָס איך האָב געקלערט. זעהענדיג אַיך,
 האָב איך מיר געזאָגט: ווען איך בעקלער מיך, אז ווער עס וועט אַרויסגע-
 בען דעם דאָזיגען מענשען, וועט פֿערדיגען זעכציג טויזענד פֿראַנק און
 וועט מאַכען אַ פֿערמעגען! מען דארף זיך צוזאָמלען איהם צו בעהאַלטען.
 דער מאַרקו איז נאָכגעגאנגען דעם אַרומאן.
 זיי זענען אַריינגעקומען אין אַ געדוכטעניש. דאָרט איז געווען דעם
 בעטלער'ס לאַך: אַ מין דירה, וואָס אַנאַלטער דעמב האָט ערלויבט דעם
 מענשען ביי זיך צו נעהמען; די דירה איז געווען אויסגעגראָבען אונטער
 זינע וואַרצלען און בערעקט מיט זינע צווייגלעך. עס איז געווען דונקל,
 גיערדיג, פֿערשטעקט, אונזוכטבאר. דאָרט האָט זיך געפֿינען פֿלאַץ פֿאַר בידען.
 — איך האָב פֿאַרויסגעזעהן, אז איך קאָן אמאָל האָבען אַ גאָסט, האָט
 געזאָגט דער בעטלער.
 דער מין וואוינונג אונטער דער ערד, נישט אזוי זעלמען אין פֿרע-
 טאן, ווי מען וואָלט געקאָנט מיינען, רופֿט זיך אויף פֿויערזש-לשון, קאַרני-
 שאַ. דער נאָמען ווערט אויך געברויכט פֿאַר די בעהעלטענישען, וועלכע
 ווערען געמאַכט אין דער גרעב פֿון אַ מויער.
 דאָס מעבעל פֿעשטעהט פֿון עטליכע מעפ, אַ שטרוי-געלעגער אָדער
 געוואשענעם און געטרונקענען ים-גראָז, אַ גרויסע קאָלרע פֿון סאַרושע, עט-
 ליכע חלבניע קנישען, אַ פֿייערקע און אויסגעהוילטע שטענגלעך אָנשטאַט
 שוועבעלעך.

זו האָבען זיך איינגעבויגען, און קריכענדיג אַפּיסער, אַרײַנגעדרינגען
אין דער שטוב, וואו די נראָבע וואַרצלען פֿון דעם בוים האָבען געשאַפֿען
מאָדנע אָבטיילונגען. זײ האָבען זיך בײַרע אַנדערעגעזעצט אויף אַ הויפֿען גע-
בריקענטען ים-גראָז, וואָס האָט געדײַענט פֿאַר אַ בעט. דער צווישענשײד פֿון
צוויי וואַרצלען, דורך וואַסן מען איז אַרײַנגעקומען האָט אַדורכגעלאָזט אַפּי-
סעל ליכט. די נאכט איז אָנגעקומען; אַנאַבגלאַנץ פֿון דער לבנה האָט קוים
בעהעלט דעם איינגאַנג.

אין ווינקעל פֿון דער הײל האָט זיך געפֿונען אַ קרוג מיט וואַסער אַ
פלעצער פֿון גרוקע-מעהל און קאַשטאַנעס.

— לאָמיר עסען אָבענד-ברײַט, האָט דער אַרומאַן געזאָגט.

זײ האָבען זיך צעטיילט מיט די קאַשטאַנעס, דער מאַרקו האָט גע-
געבען זײַן שטיקער סוכאַר; זײ האָבען איינגעבײַסען דאָס ועלכע שטיקער
שוואַרץ-ברײַט און געטרונקען פֿון דעם ועלכען קרוג איינער נאָך דעם אַני-
דערן.

זײ האָבען געשמועסט.

דער מאַרקו האָט אָנגעהויבען אויסצופֿרענען דעם דאָזיגען מענשען.

— אַלזאָ, אַלץ-וואָס געשעהט, אָדער נישט, איז דאָס פֿאַר אײַך

אַלץ איינס?

— דאָס זענען עסקים פֿאַר אײַך, גרויסע הערען.

— אָבער דאָך ווי קאָן דאָס נישט אינטערעסירען וואָס עס געשעהט.

— דאָס געשעהט דאָרט אויבען.

דער בעטלער האָט צוגעגעבען:

— און וויסער איז פֿאַרהאַן זאַלען, וועלכע געשעהען נאָך העכער.

די זון, וועלכער שטייגט אויף, די לבנה, וועלכע ווערט גרעסער אָדער קלע-
נער, אָט מיט די דאָזיגע זאַלען, זעהט איהר, בעשעפֿטיג אײַך מיך.

ער האָט אַ טרינק געטהון פֿון דעם קרוג און געזאָגט:

— ווי גוט איז דאָס פֿרישע וואַסער! ווי געפֿינט איהר דאָס דאָזיגע

וואַסער. געדײַגער הער?

— ווי הייסט איהר? האָט איהם געפֿרעגט דער מאַרקו.

— אײַך הייסט מעלמאַרק און מען רופֿט מיך קעמאַן.

— אײַך ווייסט קעמאַן איז אַ אַרטיג וואַרט.

— וועלכעס בערײַט אַ בעטלער, אײַך האָב אײַך אַ צוגאַמען, דער

אַלטער.

דערנאָך האָט ער וויסער געזאָגט:

— אָט איז שײַן פֿערציג יאָהר, ווי מען רופֿט מיך דער אַלטער.

- - פֿערציג יאָהר | איהר זענט דאָך אָבער אמאָל יונג געווען ?

— איך בין קיינמאָל יונג נישט געווען, און איהר הער מאַרקוו, זענט עס שטענדיג. איהר האָט פֿיס פֿון צוואַנציג יאָהר, איהר קלעטערט-אַרויף אויף דעם גרויסען זאמער-בערגעל און איך קאָן שוין באַרד נישט געהן; איך געה-אָב א פֿערטעל מייל און בין שוין מייער, און דאָך זענען מיר פֿון דעמוילרבען אלטער; די רייכע, זי איז בעסער ווי אונז, זיי עסען אלע טאָג און עסען היט אַיין.

נאָך אַ שטילשווייגען האָט דער בעטלער ווידער אָנגעהויבען :

— די אָרומע, די רייכע, דאָס איז אַ שווערער ענין. פֿון דאָנען שטאַ- מען אלע קאָמפּאָרטאַעס, אלענפֿאַלס, מיר דאַלט זיך אזוי. די אָרומע ווי- לען זיין רייע, די רייכע ווילען נישט זיין אָרייַם, איך מיינ, אז אין דעם ליגט דער יסוד. איך מיש מיך נישט אין דעם. געשעהענישען זענען גע- שעהענישען. איך האַלט נישט מיט דעם צד פֿונ'ם לוח און נישט מיט דעם צד פֿונ'ם מלוח. איך ווייס, אז עס איז פֿאַרהאָן אַ חוב און אז מען צאָהלט איהם. אָט איז אלץ. איך וואָלט אַפֿשר בעסער געוואָלט, אז מען זאָל דעם קעניג נישט הרנגען, נאָר עס וואָלט מיר שווער געווען צו זאָגען פֿאַרוואָס. איברגענס, מען ענטפֿערט מיר: אָבער, אמאָל, ווי האָט מען דאָס אַפּוסיקל געהאַנגען מענשען אויף די בוימער פֿאַר גאָרנישט! וואַרט, איך אליין האָב געזעהן, ווי מען האָט געהאַנגען אַ מענשען. וועלכער האָט געהאַט אַ וויב מיט זיבען קינדער, ווייל ער האָט אויסגעשאַסען פֿון אַ ביקס אויף אַסאַרנע. עס איז דאָ פֿון בייַדע צדדים וואָס צו זאָגען.

ער איז אַנטשווייגען געוואָרען, דערנאָך צוגעגעבען :

— איהר פֿערשטעהט, איך ווייס נישט גאַנץ גענוי, מען געהט, מען קומט, עס טהוט זיך עפּוסי; און איך זיין מיר אונטער די שטערען.

מעלמאַרק האָט זיך נאָך אַ ווילע פֿערטראַכט און דערנאָך געזאָגט :

— איך בין אַ שטיקעל פֿעלרשער, אַ שטיקעל דאָקטאָר, איך קאָן די גראַזען, איך נוי-אויס די געוואקסען, די פּויערן זעהן, אז איך בעטראַכט אונטערע קליינעקייטען געהמען זיי מיך אָן פֿאַר אַ מכשף. ווייל איך חלום, מיינען זיי, אז איך ווייס.

— איהר זענט אַ היגער? — דאָס געפרעגט דער מאַרקוו.

— איך האָב מיך פֿון דאָנען קיינמאָל נישט דערווייטערט.

— איהר קאָנט מיך ?

— אַ ודאי. דאָס לעצטע מאָל, וואָס איך האָב איך געזעהן איז געווען

פֿאַר צוויי יאָהר בשעת איהר זענט דאָס לעצטע מאָל אַדורכגעפֿאַהרען. איהר זענט דאָסמאָלסט פֿון דאָנען אָבגעפֿאַהרען קיין ענגלאַנד. דאָ נישט לאַנג האָב

איך בעמערקט א מענש אויפ'ן שפיץ פון דעם זאמר-בערגעל. א מענש פון א הויכען וואוקס, הויכע מענשען זענען דא זעלטען; ברעטאן איז א לאנד פון קליינע מענשען. איך האב מיך גוט איינגעקוקט; איך האב געלעזען דעם אפיש. איך האב מיר נעזאגט: זעה נאָר! און ווען איהר זענט אראָב-געשטיגען האט די לבנה געשיינט און איך האב אייך דערקאנט.

— איך פֿונדעסטוועגען קאן אייך נישט.
— איהר האָט מיך געזעהן, נאָר נישט געזעהן.
און טעלמארק קעמאן האָט צוגעגעבען:
— איך האָב אייך יאָ געזעהן. בעטלער און דורכזעהער האָבען פֿער-שירענע בליקען.

— האָב איך אייך ווען אמאָל בעגעגענט?
— אָפֿטמאָל, ווייל איך בין אייער בעטלער. איך בין דאָס דער אַר-י-מאן אויף דעם וועג צו אייער שלאָס. איהר האָט מיר ביי א געלעגענהייט געגעבען תּמיד א נדבה; נאָר דער וואָס שענקט קוקט נישט, דער וואָס בעקומט אָבער, פֿאַרשט און קוקט זיך איין. א בעטלער איז א שפיאָן. איך אָבער, כאָטש איך בין אָפֿט אומעטיג, בעמיה איך מיך נישט צו זיין קיין שלעכטער שפיאָן. איך האָב אויסגעשטרעקט די האַנד, איהר האָט נור גע-זעהן א האַנד און איהר האָט אַרײַנגעוואָרפֿען א נדבה, וועלכע איך האָב געברויכט אין דערפֿרוי, כדי נישט צו שטארבען פֿון הונגער אויף דער גאַס. א סך מאָל קומט אויס צו זיין אָהן עסען גאנצע פֿער-און-צוואַנציג שעה. אמאָל איז א גראַשען דאָס לעבען. איך בין אייך שולדיג דאָס לעבען און ניב עס אייך אָב.

— עס איז אמת. איהר ראטעוועט מיך.
— יא, איך ראטעווע אייך, גנעדיגער הער. זיין שטימע איז געוואָרען ערנסט.
— מיט איין בעדינגונג.
— מיט וועלכער?
— אז איהר זענט נישט אהער געקומען צו טהון שלעכטס.
— איך קום אהער צו טהון גוטס— האָט געזאָגט דער מאַרקין.
— לאַמיר שלאָפֿען— האָט געזאָגט דער בעטלער.
זי האָבען זיך געלענט איינער נעבען דעם צווייטען אויף דעם גע-לעגער פֿון ים-גראָו. דער בעטלער איז באלד איינגעשלאָפֿען. דער מאַרקין אפילו גאנץ מועד, איז נאָך געבליבען א וויילע פֿער-טראַכט, דערנאָך אין דעם דאָזיגען שאַמען בעטראַכט דעם אַרומטאן און זיך געלענט. צו לעגען זיך אויף אזא געלעגער איז פונקט ווי אויף דער ערד; ער האָט דאָס אויס-גענוצט, אום צו צולעגען זיין אויער צו דער ערד און געהאַרלט. אונטער-

דער ערד איז געווען א וויסטער געברום; עס האָט זיך געהערט דאָס גע-
רויש פֿון די גלאַקען.
דאָס קלינגען-שטורם האָט גאַרנישט אויפֿגעהערט.
דער מאַרקו איז איינגעשלאָפֿען.

Y.

אונטערגעשרויבען: גאָווען.

ווען ער האָט זיך אויפֿגעכאַפֿט, איז שוין געווען טאָג.
דער בעטלער איז געשטאַנען נישט אין דעם לאַך, וויל מען האָט זיך
דאָרט נישט געקאָנט אויסגלייכען, נאָר אין דרויסען אויף דער שוועל. ער
האָט זיך אָנגעשפּאַרט אויף זיין שטעקען. זיין געזיכט איז געווען בעלזיכטען
פֿון דער זין.

— גנעדניגער הער, האָט געזאָגט טעלמאַרק, אויף דעם גלאַק פֿון טא-
ניס האָט געשלאָגען פֿיער אַ וויגער. איך האָב געהערט פֿיער מאָל שלאָגען.
אַלואַ; האָט דער ווינד געענדערט זיין ריכטונג; עס איז דער ווינד פֿונם
לאַנד; איך הער נישט קיין אנדערין גערויש; דאָס קלינגען שטורם האָט
מסתמא אויפֿגעהערט אויף דעם פּאַליוואַרק אין דעם דערפֿעל הערב-אן-פּאַיל
איז אלץ שטיל. די בלאָהע שלאָפֿען אָדער זיי זענען אוועק פֿון דאַנען. די
גרעסטע געפֿאהר איז פֿערשוואַנדען; עס וואָלט גוט געווען, ווען מיר שידען
זיך איצט. עס איז מיין צייט צו געהן.

ער האָט אָנגעוויזען אַ פּונקט אויף דעם האַריוואַנט.
— איך געה דאָ אַרום. ער האָט אָנגעוויזען דעם ענטגעגענעוועצטען פּונקט.
— איהר געהט דאָרט אַרום.

דער בעטלער האָט זיך געזעגענט מיט אַ ערנסטען מאַך מיט דער האַנד.
אָנווייזענדיג אויף דעם רעשט פֿון דעם אַבענדברויש האָט ער צוגעגעבען:
— נעמט מיט מיך מיט די קאַשטאַנעס, אויב איהר זענט הונגעריג.
און אין אַ ווילע אַרום איז ער פֿערשוואַנדען געוואָרען הינטער די
בוימער.

דער מאַרקו האָט זיך אויפֿגעהויבען און געגאַנגען אין דער זייט, וואו
עס האָט איהם אָנגעוויזען טעלמאַרק.

עס איז געווען די לעבע שעה, וועלכע דאָס אלטע פּויערישע נאָר-
מאַנדישע לשון רופֿט אָן, דאָס צוויטשערן פֿון טאָג. עס האָט זיך געהערט
דאָס צוויטשערן פֿון די פּליגעל צווישען די צווימען. דער מאַרקו איז גע-
גאַנגען אויף דעמועלדען שטעג, דורך וואַנען ער איז געכטען מיט דעם בעט-
טאָג.

דער געקומען. ער איז ארויס פון דעם גערוכטעניש אין האט זיך צוריק געפונען ביי דעם קריזעניש בעצאלענט מיט א צלם פון שטיין. דער אפיש האט דארט געהאנגען וויס און ווי פרייליך ביי דער אויפגעהערדע ווי. ער האט זיך דערמאנט, אז אונטען אויף דעם אפיש איז נאך עפוס פארהאן, וואס ער האט נעכטען נישט געקאנט לעזען צוליבע דעם קליינעם שריפט און קנא-פען ליכט. ער איז צוגעגאנגען צום פאסטאמענט פון קרייז. דער אפיש האט זיך ווירקליך געענדיגט מיט דער אונטערשריפט, פריער, דע לא מארן, מיט די דאוונגע צוויי שורות געדרוקט מיט קליינע אותיות:

„נאך דעם פֿעסטשטעלען די אידענטיטעט פֿון דעם געוועזענעם מאַרקוו דע לאַנטענאַק, וועט ער גלייך דערשאַסען ווערען.“ — אונטערגעשריבען דער שער פֿון באַטאָיאָן, וועלכער פֿיהרט-אָן מיט דער עקספּערזיאַנס-אַבטיילונג, גאווען.

— גאווען! — האט געזאגט דער מאַרקוו. ער האט זיך אָבגעשטעלט, טיעף פֿערטראַכט, דאָס איז צוגעקלעפט צו דעם אפיש.

— גאווען! האט ער איבער'חורט. ער האט אָנגעהויבען וויטער צו שפּריצען, זיך אויסגעדריעהט, צוריק זיך אימגעקעהרט און נאך אמאל איבער-געלעזען דעם אפיש.

דערנאך האט ער זיך מיט לאַנגזאַמע טריט דערוויטערט. ווער עס וואָלט גאָהנט פֿון איהם געווען, וואָלט געקאנט הערען. ווי ער טורמעלט צו זיך אין דער שטיבל: „גאווען!“

פון דער טיעף פֿון די נירנינג געלעגענע וועגען, וואו ער האט זיך ארויסגעגנבעט, האט מען נישט געזעהן די דעלער פֿון פֿאַלוואַרק, וועלכען ער האט געלאזט אין דער לינקער זייט. ער איז געגאנגען מיטן ראַנד פֿון א בערגעל, בעדעקט אינגאנצען מיט ווילדען דאָרן. דער דאוונער בערגעל האט געהאט אזא שפיץ, וועלכען מען רופט-אָן אין דעם אַרטיגען לשון: „וויילד-שווינסקאָפּ“. צופֿוסענס פֿון דעם בערגעל האט זיך דאָס איז פֿערלוירען צווישען די ביימער. די בלעטער זענען געווען ווי פֿאַרגאַסען מיט ליכט. די גאנצע נאטור איז געווען אַרומגענומען מיט א טיעפֿער פֿרייר פֿון פֿריהמאָרגען. אָבער פֿלוצלינג איז דאָס גאנצע לאַנדשאַפט געוואָרען שרעקליך. עס איז געווען ווי אַ לויפֿער, וועלכער האט אויסגעבראַכען. אויף די מיט זונגען-שטראַהלען פֿערגאַסענע פֿעלדער און וועלדער האט זיך פֿלוצלינג אַראָפּגע-לאָזט אַ שטורם פֿון ווילדען קולות און פֿון ביקסען-שאַסען, און פֿון דער זיט פֿון פֿאַלוואַרק האט זיך אויפֿגעהויבען אַ גרויסער רויך, דורכגעשוטען מיט העלע פֿלאַמען, אזוי ווי דאָס דאַרף אין דער פֿאַלוואַרק וואָלט געווען איין גינטעל צעפֿלאַקערטע שטויב. דאָס איז געווען אזוי פֿלוצלינג און שווערליך.

דער דאָזיגער אונטערזאָרעטער איבערגאַנג פון רוה צו משונעת, א אויס-
 דרוק פֿון גהינום ביי זינגען-אויפֿאַנג, א גרויץ אָהן איבערגאַנג. מען האָט גע-
 קעמפֿט אין דער ווייט פֿון הערב-אן-פֿאַיל. דער מאַרקו איז געבליבען שטענדיק.
 עס וועט זיך נישט געפֿינגען קיין אַינ מענש, וועלכער וואָלט נישט
 געהאַט אין אזא פֿאַר די ערפֿאַהרונג, אז נייגיריקייט איז שטאַרקער פֿון גע-
 זאַהר; עס ווילט זיך וויסען, ווען מען זאָל אפילו דערביי אומקומען. ער
 איז ארויפֿגעשטאָנען אויף דעם בערגעל, ביי וועמענס פֿוס עס האָט זיך גע-
 צויגען דער וועג. פֿון דאָנען האָט מען איהם אפילו געקאָנט זעהן, דערפֿאַר
 אָבער האָט ער געקאָנט זעהן אלץ. אין משך פֿון עטליכע מינוט איז ער
 געווען אויף דעם ווילדשוויינסקאָפֿ, ער האָט געקוקט.

און ווירקליך, עס איז דאָרט געווען א שויסערײ און א שרפֿה. מען
 האָט געהערט געשרײען. מען האָט געזעהן דאָס פֿייער. דער פֿאַלוואַרק איז
 געווען ווי א צענטער פֿון א איהם נאָך נישט בעוואוסטע קאטאַסטראָפֿע. וואָס
 איז געשעהען. איז דער פֿאַלוואַרק הערב-אן-פֿאַיל אטאַקירט געוואָרען. נאָר
 פֿון וועמען? איז דאָס א קאמף? צי איז דאָס אמאָל א מיילטערנישע עקזי-
 קוציע? די פֿאַהע האָבען זעהר אָפֿט לויט א פֿעאַרדונג פֿון דער רעוואָ-
 לוציאָנערער רעגירונג בעשטראָפֿט די ווירערשפעניגסטע פֿערמעס און דער-
 פֿער; אזוי האָט מען פֿאַר א גוטען ביישפּיעל פֿערברענט יעדען פֿאַלוואַרק
 און יעדען דאָרף, וועלכע האָבען נישט געמאַכט לויט די פֿאַרשריפֿטען קיין
 דורכהאָק פֿון בוימער און וועלכע האָבען נישט אויפֿגעפֿענט און אויסגע-
 האקט אין די געדילטענישען קיין פֿרייע דורכגענג פֿאַר די רעפּובליקאַנישע
 קאָואַלעריע. אזוי האָט מען דאָ נישט לאנג פֿעריכטעט די געמיינדע פֿון
 בורגאָן, נישט ווייט פֿון ערנע. איז אפשר מיט הערב-אן-פֿאַיל געווען דער-
 זעלבער פֿאַר? עס איז געווען קלאָר, דאָס קיין שום סטראַטעגישער דורכ-
 זאק, פֿעראַרדנעט דורך דעם דעקרעט, איז נישט געוואָרען געמאַכט אין די
 געדילטענישען און וועלכער פֿון טאגס און הערב-אן-פֿאַיל. איז דאָס אפשר
 געווען א שטראָף? איז אפשר אַנגעקומען א בעפֿעהל צו דעם פֿאַרפֿאַסטען,
 וועלכער איז געשטאַנען אין פֿאַלוואַרק? דער דאָזיגער פֿאַרפֿאַסטען איז נישט
 אמאָל געווען א טייל פֿון די עקספּעדיציאָנס-אָבטיילונגען, וועלכע מען האָט
 אַנגע-רופֿען, „גהינום-אָבטיילונגען“.

א צעשויבערטע געדילטעניש האָט אַרומגערינגעלט פֿון אלע זייטען דעם
 זערגעל, אויף וועמענס שפיץ דער מאַרקו איז געווען און אלץ אַרום בע-
 טראַכט. די דאָזיגע געדילטעניש, וועלכע מען האָט גערופֿען דאָס וועלכער
 פֿון הערב-אן-פֿאַיל און איז גרויס געווען ווי א וואַלד, האָט זיך געצויגען ביי
 די דעם פֿאַלוואַרק און האָט בעהאַלטען, אזוי ווי אלע ברעטאַנישע געריכ-

מענישען, א נעץ פון היליוועגען, שטענען און לאפירינטען, וואו די רעפוב-
ליקאנישע ארמען האבען זיך פערלירען.

די עקזעקוציע, ווען עס איז באמת געווען א עקזעקוציע, האט געמזט
זיין ווילד, וויל זי האט לאנג נישט געדויערט. אזוי ווי אלע ברוטאלע גע-
שעהענישען איז זי שנער אויסגעפיהרט געווארען. די גרוואמקייט פון בירגער
קריגען פערטראגען אזוינע ווילדקייטען. אין דער צייט, וואס דער מארק
מאכענדיג פערשידענע השערות, און זייענדיג אין ספק אראפצוגעהן אדער
צו בליבען, האט אויפגעהערט דער גערויש פון פערניכטונג, אדער בעסער
געזאגט, ער איז צערשטרעט געווארען. דער מארק האט בעמערקט אין דעם
געדיכטעניש אזוי ווי א צערשטרויאונג פון דער ווילדער און רוסטיגער באנדע.
אונטער די בוימער איז געווארען א שרעקליכער געווימעל, אזוי ווי פון מו-
ראשקעס. פון דעם פאלווארק האט מען זיך געווארפען אין וואלד אריין. די
פויקען האבען געפויקט צו א אנגרוף. מען האט מעהר נישט געשאסען פון
די בוקסען. איצט האט עס אויסגעזעהן, ווי א טרייב גיעג. מען האט געזוכט
פערפאלגט, געיאגט; עס איז געווען קלאר, אז מען זוכט עמינן; דאס גערויש
איז געווען פערשוואמען און טועף; עס איז געווען א געמיש פון ווערטער
פון בעס און נצחון; א ליארם פון אויסגעשרייען; עס איז שווער געווען עפוב
וואס צו פערשמעהן; פלוצלינג, אזוי ווי א העלער שטראהל אין א געדיכטען
רויך, איז עפוט קלאר און אויסדרוקליך געווארען אין דעם טומעל. דאס איז
געווען א נאמען, א נאמען איבערהורט פון טויענד שטימען, און דער מארק
האט דערהערט דעם אויסגעשרייען: לאנטענאק! לאנטענאק! מארקו דע לאנטענאק!
איהם האט מען דאס געזוכט.

VI.

דער שנעלער גליקס-וועקסעל פון א בירגער-קריג.

און פלוצלינג ארום איהם, און פון אלע זימען מיט איינמאל, איז די
געדיכטעניש פול געווארען מיט בוקסען, באגנעטען און שווערדען, אין האלב
שאטען האט זיך אויפגעהויבען א דרייפארביגע פאָהן, א אויסגעשרייען, לאנג-
מענאק! האט אויסגעבראלען ביי זיין אויער און ביי זיינע פיס, פון צווישען
די דערנער און צווייגען זענען ערשינען צערניצטע געזוכטער.
דער מארק איז געשטאנען אליין אויף דעם שפיץ און מען האט
געזעהען פון אלע פוינקטען פון וואלד. ער האט קיים געמערקט די מענשען,
וועלכע האבען אויסגעשרייען זיין נאמען, נאר ער איז פון אלעמען געווען
געזעהען. ווען אין דעם וואלד האט זיך געפונען טויענד בוקסען, איז ער

פאר זי געווען ווי א ציעל-ברעט. ער האט גארנישט אונטערשידען אין דעם
גערלכטיגיש א חוץ ברענענדיגע אויגען, געווענדעט צו איהם.

ער האט אראפגענומען זיין הוט, אויפגעבויגען דעם ראנד, ארויסגע-
ריסען א לאנגען טרוקענעם דארן, ארויסגענומען פון זיין טאש א וויסע קא-
קארדע, און צוגעפֿעסטויגט איהם מיט דעם דארן צו דעם אויפגעבויגענעם
ראנד פֿון הוט, און אנטווענדיג צוריק אויף זיין קאפ דעם הוט, וועלכע האט
מיט דער אויפגעהויבענער ראנד אפגעדעקט דעם שטערן און געלאזט זעהן
די קאקארדע, האט ער אויסגערופען מיט א הויכע שטים, ווענדענדיג זיך
צום גאנצען וואלד:

— איך בין דער מענש, וועלכען איהר זוכט. איך בין דער מארקיו
דע לאנטענאק, וויקאט דע פֿאנטענע, ברעטאנישער פֿירשט, גענעראל-לוי-
טענאנט פֿון די קעניגליכע ארמעען. לאַמיר מאַכען א סוף! ציעל! פֿייער!
און אַברעקענדיג מיט בודע הענד זיין וועסט פֿון צינגעל-פֿעל, האט
ער אָנגעוויזען זיין נאקעטע ברוסט.

ער האט אראפגעלאָזען זיינע אויגען, ווענדענדיג מיטן בליק די אָנגע-
ציעלטע ביקסען און דערזעהן זיך ארומגערינגעלט פֿון קניגהענדע מענשען.
א געוואלדיגער אויסגעשרי האט זיך אויפגעהויבען: — עס לעבע לאַנ-
טענאק! — עס לעבע זיין דורכלויגט! — עס לעבע דער גענעראל!

און אין דערזעלבער צייט זענען היט געפֿלויגען אין דער לופטען,
שווערדען האָבען לוסטיג געפֿלייצט און פֿון דער גאנצער געדריכטעניש ארום
האט מען געזעהן זיך אויפגעהויבען שמעקענס, אויף וועלכע עס האָבען זיך
גערדעהט ברוינע וואַלענע הוטלען.

דאָס וואָס ער האט געהאט ארום זיך, און געווען א וואַנדעאישע באַנדע,
די דאָזיגע באַנדע האט זיך געשמעלט אויף די קניה, דערזעהנדיג איהם.
די לעגענדע דערצעהלט, אז אין די אלטע טורינגישע וועלדער זענען
געוועזען מאַדיגע בעשעפֿענישען, פֿון דער ריווען-ראַסע, מעהר אָדער וועניגער
פֿון מענשען, וועלכע די רויטער האָבען בעטראַכט אלס שרעקליכע חיות
און די גערמאנען אלס פֿערקעפֿערטע געטער, און וועלכע, לויט זייער בע-
גענישען, זענען געוואָרען אָדער פֿערניכטעט, אָדער פֿערגעטערט.

דעם מאַרקיו איז אויסגעקומען צו פֿערוועקען עפֿים עהנליכעס, וואָס
האט בעראַרפען צו פֿיהלען איינער פֿון די בעשעפֿענישען ווען, ערוואַרטענ-
דיג, אז מען ווען וועט איהם בעהאַנדלען ווי א אונגעהויער, און ער פֿלוצ-
לינג בעהאַנדעלט געוואָרען, ווי א גאָט.

די אלע אויגען פֿול מיט פֿרוכטבארע בליצען האָבען זיך איינגעקוקט
אין מאַרקיו מיט אַ מין ווילדע ליבע.

דער דאזיגער עולם איז געווען בעוואַפֿענט מיט בוקסען, שוועררען, קאָסעס, ווילעס, שטעקענס; אלע האָבען זי געטראָגען גרויסע פּילצענע היט אָרער ברוינע היטלען מיט ווייסע קאָארדעס; מיט רויזענבראָנען און קמעות, ברויטע הויזען מיט בלויע קניהען, האַרניגע קאפּטאַנעס, לערעניגע קאפּטאַשען, נאָקעטע פּליס, לאַנגע האַר, מאַלע מיט אַ ווילדען אָרער מיט אַ נאַווען אויסזעהן.

אַ שענער יונגע־מאַן איז אַדורכגעגאַנגען צווישען די קניהענער און מיט ברויטע טרוט צוגעמיילט צום מאַרקוו, דער דאָזיגער מענש איז געווען, פּונקט ווי די פּויערים, אָנגעטוהן אין אַ ברויטען היט מיט אַ איבערנעקעהר-טען ראַנד אין אַ ווייסען שלעף, און אַ האַרניגע קאפּטאַן, נור ער האָט געהאַט ווייסע הענר און אַ דין העמל, און ער האָט געטראָגען איבער זיין וועסט אַ באַנד פֿון ווייסען זיר, אויף וועלכער עס האָט געהאַנגען אַ שווערד מיט אַ פֿערגאַלדעטע הענטעל.

אַרויפֿשטייגענדיג אויף דעם שפיץ-בערגעל, האָט ער אַראָבגעוואַרפֿען זיין הוט, אַראָבגענומען זיין באַנד, אַנידערגעקניהט אויף זיין קניה, דערלאַנגט דעם מאַרקוו דעם באַנד און די שווערד, און געוואָנט:

— מיר האָבען ווירקליך אייך געזוכט, מיר האָבען אייך געפֿונען. אַט איז די קאָמאַנדירען-שווערד, איצט געהערען די מענשען צו אייך. איך בין געווען זייער פֿיהרער, איצט אוואַנסיר איך און בין אייער סאָלדאַט. נעמט אָן אונזער לויב, גנעדניגער הער, בעפֿעהלט, הער גענעראַל.

דערנאָך האָט ער געגעבען אַ צייכען און די מענשען, וועלכע האָבען געטראָגען דעם דרייפֿאַרביגען פֿאַהן זענען אַרויס פֿון וואַלד, די דאָזיגע מענ-שען זענען אַרויסגעשטאָנען ביי צום מאַרקוו און אַנידערגעלעגט ביי זיינע פּליס דעם פֿאַהן. דאָס איז עס געווען די פֿאַהן, וועלכע האָט זיך אַרויסגעזעהן פֿון צווישען די בוימער.

— הער גענעראַל, האָט געוואָנט דער יונגע־מאַן, וועלכער האָט איהם איבערגעגעבען דעם באַנד אין די שווערד, דאָס איז די פֿאַהן, וואָס מיר האָבען צוגענומען ביי די בלאַהע, וועלכע זענען געווען אין די פֿערמע הערפֿ-אַנפֿאַיל. גנעדניגער הער, איך הייס גאוואַר. איך האָב געהערט צו מאַרקוו דע לאַ רוואַרי.

— גוט, האָט געוואָנט דער מאַרקוו, רוחיג און ערנסט האָט ער זיך אַרויסגעאַרמטעלט מיט דער שאַרפֿע. דערנאָך האָט ער אַרויסגעזויגען די שווערד און פֿאַלענדיג מיט איהר איבער זיין קאָפּ: האָט ער אויסגערופֿען — שטעהט אויף, האָט ער געוואָנט, אין עס לעבע דער קעניג! אלע זענען אייפֿעגעשטאַנען. און עס האָט זיך דערהערט פֿון די טעג-

פֿאַנשיען פֿון יואלד אַ ווילדער און טרואטפֿירענדער ריף: עס לעבע דער
קעניג! עס לעבע אונזער מאַרקוו! עס לעבע לאַנטענאַק!

דער מאַרקוו האָט זיך געווענדט צו גאוואַר.

— וויפֿעל זענט איהר אדואַ?

— זיבען טויזענד.

און אַראַבשטייגענדיג פֿון דעם בערגעל, בשעת די פֿויערס האָבען
אווועקגעמאַכט די דערנער פֿאַר די טריט פֿון מאַרקוו דע לאַנטענאַק, האָט
גאוואַר וויטער דערצעהלט:

— געדינגער הער, די זאך איז זעהר פשוט. עס לאָזט זיך ערקלערען
מיט אַזוי וואָרט. מען האָט נאָר געוואַרט אויף אַ פֿונק. דער אַזיש פֿון דער
רעפּובליק, וועלכער האָט מירע געווען, אז איהר געפֿינט אייך דאָ, האָט
ערהויבען די גאַנצע געענד פֿאַר דעם קעניג. אַ חוץ דעם האָט אונז נאָך
געהיים אַבערגעגעבען דער מער פֿון גראַנוויל, וועלכער איז פֿון אונזערע
מענשען, דערועלכער, וועלכער האָט געראַטעוועט דעם גלח אַליוויע, די נאַכט
האָט מען שטורם געקלינגען.

— צוליעב וועמען?

— צוליעב אייך.

— אָהאָ, האָט געזאָגט דער מאַרקוו.

— און אָט זענען מיר.

— און איהר זענט זיבען טויזענד?

— היינט, מאַרגען וועלען מיר זיין פֿינפֿצען טויזענד אזוי פֿיעל דאַרף

געבען די גענענד. ווען ה. דע לאַ ראַזשאַקלען איז געפֿאַהרען צו די קאַ-
טוילישע אַרמעע, האָט מען שטורם געקלינגען און אין איין נאַכט האָבען
זעקס געמיינדעס, ווערנע, קאַרקע, עשאַברואַן, אַביער, סענס-אַבען און ניוערל,
איהם געבראַכט צעהן טויזענד מענשען. עס איז נישט געווען קיין מוניציפּאַל,
מען האָט געפֿונען ביי אַ געוויסען מילער זעכציג פֿונט מינען-פּוילוער און
מיט דעם האָט מען אָנגעמאַרשירט. מיר האָבען גוט פֿערשטאַנען, דאָס איהר
מוזט דאָ ערניץ-וואו זיין אין דעם וואַלד און מיר האָבען אייך געזוכט.

— און איהר האָט אַטאַקירט די בלאַהע אין דער פֿערמע הערב-אַן-פּאַיל?

— דער ווינד האָט זיי געשטערט צו הערען דעם שטורמגלאַק; זיי

האָבען נאָרנישט חוּשד געווען; די פֿויערס פֿון דאַרף, אמת'ע המורים, האָ-
בען זיי גוט צוגענומען. היינט אינדערפֿריה האָבען מיר אַרומגערינגעלט די
פֿערמע, די בלאַהע זענען נאָך געשלאָפען און מיט אַ מאַך מיט דער האַנד
איז די גאַנצע זאך געווען אָנגעפֿאַרטיגט. איך האָב אַ פֿערד. וועט איהר
אונז סהון דעם חסד און עס נעהמען, הער גענעראַל?

— יא —

א פויער האט צוגעשריט א וויסען פערד, מיליטערוש אונגעוואמעלט.
דער מארקו, נישט בענוצענדיג זיך מיט דער הילף, וואס גאוואר האט
איהם פארגעלעגט, האט זיך ארויפגעזעצט אויף דעם פערד.

— הורדא! האבען אויסגעשרייען די פויערום, ווייל די ענגלישע אויס-
רופען ווערען שטארק געברויכט אויף די ברעטאניש-נאדראנדישע ברעגען.
וועלכע קומען און שמענדיגע בעציהונגען מיט די איגולען פון לא טאנש.
גאוואר האט מיליטערוש סאלוטירט און געפארגעט:

— וואו וועט איהר האבען אייער היפטקווארטיר, הער מארקו.
— פרייער דער וואלד פון פוושער.

— דאס איז איינער פון אייערע זיבען וועלדער, הער מארקו.
— מען דארף האבען א גלח.

— מיר האבען א גלח.
— וועמען?

— דעם גלח פון שאפעל-ערברעע.

— איך קאן איהם. ער פלעגט צו פארהען קיין דושערסעי.

— אנלח איז ארויס פון די רייען און געזאגט:—דריי מאהל.

דער מארקו האט אויסגעדרויט דעם קאפ.

— גוט מארגען, הער גלח, איהר וועט האבען א שטיקעל ארבייט.

— גאנץ גוט, הער מארקו.

— איהר וועט האבען צו א שפאר ביסעל מענשען. די וואס וועלען
פערלאנגען. קיינעם וועט מען גוט נויטען.

— הער מארקו, האט געזאגט דער גלח, גאסמאן אין געמענע נויט
די רעפובליקאנער זיך צו מתודה זיין.

— דאס איז דאך א פארויק-מאכער, האט געזאגט: דער טויט דארף
זיין א פרייער.

גאוואר, וועלכער איז געגאנגען ארויסגעבען עטליכע פערארדנונגען,
איז צוריקגעקומען:

— הער גענעראל, איך ווארט אויף אייערע בעפעלהלען:

— א פרייער, דער זאמעלפונקט איז אין וואלד פון פוושער. מען

זאל זיך פאנאנדערשפרייטען און דארט אהינגעהן.

— דער בעפעהל איז שוין ארויסגעגעבען.

— האט איהר מיר נישט געזאגט, אז די לייט פון הערב—אן—פאל

האבען גוט אייפגענומען די בלאהע.

— יא —

- האָט איהר די פֿערמע פֿערברענט
 — גיין.
 — פֿערברענט זי.
 — די בלאָהע האָבען געפרובט זיך פֿערטיריגען; נאָר זיי זענען גע-
 ווען הונדערט פֿיננציג און סײַר זיבען טויזענד.
 — ווער זענען זיי די דאָזיגע בלאָהע?
 — די בלאָהע פֿון סאַנטער.
 — דער, וועלכער האָט אָנגעפֿיהרט מיט דער עקזעקוציע בשעת מען
 האָט אראָפֿגעהאַקט דעם קעניג דעם קאַפּ. עס איז אַלזאָ אַ פּאַטאַליאַן פֿון
 פּאַריז!
 — אַ האַלבער פּאַטאַליאַן.
 — ווי היסט דער פּאַטאַליאַן?
 — הער גענעראַל, אויף דעם פֿאַהן איז דאָ אַ אויפֿשריפט: פּאַטאַליאַן
 פֿון רויטען היטערל.
 — פֿון ווילדע חיות.
 — וואָס מיט מען מיט די פֿערוואונדערטע?
 — מען מאַכט אַסוף פֿון זיי.
 — וואָס דאַרף מען טהון מיט די געפֿאַנגענע?
 — שויםען זיי.
 — עס איז דאָ אַ ערך פֿון אַלציג.
 — אלע אויסשויםען.
 — עס איז דאָ צוויי פֿרויען.
 — אויך.
 — עס איז דאָ דריי קינדער.
 — נעמט זיי מיט. מען וועט שײַן זעהן, וואָס מען האָט צו טהון.
 און דער מאַרקו האָט זיך אוועקגעלאָזט ריטענדיג אויף זײַן פֿערר.

VII

קײַן שום גנאָד (לאָזונג פֿון דער קאַמיניע) קײַן שום מחילת.
 (לאָזונג פֿון די פֿרינצען).

בשעת דאָס אַלץ איז פֿאַרנעקומען און טאָנים, איז דער בעטלער גע-
 גאַנגען אין דער ריכטיגער צו קראָלן. ער האָט זיך אראָפֿגעלאָזט און די
 הויזלעוועגען, אינטער די ברייטע, שטימע, בעבלעטערטע צווייגען, אונאויפֿ-
 פֿערקואם צו אלעם און אויפֿמערקואם צו גאַרנישט, ווי ער אליין האָט גע-

ואנא, מעהר פֿעהלזומ'ס, ווי פֿערטראכט, ווייל דער פֿערטראכטער האָט אַ ציעל און דער בעל חלומות האָט נישט קיין ציעל, בלאָנענדיג, ווענענדיג, אָבשטעלענדיג זיך, עסענדיג דאָ און דאָרט אַבלעטעלע ווילדען שטשאַוו, טרונקענדיג פֿון די קוואַלען, אויפהויבענדיג מינוטענווייז דעם קאָפּ ביי אַ ווייטען טומעל, דערנאָך צוריק זיך פֿערטפֿענדיג אין דעם בלענדענדיגן בשוּף פֿון דער נאַטור, וואַרמענדיג זיינע גלידער אויף דער זון, צוהע־רענדיג אַפֿשר אַ מאָר עפֿעס אַ גערויש פֿון מענשען, נאָר פֿערנעמענדיג המיד דעם געזאָנג פֿון די פֿויגעל.

ער איז געווען אלט; און ווי ער האָט געזאָגט דעם מאַרקן דע פֿאַנטענאַק, — נישט געקאָנט ווייט געהן, איז ער מיט געוואָרען פֿון אַ פֿינער-טעל מיט נאַנג; ער האָט געמאַכט אַ קורצען קרייז געגען קראַ—אָוראַנשען און ווען עס איז נאכט געוואָרען האָט ער זיך צוריק אומגעקעהרט.

אַ ביסעל העכער פֿון מאַסען, האָט איהם דער וועג, מיט וועלען ער איז געגאַנגען, געפֿיהרט אויף אַ מיין העכסטען פונקט אָהן בוימער, פֿון וואַנען מען האָט געזעהן אויף אַ ווייטען שטח בני צום ים.

פֿלוצלינג האָט אַרויך געוועקט אין איהם די אויפֿטערקוואַמקייט.

עס איז נאָר נישטאָ עפֿעס ליבערעס און עס איז נישטאָ עפֿעס שרע-קענדיגעס פֿון אַרויך, עס זענען פֿאַרהאַן רעהיגע רויכען און עס זענען פֿאַרהאַן פֿערברעכלישע רויכען, די געדוכטקייט און די פֿאַרב פֿון אַרויך, דאָס איז דער גאַנצער אונטערשיעד צווישען פֿרודען און קרוי, צווישען ברודערשאַפט און האַס, צווישען גאַספֿרינדליכקייט און קבר, צווישען לעבען און טויט. אַרויך, וועלכער הייבט זיך אויף פֿון צווישען די בוימער קאָן בעצילנען דאָס, וואָס איז אַמליבסטען און דער וועלט—די היים, אָדער וואָס איז אַמשרעקליכסטען—אַ פֿייער; און דאָס גאַנצע גלוק אָדער אומגלוק פֿון אַ מענש געפֿאַנגט זיך אַ מאָל אין דעם דאָזיגען רויך, וואָס צושפֿרייט זיך אזוי מיטן ווינד.

דער רויך, וועלכער טעלמאַרק האָט געזעהען, איז געווען אַ בעאונ-רוהיגענדיקער.

ער איז געווען שוואַרץ מיט פֿלוצלינגע רויטקייטען, אזוי ווי דאָס פֿייער, פֿון וואַנען ער האָט אַרויסגעוועזט, וואָלט, אויסגעהענדיג, פֿון צייט צו צייט אויפֿגעפֿלאַמט און זיך אויפֿגעהויבען איבער הערב-אן-פֿאַיל.

טעלמאַרק האָט זיך געאַילט צוצוגעהן צו דעם דאָזיגען רויך, ער איז אפֿילו גוט מיט געווען, ער האָט אָבער געוואָלט וויסען, וואָס דאָס קאָן זיין, ער איז אָנגעקומען צום שפיץ פֿון בערגעל, אָן וועלכען עס האָבען זיך אָנגעשפּאַרט דער פֿאַלוואַרק און דאָס דאָרף.

עם איו שיון מעהר נישט געווען נישט קיין פאָליוואַרק און נישט קיין דאָרף.

א הייפֿען אָבגעברענגטע הייזער, אָט וואָס עס איז געווען הערב-אין-פּאָיל. עס איז דאָ נאָך עפֿעס האַרצייטענדעס ווי דאָס ברענגען פֿון אַ פּאָל-לאַץ — דאָס איז אַ ברענגענדיגע פּויערישע שטוב, אזא הייזער איז אַ פֿלאַם פֿייער איז אַ אמת'ער חורבן, דאָ וואַרפֿט זיך די פֿערזייסטונג אויף דעם דלות, ווי אַ נייער, וואָס פֿאַלט מיט דעם גאַנצען גרימצאָרן אויף אַ ערדוואַרם, עס ליגט עפֿעס אין דעם אַ מין פֿערקעהרטער שכל, וואָס פֿערקלעמט ביים האַרצען. אז מען זאָל גלויבען די ביבלישע לעגענדע, קאָן אַ פֿייער פֿערזאָנד-לען אַ מענשאַען, וועלכער קומט זיך אין איהם אײן, אין אַ שטיינבילד. מעל-מאָרק איז אויף אַ רגע געוואָרען אזוי ווי אַ שטיינבילד. דאָס בילד, וואָס ער האָט געהאַט פֿאַר די אויגען, האָט איהם געמאַכט אונגעווענליך. דער דאָזיגער חורבן האָט זיך אָבגעטהון פֿי אַ שטילקייט, קיין שום קול האָט זיך נישט אויפֿגעהויבען; קיין שום מענשליכער קרעכץ האָט זיך נישט אויסגע-מישט מיט דעם דאָזיגען רויך. די שרפֿה האָט געאַרבעט און פֿערענדיגט דאָס דאָרף און עס האָט זיך נישט געהערט קיין אנדערער גערויש ווי דאָס קראַלען פֿון די באַלקענס און דאָס קנאָקען פֿון די שטרויענע דעכער. אָפֿט-מאָהל האָט זיך דער רויך צערויסען, און דורך די איינגעפֿאַלענע דעכער האָבען זיך געוויזען אָפֿענע צימערן און אין די דאָזיגע שטאַרק-רוישע חדרים, זענען געשטאַנען אַרימע אלטע מעכעל אין אַ פּורפור-קאַליר. טעלמאַרק איז פֿערבלענדט געוואָרען פֿון דעם גרויסען אומגליק.

עטליכע בוימער פֿון אַ קאַשטאַן-וועלדערל נאָהנט צו די הייזער האָבען זיך אָנגעצונדען און געברענט.

ער האָט זיך איינגעהאַרט, בעטיהענדיג זיך צו פֿערנעהמען אַ קול, אַ רוף, אַ אויסגעשריין; עס האָט זיך אָבער גאַרנישט געריהרט, אַ חוץ די פֿלאַמען; אלץ האָט געשוויגען, אַ חוץ דאָס פֿייער. זענען דען אלע אַנטלאָפֿען? וואו איז דען אַהינגעקומען די דאָזיגע לעבעדיגע אַרבייטענדע גרופֿע פֿון הערב-אין-פּאָיל? וואָס איז געוואָרען מיט דעם קליינעם פּאָלק? טעלמאַרק איז אַראָבגעשטויגען פֿון בערגעל.

פֿאַר איהם איז געווען אַ טרויעריג רעמעניש. ער האָט זיך צו דעם דערנעהנטערט אָהן אײלעניש און מיט אַ שטאַר אויג. ער איז צוגעגאַנגען צו די דאָזיגע חורבות מיט אַ לאַנגזאַמקייט פֿון אַ שאַמען; ער האָט זיך גע-פֿיהלט אַגעשפענסט אין דעם דאָזיגען קבר.

ער איז צוגעקומען צו דעם, וואָס איז געווען אַ טויער פֿון פּאָליוואַרק און אַריינגעקומט אין הויף, וועלכער האָט שוין איצט נישט געהאַט קיין ווענד

אין זיך אויפגעמישט אין אים נאנצעס מיט דעם דערפֿעל, וואָס האָט זיך אַרום איהם גרופֿירט.

דאָס וואָס ער האָט ביו איצט געזעהן אין געווען אַ נאַרנישט. דאָס שרעקליכע, דאָס אונגעווערע אָפֿער האָט זיך ערשט איצט פֿאַר איהם ענטפֿעקט.

אינמיטען פֿון הויף אין געווען אַ שוואַרצער הויפֿען, וועלכער אין גע-
זען שוואַך בעלויכטען פֿון אים זייט פֿון די פֿלאַמען אין פֿון דער אנדערער
זייט פֿון דער לבנה; דער הויפֿען אין געווען אַ קופֿע מענשען, אין די מענ-
שען זענען געווען טויטע.

אַרום דעם הויפֿען אין געווען אַ גרויסע לוישע, וועלכע האָט אַ ביסעל
געוויכערט; דאָס פֿייער האָט זיך אָפֿגעשפּיגעלט אין דער דאָזיגער לוישע;
נאָר זי האָט נישט בעראַדט קיין פֿייער זי וואָל זיין רויט; דאָס אין
געווען בלוט.

מעלמאַרק אין צוגענאנגען. ער האָט אָנגעהויבען אַרוםצוקוקען אים
נאָך ס'אנדערע די ליעגענדע קערפֿער; אלע זענען געווען מתים.

די לבנה האָט בעלויכטען אין דאָס פֿייער אויך.

די מתים זענען געווען סאַראַטען. אלע זענען געווען באַרפֿיסען מען
האָט ביי זיי צוגענומען די שניד; מען האָט ביי זיי צוגענומען אויך זייער
געוועהר; זיי האָבען נאָך געהאַט אויף זיך בלאַהע מונדורען; דאָ אין דאָרט,
צווישען די אָנגעזאמעלטע אַברים אין קעפֿ, האָט מען בעמערקט דורכגע-
לעכערטע היט מיט דרייפֿאַרביגע קאָארדעס. דאָס זענען געווען רעפּובליקאַ-
נער, דויעלכע פֿאַרזייער, וועלכע זענען ערשט נעכטען געווען דאָ אלע לע-
בעדיגע און זיך אויפֿגעהאַלטען אין דעם פֿאַלזשאַרק הערב-אן-פֿאַיל. די מענשען
האָט מען אויסגעשאַסען, דאָס האָט מען אָנגעזעהן אין די קערפֿער, וועלכע
זענען סימעטריש געווען אויסגעלעגט; זיי זענען דערהרגעט געוואָרען אויפֿין
אָרט אין מיט פֿלייס. קינדער פֿון זיי האָט נישט געלעבט. קיין שום גוסס'ע
שטים האָט מען נישט געהערט פֿון דעם הויפֿען.

מעלמאַרק האָט איבערגעקוקט די מתים, נישט פֿערפֿעלענדיג קיין אַינעם;
אלע זענען געווען דורכגעלעכערט פֿון קוילען.

די, וועלכע האָבען זיי געשאַסען, האָבען זיך, ווייזט אויס, געאַיילט
ערגעץ-וואו, און נישט קיין צייט געהאַט זיי צו בעגראַפֿען.

ווי ער האָט אָפֿער געוואָלט אוועקגעהן, אין זיין בליק געפֿאַלען אויף
אַ נידריגע מויער, וועלכע האָט זיך געפֿונען אין הויף און ער האָט דערזעהן
פֿיער פֿיס וועלכע האָבען אַרויסגעשטעקט פֿון אונטער דעם ווינקעל פֿון דער
דאָזיגער מויער.

די פנים האָבען געהאט שוין; זיי זענען געווען קלענער ווי די איבע-
זיגע; טעלמארק איז צוגעגאנגען נאָהנט; עס זענען געווען פֿרויען-פֿיס.
צוויי פֿרויען זענען געלעגען איהנע נעבען דער צווייטער הונטער דן
זייער, אויך דערשטענען.

טעלמארק האָט זיך איבערגעבויגען איבער זיי. אין פֿרוי האָט געהאט
אויף זיך אַ מין אונטערן; נעבען איהר איז געלעגען אַ לעדיגע און צעבראָ-
נענער פֿערדלאַש; דאָס איז געווען אַ מאַרקעטענדערין. זי האָט געהאט פֿיער
קילדען אין קאָפּ. זי איז געווען טויט.

טעלמארק האָט בעטראַכט די צווייטע. דאָס איז געווען אַ פֿויערטע. זי
זיז געלעגען טויטפֿליך מיט אַ אָפֿען מויל. די אויגען זענען געווען פֿערמאכט.
זי האָט נישט געהאט קיין שום וואונד אויף דעם קאָפּ. איהרע קליידער,
וועלכע זענען געוואָרען, מסתמה, פֿון לאנגען וואנדערן טראַנטעס, האָבען זיך
נעתי'ן פֿאלען אָבגעדעקט און מען האָט געזעהן איהר האַלב נאָקעטע ברוסט.
זעלמארק האָט ווייטער אָבגעדעקט און געזעהן אויפֿין אַקסעל אַ קיילעכדיגע
וואונד פֿון אַ קויל; דאָס שליסעלע איז געווען צעבראָכען. ער האָט בעטראַכט
זי דאָזיגע בלאָהע ברוסט.

— אַ מוטער און אַ זויגערין, האָט ער געמורמעלט.
ער האָט זי אָנגערירט. זי איז נישט געווען קאלט.
זי האָט נישט געהאט קיין אנדערע וואונד אַ חוץ דאָס צעבראָכענע
שליסעלע און די וואונד אויף דעם אַקסעל.
ער האָט אַרױפֿגעלעגט די האַנד אויף איהר האַרץ און דערפֿיהלט
זי שוואַך קלאַפֿען. זי איז נישט געווען טויט.
טעלמארק האָט זיך אויפֿגעשטעלט און אויסגעשריען מיט אַ מורא'די-
ען קויל:

געפֿונט זיך דאָ קױנער נישט?
— דאָס-ביסטו, קעמאן! האָט אָבגעענטפֿערט אַ קויל, נאָר אזוי שטיל,
זו מען האָט קוים דערהערט. און אין דערזעלבער צײַט האָט זיך בעוויזען
זי קאָפּ פֿון אַ לאַך פֿון די חורבות.

דערנאָך האָט זיך אַנאָדער פֿנים אַרויסגערוקט פֿון אַנאָדערע חורבה.
דאָס זענען געווען צוויי פֿויערים, וועלכע האָבען זיך בעהאַלטען; די
זײַנדיגע, וועלכע האָבען איבערגעלעבט דאָס אומגליק.
די בעקאנטע שטים פֿונ'ם בעטלער האָט זיי בערוהנט און זיי אַרויס-
ערופֿען פֿון די ווינקלען, וואו זיי האָבען זיך געהאט פֿערגראָבען.
זיי זענען צוגעגאנגען צו טעלמארק, נאָך ציטערנדיג אינגאנצען.

טעלמארק האָט געקאָנט שרייַען, אָבער נישט דערפֿון; אזוי ווירקען
טייערע איבערלעבענישען.

ער האָט זי אָנגעוויזען מיט'ן פֿינגער אויף די פֿרוי, וועלכע איז גע-
לעגן אויסגעצויגען ביי זינע פֿיס.

— לעבט זי דען נאָך? האָט זיך איינער פֿון די פּויערנים געפרעגט
טעלמארק האָט אַ שאַקעל געטהון מיט'ן קאָפּ אויף יאָ.

— און די צווייטע פֿרוי לעבט אויך נאָך? האָט דער צווייטער פּויער
געפרעגט.

טעלמארק האָט אַ שאַקעל געטהון, אז נישט.

דער פּויער, וועלכער האָט זיך דער פֿרשטער געוויזען, האָט זי
טער געזאָגט:

די אלע איבריגע זענען טויט, נישט אמת? איך האָב עס געזעהן,
איך בין געווען אין מיין קעלער, ווי דאנקט מען דאָס נאָט אין אַזעלכע
מינוטען, אז מען האָט נישט קיין פֿאַמיליע. מיין הויז האָט געברענגט. הער
יעזוס! מען האָט אלעמען אויסגעקוילעט די דאָזיגע פֿרוי האָט געהאט קיין
דער. רריי קינדער, אלע קלענינקע! די קינדער האָבען געשרייען: מוטער!
די מוטער האָט געשרייען: מינע קינדער! מען האָט דערהרגעט די מוטער
און אוועקגעפֿיהרט די קינדער. איך האָב דאָס געזעהן, מיין נאָט! מיין נאָט!
מיין נאָט! די וועלכע האָבען אלע אויסגעשחט'ען זענען אוועק. זי זענען
געווען צופֿרידען, זי האָבען אוועקגעפֿיהרט די קינדער און דערהרגעט די
מוטער. אָבער זי איז נישט טויט, נישט אמת, זי איז נישט טויט! זאָג דאָך,
קעמאן, גלויבסטו דען, אז די וועסט זי ראטעווען? ווילסטו, אז מען זאָל
דיר העלפען זי אריבערטראָגען אין דײַן בעהעלטעניש?
טעלמארק האָט געגעבען אַ שאַקעל אויף יאָ.

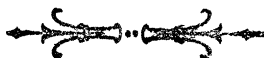
דער וואָרד האָט זיך גענרענצט מיט דער פֿערמע. זי האָבען שנעל
געמאכט אַ טראַגעדיע פֿון בלעטער און צווייגען. זי האָבען אַרויפֿגעלעגט
אויף דעם טראַגעדיע פֿון פֿרוי, וועלכע איז אלץ געלעגען אונגעוועגליך
אין זיך געלאָזט אין וואַלד, צוויי פּויערנים, טראַגעדיג דאָס טראַגעדיע,
איינער ביים קאָפּ, דער צווייטער ביי די פֿיס, טעלמארק אונטערהאלטענדיג
דעם אָרעם פֿון דער פֿרוי און טאָפענדיג איהר פֿולס.

געהענדיג, האָבען די פּויערנים צווישען זיך געשמועסט און איבער די
בלוטענדיע פֿרוי, וועמענס בלחץ געזוכט איז געווען בעלזיכטען פֿון דער
לכנה-שנין, האָבען זיך געטראָגען צעשראָקענע אויסגעשרייען.

— אלץ אויסהרג'ענען!

— אלץ פֿערברענען!

- אן, הער נאט! וועט מען איצט ווערען אט אויז
- דאס איז דער הויכער אלטער, וועלכער האט דאס אוי געוואלט.
- יא, ער האט אוי בעפילען.
- איך האב איהם נישט געזעהן, בשעת מען האט געשאסען. איז ער דא געווען?
- נין. ער איז אוועק. נאר עס איז אלץ אכנס, אלץ איז אפגעטהון גע-
ווארען לויט זיין בעפעהל.
- אלוא, ער האט דאס אלץ געטהון.
- ער האט געוואנט: שיסט! פערברענט! קיין שום מחילה!
- דאס איז א מארקיו!
- יא, דאס איז אונזער מארקיו.
- ווי אוי הייסט ער?
- דאס איז ה. דע לאנטענאק.
- טעלמארק האט אויפגעהויבען ד: אינגען צום הימל און געמורמעלט צווישען די ציין.
- ווען איך זאל דאס געווען וויסען!

צווייטער טייל.

סימורדען.

I.

די גאמען פון פארוו אין יעגער צייט.

מען האט געלעבט אויף דער גאס, מען האט געגעסען ביי מישען, וועלכע זענען געשטאנען פאר די טהורען, די וויבער, זיצענדיג אין פארדער הייזער פון די קורכען, האבען געצופט מארליע, זינגענדיג די מארסעליען, דער פארק מאנסא און דער לוקסעמבורגער גארמען האבען געדינט אלס פעלדער פאר די מאגעוורעס, אויף אלע פעלצער האבען די וואפענשמיערער מיכטיג געארבעט מען האט פאבריצירט ביקסען פאר די אויגען פון די דורכגעהער, וועלכע האבען געפאמט מיט די הענד; מען האט נאר געהערט און יוארט אין אלע בילדער: געדורד, מיר זענען אין דער רעוואלוציע, מען האט געשטייכלעט ווי העלדען, מען האט בעזוכט דאס טעאטער, אוי ווי אין אטען בשעת דער פעלפאגעווער קריעג; אויף די ווינקלען פון די גאסען האט מען געזעהן מודעות: „די בעלאגערונג פון טיאנזיל“, „א מושער פון א פאמיליע געראטעוועט פון די פלאמען“, „דער קלוב פון די ווארגלאזע“, „די עלטסטע פון די פויפסטיגען זשאן“, „די פיראזאפען זעלנער“, „די קונסט צו ליעבען אין דארף“, די דייטשען זענען געווען ביי די טויערען; עס איז געגאנגען א קלאנג, אז דער קעניג פון פרייסען האט זיך געהייסען בעשטעלען א לאזשע אין דער אפערא, אלץ איז געווען שרעקליך, נאר קיינער איז נישט געווען דערשראקען, דאס פונסטערע געזעץ איבער די פעדרעכטיגע, (1) וואס איז געווען דאס פעברעך פון מערלען דע דוע, (2) האט געמאלט, אז די געזעצטיגע (3) האט ארויסגעשטארט איבער אלעמענס קעפ, דער פראקוראר

(1) געזעץ איבער די פעדרעכטיגע, בעשטימט אין 17 סעפטעמבער 1793 צונויבן וואס 3000,00 מענשען זענען ארעסטירט געווארען.
(2) מערלען דע דוע, — א בערוהטער אדוואקאט, מיטגליעד פון דער געזעצגעב. קאמיטע פערזאמלונג, האט געהאט א גרויסע ווירקונג אויף די געזעצגעבונג אין פראנקרייך.
(3) גיליאטיגע — א מאשין אבזעהאקען דעם קאפ, אין 1792 יאהר האט דער מיטגליעד זיך דער קאנסטיטוציאנטישער דער ארצט גיליאטיגע פארגעשלאגען צו באניצען זיך מיט דער זאשן מען האט איהר נאך איהם א נאמען געגעבען.

סעראן, וועלכען מען האט געמסר'ט האט אין א שלאפראק און אין פאנמאץ פער, שפילקענדיג אויף א פלייט ביי זיין פענסטער, געווארט מען זאל איהם קומען ארקסטירען. קלענער האט, דאכט זיך קיין צייט נישט געחאט. אלע הא- בען זיך ערגעץ-וואו געהילט. יעדער הוט האט געהאט א קאקארדע, און די פרויען האבען געזאגט: אז „די רויטע הויטעלעך קלייען זי“. פארנו האט אויסגעזעהן, ווי ער וואלט זיך אינגאנצען איבערגעצויגען. די הענדלעך מיט אלטווארג זענען געווען פערשאטען מיט קרוינען, מיטערען, סצעפטערס פון פערנאלדעמען האלץ און ליליען-הערבען — ירושות פון קעניגליכע הייער; דאס איז געווען די פערניכטונג פון דער מאנארכיע, וועלכע האט זיך געזעהן אויף יעדען שריט. אויף די האקעס ביי די שמאטעס-הענדלעך האבען געהאנגען גלח'ישע בנדים. מענשען, פערקליידעטע און גלח'ישע בנדים און רייטענדיג אויף אייזען בעדעקטע מיט קירכענגעווענדער, האבען זיך אָבגעשטעלט ביי די שענקלעך און געהיסען זיך אריינגיסען וויין און קירכענבעכערס. אויף די סען-זשאק גאס האבען ברקירער, אלעין באַרפֿיסע, אָבגעשטעלט א פֿוהרעל פֿון א שיד-הענדלער, צוזאמענגעלעקט געלד און געקויפט פֿופֿעזעהן פֿאר שיד, וועלכע זיי האבען אָבגעשיקט אין קאָנווענט (4 פֿאר אונזערע זעלנער, די בייסטען פֿון פֿראַנקלין, רוסיא, ברוטום און מאַראַט זענען אומעטום פֿול געווען; איבער איינעם פֿון די בייסטען פֿון מאַראַט, אויף קלאַש-פֿעכס גאס, איז געהאנגען אונטער א גלאַז איינגעדעקט אין שוואַרצען האַלץ א אַנקלאַנע געגען מאַלדע, 5) מאַטיווירט מיט פֿאקטען און ביים ראַנד פֿאַלגענדע צוויי שורות; „די איינצעל- הייטען האַט מיר געגעבען די געליעכטע פֿון סילווען-באילי, א גוטע פֿאַט- ריאַטקע, וועלכע איז צו מיר אויפֿגעלעגט. אונטערנעשריבען: מאַראַט“. אויף דעם פֿלאַץ פֿון פֿאַלע-ראיאַל, איז די אויפֿשריפט פֿון דער פֿאַנטאַזיע: קוואַנטאַס עֶפֿונדיט ין אַוואַם (6) געווען פֿערדעקט מיט צוויי בילדער, געמאַלט מיט זאַסער-פֿאַרבען, און האַבען פֿאַרגעשטעלט, דאָס ערשטע: קאַיע דע זשערוויל, וועלכע גיט-אויס דער נאַציאָנאַלער פֿערוואַלונג דעם סיגנאַל פֿון די שפּיאַנען פֿון אַרל; דאָס צווייטע, ליודוויג XVI, צוריקגעבראַכט פֿון וואַרען (7) אין

- 4) קאָנווענט — די געזעצגעבערשע פֿערוואַלונג נאָך דער קאָנסטיטוציאָנע. זי איז געשטאַנען פֿון דריי ריכטונגען: זשורנאַליסטען, זענער, מאַטאַניאר, (זאָקאָבינץ). אין א יאָר אַרום קומט דער דירעקטאָריאַט, אין 1799 דער קאָנסטיטאַט אין דערנאָך זי אימפּערירט.
- 5) סאַלעז וויקטאָר — שטאַטסמאַן (1740-1814) גערובט אין דער פֿאַט-פֿער- האַלטונג. געקעמט א מעסיגע פֿאַר מאַנאָרכיע, עמיגרירט דערנאָך אין ענגלאַנד, און אַזוי געשריבען „די פֿערטונגונג פֿון ליודוויג XVI“ צווישן געקומען שפּיטער אין פֿראַנקרעך. זען ער האַט פֿערניכט אַ שטעלע ביי באַנאַטאַט אין ליודוויג XVIII
- 6) קאָנסאַר עֶפֿונדיט ין אַוואַם זי גיט פֿאַר אלעמען.
- 7) וואַרען — ליודוויג XVI האַט פֿון דער געזעלש וויקטאָר ענגלישען אין אויסלאַנד.

וזו קעניגליכער קארעטע, און אונזער דער קארעטע א ברעט צוגעבונדען מיט
 מיט שטריק, טראגנדיג אויף בירדע עקען צוויי גרענאדערען, מיט די פאן-
 יעטען אויף די בוקסען. וועניג פון די גרויסע קראמען זענען געווען אפֿען.
 נאלאנטערע-סחורה און שפּיעלצייגען האָבען וויכער געשלעפט אין ווענעלעך;
 יעלויכמען פֿון חלבֿ'נע ליכטלעך און דער צונאָסענער חלבֿ האָט געארבעט
 אויף די סחורה; מישלעך אונטער'ן פֿרייען הימערל האָבען געהאלטען געוועזענע
 נאָמעס אין בלאַנדע שוועלעך; נישט אין גרעפֿן האָט זיך פֿערנומען מיט פֿער-
 ציעווען זאָקען נישט אין מאַרקווען און געוואָרען אַ ניהמאָרען; מאַדאם דע
 בופֿלער האָט געוואוינט אויף אַ בוידעם, פֿון וואָסען זי האָט געווען איהר פֿא-
 דאָן. אייסרופֿער זענען אַרומגעלאָפֿען, און אָנגעבאָטען די „פּאָפּיערען מיט
 זעכען“. מען האָט גערופֿען „סקראַפּאָליטישע“ די דאָזיגע, וועלכע האָבען
 געהאלטען זייער קונפּאָק אין זייער האַלזשוד. עס איז געווען פֿיל פֿון די
 זאָנדערדיגע זינגער. דער המון האָט אויסגעפֿלען פֿיטו, דעם מוזינגען ראַיא-
 ליכטישען זינגער, וועלכען מען האָט צוויי-און-צוואַנציג מאל אַריינגעזעט אין
 זעפֿענניס און וועלכער איז אויך געשטאָנען פֿאַרן רעוואָלוציאָנערען געריכט
 זעפֿאַר, וואָס ער האָט זיך געגעבען אַ קלאַפּ אויפֿן הונטען אַרױסאַנענדיג
 דערביי דאָס וואָרט „בירגערטום“; זעהענדיג זײַן קאַפּ אין געפֿאַהר, האָט ער
 אויסגעשרייען: „אָפֿער מיין קאַפּ האָט זיך דאָך נישט פֿערשולדיגט, נאָר זײַן
 געגענטלעך“ וואָס האָט אַרױסגערופֿען אַ געלעכטער צווישען די ריכטער און
 עס האָט איהם געראַטעוועט. דער דאָזיגער פֿיטו האָט אויסגעלאַכט די דא-
 מאַלסדיגע מאַדע פֿון אָנצורופֿען זיך מיט גריכישע אָדער לאַטיינישע נעמען;
 זײַן ליכעסט לייערעל איז געווען פֿון אַ שוסטער, וועלכען ער האָט אַ נאָמען
 געגעבען „קיווס“ און זײַן ווייב „קיווס-דאָס“. מען איז אַרומגעגאַנגען אין די
 גאַסען אין געוונגען די קאַרמאַניאַלעס; מען האָט נישט געזאָגט דער „קא-
 וואַליער און די דאַמע“, נאָר דער „בירגער און די בירגערין“. מען האָט גע-
 זאַנצט אין די חורבות פֿון די קלױסטערס, וואו מען האָט פֿילס מאַנצען אָנ-
 געצינדען זעמפלעך אויף די אַלטאַרען. און אין דער הייך אויף די געוועלכען
 אויפֿגעהאַנגען צוויי שטעקענס אין דער פֿאַרם פֿון אַ קרויץ, טראָגענדיג פֿיער
 ליכט. אונטער דעם מאַנץ זענען געווען קברים.

מען האָט געטראָגען בלאָהע וועסטען. די שפּאַנקעס פֿון די העמדער
 זענען געווען לױט דער פֿאַרם פֿון „פֿרייהייטס-הימערל“, געמאַכט פֿון ווייסע,
 זלאָהע און רױטע שטײנער. די גאַס רישעליע האָט מען אַ נאָמען געגעבען—
 די גאַס פֿון רעכט; די פֿאַרשטאַרט סענט-אַנטואַן האָט זיך גערופֿען די פֿאַר-

(8) קאַרמאַניאַלע — אַ רעוואָלוציאָנער לייערעל. מען האָט מיט דעמוילען גאַסען
 אויך גערופֿען אַזוי קלױזנדיג, וועלכע די יאָקאָביגער האָבען געטראָגען 1793 יאָהר.

שטאדט פון רוהם; אויפ'ן פלאץ פון דער באסטיל איז געווען א שטיינבילד פון דער נאטור. מען האט זיך אָנגעוויזען אויף געוויסע בעקאנטע דורכגעהער, ווי: שאטלעך, דירעק, ניקאלא און גארניע דעלאנע, וועלכע האָבען געהיט די די טיר פון דעם סטאַלאר דיופּלע; וואולאן, וועלכער האָט נישט דערלאזט קיין אים סאָג פון דער גיליאטיגע און איז נאָכגענאָגען די פוהרען פון די דער משפּט'ע, וואָס ער האָט גערופּען, געהן צו דער רויטער מעסע, מאַג-פּלאַכער, א מיטגליד פון רעוואָלוציאָנערען גערזיכט און מאַרקוו, וועלכער האָט זיך געהיטען רופּען, דער צעהנטער-אויגוסט.

מען האָט זיך צוגעקוקט צו די פּערבייגעהערנע שילדער פון דער מילי-טער-שולע, וועלכע זענען אין די דעקרעטען פון דעם קאָנווענט אָנגערופּען געוואָרען; קאָנדראטען פון דער שולע פון מאַרס און דאָס פּאַלק פּלענט זי רופּען, ראַבעספּיערס פּאזשען. מען האָט געלייגעט די פּראַקלאַמאציעס פון פּרעראַן, וועלכער האָט בעשולדיגט די פּערדעכטיגטע אין דעם פּערברעך פון האַנדלער'י. די וויסע חברה זענען געשטאנען מחנות'וויז ביי די טהירע, פון די געמינדע-היזער, און האָבען חזק געמאכט פון די ציווילע חתונות מען האָט פּערשטעלט דעם וועג דאָס פּרינצע פּאַרל, און נאָכגעשרייען; חתונה געהאטע מוניציפּאל'טער. ביי די אינוואַלירען זענען די שטיינבילדער פון די הייליגע און קעניגען געווען בעשליערט מיט פּרינציפּעל'ע היטלעך. מען האָט געשפּיעלט אין קאָרטען אויף די שטייגער פון די פּלעצער; אויך דער קאָר-מענשפּיעל איז געווען אין צושטאנד פון רעוואָלוציאָן; קעניגען האָט מען פּערבוטען מיט ושעניען; די דאָמען — מיט פּרייהיטען, די וואַלעמען — מיט גלייכהייטען און די מיט — מיט געוועזען. מען האָט בעאַרבייט די עפענטליכע גערטער און אין גאָרטען פון טיולער; האָט געאַרבייט דער אַקראַמיזען.

צו דעם אלעם האָט צוגעמישט, איבערהויפט אין די בעזונעמע פּאַר-טייען אַ מיט האַכטיגע לעבענסמיריגקייט; א געוויסער מענש האָט געשריבען יז פּוקיע-טענויל (9) זיט אזוי גוט און בעפרייט מיך פון לעבען, אָט איז מיין אַדרעס. שאַנסענע איז געוואָרען אַרעסטורט, ווייל ער האָט אויסגעשרייען אין פּאַלע-רואַיאַל; ווען וועט ושע זיין די רעוואָלוציאָן אין טערקיי און וואַלט שוין געוואַלט זעהן די רעוואָלוציאָן אין דער פּאַרטע (10) אומערום האָט מען געזעהען צייטונגען; די פּרינציפּל-זינגלעך האָבען אויף דער גאָס געפּרייזט די שייטלען פון די פּרויען בשעת זייער בעל הבית האָט אויף אַ קיל געליען דעם, מאַניטער; אַנדערע האָבען הייך צווישען אַרעדעל מענשען, שטאַרק

(9) אַ בעזונדער, וועלכער האָט אַממייסטען קיבנות צוגעשטעלט דער גיליאטיגע.

(10) אַ וואָרט-שפּיעל, וועל פּאַרט און פּאַרנאָווישען בערייט טיר, דאָס הייסט:

א לי פּאַרט, קאָן מען אויסמישען, הונטער די טיר.

זשעסטיקולירענדיג געמאכט פירושים אויף דעם, וואס עס האט געשריבען דער
 „אנטאנדאן-נ״, פון דיובוא-קראנסע, אדער „די טראמפניט פון פער-בעלשאז״.
 מאנכעסמאל זענען די פארקמאכערס געווען אין דערזעלבער צייט ווארשמעג-
 מאכערס; און מען האט געקאנט זעהען זימלעך פון חזיר און ווארשען העג-
 גען געבען אליאלקע אין א פערקאממען שריטעל פון נאלדענע האר. די
 סוחרים האבען פערקויפט אויף די גאסען „עמינראמען-וויין“, און סוחר האט
 ארויסגעשמעלט א שילד, אז ער האט „צוויי-און-פליצוג מינים וויין“; אנדערע
 האבען געהאנדעלט מיט זייערס אין דער פארם פון א לירע אדער סאפעס
 פון הערצאנגנס; און פרויער האט געהאט אזא שילד: „איך ראויר די
 גלחים, איך פערקאם דעם אדעל, איך שער דעם דריטען שטאנד.“ מען איז
 זיך געגאנגען אויסווארפען קארמען צו מארטען, אויף דער אנושו-גאס נ' 178,
 פרייער דאפען-גאס.

עס האט געפעהלט פרויט, עס האט געפעהלט קויהען, עס האט גע-
 פעהלט זיין; מען האט געזעהען פארבייטריבען מחנות מילך-קה פון דער
 פראווינג, אין לא וואלע האט געקאסט א פונט קאלפפלייש פליצען פראקט,
 א פערארדונג פון דער קאמונע האט אויף יעדען מענשען בעשטימט א פונט
 פלייש אויף זעהן טעג. פיי די מירען פון די קראמען זענען געשטאנען
 „אגאנקעס“; איינער פון די אגאנקעס איז געווארען לעגענדארש, ער האט זיך
 געצויגען פון דער מהיר פון א קאלאניאל-קראם אויף דער גאס פטי-קארט
 זיז אונטערען פון מאנטארגעיר. מאכען א אגאנקע האט געהייסען „הארטען
 אס שטריקער“ צוליב דער לאנגער שטרוק, וואס די מענשען האבען גע-
 האלטען. אין דער דאזיקער גייט זענען די פרויען געווען מוטונג און מילד.
 די האבען גאנצע געכט פערבראכט, אבווארטענדיג זייער רייע אריינצוקומען
 יום בעקער; די מיטלען האבען זיך דער רעוואלוציע איינגעגעבען, זי האט
 עטראגען דעם שווערען יאך פון דער גייט מיט צוויי געפעהרליכע מיטלען,
 אסיגנאציע און מאקסימאל-פרייען, די אסיגנאציע איז געווען דער הויכשטאנדי-
 גער דער מאקסימוס איז געווען דער שטיצפונקט. די דאזיקע ערפאהרונג האט
 עראטעוועט פראנקרייך. דער פלינד, דער פון קאבלעניץ און אויך דער פלינד
 זיז לאנדאן, האט שפעקולירט מיט די אסיגנאציעס. די מירדלעך, דרעהענדיג
 זיז הין און צוריק אויף די גאסען, פערקויפענדיג לאווענדע וואסער, זאקענ-
 ענדלעך און געפלאכטענע צעפ האבען זיך אויך פערנומען מיט געלדטוי-
 זען; עס זענען געווען געלעהענדלעךס ביי דער אוועק-גאס, און פלאטיגע
 זיך, פעטע האר, האריגע הימלעך פון פוקסען-ווידלעך, און די פאצעמען
 זיז דער וואלא-גאס, מיט אויסגעפוצטע שטיוועל, מיט א צאהן-שטעכערל אין
 זי, א פרושענעם הוט אויפן קאפ, — צו וועמען די גאסען-מירדלעך פלעגען

רעדן אויף „דו. דאס פאָרק האָט אויף זי געמאכט אַ געזעצ, ווי אויף נביים, און דו ראיאלטיסען האָבען זי אָנגערופֿען „טעמניגע בירגער“. איבריגענס פֿלעגן קיין סך נבבות נישט פֿארקומען. עס האָט גילער געהערשט נויט און אַ סמאָישע עהרליכקייט. די באַרפֿיסע און נויט-ליידערע זענען פֿארבייגעגאנגען פֿאר די פֿענסטער פֿון יובעליר-געשעפטען מיט שמרענגע און אַראָבגעלאָזטע אויגען. בעת דער רעוויזיע, וואָס די סעקציע אַנמואָן האָט געמאַכט ביי פֿאַ-טארשע, האָט אַ פֿרוי אָבגעריסען אַ בלוט און גאַרטען; דער המון האָט זי אויסגעפֿאַטשט. אַ קלאַפֿטער האַלץ האָט געקאַסט און פֿאַרזי פֿיער הונדערט פֿראַנק און זילבער; מיין האָט געזעהן אויף דער גאַס, ווי מענשען האָבען צעהאַקט אויף האַלץ זייער בעט.

עס האָט געקאַסט צוואַנציג סו אַ עמער וואַסער; אַלע זענען געוואָרען וואַסער-טרענער. אַ נאָלדענע סטבע איז ווערט געווען דריי טויזענד-ניין-הונדערט פֿופֿציג פֿראַנק. אַ קורס אויף אַ דראָזשקע האָט געקאַסט זעקס הונדערט פֿראַנק, גאַרעס ווי מען האָט אַ גאַנצען טאָג געברויכט די דראָזשקע, האָט מען גע-קאַנט הערען אזא שמועס:

— קומשער, וויפֿעל קום איך אייך?
— זעקס טויזענד לייווער.

אַ הענדלערקע פֿון גרינס פֿלענט פֿערקויפֿען סחורה פֿאַר צוואַנציג טויזענד פֿראַנק טעגליך. אַ בעטלער פֿלענט זאַגען: „האָט רחמנות, העלפֿט מיך עס פֿעהלט מיר צו צוויי הונדערט דרייסיג לייווער וואָס איך דאַרף בעצאָהלען פֿאַר מייע שוך. ביים איינגאַנג אויף די בריקען, האָט מען גע-זעהן ריזען, געשניצט און געמאַלען דורך דאוויד, וועלכע מערסיע האָט מיט חזק אָנגערופֿען; „הילצערנע גולמ'ס“. די ריזען האָבען פֿאַרגעשטעלט די צערשמעטערטע קאָאָליציע און פֿעדעראַליזם.

קיין שום מוטאָאָגיקייט האָט מען נישט געמערקט ביים פֿאָלק, נאָר אַ טריבע פֿרויר צוליעב דעם, וואָס מען האָט אַ סוף געמאַכט מיט די טיראַנען. פֿרייוויליגע זענען אָנגעלאָפֿען, אָנגעטענדיג זייער ברוסט. יעדע גאַס האָט געגעבען אַ באַטאָליאָן, די קרייז-פֿאַהנען, פֿלעגען פֿאַרבייזעהען יעדער מיט אַזיאַנדער רעוויזיע. אויף דער פֿאַהן פֿון קאָפּוצינער קרייז איז געשטאַנען „קיי-נער וועט אונז נישט ראַזרען“. אויף אַזיאַנדער פֿאַהן איז געווען: „עס איז נישטאָ קיין אנדער אַדעל, אויסער דעם, וואָס לעבט אין האַרצען“. אַלע ווענד זענען געווען פֿול מיט אַפֿישען גרויסע, קליינע, ווייסע, געלע, גרינע, רויטע, געדורקטע, געשריבענע, אין יעדערע איז געשטאַנען: „עס לעבע די רעפּובליק!“ די קליינע קינדער האָבען געשטאַמעלט: „סאַ יאַ!“

די דאָזיגע קליינע קינדער זענען געווען—די טיפֿע צוקונפֿט.

שפֿטער, איז נאך דער טראנישער שטאָרט געקומען די צינישע שטאָרט;
די נאסען פֿון פארני האָבען געהאט אַ פֿערשידענארטיגען אויסזעהן, פארני
פֿון סענשווסט האָט געמאכט פֿלאַץ פֿאַר אַ פֿאַרני פֿון טאַליען; עס זענען
די געגענוואצען פֿון גלויבען צו אויסגעלאסענהייט.

עס איז געווען אויסברוך פֿון אלגעמינעם משוגעה.

נאך דעם 9-טען טערמינדאָר איז פארני פֿריליך געוואָרען, מיט אַ
משוגענער אונגעוונדער פֿריליכקייט, גאָרעם שגען פֿון זוכען דעם שויט,
אין געקומען דערוועלבער משוגענער חשק צום לעבען, און די גרויסקייט
איז פֿערשוואונדען. עס איז ערשינען דער „אלמאנאך פֿון די פֿרעסערס“,
אין פֿאלע רואיאַל האָט מען געגעסען מיטאָג, ביי מוזיק פֿון פֿרויען אַר-
קעסטערן, וועלכע האָבען געקלאַפֿט אין די פֿינקלעך און געבלאָזען אין די
טראַמפֿעטן. מען האָט געגעסען אַווענדברויט ביי מען אויף דעם מורחישען
שטייגער צווישען פֿאַנען פֿיל מיט פֿאַרפֿומען. דער מאַלער באָו האָט געמאַ-
לען זייע טעכטער, אונשויריגע און רייצענדע זעצעניגעהייגע קעפלעך, אַווי
זי „גיליאַטנירטע“, ד. ה. דעקאָרט מיט רויטע העמדלעך, נאָך די וויל-
ע טעניץ אויף די חורבות פֿון די קלויסטערס זענען געקומען די בעלעך,
אך די ערנסטע בורגערנס, וועלכע האָבען געצופֿט די שאַרפֿיע, זענען גע-
זומען די סולטאַננס, די ווילדע, די נימפען; נאָך די נאָקעטע פֿיס פֿון די
יאָרדאַטען, בעדעקטע מיט בלוט, בלאַטע און שטויב, זענען געקומען די
אקעטע פֿיס פֿון פֿרויען, בעפּוצטע מיט דימענטען; צווייך מיט דער אַווי-
ערשעמטקייט האָט זיך בעוויזען די אונעהרליכקייט פֿון אויבען—די לייפע-
אנטען און פֿון אונטען—די קעשענע גנבים; עס האָט גערויעט אין פֿאַרני
זון שווינדלעך, און יעדער האָט גוט געמוזט הימטען זיין טייטסער. אַ גוטער
ייטפֿערטריב איז געווען צו געהן זעהען אויף דעם פֿלאַץ פֿון דעם יוסטיץ-
פֿלאַץ די גנבים אויף די בענקלעך, אַרויסגעשטעלט צום שאַנד-סלופֿ, אַרויס-
זעהנדיג פֿון מעאטער האָבען די יונגלעך פֿאַרגעשלאָגען דראַושקעס, אויס-
זענדיג: „בורגער און בורגערן, עס איז פֿאַרהאָן פֿלאַץ פֿאַר צוויי“. די
ייטונגס-פֿערקויפֿער האָבען שוין מעהר נישט אויסגערופֿען די נעמען פֿון
עס רעוואָלוציאַנערען, דער אלטער שוסטער, אָדער „דער פֿריינד פֿון
אַלף“, מען האָט איצט אויסגעשרייען: „די ברויע פֿון פֿאַלישונעס“ און די
עטיזיע פֿון די „יונגען“ דער מאַרקו דע סאַר (11) איז געווען פֿאַרוואַצעני-
ער אין דער סעקציע פֿילק אויף דעם פֿלאַץ וואַנדאָם, די רעאַקציע און
זווען פֿריליך און ווילד.

(11) מאַרקו דע סאַר איז בערוהמט דורך זינע גוואַלדהאַטען און פֿערברעכען
בערהויפט אויפֿן סעקסועלען געבינעט.

אָט אַזוי וואָקעלט זיך פאַרנו הונ און צוריק. נאָך דעם 98-טען יאָר
 איז אויף די רעוואָלוציע אָנגעקומען אַ מיין פּערפֿינסטערונג; דאָס יאָהר-הונ-
 דערט האָט ווי פּערגעסען צו פאַרענדונגען דאָס, וואָס עס האָט אָנגעהויבען,
 עס איז אונטערגעקומען אַ מיין אָרטיק, ווי איז אַרױסגעטרעטען אויף דעם
 ערשטען פּלאַן; פֿערוקט האָבען זיך די פֿריהערניגע שרעקען, פֿערהילט די
 אונטערווערע וויזיאָן און אויסגעבראַכען נאָך דעם גרויז און אַגעלעכטער.
 די טראַגעדיע איז פֿערשוואַנדען אין אַ פאַראַדיע; דער רוף פֿון קאַרנאַוואַל
 האָט אָבערמעקט דעם פנים פון דער טערווע.

אָבער אין 98-טען יאָהר, וואו מיר האַלטען, האָבען נאָך די גאַסען
 פֿון פאַרנו געהאַט דעם גראַנדיעזען און ווילדען אויסזעהן פֿון דעם אָנהויב.
 זיי האָבען געהאַט זייערע רעדנער, וואַרלע, וועלכער האָט אַרומגעפֿיהרט אַ
 באַלאַגאָן אויף רעדער און פֿון דער הויך גערערט צו די דורכגעהער; די
 גאַסען האָבען אויך געהאַט זייערע העלדען און פֿון זיי האָט איינער געטראָגען
 דעם נאָמען: „דער קאַפיטאַן פֿון די בעשלאַגענע מיט אייזען שטעקענס“.
 זייערע ליבלינגע, גיופּראַט דער אויטאָר פֿון פאַמפּלעט „רוזשאָ“ עטליכע פֿון
 די פּאַפּולערע פּערוואַנגען זענען געווען שעדליכע; די איבריגע זענען געווען
 אַנפֿערדאַרבען. איינער צווישען אלע איז געווען עהרליך און פאַטאַל;
 דאָס איז געווען סימורדען.

II.

סימורדען איז געווען די פֿערקערפּערונג פֿון אַ מענשליכען אָבער פֿער-
 געבעלטען געוויסען. ער האָט געהאַט אין זיך דאָס אַפּסאָלוטע, ער איז
 געווען אַ גלח און דאָס האָט אַ סך צו זאָגען. דער מענש קאָן, ווי דער
 הימעל, האָבען אַ שוואַרצע פֿרעהליכקייט; עס איז גענוג, אז עפֿים זאָל אין
 איהם נאַכט מאַכען. די גלח'ישקייט האָט געמאַכט די נאַכט אין סימורדען.
 ווער עס איז געווען אַ גלח, דער בלייבט עס שוין אויף שטענדיג.
 דאָס, וואָס מאַכט אין אונז די נאַכט, קאָן אויך איבערלאָזען אין
 אונז די שטערען. סימורדען איז געווען פֿיל מיט טונעלדען און אמת'ען,
 וועלכע האָבען געלויבטען אין דער פֿינסטערניש.

זיין געשיכטע איז געווען אַ קורצע, ער איז געווען אַ דאַרפֿס-גלח און
 אַ לעהרער אין אַ הויכען הויז; דערנאָך איז איהם צוגעפֿאַלען אַ ירושה און
 ער האָט זיך בעפֿרייט.

די עקשנות האָט אין איהם אלץ איבערגעשטויגען. ער פֿלעגט זיך אָני-
 כאַפּען אָן יעדען געדאַנק, ווי מיט צוואַנגען, און ער פֿלעגט איהם ערשט
 דאַן אַבלאָזען, ווען ער איז מיט איהם געקומען צו אַ סוף. ער האָט געקענט

אלע איראפעאישע און אבוסעל אנדערע שפראכען; דער דאזיגער מענטש
האט שטודירט אהן אויפהער, און דאס האט איהם גע- האלפען צו דער-
האלטען זיין ריזניקייט.

אלס גלח, האט ער צוליעב שטאלץ צופאל אדער ניסטונגער הויכקייט
אבנעהוט אלע זינע נדרים; נאר ער האט נישט געקאנט אינהוטען זיין גלוי-
בען. די וויסענשאפט האט פערנוכטעט זיין אמונה; די דאגמע אין איהר
אבגעשטארבען, דעמאלט, פארשענדיג זיך אלזין, האט ער זיך געפיהלט, ווי
אנאבר וואלט איהם אבגעפאלען. נישט קענענדיג אבער בעפרייען זיך פון
דעם גלח, וואס אין איהם, האט ער זיך בעמיהט איבערצוארבייטען אין זיך
דעם מענטשען, נאר אויף זעהר א שטרענגען אופן. מען האט איהם צוגענומען
די פאמיליע, האט ער זיך צוגעבונדען צום פאטערלאנד; מען האט איהם
פערוועהרט צו געהמען א פרוי, האט ער חתונה געהאט מיט דער מענטשהייט.
זינע עלטערן—פויערס, ווילענדיג איהם מאכען פאר א גלח, האבען
זיך געמיהט ארויסצוהויבען איהם פון פאלק; ער אבער איז צוריק אין
פאלק אריין.

און ער איז צוריק אריין לידענשאפטליך. ער האט געקוקט אויף די
לידענדיק מיט א מוראדיגער צערטליכקייט. פון א גלח איז ער געווארען
א פילאזאף און פון א פילאזאף— א קעמפלער. נאך ביים לעבען פון לודוויג
דעם 15-טען האט זיך סימורדען געפיהלט— הגם נישט קלאר— אלס רע-
פובליקאנער. פון וועלכער רעפובליק? עס קאן זיין פון דער רעפובליק פון
פלאטאן, און עס קאן אויך זיין פון דער רעפובליק פון דראקאן.

מען האט איהם פערבאטען צו לעבען, האט ער אָנגעהויבען צו
האסען. ער האט געהאסט ליגענס, די מאנארטיע, די מעאקראטיע, זיין
גלח'יש קלייד; ער האט געהאסט די געגענווארט און גערופען מיט א שמאר-
קע שטימע די צוקונפט; ער האט זי פארגעפיהלט, ער האט זי פאראויס-
געזעהן, ער האט זי ענטדעקט א שרעקליכע און א פרעכטיגע; ער האט
פערשטאנען, אז פאר די לעזונג פון דער קלעגליכער מענטשליכער נויט מוז
קומען עפנים אזוינס, ווי א נוקם, וועלכער וועט צוגלייך זיין דער בעפרייער.
און פון דערווייטענס האט ער בעגריסט די קאטאסטראפע.

אין יאהר 1789 איז די קאטאסטראפע געקומען און געפליגען איהם
גרויס. בעוואפענט מיט דער לאנגיק האט ער זיך געווארפען אין די דאזיגע
ברויטע מענטשליכע בענייאונג; מיט זיין שטאהלעריגעם גיסט, איז ער געווען
אויברחמנות'דיג; די לאנגיק איז נישט וויד. ער האט דורכגעלעבט די גרוי-
סע יאהרען פון דער רעוואלוציע און ער האט געפיהלט דעם שוידער פון
איהר אטעם; 89, דער פאל פון דער באסטיליע, דער סוף פון די לידען

פון די פֿעלקער; 90, דער 19-טער יונג, דער סוף פֿון פֿעאָדאלאָם; 91, וואָרען, דער סוף פֿון דעם קעניגטום; 92, דער אויפֿטאָנג פֿון דער רע-פּובליק, ער האָט געזעהן, ווי די רעוואָלוציע הויבט זיך אויף; ער איז נישט געווען דער מענש, וועלכער שרעקט זיך פֿאַר אזא ריעז; אין גענע-טיל, דער דאָזיגער וואַקס פֿון אלעם האָט אין איהם אַריינגעהויכט אַ ניי לעבען; אין 5אָטש ער איז שוין געווען אַלט — פֿינפֿציג יאָהר — און דערצו אַ גלח, וואָס ווערט שנעלער אַלט ווי אַניאָנדערער — האָט ער אַלץ אײַך אָנגעהויבען צו וואַקסן. פֿון יאָהר צו יאָהר האָט ער צוגעזעהן, ווי די געשעהענישען ווערן אַלץ גרעסער, און ער איז צוגלייך מיט ווי גרעסער געוואָרען, ער האָט אין אָנהויב מורא געהאַט, אז די רעוואָלוציע וועט מפֿיל-זיין, ער האָט זי געפֿאַרשט, זי האָט געהאַט פֿערשטאַנד און רעכט, און ער האָט געוואונשען, אז זי זאל אײַך האָבען ערפֿאַלג; און וואָס מעהר זי האָט אַנדערע געשראַקען, אַלץ זיכערער האָט ער זיך געפֿיהלט. ער האָט געוואָלט, אז איהר געטליך איז זאל קאָנען וואַרפֿען, ווען מען וועט ברוי-לען, אויף די שרים דעם גהנום-בליץ אין אַבצאָהלען שרעק פֿאַר שרעק.

אזוי האָט ער זיך דערוואַרט דאָס יאָהר 93.
 דאָס יאָהר 93 איז געווען די מלחמה פֿון אַיראַפּא געגען פֿראַנקרייך און פֿון פֿראַנקרייך געגען פּאַריז. און וואָס איז די רעוואָלוציע? דאָס איז דער נצחון פֿון פֿראַנקרייך איבער אַיראַפּא און דער נצחון פֿון פּאַריז איבער פֿראַנקרייך. אין דעם בעשטעטהע עס די גרויסקייט פֿון דער דאָזיגער שרעק-ליכער מאַנט; דאָס 93-טע יאָהר איז גרעסער פֿון דעם גאַנצען איבריגען יאָהרהונדערט.

דאָס 93-טע יאָהר איז אַ יאָהר פֿון דער העכסטער אָנשפּאַנונג, דער שטורם איז אויסגעבראַכען מיט זיין גאַנצען צאָרן און זיין גאַנצער גרויסקייט. סײַמורדען האָט זיך גוט געפֿיהלט. די דאָזיגע בעזונגנסלאָזע, ווילדע און הערליכע סביבה איז געווען ווי צוגעפּאַסט צו זיין ווייטען גייסט, דער דאָזיגער מענש האָט געהאַט אזוי ווי דער ים-אָדלער, אַ טיעפע איגענליכע רוה, פֿער-בונדען מיט אַ שטרעבען צו געפֿאַהרען. געוויסע בעפֿליגעלטע, ווילדע און שטילע נאַטורען זענען ווי בעשאַפען געוואָרען פֿאַר גרויסע ווינטען. עס זע-נען פֿאַרהאן שטורמישע נאַטורען.

ער האָט געהאַט אַ בעזונדער רחמנות, וואָס איז געווענדיק געווען נאָר צו די עלטערע. ער האָט זיך אינגאַנצען געפּאַפֿערט פֿאַר אַועלכע לידען, וואָס רופֿען אַרויס אַניקעלע. עס האָט איהם גאַרנישט אָנגעשטויסען. דאָס איז געווען זיין אַרט פֿון גוטסקייט, ער האָט געוואַלט געשווירען, זי צו קושען. שענע מהאַטען, וועלכע זעהען מיאום אויס, איז אַמשווערסען צו ער-

פילקען; ער האט דוקא געווארט אוועקגע. איינמאל האט אמער אין שפוטאל
האטעל-דיק געהאלטען ביים שטארבען, געשטיקט פון א מכה אין האל, א
שטונקענדיגע, שרעקליכע און אפשר אפשער אַנשטעקענדיגע, וועלכע מען האט
באלד געמוזט אויסליידען.

סימורדען איז דאמאלסט געווען; ער האט צוגעלייגט דאס מויל צום
געשויר, אויסגענאגט איהם, אויסשפייענדיג, ווען דאס מויל איז פיל גע-
ווארען; ער האט אויסגעריינגט דעם געשויר און געראטעוועט דעם מעג-
שען. אזוי ווי ער האט נאך דאמאלסט געטראגען גלחישע בנדים, האט
עמיץ איהם געזאגט:—ווען איהר וואלט דאס געמאכט דעם קעניג, וואלט
איהר געווארען א פריסקוף.—איך וואלט דאס דעם קעניג נישט געטהון, —
האט סימורדען געענטפערט. די דאזיגע טאט אין דער ענטפער האט איהם
פאפולער געמאכט אין די ארומע קווארטאלען פון פאריז, אזוי ווייט, אז ער
האט מיט די אלע, וועלכע ליידען, וויינען און דראהען, געקאנט מאכען,
וואס ער האט נאר געוואלט. אין דער צייט פון צארן געגען די שפעקול-
לאנטען א צארן וואס איז אזוי רייך אין טעותים, האט סימורדען מיט איין
ווארט געשטערט צו בערויבען א שוף בעלאדען מיט זיף אין פארט סען-
ניקאלא, און האט פאנאנדערגעיאגט א המון, וועלכער האט איינגעהאלטען די
וועגען ביי די ראגאטקעס סען לאזאר. ער האט צוויי טעג נאך דעם 10-
טען אויגוסט געפיהרט דאס פאלק אראפצווארפען די שטיינבילדער פון די
קעניגע. עס זענען דאמאלט געווען קרבנות: אויפן פלאץ וואנדאס איז אין
פריז, רעין וויאלע, דערהרגעט געווארען דורך דאס שטיינבילד פון ליורויג
XIV אויף וועמענס האלז זי האט ארויפגעווארפען א שטריק און איהם גע-
שלעפט. דאס דאזיגע שטיינבילד איז געשטאנען פונקט הונדערט יאהר; עס
איז געשטעלט געווארען דעם 12-טען אויגוסט 1692 און אראפגעווארפען
אין 12-טען אויגוסט 1792. אויף דעם פלאץ קאנקארד האט א געוויסער
גינגערלא אָנגערופען די צערשטערער: גראבער המון! איז ער דערהרגעט
געווארען אויפן פיעדעסטאל פון ליורויג XV דאס שטיינבילד איז צער-
שטעטערט געווארען אין שטיקער, שפעטער האט מען פון דעם געמאכט
מטבעות; נאר די האנד איז געבליבען גאנץ; דאס איז געווען דויעלכע
האנד, וועלכע ליורויג XV האט געהאלטען אויסגעצויגען מיט א ששעסט פון
א רוימישען אימפעראטאר. אויף די פאדערונג פון סימורדען האט דאס פאלק
זי ארויסגעגעבען, און אדעפוטאציע האט די האנד אוועקגעטראגען צו
לאטור, —איינעם, וועלכער איז געווען בעגראבען אין דער באסטיליע זיבען
און דרייסיג יאהר און האט געפוילט לעבעדיגערהייט אין געפענגניש מיט
אניימערגעס רונג אויפן האלז און מיט א קייט ארום בויך. לויטן בעפעלה

פון דעם דאזיגען קעניג.

סימורדען האָט געהערט צו די מענשען, וועלכע האָבען אין זיך א שטיב און הערען זי תמיד. עס קומט אויס, אז אוועלכע מענשען זענען צערשטרייט; אין דער אמת'ן זענען זיי זעהר אויפמערקזאם.

סימורדען האָט אלץ געקענט און גארנישט געוואוסט. ער האָט גע-קענט די וויסענשאפט און גארנישט געוואוסט פֿון לעבען. פֿון דאָנען שטאמט דאָס זיין שטרענגקייט. ער האָט געהאט פֿערבונדענע אויגען אזוי ווי די געטין פֿון גערעכטיגקייט ביי האָמער. ער האָט געהאט די בלינדע זיכער-קייט פֿון אַפֿייל, וועלכער זעהט גאר זיין ציעל און אהן געהט ער. און ארעוואָלוציע איז נישט פֿארהאן קיין שרעקליכער וועג, ווי די גלייכע ליניע. סימורדען איז געגאנגען פֿארויס אויף אַ פֿאטאלען אויפן.

סימורדען האָט געגלויבט, אז אין די סאָציאלע איבערקעהרענישען איז דער עקסטרעמער פונקט — דער זיכערסטער באָדען. דאָס איז אַ טעות, וועלכען עס בענעהען אוועלכע גייסטער, וועלכע שטעלען אוועק די לאַנג אַויפֿן אָרט פֿון שכל. סימורדען האָט איבערגעשטיגען דעם קאָנווענט; ער איז געגאנגען וויטער ווי די קאָמונע. ער האָט געהערט צו דער עקסט-דעמסטער פֿעראַייניגונג, צו דעם „ביסקופ-קלוב“ — אזוי האָט דער קלוב געהייסען, ווייל ער פֿלעגט זיך פֿערזאמלען אין געוועזענעם ביסקופ-פֿאלאץ. ס'איז געווען אַ מאָדנער מיט-מאש — אַ פֿארווער און אַניאנטערנאָציאָנאלער; דאָס פֿלעגט אָבער נישט אויסשליסען אײַנס דאָס צווייטע, ווייל פֿארו און געווען דאָס אָרט, וואו עס האָט געקלאַפט דאָס האַרץ פֿון די פֿעלקער. דאָרט האָט געגליהט די גרויסע בירגערליכע הויף. אין פֿערגלייך מיטן ביסקופ-קלוב איז דער קאָנווענט געווען קאלט און די קאָמונע וואַרימלעך. דער דאָזיגער קלוב איז געווען איינע פֿון יענע רעוואָלוציאָנערע קערפֿער-שאַפטען, וועלכע זענען געגליכען צו די וואַלקאנען. דער ביסקופ-קלוב האָט אלץ פֿערמאָנט: אונוויסענהייט, נאָרשקייט, עהרליכקייט, העלדנישקייט, צאָרן און פֿאַליציי. ברוינשווייג האָט דאָרט געהאַט זײַנע אַגענטען. עס האָבען זיך דאָרט געפֿיגען מענשען, אמת'ע ספֿארטאָנער און מענשען, אמת'ע קאָטאָרושאַנעס. דאָס רוב פֿון זיי איז געווען משיגען עהרליך.

II.

די זשוראָנדע האָט אַ מאָל דורך דעם מויל פֿון ינאר, דעם ציטוויי-לינגען פֿאָרויצענדען פֿונ'ם קאָנווענט, אַרויסגעזאָגט אַניאָנגעהויער וואָרט: — היט אייך, פֿארווער; עס וועט נישט בלייבען אַ שטיין אויף אַ שטיין פֿון זייער שמאָרט, און עס וועט קומען אַ טאָג, ווען מען וועט זוכען דאָס אָרט,

וואו פארן אין נעשטאנען. — דאס דאזיגע ווארט האט בעשאפען דער
ביסקופ-קלוב. סימורדען האט געהערט צו דער דאזיגער גרופע.

די דאזיגע גרופע האט געקעמפט געגען די רעאקציאנערען. עס האט
זי געבוירען די געזעלשאפטליכע בעדערפניש פון גוואלטהאמען — יענע
שרעקליכע און מוכטישע זיט פון די רעוואלוציעס. שטארק מיט דער דאזי-
גער קראפט, האט דער ביסקופ-קלוב באלד פערנומען זיין געהעריגען פלאץ.
אין די פארזייער ערשיטערונגען האט די קאמונע געשאסען פון הארמאמען
און דער ביסקופ-קלוב האט געקלינגען צום שטורם.

סימורדען האט אין זיין נאוויטעט, געגלויבט, אז אלע מיטעל זענען
נשר צו דינען דעם אמת, און די דאזיגע איבערציונג האט איהם גע-
מאכט פעהיג צו הערשען איבער די עקסטרעמסטע לינקע פארטייען. די
שווינדלער האבען געפיהלט, אז ער איז עהרליך, און זענען געווען צופרי-
דען. די פערברעכער זענען שטאלץ, ווען זייער אנהערער איז די טוגענד.
דאס בערגעניצט זיי אפילו, אבער עס געפעלט זיי.

סימורדען האט אט די אלע מענשען געהאלטען אין צוים, און אין
געוויסע מאמענטען, בשעת מען האט געדארפט איינהאלטען די ערגסטע פון
זיי, איז גענוג געווען, אז זיי זאלען פיהלען איבער זיך די דאזיגע שרעק-
ליכע איבערציונגען ריינקייט. די מערהייט פון דעם ביסקופ-קלוב, וועלכע
איז בעשטאנען דאס רוב פון ארומע-לייט און היציגע אבער גוטע מענשען.
האט געגלויבט אין סימורדען און איהם געפאלגט.

די קאמונע האט נאכגעקוקט דעם קאנווענט, דער ביסקופ-קלוב האט
נאכגעקוקט דער קאמונע; סימורדען מיט זיין גלייכען שכל, ווייט פון יעדער
אינטרויע, האט נישט אהן געהימניספולען פאדעם איבערגערנסען און דער
האנד פון פאשע¹, וועלכען בערנאנוויל האט אנגערופען, דער שווארצער
מענש².

סימורדען איז געווען א מענש אהן עבירות, וועלכער האט געגלויבט,
אז ער איז אונפעהלבר. קיין שום מענש האט איהם נישט געוועהן ווייגען.
ער האט פערמאגט א אונזעגענליכע און איינקאלטע טוגענד. ער איז גע-
ווען א גערעכטער מאן, וועלכער האט אנגעווארפען א אימה.

אין א רעוואלוציע איז נישטא קיין מיטעלער פונקט פאר א גלח, א
גלח קאן זיך אפגעבען דעם גוואלדיגען קאמף אדער צוליעב די ניעדריג-
סטע אדער צוליעב די העכסטע מאטווען; ער סוז זיין אדער געמיין אדער

(1) פאש זשאן ניקאלאי נצב. 1740 פון דער רעוואלוציע, א פעהרער אין היינ-
טיגן פארשט דע קאסטרו, אין קרועים-מיניסטער, אין 1793 בירגערמסטער פון פארוז.

ערהאבען. סימורדען איז געווען ערהאבען, נאָר ערהאבען אין זיין איינזאם-
קייט. ער איז געווען ווי אַ הויכער גלאַסער פעל, נישט צוגענוגליך צוליעב
זיין נישט נאָסטרענדליכער ערנסטקייט און אויך צוליעב די טיעפֿע תהומען
וואָס האָבען איהם אַרומגערינגעלט.

נאָר הויכע בערג קאָנען אזוי איינהיטען זייער מידעלשע ריינקייט.
סימורדען האָט געהאט דעם אויסזעהן פֿון אַ פשוטען מענשען, אָנגע-
טהון אין איינפֿאַכע, אפילו אַרומע קליידער, יונגערהער האָט ער זיך דעם
קאָפּ גענאָלט, אויף דער עלטער האָט ער געהאט אַ פֿליך; דאָס ביסערע
האַר, וואָס ער האָט פֿערמאָנט זענען געווען נראָה, דער שטערן זינער איז
געווען אַ ברייטער און האָט ערות געוואָנט אויף אַ טיעפֿען שכל. סימורדען
האַט גערעדט שאַרף, ליידענשאַפֿטליך, פֿייערליך; אַ אָבגעהאַקטע שמוס, אַ
ענערגישע אויסשפּראַך; אַ טרויעריג און ביטער טייל; אַ טיעף און קלאַר אייז,
און אויף דעם גאַנצען פנים אַ אַיפֿנגעבראַכטער אויסדרוק.
אזוי איז געווען סימורדען. קיין שום מענש ווילסט היינט נישט זיין
גאַמען. די נעשליכטע פֿערמאָנט אַזעלכע שרעקליכע איינבעקאָנטע.

III.

אַ ווינקעל, וואָס איז נישט פֿערוזנקען איינס מיין סטיקס.

איז דען אזא מענש געווען אַ מענש? האָט דען געקאָנט דער רייענער
אין דער גאַנצער מענשהייט פֿיהלען אַ צוגעבונדענקייט צו וועלכען עס איז
איינצעלנעם מענשען? איז ער דען נישט געווען צופֿיעל נשמה, אז ער וואָל
זיין אַ האַרץ? דאָס דאָזיגע אונגעהויערע אַרומגעהמען אַלץ און אלע האָט זיך
דען געקאָנט בעציהען צו איין מענשען; האָט דען סימורדען געקאָנט ליעב
האַבען? לאַמיר עס זאָגען. יאָ.

זייענדיג נאָך אין זיין יוגענד אַ לעהרער אין אַ כּמעט פֿירשטליכען
הויז, האָט ער געהאט אַ שילדער — אַ זעהן און אַ יורש פֿון דעם הויז, אין
ער האָט איהם ליעב געהאַט. עס איז אזוי לייכט ליעב צו האָבען אַ קינד.
וואָס איז מען דען נישט מוחל אַ קינד? מען איז עס מוחל, ווען עס איז
אפילו אַ פּרוי, אַ פֿירשט, אַ קעניג, די אונשולד פֿון זיין עלטער מאַכט פֿער-
נעמען אָן די פֿערברעכען פֿון זיין אָבשטאַמונג. עס איז אזוי קליין, אז מען
פֿערגעסט נאָר, אז עס איז גרויס אין זיין שטאַנד; דער קנעכט איז איהם
מוחל זיין הערשאַפט איבער איהם. דער אלטער נענער קאָן פֿערגעטען
אַ ווייס קינד.

סימורדען האָט זיך ליידענשאַפֿטליך צוגעבונדען צו זיין שילדער. די
קינדהייט האָט אין זיך אזאַ סאָדנע איינענשאַפֿט, אז מען קאָן אויף איהר

אויסגיסען די גאנצע לייעכע, וועלכע מען פערמאגט, אריין, וואס האט אין
סימורדען געקאנט לייעכען, האט זיך ווי ארויפגעווארפען אויף דעם קינד;
דאס דאזיגע צארטע אונשולדיגע בעשעפעניש איז געווארען אין א געוויסער
פאס א רויב פאר דעם דאזיגען הארץ, וואס איז פערשפמט געווען צו אייני-
זעסקייט. ער האט עס געליעבט מיט אלע צערטליכקייטען אויף א מאל —
ווי א פאטער, ווי א ברודער, ווי א פריינד, ווי א בעשעפער. עס איז געווען
זיין ווהן — נישט פון זיין פלייש, נאר פון זיין גייסט. ער איז געווען דער
לעהרער, און דאס קינד זיין מיסטער ווערק. פון דעם קליינעם פרויז האט
ער געמאכט א מענשען. און ווער וויסט? — אפשר גאר א גרויסען מעג-
שען. ווייל אזוי האט ער איהם געזעהן אין זיינע חלומות. אהן דעם וויסטען
פון דער פאמיליע — און דארף מען דען האבען א ערלויבניש אויף צו בע-
שאפען אינטעליגענץ, ווילען, אויפריכטיגקייט? — האט ער איבערגעגעבען
דעם יונגען וויקאמטי. זיין שילער, אלע זיינע פראגרעסיווע אידעען; ער האט
איהם איינגעפלאנצט דעם שרעקליכען גיפט פון זיין טונגענד; ער האט ארייני-
געשפריצט אין זיינע אדערן, זיינע איבערצייגונגען, זיין געוויסען, זיין אידעאל;
אין אריסטאקראטישען מח האט ער איינגעפלאנצט די פאלקס-גשמח.
דער גייסט געהרט; די אינטעליגענץ איז די ברוסט. עס איז דא א
אנאלאגיע צווישען דער אס, וועלכע גיט איהר מילך, און דעם לעהרער,
וועלכער גיט זיין געדאנק. עס טרעפט זיך, אז דער לעהרער איז מעהר פא-
טער, ווי דער פאטער אלזון, און די אס איז מעהר מוטער, ווי די מוטער.
די דאזיגע טיעפע גייסטיגע פאטערשאפט האט צוגעבונדען סימורדען
צו זיין שילער. בלויז דער אנבליק פון דעם דאזיגען קינד האט איהם גערהרט.
מען מוז נאך צוגעבען אט וואס; עס איז נישט שווער געווען צו פער-
בייטען דעם פאטער — דאס קינד איז געווען א יתום; סיי דער פאטער, סיי
די מוטער זענען געווען טויט; די איינציגע, ווער עס האבען אויף איהם געקאנט
אכטונג געבען, זענען געווען א אלטע בלינדע באבע און א אבוועזענדער
עלטער-פעטער; די באבע איז געשטארבען; דער עלטער-פעטער, דער אייני-
גיגער קאפ פון דער פאמיליע, א מיליטער-מאן און א גרויסער פרויז, פער-
נעהמענדיג הויכע הויפטשטעלען, האט אויסגעמירען דעם אלטען פאמיליען-
אלטס, האט געלעבט אין ווערסאל, געווען אין דער ארמעע און איבערגע-
לאזט דעם יתום אלזון אין דעם איינזאמען שלאס. דער לעהרער איז אלזו
געווען פאר דעם קינד אריין אין פולען זינען פון ווארט.

לא'סיר נאך צוגעבען, אז סימורדען איז געווען ביים געבורט פון דעם
קינד, וועלכעס ער האט ערצייגען. דאס קינד נאך א קליין יתומ'ל האט
דורכגעמאכט א זעהר שווערע קרענק. אין דער דאזיגע טייט-געפאהר האט

סימורדען געוואכט איבער דעם קראנקען קינד בייטאג און ביינאכט; אדאָק-
טאָר היילט און דער קראנקענוועלטער ראטעוועט, און סימורדען האָט גערא-
טעוועט דאָס קינד. זיין שילער איז איהם געווען שולדיג נישט נאָר די ער-
ציהונג, די לעהרע, די וויסענשאפט, נאָר אויך זיין געזונד; זיין שילער איז
איהם נישט נאָר שולדיג געווען דאָס דענקען, נאָר אויך דאָס לעבען. מען
פערנעטערט שטענדיג די, וועלכע זענען אויב אלס שולדיג; סימורדען האָט
דאָס קינד פֿערגעטערט.

דאָס לעבען האָט זיי שפעטער צעשטרט. די ערציהונג האָט זיך געענ-
דיגט, און סימורדען האָט געמוזט פֿערלאָזען דאָס קינד, וואָס האָט זיך פֿער-
וואַנדעלט און אינגען מאַן. מיט וואָס פֿאַר אַ קאלטקייט און געוויסענלאָזער
אַהריות ווערען אָנגעהאָן אַוועק צעשטרונגען! ווי גרינג שאַפט אַפֿאַמיליע
אָב דעם ערציהער, וועלכער לאָזט דעם קינד איבער זיין געדאַנק, און די
אַם, וועלכע האָט עס ערנעהרט מיט איהר מילך.

בעצאהלט און אָנגעוואַגט, איז סימורדען פֿון די העכערע שולטען פֿון
דער געוועזענער אַראָב אין די נידריגע; די וואַנד, וועלכע טיילט אָב די
גרויסע פֿון די קליינע, האָט זיך ציריק פֿערמאַכט; דער יונגער פֿרוי, זיין
בן זיין געבוירען פֿערשריבען אלס אָפֿיציר, בעקומט גלייך דעם טיטול קא-
פיטאַן און פֿאַהרט אָב אין זיין פֿאַלק; דער בעשיידענער לעהרער, און אין
די טעפֿענישען פֿון זיין האַרצען אונגעהאַצומער גלח, האָט זיך צוגעאַיילט
אַראָבצוגיירען אין דעם טריבען אונטערשטען שטאַק פֿון דער קירכע, וועלכער
רופֿט זיך די נידריגע גייסטליכקייט; און סימורדען האָט פֿערלוירען זיין שילער
פֿון אויב.

עס איז געקומען די רעוואָלוציע; די ערניערונג פֿון דעם וועזען,
וועלכען ער האָט געמאַכט פֿאַר אַ מענשען, האָט אין איהם שטענדיג גע-
לעבט, בעהאַלטען, נאָר נישט אָנגעמעקט דורך די גרויסע געוועזענע ליבע
געשהענישען. שעהן איז אויסצומאָדעלירען אַ שטיינבילד און אַריינהויכען אין
איהם לעבען; נאָך שעהנער איז אָבער צו מאַדעלירען אַ אינטעלעגאַנץ און
אינצוקריצען אין איהר דעם אמת, סימורדען איז געווען דער פֿונדאַמאַנט
פֿון אַ נשמה.

אויך אַ גייסט קאָן האַבען אַ קינד.
דער דאָזיגער שילער, דאָס דאָזיגע קינד, דער יתום איז געווען דאָס
אינצוגע בעשעפֿעניש אויף דער ערד, וואָס ער האָט ליבע געהאַט.
נאָר אַפֿילו בן אזא ליבע, קאָן אזא מענש זיין שוואַך?
מיר וועלען עס זעהען.

צווייטעס בוך.

די שענה אויף דער פאאן-גאס.

I

מינאס, עאק און ראדאמאנט*.)

אויף דער פאאן-גאס האט זיך געפליגן א שענקעל, וואס מען האט גע-
רופען קאפע. דער דאזיגער קאפע האט געהאט א הינטערשטע שטוב, וועלכע
איז געווארען היסטאריש. דארט האבען זיך אפטימאל כמעט בסוד געטראפען
מענשען, וואס זענען געווען אזוי מעכטיג און וואס מען האט אזוי נאכגע-
קוקט, אז זיי האבען זיך נישט ענטשלאסען צו רעדען צוזאמען עפענטליך.
דעם 28 יוני 1793 האבען זיך פערזאמלט דריי מאן ארום א טיש
אין דער דאזיגער הינטערשטוב. זייערע שטולען האבען זיך נישט בער-הרט.
יעדער האט זיך געזעצט ביי א ווינקעל טיש, לאזענדיג דאס פויערטע ווינג-
קעל לעדיג, עס איז געווען ארום אלט אוינגער אין אבענדיג אין דרויבען
איז נאך געווען טאג, נאר אין דער הינטער-שטוב איז שוין געווען פלינסטער
און א לאמפ—א לוקסוס אין יענער צייט—האט געהאנגען ביים סופיט און
בעלויכטען דעם טיש.

דער ערשטער פון דריי מענשען איז געווען בלומד, יונג, ערנסט,
מיט דינע ליפען און א קאלטען בליק. זיין געזיכט האט גערווען געזיכט,
וואס עס האט איהם געשטערט צו שמאלען. ער איז געווען געפודערט, אין
הענדשקעס, אגעפוצט פערקגעפעלט; זיין העל-בלאהער ראק האט נישט
געהאט קיין אהן קינטישעלע. ער האט געטראגען גאנטיגע הייזען, ווייסע
זאקען, א הויבען קראוואט, א געפאלדערטען זשאבא, שוין מיט זילבערנע
שנאלען.

די אנדערע צוויי מענער זענען געווען, איינער א מין ריעו, דער
צווייטער א מין קארליק. דער גרויסער איז געווען מיט א אפגעקעקטע האלד
און ברוסט, אין א ברויטען ראק פון רויטען טוך, פון גאקעמען האלד איז
אראפגעהאנגען ניעדריגער פון זשאבא א אפגעבונדענער קראוואט, דאס וועט-
טעל אפגעקעפעלט, די קנעפלעך אפגעריסען, אויף די פיס שוין מיט שטול-
פען, די האר צעשוידערט, כאטש עס איז אפילו געווען צו בערקען צייענעס

(* מינאס, עאק און ראדאמאנט—לויט דער גריכישער מיטאלאגיע דריי שופנים פון
מענישליכע מעשים נאך וויער טייט.

פון א פרוורד; דאס שטעל האט אויסגעזעהן ווי א גרויזע, ער איז געווען גע-
שטופעלט אויפ'ן פנים, די ברעמען ביזן אויפגעצויגען, א שטרנג פון נוס-
קייט ביים ווינקעל מיל, גראבע ליפען, גרויסע ציהן, א פויסט פון א טרע-
גער, א שטראהלעגער אויג.

דער קליינער איז געווען געל אויפ'ן פנים, און וועגנדיג האט ער
אויסגעזעהן, ווי א הויקער; דער קאפ איז געווען פערוארפען אויף הינטען.
די אויגען פערלאפען מיט בלוז, בלאהע פלאסמערס אויפ'ן פנים, א טיכעל
פערבונדען אויף די פעטע און צוגעגלעטע האר, און א שטערן, א גרויס און
א שרעקליך מיל. ער האט געטראגען הויזען ביז צום טויט, א פאר פאנטא-
פעל, א וועסטעל, וואס האט אמאל געמוזט זיין פון וויסען סאטן, און איז
בער דעם וועסטעל א ראק, און אין זיינע פאלדערן האט זיך געמערקט א
הארטע און גלייכע ליניע פון א בעהאלטענעם מעסער.

דער ערשטער פון די מענשען האט געהייסען ראבעספיער, דער
צווייטער דאנטאן, דער דריטער סאראט¹⁸.

זי זענען געווען אלעין אין ציסער. פאר דאנטאן איז געשטאנען א
גלאז און א פלעשעל וויין בעדעקט מיט שטייב, פאר סאראט א טאס מיט
קאווע, פאר ראבעספיער זענען געלעגען פאפירען.

געבען די פאפירען האט מען געזעהען איינעם פון די שווערע, גע-
שטריפטע, בלייערנע טינטערס, ווי עס געדענקען נאך מסתמא יענע, וועלכע
זענען געווען שילער ביים אגפאנג פון דעם יאהר-הונדערט, א פערדער איז
געלעגען געבען דעם טינטער אין אויף דעם פאפיר א גרויסער קיפערנער
שטעמפעל, וועלכער האט פארגעשטעלט א פינקטליכען מאדעל פון דער
באסטליע.

אין מיטען דעם טיש איז געווען אויסגעשפרעמט די קארטע פון
פראנקרייך.

אין דרויסען ביי דער טיר איז געשטאנען סאראטס געטרייער הונד,
לאראן באס, דער קאמוניאנער נומער 18 פון דער קארדעליע-נאס, וועלכער
האט דעם 18-טען יולי בעדארפט געבען מיט א שטול איבערן קאפ דער
שארלאטע קארדע, וועלכע איז נאך אין דער רגע געווען און קאפ
אונגענטשלאסען, וואס צו סהון. לאראן באס האט געטראגען די קארעקטורען

18) די דריי חובטונמע אנהערער פון דער רעוואלוציע אין דער צייט פון טע-
דער, סאראט איז דערהייערע געהארען אין א וואנע דורך סארלאטע קארדע. דאנטאן
איז א דאנק ראבעספיער'ן גיליאטונירט געווארען דעם 5-טען אפריל 1794, און ראבעס-
פיער איז מיט דעמוילעבן טויט אומגעקומען אין יולי 1794.

פון דעם „פאלקס-פריינד“ 14) דעם דאָזיגען אָווענד האָט איהם זיין בער-
 הבית געבראַכט אין קאַפּע פֿון דער פּאָווע גאַס, ער זאָל היטען דעם אייני-
 גאַנג אין דעם צימער, וואו עס האָבען זיך געפֿונען מאַראַט, דאַנטאַן און
 ראָבעספּיער, קינגעם נישט אַריינלאָזען, אויסער פּערוואַנען פֿון קאַמיטעט פֿאַר
 געזעלשאַפֿטליכע זוכערקייט, פֿון דער קאַמונע אָדער פֿון ביסקופ-קלוב.
 די בעראַטונג האָט געדויערט שוין אַלענגערע צייט. עס האָט זיך גע-
 האַנדעלט וועגען די פּאַפּירען, וועלכע זענען געווען אויסגעשפּרעט אין פֿיך
 מיט, און וועלכע ראָבעספּיער האָט שוין געהאַט דורכגעלעזען. די שטימען
 האָבען אָנגעהויבען צו ווערען העכער. אין די דריי מענשען האָט געוואָרען
 אַמין געגענווייטגען פעס. פֿון דרויסען האָט זיך געהערט פֿון צייט צו צייט
 אַ אַבקלאַנג פֿון אַוואָרט. אין יענער עפֿאַכע איז די געוואוינהייט צו עפֿענט-
 ליכע רעדעס געווען אזוי שטאַרק, אז זי האָט ווי געשאַפֿען דאָס רעכט אונ-
 אונטערצוהאַרבען. עס איז געווען יענע צייט ווען דער עקספּעדיטאָר פּאַבר-
 ציוס פֿאַר האָט אַריינגעקוקט דורכ'ן לעכיל פֿון שלאָס, צו זעהן, וואָס עס
 טוט דער קאַמיטעט פֿאַר געזעלשאַפֿטליכער זוכערקייט.
 לאָראַן באַס האָט צוגעשטעקט דאָס אויער צו דער טיר פֿון דער הינ-
 מער שטוב, וואו עס זענען געווען דאַנטאַן, מאַראַט און ראָבעספּיער. לאָראַן
 באַס האָט געדויענט מאַראַט'ן, אָבער ער האָט געהערט צום ביסקופ-קלוב.

II

כאַננאַ טעסטאַנטור וואַצע פֿער אומבראַם" 15).

דאַנטאַן האָט זיך אויפֿגעשטעלט און העפֿטיג אָבגערוקט זיין שטול.
 — הערט, האָט ער געשרייען. עס איז פֿאַרהאַן נאָר אַזוי דרינגענדע
 נויט — די רעפּובליק איז אין געפֿאַהר. איך וויל נישט קעגען קיין שום אַנדערע
 זאַך, ווי נאָר בעפֿרייטן פֿראַנקרײך פֿון איהרע פּינד. צו דעם צוועק זענען
 אלע מיטלען כּשר. אלע! אלע! אלע! ווען איך האָב צו טהון מיט פֿער-
 שירענע געפֿאַהרען, געהם איך אָן פֿאַרשירענע מיטלען, און ווען איך האָב
 פֿאַר אַלץ מוראַ, שמעל איך זיך אַלעמען ענטגעגען מיין געדאַנק איז אַלייב.
 זינדער מיט די האַלבע מיטלען, גידער מיט דעם שעמעווידיגען וואַקלעניש בשעת
 אַרעוואַלוציע. נעמעניס 16) איז נישט קיין שעמעווידיגע. לאָמיר זיין שרעקליך
 און נוצליך. קוקט דער העלפֿאַנט, וואו ער שמעלט זיין פּוּס? לאָמיר צעשמע-
 שערן דעם פּינד!

14) מאַראַט'ס צעטונג.

15) לאַמניש: מיט אַ היכער שטייט געשוואַרען זי זיך אויף די שאַטעניס" (טויטע)

16) נעטין פֿון נכּוּח.

— איך האָב גאַרנישט געגען דעם האָט אָבגעענטפּערט ראַבעספּיער מיט אַ וועלכע שטימט און צוגעגעבן:
די גאנצע פּראַגע איז נאָר, וואו איז דער פּינדר.
ער איז אין דרויסען, און איך האָב איהם אַרויסגעטריבען, האָט גע-
זאָגט דאָנאַטן.

— ער איז אינווייניג, און איך היט איהם, האָט געזאָגט ראַבעספּיער.
— און איך וועל איהם ווייטער טרייבען—האָט ווייטער געזאָגט דאָנאַטן.
— מען טרייבט נישט אַרויס קיין איבערלעבן פּינדר.
— וואָס דען טוט מען?
— מען ראָט איהם אויס.
— איך שטימ אײן—האָט מסכים געווען דאָנאַטן, און צוגעגעבן.
— איך זאָג אײך, ראַבעספּיער, ער איז אין דרויסען.
ער איז אויף דער גרענעץ, ראַבעספּיער.
— דאָנאַטן, ער איז אין וואַנדע.
— בערווינגט אײך, האָט געזאָגט אדרוטשע שטימ, ער איז אומשטום;
און איהר זענט פאַרלוירען.
דאָס האָט גערעדט מאַראַט. ראַבעספּיער האָט אָנגעקוקט מאַראַט'ן און
אָבגעענטפּערט:

— גענוג מיט די אַלגעמיינהייטען. איך וועל זײַן קורץ. אָט זענען
פאַקטען.

— פּעדאַנט! — האָט געברומט מאַראַט. ראַבעספּיער האָט אַרויפגעלייגט
די הענד אויף די אויסגעשפּרונגע פאַפּירען און ווייטער געזאָגט:
— איך האָב אײך נאָר וואָס דורכגעלעזען די דעפּעשען פֿון פּרויער דע
לאַ מאַרן (17) איך האָב אײך מיטגעטוילט די ידיעות, וועלכע עס האָט צוגע-
שטעלט זשעלאַמבר. דאָנאַטן, הערט זיך אײן, דער אויסלענדישער קרויע איז
גאַרנישט, דער אויסלענדישער קרויע איז אזוי ווי אַרומ'ן אויפֿן עלענבויגען;
דער בירגערקריג איז אזוי ווי אַ מכה, וועלכע פּרעסט די לעבער. פֿון דעם
אַלעס, וואָס איך האָב אײך געלייענט, קומט אָט וואָס אַרויס: די וואַנדע,
וועלכע איז בני אײצט געווען צעברעקעלט צווישען פּערשורדענע אָנפֿיהרער,
הויבט זיך אָן צו קאַנצענטרירען. זי וועט אײצט האָבען אײן איינציגען אַנ-
פֿיהרער ...

— אַ הויפט רײבער—האָט דאָנאַטן געמורמעלט.
— דאָס איז דער מענטש, האָט ראַבעספּיער ווייטער גערעדט.—וועלכער

(1) קאָמוסאַר פֿון קאַנווענט כּהם חיל, וועלכער האָט געקעמט אין צפֿון־פּראַנקרייך.

אין אויסגעשמינען נישט ווייט פון פאנאמאסאן דעם 2-טען יוני. איהר האָט געהערט, וואָס ער איז פֿאַר אַ חברה-מאַן און מערקט דאָס אייך אָן, און זײַן אַרויסשמינען שטעהט אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם אַרעסט פֿון אונזערע פֿאַר-שטעהער, אין באַיע, אין דעם דאָזיגען פֿערעמערישען קאלוואַדאָסער קרייז, (18) און אין דעמוועלבען טאָג, דעם 2-טען יוני.

— אין זײַער איבערפֿיהרען אין שלאָס פֿון קאַען, — האָט געוואָנט דאָנאָן. — איך רעזומיר ווייטער די דעפֿעשען, — האָט ראַבעספּיער ווידער גע-דערט. — די מלחמה אין די וועלכער אָרגאַניזירט זיך אויף אַ ברייטען מאַס-טאַב. אין דער וועלכער צייט גרײַט זיך אַענלישער דעסאַנט, וואַנדער אין ענגלענדער, דאָס איז דאָך ברעטאַן מיט ברוטאַניען. די הוראָגען פֿון פֿיניסטער דערען מיט דעמוועלבען (19) לשון וואָס טאַפֿינאַטבורען פֿון קאַרוואַליען. איך האָב אייך געוויזען אַ ברויף איבערנעכאַפֿט דורך פּיווע, וואו עס זאָגט זיך: צוזאַנגען געווענד רויטע מונדירען פֿונאַנדערנעטילט צווישען די פּויעריס, וועלען צוציהען הונדערט-טויזענד. ווען דער פּויעריס, אויפֿשטאַנד וועט זיין אין פֿולען ברען. וועלען די ענגלענדער מאַכען אַ דעסאַנט. עס איז דער פֿלאַן, פֿאַרשט איהם אויף דער מאַפע און פֿינפֿצעהן טעג אַרום וועט זיך שאַפֿען אַרױבער-אַרמעע פֿון דריי הונדערט-טויזענד מאַן, און גאַנץ ברעטאַן וועט אַרױפֿפֿאַלען אין די הענד פֿון פֿראַנצױזישען קעניג.

— דאָס הייסט פֿון ענגלישען קעניג, האָט זיך אָנגערופֿען דאָנאָן. — ניין, פֿון פֿראַנצױזישען, און דאָס איז נאָך ערגער, ווייל דעם אויס-לענדער קען מען אַרויסטרייבען אין משך פֿינפֿצעהן טעג און אַרױסצושטױסען צו מאַנאַרליע האָט מען בעדאַרפֿען אַכצעהן הונדערט יאָהר.

דאָנאָן, וועלכער זיך צוריק אַוועקגעזעצט, האָט אָנגעשפּאַרט די עלעני-פּויענס אָן דעם טיש, דעם קאַפֿ אַרומגענומען מיט די הענד און פֿערוויג-קען אין חלומות.

איהר זעהט די געפֿאהר, האָט געוואָנט ראַבעספּיער, וויסערע עלענט דעם וועג קיין פּאַריז.

דאָנאָן האָט אויפֿגעהויבען דעם קאַפֿ און אַרױפֿגעלענט זײַנע צוויי גראַבע פּויעסען אויף די מאַפע, אזוי ווי האַמערס אויף דער קאַוואַדלע.

(18) 2-טען יוני. דער טאָג, ווען מען האָט אַרעסטירט די וואַרנאָמיטען, וועלכע מען האָט אַרױפֿגעפּוהרט אין קאַען, דער אָנהײב פֿון טעראָר.

(19) הוראָגען און טאַפֿינאַטבורען, — אינדיאַנישע שטחים פֿון אַטאַקאַ, קאַרוואַליען — אַ פֿראַנצױזישען ענגלענד, פּויענס — אַ פּראַנצױזישען פֿראַנקרײַך.

ראַבעספיער, האָט ווערדען נישט אייפֿגעפֿענט דעם וועג קיין פֿארנו פֿאר די פֿרייסען.

— איז וואָס?

איז דאָס, אז מען וועט אַרויסטרייבען די ענגלענדער, ווי מען האָט די פֿרייסען אַרויסגעטרייבען.

און דאָנטאָן האָט זיך ווירער אויפֿגעהויבען.
ראַבעספיער האָט אַרויפֿגעלעגט זיין קאלטע האַנד אויף דאָנטאָנס צע-
היצער פֿויסט.

— דאָנטאָן, די שאַמפּאָן האָט נישט געהאַלטען מיט די פֿרייסען און ברעטאָן איז פֿאַר די ענגלענדער. צוריקצוגעהמען ווערדען, האָט געהייסען פֿיה-
רען אַ קריגע מיט אויסלאַנד; צוריקגעהמען וויסער הייסט פֿיהרען אַ בירגער-
קריגע.

און ראַבעספיער האָט צוגעמורמעלט מיט אַ קאלטען און טיעפֿען טאָן:

— עס איז אַ גרויסע נפֿקא מינה.

ער האָט צוגעגעבען:

-- וועט אײך צוריק, דאָנטאָן, קוקט זיך לײכער אײן אײן די מאַפע אַנשמאַט צו קלאַפֿען אויף איהר מיט די פֿויסטען. אָכער דאָנטאָן איז געווען שטאַרק פֿערוונקען אין זײַנע געדאַנקען.

— דאָס איז גוט— האָט ער אויסגעשרייען, — צו ווען די קאַטאַסטראַפֿע

אין מערב, ווען זי איז אין מורח. איך גיב אײך צו, ראַבעספיער, דאָס ענג-
לאַנד דראָהט פֿון אָקעאַן; אָבער שפּאַניען דראָהט דאָך פֿון די פֿירענעען, אָבער איטאַליען דראָהט פֿון די אַלפֿען, אָבער דײַטשלאַנד דראָהט פֿון רהײן. און אין דער ווייטענס געפֿינט זיך דער גרויסער רוסישער בער. ראַבעספיער, די געפֿאַהר איז אַראָב, און מיר געפֿיגען זיך אינוועניג. פֿון דרויסען די קאָ-
אַלציע אין פֿון אינוועניג— פֿעראַט. אין דרום געפֿענט סערוואַן אַ מײַער פֿון פֿראַנקרייך פֿאַר דעם שפּאַנישען קעניג. אין צפֿון געהט דיומוריע (18) אַרײַבער צום פֿינה. איבריגענס האָט ער גיבֿער בערדראָהט פֿאַרנו ווי האַלאַנד. די אַר-
מעע האָט שטאַרק געלויטען. ס'איז נישטאָ קיין אײן באַטאַליאָן, וועלכער האָט איצט מעהר ווי פֿיערהונדערט מאָן; דער מוסיגער צוויי ברוקען-רעגומענט איז געבליבען אינגאַנצען בײַ פֿינפֿהונדערט פֿופֿציג מאָן. די קאַנטר-מאַרשען פֿון קוסטין זענען מיר ווער פֿעדרעכטונג; איך בין חושד קוסטיניען, אז ער וויל

(18) פֿערדירען די שלאַכט בײַ גערוונד, האָט ער די גאַנצע שולד אַרויפֿגעוואָר-
פֿען אויף די צוויי-קאָמסאַרען בײַם מיליטער. בעה מען האָט איהם גערופֿען זיך צו
אַפֿרענטפֿען, האָט ער אַנגערעדט דאָס מיליטער זיך אַפֿצונועבען, וואָס האָט זיך איהם
נישט אינגעגעבען. אין ער איז טויטן אַרײַבער צום פֿינה.

ליעבער נעהמען דעם ריכען פראנקפורט ווי דעם נוצליכען קאברעניץ. אמת
 פראנקרייך קאן טאקס בעצאהלען פֿיער מיליאן רענטמיגס-קאמריבוזיען, וואָס
 פֿאַר אַ בערלינגער האָט עס אָבער אין פֿערנליך מיט דער פֿערניכטונג פֿון
 דעם עמיגראַנטען-נעסט (19) אַ פֿערראַט, וואָג איך. מעניץ איז געשטאָרבען
 דעם 18-טען יוני, און אָט איז קלעבער אלעין געבליבען. און דער ווייל
 וואַקסט ברוינשווינג אין כּחות און געהט פֿאַראַיס. ער שטעקט אויף די
 דיטשע פֿאַהן אויף אלע פֿערנומענע פֿראַנצויזישע פעסטונגען. דער מאַרגראַף
 פֿון בראַנדעבורג איז איצט דער שיערסריכטער פֿון אייראָפּא; ער פֿערנעהטט
 אינווערע פֿראַווינצען, און איהר וועט וועהן, ער וועט נאָך בערלין אויך
 צונעהמען; מען וואַלט געקאָנט מיינען, אז מיר ארבייטען פֿאַר בערלין. אויב
 עס וועט נאָך ווייטער אזוי געהן, און מיר וועלען נישט אָננעהמען קיין
 געגענטליכען, וועט אויסקומען, אז די פֿראַנצויזישע רעוואַלוציע איז געמאַכט
 געוואָרען נור לטובת פּאָסטדאָס; איהר איינציגער רעוולטאט וועט זיין צו
 פֿערנרעסערן די קליינע מלוכה פֿון פֿרידריך דעם 2-טען, און מיר וועלען
 האַבען גע'הרג'ט דעם קעניג פֿון פֿראַנקרייך צוליעב דעם קעניג פֿון פֿרייסען.
 און דער שרעקליכער דאָנטאָן האָט ארויסגעשאָסען מיט אַ געלעכטער.
 דאָס לאַכען פֿון דאָנטאָן האָט ארויסגערוּפֿען אַ שמויכעל ביי מאַראַטין.
 — יעדער פֿון אייך פֿאַהרט ארויס אויף זיין פֿערדעל; איהר, דאָנטאָן,
 האָט פֿרייסען, און איהר, ראַבעספּיער, האָט די וואַנדעע, און איך וויל אויך
 ארויסוואַגען מיין מיינונג. איהר וועט נישט די אמת'ע געפֿאַהר, און אָט איז
 זי: די קאפּען און שענקלעך. דער קאפּעע שוואַרץ איז אַ יאָקאָבינישער,
 דער קאפּעע פֿאַמען — אַ ראַיאַליסטישער, דער קאפּעע ראַנדע-וואַ פֿאַלט אָן
 אויף די נאַציאָנאַלע גוואַרדיע; דער קאפּעע לאַ פֿאַרט-סען-מאַרטען פֿערטיי-
 דינגט זי; דער קאפּעע פֿון דער רעגעניץ איז גענען ברוסיא, דער קאפּעע
 קאַראַצאַ איז פֿאַר, דער קאפּעע פֿראַקאָפּ שווערט ביי די'דער, דער קאפּעע
 פֿון פֿראַנצויזישען טעאַטער שווערט ביי וואַלטער; אין דער ראַטאָנאַ צווייט
 מען די באַנק-צעטלען; די קאפּעע אין דער פֿאַרשטאַרט סען-מאַרסאָ ברענען
 פֿון צאַרן, דער קא-ע-ע מאַנכ'י רעדט ארום די מעהל-פֿראַנגע, אינ'ם קאפּעע
 פֿאַר איז קולות מיט געשלעגען, אינ'ם קאפּעע פֿעראַן ושומען די פֿינאַנס-
 פֿליגען. דאָס איז אייגענטליך דאָס ערנסטע.

דאָנטאָן האָט שוין מעהר נישט געלאַכט. מאַראַט האָט כּסדר געשמ'י-
 כּעלט. עס איז אַ סך שרעקליכער דער שמויכעל פֿון אַ קאַרליק, ווי דאָס
 לאַכען פֿון אַ רייע.

(19) קאברעניץ איז געווען דער צענטער פֿון דער ראַיאַליסטישער אַפּוּגראַציע.

— איהר מאכט חזוק, מאראט? — האָט גערונגערט דאָנאָן.
מאראט האָט געקומען ווין בערהמטען קאָנוואַלסווען ציטער אין דער
האַנט, ווין שמייכל און פֿערשוואַנדען.

— אהא! איך דערקען אײך, בירגער דאָנאָן. דאָס האָט איהר מיך
דאָך אָנגערופֿען און קאָנווענט: „עפעס דאָרט אַ מאַראַט“. הערט זיך אײן,
איך בין אײך מוחל. מיר לעבען דורך אַ נאַרנישע צייט. אהא, איך מאַך
חזוק? אין דער אמת, וואָס פֿאַר אַ מענש בין איך דען? איך האָב גע׳מסר׳ט
שאַזאָ, איך האָב גע׳מסר׳ט פעטיאָן, קערסען, מאָרעטאָן, דיזלרניש-וואַלאַזע,
לינגאַניע, מענג באַנוויל, ושאַנסאַנע, ביראָן, לידאָן און שאַמבאָן. האָב איך
אפֿשר געהאַט אַ טעות? איך שמעק אויס דעם פֿעראַט אינױם פֿערדעמער
און איך געפֿין פֿאַר נויטיג אויפֿצודעקען דעם פֿערברעכער, אײדער ער און
נאָך ווין פֿערברעך בעגאַנגען. איך האָב אַ טבע צוזאַגען מיט אַ טאָג פֿריהער
דאָס, וואָס איהר זאָגט מיט אַ טאָג שפּעטער. וואָס האָב איך דאָס אַזויגט
געמאָהן בין היינט? איך האָב געפֿאַדערט, מען זאָל רעוואָלוציאָניזירען די
סעקציעס; איך האָב געהייסען אַראָבגעהטען די זינגלען פֿון צוויי-און-דרייסיג
טעקעס, איך האָב צוריק געפֿאַדערט די דימאָנטען, וועלכע האָבען זיך גע-
פֿינען אין די הענד פֿון דאָלאָן; איך האָב דערווייזען, אז די ברייטאָסטמען
האַבען געקומען פֿון קאָמיטעט פֿאַר געוועלשאַפֿטליכער זיכערקייט וויסע
בלאָנקען מיט בעפֿעהלען צו אַרעסטירען; איך האָב אויפֿמערקזאָם געמאַכט
אויף דעם, וואָס לינדע האָט נישט דערשריבען אינױם ראַפֿאָרט וועגען קאָ-
פעט׳ס פֿערברעך; איך האָב געשטימט פֿאַר דער בעשטראַפֿונג פֿונױם טיראָ,
אין מיטן פֿון פֿיר-און צוואַנציג שעה; איך האָב געשטעלט אַ פֿאַרשלאַנג מכה
די פֿערוואַנדעטע סאָלדאַטען; איך האָב פֿאַרגעפֿיהלט דעם פֿעראַט פֿון
דימוריע; איך האָב געפֿאַדערט, מען זאָל געהאָן הונדערט-טויזענד קרובים
פֿון עמיגראַנטען אלס זאַקלאַדניקעס פֿאַר די קאָמיסאַרען, וועלכע מען האָט
אַרויסגעגעבען דעם פֿינד; איך האָב פֿאַרגעשלאָגען, אז מען זאָל ערקלערען
אַלס פֿערדעמער יעדען פֿאַלקס-פֿאַרשמעהער, וועלכער וועט אַרױבערגעהן די
ראַנאַטקעס; איך האָב ענטדעקט די אינטריגעס פֿון דער דאָלאַנד-פֿאַרטיי,
בשעת די אונרוהען אין מאַרסעל. בירגער דאָנאָן! צוילעב וואָס האָט איהר
מיך גערופֿען צו דער בעראַמונג, אויב נישט אויסצוהערען מיין מיינונג? איך
האָב אײך דען געבעטען? עס הויבט זיך נישט אָן! און אויסערדעם האָב
איך גאַרנישט אזאָ שטאַרקען חשק צוויצען צוזאַמען מיט אַזעלכע קאָנטראַ-
רעוואָלוציאָנערען ווי ראַבעספּיער און איהר. אױבױגענס, איך האָב זיך בעי-
דאַרפֿט דערויף ריכטען. איהר דאָט מיך נישט פֿערשטאַנען, פֿונקט ווי ראַ-
בעספּיער, און ראַבעספּיער—פֿונקט ווי איהר. געפֿינט זיך דען נישט בײַ אונז

קיוו איינציגער מלוכה-מאן? מען דארף איך ערשט לערנען דעם אקף-בית
פון דער פאליטיק, מען דארף נאך פאר איך אונטערשמעלען דעם קמץ
אונטערן אלף, דאס, וואס איך האב איך געוואלט זאגען, איז טייטש: איהר
האט בידע א מעות, די געפאהר איז נישט אין לאנדאן, ווי עס גלויבט
ראבעספיער, נישט אין בערלין, ווי עס גלויבט דאנמאן; זי איז אין פארני-
זי איז אין דעם, וואס עס פעהלט אהרות, אין דעם רעכט, וואס יעדער
געהמט זיך צו שלעפען אין זיין זיט, אנהויבענדיג פון איך בידען; אין
דעם, וואס יעדער גייסט פערוואנדעלט זיך אין א שטייב, אין דער אנארביע
פון ווירען...

— די אנארביע! — האט דאנמאן איבערגעהאקט — ווער האט זי דען
אנגעמאכט, ווען נישט איהר?

מאראט האט זיך נישט אָבגעשמעלט.

— ראַבעספיער, דאנמאן, די געפאהר איז אין דער גרויסער צאהל
קאפעען, שענקלעך, קלובען, די געפאהר איז אינ'ם הונגער, די געפאהר
לייגט אין דער יוסטיץ, די געפאהר איז אין דעם פאפיר-געלד, וואס איז
שטארק געפאלען, אז בשעת עס איז אויף דער טעמפעל-גאס אראַבגעפאלען
א באַנק-צעמטל פון הונדערט פראַנק, האט א דורכגעהענדיגער אַרומאן זיך אָנ-
יערופען: עס לייגט זיך נישט דאס אייפצוהויבען. ביי די געלד-ספעקולאנטען
און די פאסקארזשעס, אט וואו די געפאהר שטעקט, צו וואס האט געטייגט
דאס אייפגענגען א שווארצע פֿאהן אויף דעם ראַטהויז!

איהר מיינט, אז איהר קומט אָב מיט דעם, וואס דער פרעזידענט פון
קאָנווענט לעגט ארויף א בירגער-קרוין אויפ'ן קאָפ פון לאַבערמעש, וועלכער
האט בעקומען איהן = און פֿערציג וואונדען ביי זשערמאנא? דאס זענען קאָמע-
דיעס און נאָרזשקייטען! א, איהר קוקט זיך נישט אום אויף פארני! א, איהר
אכט די געפאהר פון דערווייטענס בשעת זי איז אזוי גאָהנט, צי וואס נוצט
איך איער פאליצי, ראַבעספיער? איהר האט דאָך איערע שפּיאַנען, אין דער
קאָמונע, אינ'ם רעוואָלוציאָנערען מריבוואל, אינ'ם קאָמוטעט פֿאר געוועלשאַפט-
ליכע זיכערהייט, אינ'ם קאָמוטעט פֿאר געוועלשאַפטליכע רעמונג, וון איהר
זעהט, בון איך גוט אינפֿארמירט, אזוי וויססט! די געפאהר איז איבער איערע
קעפ, די געפאהר איז אונטער איערע פֿיס; אומעמום פֿערשווערונגען, פֿער-
שווערונגען, פֿערשווערונגען! די דורכגעהער אויף דער גאס לייגען זיך איינער
דעם צווייטען אויסצוגען פון די צייטונגען און שאַקלען צו מיט די קעפ; זעקס
וויינענד מענשען, צוריקגעקומענע עמיגראַנטען, פראַנטען און שפּיאַקס, זענען
בעהאלטען אין פֿעסער אין די קעלערס, אין די שפּיטלערס, און אויף די
הילצערנע גאָלעריעס פון פאלע—רוואַל; ביי די בעקערס שטעהען אָנאַקסעס;

די פרויען, טרעפערדיג וך בני די טהירען, פערברעכען מיט די הענד און זאגען: ווען וועט מען שוין האבען דעם שלום? איהר מענט איך גוט פערשליסען אינים ואל פנים עקוקטיווי-ראט, מען וויסט סי ווי-סי אלץ וואס איהר דערט דארט; און אלס בעווייז, ראבעספיער, וועל איך איבערחורין די ווערטער, וואס איהר האט געזאגט צו מען זשוסט: איהר האט געזאגט, אז בארבראו 20) היבט אן צו קריגען א ביילי, דאס קאן איהם שארען נאך בשעת'ן אנטלויפען. יא, די געפאהר איז אומעטום און איבערהויפט אין צענטר. אין פארני פערשווערען וך די, אמאליגע⁽²⁾ די פאטריאטען געהן בארפוס, די אריסטאקראטען, וועלכע מען האט ארעסטירט דעם 9-מען מערץ, זענען שוין בעפרייט, די לוקסוס-פערד, וואס האבען בעדארפען זיין איינגעשפאנט אין די הארמאטען ביים פראנט, בעשפריצען אונז מיט בלאמע אויף די נאסען. א ברויט פון פויער פונט קאסט דריי פראנק מיט צוועלף ס, און טעזאטער שפיעלט מען שמוציגע פיעסען, און ראבעספיער וועט שיקען דאנטאן צו דער תליה.

ו, נוו — האט געזאגט דאנטאן. ראבעספיער האט אויפגעקראום בע-טראכט די קארטע.

— און אמנוינסטען — האט מאראט שארף אויסגעשריען — דאר-פען מיר א דיקטאמאר, ראבעספיער, איהר וויסט, אז איך וויל א דיקטאמאר. — ראבעספיער האט אויפגעהויבען דעם קאפ. — איך ווייס, מאראט, איהר אדער איך. — איך אדער איהר, האט מאראט געזאגט. דאנטאן האט געברומט צווישען די צינהן: — א דיקטאטור, פרובט וך נאך!

מאראט האט בעמערקט, ווי דאנטאן האט ביי געקנייטשט דעם שטערן. — ווארט, — האט ער אויסגערופען. — נאך א לעצמע אנשטרענגונג! לא'מיר קומען צו א פערשטענדונג. די לאגע אינווערע איז דאס ווערט. האט מען וך דען נישט פערשטענדונג בנוגע דעם 31-מען מאי? די פראגע פון איינגקייט איז א סך ערנסטער, ווי די דאמאלסדיגע פראגע וועגען דעם זשי-ראנדינגום, וועלכער איז נאך א געבענוואך. עס איז דא א סך אמת אין דעם, וואס איהר זאגט; נאך דער אמת, דער גאנצער אמת, דער אמת'ער אמת איז דאס, וואס איך זאג. אין דרום, דער פערדעראליזם, אין מערב דער רא-יאלזום, אין פארני דער דועל צווישען דעם קאנווענט, און דער קאמינע; ביי די גרענעצען, קוסטינס ריקטורט און דער פערטאט פון דיומוריע, וואס בעדרייט

(20) א געוואונטער זשיראניסט, (21) אזוי פליגט מען דעספאטס לאפען די געוועזענע אדעליגע.

דאָס אלץ? א צעגלדערונג! וואָס בעדארפען מיר? די איינגקייט! דאָס איז
 אינווער רעטונג. נאָר לאַמיר זיך צוואַרלען. פאָרנו מוז געהמען אין זינע הענד
 די ליטונג פון דער רעוואָלוציע. פֿערלירען מיר א שעה, — קאָנען מאַרגען
 די וואַדער פֿערגעהמען אַרלעאן, און די פריימען פאָרנו. אין דעם בון איך
 מסכים מיט אײך, דאנטאָן יענע גיב איך אײך נאָך, ראַבעספיער. זאָר זײן,
 אַרױף דער שלום, די דיקטאטור איז נויטיג. לאַמיר אלע דריי געהמען די
 דיקטאטור אין אינווער הענד און מיר וועלען זײן די פֿאַרשטעהער פֿון דער
 רעוואָלוציע. מיר זענען די דריי קעפּ פֿון צערבער. פֿון די דריי קעפּ רעדט
 אײנער, דאָס זענט איהר ראַבעספיער; דער צווייטער ברומט, דאָס זענט איהר
 דאנטאָן...

— דער דריטער פייסט, — האָט געזאָגט דאנטאָן, און דאָס זענט איהר,
 מאַראַט. —

— אלע דריי פייסען, האָט געזאָגט ראַבעספיער.
 זי האָבען א רגע שטיל געשוויגען. דערנאָך האָט זיך ווידער אָנגעהויבן
 בען דער שמועס פֿיל מיט פֿינסטערע ערשטערונגען.
 — הערטו, מאַראַט, אײדער מיר האָבען חתונה, דארפֿען מיר זיך א
 פֿרייהער קענען. ווי אזוי זענט איהר געוואָהר געוואָרען ווענען דעם, וואָס איך
 האָב גערעדט צו סען-זשוסט?

— דאָס איז מיין זאך, ראַבעספיער.
 — מאַראַט!

— מיין פֿליכט איז אלץ צו וויסען און ווענען אלעם געוואָהר צו ווערען.
 — מאַראַט!

— איך האָב ליעב אלץ צו וויסען.
 — מאַראַט!

— ראַבעספיער, איך ווייס, וואָס איהר זאָגט סען-זשוסט, ווי איך ווייס,
 וואָס דאנטאָן זאָגט צו לאַקרואַ, פונקט ווי איך ווייס, וואָס עס קומט פֿאַר אויף
 קע דע מעאמען, אין פאלאץ לאַברוף, און דער הייל, וואו עס פֿערוואַלען זיך
 די גימפֿען פֿון דער עמינראַציע; פונקט ווי איך ווייס, וואָס עס קומט פֿאַר
 אין הייז דע מיר געבען גאַנעם, וואָס געהערט צו וואַלמעראַנוש, געוועזענעם
 פֿאַסט-פֿערוואַלער, וואו עס פֿלעגען אמאָל קומען מאָרן און קאזאַר. וואוהיין
 עס פֿלעגען דערנאָך געהן סיעס אין ווערניאָ, און וואוהיין מען געהט אײנ-
 מאַל אין דער וואָך. —

בעטאָנענדיג דעם, "מען" האָט מאַראַט געוואָרפֿען אַ בליק אויף דאנטאָן.
 — ווען ביי מיר אין דער האַנד וואַלט געלעגען כאַטש פֿאַר אַ גראַשען
 מאַכט. — האָט דאנטאָן אויסגעשריען — וואַלט פֿאַרגעקומען עפעס שרעקליכעס. —

מאראט האָט ווייטער גערעדט:

— איך ווײס, ראָבעספּיער, וואָס איהר רעדט, פּונקט זײַ אײך ווײס, וואָס עס איז פֿאַרגעקומען אײנ'ס טורם פֿון טאַמפּל, ווען מען האָט אזױ נומ אויסגעפּאַשעט לײדוויג דעם 16. אױבלױז אײנ'ס חודש סעפטעמבער האָבען דער וואָרף, די וועלפֿין און די וועלפֿעלעך אױפֿגעגעסען זעקס און אַכציג קױשען מיט פֿאַרושעכעס און אײן דערזעלבער צײַט איז דאָס פֿאַלק געשטאַרבען פֿאַר דױנגער. אײך ווײס דאָס, פּונקט ווי אײך ווײס, וואָס עס טוט זיך בײַ דער זענעם—הילער, די געלױכטע פֿון סילערי; און די באל-מעג פֿראַמירט דער אלטען סילערי; אלען די פֿאַרקעמען פֿונ'ם געלען סאַלאַן אויף דער נעיו-מאַטורען-נאַס; בױז און קערסען עסען דאָרט מיטאַג. סאַלאַדען האָט דאָרט געגעסען מיטאַג דעם 27-טען און מיט וועמען, ראָבעספּיער? מיט אײער פֿרײַנד לאַסורם.—

— פּוסטע רײד, —האָט ראָבעספּיער געמורמעלט. לאַסורם איז גאַרנישט

מיין פֿרײַנד.

און ער האָט צוגעגעבען פֿערטראַכט:

— דערױויל געפֿינען זיך אײן לאַנדאָן אַכצען פֿאַבריקען פֿון פֿאַרשע

באַנק-צעמלען.—

מאראט האָט ווייטער גערעדט מיט א רױנגער, נאָר לײכט צײַטרינגער

שטימ, וואָס האָט אָנגעוואָרפֿען אַ אַימה.

— איהר זײַט אַ פֿאַרקציע פֿון וויכטיגע טוער. יאָ אײך ווײס אַלע נישט

קוקענדיג אויף דעם, וואָס מען-זשוסט רױכט-אָן „מלױכה-סודות“.

מאראט האָט אױנטערגעשטראָבען דאָס וואָרט מיט אַ בעזונדערען אױס-

שפראַך, געקוקט אויף ראָבעספּיער'ן און געזאַגט ווייטער:

— אײך ווײס, וואָס מען שמועסט בײַ אײער טיש אײן יענע מעג, ווען

לעכא לאַרט אײן דאױר'ן צום עסען, וואָס עס קאָכט זײַן בעשערטע, עלי-

זאַבעט דיפֿלע, אײער צוקונפֿטיגע שווענערין, ראָבעספּיער. אײך בײן דאָס גרױ-

סע פֿאַלקס-אונ און קוק פֿון די טיעפֿענישען פֿון מיין קעלער. אײך קוק, אײך

הער, אײך ווײס, קלײניקע זאַכען גענוגען אײך. איהר ווערט פֿון זיך אלען

נתפעל. ראָבעספּיער לאָזט זיך בעוואונדערן פֿון דער מאַראַם דע שאַלאַבר,

די טאַכטער פֿון דעם מאַרקין דער שאַלאַבר וועלכער האָט דאָס געשפּיעלט

אין ווײסט מיט לײדוויג XV אײנ'ס אַווענד, ווען מען האָט אױסגעפֿעהרט דעם

מױט-אורטייל אויף דאַמיען(22). יאָ מען טראַגט הײך דעם קאַפּ. ראָבעספּיער

שטעלט זיך פֿאַר, און די געשױכטע וועט פֿעראױבניגען זײַן אַלױוען ראַק, וואָס

22) דאַמיען האָט געמאַכט אַ אַטענאַט אויף לײדוויג XV און אַקראַסל 1757; נאָך פֿיער ענינים קעגן האָט מען איהם געקערטעלט.

ער האָט גערטאָנען אין דער קאָנסטיטוציאָנע, אָדער דעם הימקל-בלאָהען אנצוג-
אויג'ס קאָנווענט. ער האָט דאָך זיין פּאַרטרעט אויף אלע וועגן פֿון זיין צימער... —
ראַבעספּיער האָט איבערגעשאַקט מיט אַ שטיק נאָך אַ רעהיגערע זיין
מאַראַט'ס.

— און איהר, מאראט, איהר האָט אייער בילד אין אלע אָבטרימטען. —
זי האָבען ווייטער גערעדט אין אַ מאָן פֿון אַ לייכטען שמועס, נאָר זיין
לאַנגזאַמקייט האָט נאָך בילטער אונטערגעשטראַלען די העפּטיגקייט פֿון די
ענטפּער'ן און שטעלונגערטלעך אין האָט צוגעגעבען אַ מין איראָניע צו דער
דראָהונג.

— ראַבעספּיער, איהר האָט אָנגערופֿען די וועלכע ווילען צעשמעטערן
די טראַנען, דאָן-קלאַטען פֿון דעם סענשילען געשלעכט.

— און איהר, מאראט, האָט נאָך דעם 4-טען אויגוסט געפֿאָדערט אויג'ס
נומער 559 פֿון אייער צייטונג, דער פֿאַלקספֿריינד — אז מען זאָל דעם
ארעל איבערלאָזען ווערע טוטלען. איהר האָט זיך אויסגעדרוקט: אַ פֿירשט
בלויבט המיר אַ פֿירשט.

— ראַבעספּיער, אויף אַ וויזונג פֿון 7-טען דעצעמבער, האָט איהר
פֿערטיידיגט דאָלאַנס פֿרוי געגען וויאָר.

— פּונקט ווי מיין ברודער האָט אייך פֿערטיידיגט, מאראט, בשעת מען
האָט אייך אַטאַקירט ביי די יאָקאָבינער. און וואָס בעווייזט דען דאָס? נאָרנישט.

— ראַבעספּיער, מען קאָן דעם קאָבינעט אין דער מיליטער, וואו איהר
האָט געזאָגט צו גאַראַנצן, אייך בון שוין מיעד פֿון דער רעוואָלוציע.

— מאראט, דאָ, אין דעם דאָזיגען צימער האָט איהר, דעם 29-טען
אָקטאָבער, אַרומגענומען באַרבאַרו.

— ראַבעספּיער, איהר האָט געזאָגט צו ביוואָ: די רעפּובליק, וואָס איז
דאָס אזוינס?

און איהר, מאראט, האָט אין דער נאַכט פֿאַר דעם 10-טען אויגוסט
געבעטען ביוואָ, ער זאָל אייך העלפֿען אַנטלויפֿען קיין מאַרסעל פֿערקלערעם
אלס אַ דושאַקיי.

— בשעת דעם גערעכטען משפט²³ האָט איהר אייך ראַבעספּיער, בע-
האַלטען.

— און איהר, מאראט, האָט אייך דאַמאָלסט בעווייזען.

— ראַבעספּיער, איהר האָט געוואָרפֿען אויף דער ערד דאָס רוימע הימקל

— יא, ווען אַ פֿערעטער האָט עס געהויבען אין דער לופֿטען. דאָס

(23) דער הסון האָט זיך דאַמאָלס געוואָרפֿען אויף די אַרעסטירטע און געטויט זיין.

וואס צירט דימוריע, שמוצט ראָבעספיערין.
 דאנטאן האָט זיך אַרײַנגעמישט, נאָר עס איז געווען ווי בױמאַלל אויפֿן פֿיער.
 — ראָבעספיער, מאַראַט, בערוהיגט אײַך.
 מאַראַט האָט נישט לױעב געהאַט, מען זאָל איהם אַנדערען דעם צױטשען
 פֿון דער רײַזע ביים נאַמען. ער האָט זיך אײַסגעדרעהט
 — און וואָס מױשט זיך דאָס אַרײַן דאנטאן?
 דאנטאן איז אויפֿגעשפרונגען.

— אין וואָס איך מױש זיך? אין דעם: מען דאַרף נישט קיין ברודער-
 מאַרד; מען דאַרף נישט דעם קאַמף צױושען צױו מענשען, וואָס דינען דעם
 פֿאַלק; עס איז גענוג די אױסלעגדישע קריגע, עס איז גענוג דער בירגער-
 קריגע און עס וועט שוין זײַן צופֿיעל אַ הױזליכע קריגע; און די דעוואָלוציע
 האָב איך געמאַכט און וויל בשום אױפֿן נישט מען זאָל מיט איהר אַנישק
 מאַכען. אָט אין וואָס איך מױש זיך.

מאַראַט האָט אָבעגענטפֿערט נישט אײַפהױבענדיג זײַן קול.
 — קלערט בעסער וועגען דעם ווי אָבצוגעבען דיין וחשבון.
 — אַ דיין וחשבון! — האָט דאנטאן אײַסגעשריען — געהט געהט
 איהם בי די אַרנאָגער בערנשפּאַלטען, אין דער בעפֿרייטער שאַמפּאַן, אין דעם
 ערוואָרבענעם בעלניען, אין די אַרמען וואו איך האָב פֿיער מאָל אונטער-
 געשטעלט מיין ברוסט פֿאַר די קילען; געהט פֿאַדערט איהם. בי דער תּלית
 פֿון דעם 21-טען יאַנואַר, ביים צעשמעטערטען טראָן, בי דער גליאַטיגע,
 — דער „אַלמנה“...

מאַראַט האָט איהם אַיבערגעהאַקט.
 — די גליאַטיגע איז אַ מירעל, אויף וועלכער עס ליעגט זיך, נאָר
 מען קאָן איהר נישט בעפֿרוכטען.

— פֿון וואָגען וויסט איהר דאָס? — האָט דאנטאן אָבעגענטפֿערט
 — איך וועל זי בעפֿרוכטען!

— מיר וועלען זעהן, האָט געזאָגט מאַראַט און ער האָט געשמײַעלט.
 דאנטאן האָט בעמערקט דעם שמײַעל.

— מאַראַט, — האָט ער אײַסגעשריען, — איהר זענט דער בעהאַל-
 מענער מענטש, און איך בין דער מענטש פֿון דער פֿרייער לופט און ליכטיגען
 טאָג. איך האָט דאָס לעבען, וואָס קרײַכט אויף אַלע פֿיער. מיר פֿאַסט נישט
 צו זײַן אַ קעלערואָרם. איהר וואוינט און אַ קעלער און איך אויף דער גאַס,
 איהר מירט אַלעמען אױס; און מיר קענען אַלע זעהן, און יעדער קאָן מיט
 מיר רעדען.

— פֿינער ביהור, ווילט איהר אפֿשר קומען צו מיר? — האָט טאָראַט געברומט.

און אויפהערענדיג צו שטיכלען, האָט ער מיט אַ ענטשיעדענעם טאָן געזאָגט:

— דאָנטאָן, גיט אָב אַ דין וחשבון פֿון די דריי—און דרייסיג טויזענד שטאָלער מיננים, וואָס מאַנטארען האָט אייך אַרויסגעצאָהלט אין נאָמען פֿון קעניג מיט'ן תירוץ אייך צו ענטשעדיגען פֿאַר דעם אַמט אַלס פּראָקוראָר אין שאַטלע.

— איך האָב געהערט צום 14-טען יולי 24, — האָט דאָנטאָן שטאָלע געזאָגט.

— און דער אוצר און די קרוין-דימאָסטען?

— איך האָב געהערט צום 6-טען אָקטאָבער 25.

— און די נכבות פֿון אייער, צווייטען איך, לאַקרואַ אין בעלניען?

— איך האָב געהערט צום 20-טען יוני 26.

— און די הילואות, וואָס איהר האָט געגעבען דער מאַנפֿאָסטיע?

— איך האָב אויפֿגעהעצט דאָס פֿאָלק בשעת דער קעניג האָט צו-דיקגעקעהרט פֿון וואַרען.

— און דער אָפּערן-זאַל, וועלכען טען האָט אויפֿגעשטעלט פֿאַר געלד,

וואָס איהר האָט צוגעשטעלט.

— איך האָב בעוואָפֿענט די פּאַרווער סעקציעס.

— און די הונדערט טויזענד ליוור פֿון די געהימע פֿאַנדען פֿון דעם

יופּטיי-מיניסטער?

— איך האָב געמאַכט דעם 10-טען אויגוסט 27.

— און די צוויי מיליאָנען געהימע אויסגאָבען פֿון דער פֿערוואַלונג,

פֿון וואַנען איהר האָט אַראָבענומען אַ פּיערמעל.

— איך האָב פֿערהאַלטען דעם פֿינד אין פֿערשטעלט דעם וועג די

קאָאָליציאָנס-קעניגע.

— איהר זענט אַ פּראָסטיטוטקע! האָט געזאָגט טאָראַט.

24 14-טען יולי—דער ערשטער פּאַרווער אויפשטאַנד אין דאָס פֿאָלד פֿון דער באַסטיל.

25 6-טער אָקטאָבער— דאָס פֿאָלק געפֿאַרט ווערסטל אין 1789 טען ברענגט דערווייג XIV קיין פּאַרוז.

26 20-טען יוני— דאָנטאָן און לאַקרואַ בעקומען 4 מיליאָן פּאַנס צו פֿוהרען די קרוג אין בעלניען.

27 10-טען אויגוסט 1792—דער אָנפֿאַל פֿון די פּאַרווער אויפֿן קעניגליכען פּאַלאַץ מיילדער.

— יא, האָט דאָנטאָן אויסגעשרייען מיט אַ שרעקליכען אויסדרוק, און
בין אַנאָסען-מירער, איך האָב פֿערקויפֿט מיין ליב, נאָר איך האָב געראַטעוּ
וועט די וועלט.

ראַבעספּיער האָט זיך אָנגעהויבען בייסען די גענעל. ער האָט נישט
געקאָנט נישט לאַכען און נישט שמוּכלען. עס האָט איהם געפֿעהלט דאָס
לאַכען — דאָנטאָנ'ס בליץ און דער שמוּכעל — מאַראַט'ס שטאָך.

— איך בין ווי דער אָקיוניס, האָט דאָנטאָן ווייטער געזאָגט; איך האָב
מיין אַפֿפֿליס און פֿלוט; ווען דאָס וואַסער פֿאַרט זעהט מען מיין דעק; ווען
דאָס וואַסער קומט-צו, זעהט מען מייןע כוואַליעס.

— אייער שוים, האָט געזאָגט מאַראַט.

— מיין שטורם, האָט געזאָגט דאָנטאָן.

און אין דערזעלבער צייט האָבען זיך סיי דאָנטאָן, סיי מאַראַט אויפֿ-
געשטעלט. מאַראַט האָט אויך אַרױסגעפֿלאַצט.

און אַשלענגעל האָט זיך פֿערוואַנדעלט אין אַ דראַקאָן.

— אַהאָ! — האָט ער אויסגעשרייען, — אַהאָ! ראַבעספּיער, אַהאָ! דאָנטאָן

איזר ווילט מיך נישט הערען! אַלזאָ, איך זאָג אײך, אײזר זענט פֿאַרלירען.

אייער פֿאַרזיךק האָט אײך צוגעפֿיהרט צו אונטערגליקטען ווייטער צו געהן;

אײזר האָט שוין מעהר קיין אויסוועג נישט; און אײזר בעגעהט זאָכען, וואָס

פֿאַרשאַכען פֿאַר אײך אַלע טירען אַחוץ די טיר פֿון קבר.

— דאָס איז אונזער גרויסקייט, — האָט געזאָגט דאָנטאָן און געהויבען

די פֿלייצעס

— דאָנטאָן, הויט דורך, — האָט מאַראַט געשרייען. ווערניאָ האָט אויך

געראַט אַ ברײט מײל, גראַבע ליפֿען און בלויע ברעמען; ווערניאָ אזו אויך

געווען געשטופֿעלט, ווי מראַבאָ און דוז דאָס האָט גאַרנישט געשטערט דעם

31-מען מאי 28) אַהאָ! דו הײבט די פֿלייצעס? אזא הײבען די פֿלייצעס קאָן

דער קאָפּ אַראַפֿפֿאַלען. דאָנטאָן, איך זאָג עס דורך, דײַן גראַבע שטייט, דײַן

אײַפֿגעבײַנדענער קראַוואַט, דײַנע וויילע שטײַוועל, דײַנע קליינע באַנקעטלעך.

דײַנע גרויסע קעשענעס, דאָס אַלע שמוּקט מיט לײַוועט.

(28) 31-מען מאי 1703 פֿאלען די פֿאַרווער אָן דעם קאַנווענט, נײַטען איהם צו
בערענען בעהער (דער אַרױסגעבֿער פֿון די פֿאַלקס-צײַטונג „פֿער דײַשקױן“) און לױט
פֿענאַנצער די קאַמיסיע פֿון די „צװעלף“ געשאַפֿען דורך די זשױרנאַליסטען צו קעמפֿען
מיט דער קאַטונע.

מראַבאָ, דער פֿעריינדענער פֿון קאַנסערוואַטיוס און סאָנאַרױז און אַנשאַנג פֿון
דער רעוואַלוציע.

ווערניאָ, דער אַפֿגױהער פֿון די זשױרנאַליסטען—בײַדע געגענענער רעדיקער.

ליוועט—אין געווען דער פרינדשאפטס-נאמען, וואס דאנמאן האט גע-
געבען דער ניליאנטיגע.

ער האט וויטער גערעדט.

— און וואס אנבעלאנגט דיר, ראָבעספּיער, ביטו אפילו אַ מעסיגער,
גאָר עס וועט דיר גאָרנישט העלפֿען. פּודער דיר, פּרייז דיר, פּויג דיר,
מאָד דיר פֿאַר אַ פּראָגנאָ, שער דיר, קאָס דיר, דו וועסט אזוי אויך געהן
אויפֿן פּלאַץ דע גרעו (29); לעו דיר די דעקלאַראַציע פֿון ברוינשווייג (30);
דו וועסט נישט בעסער בעהאנדעלט ווערען ווי דער קעניגסמערדער דאָס-
יאָן, און מען וועט דיר סיי-ווי-סיי שלעסען אויף דעם שאַנד-וואַגען.

— דאָס איז אַ קאָבלענצער ווידער-קילדו — האָט געזאָגט ראָבעספּיער
צווישען די צוויי.

— ראָבעספּיער, איך בין נישט קינעמ'ס עכאָ, איך בין דער געשרי-
פֿון אלעמען, אַ, איהר וקנט יונג, ווי אלט וקנט איהר, דאנמאן פיער-און-
דרייסיג יאָהר, ווי אלט וקנט איהר, ראָבעספּיער? דריי-און-דרייסיג יאָהר. און
איך האָב שטענדיג געלעבט, איך בין די אלטע מענשליכע לעדען, איך בין
אלט וקנס טויענד יאָהר.

— דאָס איז אמת, האָט געענטפֿערט דאנמאן, שוין וקנס טויענד
יאָהר, ווי קין האָט זיך קאָנסערווירט אין האַס, ווי אַ ושאַבע אין אַ שטח;
אַט, פּלאַצט דער שטח, קין שפּרינגט אַרויס צווישען די מענשען, און דאָס
איז מאַראַט.

— דאנמאן! — האָט מאַראַט אויסגעשרייען און און זינען אוינגען דאָס
זיך אָנגעצויגנען אַ בלאָה פּייערלי.

— וואָס איז דען? — האָט געפֿרעגט דאנמאן.

אזוי האָבען צווישען זיך געשמועסט די דריי פֿורלעבאָרע מענשען.
אַ שטרעם פֿון דונערן.

III

דאָס צימערן פֿון מיעפֿע סמרונגעס.

דער שמועס האָט אויפֿגעהערט; יערער פֿון די טוטאנען איז אויף אַ
היילע פֿערווינקען און זינע געדאנקען.

די לעבען פֿיהלען זיך בעאונרוהיגט פֿון די הירדעס. ראָבעספּיער איז
געוואָרען בלאָס און דאנמאן—רויט. עס איז זיך במדען דורכגעלאָפֿען אַ שוין

(29) פּלאַץ דען גרעו—וואו מען האָט אַנטגעבראָט די צום טויט-דעקלאַראַציע.
(30) דער ברוינשווייגער פּראָגנאָ האָט אַרויסגעגעבען אַ אויפֿרופֿ און נאָמען פֿון די
קעניג צום פּראַנציפּיען פֿאַרן.

דער מאראט'ס ווילדער בליק איז אויסגעלאָשען געוואָרען; אַ שטילקייט, אַ
בעפֿעהלער'ישער שטילקייט האָט זיך אויסגעגאָסען אויפֿ'ן פנים פֿון דעם דאָ-
זיגען מענשען, דעם שרעקליכען פֿאַר די שרעקליכסטע.

דאנטאָן האָט זיך געפֿיהלט בעזועגט; נאָר ער האָט זיך נישט געוואָלט
אונטערנעמען. ער האָט אויפֿסניי אָנגעהויבען:

— מאראט רעדט זעהר הויך וועגען דיקטאטור און איינגקייט, נאָר
ער פֿערמאָגט נאָר איין מאַכט— פֿונדערצושוידען.

ראָבעספּיער, אויפֿרעסענדיג זיינע שמאַלע ליפֿען, האָט צוגעגעבען:
— איך האָלט מיך ביי דער מיינונג פֿון אַנאָטארס'ס קלאָסן;⁽³¹⁾ איך

זאָג: נישט ראָלאַן, נישט מאראט.
— און איך זאָג, — האָט מאראט אָבגעענטפֿערט: נישט דאנטאָן און נישט
ראָבעספּיער.

ער האָט זיי ביינע שארף אָנגעקוקט און צוגעגעבען:
— ערלויבט מיר, דאנטאָן, איך צו געבען אַ עצה. איהר וענט ראָך

פֿערליבעט, איהר קלערט דאָך נאָכאמאָל חתונה צו האָבען, זייט פֿערנונלפֿיג
און מיטט איך נישט מעהר אין פֿאַליטיק.

אין צוריקגעהענדיג אויף אַ טריט צו דער טיר אַרויסצוגעהן, האָט ער
זיך געווענעט מיט די אונגלייכע ווערטער:

— אַדיע, מיינע העררען!
דאנטאָן און ראָבעספּיער האָבען דערפֿיהלט אַ אינגערליכען שוידער.

אין דער רגע האָט זיך טיעף אַן הינטעררונד פֿון דער שטוב אײַ-
געהויבען אַ שטיק און געזאָגט:

— דו ביסט אונגערעכט, מאראט. אלע האָבען זיך אויסגעדרײַט. בשעת
מאראט'ס אויסברוך, איז עמיץ אַרײַן דורך דער טיר פֿון הינטעררונד, פֿון

קיינעם נישט בעמערקט.
— דאָס ביסטו, בירגער סימורדען. אַ נויטען אָבער.

דאָס איז ווירקליך געווען סימורדען.
— איך זאָג, אַז דו ביסט נישט גערעכט, מאראט.

מאראט איז גרין געוואָרען, דאָס איז געווען זײַן אַרט בלאַס ווערען.
סימורדען האָט צוגעגעבען:

— דו ביסט נוצליך, אָבער ראָבעספּיער און דאנטאָן זענען נויטוועג-
דיג. פֿאַרוואָס זאָלסטו זיי סטראַשען? איינגקייט, איינגקייט, בירגער! דאָס

(31) אַ פֿרייטער באַראָן, נאטוראליזירט און פֿראַנקרייך בשעת די רעוואָלוציע, ער
האָט געגלויבט אין אַ וועלט-רעפֿובליק, אונטעקומען אויף דער גלוקשאַניג אַ דאָס
ראָבעספּיער'ן.

פֿאַלק וויל, עס זאל הערשען איינגקייט.
זיין ארטינקומען האָט געווירקט ווי קאלט וואסער, און פונקט ווי דאָס
אָנקומען פֿון אַ פֿרעמדען בשעת אַ פֿאַמיליען-סכסוך, האָט בערוהיגט, ווען
נישט דעם דעק איז וועגנעמטענס די אויבערפלעכע.
סימורדען איז צוגעגאנגען צום טיש.

דאנטאָן און ראָבעספיער האָבען איהם געקענט. זיי האָבען איהם אָפֿט
בעמערקט אין די עפענטליכע טריבונעס פֿונ'ם קאָנווענט, דעם דאָזיגען מעל-
טינגען מענשען, וועמען דאָס פֿאַלק האָט בעגריסט.
ראָבעספיער האָט פֿונדעסטוועגען, אלס פֿאַרמאָליסט, געפֿינגען פֿאַר נוי-
טיג צו פֿרעגען:

— בירגער, ווי אזוי זענט איהר ארעין?
— ער איז פֿון ביסקופ-קלוב, האָט געענטפֿערט מאַראַט מיט אַ שטיק.
וואו עס האָט זיך געפֿיהלט אַ מין הכנעה.

מאַראַט האָט זיך וועניג וואָס געמאַכט פֿון קאָנווענט, ער האָט אָנגע-
פֿיהרט מיט דער קאָמונע און מורא געהאַט פֿאַר'ן ביסקופ-קלוב.
דאָס איז אַ געווען פֿל ומן די אונטערשטע שיכטען זענען שטיי, קאָן
דער פֿאַלטישער טהער נאָך טעטיג זיין. אונטער דעם גרעסטען רעוואָלוציאָ-
ציאָנער אָפֿער געפֿונט זיך נאָך אַ קעלער, און הויבט זיך אָן דער קעלער
צו בעוועגען און געהט איבערוואַקסען איבער'ן קאַפּ פֿון פֿיהרער, — דאָן
ווערט דער דריטסטער רעוואָלוציאָנער אנרוהיג.

די געניאלטישע און די טונענד פֿון די גרויסע רעוואָלוציאָנערען זיענט
אין דעם, וואָס זיי קאָנען אונטערשיידען צווישען דער בעוועגונג וואָס קומט
פֿאַר צוליב פֿערזענליכע תאוות און דער בעוועגונג וואָס שטאַמט פֿון
פֿרינציפֿען.

דאנטאָן האָט געווען ווי מאַראַט בייגט זיך.
— אַ — האָט ער געזאָגט, דער בירגער סימורדען איז דאָ נישט
קיין איבריגער.

און ער האָט איהם אויסגעשטרעקט די האַנד.
— אַלואָ, — האָט ער צוגעגעבען, לאַימיר אויסטיישען דעם ביר-
גער סימורדען, אין וואָס עס האַנדעלט זיך דאָ. איך שטעל מיט מיר פֿאַר
דעם, באַרג, ראָבעספיער — דעם קאָמוטעט פֿאַר געוועלשאַפֿטליכער זיכער-
קייט, מאַראַט — די קאָמונע, סימורדען דעם ביסקופ-קלוב, זאל ער אונט
משפֿטין.

— זאל זיין, — האָט סימורדען ערנסט און פשוט געענטפֿערט — אין
וואָס געהט עס?

אין וואנדען! — האָט געזאָגט ראָבעספּיער.
— וואַנדען! — האָט סימורדען געזאָגט, — דאָס איז די גרויסע
דראָהונג. אויב די רעוואָלוציע וועט שטארבען, וועט דאָס געשעהן אַ דאנק
דער וואַנדען. איז וואַנדען איז שרעקליכער פֿאַר צעהן דייטשלאַנד'ס. אז
פֿראַנקרייך זאל לעבען, מוז מען הרג'ענען די וואַנדען.
מיט די עטליכע ווערטער האָט ער געוואונען אויף זיין זיט ראָ-
בעספּיער'ן.

ראָבעספּיער האָט איהם פֿונדעסטוועגען געשטעלט פֿאַלגענדע פֿראַגע:
— זענט איהר נישט אַ געוועזענער גלח?
סימורדענס גלח'ישער אויסזעהן האָט זיך גלייך געוואַרפֿען ראָבעספּיער'ן
אין די אויגען.

— יא, בירגער, — האָט סימורדען געענטפֿערט.
— וואָס מאַכט דען דאָס אויס? — האָט אויסגערופֿען דאָנאָן. ווען
די גלחים זענען נישט, זענען זיי מעהר ווערט, ווי די אַנדערע. אין אַ רעוואָלוציע-
צייטן-צייט, שטעלציען זיך איבער די גלחים אין בירגער, ווי די גלאַקען אין
מטבעות און האַר אַ זען.
— לאַמיר זיך אומקעהרען צו דער וואַנדען, — האָט איבערגעהאַקט
ראָבעספּיער.

— אַדואַ, — האָט געפֿרעגט סימורדען, — וואָס איז געשעהן? וואָס
טהוט זיך דאָרט אין דער וואַנדען?
אַט וואָס, — האָט געענטפֿערט ראָבעספּיער, זי האָט איצט בעקומען
אַ אָנפֿיהרער. באַלד וועט זי ווערען שרעקליך.
— ווער איז דער אָנפֿיהרער, בירגער ראָבעספּיער?
— דאָס איז דער געוועזענער מאַרקוז דע לאַנטענאַק, וועלכער האָט
זיך צוגעגעבען דעם טיטל „פֿריינד פֿון ברעטאַן“.

סימורדען האָט געמאַכט אַ בעוועגונג.
— איך קאָן איהם. איך בין בני איהם אַ גלח געוועזען.
פֿערקלערענדיג זיך אַ ווילע, האָט ער צוגעגעבען:
— ער האָט זיך פֿריהער מעהר פֿערנומען מיט פֿרויען, ווי מיט
מלחמות. דאָס איז אַ אלטער לעבמענש, ער מוז זיין פֿורכטערליך.
— שרעקליך, — האָט געזאָגט ראָבעספּיער — ער פֿערברענט דער-
פֿער פֿערענדיגט מיט פֿערוואַונדעטע, קוילעט די געפֿאַנגענע, שוסט די פֿרויען-
פֿרויען?

— יא, ער האָט צווישען אַנדערע געהייסען שוסען אַ מוטער פֿון דריי
קינדער. מען ווייסט נישט דעם ווייטערדיגען גורל פֿון די קינדער. אַ חוץ

אלעם איז ער קאפיטאן, און וויסט ווי א קריגע צו פיהרען.
 ווירקליך, — האט געענטפערט סימורדען. — ער האט אנטהיל גע-
 נומען און דער קריגע ביי האנאווער, די סאלדאטען פלענען דאן וואנען:
 דישעליע פון אויבען, לאנטענאק פון אונטען ווייל דער אמת'ער גענעראל
 איז געווען לאנטענאק.
 ראָבעספּיער האָט זיך אַ ווײַלע פּערטראַכט, דערנאָך האָבען זיי פּירע
 וויטער געשמועסט.

- אַלואַ, בירגער סימורדען, דער דאָוונער מענש איז אין וואַנדערע.
- ווי לאַנג שוין?
- דריי וואָכען.
- מען דארף איהם שטעלען אויסער דעם געזעץ.
- מען האָט עס שוין געטהון.
- מען דארף בעשטימען א פרייז פאַר זיין קאַפּ.
- מען האָט עס שוין געטהון.
- מען דארף צוואַנגען דעם, וועלכער וועט איהם לאַפען א סך געלד.
- ישט אין באַנקצעטלען, נאָר אין גאָלד.
- מען האָט עס שוין געטהון.
- מען דארף איהם גיליאַטינירען.
- דאָס וועט מען טהון.
- ווער?
- איהר.
- איך?
- יא, איך וועט מען דעלעגירען פון רעטונגס-קאמיטעט מיט פאַלי-

יאַכטען.

— איך געהם-אָן.
 ראָבעספּיער פלעגט שנעל אויסקלעבען מענשען; א גוטע מעלה פון
 מלוכה טאן. ער האָט אַרויסגענומען פון דער טעקע, וועלכע איז פאַר איהם
 געלעגען, א בלעטער פאפיער, וואו עס איז געווען אָבערדוקט:
 „פראנצויזישע רעפובליק, איינע און אונטערלאָבערע.
 קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפטיכע רעטונג.“
 סימורדען האָט ווייטער געזאָגט: יא, איך געהם-אָן. א פירטערליכער
 זאָגען א פורכטערליכען. לאנטענאק איז גרויזאם, איך וועל איך אזוי זיין,
 מלחמה אויף מיט מיט דעם דאָוונער מענשען. איך וועל בעפרייען פון
 אים די רעפובליק, אז נאָט וועט העלפען.
 ער האָט זיך אָבגעשטעלט און דערנאָך צוגעגעבען.

— איך בין א גלח; עס איז נישט צו קומן נפלא מינה, איך גלויב אין גאט.
 — גאט האט זיך פארעלטערט, האט געזאגט דאנאָן.
 — איך גלויב אין גאט, האט געזאגט סימורדען גלייכנילטיג.
 דער פּינסערער ראַבעספּיער האט אַנגעשמוג אַ שאַקעל געטהון
מיטן קאַפּ.

— נעבען וועמען וועל איך זיין דעלעגירט?— האט סימורדען
 געפּרעגט.
 — נעבען דעם קאמאנדיר פון דער עקספעדיציאָנס-אַבטיילונג, וועלכע
 איז ארויסגעשיקט געוואָרען געגען לאַנטערנאָן, נאָר, איך טוו איך מתרה
 זיין, אז ער שטאמט פּוּנים אדער.
 דאנאָן האט אויסגעשרייען:

— גאט איז ווידער אַ זאך, פון וועלכער איך לאַך זיך אויס. אַ אדער-
 מאַן איז וואָס? עס איז פונקט דאָס אייגענע ווי מיטן גלח. טויג ער, איז
 ער אויסגעצייכענט. דער אדער איז אַ פּאַראָדיסט, און אַ פּאַראָדיסט און
 דער צו אין יענער ריכטיג, איז נישט נויטיג.
 עס האט זיך דערהערט די ערנסטע שטימע פון סימורדען:
 — איהר האט אפשר רעכט זיין צו טרויען, אָבער דאָס פּאַלק האט
 קיין צוטרוי נישט, און עס איז נישט אומגערעכט, וואָס עס טרויט נישט.
 ווען די פּליכט ליגט אויפֿן גלח צו היטען דעם אדעלמאַן, איז די פּעראַנט-
 וואַרטליכקייט אַ דאָפּעלטע, און עס איז נויטיג, אז דער גלח זאָל זיין אונ-
 בינגאָם.

— געוויס, האט געזאָגט ראַבעספּיער.
 — און אונברחמנות'דיג.
 — איהר האט ריכטיג געזאָגט, בירגער סימורדען, האט זיך אָנגע-
 רופֿען ראַבעספּיער. איהר וועט האָבען צו טהון מיט אַ יוגען מאַן. איהר
 וועט האָבען איבערהאנד איבער איהם מיט דעם, וואָס איהר זענט צוויי
 מאַל אזוי אלט. מען דאַרף איהם פּוּהרען, דערפֿאַר אָבער וויסען, ווי מיט
 איהם אומצוגעהן. ווי עס זעהט אויס, האט ער מיליטערישע פּעהיגקייטען;
 אלע ראַפּארטען זאָגען עס עדות אין אַזין קול. ער געהערט צו אַ טייל פֿון אַ
 קאַרפּוס, וואָס איז אָנגעשטילט פֿון דער רהיין-אַרמעע און בעשטימט צו געהן
 קיין וואַנדעע. ער קומט פֿון דער גרענעץ, וואו ער האט פּערוואַנדערט
 מיט זיין אינטעליגענץ און טוט. ער פּוּהרט אויסגעצייכענט אַ עקספעדיציאָנס-
 אָבטיילונג. שוין פּונפֿצעהן טעג, וו ער האַלט אין מורא דעם מאַרקוין דע
 לאַנטערנאָן. ער שלאָגט איהם און פּעריאָגט איהם כסדר. עס וועט זיך ענדי-
 גען מיט דעם, דאָס ער וועט איהם צושטופֿען צום ים און דאָרט איהם

ארנווארפֿען. לאנטענאק איז כּוטרע ווי א אלטער גענעראל, און ער איז
חוצפה'דיג, ווי א יונגער קאפיטאן. דער יונגערמאן האט שוין זינע פֿינד
און נישט-פֿערגינגער. דער גענעראל-אדיוטאנט לעשעל איז איהם מקנא.
— דער דאזיגער לעשעל, — האט איבערגעזיסען דאנטאן, — וואָלט גערן
געוואָלט זיין היפטקאמאנדירן דערווייַל שלאָנט איהם שאַרעט.

— און ער וויל בשום אופן נישט, אז אַנאָדערער אויסער איהם זאָל
שלאָגען לאַנטענאָק'ן. דאָס גאַנצע אומגלוק פֿון דעם וואַנדעאישען קריגע
ליגט אין דער קנאה, אונזערע סאָלאַטען זענען שלעכט אָנגעפֿיהרטע העלדען.
דער יונגער קאָמאנדיר פֿון דער עקספּעדיציאָנס-אַבטיילונג האָט אַרײַן אַ
מעסער אין די זיטען פֿון לאַנטענאָק, שטויסט איהם צוריק און צוקלאַפט
איהם אָהן די ערלויבניש פֿון לעשעל. אזוי ווי לעשעל איז זיין שעת, מסרטי
ער איהם. צוויי מינונגען זענען פֿערהאן איבער דעם דאָזיגען יונגעמאן.
לעשעל וויל מען זאָל איהם שוּסען; פֿריער דע לאַ מאַרן-מען זאָל איהם
זאַכען פֿאַר גענעראל-אדיוטאנט.

— ווי מיר דאַכט זיך, האָט געזאָגט סימורדען, פֿערמאָגט דער דאָזיגער
ונגערמאן גרויסע מעלות.

— ער האָט אָבער אײַן חסרון, — האָט איבערגעזיסען מאַראַט.

— וועלכען? — האָט געפֿרעגט סימורדען.

— ער איז צו מילד, האָט מאַראַט געענטפֿערט. ער איז פֿעסט בשעת'ן
זאַמף, און דערנאָך ווײַך. ער איז מוחל. פֿעלפֿילטעט, פֿערטזיגט די
אַנעם, ראַטעוועט די פֿרויען און מעכטער פֿון די אַריסטאָקראַטען, געפֿרײַט
? געפֿאַנגענע און גלחים.

— אַ ערנסטער חסרון, — האָט געמורמעלט סימורדען.

— אַ פֿערברעך, — האָט געזאָגט מאַראַט.

— מאַנלעכעסמאָהל- — האָט געמיינט דאַנטאָן.

— אָפֿט, — האָט געמיינט ראָבעספּיער.

— כמעט שטענדיג, — האָט בעשטומט מאַראַט.

— ווען מען האָט צו טהון מיט די פֿינד פֿון פֿאַטערלאַנד, תמיד, —

זאָט געזאָגט סימורדען.

— און וואָס וואָלסטו געטהון מיט אַרעפּובליקאַטישען קאָמאנדיר, ווען

וואָלט בעפֿרייט אַראַיאַליסטישען קאָמאנדיר?

— איך וואָלט געהאַט די זעלבע מינונג וואָס לעשעל, אײַך וואָלט

הם געהאַטען שוּסען.

— אָדער גיליאַטינירען, האָט געזאָגט מאַראַט.

— לויט ווי ער וואָלט זיך אויסגעקליבען.

דאנטאן האָט אָנגעהויבן צו לעבן.

— פֿאַר מינעמוועגען זענען בייַדע גוט, האָט ער געזאָגט.

— דו ביסט זיכער, אז דו וועסט איהם פֿון די בייַדע נישט אויסמירען.

האָט מאַראַט געברומט צווישען די ציין.

אין זיין בליק האָט זיך איבערגעטראָגען פֿון דאנטאָן אויף סימורדען.

— אַלואַ, בירגער סימורדען, ווען אַרעפּובליקאנישער קאָמאָנדר ווערט

געשטראַכעלט, וואָלסטו איהם געהייסען אַרָאָבהאָקען דעם קאַפּ?

— אין פֿיער-און צוואַנציג שעה.

— אַלואַ, בין איך אין דער מינונג פֿון ראָבעספּיער, אז מען דאַרף

שיקען דעם בירגער סימורדען אלס דעלעגירטען קאָמוסאַר פֿון דעם קאָמיטעט

פֿאַר געוועלשאַפֿטליכע רעטונג ביים קאָמאָנדר פֿון דער עקספּעדיציע.

ציאָנס-אַבטאָלונג פֿונ'ם ים-ברעג, ווי הייסט ער, דער דאָזיגער קאָמאָנדר?

— ער איז אַגעוועזענער אַדעלמאַן, האָט ראָבעספּיער געענטפֿערט.

און ער האָט זיך גענומען אַדורכצובלעטערן זיין טעקע.

— נו, זאָל דער גלח היטען דעם אַדעלמאַן, — האָט געזאָגט דאנטאָן,

איך טרוי נישט אַגלח, וועלכער איז אַלזין; איך טרוי נישט אַ אַדעלמאַן,

וועלכער איז אַלזין; ווען זיי זענען אָבער צוזאַמען, האָב איך נישט קיין

מורא; איינער היט דעם צווייטען, און בייַדע האַלטען זיך גוט.

אויף סימורדענס ברעטען איז לייכט געווען צו בעטערקען אַ אינצופֿירן.

דענקט; נאָר געפֿונענדיג מסתמא, אז אין תּוֹך איז עס אַריכטיגע בעמער-

קונג, האָט ער זיך אַפֿילו נישט אומגעקעהרט צו דאנטאָן, און מיט אַ שטרענגע

שטימע געזאָגט:

— ווען דער קאָמאָנדר, וועלכען מען טרויט מיר אַז, מאַכט אַיין

פֿאַרשען טרויט, — טויט שטאַף!

ראָבעספּיער, זוכענדיג אין די פּאַפּיערען, האָט זיך אָנגערופֿען:

— אָט איז דער נאָמען. בירגער סימורדען, דער קאָמאָנדר, איבער

וועמען איהר וועט האָבען די גאַנצע פֿאַלמאַכט, אין אַגעוועזענער וויקאַמט,

און הייסט גאָווען.

סימורדען איז געוואָרען בלייב.

— גאָווען! — האָט ער אויסגעשרייען.

מאַראַט האָט בעמערקט סימורדענ'ס בלאַסקייט

— דער וויקאַמט גאָווען! — האָט סימורדען איבער'חור'ט.

— יא, האָט געזאָגט ראָבעספּיער.

— אַלואַ? — האָט געזאָגט מאַראַט, שאַרף אָנקוקענדיג סימורדען.

אַרבע האָט געהערשט אַ שטיל שוויגען.

— בירגער סימורדען, — האָט מאַראַט אָנגעהויבן, — געהט איהר אין
אויף די בערינגונגען, וועלכע איהר האָט אלץ געשטעלט, צו ווערן
דעלעגירטער קאָמיסאַר ביים קאָמאנדיר גאווען? איהר בעשטעהט?
— איך בעשטעה — האָט סימורדען געענטפערט.
ער איז געוואָרען וואָס אמאָל בלאַסער.

ראַבעספּיער האָט גענומען די פּערער, וועלכע איז פאַר איהם געלעגען.
און מיט אלענזאמער און קאַרקטער שריפט אָנגעשריבען אויפ'ן פּאַפּיר,
וואָס האָט געטראָגען פֿון אויבען אַ אויפֿשריפט: „קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפֿטליכע
רעטונג“, פיער שורות. ער האָט זיך אונטערגעשריבען, אויבערגעגעבען
דערנאָך די פּערער דאָנטאָנען, דאָנטאָן האָט זיך אונטערגעצויגענט, און מאַראַט,
וועלכער האָט קאָן אויף נישט אַראָבעלעזען פֿון סימורדענ'ס בלאַסען פֿנים,
האָט זיך אונטערגעצויגענט נאָך דאָנטאָנען.

— ראַבעספּיער, צוריקגעהענדיג דעם בויגען פּאַפּיער, האָט אָנגעשריבען
די דאָטע און עס אויבערגעגעבען סימורדען, וועלכער האָט דוכגעלעזען.
„איהר II פֿון דער רעפּובליק עס ווערט געגעבען די פּולע פּאַלמאַט דעם
בירגער סימורדען, דעלעגירטער קאָמיסאַר פֿון קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפֿט-
ליכע רעטונג ביים בירגער גאווען, קאָמאנדיר פֿון דער עקספּעדיציאָנס-
אַבטיילונג פֿון דער ים-ברעג אַרמעע.“

ראַבעספּיער. — דאָנטאָן. — מאַראַט.

און אונטער די אונטערשריפטען:

28, יוני 1793.

בשעת סימורדען האָט געלעזען, האָט מאַראַט איהם בעטראַכט.

מאַראַט האָט אין דער שטיבל ווי צו זיך אליין גערעדט:

— דאָס אַרץ וועט מען נאָך דאָר-ען בעפֿעסטונגען מיט אַדעקרעט
פֿונ'ם קאָנווענט, אָדער מיט אַספעציעלער פּעראַרדונג פֿון קאָמיטעט פאַר
געזעלשאַפֿטליכע רעטונג. עס בלייבט נאָך דאָ עפעס וואָס צו טהון.

— בירגער סימורדען, האָט געפֿרעגט ראַבעספּיער, וואו וואוינט איהר?

— אין האַנדעלס-הויף.

ג, איר וואוין דאָד איר דאָרט. — האָט געזאָגט דאָנטאָן. — מיר זענען

שכנים.

— עס איז נישטאָ קאָן אײַן רנע צו פּערלירען. — האָט זיך אָנגערופֿען
ראַבעספּיער. — מאַרגען וועט איהר בעקומען אַ בעפֿאַלמעכטונג, אונטערגע-
שריבען פֿון אלע מיטגלידער פֿון קאָמיטעט פאַר געזעלשאַפֿטליכע זיכערקייט
דאָס וועט זײַן אַ בעשטעטונג פֿון דער שליחות וואָס וועט בעשטימען
אײַער שטעלונג בײַ די דעלעגאַטען איז די אַרמעע, מיר ווײַסן, ווער איהר

זענט. אייער פולמאכטען זענען אונבעגרעניצט. און אייער האנד ליגט צו מאכען
גאנצען פאר גענעראל אדער איהם צושוקען אויף דער תליה. איהר וועט
האבען אייער אויפטרעג מארגען דריי א זינגער. ווען פארהט איהר?
- פיער א זינגער—האט געזאגט סימורדען.
און זיי האבען זיך צושטרט.
קומענדיג אהיים האט מארטט אַנגעזאגט סימאנען פֿוראר, אז ער
געט מארגען אין קאנווענט.

וויקטאָר הונגאַ

דאם 93-מע יאהר

יודיש: ד. א.

צווייטעס פּוּך.

36

2.

דער קאָנווענט

1.

מיר דערנענטערן זיך צו אַ הויכען שפיץ.
עס איז דער קאָנווענט.

דאָס איז ווערט שטאר, קוקענדיג אויף דעם דאָזיגען שפיץ.
עס איז נאָך קינמאל נישט ערשינען אויף דעם מעגשליכען האָר-וואַנט
צוואַס העכערעס.

עס זענען פֿאַרהאָן הימאלאיען-בערג און עס איז פֿאַרהאָן אַ קאָנווענט.
דער קאָנווענט איז אפֿשר דער העכסטער פונקט אין דער געשכעטע.
ווי לאַנג דער קאָנווענט האָט געלעבט, האָט מען זיך נישט אָפגעגעבען
פֿון קלאַרען דיִן וחשבון, וואָס דער קאָנווענט איז אוינס. די מענשען פֿון
יענער צייט האָבען אַרױסגעלאָזען פֿון אויג די גרויסקייט זײַנע, מען איז
געווען צופֿועל אָנגעשראָקען, מען זאָל קאָנען ווערען פֿערבלענדט. אלץ וואָס
איז גרויס וואַרפט-אָן אַ הייליגע מורא. בעוואונדערן מיטעלמעסיקייטען און
בערגלעך, איז לייכט; נאָר דאָס וואָס געפֿינט זיך צו הויך, אלץ איינס מען
דאָס זײַן אַ גרויסער מענש אָדער אַ גרויסער באַרג, אַ פֿערזאמלונג אָדער אַ
אייסטערלישקייט, ווען מען זאָל זײַ בעקיקען פֿון דער נאָהנט, שרעקט מען
זיך אָן. יעדער הויכער שפיץ זעהט אײס ווי איבערטריבען. דאָס קלעטערן
אין די הויכקייט מאַכט מער. עס פֿערפֿעהלט אָמעס ווען מען שטייגט-
אַרױף אויף די הויכע פֿעלזען, מען גליטשט זיך פֿײַס אַראָבשטייגען, מען
צעשערדיגט זיך אָן דעם אונגלײַכען באַדען, מען ער זײַן ווי שעהן. די שווי-
מענדע בערגשטראָמען דערצעהלען פֿון טיעפע תהומ'ען; די וואַלקענס פֿאַר-
דעקען די בערג שפּײַצען; דאָס אַרױפֿשטייגען שרעקט פונקט ווי דאָס אַראָב-
שפּײַצען. דערבער איז דאָס געפֿיהל פֿון שרעק שטאַרקער, ווי די בעוואונ-
דערונג. מען האָט אַ מאַרדעם געפֿיהל — אַנעקעל פֿאַר דעם גרויסען. מען
זעהט נאָר דעם תהום, און דערבער מערסט מען נישט די הויכקייט מען
זעהט דאָס אונגעהויערע. נאָר מען זעהט דאָס וואַונדערבאַרע.

אזוי האָט מען פֿריהער נעמשפּט דעם קאָנווענט. דעם קאָנווענט האָ-
 בען אָנגעקוקט קורצזיכטיגע; איהם, וועלכער איז געשאַפֿען געוואָרען, אז
 אַדלערס זאָלען איהם בעטראַכטען.
 איצט שטעלט ער זיך אויף פֿאַר און אַפֿערספּעקטיווע, און אויף דעם
 טיעפֿען הימעל און אַהעלער און טראַגישער ווייטקייט, ציילענט ער אָן דעם
 פּראָפּיל פֿון דער פֿראַנצויזישער רעוואָלוציע.

2.

דער קאָנווענט איז געווען דער ערשטער אויסדרוק פֿון פֿאַלק, דורך
 דעם קאָנווענט עפֿענט זיך אויף אַ גרויס ניי בלאַט, און עס הויבט זיך אָן
 די צוקונפֿט. יעדע אידעע פֿאָדערט אַפּאָסיגען מאַנטעל, יעדער פּרובירט
 פֿאָדערט זיין טעמפלע; אַ קירכע — דאָס איז גאָט צווישען די פֿיער וועגער.
 ווען דער קאָנווענט איז ענטשטאנען, איז די ערשטע פֿראַגע געווען. וואו
 איהם צו בעזעצן.

פֿריהער האָט מען אויסגעקליבען דעם מאַנעווע, דערנאָך די טיילע-
 ריע, מען האָט אַרביינגעשטעלט אַראָם מיט אַדעקאָראַציע וועלכע איז גע-
 מאַהלט געוואָהרען אין גראַהע פֿאַרבן דורך דעם קינסטלער דאוויד. די בענק
 זיינען געווען סימפּטריש אויסגעשטעלט, דן טריבונע פֿייערקאָנטינג,
 זייען עהגליך צו יאָטקע-קלעצלעך, גלייכווינקעלריגע קעמערלעך, וואו עס
 האָט זיך געשטופּט דער עולם, און וועלכע מען האָט אַנאָמען געגעבען
 עפֿענטליכע טריבונעס, רוימישע פֿאַרהאַנגען, גרינשישע דראַפּעריעס, און אין די
 דאָזיגע גלייכע ווינקלען אין ליניעס האָט מען איינגעאַרדענט דעם קאָנווענט;
 אין דער שטרענגער געאַמעטריע האָט מען דאָס אַרביינגעזעצט דעם שטורם.
 איבער דער טריבונע איז די פֿאַרם פֿון דער רויטער הימלעך אויסגעבאָרען
 געוואָרען אין גראַהע פֿאַרבן.

פֿון אַנהויב האָבען די ראַיאַליסטען אויסגעלאַכט דאָס רויט-גראַהע הי-
 טעל מיט דעם משונה'דיגען זאָל, דעם קאַרטאָנענעם דענקמאָל, דעם פּאַפּירע-
 נעם טעמפלע דעם בלאַטיגען און פֿאַרשפּינגענעם פּאַנטעאָן. ווי שנעל אָבער
 איז דאָס ראַיאַליסטישע לאַכען פֿערשוואַונדען געוואָרען. די זייען זענען
 טאַקע געווען פֿון פּאַס-ברעטער, דער באַלקען פֿון שנידעלברעטער, די באַרע-
 לייעפֿען פֿון קיט, די געזיממען פֿון יעדליגע האַלץ, די שטיינבילדער פֿון לייט,
 די מאַרטורען זענען געווען געמאַהלטע די וועגער פֿון ליניענדי; און דאָך
 האָט פֿרינקריך אין דעם צייטווייליגען בנין געשאַפֿען אייביגעס.

3.

נאָך דעם 10-טען מאי 1793, האָט זיך דער קאָנווענט פֿון מאַנעווע

אבערנערטראָנען אינ'ם טוילער־פאלאץ. דער זיצונגס־זאל, שוואַך בעל־ויב־
 טען, ביטאָג דורך די בלייכע פענסטער־און בינאָלט דורך די דונקעלע לאַט־
 מען, האָט געהאַט אין זיך עפעס נאָטמליכעס די האַלב־ע בעל־ויב־טונג האָט
 נאָך פֿערגרעסערט די נאָט־פֿינסטערניש; די זיצונגען ביי דעם שיין פֿון די
 לאַמפֿען זענען געווען אונזער־מליכע. מען האָט איינער דעם אנדערען נישט
 געזעהן; פֿון איין עק זאל צום צווייטען, פֿון רעכטס אויף לינקס, האָבען
 זיך אונזער־מליכע פֿינסטער געזערעלט איינע די צווייטע. מען האָט זיך געטראָג־
 פֿען און זיך נישט דערקענט. איינמאל האָט זיך לעניעלאַ, לויפֿענדיג צו דער
 טרובונע אָנגעשלאָגען אָן עמיצען. — ענטשולדיגט, ראָבעספּיער, האָט ער גע־
 זאָגט. — פֿאַר וועמען האַלט איהר מין? האָט געענטפֿערט אַ הויזער־ג שטימ. —
 ענטשולדיגט, מאַראַט, האָט זיך לעניעלאַ געלאַפֿט.

אונטען אויף רעכטס און לינקס פֿון פֿרעזידענט, זענען צוויי טרובונעס
 געווען רעזערווירט; ווייל, ווי עס זאל נישט וואונדערן, זענען אין קאָנווענט
 געווען פֿרויזלינג־רטע צושויער. די דאָזיגע טרובונעס זענען געווען די אייג־
 ציגע, וועלכע מען האָט דראַפּירט: אינמיטען פֿון אונטער־פאלקען האָבען צוויי
 גאָלדענע בראַסטען אויפֿגעהויבען די דאָזיגע דראַפּיער. די פֿאַלקס־טרובונעס
 זענען געווען נאָקעטע.

דאָס אַלין צוזאמען האָט געטראָנען אַ שטורמישען, ווילדען און דאָך
 רעגעלמעסיגען לאַראַקטער. דאָס קאָרעקטע אין ווילדען — דאָס איז אין אַ
 געוויסער מאָס די רעוואָלוציע. דער זאל פֿינגט קאָנווענט און געווען אַ
 פֿולשטענדיגער מוסטער פֿון דעם, וואָס די קינסטלער האָבען דערנאָך אָג־
 גערופֿען „די טעכטראַדער“; עס איז געווען מאַסיוו און אין דער
 זעלבע צייט ליכט צו צוברעכען. די דאָמאָלסדיגע האָבען געזעהן דאָס שעה־
 גע אין דער סימעטריע. דאָס לעצטע וואָרט פֿינגט רענעטאַנס־סמיל איז גע־
 ווען אַרויסגעזאָגט אונטער ליודוויג XV, דערנאָך קומט די רעאַקציע. מען
 האָט דאָס אַינדעלע געשטויסען ביי צום געשמאַקלאָזען, און די ריינקייט ביי
 צו דער לאַנגווייליקייט. עס הערשט אין דער אַרביטעקטור אַ פֿאַלשע צננעות,
 נאָך די פֿאַרבלענדענדע אַרגיעס פֿון פֿאַרמען און פֿאַרבען אינגס אַכטצעהנ־
 טען יאָרהונדערט, האָט זיך די קונסט פֿאַרגעשריבען אַ דיעטע און האָט זיך
 נאָר ערלויבט די גלייכע ליניע. די אַרט פֿון פֿאַרשריט איז דערגאנגען ביי
 צו דער סיאָסקייט, די קונסט דערפֿורט צו אַ סקעלעט—דאָס זענען געווען
 די פֿאַלגען. דאָס זענען די נעגאַטיווע זייטען פֿון דעם מין צננעות און צוריק
 געהאַלטענקייט; דער סמיל ווערט אזוי בעלאָדען, ביי ער ווערט דארט.

(3) מעטאָדער — אַ נאָמען פֿון אַ חודש אין דעם רעוואָלוציאָנערן קעלער־באָר.

או מען יאר לאזען אן א זיט די פערשידענע פאליטישע אויפגענונגען.
 און בלויז בעטראכטען די ארכיטעקטור פון דעם זאל, מוז אנטאפען א שוין-
 דער. מען דערמאנהט זיך ווי דורך א נעבעל דאס אלטע טעאטער, די לא-
 זשעס בעפוצט מיט נירלאנדעס, די סופיטען, אויסגעמאלט מיט גאלד אויף
 בלאהען, די געשלאפענע ליכטער, די וויראנדאלען מיט אדומאנטען-אָפּשניין,
 די פערשידענפארביגע טאפעטען, דעם איבערפליס פון אמאָרען און ניט-
 פען אויף דעם פארהאנג און דראפעריעס; די גאנצע קעניגליכע און גאלד-
 טע אינדוליע, געמאחלט, געשניצט און בעגאלדעט, וועלכע האָט פארפילט
 דעם דאָזיגען שטרענגען אָרט מיט איהר שמויכעל — און געקוקט האָט מען
 ארום זיך אויף די הארטע רעכטלינגע ווינקלען, קאלטע און שניידגע, ווי
 שטאהל.

. 4

ווער עס האָט געוועהן די פערזאמלונג, האָט שוין מעהר נישט גע-
 קלערט וועגען דעם זאל. ווער עס זעהט די דראמע. קלערט נישט וועגען
 טעאטער. עס איז שווער זיך פארצושטעלען עפעס מעהר פארמלאָזעס און
 עפעס מעהר ערהאבענעס. אמאסע פון העלדען, אסטארע פון נירויגע
 בריאום, ווילדע חיות אויף א בארג, שלאנגען אין א בלאָטע. דאָ האָבען גע-
 ווימעלט, זיך געשטויסען, פראָוואַצירט, בערראַהט, געקעמפלט און געלעבט
 די אלע קעמפער, וועלכע זענען היינט בלויזע שאַמענס.
 אטיטאנישע צעהלונג:

רעכטס, די וויראנדע, אלעגיאַן דענקער; לינקס, דער בארג, א גרוי-
 פע אטלעטען. פון איין זיט ברויסאָ, וועלכער האָט בעקומען דעם שליסעל
 פון דער באסטיליע; בארכארו, וועמען די מארסיליער זענען געווען געהאַרל-
 זאם; דער פאטאלער גארע, וועמען די קעניגין האָט א מאָל אין א נאכט,
 אין דעם טיילערע-פאלאץ געוויזען דעם איינגעשלאפענעם קרוינפרינג; גארע
 האָט אקיש געטהון דעם שטערן פּוּנ'ס קינד און האָט מיטגעהאַלפּען אראָפּ-
 האקען דעם פאָטערס קאַפּ; לאָז-דיופּרע, וועלכער נאָכדעם ווי א ווירנאָליסט,
 האָט איהם אָנגערופּען רוצח האָט ער דעם ווירנאָליסט פאַרבעטען אויף
 מוּטאָג, זאָגענדיג: „איך ווײַס, אז דורך דעם וואָרט „רוצח“ מײַנט מען א
 מענשען, וועלכער דענקט נישט ווי מײַן. יעקב דיופּאָן, דער ערשטע, וועל-
 כער האָט אויסגעשרינען: „איך בין א אטעאָאיסט“, אויף וואָס ראָבעספּיער האָט
 געענטפּערט: דער אטעאָאיזם איז א אַרויסטאַקראַטישע זאַך.“ לאַסרוס, וועלכער
 האָט אַױסגעזאָגט אזא מערדער־שען ווערטעל: „וועה צו די דאנקבאַרע פּעל-
 קער!“ איז וועלכער האָט זיך בײַ דער תּלּיּה אלבן סוּתּר געוויזן דורך די

שטאָדענדיג ווערמער, וואָס ער האָט געוואָרפֿען די מיטגלידער פֿון באַרג; מיר
 שטארבען, ווייל דאָס פֿאַלק שלאָפֿט; איהר וועט שטארבען, ווייל דאָס פֿאַלק
 וועט אויפֿוואַכען. מערסיע, דער מחבר פֿון די פֿאַרזייער בילדער, וועלכער
 האָט אויסגעשרייען: „אלע קעניגע האָבען דערפֿיהלט אויף זייער קארק דעם
 21-טען יאָנואַר. דער זשורנאַליסט קאַראַ. וועלכער אַרױפֿגעהענדױג אויף דער
 תּלױה האָט געזאָגט צום תּלױן:

„ס'איז פֿונדעסטוועגען אַ שאַר צו שטארבען, איך וואָלט געוואָלט זעהן
 די פֿאַרמוצענג.“

פֿון דער צווייטער זײַט — סען-זשוסט, אַ בלאַסער, מיט אַ גירדיגען
 שטערן, מיט רעגעלמעסיגע געזונטס-זיגען, אַ מוסטישען אויג, טיעפען טרוי-
 ער, דרײַ-אין צוואַנציג יאָהר אַלט; מערלען דע טײַטנווױל, וועמען די
 רײַטשען האָבען אָנגערופֿען „פֿײַער-טײַוועל“; זשאַנאַ, וועלכער האָט גע-
 ענטפֿערט, ווען מען האָט זיך געקלאָגט אויף די נאַקעטקײַט פֿון די אַרעס-
 טורמע, די ווילדע ווערמער; די תּפֿיסה איז אַ קלייד פֿון שטיין, לעך-
 זשאַנדל, וועלכער איז געווען דער קצב פֿון דער פֿראַנצויזישער רעוואָלוציע,
 ווי פֿריער איז געווען דער קצב פֿון דער ענגלישער רעוואָלוציע;

קום נאָר, איך וועל דיך דער'הרג'ענען! האָט ער אויסגעשרייען צו
 לאַנזשיווינגע, אויף וואָס לאַנזשיווינגע האָט געענטפֿערט: — די מוט אָבער
 פֿריהער דורפֿיהרען אַ דעקערט, וועלכער וועט בעשטימען, אז איך בין אַ
 אָקס. און און דער שפיץ פֿון דער דאָזיגע גרופֿע אַ מיראַבאַ, וועלכער
 האָט געהיטען — דאַנטאָן.

און און דער זײַט פֿון די צוויי לאַנערן, האַלטענדיג זײַ בײַדע אין מורא,
 איז געשטאַנען אײַן מענש — ראַבעספּיער.

5.

אונטען האָט זיך געבויגען די שרעק, וועלכע קאָן זײַן אַמירעל, און
 די מורא, וועלכע איז געײַן. זי האָט זיך געבויגען אונטער די לײַדעני-
 שטאַפֿען, אונטער דעם העלדענמוט, אונטער דער אָפֿפֿערױליגקײַט, אונטער
 דעם צאַרן — אַ טריבער געדראַנג פֿון מענשען אָהן נעמען. דער אונטערשטער
 דעק פֿון דער פֿערוואַלונג האָט געהיטען לאַ פֿלען (פֿלאַכער שטח). דאָ
 האָט זיך געפֿינגען אלע, וואָס וואַקעלט זיך; די מענשען, וועלכע צווייפֿלען,
 זײַנען נישט נישט, זייער, זייער זיך צוריק. לעגען-אָב, וואַרטען — יעדער אַמירעל-
 מורא האָבענדיג פֿאַר עמיצען. דער באַרג דאָס זענען געווען די אויסדער-
 וועהלטע; לאַ פֿלען — דער המון. לאַ פֿלען האָט זיך צוואַמגעגעפֿאַסט און
 זיך אויסגעשפּראַכען אין סעס.

ס'יטעם, א טיעפער מענטש, וועלכער איז געווארען הויל. ער איז שטעהן
 געבליבען ביים דריטען שטאנד און האט זיך נישט געקאנט דערהויבען צום
 פאלק. דער גורל פון מאנכע נישטער איז, אז זיי זאלען בלייבען שטעהן
 אינמיטען וועג. ס'יטעם האט אנגערופען מיט'ן נאמען טינגער ראבעספיערן,
 וועלכער האט איהם גערופען (קראט). דער מעטאפ'וויקער איז דערנאנגען
 נישט צו דער חכמה, נאר צו דער קלוגשאפט. ער איז דער הילפטאן און
 נישט דער דינגער פון דער רעוואלוציע. עס זענען פארהאן דענקער, וועלכע
 זענען קעמפלער; עס זענען אויך פארהאן דענקער, וועלכע ווילען לעבען,
 און די דאוויגע האבען געהאלטען מיט ס'יטען
 פ'עסער מיט'ן בעסטען וויין האבען זייער אבשוים. אונטער דער פלען
 איז נאך געווען דער זומפ. א מיאוס געמיוועלעך, פון וואנען עס האט זיך
 ארויסגעזעהן דער ענאיום. דא האט געציטערט די שטומע ערווארטונג פון די
 שרעקעדיגע. עס איז נישט פארהאן עפעס געמינגערעס. זיי האבען געהאט
 אלע שאנדען און ראביי קיין שום בושה; נאר בעהאלטענער בעס; און א
 עמפערונג אונטער דער קנעכטשאפט. זיי זענען געווען ציניש דערשראקען
 זיי האבען געהאט דעם מוט פון נידערטרעטיגער פחדנות; זיי האבען
 בעסער געוואלט די זשיראנדע און אויסגעקליבען דעם בארג. דער אויסגאנג
 איז פון זיי געווען אבהענדיג, און זיי האבען זיך גענייט צו דער זיט,
 וועלכע האט געהאט מעהר אויסוואלטען אויף ערפאלג. זיי האבען אלץ אויב
 מערשטיצט אוי לאנג, ביז זיי האבען אלץ נישט אומגעווארפען. זיי האבען
 אינסטינקטיוו געגעבען דעם דעזידירענדען שטיים אלץ, וואס האט זיך גע-
 וואקלט. זיי זענען געווען די צאהל, זיי זענען געווען די קראפט, זיי זענען
 געווען די מורא. פון דאנען קומט די חוצפה פון דער נידערטרעטלינגקייט.
 פון דאנען קומט דער 81-טער מאי, דער 11-טער ושערמינאל, דער
 9-טער מערמידאר-טראנעריעס פערקניפטע דורך ריעזען און אויפגעקניפטע
 דורך קארליקעס.

1.6

די דאוויגע מענטשען, פיל מיט יידישענשאפטען, זענען געווען צונויפ-
 געמישט מיט מענטשען בעלי-חלומות. די אוטאפייע איז דא געווען אין אלע
 איהרע פארמען: אין דער קריגס-פארם, וועלכע האט דערלאזען די תליה און
 אין א אונשולדיגער פארם, וועלכע האט אבגעשאפט דעם מייט-שמראף; א
 געשעפענסט פאר די מיראנען; א מלאך פאר די פלעקער. געבען די קעמפלענדען
 נייטער האבען זיך געפונען נייטער, וועלכע האבען און זייערע מוחות גע-
 האט דעם פרייען; און מוח, קארנא, האט געבוירען פיערעזעהן ארמעגען אג'.

אנדערער טוח, ושאן דעברו, האָט געטראכט וועגען אַ אַרױקלעכע דעמאָ-
 קראַטישע פֿעדעראַציע. צווישען די היציגע בערעדזאמקייט, צווישען די הויך-
 שריינדע און שעלטענדע שטימען האָבען זיך געפֿונען פֿרוכטבארע שוויגער.
 לאַ קאנאל האָט געשוויגען און צוזאמענגעשטעלט אַ פלאַן פֿון נאַציאָנאַלער
 געזעלשאַפֿטליכער ערציהונג; לאַנטענא האָט געשוויגען און געשאַפֿען די פֿאַלקס-
 שולען; רעוועליער-רעפּאָ האָט געשוויגען און געחלומט וועגען דער הויבען
 די פֿילאָזאָפֿיע צו דער מדרגה פֿון אַ רעליגיע. אנדערע האָבען זיך בעשעפֿ-
 טיגט מיט קלענערע אָבער פֿראַקטיווערע פֿראַגען. אַרטיסטען, רעדנער, נביאים,
 מענטשן-רעווען, ווי דאנטאן, מענשען-קינדער ווי קלאַמאָ, גליאדאטאָרען און
 פֿילאָזאָפֿען—אַלץ איז געגאנגען צום זעלבען ציעל — צום פֿראַגרעס. עס איז
 נישט געווען קיין זאך, וועלכע זאָל זי שמערען. די גרויסקייט פֿון קאָנווענט
 איז בעשטאנען אינ'ם ווען דאָס ווירקליכע אין דעם, וואָס די מענטשן האָבען
 אָנגערופֿען אונטערגלעכקייט. אויף אַינעם פֿון די עקסטע פֿונקטען האָט דאָ-
 בעספיער געווענדעט זיין בליק אויף דאָס רעכטן אויף דעם צווייטען עקסטען
 פֿונקט האָט קאָנדאָרסע געווענדעט זיין אויג אויף די פֿליכט. קאָנדאָרסע און
 געווען אַ מענש פֿון חלומות און קלאַרע געדאַנקען; ראָבעספיער איז געווען
 אַ מענש פֿון אויספֿיהרענדער טהאַט; און אין די לעצטע איבערקעהרענישען
 פֿון פֿעדעלשטרעט געזעלשאַפֿטען, הייסט אַפֿטמאַל אויספֿיהרען — אויסראַטען.
 די רעוואָלוציעס האָבען צוויי וועגען: איינער אַרױפֿצושטייגען און דער צוויי-
 טער אַרױפֿצושטייגען; און די וועגען פֿיהרען שטאַקווייז דורך אַלץ צייטען
 פֿון יאָהר, פֿונ'ם קאלטען אייז ביז צו די בלומען.

יעדע פֿון די געגענדען שאַפט מענטשען, וועלכע פֿאַסען פֿאַר איהר
 קלימאַט, אָנהויבענדיג פֿון די וועלכע לעבען אויף דער זון ביז די וועלכע
 לעבען צווישען דונערן.

7

מען האָט זיך אָנגעוויזען אַ ווונקעל, וואו עס זענען געוועסען, לעגענדי-
 גען ביי-עלענדיגען, די זיבען פֿאַרשטעהער פֿון דער האָט-גאָראָן, וועלכע
 זענענדיג גערופֿען די ערשטע אָבזושטימען וועגען גורל פֿון לודוויג דעם
 16-טען, האָבען געענטפֿערט איינער נאָך דעם צווייטען: מאַרל — טויט, —
 דעלמאַ: טויט, — פֿראַזשאַן: טויט, — קאַלע: טויט, — עראַל: טויט, — זשוליען:
 טויט, — דעזאַבי: טויט. אַ אַייביגער ווידערקלאַנג. וועלכע פֿיעלט אָן די גאַנצע
 געשױכטע.

מען האָט אָנגעוויזען מיט די פינגער, אין דער רוישיגער מענגע פֿון
 פֿנימ'ער, אויף אַם די אַלע מענטשען, פֿון וואַנען עס איז אַרױסגעגאַנגען דער

ליארם פון דער טראנישער אַבשטימונג. פאנאנעל, וועלכער האָט געזאָגט:
 „טויט, אַ קעניג איז נור דורך זיין טויט נוצליך.“ מילאָ, וועלכער האָט גע-
 זאָגט: „ווען דער טויט וואָר נישט געווען עקזיסטירען, וואָלט מען איהם דער-
 פֿען היינט ערפֿינדען.“ דער אלטער ראַפֿראַן דיו טרויע, וועלכער האָט גע-
 זאָגט: „שנעל דעם טויט.“ גופילאָ, וועלכע האָט אויסגעשריען: „די רגע וואָר
 זיין די תּלּיה. די לאַנגזאַמקייט מאַכט דעם טויט נאָך שווערער.“ סיעם,
 וועלכער האָט קורץ געענטפֿערט: „טויט.“ טיוריאָ, וועלכער האָט דעם אויפֿ-
 רוף צום פֿאַלק, וואָס ביוואָ האָט פֿאַרגעשלאָגען, אָנגעוואָרפֿען מיט די ווער-
 טער: „וואָס! פֿערציג טויזענד גערובֿטען! אַ פֿראַצעס אָהן אַ סוף! דער קאַפּ
 פֿון לודוויג דעם 16-טען וועט איבער דער צייט נראָה ווערען, אירער ער
 וועט אַראָבפֿאַלען.“ אויגוסטען-באָן ראָבעספּיער, וועלכער האָט נאָך זיין פֿרוי-
 דער אויסגעשריען: „איך אָנערקען נישט אזאַ מענשליכקייט, וועלכע דער-
 דריקט פֿעלקער און איז מוזל דעספֿאָמען. טויט די פֿאַדערונג אָבצולענען—
 הייסט האַרבען דעם רוף פֿון די טיראַנען אָנשטאַט פֿון דעם פֿאַלק.“ פֿוס-
 דואר, וועלכער האָט געזאָגט: „מיך גרוילט די פֿערגיסונג פֿון מענשען-בלוט,
 נאָך דאַס בלוט פֿון אַ קעניג איז נישט קיין בלוט פֿון אַ מענשען. טויט.“
 זשאַן-באָן-סענט-אַנדראַע, וועלכער האָט געזאָגט: „ווי לאַנג דער טיראַן לעבט,
 איז נישט פֿאַרהאַן קיין פֿריי פֿאַלק.“ לאַ וויקאַמטעריע האָט פֿראַקלאַמירט
 אזאַ פֿאַרמולען: „אויז לאַנג ווי דער טיראַן אַמעמט, ווערט די פֿרייהייט דער-
 שטיקט. טויט.“ שאַטאַ נעף ראַנדאָן, וועלכער האָט אויסגעשריען: „טויט לודוויג
 דעם לעצטען.“ גיזאַרדען, וועלכער האָט אַרויסגעזאָגט אזאַ וואונד, אז מען
 יאָר דעם קעניג טויטען אויף דעם אומגעדרעהטען טראָן. מעליע, וועלכער
 האָט געזאָגט: „מען וואָר אויסשמירדען, אום צו שטיצען אויף דעם שונא, אַ
 האַרטאַט פֿונ'ם קאַליבר פֿון לודוויג דעם 16-טענס קאַפּ.“ און די וועניגער
 שטרענגע, ווי זשאַנטילי, האָבען געפֿאַדערט אייביגע תּפּיסה, וויל, נאָך אַ קאַרל
 1-טען קומט אַ קראַמיוועל. באַנקאַל, וועלכע האָט געזאָגט: „פֿון לאַנד פֿער-
 טרייבען.“ איך וויל זעהן דעם ערשטען קעניג אין דער וועלט,
 פֿער'משפּט צו פֿערדינען דורך אַ בערוף זיין ברויט.“ אלבוי פֿאַדערט אַרויס-
 צוטרייבען, בכדי דער דאָזיגער לעבעדיגער שאַטען וואָר געהן וואַנדערן אַרום
 די טראָגען. שאַלייאָן: „וואָר ער לעבען. איך וויל נישט מאַכען קיין סתּ. פֿון
 וועמען רויס וועט מאַכען אַ הייליגען.“
 בשעת די אויסשפּרוכען זענען געפֿאַלען פֿון די שטרענגע ליפּען, איינער נאָך
 דעם אנדערן, און ויך צושפּרייט אין דער געשליכטע. האָבען אויף די טרייבנעס, דע-
 קלאַטירטע און אויסגעפּוצטע פֿרויען געזעהלט די שטימען, האַלמענדיג אַ ליסכע
 אין דער האַנד און אַריינגעשטאַכען שפּילקעס אינסער יעדער אַבשטימונג.

וואו עס איז אריינגעטרעטען די טראגעדיע, דאָרט בלייבט דער גרויס
און דאָס רחמנות.

בעטראַכט מען דעם קאָנווענט, אין וועלכער עפאָכע עס זאָל נישט
זיין, שטענדיג זעהט מען דעם משפט פֿונ'ם לעצטען קאָפּט; די שרעקליכע
פֿערוואַלונג איז געווען פֿיל מיט דעם פֿאַטאַלען הייד, וועלכער האָט אַ פֿאַר
געטוהן אויף דעם מאַנאַרכיסטישען ליכט און האָט עס פֿערלאָשען. דער פֿאַר
זעס געגען אלע קעניגן אין דער פֿערוואַן פֿון אַהן קעניג איז געווען ווי
דער אויסגאַנגס-פּונקט פֿון דעם גרויסען קריג, וועלכען זי האָט ערקלערט
דער פֿעראַנאַנענהייט; אויף וועלכער זיצונג פֿון קאָנווענט מען האָט נישט
געזאָלט זיין, שטענדיג האָט מען דאָרט געזעהען פֿאַלען אַ שאַטען, וועלכער
האָט זיך געטראָגען פֿון לודוויג'ס תּלּיה; די צושייער האָבען אַהנער דעם
צווייטען דערזעהלט פֿון דעם דעפּוטאַט פֿון דע-סעוור, וועלכער, זייענדיג
קראַנק, האָט זיך געהייסען ברענגען אויף זיין בעט צו דער זיצונג און שטאַר-
בענדיג געשטימט פֿאַר'ן קעניגס לעבען, פֿון וואָס מאַראַט האָט זיך הייד
פֿונאַנדע-געלאַכט, און מען האָט געוואַלט מיט די אויגען דעם פֿאַרשטעהער,
וועמענס גאַמען די געשיכטע האָט פֿערגעסען, וועלכער, זייענדיג שטאַרק מיער
פֿון דער זיבען-און-דרייסיג-שעה'יגער זיצונג, איז אַינגעשלאָפֿען, און ווען מען
האָט איהם אויפגעוועקט צו דער אָבשטימונג, האָט ער האַלב אויפגעמאַכט
די אויגען, געזאָגט: „טויטו" און צוריק אַינגעשלאָפֿען.

און אין דעם מאַמענט, ווען מען האָט אָפּגע'משפט צום טויט לודוויג
דעם 16-טען, איז דאָבעספּיער'ן געבליבען נאָך אַכצען חדשים צום לעבען.
דאָטאַן—פּינפּצעהן חדשים, ווערנאָ'ן—ניין חדשים, מאַראַט'ן—פּינף חדשים
מיט דריי וואָכען, לעפּעלעטיגע-סען-פֿאַרושאַ—אַהן טאָג. קורצער און שרעק-
ליכער אַטעם פֿון מענשליכע פֿיילער

8

דאָס פֿאַלק האָט געהאַט זיין אָפּען פֿענסטער אין דעם קאָנווענט אַרײַן,
דאָס זענען דערווייל די עפֿענטליכע טריבונעס—און ווען דאָס פֿענסטער איז
געווען זענדיג, האָט עס זיך אויפגעפֿענט די סהור, און די גאַס איז אַרײַן
אין דער פֿערוואַלונג. דאָס דאָזיגע אַרײַנדרײַגען פֿון המון איז אַהנע פֿון די
מערקווירדיגסטע ערשיינונגען אין דער געשיכטע, געווענהלעך, האָבען די
דאָזיגע אַרײַנברײַכען געטראָגען אַ האַרציגען און ברײַדערליכער כאַראַקטער,
עס איז אָבער שרעקליך די דאָזיגע האַרציגקייט פֿון אַ פֿאַלק, וועלכעס האָט
אַינמאַל אין דריי שעה פֿערכאַפט די האַרמאַטען און פֿערציג טויזענד
ביקסען.

יעדער רגע פלעגט מען אויפמיני אריינדרינגען אין וואל און איבעררייסען
 די ויצונג דאס זענען געווען דעפוטאציעס, פעטיציעס, בעגריסונגען, געשאנ-
 קען, דער עהרען-שפיז פון דער פארשטאדט סענט-אנטואן אין ארין, נעמרא-
 גען פון פרויען. די ענגלענדער האבען געשאנקען צוואנציג טויזענד פאר שוין
 פאר די נאקעטע פיס פון אונזערע סאלדאטען. דעלעגירטע פון די סעקציעס
 פלעגען קומען אין מיטברענגען מאצען, טעלערס, בעכערס, קירלען הפצים,
 שטיקער גאלד, זילבער, בענאלרעט זילבער, געשאנקען דעם פאטערלאנד
 די מאסע און טראנטעס, און געפארערט אלס דאנק די ערליבניש צו
 טאנצען די קארמאניאלע פארן קאנווענט. שענאר, נארבאן און וואלער זע-
 גען געקומען זינגען קופלעטען לכבוד דעם „בארג“ די סעקציע מאנבלאן
 האט געבראלט דעם ביוסט פון לאפעלטיער און א פרוי האט אָנגעטון א רויט
 היטל דעם פרעזידענט, וועלכער האט זי ארוסגענומען; די בירגערנס פון
 דער סעקציע לע מאילי האבען געווארפען בלומען צו די פיס, פון די גע-
 זעגעבער; די פרויען פון די סעקציע נארדפראנסען האבען געשאנקען רוי-
 זען; די „שילער פונם פאטערלאנד“ זענען געקומען מיט מוזיק דאנקען
 דעם קאנווענט פארן „צוגרייטען דעם וואילשטאנד פונם יאהרהונדערט“.
 די פרויען פון דער סעקציע שאני-עליוע האבען געשאנקען א קרוין פון
 אייבען-בלעטער; די פרויען פון דער סעקציע טאמפל זענען געקומען און
 געשוואירען, אז „זיי וועלען חתונה האבען נאר מיט אמת'ע רעפובליקאנער“.
 די סעקציע מאליער האט געשאנקען א מעראל פון פראנקלען, וועלכע מען
 האט, לויט א פערדרונג אויפגעהאנגען אויף דעם דענקמאל פון דער פריי-
 היט; די אונטערגעווא-פענע קונדער, וועלכע זענען אָנערקענט געווארען
 אלס קונדער פון דער רעפובליק, זענען פא-בלימארשירט אָנגעהוון אין נא-
 ציאנאלע קלירער; די זינגע מעדלעך פון דער סעקציע פון „צוויי-אין-ניי-
 צינסטען יאהר“ זענען געקומען אין לאנגע ווייסע קלירער און אויף מאר-
 נען איז געשטאנען אין „מאגיסטאר“; דער פרעזידענט האט געקומען א בוי-
 קעט פון די הענד פון א יונגע שענהייט!
 די רעדנער האבען בעגריסט דעם הויז, און מאנלעסמאל איהם גע-
 הנפ'ט; זיי האבען געזאגט צו דער מאסע; „דו ביסט אונפעהלפאר, דו ביסט
 און חסרון, דו ביסט ערהאבען“; דאס פאלק איז ווי א קינד, עס האט ליעב
 די דאזיגע נאשער. מאנלעסמאל איז דורך די פערזאמלונג א אויפשטאנד אדורכ-
 געגאנגען, ס'ארין מיט צארן און ארויס געשטילט, אזוי ווי דער טייך ראן,
 וועלכער פריסט דורך דעם ווענעווער-זעע, פאלט אריין א בלאטונגער און געהט
 ארויס א קלארער און בלאהער.
 צייטגעוויז איז עס וועניגער פרידליך צוגעגאנגען, און הענריא האט

געהייסען ברענגען פאר די בויגערען פון דער טויזענער יע רושטעם צו דער-
היצען די קוילען.

9

די דאזיגע פערזאנלעכע האט אויך געשאפען די ציוויליזאציע עם אין גע-
ווען נישט נאר א שמעלצ-איווען, נאר אויך א שמועדיגייט. אין דעם קעסעל,
וואו עם האט געוואקסען דער טעראר, האט געקאכט דער פראגרעס. פון דעם
כאס פון שאטענס און פון דעם רוישיגען לויפען פון די וואלקענס, וע-
נען ארויסגעקומען גוואלדיג גרויסע שטראהלען ליכט גלייך צו די אייביגע גע-
ועצען. שטראהלען, וועלכע בלייבען אויפ'ן האריוואנט און לויכטען שטענדיג
אויף דעם הימל פון די פערקער, ווי: רעכט, מאלערראנג, גוטסקייט, פער-
נוכט, אמת, ליעבע, דער קאנווענט האט ארויסגעוואנט די גרויסע אקסיאמע:
די פרייהייט פון א בירגער הערט אויף דארט, וואו די פרייהייט פון צוויי-
טען בירגער הייבט זיך אן — אין צוויי שורות אייסגעדרוקט די גאנצע מענש-
ליכע געוועלשאפטליכקייט, דער קאנווענט האט ערקלערט די ארומקייט פאר
א הייליגע; ער האט ערקלערט די בלינדע און טויב-שטומע פאר הייליגע,
די מוסערשאפט אין די פערפיהרמע מערלעך, וועלכע ער האט ערהויבען
און געטרייסט אלס הייליגע; די קינדהייט און די יתומים אלס הייליג, די
אונשולד אינ'ם בעשולדיגטען און שפעטער בעפרייטען, אלס הייליג; דער
האנדעל מיט די שווארצע איז געווארען אבגעשאפט און די קעכטשאפט צו-
שמעטערט, ער האט פראקלאמירט די בירגערליכע סאלידאריטעט. ער האט
פערארענט, די שולען זאלען זיין בהנם. ער האט ארגאניזירט די נאציאנאל-
לע ערציהונג דורך די נארמאלע שילען אין פארן, דורך צענטראלע שולען
אין די היפטשטערט פון די דעפארטאמענטען און אפפאנס-שילען אין די
געמיינדעס. ער האט געשאפען קאנסערוואטאריזם, און מוועען. ער האט פער-
ארענט די איינהייט פון קארעקס, די איינהייט פון וואג און מאס און די
איינהייט פון רעכנונג אויפ'ן סך פון מעטרוישען סיסטעם. ער האט בעפעס-
טיגט די פינאנסען אין פראנקרייך אין נאך דעם לאנגען באנקראט אין גע-
קומען דער געוועלשאפטליכער קרעדיט. דער פערקעהר האט בעקומען דעם
טעלעגראף, די אלטע מושב-וקנים, די קראנקע שפוטעלעך, די לעהרע — א
פאליטעכנישע שולע, די וויסענשאפט — א אבסערוואטאריום, דער טענשליכער
גיכט — א אקאדעמיע.

זייענדיג נאציאנאל, איז דער קאנווענט אין דערזעלבער צייט געווען
קאמפאפאליטיש. פון די עלף טויזענד ציוויליזירטע צעהן דערקעטען, וועלכע
ער האט ארויסגעגעבען, האט א דריטעל א פאליטישען ציעל און צוויי דריי

טייל — א מענשליכען. ער האט גרקלערט די אלוועלטליכע מאראל אלס באזיס פון דער געזעלשאפט און דאס אלוועלטליכע געוויסען אלס באזיס פונם געזעץ. און דאס אלץ צוזאמען — צושמעטערט די קנעכטשאפט, פערבסערט דעם מענשליכען געוויסען, פערוואנדערט אין רעכט דאס ארבייטס-געזעץ, בעפעסטויגט דעם נאציאנאלען רייכטום, געלערנט און בייגעשטאנען די קינד-הייט אונטערשטיצט די ליטעראטור און וויסענשאפט, ליכט אָנגעצונדען אויף אלע שפּיטען הילף געגעבען אלע נויטען — דאס אלץ האט דער קאָנווענט געשאפען, האָבענדיג אין אינגערן די דאָזיגע שלאַנג, די וואַנדע, און אויף די פּליצעס—אזוי פּלער צאָהל פֿון טיגערס, וויפּלער — קעניגע.

10.

אזוי איז געווען דער קאָנווענט—א לאַנגער, בעפעסטויגט פֿון מענשליכען געשלעכט און אַטאקירט מיט אמאָל פֿון אלע זייטען דורך אלע פּינסטערע כּוחות; אַ נעכטליכער פּייער, אָנגעצונדען פֿאַר בעלאַגערטע אידעען; אַ גרויסער נאַכט-לאַנגער פֿון געניאלע גייסטער איבער אַ מיעפען תּהום. עס איז נישט צו געפּינען אין דער געשוכטע עפּיס עהנליכעס, וואָס מען זאָל קאָנען פֿערגליי-לען מיט דער גרופּע מענשען, גלייכצייטיג סענאט און המון, אַעראַפּאָאָ. און סאַרק, טריבונאַל און בעשולדיגטער.

און איצט נאָכ'ן פֿערלויף פֿון אַכציג יאָהר, יעדעס מאָל, ווען פֿאַר דעם געדאַנק פֿון אַ מענשען — ווער ער זאָל נישט זיין, הוסטאָריקער אָדער פֿעלאָאָף—ערשיינט דער קאָנווענט, מוז זיך דער דאָזיגער מענש אָבשטעלען און פֿערטראַכטען. עס איז אונטערגליך נישט צו זיין אויפּמערקזאַם צו דער דאָזיגער גרויסער פּראָצעסיש פֿון שאַמעס.

II

מאראט הינטער די קוליסען.

מאראט איז אויף צומאָרגענס נאָך דעם בעגעגנניש אויף דער פּאַנץ גאַס גענאַנגען אין קאָנווענט.

אינ'ם קאָנווענט איז געווען אַ מאראטיסטישער מאַרק, לויז דע מאַנמאָ, דערוועלבער, וועלכער האָט שפּעטער געשענקט דעם קאָנווענט אַ ווינגער לויט אַ דעצימאלען סיסטעם איינגעפּאַסט אין מאראטיס בייכט.

אין דער רגע, וואָס מאראט איז אַריינגעקומען, האָט זיך צו מאַנמאָ דערנעהנטערט שאבאָ.

— אַטאַליגערן—האָט ער געזאַגט. מאַנמאָ האָט אויפּגעהויבען די איינען.

- פֿאַרוואָס רופֿסט דו מיך, אַמאָליגע־ר?
- ווײַל דו ביסט עס.
- איך?
- ביסט דאָך געווען אַ מאַרקני.
- קיינמאָל נישט.
- באַ?
- מיין פֿאַטער איז געווען אַ סאָלדאַט און מיין זיידע איז געווען אַ וועבער-
- וואָס פֿערצעלסט דו בבא-מעשיות, מאָנטאָ?
- איך הייס גאַרנישט מאָנטאָ?
- ווי דען הייסטו?
- איך הייס מאַריןבאָן.
- איבריגענס האָט געוואָנט שאַבאָ, איז עס מור אַלין איינס.
- אין צוגעגעבען ציווושען די צײַהן:
- יעדער פֿאַרלייקענט היינט זײַן אַרײַטאַקראַטישע אָבשטאַמונג.
- מאַראַט איז געבליבען שמעיהן ביים קולואַר לינקס און זיך איינגעקוקט אויף מאָנטאָ און שאַבאָ.
- יעדעס מאָהל ווען מאַראַט איז אַרײַנגעקומען, איז געוואָרען אַ גערודער; נאָר ווייט פֿון איהם אַרום איהם האָט מען געשוויגען. מאַראַט פֿלעגט דאָס נישט מערקען, ער האָט פֿעראַכטעט, דאָס קוואַקען פֿון דעם וומפֿ.
- אין האַלבשאַטען פֿון די הינטערשטע בענק, זענען געזעסען קאַנפֿע. דע ליאַזאָ, פֿרוינעל, ווילאַר, בישאָף, וועיכער איז שפּעטער געוואָרען מיטגליד פֿון דער פֿראַנצויזישער אַקאַדעמיע, בוטרו, פֿמיס. פֿלעשאַר, באָנע, טויבאַראָ, וואַלדריזש און זיך איהם געוויזען מיט די פֿינגער.
- זעה גאָר, מאַראַט,
- ער איז אַלואָ נישט קראַנק?
- ער מוז זײַן קראַנק, ער געהט דאָך אין אַ שלאַפֿראָק?
- אין אַ שלאַפֿראָק?
- יאָ באַמת;
- ער ערלויבט זיך אַלין?
- ער וואַנט אזוי צוקומען און קאַנווענט;
- אז ער האָט געקאַנט איינמאָל קומען בעקראַנצט מיר לאַרבער,
- קאָן ער איצט קומען אין אַ שלאַפֿראָק.
- אַ קיפֿערנער פֿנים מיט צײַהן פֿון גרינשפּאַן.
- זײַן שלאַפֿראָק זעהט אויס ווי גײַ.

- פון וואסער שטאָר?
- פון ריפּס.
- געשמרין פֿעלט.
- קוקט נאָר אָן די רעווערסען.
- זיי זענען פֿון פֿעל.
- שניגריסען פֿעל.
- נין, פֿון גאָראָנגאָסטאָ.
- פֿאלשע.
- ער געהט דאָך אין זאָקען.
- דאָס איז מאָרנע.
- און שייך מיט שנאָלען.
- זילבערנע!
- אויף די אנדערע בענק האָט מען זיך געמאַלט, ווי מען זעהט גאָר
נישט מאַראַטן. מען האָט געשמועסט פֿון אנדערע זאַלען. סאַנטאָנאַקס איז צו
געגאַנגען צו דיוסאָ.
- איהר ווייסט, דיוסאָ?
- וואָס?
- דער געוועזענער גראַף פֿון ברנען?
- וועלכער איז געוועסען אין דער תּפּיסה לאַ פֿאַרס מיט דעם געווע
זענעם פֿירשט דע ווילרוואָ?
- יאָ.
- איך האָב זיי ביי דעם געקענט איז וואָס?
- זיי האָבען ביי דעם אזוי מורא געהאַט, אז זיי האָבען געגרייסט יעדע
טורמע-הוטער וואָס איז געגאַנגען אין אַ רויטען היטעל, און זיי האָבען זיך
איינמאַל אָנגעזאָגט צו שפּיעלען אין קאַרטען, ווייל דאָרט זענען געווען מלכּי
מיט מלכות.
- אַלואָ?
- מען האָט זיי געכטיגן גיליאָטינירמ.
- ביי דעם?
- ביי דעם.
- ווי האָבען זיי זיך געהאַלטען אין דער תּפּיסה?
- ווי פּחדנים.
- און ווי האָבען זיי זיך געהאַלטען ביי דער תּלית.
- אונערשראָקען.
- עס איז ליכטער צו שטאַרבּען, ווי צו לעבען, — האָט אויסגערוּפּען דיוסאָ

בארער האט געהאלטען אין מיטען פֿאַרדעקען אראפארטו עס האָט זיך געהאנדעלט וועגען וואַנדען. ניין הונדערט מאַן פֿון מאַרביהאן זענען אוועק מיט קאנאָנען צו הילף די שטאָרט נאָנט. רעדאָן איז געווען בעדראַהט פֿון די פּויערס. פֿעסבעך איז מען בעפֿאלען, עטליכע שיפֿען קורסירען ביי מענדערען אום צו שטערען דאָס אַרויסזעצן פֿון מיליטער, דער גאַנצער לינקער ברעג פֿון דער לוארע, פֿון אינגראַנד ביי טאָר איז בעדעקט מיט ראיאליסטישע באַרטעריעס. דריי טויזענד מאַן האָבען בעהערשט פֿאַרניק. זיי האָבען אויסגערופֿען: „זאלען לעבען די ענגלענדער, אַ ברויף פֿון סאַנטער צום קאַנווענט, האָט זיך געענדיגט מיט פֿאַלגענדע ווערטער: זיבען טויזענד פּויערס האָבען אַטאַקירט וואָן טיר האָבען זיי אָבגעשטויסען, און זיי האָפֿען געלאָזט אין אונזערע הענד פֿיר קאנאָנען.

בארער האָט ווייטער געלעזען...
— פֿאַסט סקריפטום פּונ'ם ברויף;

„טיר האָבען נישט קען געפֿאַנגענע, ווייל טיר זאָגען זיך אָב, זיי צו געהען“ (88).

מאַראַט איז געשטאַנען כּסדר אונבעוועגליך און נישט געהערט, ער איז אין גאַנצען געווען פֿערוונקען און איין ווילטונגען געדאַנק. ער האָט געהאלטען אין דער האַנד און געדריקט צווישען די פֿינגער אַ פּאַפּיער אויף וועלכען, ווען מען זאָל עס אויפֿלויגען, מען האָט געקאָנט פֿוועגען די דאָזיגע סודות פֿון מאַטאַראַ — וואַהרשיינליך אַ ענטפֿער אויף אַ פֿראַגע געשטעלט דורך מאַראַט.

... מען קאָן גאָרנישט אויפֿטון געגען די אלמעכטיגקייט פֿון די דע- לעגירטע קאָמוסאַרען, איבערהויפט געגען די קאָמוסאַרען פֿון דעם קאָמיטעט פֿאַר געוועלשאַפֿטליכער רעטונג, ושעניסיע האָט אפילו געזאָגט אויף דער זיצונג פֿון 5-טען מאי: „יעדער קאָמוסאַר איז נאָך מעהר ווי אַ קעניג“, דאָס העלפט אָבער גאָרנישט. זיי האָבען די מאַכט איבער לעבען און טויט. מאַסאַד אין אַנווער, טרי-האַר אין מענט-אַמאַן, ניאָן געבען דעם גענעראַל מאַרטע. פֿאַרעץ אין דער אַרמעע פֿון סאַבלי מיליע אין דער אַרמעע פֿון גיאָר, זיי ווערן אלמעכטיג, דער יאַקאַבינער קלוב האָט אפילו בעשטימט פֿאַרעץ פֿאַר אַ בריגאַד-גענעראַל, די אומשטענדען מאַכען אלץ מעגליך, אַדעלעגירטער פֿון קאָמיטעט פֿאַר געוועלשאַפֿטליכער רעטונג האַלט אין די צייטען אַ הויפט. קאָמאַנדיר“.

מאַראַט האָט אויפֿגעהערט צו דריקען דאָס פּאַפּיר. ער האָט עס אַרייַן-

(88) „מאַטאַר“ ט. XIX א.

געלעגנט אין דער טאש און איז לאנגזאם צוגעגאנגען צו מאנטא און שאכא
וועלכע האבען ווייטער געשמועסט און איהם נישט בעמערקט.

— מאריבאן אדער מאנטא, האט שאכא געזאגט, הער, ויך נאך איין:
אך נעה איצט פון קאמיטעט פאר געזעלשאפטליכער רעטונג.

— וואס טוען זיי דארט?

— מען האט איבערגעגעבען א גלח צו היטען א אדעלמאן.

— אהא!

— א אדעלמאן, ווי די ...

— איך בין נישט קיין אדעלמאן. האט געזאגט מאנטא.

— א גלח ...

— ווי די.

אויך בין נישט קיין גלח. האט געזאגט שאכא.

דא האבען בידע אנגעהויבען צו לאלען.

— פערצעהר נאך דייטליכער דעם ווייץ, האט געזאגט מאנטא.

אט ווי די מעשה איז. א גלח מיט'ן נאמען סימורדען איז דעלעגירט

געווארען מיט פולע פאלמאכטען געבען א וויקאמט מיט'ן נאמען גאווין; דער

דאזיגער וויקאמט פיהרט-אן מיט א עקספערדיציאנס-אבטיילונג פון די ברעג-אר-

מען. עס געהט אין דעם, אז מען זאל שטערען דעם עדעלמאן צו שוויג-

דלען און דעם גלח צו פערראטען.

— דאס איז גאר פשוט, האט אפגעענטפערט מאנטא, מען דארף נאך

אריינמישען דא דעם טויט.

איך קום וועגען דעם, האט געזאגט מאראט.

זיי האבען אויפגעהויבען דעם קאפ.

— גוט מארגען, מאראט די קומסט ועלטען אויף די זיצונגען.

— מיין דאקטאר האט מיר פערשריבען בעדער, האט מאראט געענט-

פערט.

— מען דארף די בעדער גוט טרויען, האט געזאגט שאכא; סענעקא

איז געשטארבען אין א באד.

מאראט האט געשמייכעלט:

— שאכא, מיר האבען דא נישט קיין געראן.

— די ביסט דא! האט געזאגט א שארפע שטימ.

דאס איז געווען דאנטאן, וועלכער איז פארבינגעגאנגען צו זיין באנק.

מאראט האט ויך נישט אומגעקעהרט.

ער האט אריבערגעבויגען זיין קאפ צווישען די צוויי פנימ'ער פון מאנ-

טא און שאכא.

— הערט זיך איין, איך בין געקומען וועגען זעהר א וויכטיגען ענין, איינער פון אונז מוז הינט פארשלאגען דעם קאנווענט אפראיעקט פון א דעקרעט.

— איך נישט, האט געזאגט מאנטא, מען הערט מיך נישט, איך בין מארקוו.

— מיך האט געזאגט שאבא, הערט מען אייך ניט, איך בין קאפוצינער.

אין מיך הערט מען ניט; איך בין מאראט.

זי וועגן ענטשוונגען געווארען.

דעם פעריטראכטען מאראט איז נישט לייכט געווען צו שטעלען קשיות. מאנטא האט פונדעסטוועגען געפרובט צו פראגען:

מאראט, וואס פאר א דעקרעט ווילסטו?

— א דעקרעט, וועלכער פערמאשפט צום טויט יעדען מיליטער-קאמאנ-

דיר וועלכער ערלויבט צו אנטלויפען א געפאנגענעם קאנטר-רעוואלוציאנער.

— עס איז דאך פארהאן אזא דעקרעט, האט זיך אָנגערופען שאבא,

מען האט דאך איהם אָבגעשטימט ענדע אפריז.

— אַלזאָ, עס איז אזוי ווי ער וואָלט גאר ניט עקזיסטירט, האט גער-

זאגט מאראט. איבערום. אין גאנץ וואנדע, העלפט יעדער אנטלויפען די

געפאנגענע אין ווער עס בעהאלט זי בלייבט אונבעשטראפט.

— מאראט, דאס איז דערפאר, ווייל דער דעקרעט ווערט נישט ער-

פילט.

— שאבא, מען מוז איהם צוריקברענגען אין זיין פולער קראפט.

— אָהן ספק.

— און דערזיבער מוז מען נעהמען אין קאנווענט אווארט וועגען דעם

ענין.

נאך וואס טויג, מאראט, דער קאנווענט; דער קאמוטעט פאר געזעל-

שאפטליכער רעמונג איז גענוג.

— מען וועט דערגרייכען דעם ציעל, האט געזאגט מאנטא, ווען דער

קאמוטעט פאר געזעלשאפטליכער רעמונג וועט ארויסהענגען אין אלע גע-

מינדעס פון וואנדע פלאקעמען וועגען דעם דעקרעט און וועט געבען

איינעם אָדער צוויי גוטע ביישפיעלען.

אויף די גרעסערע קעפ, האט געזאגט שאבא; אויף די גענעראלען.

און מאראט האט צוגעפרומט: דאס וואָלט באמת גענוג געווען.

— מאראט, האט שאבא ווייטער געזאגט, געה די אלען רעדען וועגען

דעם אין קאמוטעט פאר געזעלשאפטליכער רעמונג.

— מאראט האט איהם שארף אריינגעקוקט אין די אויגען, וואס עס איז

אפילו פאר שאבא נישט געוועהן פון די אנגענעהסע זאכען
 — שאבא, האט ער געזאגט, דער קאמיטעט פאר געוועלשאפטליכער
 רעטונג, דאס איז ביי ראבעספיערין; און איך צו ראבעספיערן געה נישט.
 איך וועל געהן, האט געזאגט מאנטא.
 — גוט, האט מאראט געענטפערט.

צומארגענס האט מען אין אלע ריכטונגען אוועקגעשיקט א בעפעהל
 פון קאמיטעט פאר געוועלשאפטליכער רעטונג אויסצוקלעבען אפישען און אלע
 שטערט און דערפער פון וואנדעע און שטרענג אויסצופיהרען דעם דערקעט,
 וועלכע בעשטימט טויט-שטראף פאר יעדע מיטהילף וואס מען וועט געבען
 די אנטלאפענע פון געפאנגשאפט באנדוטען און קאנטר-דעוואלוציאנערען.
 דער דערקעט איז נאר געווען דער ערשטער שריט; דער קאנווענט
 האט געזאלט נאך ווייטער געהן נאך עטליכע חדשים, דעם 11טען ברוימער II
 יאהר (נאוועמבער 1798) אראנק לאוואלין, וועלכער האט בעהאלטען ביי
 זיך די אנטלאפענע וואנדערער, האט דער קאנווענט פערארדענט, אז יעדע
 שטאדט, וועלכע וועט געבען שוין די קאנטר-דעוואלוציאנערען, וועט ווערען
 צעשמעטערט און פערניכטעט.

אויך די פרינצען פון אייראפא האבען פון ווער זייט ערקלערט אינם
 מאנפעסט פון ברוינשווייגער פירשט, וועלכער איז געווארען אינספירירט
 פון די עמיגרנטען און רעדאגירט פון מארקוז דע לינאן, אינטענדאנט פונם
 ארלעאנער פירשט, אז אלע פראנצויזען מוז געוועהר אין די הענד, וועלען
 דערשאסען ווערען, און ווען איהן האר וועט אראכפאלען פון קעניגס קאפ,
 ווערט פארו אויסגעגלייכט מיט דער ערד.
 יו:לרקניט גענען בארבאריום.

טאנדעם.

די וואנדענע:

I.

די וועלדער

אין יענער צייט זענען געווען אין ברעטאן זיבען שוידער-האפטע וועלדער. די וואנדענע—דאס איז דער גלחים—אויפֿשטאנד, דער דאזיגער אויפֿ-שטאנד האט געהאט דעם וואלד פֿאר א העלפער, די פֿונסטערנישען העלפערן זיך געגענווייטיג.

מען האט געקאנט אַנשריבען א בעזונדערע געשליכטע פֿון די ברע-טאנישע וועלדער, פֿון 1792 ביז 1800, וועלכע וואלט זיך ווי א לעגענדע אריינגעשלאכטען אין די גרויסע וואנדער געשעהענישען.

די געשיכטע האט זיך איהר אמת און די לעגענדע האט זיך איהר אמת דער לעגענדארער אמת איז פֿון א גאנץ אנדערער נאטור, ווי דער געשיכטליכער אמת. דער לעגענדארער-אמת—דאס איז א אויסגעטראכטע מעשה, וועלכע טראגט אין זיך די ווירקליכקייט. איבריגענס האט סײַ די געשיכטע סײַ די לעגענדע איין און דעמועלבען ציעל—צו מאַהלען אונטער דעם צייטווייליגען מענשען דעם אייביגען מענשען.

די וואנדענע קאן נאר דאמאלסט פֿאַרשטענדיג ערקלערט ווערען, ווען די לעגענדע איז ממילא די געשיכטע; די געשיכטע איז נויטיג פֿאַרן גאנצען. די לעגענדע פֿאַר די איינצעלהייטען.

לאַמיר זאָגען, אז די וואנדענע איז ווערט די מיה. די וואנדענע—דאס איז א וואנדער.

די דאזיגע קריג פֿון די אנוויסענדע, וואס איז אזוי נאריש און אזוי הערליך, גידערטרעכטיג און ערהאבען, האט בעטריבט און שטאַלץ געמאכט פֿראנקרייך. די וואנדענע איז א וואונד, וועלכער איז א פֿבור.

ווען מען וויל פֿערשטעהן די וואנדענע, מוז מען זיך פֿאַרשטעלען אזעלכע הפוכים; פֿון איין זייט די פֿראנצויזישע רעוואָלוציע, פֿון דער אנדערער זייט דער ברעטאנישער פֿויער. מען דארף די אלע אונפֿערשטענדליכע געשעהענישען, דעם צאָרן אויסברוך פֿון דער ציוויליזאציע, דעם איבער-מאס פֿון א צאָרניגען פֿראַגרעס, פֿון גרענצלאָזע און אונפֿערשטענדליכע רע-

אַרמֶען אנטקעגענשטעלען דעם שטרענגען און מאַרנעם ווילדען פּויער, דעם
 זענשען מיט'ן קלאַרען אויג און לאנגע האַר, וועלכער נעהרט זיך מיט מילך
 און קאשטאַנעס, בענגונגעט זיך מיט זיין שטרויענעם דאך, זיין צוים און
 זיין גראַבען, דערקענט יעדעם שכינות'דיג דערפֿעל לויט'ן קלאַנג פֿון גראַק,
 בעדינט זיך מיט'ן וואַסער נאָר צום טרינקען, איז אַנגעטהון און אַ לעדענעם
 וועסטעל אויסגענייט מיט זיט, גראַב און געהאַפֿטען! טאטואירט די קליי-
 דער ווי זיינע אבות די קעלטען האַבען טאטואירט זייערע פנימ'ער; אכטעט
 און זיין הענקער דעם פּרויז, רעדט אויף אַ טויטען לשון, וועלכער האַט גע-
 האלטען זיין געדאַנק פֿערשאַטען ווי און אַ קבר; שטעכט זיינע אַקסען,
 שאַרפֿט-אָן זיין קאַסע, רייניגט זיין שוואַרצען קאַרן, קענט זיין גריקע-פלעצער,
 פֿערעהרט אַ פֿריהער זיין אַקעראַיווען, דערנאָך די באַבע, גלויבט אין דער
 הייליגע מוטער און אין די ווייסע דאַמע, קנייט פֿאַר'ן אַלטאַר און פֿאַר'ן
 מיסטישען שטיין, וואָס שטאַרט אינמיטען סטעפֿ, אַ אַקערמאַן אויפֿ'ן פֿעלד,
 אַ פֿוישער ביים ים-ברעג, אַ בראַקאַניער אין וואַלד, ליבט זיינע מלכים, זיינע
 פּרויצים, זיינע גלחים, זיינע לייז, פֿאַרטראַכט, גאַנצע שעה'ן טיילמאַהל אינ-
 בעוועגליך אויף דעם גרויסען פּוסטען ים-ברעג, אייגהאַרהעכענדיג זיך צום
 גערויש פֿון די ים-כוואַליעס.

מען דאַרף זיך נאָר אַ פֿרעג-טאָן, אויב דער דאָזיגער בלינדער פּויער האַט
 נעקאַנט שלום מאַכען מיט דעם דאָזיגען ליכט פֿון דער רעוואַלוציע.

II

די מענשען.

דער פּויער האַט צוויי אנהאַלטס-פּונקטען: דאָס פֿעלד, וואָס נעהרט
 איהם, און דער וואַלד, וועלכער בעהאַלט איהם.

עס וועט שווער זיין זיך פֿאַרצושטעלען, וואָס עס זענען אזוינס געווען
 די ברעטאַנישע וועלדער—דאָס זענען געווען גאַנצע שטעדרט. עס איז נישט
 פֿאַרהאַן עפעס מיבערעס, שטומערעס און ווילדערעס ווי דער דאָזיגע פּלאַנ-
 טער פֿון דערנער און צווייגען—אזוייטער מלוכה פֿון אונבעוועגליכקייט און
 שטילקייט. עס איז נישט פֿאַרהאַן קיין מדבר, וועלכער זעהט אויס טויטער
 און קבר'דיגע ווי דער ברעטאַנישער וואַלד. ווען מען וואַלט אָדער פּלוצ-
 לינג נעקאַנט מיט איהן קלאַפֿ, אזוי ווי אַ בליץ אויסהאַקען די בוימער,
 וואַלט מען מיט אַמאַהל אין די דאָזיגע טונקעלקייט, דערזעהן אַ געוויימעל
 מיט מענשען.

קיילעכדיגע און שמאַצע ברונעמס, פֿערשטעלטע פֿון דרויסען מיט
 שטיינערנע דעקלעך און צווייגען, ווערטיקאַלע, דערנאָך האַרוואַנטאַלע, האַ-

בען זי זיך אויסגעברייט אונטער דער ערד. אין די אלע היילען און ברוגעס
האבען געפיהרט צו פונסטערע קאמערן — דאס וואס קאמפניו האט נע-
פונען אין ענגלשטען דאס האט וועסטערמאן דערזעהן אין ברעטאן; דארט
איז עס געווען אין דער מדבר און דא אין א וואלד אין די ענגלישער קע-
לערס האבען זיך געפונען טויטע און אין די ברעטאנישע וועלדער אבער
זענען געווען לעבעדיגע. איינער פון די ווילדעסטע ערטער אין דעם מירא-
נער וואלד, וואס איז געווען אינגאנצען דורכגעלעכערט פון גאלעריעס און
קעמערלעך, און וואו עס האבען זיך ארבעטן און ארויס געדריעהט א געהימ-
נספול פאלק, האט געהייסען „די גרויסע שטאדט“. איין אנדער — נישט
וועניגער וויסט פון איבען און נישט וועניגער בעפעלקערט פון אונטען, האט
געהייסען „דער קעניגליכע פלאץ“.

דאס דאזיגע אונטערערדישע לעבען איז אין ברעטאן געווען אוראלט.
פון אלע צייטען איז דער מענטש אהין אנטלאפען פאר'ן מענשען. פון דאנען
נעהמען זיך דאס די שלאנגען-היילען, אויסגעגראבען אונטער די בויערן.
אין משך פון צוויי טויזענד יאהר האט דער דעםפאטיוס, פון אלע מינים —
עראבערונגען, פעאדאלאזיס, פאנאטיוס ביוראקראטיע נישט אויפגעהערט צו
פערפאלגען. די דאזיגע אונטערליכע און פערצווייפלעטע ברעטאן — א טייל
אונבעררעכנות'דיגער שטרק, וועלכער האט גאר אויפגעהערט אונטער איין פארם
פאר ער זאל זיך גלייך אנהויבען אונטער א צווייטער. די מענשען האבען
זיך פערגראבען אין דער ערד.

און אינ'ם מאמענט, ווען עס איז אויסגעבראכען די פראנצויזישע רע-
וואלוציע, איז דער שרעק דארט, וועלכע איז צו גלייך א אויסדרוק פון בע-
האלטענעם בעם, שוין גרייט געווען אין די נשמות און אין די וועלדער-היילען די
ברעטאן האט געמאכט א אויפשטאנד, פיהלענדיג זיך בעדרוקט דורך די
דאזיגע געוואלט-בעפרייאונג.

.III

די וועלדער אלס שותפים פון מענשען.

די טראגישע ברעטאנישע וועלדער האבען צוריק אָנגענומען זייער
אלטע ראָל און געוואָרען קנעכט און שותפים אין דעם דאָזיגען אויפשטאנד.
זיך ווי זיי זענען דאָס געווען אין אלע פֿריהערדיגע.
אונטער דער ערד פון אזא וואלד האט עס אויסגעזעהן ווי אין א
פֿאראלען-פֿעלד דורכגעבויערט און דורכגעלעכערט אין אלע מעגליכע ריכ-
טונגען, לויט א אונבעקאנטען פלאן, מיט א גאנצער געץ פון אונטערערדישע
ענג, קעמערלעך און גאלעריען.

יעדער פון די פונסטערע קעמערלעך האָט בעהאלטען אַ פּינף זעקס
מענשען. עס איז נאטורליך, געווען שווער צו עטעמען. מען האָט מאַנע
וואונדערבארע ציפער פון יענער צייט, וועלכע בעווייזן, ווי מעכטיג עס
איז געווען די אָרגאניזאציע פון דעם דאָזיגען ברייטען פּויעריס-אויפּשאַנד,
און איל-ע-וויילען, למשל, אינ'ם וואַלד פּרעטער, שויף-אַרט פּונ'ם פּירשט דע
מאלטאָן, האָט מען נישט געהערט קיין ריז, מען האָט נישט געפּונען קיין
אין מעגליכען צייטן און פּונדעסוועגען. אין דאָרט געווען זעקס טויזענד
מענשען מיט פּאַקאר; אין מאַרבוהאָן, אינ'ם וואַלד מעלאַק, האָט מען קלינגעס
נישט געזעהן און עס זענען געווען, אכט טויזענד מאַן, און דערביי מוז מען
צוגעבען, אז די צוויי וועלדער, פּרעטער און מעלאַק געהערען נישט צו די
גרויסע ברעטאנישע וועלדער.

דער דורכנאָנג הויך די וועלדער אין געווען אַ שרעקליכער, די פּער-
דעמערשישע געדלעכטיגע פּול מיט קעמפּער, וועלכע זענען געווען צוזאמענגע-
דרוקט אין די אונטערערדישע לאַפּרינגען, האָבען געמאַכט דעם איינדרוק
פון גרויסע בעהאלטענע שוואַמען, פון וועלכע די ריעווען-פּוס פון דער רעד-
וואָלדישע האָט אַרויסגעקוועטשט דעם בירגער-קריג.

אונזערע באַטאָליאָנען האָבען פון אומעטום געלויבעט. אין די דאָזיגע
אונזערע אַרמען זענען ווי די קראַמען געקראַכען אונטער די פּיס פון
די רעפּובליקאנישע אַרמען, פּלעגען פּלוצלונג אַרויסקריכען און צוריק פּאַר-
שווינדען. בענאַבט מיט דער פּערהינגלייט פון אומעטום-וויין און שנעל זיך
לאַנאָנדערשפּרעמען, דאָ ערשטען זיי אַ לאַוויגע און דאָ צופּליהען ווי אַשטויב:
רווען, וועלכע האָבען זיך געקאָנט צוזאמענציהען און וויין קארליקלעך, ריעווען
אין קאמף, קארליקעס ביים פּערשווינדען, מינגער'ס מיט אייגענשאַפטען פון
קראַמען.

עס זענען געווען נישט נאָר וועלדער, נאָר אויך גרויסע פּערוואַקסענע
זלעצער מיט קשאַקעס, פּונקט ווי אונטער גרויסע שטערט געפּונען זיך דער-
פּער, אזוי געפּונען זיך אונטער די גרויסע וועלדער די קלענערע. די גרויסע
וועלדער זענען געווען פּערבונדען איינער מיט דעם צווייטען הויך אַגאַנצען
לאַפּרינגט פון קלענערע, אומעטום פּאַנאָנדערעוואַרפּענע וועלדער.

אַרטע שלעסער, וועלכע זענען געווען פּעסונגען, דערפּער וואָס זענען
געווען לאַנערן, פּערמעס, וואָס זענען געווען אומצוימנגען פון ישובים, בע-
פּעסטיגט, מיט אַקאַפּעס און בוימערזענד — אָט אין דער שטריקלע פון דעם
זען וואו עס זענען אַריינגעקראַכען די רעפּובליקאנישע אַרמען.
און דאָס אַלץ צוזאמען האָט מען אָנגערופּען באַקאַוש (94)

(94) דאָ באַקאַוש אַ דיכט-וועלדער.

אין אסך פון די וועלדער אין וועלדער זענען געווען נישט נאָר אינג-
טערעדדישע דערפֿער גרופֿירט ארום דער גרוב, וואו דער פֿיהרער האָט
געוואוינט. עס זענען געווען אמת'ע דערפֿלעך מיט נידריגע סובות, בעהאל-
טען אונטער די בויער אין אזוי פֿיעל, אז אַפֿט אין דער וואַלד געווען
ממש אָנגעפֿאקט מיט זיי.

די פֿרויען האָבען געוואוינט אין די סיכות אין די מענער אין די
הילען, זיי האָבען אויסגענוצט אין קריג די גאלעריעס פֿון די פֿען און אלטע
קעלטושע גרופֿען. די מענשען וואָס זענען אנטלאָפֿען אונטער דער ערד, האָט
מען געבראכט עסען, עס זענען געווען אזעלכע פֿאָרגעסענע, וועלכע זענען
געשטארבען פֿאַר הונגער. דאָס זענען איבעריגענס, געווען שלימוליס, וועל-
כען האָבען נישט געוואוסט, ווי צוריק צו עפֿען די ברוגעמס געוועהנליך
אין דער דעק פֿון טאָך און צווינגען געווען אזוי קונציג געמאכט, אז עס
אין איהם אונטערגליך געווען צו דערקענען פֿון דרויסען און זעהר ליכט
אויפֿצועפֿענען און צו פֿערמאכען פֿון אינוועניג. די בעהעלטעניש האָט מען
געווענליך געגראָבען מיט גרויס פֿלייס. די אויסגעגראָבענע ערד פֿלעגט מען
געוועהנליך ארייננוואַרפֿען אין א גאָהנטע סאזשעלקע די עפֿנונג אָבער דאָ פֿון
ברינגען און די ערד ארום איהם פֿלעגט מען בעדעקען מיט מאָך אין פֿאַפֿ-
ראַטניק, אזא בעהעלטעניש האָבען זיי גערופֿען „די לאַזשע“, עס אין דאָרט
גוט געווען, אויף וויפֿיעל עס קאָן זיין גוט אָהן טאָגליכט, און אָהן פֿיער,
אָהן ברויט און אָהן לופֿט.

צוריק ארויסגראָבען זיך צו די לעבעדיגע נישט צו דער רעכטע צייט
האָט געדראָהט מיט געפֿאהר. מען האָט זיך געקאָנט פֿלוצלינג געפֿונען צווי-
שען די פֿיס פֿון א מאַרשירענדער אַרמעע. וואַנדע דאָס אין אַנעץ פֿון
שרעקליכע וועלדער — פֿאַסטקעס מיט דאָפֿעלטע דעקלעך, אין וועלכע די
פֿלאַהע האָבען נישט געוואנט אריינצוגעהן אין די וויסע האָבען נישט גע-
וואנט ארויסצוגעהן.

IV

זייער לעבען אונטער דער ערד.

די מענשען אין די קעלערס פֿון היזת האָבען זיך געלאַנגוילט. מאַן-
לעסמאָל, ביי נאַכט פֿלענען זיי, נישט קוקענדיג אויף די געפֿאהר, ארויסגעהן
פֿאַנצען. אָדער אום צו פֿאַרשלאָגען די צייט פֿלעגט מען אָברעכטען תפֿילות,
דעם גאַנצען טאָג, זאָגט ביכרואַז, האָט אונז ושאַן-שואַן געהייסען דאוונען
מיט דעם דאווענקראַנג אין ווענד'—
פֿלוצלינג נאָכ'ן דאוונען פֿלענען זיי געהן זיך לאָזען הרגענען, פֿאַר-

צ׳יטענדיג דאָס לאַך אויף אַ קבר.

מאַנכעמאָל האָבען זײ אויפֿגעהויבען דאָס דעקעל פֿון זײערע גרובען און זיך איינגעהאַרעכט צי מען שלאָגט זיך נישט פֿון דערווייטענס; זײ האָבען דעם קאַמף נאָכגעפֿאַרשט מיט די אויערען. דאָס פֿייער פֿון די רעפּובליקאַנער איז געווען אַ גלײַכמעסיגעס; דאָס פֿייער פֿון די ראַיאַליסטען איז געווען אַ איבערגעהאַקטעס; דאָס זי איז געווען זײער סימן, ווען ריטמישע סאַליווען האָבען פֿלוצלינג אויפֿגעהערט, איז דאָס אַ סימן, אז די ראַיאַליסטען זענען צעשלאָגען; ווען דאָס איבערגעהאַקטע שוסערײַ פֿלעגט זיך הערען וואָס ווײַ-טער, איז געווען אַ סימן, אז זײ האָבען געוואָלט. די ווייטע האָבען תמיד פֿערפֿאַלט; די בראַהע קינמאָל נישט, האָבענדיג דאָס לאַנד געגען זיך.

די אונטערערדישע קריגער זענען געווען זעהר גוט אונפֿאַרמירט. עס איז נישט פֿאַרהאן עפעס שנעלערס, און געהיטניס פֿולערעס ווי זײערע פֿערבינ-דונגען. זײ האָבען צעבראַכען אלע בריקען, צונומען אלע וואַגענס און דאָך האָבען זײ געפֿונען מיטלען זיך אלץ צו זאָגען און פֿון אלעם זיך צו וואַר-גען, סטאַציעס פֿון שלוחים זענען געשאַפֿען געוואָרען פֿון וואַלד צו וואַלד, פֿון דאָרף צו דאָרף, פֿון שטוב צו שטוב, פֿון שטרודל צו שטרודל.

עפעס דאָרט אַ פֿייער מיט אַ נאַרזשען פֿנים איז זיך געזאַנגען, און טראַץ גענדיג דעפֿעשען און זיין היילען שטעקען. עס איז געווען אונגעגליך זײ צו כאַפֿען. סודות, זאָגט פֿיזיע, וועלכע עס האָבען געוואוסט מעהר ווי פֿיער הונדערט טויזענד מענשען זענען געווען טריי געהאַלטען.

עס האָט זיך געדוכט אז אין דעם דאָזיגען פֿירקאַנטונגען גענענד, קאָן זיך קיין איין פֿונקט פֿון דעם באַדען נישט אַ טרויסעל טהון. אז דערפֿי זאָל דאָס גאַנצע נישט ערשומערט ווערען, אין איין אייגענבליק איז מען געווען אינג-פֿאַרמירט פֿון נויארמוטיגער ביז לייסאָן, און דער לאַנגער פֿון לאַ לויט האָט געוואוסט, וואָס עס טהוט זיך אין לאַנגער פֿון לאַ קרויז — מאַרזאַן. מען וואַלט געקאָנט מינען, אז די פֿויגעל האָבען זיך דאָ אַריינגעמישט. האָט שרייבט דעם 7-מען מעסידאָר 8 יאָהר; מען וואַלט געקאָנט גלויבען, אז זײ האָבען אַ מעלעגראַף.

.Y

זײער לעבעזיג בעשעט דער מלחמה.

א סך פֿון די פֿויערען האָבען גאָר געהאַט פֿיקעס. נישט יענער-ביקסען זענען גונדעסטוועגען גענוג געווען. עס איז נישט פֿאַרהאן קיין געשיקטערע שוסערס ווי די וואַלד-גנבים פֿון באַקאָזש און די שמוגלער פֿון לודו. דאָס זענען געווען מאַדנע קעמפֿער, שרעקליכע און אונערשראָקענע. דער דעקרעט

זעלכער האָט בעפֿילען אַפּריוויו פֿון דרײַ הונדערט טויזענד פּערזאָן האָט גע-
 בראַכט צו דעם, דאָס מען זאָל אין זעקס הונדערט דערפֿער שטורם קלײַנגען;
 און עס האָט אויסגעבראַכען אַ פֿײַער אין אלע פּונקטען אויף איינמאָל. פּונאַם.
 און אַנזש האָבען דעם זעלבען מאָג זיך געכאַפט צום געוועהר. די ראיא-
 ליסטען האָבען אונטער טויטשמראַף גענויט אלע געזינדע מענשען צום אַרײַם-
 מאַרשירען. זיי האָבען רעקוויזירט געשפּאַנען, וואָגנעם, לעבענסמוטעל, אום צו
 ערהײַבען די דאָזיגע מאַסען האָט מען נישט בעדאַרפט קיין סך מען האָט
 אין אַקורכע, אין אַטאַבערנאַקל פֿון „אַ געשוואַירענעם גלח“, ווי זיי האָבען
 איהם גערופֿען, אַרײַנגעשטעלט אַ שוואַרצען גרויסען קאַטער און בשעת מען
 האָט אָנגערױכט אַ תּפֿילה איז ער פּלוצלינג אַרײַסגעשפּראַנגען. דאָס איז דער
 שווער. האָבען די פֿײַערעם אויסגעשרייען, און עס איז אין דער נאַנצער
 זעגענד אויסגעבראַכען אַ אויפֿשטאַנד. די גלחים האָבען דאָס פֿײַער פּאַנאַנדער-
 זעבלאָזען.

אויף צו בעפֿאַלען די בלאַהע און אַרײַבערצושפּרינגען די גראַבענעם
 האָבען די פֿײַערעם געהאַט שמעקענעם, 15 פֿוס די לענג, — אַ געוועהר צום
 זעמפֿען און אַנטלײַפֿען. אין גרעסמען צוזאַמענשטויס, ווען זיי האָבען אַטאַקירט די
 עפּובליקאַנער זענען זיי בשעת מעשה ווען זיי האָבען געטראָפֿען אויפֿ'ן קאַמפּספּלאַץ
 צלם אָדער אַקאַפּעלע, געפֿאַלען אויף די קניה און אונטער די קיילען פֿון
 זינד אָנגעוואַנט אַ תּפֿילה; ווען זיי האָבען דעם רײַזענקראַנג געענדיגט, פֿלעגען
 זיי וועלכע זענען געבליבען לעבען, אויפֿשטעהן און וואַרפֿען זיך אויפֿ'ן פֿינד.
 זיי פֿענדיג פֿלעגען זיי אַנלאָדען די ביקס; דאָס איז געווען זייער טאַלאַנט.
 אַם אײַנער האָט געוואַלט האָט ער זיי געקאַנט אײַנרעדען; גלחים האָבען זיי
 געוויזען אויף אַנדערע גלחים. ביי וועמען זיי פֿלעגען מאַכען מיט אַשטריקעל
 צײַלען אויפֿ'ן האַלז אײַנרעדענדיג, און דאָס זענען גיליאַטונרטע גלחים,
 זעלכע זענען אויפֿגעשטאַנען תּחית המתים. זיי האָבען געהאַט זייער ריטער-
 זכּרײַט; אזוי האָבען זיי מיט כּבֿוד בעגראַבען דעם רעפּובליקאַנישען פֿאַהגעני-
 רעגער פּעסק, וועלכער האָט זיך געלָזט צעשניידען און ניט אַרײַסגעלאָזען
 פֿאַהן פֿון דער האַנד. אין אַנהױב האָבען זיי מורא געהאַט פֿאַר קאַנאַנען;
 ערנאָך האָבען זיי זיך דערױף אַרײַפֿגעוואַרפֿען מיט שמעקענעם און עס פֿערי-
 אפּט. דאָס ערשטע, וואָס זיי האָבען גענומען איז געווען אַ בראַנענער קאַנאַן
 האָבען איהם געקרוינט מיט'ן נאָמען „דער מיסיאָנערע“; דערנאָך האָבען זיי
 גענומען אַ צווייטען, וועלכער האָט נאָך געשטאַמט פֿון די קאַמיליטשע מלחמות און
 אז עס איז געווען גראַווירט דאָס געוועהר פֿון רישעליע און די פֿיגור פֿון די
 זליגע מומער; זיי האָבען איהם גערופֿען „מאַריע-שאַן“. זיי האָבען זיך ניט אָנגע-
 זעמען פֿון רײַבען, זיי האָבען אָנגערופֿען „זאַקאַבינער מאַסע“ די פֿײַער, וועלכע

האָבען געהאלטען מיט די בלאָהע און אויסגע'הרג'ט זיי מער נאָך ווי אנדערע. זיי האָבען לייעב געהאט די שחיטה ווי די זעלנער און מאָרד ווי מערדערן בעזונדערס האָבען זיי הנאה געהט פֿון שויסען די שטאָדמישע בעפעלקערונג. אין פֿאַנטענע האָט איינער פֿון זייערע גלחים דער'הרג'עט מיט אַ שווערד אַ אלטען מאַן. אין סען-ישערמען-סיוכאל, האָט איינער פֿון זייערע קאָפיטאָנען, אַ אַדעלמאַן, דערשאַסען דעם געמיינדע-פּראָקוראָר און צוגענומען דעם זייער. אין סאַשקוֹל האָבען זיי איינגע'הרג'עט אַ רעגעלמעסיגע, שחיטה פֿון רעפּובליקאַנער, דרייסיג אין אַ טאַג; דאָס האָט האָט געדויערט פֿונף וואָכען יעדער קיט פֿון דרייסיג דערהרגעטע האָבען זיי גערופֿען, דער רויזענקראַנץ". מען האָט אויסגעשטעלט די קיט ביי אַ גראָבען און געשאַסען; און די געשאַסענע זענען אַריינגעפֿאלען אין גראָבען, אָפֿטמאָל לעבעדיגע; און פֿונ-דעסוועגען האָט מען זיי בעגראָבען. די וואַנדעיאישע אַרמעע האָט געזעהלט הונדערט פֿיער און פֿיפֿציג דיווויזעס; זיי האָבען געפֿיהרט רעגעלמעסיגע בעלאַגערונגען, זיי האָבען געהאלטען בלאַקירט ברעסיוויר אין משך פֿון דריי טעג. צעהן טויזענד פּויערים האָבען אין הייליגען פֿרייטאָג געבאַמבארירט די שטאָרט סאַבל מיט גליהענדע קילען. אין איין טאַג איז זיי אויסגעקומען צו צושמערען פֿיערצעהן רעפּובליקאַנישע לאַגערן, פֿון מאַנטיניע פֿון קורבוויל. אין טואַר האָט מען אויף אַ הויכען מויער געהערט אזא פּרעכטיגען שמועס צווישען לאַ ראָזשאַקלען און אַ יונג-קאַרל-אַט בן אַיך. — גיב דיניע אַרעמס, איך וויל סיך אויף זיי אַרויפֿשטעלען. — שטעלט אַיך. — דיין ביקס-געמט אַיך. — און לאַ ראָזשאַקלען איז אַריינגעשפּרינגען אין דער שטאָרט, און מען האָט גענומען אָהן לייטער די טורעמס, וועלכע דיוגעסקלען האָט געמוזט בעלאַגערען. זיי האָבען לייעב געוואָלט אַ פּאַטראָנע ווי אַ גאַלדענע מטבע. זיי האָבען געווינט, פֿערלירענדיג פֿון די אויגען זייער קירכען-גלאַק. דאָס אַנטליפֿען איז געווען ביי זיי אַ גאַטירליכע זאַך; דאַמאָלס האָבען זיי די קאָפיטאָנען נאָכגעשרייען; וואַרפֿט די סאַנדאלען, היט אַייערע ביקסען. ווען עס האָט זיי פֿערפֿעהלט מוניציאַן האָבען זיי אָבגעוואָנט דעם רויזענ-קראַנץ און גענאַנען פֿאַרנעמען פּוילדער פֿון די וועגען פֿון דער רעפּובליקאַנישע אַרטילעריע. ווען דער פּינד האָט זיך דערנעהנטערט, און עס איז געווען פֿערוואַנדעטע, האָבען זיי בעהאַלטען אין קאַרן אָדער אין פּאַפּאַראַסטיק, און נאָכ'ן פֿערענדיגען דעם קאַמפֿ, זענען זיי געקומען זיי צוריקנעהמען. זיי האָבען נישט געהאט קיין אַניפֿאַרמען. די קליידער זייערע זענען געווען צוויסען. סיי די פּויערים, סיי די אַדעללייט האָבען זיך אָנגעטון אין די ערשטע בעסטע טראַנטעס. די דאָזיגע עפֿישע צייט איז געווען גרויזאָם. מאַראַם דע לע-קויר, די שפּעטערע מאַראַם דע ראָזשאַקלען.

האט אויף צופליסען געטרעטען מיט איהר פֿערד די רעפובליקאנער, וועלכע
זענען געלעגען אויסגעצויגען אויף דעם שלאכט-פֿערד; „טויטע“ האט זי
געזאגט; און אפשר זענען זיי נאָר פֿערוואונדעט געווען, די מענער האָבען אַפֿטמאָל
פֿעראַטען, די פֿרויען, אָבער קיינמאָל נישט. די קאָפּטאָנען זענען
אַפֿטמאָל געווען אַזעלכע עמי האַרצים פּונקט ווי די סאָלאַטען; ה. דע
סאָפּינאָ האָט נישט געקענט די אַרמאָנראַפּיע. די אָנפֿיהרער האָבען זיך
איינער דעם צווייטען געהאַסט. די פֿיהרער פֿון מאַרע (פּלאַטעס) האָבען
זעשרייען: „נידער מיט די פֿערגלייט“, די קאָוואַלעריע און געווען אַ שוואַכע
און שווער צו אָרגאַניזירען; פֿיינוע האָט געשריבען: „דער וועלכער גיט סיר
זיט פֿרוד אוועק זיינע צוויי זעהן, ווערט אָבערקיהלמ, כּשעת איך פֿאָדער
פֿון איהם איינעם פֿון זיינע פֿערד“, שטאַנגען, ווילעס, קאַסעס, אלטע און
זייע בוקסען, יענער-מעסערס, שפּווען, שטעקענס געשלאָגענע מיט אייזען
זון גענעל-דאָס און געווען זייער געוועהר; מאַנלע האָבען געטראַגען אויף
זי פֿלייצעס אַ קרויץ, געמאַכט פֿון צוויי מתים-ביינער, זיי האָבען אַטאַקירט
זיט הויכע אויסגעשרייען, פֿלוצלינג זיך בעווייזען פֿון אלע זייטען, פֿון די
וועלכער, פֿון די בערג, צווישען די צווייגען, פֿון פּוסטע וועגען, זיי האָבען
זיך אויסגעשטעלט אין אַ האַלבען קרויז, געהרגעט, געמאָרדעט, געשמעטערט
זון פֿערוואונדען, ווען זיי זענען פֿאַרבייגעגאַנגען אַ רעפּובליקאַניש שטענד-
זעל האָבען זיי אונטערגעהאַקט דעם פֿרייהייטס-בוים, איהם פֿערברענט און
עטאַנצט אין אַ ראָד אַרום פֿייער, אלע זייערע אונטערגעהמונגען האָבען זיי
זייסגעפֿיהרט בינאַכט. עס איז שוין געווען דער שטוינער פֿון אַוואַנדעער-
שטענדיג צו זיין אונטערוואַרטעט. זיי זענען אַדורכגעגאַנגען פּופּצען מיט
זווייגענדיג, נישט צעטרעטענדיג קיין איין גרעזיל, ווען עס איז געקומען
זי נאַכט, האָבען זיי נאָכדעם ווי די אָנפֿיהרער האָבען אינים קריגס-ראַט
זעשטוימט דאָס אַרט, וואו מען האָט געזאָלט אָנפֿאַלען אויף די רעפּוב-
ליקאַנישע פּאַסטענס, אָנגעלאָדען די בוקסען, אָבערמורטעלט זייער תּפֿלה,
זינגעוהן די סאַנדאַלען און געצויגען זיך אין לאַנגע קאַלאַנעס דורך די
עלדער באַרפּוס אויפֿן מאַך און גראָזען, אָהן גערויש, אָהן אַ וואַרט, אָהן
טעם. אַ מאַרש פֿון קעטץ אין דער פֿינסטערניש.

VI.

די נשמה פון דער ערד געהט איבער צום מענטשען.

די צאָהל פֿון די וואַנדעאַנישע אינסורגענטען קאָן מען נישט צעהלען
גענוער ווי אויף פֿינף הונדערט טויזענד מאַן, וויכער און קינדער אַרײַן-

גערעכענט. א הארבען מיליאן קעמפענדע, דאס איז די צאהל, בעשטימט דורך טויפען דע רואי.

עס זענען געווען צוויי וואנדעקען: די גרויסע, וועלכע האט געפיהרט די קריג אין די וועלדער, די קליינע, וועלכע האט געפיהרט דעם קריג אינם געשטרויך; דאס איז די שאטרונג, וועלכע שירט אונטער שא-דעם פון ושאן שואן. די קליינע וואנדעקע איז געווען גאאויז; די גרויסע איז געווען פערדארבען; די קליינע האט א גרעסערן ווערט געהאט. שארעט איז געווארען מארקוי, גענעראל-לייטענאנט פון די קעניגליכע ארמעען און בעקומען א גרויסען קריג פון הייליגען ליוודוויג; ושאן שואן איז געבליבען ושאן שואן. שארעט איז עהנליך צו א באנדיט, ושאן שואן צו א ריטער.

וואס אנבעלאנגט די גרויסמוטיגע אפפיהרער, ווי באנשאן, לעסקויר, לא ראשושאקלען, האבען ווי א טעות געהאט. די גרויסע קאמיונישע ארמעע איז געווען א אינוויניגע אנטערענונג; עס האט געמוזט קומען די קאטאסטראפע; קאן מען דען זיך פארשמעלען א פייערישען שטורעם, וואס אטאקירט פארט, א קאאליציע פון דערפער וואס בעלאגערט דעם פאנסעאן, א כמארע ווייה-גאכט-ליעדער און תפילות, וועלכע ווילען פערטויבען די מארסעליען, א הוי-פען סאנדאלען, וועלכע ווארפט זיך אויף א לעגיאן פון גיטער; דורכצוגעהן דעם טיך לויט איז פאר וואנדעקע געווען אינמעגליך. זי האט אלץ געקענט, א חוץ דעם שריט מאכען. דער בירגער-קריג קאן לחלוטין נישט עראבערן.

די אמת'ע וואנדעקע, דאס איז די וואנדעקע ביי זיך אין דערהיים; דא איז זי נאך מעהר ווי אונגעווענפאר, זי איז אונדערגרייכבאר. דער וואנדעקער ביי זיך אין דערהיים איז שמוגלער, פערדארבייטער, סאלדאט, פאסטור, ווילד-גנב, גלאקען-קלינגער, פויער, שפיאן, רוצח און וואלד-חיה.

דער וואנדעקער אויפשטאנד איז נישט געלונגען. בשעת, למשל, אנדערע אויפשטאנדען, ווי אין דער שווייץ, האבען געהאט ערפאלג. עס איז פארהאן א אונטערשיעד צווישען דעם בערג-אינסורגענט, ווי דער שווייצער, און דעם וואלד-אינסורגענט, ווי דער וואנדעקער. דער ערשטער שלאגט-ויך פאר א אי-דעאל, דער צווייטער פאר אבערגלויבענס. דער ערשטער שוועבט, דער צווייטער פאר טער קריכט. דער ערשטער קעמפט פאר דער מענשהייט, דער צווייטער פאר דער איינזאמקייט. דער ערשטער וויל די פרייהייט, דער צווייטער די אבגע-וונדערטקייט; דער פערטריגט די געמיינדע, און דער — דעם קלויסטער. דער האט צוטהון מיט תהומען, און דער מיט געמיינעכטס; דער איז א מענש פון בערג-שטראמען און שוים, און יענער פון שטעהענדיגע וואסערן, פון ווא-גען עס קומט דער פויבער; איינער האט איבער'ן קאפ דעם הימעלבלאה, דער צווייטער — די בוימער-צווייגען; איינער איז אויף א בארגשפיץ, דער

צווייטער און שאַטען.

עס איז נישט גלייך די ערציהונג, וועלכע מען בעקומט פון הייבט
בערג-שפיצען צו דער ערציהונג פון נידריגע ערטער.

דער בארג איז א צוטאדעל, דער וואלד איז א טינגער; איינער הייבט-
אריין דרייסקייט, מוט, דער צווייטער שטעלט די געצען. דאס אלטערטום
דאס בעזעצט די געטער אויף די בערג-שפיצען און די סאטירען אין די וואלד-
געדיכטענישען, דער סאטיר — דאס איז דער ווילדער, האלב מענש, האלב-חיה.
די געשטאלטונג פון דעם ערד-באָרען שטויסט דעם מענשען צו פֿער-
שעדיגע מעשים, זי איז זיין מיטשולדיגער מעהר נאָך, ווי מען שטעלט זיך
עס געוועהנליך פֿאַר; קוקענדיג אויף מאַנכע ווילדע פּיוואזשען קאָן מען
פֿערנעמערן דעם מענשען און בעשולדיגען די נאטור. מען פֿיהלט אַ בעהאלט-
מענע פּראָוואָקאציע פֿון דער נאטור; דער מדבר איז מאַנכעסמאל זעהר אונגע-
זונד פֿאַר דעם געוויסען, איבערהויפט פֿאַר אַ אונוויסענדיגן געוויסען.

דאָס נידריגע געוויסען ווערט שנעל קריזענדיג; עס בעהאלט זיך אין די
פּינסטערע געדיכטע וועלדער. צווישען דערנער, בראַטעס און אונטערצווייגען;
עס פֿאלט אונטער דעם מיטטישען איינפֿלוס פֿון שלעכטע איבערצייגונגען. די
אַפּטישע פֿערבלענדענישען, אונפֿערשטענדיכע מיראזשען, מעותים און צייט
און אַרט, ערוועקען אַן מענשען דעם מין האלב-רעליגיעזע און האלב-חיהישע
מזא, וועלכע פֿיהרט און אַ געוועהנליכע צייט צו זאבאָבאָנעס און אין שטור-
מישע עפֿאָכען — צו ברומאלע מעשים. די האַרציגנאציעס האַלטען די פֿאָק-
לעך וועלכע בעלויכטען דעם וועג צו מאָרד. אין דעם באַנדיט איז פֿאַרהאָן
קאַפּשווונדעל, די וואונדערבארע נאטור האָט אַ דאָפּעלטען זין, וועלכער פֿער-
בלענדט גרויסע גייסטער און מאַכט בלונד נידריגע. ווען דער מענש איז
אונוויסענדיג, ווען דער מדבר איז פֿול מיט מיראזשען, קומט-צו צו דער פֿיג-
סטערניש פֿון דער איינזאמקייט די פֿינסטערניש פֿון דער אינטעליגענץ; פֿון
דאָנען נעהט זיך דאָס די טיעפע תּהוֹמ'ען, וועלכע עפֿנען זיך פֿאַר דעם
מענשען. מאַנכע פֿעליזען, מאַנכער ערד-שפּאלט, מאַנכע וואַלדגעדיכטעניש,
מאַנכער ווילדער אָבענד-שנין פֿון צווישען די בוימער, שטויסט דעם מענשען
צו אונזונגע און ווילדע מעשים. מען וואָלט כמעט געקאָנט זאָגען, אז עס
זענען פֿאַרהאָן פֿערברעכערישע ערטער.

דייטע האַריוואַנטען פֿיהרען נשמות צו אַלגעמינע אירעען; בעשרענקטע
האַריוואַנטען געבוירען שטיקלעך אירעען; און דאָס אז עס וואָס פֿערמשפט
מאַנכעסמאל מענשען מיט גרויסע הערצער צו זיין קליינע גייסטער; אַ ביי-
שפּיעל — זשאַן שוואַן.

די אַלגעמינע אירעען, געהאט פֿון טיילווייז אירעען — איז דעם

ליגט דער קאמף פֿון פראַגרעס. דער בעשרעקטער געגענד געגען פֿאַטערלאַנד — די צוויי ווערטער פֿאַסען צוזאַמען די גאַנצע וואַנדערשאַפֿע קריג; פּויער־ים געגען פֿאַטריאָטיזם.

VII.

די וואַנדלעג האָט פֿאַרענדיגט מיט ברעמאָן.

די ברעמאָן האָט נאָך פֿון אלטע צייטען געמאַכט אויפֿשטאַנדען. נאָר יעדעס מאָל, ווען זי האָט געמאַכט אַ אויפֿשטאַנד, אין משך פֿון צוויי טויזענד יאָהר, איז זי געווען גערעכט; דאָס לעצטע מאָל אָבער איז זי געווען אונגע-רעכט. און פֿונדעסטוועגען, אין תּוֹך, ערהויבענדיג זיך געגען די רעוואָלוציע, ווי געגען דער מאַנאַרכיע, געגען די דעלעגירטע פֿאַלקס-פֿאַרשטעקהער, ווי געגען די פֿירשטליכע און פּרוּצישע גובערנאַטאָרען, געגען די באַנקצעמלען אָדער געגען דעם-ואַלזשטייער, — ברעמאָן האָט תּמיד געפֿיהרט דעם זעל-בען קריג — דעם קריג פֿונִים לאַקאלען גיכט געגען דעם צענטראַלען גיכט. די דאָזיגע אלטערטומליכע פּראָווינצען זענען געווען אַ סאַזשעלקע; דאָס לויפען איז דעם דאָזיגען שלאַפֿעריגען וואַסער געווען צווינדער; דער ווינד, וועלכער האָט געפֿלאָזען, האָט עס נישט בעלעבט, נאָר אָנגערויצט. פֿינכטער (55) — דאָס איז דאָרט, וואו פֿראַנקרייך ענדיגט זיך, וואו עס ענדיגט זיך דאָס פֿעלד, וואָס איז דעם מענשען איבערגעגעבען געוואָרען, און וואו עס פֿער-האַלט זיך דער פֿאַרטשריט פֿון דורות. האַלט! שרייט דער אקיוזוס צו דער ערד און דער באַרבאַרום צו דער ציוויליזאַציע. יעדעס מאָל, ווען דער צענטער, פֿאַרזי, ניט דעם שטויס, אַלץ איינס אויב דער שטויס קומט פֿונִים קעניגטום אָדער פֿון דער רעפּובליק, זאָל זי זיין אין זיין פֿון דעספּאָטיום, אָדער אין זיין פֿון פֿרייהייט — איז עס אַ נייעס און ברעמאָן שפּאַרט זיך. לאָזט אונז צו רוה. וואָס ווילען זיי פֿון אונז? די מאַרע כאַפּט זיך צו די ווילעס, דער באַקאַזש כאַפּט זיך צו דער ביקס. אַ שרעקליכע טויבקייט.

דער וואַנדערשאַפֿע אויפֿשטאַנד איז אַ טרויריג מיספֿערשטענדיגש. — אַ רויזגע נאַרושע אונטערנעמען, אַ אונזיגיקער אויפֿשטאַנד, בעשטימט, אַז עס זאָל אין דער געשוכטע איבערלאָזען נאָר אַיין וואָרט — די וואַנדע — אַ בערהייט און שוואַרץ וואָרט; שחמ'ענדיג זיך פֿאַר אָבוועקענדע, אָפֿפֿערענדיג זיך פֿאַר דעם ענאָאָיום; אָהן רעכנונג, אָהן סמראַטעניע, אָהן

(55) פֿינכטער — *finis terrae* — ענדע פֿון דער ערד) אַ געגענד פֿון ברעמאָן מיט דעם נאָמען.

זאקטויק, אהן פלאן, אהן ציעל, אהן פיהרער, אהן פעראנטווארטליכקייטן
 בעוויווענדיג אויף וויפלע דער ווילען קאן זיין אהנמעכטיג, ריטערליך און
 זינלר, ווען ער פערשפארט זיך אנטקעגען דער ליכט מיט א וואנד פון
 פונסטערניש; געבענדיג מיט דער אונוויסענהייט א לאנגען נארשישען און
 העלדישען ווידערשטאנד דעם אמת, דעם רעכט, דער גערעכטיגקייט, דעם שול,
 יער בעפרייאונג די אלט-יאהריגע שרעקען, די פערוויסמונג פון פיערצעהן
 דעפארטאמענטען, די פערלאזענע פערדער, די צוטרעטענע הבואות, די
 שחיטה פון פרויען און קינדער, אונגעצונדענע פאקעלען אין די שטרויענע
 דעכער, די שווערד אין די הערצער, די אימה פאר דער ציווילזאציע—דאס
 איז געווען די דאזיגע מלחמה, א פערברעכערוישע פרוב פון א פאקטורמאָרד.
 —בש"ס האָט די וואנדעל, בעוויווענדיג די נויטווענדיגקייט דורכצו-
 לעבען אין אלע זינען דעם אלטען ברעטאנישען שאַטען און דורכצושטימען
 דעם פונסטערן וואלד מיט אלע פילען פון ליכט אויף איינמאל געדויענט דעם
 פראַגרעס. די קאטאסטראַפֿעס ברענגען אויף זייער בעזונדערן אופן נוצען.

צווייטעס בוך

די דריי קינדער

I.

פלוים קוואם צווייליא בעללא (36).

—דער זומער אין יאהר 1792 איז געווען זעהר א רעגענדיגער
 דער זומער פון 1793 איז געווען זעהר א הייסער, צוליבע דעם בירגער-
 קריג איז אין ברעטאן כמעט קיין וועגען נישט געווען. מען איז פונדעסטווע-
 גען געפאָהרען, א דאנק די שענקייט פֿונ'ם זומער.
 אין א שעהגעס זומער-אָבענד אין חודש יולי, א שעה נאָך זונטן-
 אונטערגאנג, האָט זיך א רייזער, וועלכער איז געקומען פֿון דער זייט פֿון
 אַווראנש, אָפגעשטעלט פֿאר דער קלוינער אלסניה מיט'ן נאָמען קרוא בראַנשאַר
 ביים אַרײַנפֿאָהר קיין פֿאַנטאַרסאָן, וואו עס האָט געהאַנגען א אָפגעמעקט שילד,
 וואו מען האָט געקאָנט פֿאר עטליכע יאָהר לעוען; ראָ בעקומט מען גומען
 מער. א גאנצען טאָג איז געווען הייס, נאָר דער ווינד האָט אָנגעהויבען צו
 בלאָזען.

דער דאָזיגער רייזער איז געווען איינגעהילט אין ברייטען מאַנטלען

(36) פלוים קוואם צווייליא בעללא (לאטין)—מָהר נאָך, ווי א בירגער-קריעג,

ויעלכער האט פערדעקט דעם רוקען פון פערד, דער רייטער האט געטראגען
א ברייטען הוט מיט א דרייפארביגער קאקארדע, וואס עס איז געווען גענוג
הוצפה'דיג אין דער דאזיגער געגענד פון צוימען און שאסען, וואו א דריי-
פארביגע קאקארדע האט געדונט פאר א ציעל צום שיסען. דער מאנטעל,
געבונדען ביים האלד, איז געווען אפגעדעקט, אום צו לאזען פריי די ארעמס,
און מען האט געקאנט זעהן א דרייפארביגען פאס, פון וואנען עס האט ארויס-
געשמעקט צוויי פויסטאלעטען-קאלבעס. פון אונטער דעם מאנטעל האט אראפ-
געהאנגען א שווער.

ביים גערויש פון פערד, וואס האט זיך אפגעשמעלט, האט זיך
די טיר פון דער אלסניה געעפענט אין דער בעל-אלסניה איז ארויס מיט א
אמטערנע אין דער האנד. עס איז געווען צווישען טאג און נאכט; עס איז
געווען ליכטיג אין דרויסען און פוינטער אין שטוב.

דער בעל-הבית האט אָנגעקוקט די קאקארדע.

— בירגער, האט ער געפרעגט, איהר שטעלט זיך דא אָפּ?

— גיין.

— וואוהין, אלוא, געהט איהר?

— קיין דאָל.

— אייב אזוי, טאָ קעהרט זיך אים קיין אייראנש, אָדער בלייבט

אין פּאָנטאָרסאָן.

— פארוואס?

— ווייל מען שלאגט זיך אין דאָל.

— אהא האט געזאגט דער רייטער און צוגעגעבען:

— גיט מיין פערד האָבער.

דער בעל-הבית האט געבראכט א מולטער, אריינגעשאטען א זעקעל
האָבער און אראפגענומען די צוים פון פערד, וואס האט אָנגעהויבען צו פּרעסען.
דער שמועס האט זיך ווייטער געפיהרט.

— בירגער, איז דאָס א רעקוויזיט פערד?

— גיין.

— עס איז אייער אייגענס?

— יא, איך האָב עס געקויפט און בעצאָהלט.

— פון וואנען קומט איהר?

— פון פאריז.

— מסתמא נישט גלייך פון דאָרט?

— גיין.

— איך פערשטעה אזוי, די ווענען ווענען נישט פריי. אָבער א

פאסט געהט דאך נאך.

— ביז אלענסאן. דאָרט האָב איך געמוזט אַראָבשטייגען.

— אָ, עס וועט שוין באַלד אין פֿראַנקרײַך נישט זײַן קײַן פֿאַסט.
עס איז שוין מער נישטאָ קײַן פֿערד. אַ פֿערד פֿון דרײַ הונדערט פֿראַנק
צױהלף זײַך זעקס הונדערט פֿראַנק און פֿאַשע אין קױם צו בעקומען. איך
בײַן געווען פֿאַסטמיסטער און איצט האָב איך אַ גאַרקײַך. פֿון דרײַ הונדערט
דרייצען פֿאַסטמיסטערס וואָס איז געווען. האָבען זײַך צוויי הונדערט אָב-
געוואָנט. בורגער, איהר האָט געדיזש לױט דעם נײַעם טאַרף?

— יאָ, פֿון ערשטען מױ.

— אַ פֿראַנק אַ מײַל פֿאַר אַ אָרט אין אַ קאַרעטע. צוועלף סו-אין
אַ קאַבריאָלעט און פֿינף סו-אין אַ וואָגען. אין אלענסאָן האָט איהר געקויפט
דאָס פֿערד?

— יאָ.

— איהר זענט אַ גאַנצען טאָג אין וועג?

— פֿון פֿאַרמאָנס

— אין געלמען?

— אין אייערנעכטען איך.

— איך זעה דאָס, איהר זענט געקומען דורך דאָמפֿראַן אין מאָרטען.

— און אַוואַנש.

— פֿאַלגט מײַך, בורגער, און רעהט איך אויס, איהר מוזט דאָך

אודא זײַן מײַעד? אייער פֿערד איז שטאַרק מײַעד.

— פֿערד האָבען דאָס דעלמ צו זײַן מײַעד, מענשען אָבער—נישט.

דער בליק פֿונ'ם בעל-הבית האָט זײַך ווידער אָבגעשטעלט אויף דעם

דײַזענדיגען. דאָס איז געווען אַ ערנסטע געזוכט, רעהניץ און שטרענגע, אײַנ-
געראַהמט אין גראַהע האָר.

דער בעל-אכסניה האָט געגעבען אַ וואָרף אַ בליק אויפֿן וועג, וועל-

כער איז געווען פֿוסט, ווי לאַנג דאָס אויג האָט דערנריכט און געוואָנט:

— און איהר ריזט דאָס אזוי אַלען?

— איך האָב בעגלייטער.

— אַוואַז?

— מײַן שווערד און מײַנע פֿיסטאַלעטען.

דער בעל-אכסניה האָט געבראַכט אַנ'עמער וואַסער און געגעבען דעם

פֿערד צו מײַניקען און בשעת מעשה, האָט ער פֿעטראַכט דעם דײַזענדיגען

וואָגענדיג צו זײַך: — דאָס איז אַלץ אײַנס, ער זעהט אויס ווי אַ גלח.

— איהר זאָגט, אַז איז דאָס שלאַנט מען זײַך? האָט דער

דייטער געפרעגט.

— יא, אין דער רגע האָט עס זיך בעדארפט אָנצוהויבען.

— ווער שלאָגט זיך דאָס?

— א, אמאָליגע, מיט א, אמאָליגען.

— ווי זאָגט איהר?

— איך זאָג, אז א, אמאָליגע, וועלכער האָלט מיט דער רעפובליק.

— שלאָגט זיך מיט א, אמאָליגען, וועלכער האָלט מיט דעם קעניג.

— עס איז דאָך שוין נישטאָ קיין קעניג.

— עס איז נאָך דאָ דער קלוינער, און דאָס נייניערניגסטע איז דאָס.

— וואָס ביידע, אמאָליגע, זענען צוויי קרוינים.

— דער דייטער האָט זיך אויפגעקראַמט צוגעהערט. יענער האָט

צווייטער דערצעהלט:

— איינער איז יונג, דער צווייטער איז אלט; דאָס שלאָגט זיך א

ברידערן-אייניקעל מיט א עלטער-פעטער. דער עלטער-פעטער איז א ראַיש-

ליסט און דאָס ברידערן-אייניקעל איז א פאטריאָט. דער אלטער פיהרט אן

מיט די ווייסע, דער יונגער מיט די בלאַהע. איינער וועט דעם צווייטען

גיטט מוחל זיין. עס איז א קאמף אויף טויט

— אויף טויט?

— יא, בירגער. איהר ווילט אפשר זעהן מיט וואָס פאַר א איידעל-

קייטען זי בעשענקען זיך איינער דעם צווייטען. אָמ האָט איהר א מודעה,

וועלכע דער אלטער הייסט אומערום אויסקלעבען, אויף אלע הויזער און אויף

אלע בוימער, אפילו אויף מיין טיר.

— דער בעל-הבית האָט צוגעליכטען מיט א לאמטערן דעם בוינען

פאפיער, וואָס איז צוגעקלעבט צו איין האלבע טיר און אויף דער אפיש איז

געווען געדרוקט מיט גרויסע אותיות, האָט דער דייטער, ווענערוג אויף זיין

פער, געקאָנט לעזען:

— דער מאַרקו דע לאַנטענאָק האָט דעם כבוד מודיע צו זיין זיין

ברידערן-אייניקעל, דעם הערן וויקאָסט נאָווען, דאָס ווען דעם הערן מאַרקו

וועט געלונגען איהם צו כאַפען, וועט ער נליך דעם הערן וויקאָסט הייסען

שיסען.

— און אָמ, האָט דער בעל-אכסניה געזאָגט, איז א קנטפער.

— ער האָט זיך אויסגעדרויט און מיט דער לאמטערנע בעלזיכטען א

בוזטען אפיש, צוגעקלעבט אויף דער צווייטער האלבער טיר. דער ריזיגענער

דאָט געלעגנט די מודעה, וואו גאָווען איז מכריז און מודיע לאַנטענאָק, דאָס

זען ער נעמט איהם, וועט ער איהם הייסען שיסען.

— נעכטען, האָט דער בעל-הבית דערצעהלט, האָט מען אויסגעקלעפט
אויף מיין סהרר און מודעה און הינט אינדערפריה די צווייטע. דער ענטפער
האָט אויף זיך לאַנג נישט געלאָזט ווארטען.

דער ריזענדיגער האָט אין דער שטיבל, ווי צו זיך אליין געוואָגט עטליכע
שערטער, וועלכע דער בעל-אכסניה האָט געהערט, אָבער נישט גוט פערשטאַנען;
— יאָ, עס איז מעהר ווי אַ קריג אין פאָטערלאַנד, עס איז אַ קריג
אין דער משפחה. אזוי דארף דאָס זיין און אזוי איז גוט—דאָס איז דער פריי
פאר די גרויסע בענייאונג פון די פערלקער.

און דער ריזענדיגער, אויפהויבענדיג זיין האנד צום הוט, דאָס איז
געווענדיקט צום צווייטען אָפּט, האָט זי בענרוסט.

— זעהט איהר, בירגער, האָט דער בעל-הבית ווייטער געוואָגט, אזוי
זעהט עס אויס. אין די שטערט און אין די גרעסערע שטעדטלעך, זענען
פיר פאר דער רעוואָלוציע, אין די דערפער זענען זיי געגען; בעסער געוואָגט,
אין די שטערט איז מען פראַנצויזען און אין די דערפער איז מען ברעטאַנער.
דאָס איז אַ קריג פֿון די שטאַדטשע מיט די פּויערים. דער אדעל און די
נלחים זענען מיט זיי.

— נישט אלע, האָט איבערגערוסען דער רייטער.

— אָהן צווייפֿעל, בירגער, אָט האָבען מיר דאָ אוינקאָמט געגען

אַ מאַרקין.

און אין דער צייט האָט ער צו זיך געוואָגט:

— און מיר דאַכט זיך, אז איך רעד מיט אַ נלח.

— און ווער האָט מעהר ערפֿאלג? האָט דער רייטער געפֿרעגט.

— ביז איצט דער ווינקאָמט, נאָר ער האָט גענוג צרות. דער אלטער
איז אַ האַרטער בוסען. די דאָזיגע לייט, דאָס איז די פֿאַמיליע גאָווען, היגער
אדעל. און דער משפחה איז פֿאַרהאַן צוויי צווייגען; דער גרויסער צווייג,
וואָס בראַש פֿון איהר שטעהט דער מאַרקין דע לאַנטענאַק און דער קלע-
נער צווייג מיט דעם ווינקאָמט גאָווען בראַש. איצט שלאַגען זיך די צוויי
צווייגען. דאָס זעהט מען אפֿילו נישט ביי בויטער, אָבער מען זעהט עס ביי
מענשען. דער דאָזיגער מאַרקין דע לאַנטענאַק איז און ברעטאַן אלמעכטיג;
פֿאַר די פּויערים איז דאָס אַ פֿירשט. אינ'ם טאָג פֿון זיין אויסשטייגען האָט
ער באלד געהאַט אַלט טויזענד מענשען; אין משך פֿון אַ וואָך זענען דריי
הונדערט געמיינדעס אויפֿגעשטאַנען. ווען ער וואָלט נאָר געקאָנט איינגעה-
מען אַיין ווינקעל פֿונ'ם ים-ברעג, וואָלט מען די ענגלענדיגער אויסגעשטיגען.
צום נלח, האָט ער דאָ אָנגעטרעפֿען אויף גאָווען, זיין ברודער'ס אייניקעל.
אַ קאָמישער צופֿאל. ער איז אַ רעפּובליקאַנישער קאָמאַנדיר און ער

האָט זײַן עלטער-פֿעטער פֿערשפּאַרט דעם וועג, און דערנאָך, האָט זיך, צום גליק, געטראָפֿען אַ מעשה, אז דער דאָזיגער לאַנטענאַק האָט, אַנקומענדיג און אויס'הרג'ענדיג אַ גרויסע צאָה געפֿאַנגענע, געהיטען שײַסען צוויי פֿרויען, פֿון וועלכע איינע האָט געהאַט דריי קינדער, אַנערקענטע אַלס אייגענע פֿון אַ פֿאַרווער באַטאָליאָן. דאָס האָט געווירקט, אז דער דאָזיגער באַטאָליאָן איז געוואָרען אַ שרעקליכער. ער הייסט: דער באַטאָליאָן פֿון רויטשען-היטעל. עס איז אַ סך נישט געבליבען פֿון די פֿאַרווער, נאָר דאָס זענען גרויזאָמע באַג-געטען. מען האָט זיי צוגעמיטלט צו גאָוועל'ס אָבטוילונג. קינדער קאָן אַנט-קענען זיי נישט ביישטעהן. זיי ווילען נקמה-געהמען פֿאַר דער פֿרוי און ציריקגעהמען די קינדער. מען ווילס גאָרנישט, וואָס דער אַלטער האָט גע-מאַכט מיט די דאָזיגע קינדער. דאָס ברענגט אַין די פֿאַרווער גרענאָדירען אַ מוראדיגע רציחה. ווען די קינדער וואָלטען דאָ נישט געווען פֿערמישט, וואָלט די קריג אַנדערש אויסגעזעהען. דער וויקאָמט איז אַ נוטער און מוטגיגער יונגעראַן, נאָר דער אַלטער איז אַ שרעקליכער מאַרקוו. די פּויערים רופֿען דאָס: דער קריג צווישען דעם הייליגען מיכאַל מיט בעל-זבּול, איהר ווייסט אפֿשר, דאָס דער הייליגער מיכאַל איז דער מלאַך פֿון דער געגענד. ער האָט דאָ זײַן באַרג אינמיטען ים און אַ בוכטע. מען האַרט איהם פֿאַר דעם פֿעזיגער פֿונים שטן, וועלכען ער האָט בעגראָבען אונטער אַ צווייטען באַרג, דאָ נישט ווייט.

— אָבער, דיִרצעהלט מיר נאָר, וואָס עס הערט זיך-אין דאָס.
 — אָט-וואָס. גאָווען פֿיהר-אָן מיט אַ עקספּעדיציע-אָבטוילונג פֿונים ים-ברעג, דער ציעל פֿון לאַנטענאַק איז געווען אַרויסצורופֿען אומעטום אַנט-אויפֿשטאַנד, צו פֿעראַייניגען נידער-ברעטאַן מיט נידער-גאַרמאַנדיען, אויפֿצו-עפֿנען ענגלאַנד אַ וועג און צו געבען די האַנד די גרויסע וואַנדעאישיע אַרמעע, מיט צוואַנציג טויזענד ענגלענדער און צוויי הונדערט טויזענד פּויע-ערנים. גאָווען האָט צושטערט דעם גאַנצען פּלאַן. ער פֿעריגעהט דעם ים-ברעג, שטויסט לאַנטענאַק'ן צוריק טיעף אין לאַנד און די ענגלענדער—אויפֿ'ן ים. לאַנטענאַק איז דאָ געווען, נאָר ער האָט איהם פֿון דאַנעט אָבגעוואָרפֿען. אינעם בעמיהט ער זיך מיט אַלע מיטלען איהם צוריקצוטרעבען אינים וואַלד פּווישער און איהם דאָרט אַרומצוריינגען. ערשט געכטען איז אַלץ גוט גע-גאַנגען, גאָווען איז דאָ געווען מיט זײַן אָבטוילונג. פּלוצלינג ווערט אַ ליאַרם. דער אַלטער, גענוג פֿעהיג, האָט זיך געוואָרפֿען אָן אַ זיט; מען איז געוואָהר געוואָרען, אז ער מאַרשירט אויף דאָס. פֿעריגעהט ער דאָס און שטעלט ער אויב אַ באַטרעטע אויף דעם דאָרט. באַרג, וויל ער האָט האַרמאַטען, דאַמאָלט האָט ער אַ פּונקט פֿונים ים-ברעג, וואו די ענגלענדער וואָלטען

געקאנט איס שטימיקן און אלץ געהט פֿערלירען. און אָט צוליבע וואָס, אזוי ווי עס איז נישט געווען קיין איין מיניט צו פֿערלירען, האָט גאָווען, וועל-כער איז אַ מענש מיט קאָפּ, נישט בעראַטענדיג זיך מיט קיניעס, נישט וואַרטענדיג אויף אַ בעפֿעהל, געגעבען אַ סיגנאַל זיך אַרויפֿצוועצען, געהי-סען איינשפּאַנען די אַרטיקלעריע, צונויפֿגעוואַמעלט זיין מיליטער, אַרויסגעצוי-גען זיין שווערד און אזוי-ארום, בשעת לאַנגענאַק פֿאַלט-אָן אויף דאָס, פֿאַלט גאָווען אָן אויף לאַנגענאַקין. און דאָס וועלען זיך די צוויי ברעטאָנישע שטערנס צוואַמענשטויסען. עס וועט זיין אַ שטאַלצער שטויס, זיי זענען איצט דאָרט בירער.

- ווי לאַנג דאַרף דויערען צו קומען קיין דאָס
- פֿאַר מיליטער, וואָס האָט וואַגענס, נישט ווענדיגער ווי דריי שעה; נאָר זיי זענען שוין דאָרט.
- דער ריווענדער האָט אייסגעשפּיצט די אויערען און געזאָגט:
- ווירקליך, עס ריכט זיך מיר, אז איך הער האַרטאָטען-שאַסען.
- דער בעל-הבית האָט זיך איינגעהערט.
- יאָ, בירגער, און אַ בוקסען-שוסעריי. איהר דאַרפט דאָ איבערצוי-געבטאָגען. קיין גויס וועט איהר שוין דאָרט נישט פּאַקען.
- איך קאָן מיר נישט אָבהאַלטען. איך מוז ווייטער פֿאַהרען.
- איהר זענט נישט גערעכט. איך קאָן נישט אייערע געשעפֿטיען, נאָר די געפֿאַהר איז גרויס און ווען עס געהט אייך נישט צום מינדעסטענס אין דעם, וואָס איז אייך אַמטליכערסטען אין דער וועלט...
- יאָ, עס געהט מיר פּאַמת אין דעם, — האָט געענטפֿערט דער רייטער.
- אין אַ זעהן, למשל...
- כמעט ווי, — האָט געזאָגט דער רייטער.
- דער בעל-הבית האָט אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ און צו זיך געזאָגט:
- דער בירגער מאַלט אויף מיר פֿונדעסטוועגען דעם אייגנדיק, ווי ער וואָלט געווען אַ גלח.
- אַ גלח, און ער האָט קינדער, האָט ער געטראַכט.
- וואַמעלט-אָן מיין פֿערד, האָט געזאָגט דער ריווענדער. וויפֿעל?

קום איך אייך?
 און ער האָט איהם בעצאָהלט.
 דער בעל-הבית האָט אוועקגעשטעלט די מילטער און דעם קיבעל ביי דער וואַנד און צוריקגעקומען צום ריווענדער.
 — אזוי ווי איהר האָט בעשלאָסען צו פֿאַהרען, הערט מיין עצה: עס איז קלאָר, אז איהר פֿאַהרט קיין סען-יאָלאָ. אלזאָ, פֿאַהר-זשע נישט דורך

יא. עס ווען פארהאן צוויי ווענען. א ווען דורך דאָל און א ווען אין
דער לענג פֿון ים-ברעג. בירגער, ביים סוף-גאס געהן זיך די צוויי ווענען
פונאנדער; דער דאָלער איז לינקס, דער סען-ושאָרושער דע ברעהען איז
רעכטס. איהר זאָלט מיך הערען, געהט איהר דורך דאָל, וועט איהר אריי-
פאלען אין דער שחיטה, דעריבער נעהמט נישט אויף לינקס, נאָר אויף רעכטס.

— א דאנק אייך, האָט געזאָגט דער רמזענדער.

און ער האָט א שמוץ געטהון דאָס פֿערד.
עס איז געוואָרען פֿינסטער און ער איז אריינגעדרונגען אין דער נאָלט.
דער בעל-אכסניה האָט איהם פֿערלירען פֿון די אויגען.
ווען דער רמזענדער איז געווען ביים סוף גאס, וואו עס צוגעהן-זיך
די צוויי ווענען, האָט ער געהערט די שטימע פֿונ'ם בעל-אכסניה, וועלכער
האָט איהם נאָכגעשרייען פֿון דערווייטענס:
— נעהמט אייך אויף לינקס!
ער האָט זיך גענומען אויף רעכטס.

2.

דאָ 5.

דאָ, א שפּאַנישע שטאָרט פֿון פֿראנקרייך אין ברעסטאן, — אזוי פֿלעגט
מען זי בעצייכענען אין די אלטע אַקטען— איז נישט געווען קיין שטאָרט, נאָר
א גאס. א גרויסע אלטע גאָס, וואו עס ציהען זיך פֿון רעכטס און פֿון
לינקס הייזער מיט פֿילארען, וועלכע שמעהען נישט אין אַגליכע ליניע,
נאָר ווינקעלדיג און געבראָכען. דער איבריגער טייל שטאָרט איז נאָר א
זעץ פֿון קליינע געסלעך, אָנגעקניפט אָן דער דאָזיגער דיאָמערטראַלער גאס,
וואו זיי פֿליסען-צו פֿונקט ווי טיילעך צו א גרויסען טיך. די שטאָרט, אָהן
טויערען אין טויערען, אָפֿען און בעררעהט דורך איהר היילען באַרג סאָן-דאָל,
וואָלט קיין בעלאַנגערונג נישט אויסגעהאלטען, הויך די גאס, וועלכע האָט
געקאָנט אויסהאלטען.

די גאלעריעס אונטער די פֿילארען, וועלכע ציהען זיך פֿון בירע זיי-
ען גאס, האָבען געמאכט פֿון איהר א שטארקען און ווידערשטאנדספֿעהיגען
קאמפֿלעאָן. וויפֿעל הייזער, אזוי פֿיעל פֿעסטונגען, וועלכע מען האָט פֿע-
דערשט געהמען איינע נאָך דער אנדערער, די אלטע האַלע איז געווען אין
טימען גאס.

דער בעל-אכסניה פֿון דע 5 קרום-בר-נשאר האָט אמת געזאָגט.
אין דעם טאָמענט, וואָס ער האָט געשמועסט איז אין דאָל פֿאַרגעקומען א
העפֿטיגער קאמפֿף. עס איז אויסגעבראָכען א נאָלט-קאמף צווישען די ווייסע

וועלכע האָבען פֿערנומען די שמאַרט אין דער פֿריה און די בלאָהע, וועלכע זענען פֿלוצלונג אָנגעקומען אויף דער נאַכט. די פֿחות זענען געווען ניט קיין גלייכע; ווייסע זענען געווען זעקס מיווענד און בלאָהע פֿונפֿצעהן הונדערט, נאָר זיי זענען גלייך געווען אין זייער צאָרן, און אוואַנדערבארע זאך, די פֿונפֿצעהן הונדערט האָבען אַטאַקירט די זעקס מיווענד.

פֿון איין זייט אַ געדענג פֿון אַ המון, פֿון דער צווייטער זייט—זעלנער אין אַ שלאַכט-אָרדנונג. פֿון איין זייט זעקס מיווענד פֿויערס מיט כרויסטויס האַרץ אויף דעם לעדערנעס וועסטעל, ווייסע בענדער אויף די קיילעכדיגע היטען, קרויסלייכע דעוויזען אויף די אָרמבענדער, קמעות ביי די גארטליען, בעוואָפֿענטע מעהר מיט ווילעס ווי מיט שווערדען, בוקסען אָהן באַנגעמען, שלעפענדיג מיט שמריק די קאַנגען, שלעכט אָנגעטהון, שלעכט דומציפֿלי-נירט, שלעכט בעוואָפֿענט, אָבער פֿול ווילדען צאָרן (2) פֿון דער צווייטער זייט פֿונפֿצעהן הונדערט סאָלדאטען אין דרייעקניגע הויטען מיט אַרד-פֿאר-ביגער קאָקארדע, דער ראָק מיט לאַנגע פֿאַלעס און ברויטע קלאַפֿעס, די פֿאַסען איבערגעהאַנגען אין אַ קרויץ איבער די פֿלייצעס און ברוסט, אַ קור-צער און קרויטער שווערד מיט אַ קופֿערנעס הענטעל, די בוקס מיט לאַנגע באַנגעטען, אויסגעמישטערע, אין גלייכע רייהען, געהאַרעכט און ווילד, ווי סענדיג ווי צו האַרען, ווי צו בעפעהלען—אויך זיי זענען געווען פֿרייוויליגען נאָר פֿרייוויליגע פֿאַרן פֿאַטערלאַנד, איברויגעס אין טראַנטעס און אָהן שנידן פֿאַר דער מאַנארליע זענען געווען פֿויערס-רײַטער; פֿאַר דער רעוואָלוציאַ—באָרפֿיס העלדען; און די נשמה פֿון יעדער פֿון די צוויי אַרמעען איז גע-ווען זייער פֿיהרער; ביי די ראיאליסטען—דער אַלטער, ביי די רעפּובליקאַ-ניצ—דער יונגערמאַן, פֿון איין זייט—לאַנטענאַק, פֿון דער אַנדערער—גאַווען, די רעוואָלוציאַן האָט געבען די יונגע גינאַנטען-פֿיגורען, ווי דאַנטאָן פֿען—זשוסט, כאַבעסצרייער, געהאַט יונגע אינדעאָלע פֿיגורען, ווי האָט און מאַרסאַ (3).

גאַווען איז אַלט געווען דרייסיג יאָהר, אַ קערפֿערבוי פֿון אַ הערקולעס, אַ ערנסט אויג פֿון אַ גביא און אַ לאַכען פֿון אַ קינד. ער האָט ניט גערויכערט, נישט געטרונקען און נישט געווינדעלט זיך. ער האָט בשעת דער קריג מיט זיך מיטגעפֿיהרט אַ טואַלעטען—געסעסער; ער האָט שמאַרק געפּוזט זיינע נעגעל,

(37) האָט—סערוזשאַנט ביים אויסברוך פֿון דער רעוואָלוציאַן, 21 יאָהר אַלט, ווערט יענאָד אין זיין 24 לעבענסאַלטער אָנפֿיהר פֿון אַ אַרמעע, בעוויינט די אַסטרייכער אַמל און שווייט-אַמל 1706 דעם אויפֿשטאַנד אין וואַנדעע, שטאַרבט אין 1797—29 יאָהר אַלט, מאַרטאַ — טויטנער אָנפֿיהרער, שטאַרבט 27 יאָהר אַלט אויף דעם שלאַכט-פֿעלד. נידע אירעזעליסטען.

ויבן ציחה און זיינע דונקלע און פרעכטיגע האר און בשעת'ן אפרוד
 האט ער אלץ אומגעקלאפט זיין דורכגעשאס'נעם און פון שטייב ווייסען
 מונדרי, שטענדיג אינמיטען גרעסטען ברען פון שלאכט, איז ער פונדעסט-
 יוענען נישט פֿערוואונדעט געוואָרען. זיין זעהר ווילע שטיים האָט צו דער
 נייטיגער צייט געהאט שאַרפֿע בעפֿעהלערישע קלאַנגען, ער האָט געגעבען
 אַ גוטען ביישפּיעל, לייגענדיג זיך אויף דער ערד אינטער'ן רעגען און שניי-
 אינגעוויקעלט אין זיין מאַנטעל, און זיין שענעם קאָפּ אַנגעשפּאַרט אָן אַ
 שטיין—דאָס איז געווען אַ העלדישע און צנוועהנדיגע נשמה. די שווערד אין
 דער האַנד האָט איהם אינגאנצען פֿערענדערט. ער האָט געהאט דעם ווייב-
 ליכען אויסדריק, וועלכער איז שרעקליך אינ'ם קאָמפּ, אויסער דעם איז ער
 נאָך געווען דענקער און פֿילאָזאָף, אינגער חכם, אַ אַלקוביאַדעס פֿאַר דעם.
 ווער עס האָט איהם געזעהען, אַסאָקראַטעס פֿאַר דעם, וועלכער האָט איהם
 געהערט.

אין דער געוואלדיגער אימפּראָוויזאציע, וועלכע הייסט פֿראַנצויזישע
 רעוואָלוציע, איז דער דאָזיגער יונגעראַמאָן באַלד געוואָרען איינער פֿון די
 הויפט-קאָמאנדירען.

זיין אָבטיילונג, וועלכע ער אַלץ האָט פֿאַרמירט, איז געווען, ווי אַ
 רוימישער לעגיאָן, אַ פֿאַלשטענדיגע קליינע אַרמעע; זי איז בעשטאנען פֿון
 אינפאַנטעריע און קאוואַלעריע; זי האָט געהאט פֿאַרפּאָסטען, פֿיאַניערען
 סאַפּיאָרען און פּאַנטאָניערען און, פונקט ווי דער רוימישער לעגיאָן האָט
 געהאט טאַראַנען, האָט זי געהאט קאַנאָנען. דריי קאַנאָנען מיט אַ גוטע
 געשפּאַן האָט די אָבטיילונג געמאַכט שטאַרק און נישט געשטערט זיך צו
 בעוועגען.

אויב לאַנטענאַק איז געווען אַ אַרמעע-קאָמאנדיר, און אפשר נאָך
 אַ גרעסערער. ער איז געווען אַ בעדענקליכער, אַן דרייסטער. די אמת'ע
 אלטע העלדען זענען קאַטבליטיגער פֿון די יונגע, ווייל זיי זענען ווייט
 פֿון דעם מאַרגענרויט פֿון לעבען און דרייסטער, ווייל זיי זענען נאָהנט צום
 קבר און האָבען נישט וואָס צו פֿערלירען—פֿון דאָנען געהען זיך, דאָס די
 אלע הוצפֿה'דיגע און צוגלייך קלונגע מאַנעווערן פֿון לאַנטענאַק.—נאָר אין
 אַלגעמיין און כמעט שטענדיג אין די אלע האַרטגעקונגע צוזאַמענשטויסען פֿון
 דעם זקן אין דעם יונגענמאַן, האָט גאָווען געהאט די אויבערהאַנד. אפשר
 איז דאָס געווען מעהר די הצלחה ווי עפֿעס אנדערש. אלע גליקען, אפילו
 די שרעקליכע, געהערען דער יוגענד. דער נצחון איז אין אַנעוויסער מאָס
 אַ מעדעל.

לאַנטענאַק איז געווען אויפֿגעבראַכט געגען גאָווען ערשטענס, ווייל

גאָווען האָט איהם געשלאָגען, צווייטענס, ווייל ער איז געווען זינס א קרוי-
וואָס פֿאַר אַנאָמאַל צו ווערען אַצאָבניגער? דער דאָזיקער גאָווען דער
גאַסענינגו וואָס דאַרף זיין ירושׁ, דער מאַרקו לאַנטענאַק האָט נישט
געהאַט קיין קינדער און גאָווען איז געווען זינס אַ ברודערס-אַיניקעל, כמעט
אַ איניקעל! — בעקום איך איהם אין מיניע הענד, האָט תמיד דער ווער
לאַנטענאַק געטראַכט—דאַן וועל איך איהם דערשיקען ווי אַ הונד!

איבריגענס, האָט די רעפּובליק געהאַט רעכט, וואָס זי האָט זיך בעאוי-
רוהיגט וועגען דעם מאַרקו דע לאַנטענאַק. קוים איז ער אַרויסגעשטיגען,
האָט שוין אַלץ פֿאַר איהם געציטערט. זיין נאָמען האָט זיך אַרורכניע-
צויגען און דעם וואַנדעאישען אויפֿשטאַנד ווי אַ שונד פּולווער און לאַנטענאַק
איז באלד געוואָרען דער צענטר און אָנפֿיהרער פֿון אויפֿשטאַנד פֿון דעם
אָרט, וואו אַלץ וועגן אַהער דעם צווייטען מקנא און וואו יעדער האָט
זיך געהאַט אַ אייגענעם קרושאַק און זיין אייגענעם בערגשאַלט און איז פֿאַר
זיך געווען אַ קאָמאַנדיר אין אַזאַ צושפּליטערונג פֿון די כּחות איז געקומען
לאַנטענאַק און האָט פֿון אויבען פֿעראַייניגט אַלץ קאָמאַנדירען, וועלכע וועגן
געווען צוריקען צווישען זיך, כמעט אַלץ קאָפּטאַגען פֿון די וועלדער האָבען
זיך גלייך פֿעראַייניגט מיט לאַנטענאַק און האָבען איהם פֿון נאָהנטען צו
פֿון ווייטען געהאַרט.

לאַנטענאַק האָט אַלס קרוענסמאַן געהערט צו פֿרייריך דעם צווייטענס
שולען ער האָט פֿערשטאַנען צו קאָמבנירען די גרויסע קריג מיט דער
קליינער. ער האָט נישט געוואָלט נישט די „אונגאַרנאָווערטע מאַסע“, ווי די
גרויסע קאָמונישע און קעניגליכע אַרמעע, — אַהמון בעשטימט צום דער-
שטיקען! — נישט דאָס פֿונאַנדערוואַרפֿען אין די וואַלדעדיכטענישען און גע-
שטרייבען, וואָס איז גוט צו בערוגרוהיגען, אָבער אָהנמעכטיג צו פֿערניכטען
דעם שינא. די פֿאַרטייאַנישע קריג האָט נישט די ענטשיידענע בערווייניג,
אַדער ענטשיידענע שלעכט, מען הויבט אָן ביי אַטאַקירען די רעפּובליק און
מען ענדיגט מיט אָנפֿאַרען אויף אַ פֿוהר. לאַנטענאַק האָט נישט פֿערשטאַנען
די דאָזיקע ברעטאַנישע קריג, וועלכע איז געפֿיהרט געוואָרען נישט אינגאַס-
צען אויפֿן פֿרייען פֿעלד, ווי ראַשוואַקלען און נישט אינגאַנצען אינעם
וואַלד, ווי זשאַן-שואַן; נישט וואַנדען, נישט שוואַנדען, ער האָט געוואָלט
אַ אַמ'ע בלחמה; ער האָט געוואָלט זיך בערויגען מיטן פּויער, אָבער אויך
זיך שטיצען אויף דעם סאָלאַט, ער האָט געוואָלט די באַנדעס פֿאַר די
סטראַטעגיע און די רעגומענטען פֿאַר דער טאַקטיק. ער האָט געהאַלטען די
דאָזיקע דאָרפֿס-אַרמעע, וועלכע מען קאָן באלד צוזאַמענקלייבען און באלד
פֿונאַנדערשפּרייטען, פֿאַר זעהר גוצליך כּשעת אַפּולווינגען אָנפֿאַר אַדער

פאר די לוישן; נאך זי זענען פאר איהם געווען צו פלייסן, אזוי ווי וואסער אין זיין האנד; ער האט געוואלט אין דער דאזיקער וואקסעלדיגע ארמעע שאפען א סאלידען פונקט, ער האט געוואלט צו דער ווילדער וואלד-ארמעע צוגעבען ארעגולער מיליטער, וועלכע זאל זיין דער אקס פון אלע פויערשע מאנעווערן. אטיפעער און געפעהרליכער געדאנק; ווען ער וואלט געהאט ערפאלג, וואלט וואנדעע געפליבען אונזען גבאר.

נאך וואו געפינט מען רעגולער מיליטער? וואו געהט מען סאלדאטען? וואו געהט מען רעגומענטען? ווי געהט מען אפארטיגע ארמעע? אין ענג-לאנד. דאס איז געווען לאנטענאק'ס אינגעשפארטער געדאנק; זיך בעמיהען. די ענגלענדער זאלען זיך ארויסזעצן. אזוי גיט זיך אונטער דאס געוויסען. ווען עס קומען אין שפיעל פארטי-אינטערעסען; די וויסע קאקארדע האט איהם פערשטעלט דעם רייטען מונדיר. לאנטענאק האט נאך געהאט איין געדאנק, צו פערשאפען א פונקט ביים ברעג און עס איבער צוגעבען פויסן. דערזענדיג דאס אהן פערטרונונג, האט ער זיך דארטן געווארפען. פרי ענדליך דורך דאס צו בעקומען דעם בארג מאן-דאל, אין דורך מאן-דאל—דעם ברעג.

אום אבער אויסצופיהרען דעם דאזיקען דעזיריענדען פרוב, האט ער מיט זיך געפיהרט מעהר ווי זעקס טויזענד מאן, אויסקלויבענדיג די מוטגיטע פון די באנדעס, מיט וועלכע ער האט אָנגעפיהרט, און זיין גאנצע ארטייל-רייע; צעהן זעכצעהן-פונטיגע איין אלט-פונטיגען אין א פויער-פונטיגען פערל-הארמאט, ער האט געהאט בדעה ארויפצישטעלען א באטעריע אויפ'ן מאן-דאל, האלטענדיג זיך אן דעם פרינציפ, אז טויזענד שאסען פון צעהן קא-נאגען ברענגען מעהר ניצען ווי פינפצעהן הונדערט שאסען פון פליג קאנאנען. דער ערפאלג האט זיך גערוכט איז א געזוכערטער, מען איז געווען זעקס טויזענד מאן און דאס איינציגע פאר וואס ס'איז געווען מורא צו הא-בען אין—פון דער זייט פון אוראנש, גאָוען מיט זינע פלינצעהן הונדערט מאן און לעשעל פון דער זייט פון דינאין. לעשעל האט אפילו געהאט פליג טויזענד מאן, ער האט זיך אבער געפונען אויף צוואנציג טייל פון דאנען, לאנטענאק איז דערזענער פון דער זייט פון לעשעל מיט זיין גרויסער צאהל סאלדאטען זיבער געווען צוליבע דעם גרויסען מהלך; און פון דער זייט פון גאָוען, וועלכער איז נאָהנט געווען האט איהם פערזוכערט די קליינע צאהל סאלדאטען. לאַמיר נאך צוגעבען, אז לעשעל איז בכלל געווען א שליכט-מוד און האט דערנאך צוגעלאזט צו דער פערניכטונג פון זינע פלינצע-און צוואנציג טויזענד מענשען איז קרויא-כאטאיל צוליבע וואס ער איז בעגאנגען זעלבסטמארד.

לאנטענאק האָט זיך געפיהלט אין א פאָרשטענדיגער זיכערקייט, זיין בעזעצן דאָס איז געווען א פרוצלינגע אין הארטע, דער מארקוו דע לאַט-טענאק האָט געהאט זעהר א שלעכטען שם: מען האָט געוואוסט, אז ער איז אהן רחמנות, מען האָט אפילו נישט געפרובט זיך איהם אנטקעגענצו-שטעלען. די איבערגעשראקענע איינוואוינער האָבען זיך בעהאלטען אין זייערע הייזער. די זעקס טויזענד וואנדער האָבען זיך אינגעקוואטירט מיט א פוי-ערישען אונטערונג, אזוי ווי אויף א יארד, אהן קוואטירמיסטערס, אהן בע-שטימטע דירות, פערברענגענדיג אינטערן פרייען הימעל ווי עס האָט זיך געלאָוען. קאָענדיג אין דרויסען די עסענס, לויפענדיג אין די קלויסטערס, ווארפענדיג די בוקסען, בכדי צו קענען נעמען די ראָזענקרעניג, לאַטענאק האָט זיך מיט עטליכע אָפצירען צוגעאיילט צו בעקאָנען זיך טיטן מאַן-דאָל, איבערלאָוענדיג די פיהרערשאַפֿט גוש-לע בריוואן, זיין געהילף.

דער דאָזיגער גוש-לע בריוואן האָט איבערגעלאָזט פֿון זיך א שוואַכען צייכען אין דער נעשליכע, ער האָט געהאט צוויי צוגעמען, „בריו-בלע“ (דער בלאָהען-פֿרעסער), צוילעב די שחיתות, וועלכע ער האָט געמאכט אויף די פאטריאָטען, אין „ומאנוס“, וואָס שטאמט פֿון „ומאנוס“, א אלטער נידערי-גאַרמאנדישער אויסדרוק, וועלכער בעדייט, א אונגעשליכע איבער-נאַטירלי-כע מואוסקייט—דער שטן, דער סאַטיר, דער מענשענפֿרעסער, אין דער וואַג-דעע זענען געווען א סך ווילדע, אָבער גוש-לע-בריוואן איז געווען דער באַרבאַר; אויף זיין פנים האָט ווי אָפגעשיינט דער העסליכער כמעט איבער-נאַטירליכער אָפגלאַנג פֿון א נשמה, וועלכע איז גאָר נישט עהנליך אויף קיין שום אנדערע מענשליכע נשמה, ער איז געווען מוטיג אין קאַמף, דערנאָך גרויזאם, דאָס איז געווען א האַרץ, פֿעהיג צו אלע קרבנות און צו אלע ווילדקייטען, איז ער פֿעהיג געווען צו טראַכטען? יא, גאָר אזוי ווי עס קריכען די שלאַנגען—אין א ספּראַלע ליניע, ער האָט אָנגעהויבען מיט העלדענטאט און פֿערענדיגט מיט מאַרדטאט, עס איז געווען שווער צו טרע-פֿען, פֿון וואַנען עס שטאַמען זיינע בעשלוסען, גראַנדיעזע מאַנעמאַל צו-ליעב זייער גרויזאמקייט, ער איז געווען פֿעהיג צו אלע אונערוואַרטעסטע שרעקליכע מעשים, זיין ווילדקייט איז געווען א עפּושע.

דער מאַרקוו דע לאַטענאק האָט געהאט צוטרוי צו זיין גרויזאמקייט אין גרויזאמקייט האָט זיך דער „ומאנוס באמת אויסגעצייכענט, אָבער נישט און הניחט פֿון סטראַטעגיע און טאַקטיק. און דער מאַרקוו איז אפשר בענאנגען א פֿעהלער, וואָס ער האָט איהם געמאכט פֿאַר זיין קאַמפֿס-טער-ישאנט.

גוש-לע-בריוואן, מעהר א קעמפֿער ווי א מיליטער-מאַן, האָט בעסער

געטויגט אויסצוראטען א שבט, ווי צו היטען א שבט, פונדעסטוועגן
האט ער אוועקגעשטעלט וואכען.

אויף דער נאכט, בשעת דער מארקוו דע לאנטענאק, בעקוקענדיג
דאס ארט, וואו די באטעריע וואלט געקאנט אוועקגעשטעלט ווערען, האט
זיך אומגעקערט אין דאס, האט ער דערהערט א קאנאנען-שויער. ער
האט זיך אינגעקוקט, א רויטער רויך האט זיך אויפגעהויבען פון דער גרוי-
סער גאס. דאס אז געווען א אויגערוכטער איבערפלאס, א שטורם. מען האט
זיך געשלאגען אין דער שטאדט.

נישט ליכט איז איהם געווען צו פֿערוואנדערן, נאָר דאָס מאָל איז
ער געבליבען ווי פֿערברעט, אויף דעם האָט ער זיך גאָר נישט געריכט,
ווער האָט דאָס געקאָנט זיין—עס איז דאָך נישט געווען גאָווען. מען
אטאָקרט דאָך נישט איינער געגען פֿיער, איז דאָס געווען לעשעל; נאָר וואָס
פֿאַר אַ גאָגעשטערענגטער מאַרש וואָלט דאָס געווען! לעשעל איז געווען
אוינוואַהרשנידליך, גאָווען—אונגעגליך.

לאַנטענאָק האָט צוגעיאָגט זיין פֿערד, אויפֿין וועג האָט ער געטראָפֿען
איינוואוינער, וועלכע זענען אנטלאפֿען; ער האָט זיי געפֿרעגט. זיי זענען גע-
ווען משוגע פֿאַר שרעק. זיי האָבען געשרייען: די בלאָהען די בלאָהען! און
ווען ער איז אָנגעקומען, איז די לאַגע געווען אַ שלעכטע.

אָט וואָס עס איז געשעהן.

VIII

קליינע אַרמעען און גרויסע שלאַכטען.

אָנקומענדיג קיין דאָס האָבען זיך די פֿויער, ווי מיר האָבען געזעהן,
פֿונאָדערנעשפּרויט אין דער שטאָדט, און יעדער האָט געטון, וואָס איהם
איז געפֿעלען אזוי ווי עס טרעט זיך בשעת די אַרמעע האָרכט נאָר פֿון
פֿריינדשאַפֿט וועגען ווי די וואַנדער האָבען זיך אויסגעדרוקט. עס איז אַ
בעזונדערער אויפֿן פֿון געהאַרזאָמקייט, וועלכע שאַפֿט העלדען, אָפֿער נישט
קיין סאָדראַטען. זיי האָבען אַרענגעשטעלט ווער אַרטילעריע אונטער די גע-
וועלבען פֿון דער אלטער האַלץ, און מיט דעם, עסענדיג, טרינקענדיג, זאָגענ-
דיג תּפֿילות, האָבען זיי זיך און אַ אונאַרדנונג אויסגעלעגט איבער דער גאַנצ-
ער גרויסער גאַס, וועלכע איז מעהר געווען פֿערלעגט ווי אָפּגעזוט, אזוי ווי
די נאָכט איז אָנגעפֿאַלען זענען די טייטען איינגעשלאָפֿען, דעם קאַפּ אויף
זייערע פֿעקלעך, ווער מיט דער פֿרוי געבען זיך, וייל אָפּטמאָל האָבען די
פֿויערטעם בעגלייט די פֿויער, עס איז געווען אַ וואַרמע יולי-נאָכט, די
שטערען האָבען געלויבטען אויף דעם טיעלען דונקעל-בלאָהען היטעל, דער

גאנצער ביוואק, וועלכער איז מעהר עהנליך געווען אויף א אברהם פון א קאראוואן, ווי צו א לאנג פון א ארמקע, האט רעהנג אנגעהויבען איינ- צושלאפען. פלוצלינג האבען די וועלכע זענען נאך נישט געווען איינגע- שלאפען געזעהן ביים שיין פון בין-השמשות דרבי קאנאנען אויסגעשטעלט ביים איינגאנג פון דער גאס.

דאס איז געווען גאווען, ער איז אונגעריכט בעפאלען די פארפאסטענס, אריינגעקומען אין די שטאדט און פערנומען מיט זיין אבטיילונג די אנהויב גאס.

א פויער האט זיך אויפגעשטעלט, שרייענדיג: ווער איז און אויסגע- שאסען. עס האט איהם אָנגענטפערט א קאנאנע. און עס איז אויסגעבראך- בען א ווילדע שוסעריי. די גאנצע איינגעשלאפענע מענגע האט זיך אויפ- געכאפט. (עס איז א שווערע ערשיטערונג. — איינצושלאפען אונטער די שטע- רעם און אויפצוכאפען זיך אונטער הארמאטען-שאסען.)

די ערשטע רגע איז געווען א שרעקליכע, עס איז נישט פארהאן עפוס פראנזשערס, ווי די הילפלאזונקייט פון א געשאסענער מענגע, די איבערגע- פאלענע פויערים, נישט וויסענדיג, וואס צו טהון, האבען זיי איינער דעם צווייטען געשאסען. מענשען ווי פערבלופטע זענען ארויס פון די הייזער און צוריק אריין, און ווי אין א שגעון געפלאנדועט אין טומעל, פאמיליעס הא- בען זיך געוויפן, א הישכריגער קאמף, געמישט פון פרויען און קינדער, פליענדיגע קיילען האבען אדורכגעשטרעמט די פֿינסטערניש, די שאסען זע- נען געפאלען פון אלע דונקלע ווינקלען, אומערום רויך און געטומעל, צו דעם האט זיך נאך צונויפגעמישט א פלאנטער פון וואַגענס און פֿוהרען. פערד האבען זיך געשטעלט אויף די הונטערשטע פֿוס, מען איז געגאנגען אויף פֿערוואנדעטע, אויף דער ערד האט מען געהערט ווילדע קולות, א סך האט א שרעק ארומגעכאפט, א סך האבען זיך אין גאנצען פֿערלוי- רען. סאלדאטען און אפצירען האבען זיך געזוכט, אינמיטען פון דעם אלעם — עפוארען פון פֿאלשטענדיגער גלייכגילטיגקייט, א פרוי האט געזויגען א ניי- געבוירען קינד, זיצענדיג ביי א וואנד, אן וועלכער איהר מאן מיט א צו- בראַכענעם פֿוס איז געווען אָנגעשפארט, דאס בלוט האט זיך פון איהם געגאסען און ער האט רעהנג אָנגעלארען זיין בליקס און געשאסען אין דער מעלט אריין, טויטענדיג פֿאר זיך אינים שאַמען, מענשען, ליגענדיג אויפֿן בויך, האבען געשאסען דורך די רעדער פון די וואַגענס, מאנכעמאל האט זיך אויפֿגעהויבען א שרעקליך גערויש פון אויסגעשרייען, די גראַבע קאנא- גען-שטיים האט אלץ פֿעהרליכט, עס איז געווען שוידערליך.

מען וואַלט געקאנט מינען, אז דאס האקט מען ערנעץ אונטער בוי.

מער; אלע זענען געפאלען איינער אויף דעם צווייטען. גאווען, בעהאלטען, האט זיכער געשאסען, נישט פערלירענדיג דערביי קיין מענשען. ענדליך האבען זיך די אונערשראקענע פויערנים אין דעם געטומעל געמוזט בערענצען נאר מיט דער פערטיידיגונג; זיי זענען אָבגעטרעטען צו דער האלע, א ברומע און דונקלע געביידע, א וואלד פון שטיין-פילארען. דאָרט זענען זיי ווידער צו זיך געקומען; אלץ, וואָס איז עהנליך געווען אויף א וואלד, האָט אין זיי ערוועקט צוטרוי, ימאנוס האָט זיך בעמנה, זיי נור ער האָט געקאָנט, צו פערטרעטען דעם אָבוועקנדיגען לאַנטענאָק. זיי האָבען געהאט קאָנאָנען און צו גאווענ'ס גרויסער פערוואנדערונג, האָבען זיי זיך מיט זיי נישט בענוצט. דאָס איז געווען צוליב דעם, וואָס די אַרטיילעריע-אָפּיצירען זענען צוזאמען מיט'ן מאַרקו גענאָנען אַרומקוקען דעם באַרג דאָר און די פויערנים האָבען נישט געוואוסט, ווי אוי זיך מיט דעם צו בע-נוצען; נור זיי האָבען די פּלאַנע אָבגעענטפערט מיט פּוקסען-שאַסען. איצט זענען זיי געווען געשוצט, זיי האָבען צוזאמענגעשלעפט וואָגענס, מיטס-פּוה-רען, באַנאווען, אלע פּעסער פון דער אַרטער האַלע און געמאכט א באַרי-קאָדע מיט גלוננען פאַר די פּוקסען. דורך די דאָזיגע לעכער איז זייער פּייער געווען א מערדערזשער, דאָס אלץ האָט זיך אָבגעטון מיט א אונגע-וועהנליכער שנעלקייט, אין א פּערטעל שעה האָט די האַלע פּאַרגעשטעלט א פּראָנט נישט צום איינגעהען.

די לאַגע איז געוואָרען פאַר גאווענ'ען זעהר ערנסט. די דאָזיגע האַלע, וועלכע איז פּלוצלינג פערוואַנדעלט געוואָרען אין א ציטאָדעל, איז פאַר איהם געווען אונערוואַרטעט, גאווענ'ען האָט זיך איינגעגעבען פּלוצלינג זיי אַבערצופאַלען, נאָר ער איז נישט בכח געווען זיי צו צוואַנגען. ער איז אַראָב פון פּערד, אויפּמערקזאָם, האַלטענדיג די שווערד אין די פּערלענטע אויף די ברוסט הענד, אינ'ם שיין פון א פּאָקעל, וועלכע האָט בעלויכטען זיין באַטעריע, האָט ער זיך איינגעקוקט אין דעם דאָזיגען שאַטען. זיין הויכע פּונגור האָט זיך בולט געזעהן ביים שיין פון פּאָקעל, ער איז געווען ביי די מענשען פון אינטער דער באַרוקאָדע א ציעל, נאָר ער האָט וועגען דעם נישט געטראַכט, א האַגעל פון קוילען, וואָס די באַרוקאָדע האָט געשיקט, האָט זיך צו-שאַטען אַרום דעם פּערטראַכטען גאווען. אָבער געגען די פּוקסען האָט ער געהאט קאָנאָנען, און א קאָנאָנע פּלייבט שטענדיג גערעכט. ווער עס האָט די אַרטיילעריע, דער האָט דעם נצחון, זיין באַטעריע האָט איהם פּערזיכערט דעם ערפּאלג.

פּלוצלינג, האָט א בליץ א שנין געטהון פון דער האַלע, אָנגעפּלעטע

מיט הישך, עס האט זיך דערהערט אזוי ווי א דונער און א קאנאנען-קויל
אין אריינגעפלאען אין א הויז איבער גאווענ'ס קאפ.

די באריקארדע האט אויף קאנאנען אפגעקענטפערט מיט קאנאנען.
וואס איז געשעהן? עס איז עפעס נייעס פארגעקומען. די ארטיילעריע
איז איצט שוין געווען אויף בירדע וויטען.

א צווייטע קאנאנען-קויל איז בארד אונטערגעקומען און זיך אריינגע-
ריסען אין א טויער געבען גאווענ'ען. א דריטע קויל האט זיין הוט ארונטער-
געריסען.

די דאזיגע קוילען זענען געווען פון גרויסען קאליר. — עס האט געשא-
סען א זעכצען-פונטיגער הארמאט.

— מען ציעלט זיך אין אייך, קאמאדיר, האבען די ארטיילעריסטען
אויסגעשרייען.

אין זי האבען אויסגעלאשען דעם פאקעל. גאווען האט פערטראכט
אויסגעהויבען זיין הוט.

און ווירקליך האט זיך עמעץ געציעלט אין גאווענ'ען. דאס איז געווען
ראנטענאק.

דער מארקט איז אריינגעקומען אין דער באריקארדע פון דער אנטקע-
גענדונגער זייט.

זמאנוס איז איהם געלאפען אנטקעגען.

— הער מארקט, מען האט אויף אונו געמאכט א איבער-פאל.

— ווער?

— איך ווייס נישט.

— איז דער וועג פון דונאן פריי?

— אזוי דאכט זיך.

— מען מוז אבטרעטען.

— מען האט שוין אנגעהויבען. א סך האבען זיך שוין געראמעוועט.

— מען דארף זיך נישט ראטעווען; מען דארף אבטרעטען. פארוואס

האט איהר אייך נישט בענוצט מיט ארטיילעריע?

— אלע זענען צומישט געווארען, און, איברונגענס, זענען די אפיצירען
נישט געווען.

— איך געה דארט.

— הער מארקט, איך האב ארויסגעשוקט קיין פלושער וויילעל איך

האב געקאנט באנאזש, פרויען און אלע, וואס איז נישט נייטיג. וואס זאל מען

טהון מיט די דריי קליינע געפאנגענע?

— א, די קונדער?

— זוי וענען אונזערע זאקלאדניקעס. הייסט זוי אָבפֿיהרען קיין טורג.
 דער טארקוי איז צוגעגאנגען צו דער באַדיקאדע. ווי נאָר דער אָנ-
 פֿיהרער איז געקומען האָט זיך אַלץ געענדערט. די באַדיקאדע איז פֿאַר דער
 אַרטיילעריע ווער שלעכט געמאַכט געוואָרען; עס איז נור געווען אַרם פֿאַר
 צוויי קאָנצען; דער מאַרקוי האָט אַרײַנגעשטעלט דאָרט צוויי זעלצעהן-פֿונ-
 טיגע האַרמאַטען און געהאַסען מאַכען פֿאַר זיי עפֿונגען. און, ווי ער האָט
 זיך אזוי איבערגעבויען איבער אַונעם פֿון די האַרמאַטען, בעטראַכטענדיג
 די פֿינדליכע אַרטיילעריע דורך די עפֿונגען, האָט ער בעמערקט גאַווענען.
 — דאָס איז ערו- האָט ער אויסגעשריען.

און ער האָט אַלעין גענומען דעם קאָנצענווישער, אָנגעלאָרען די קאָנצע-
 גען אָנגעזיעלט און אויסגעשאָסען.

דריי מאָל האָט ער געזיעלט און גאַווענען און דריי מאָל נישט געטראָ-
 פֿען. צום דריטען מאָל האָט ער איהם דעם הוט אַראָפֿגעוואָרפֿען.

— אונגעשקט! — האָט לאַנטענאַק געמורמעלט. נור אַפֿיסעל נידריגער
 און איך וואָלט איהם דעם קאָפֿ אַראָפֿגעהאַקט.

פֿרוצילינג האָט זיך דער פֿאַקעל אויסגעלאָשען און ער האָט פֿאַר זיך
 געהאַט נור דאָס פֿונסטעריגיש.

— זאָל אזוי זיין — האָט ער געזאָגט. און ווענדענדיג זיך צו די
 פֿויערישע קאָנצענערען, האָט ער אויסגערופֿען:

— מיט קאַרטעשען!

איך גאַווען פֿון זיין זינט איז נישט ווענדיגער געווען ערנסט. די לאַנג
 האָט זיך פֿערערגערט. דיער קאַמף איז אַרײַן אין אַ נייע פֿאַזע. איצט האָט
 די באַדיקאדע איהם בעשאָסען. ווער ווייס, אייב וי וועט נישט איבערגעהן
 פֿון דער פֿערטיגונג צו אַ אָפֿענווע. געגען זיך האָט ער געהאַט, אַראָפֿ-
 רעכענענדיג די טויטע און אַטלאַפֿענע, פֿינף טויזענד קעמפֿער, און איהם
 אַלעין איז געבליבען צויעלף הונדערט פֿעהיגע צום קאַמף סאָלאַטען. וואָס
 וועט פֿון די רעפּובליקאַנער ווערען, ווען דער פֿינד וועט זיך אַרומזעהן.
 ווי קליין ווער זאָהר איז, זיי וועלען זיך דאַמאָלס פֿיטען מיט די ראַלען;
 פֿון אָנפֿאַלער וועט מען ווערען אָנגעפֿאַלענע. מאַכט די באַדיקאדע אַ אויס-
 צוג קאָן אַלץ געהן פֿערלאָרען.

וואָס טוט מען? עס איז אונגעגליך צו טראַכטען, וועגען אַטאַקירען
 די באַדיקאדע פֿון פֿאַרנט. געהמען זי מיט שמוּרם און אונגעגליך; צוועלף
 הונדערט מענשען שטויסען נישט אַרויס קיין פֿינף טויזענד, שנעל אָנגריפֿען
 און אונגעגליך, וואַרטען אָבער איז אַ סכּנה. מען מוז אַ סוף מאַכען. נאָר ווי אזוי?

גאָווען האָט געשטאַמט פֿון דער געגענד און געקאָנט די שטאָדט. ער
האָט געוואוסט, אז די אלטע האַלע, וואו די וואַנדער האָבען זיך פֿערי-
שטאַנצט, איז אָנגעשפּאַרט אָן אַלאַבירינגט פֿון שמאַלע און געדרייטע געסלעך
ער האָט זיך געווענדעט צו זיין לייטנאַנט, דעם מוטגיגען קאַפיטאַן
געשאַן, וועלכער איז שפּעטער פּעריהמט געוואָרען מיט דעם, וואָס ער האָט
אויסגעריינגט דעם וואַלד קאָנסיו, וואו עס איז געבוירען געוואָרען זשאַן-שאַן,
און געשטערט די פּויערים געהמען פּורגנעף, פּערשטעלענדיג דעם וועג
צום סטאַו פֿון לאַ שען.

— געשאַן, האָט ער געזאָגט, איך גיב אייך איבער דאָס קאָמאַנדאָ.
ניט פֿייער, וויפֿיעל איהר וועט נאָר קאָנען. לעכערט די באַרקאַדע מיט
קאָנאַנען-שאַסען, בעשעפּטיגט די אלע לייט דאָרט

— איך פֿערשטעה, האָט געזאָגט געשאַן.
— געהמט צונויף די גאַנצע אָבטיילונג מיט אָנגעלאָרען געוועהר און
האַלט זי גרייט צו אַטאַקע.

ער האָט איינגערויטט געשאַנען עטליכע ווערטער.
— איך פֿערשטעה—האָט געזאָגט געשאַן.

— פּעהלט קינער נישט פֿון די טראַמעלשליענגערס?
— זיי זענען אלע דאָ.

— מיר האָבען ניין. לאָזט אייך איבער צוויי און זיבען ניט מיר.
די זיבען טראַמעלשליענגערס האָבען זיך שווייגענד אויסגעשטעלט פֿאַר
גאָוועניען.

— צו מיר, באַטאָליאַן פֿון רויטען היטעל? האָט גאָווען אויסגעשריגען.
צוועלף מענשען, פֿון וועלכע איינער אַ סערושאַנט, זענען אַרויס פֿון
דער מחנה.

— איך פֿאָדער דעם גאַנצען באַטאָליאַן.—האָט געזאָגט גאָווען.

— אָז איז ער, האָט געענטפֿערט דער סערושאַנט

— איהר זענט נור צוועלף!

— מיר זענען געבליבען צוועלף.

— גוט, האָט געזאָגט גאָווען.

דער דאָזיגער סערושאַנט איז דאָס געווען יענער גוטער און האַרטער
סאָלדאַט ראָדו, וועלכער האָט און נאָמען פֿון באַטאָליאַן אַדאַפּטירט די דריי
קינדער אין סאָרדעאישען וואַלד.

אַ האַלבער באַטאָליאַן, ווי דער לעזער דערמאָנט זיך, איז אומגעקער
מען אין הערב אָן פּאַל און ראָדו האָט דורך אַ גליקליכען צופאַל נישט גע-
הערט צו דער העלפּט

א פוהר מיט פֿראוּש און געשטאַנען נאָהנט; נאָווען האָט איהר איהר אָנגעוויזען מיט'ן פינגער.

— סערושאַנט, הייסט אייערע לייט אַרומנעהמען די ביקסען מיט שטרוי, מען זאל נישט הערען קיין גערויש בשעת זיי קלאַפֿען זיך אָן. עס איז אַרבע פֿערבן און דער בעפֿעהל איז ערפֿילט געוואָרען אין דער שטילקייט און פֿינסטערניש.

— פֿערטיג, האָט געוואָנט דער סערושאַנט.

— סאלדאַטען, ציהט אַראָב אייערע שייך, האָט בעפֿילען נאָווען.

— מיר האָבען נישט קיין שייך, האָט געוואָנט דער סערושאַנט.

צוואַמען זענען זיי מיט די זיבען טראַמעלשלענערס געווען נישט צוואַמען; נאָווען איז געווען דער צוואַנציגסטער.

שטעלט איהר אים אין איהן שרענגע האָט ער אַיסגערופֿען, נעהט מיר נאָך.

די טראַמעלשלענער הוינטער מיר, דערנאָך דער באַטאָליאָן, סערושאַנט, איהר פֿיהרט אָן מיט'ן באַטאָליאָן.

ער איז געגאַנגען פֿאַראַויס, און בשעת די קאַנאָארע האָט ווייטער גערינערט פֿון בוינע ווייטען, זענען די דאָזיגע צוואַנציג מענשען, נליטשעני-דיג זיך אויף זיי די שאַטענס, אַריינגערונגען אין די פּוּסטע געסלעך.

זיי האָבען אויף מאַרשירט אַ געוויסע צייט, שלענגעלדיג זיך אין די לענג פֿון די הויזער. די שטאָרט איז ווי אַויסגעשטאַרבען; די אַינזיאַינער האָבען זיך פֿערשטעקט אין די קעלערס. עס האָט זיך נישט געפֿונען קיין מיר, וועלכע זאל נישט זיין פֿערהאַקט, קיין לאַדען, וועלכער זאל נישט זיין פֿערמאַכט, און קיין ליכט האָט זיך אין ערגיץ נישט געזעהן.

די גרויסע גאַס האָט אין דער דאָזיגער שטילקייט ווילד גערוישט; דער קאַנאָנען-קאַמף האָט נישט אויפֿגעהערט; די רעפּובליקאַנישע באַטעריע און די ראַיאָליסטישע באַריקאַדע האָבען צאַרינג זיך געשפּיגען מיט קאַר-שעסשען.

נאָך צוואַנציג מינוט גערעהטען מאַרשירען, איז נאָווען, וועלכער איז מיט זיכערע טריט געגאַנגען אין דער דאָזיגער פֿינסטערניש, אָנגעקומען צו אַ סוף געסעל, דורך וואַנען מען האָט געקאָנט אַריין אין די גרויסע גאַס, נאָך פֿון דער צווייטער זייט האַלע. די פּאַזיציע פֿון פֿינד איז אַלץ גע-וואָרען אַרומגערינגעלט. אין דער הינטערשטער זייט איז נישט געווען קיין שאַנצען—די אייביגע אונפֿאַרויכטיגקייט פֿון די, וועלכע בויען באַריקאַדען—די האַלע איז געווען אַפֿען און מען האָט געקאָנט אַריינגעהן הינטער די פֿילדערען. וואו עס איז געשטאַנען איינגעשפּאַנטע באַנאַוש-פּוּהרען, נישט צום אָבפֿאַהרען.

גאָווען מיט זײַנע נײַנצעןן מענשען האָט געהאַט פֿאַר זיך פֿינף
טויזענד וואַנדערער, נאָך אױסגעדרײַטע צו זײַ מיט די פֿלײַצעס.

גאָווען האָט שטיל גערעדט מיט'ן סערושאַנט, און אַראָבענומען דאָס
שטרוי פֿון די בוקסען; די צוועלף גרענאדיערען האָבען זיך אױסגעשטעלט
אין קאַמפֿס-אַרדנונג הינטער דעם ווינקעל פֿון געסעל און די זיבען טראָ-
מעשלענערס, די שטעקעלעך אױפֿגעהויבען, האָבען געוואַרט.

דאָס אַרטילערישע פֿייער איז געווען פֿעריאָדיש. פֿלוצלינג, האָט
צווישען אײַנעם און דעם צווייטען שאָס גאָווען אױפֿגעהויבען זײַן שווערד,
און מיט אַ שטימע, וועלכע איז אין דער שטילקײַט אױסגעקומען ווי אַ קול
פֿון אַ שופֿר, האָט ער אױסגעשריגען:

— צוויי הונדערט מענשען רעכטס, צוויי הונדערט מענשען לינקס, די
רעשט אינמיטען!

עס האָט זיך דערהערט צוועלף בוקסען-שאַסען און די זיבען טראָמ-
לען האָבען אױסגעקלאַפט צו אַ אַטאַקע.

און גאָווען האָט אַרױסגעלאָזט דעם שרעקליכען אױסגעשרי פֿון די
בלאהען:

אויף באַננעטען! פֿאַראַויס!

די ווירקונג איז געווען אונגעהערט. די דאָזיגע גאַנצע פּויער-סחנה
האָט זיך געפֿיהלט בעפֿאַלען פֿון דער צווייטער זײַט און זיך פֿאַרגעשטעלט,
אַז אַ גאַנצע אַרמעע געפֿינט זיך הינטער די פֿלײַצעס. אין דערוועלבער צײַט,
הערענדיג דעם טראָמעלגעשלעג, האָט די אָבטילונג, וועלכע האָט זיך געפֿו-
גען ביים אָנהויב פֿון דער גרויסער גאַס, אָנגעפֿיהרט דורך געשאַן, זיך
געריהרט, אױסקלאַפענדיג פֿון אײַהר זײַט אויך צו אַ אַטאַקע און זיך געוואָר-
פֿען לײַפֿענדיג אויף די באַרקארען; די פּויער-סחנה האָבען זיך געוועהען צווישען
צוויי פֿייערן; די פּאַנישע שרעק פֿערגרעסערט אַליין; אַ שאָס פֿון אַ פּיסטאָ-
לעט קומט אױס ווי אַ קאַנאָנען-שאַס, יעדער אױסגעשרי איז אַ געשפּענסט.
און דאָס בילען פֿון אַ הונד קומט-אױס ווי אַ לײַבען-קול. מען מוז נאָך צו-
געבען אַז אַ פּויער כאַפט אָן אַ שרעק, אױז ווי אַ שטרויענער דאך פֿייער,
און פּונקט אױז לײַכט ווי פֿון אַ פֿייער אויף אַ שטרוי-דאך ווערט אַ בראַנד,
אױז לײַכט ווערט פֿון דער שרעק פֿון אַ פּויער צוטומלעניש. עס איז געוואָר-
דען אַ געלויף נישט צו בעשרייבען.

אין עטליכע מינוטען איז די האַלץ געווען לעדיג, די צושראַקענע
פּויער-סחנה זענען זיך פֿונאַנדערגעלאָפֿען, די אָפּזירען האָבען שוין נאָרנישט
געהאַט וואָס אױפֿצוטהון. בחינם האָט זיכאָנס דער-הרגעט צוויי אַדער דריי
פֿון די לײַפֿענדיע, מען האָט נאָר געהערט אײַן אױסגעשרי: „אַנטלײַפֿט, ווער

עם האָט נאָט אין האַרצען! און די דאָזיגע אַרבעט אין פֿערשוואַנדען אין די פֿעלדער דורך די גאַסען פֿון דער שטאָדט, אזוי ווי דורך די לעכלעך פֿון אַ זיפּ, מיט דער שנעלקייט פֿון אַ וואַלקען, געטרובען דורך אַ שטורמוינד, ווער עס איז אַנטלאָפֿען צו שאַטאַנען, ווער צו פֿלערגער, די איפֿ-ריגע צו אַנטרען.

דער מאַרקו דע לאַנטענאַק האָט דאָס אַלץ צוגעזעהען. ער האָט מיט זיין אייגענער האַנד פֿערגאַנגעלט די קאַנאַנען, דערנאָך איז ער דער לעצטער אַרויס, פֿאַמעליך און רוהיג און צו זיך געזאָגט: ווי עס זעהט, האַלטען די פֿויערן נישט אויס, מיר דאַרפֿען די ענגלענדער.

.IX

צום צווייטען מאָל.

דער נצחון איז געווען אַ פֿולשטענדיגער, גאַוויגן האָט זיך געווענדעט צו די סאָלדאַטען פֿון באַטאַליאָן פֿון רויטען היטעל און זיי געזאָגט: — איהר זענט אפילו צוועלף, נאָר איהר בעשטעהט פֿאַר אַנדערע מויווענד.

אַ וואָרט פֿון קאָמאַנדיר איז אין דער דאַמאָסטיגער צייט געווען ווי אַ ערענקרײַז.

געשאַן, אַרויסגעשוקט דורך גאַווענען אונטער דער שטאָדט, האָט פֿער-פֿאַנגט די אַנטלאָפֿענע און אַ סך פֿון זיי גענומען. מען האָט אָנגעצונדען פֿאַקעלן און דורכגענישטערט די גאַנצע שטאָדט, ווער עס האָט נישט געקאָנט אַנטלויפֿען, האָט זיך אונטערגעגעבען. מען האָט בעלויבטען די גרויסע גאָס מיט פֿייערטעפּן: זי איז געווען אינגאַנצען בע-דעקט מיט טויטע און פֿערוואַונדעטע, דעם סוף פֿון אַ שלאַכט מוז מען שטענדיג אַרויסרייסען, עטליכע פֿערצוואַנציגטע גרופֿען האָבען נאָך דאָ אין דאָרט געגעבען אַ ווידערשטאַנד, מען האָט זיי אַרומגערינגעלט און זיי האָ-בען געלעגט דאָס געוועהר.

גאַווען האָט בעמערקט אין דעם ווילדען מיטמאַש פֿונ'ס געלויף אַ מו-טיגען מענשען, אַ מין פֿרינקען און געוונדען פֿאַוון, וועלכער האָט געדעקט דאָס אָבטערעטען פֿון אַנדערע, און איז אַלעין נישט אַנטלאָפֿען. דער דאָזיגער פֿויער האָט זיך מיטטערהאַפט בענוצט מיט זיין בוקס, שויענדיג מיט'ן לויף, שלאָגענדיג מיט דער קאָלבען אזוי שטאַרק, אז ער האָט זי צובראַכען; איצט האָט ער געהאַט אַ פֿיסטאַלעט און אַיין האַנד און אַ שווערד אין דער צוויי-טער. מען האָט נישט געוואָגט זיך צו דערנעהנטערן צו איהם. פֿלוצלינג האָט גאַווען בעמערקט ווי ער וואַקעלט זיך און שפּאַרט זיך-אַן אַן אַ זייל

פון דער גרויסער גאס. דער דאזיגער מענש איז פערוואונדעט געווארען. אבער
ער האט כסדר געהאלטען אין דער האנד א שווערד מיט א פיסטאלעט.
גאווען האט ארונטערגעלעגט די שווערד אונטער דעם ארעם און צו איהם
צוגעגאנגען.

— גיב דיך אונטער, האט ער איהם געזאגט. דער מענש האט איהם
שארף אָנגעקוקט. דאָס בלוט האָט איהם גערונען אונטער די קלירער פֿון
דער וואונד, און האָט געמאַכט אַ לוישע ביי זיינע פֿיס.

— דו ביסט מיין געפֿאָנגענער, האָט גאווען ווירער געזאָגט.
דער מענש איז געבליבען שטום.

— ווי הייסטו?

— אַיך הייס דאָנס-אַ-ליאַמבר. האָט דער מענש געענטפֿערט.

— דו ביסט מיין געפֿאָנגענער, האָט געזאָגט גאווען.

און ער האָט איהם געגעבען די האַנד.

דער מענש האָט אָבגעענטפֿערט:

— עס לעבע דער קעניג!

און מיט די לעצטע בחות, איפהויבענדיג בירדע אַרעמס מיט אַמאָל,
האָט ער געציעלט פֿון פֿיסטאלעט צו גאווען גלייך און האַרצען און מיט
דער שווערד געגעבען איהם אַ שטאַרקען זעץ איבערן קאָפּ.

ער האָט דאָס געמאַכט מיט דער פֿלינקקייט פֿון אַ טאָנער; — נאָר
עמעץ איז געווען נאָך פֿלינקער פֿאַר איהם. דאָס איז געווען אַ מענש, וועל-
כער איז אָנגעקומען רייטענדיג און איז דאָ געשטאַנען עטליכע מינוט און
קומער האָט איהם נישט בעמערקט. דער דאָזיגער מענש, זעהענדיג ווי דער
וואַנדערער הויבט-אויף די שווערד און דעם פֿיסטאלעט, האָט זיך געוואַרפֿען
צווישען איהם און גאווען. ווען נישט ער, וואָלט גאווען געבליבען אויפֿן
אַרט אַ טויטער. דאָס פֿערד האָט בעקומען די קויל פֿון פֿיסטאלעט, דער
מענש האָט בעקומען דעם זעץ מיט דער שווערד און בירדע זענען אומגע-
פֿאַרן. דאָס אַלץ איז געשעהן אין אַיין אויגענבליק.

דער וואַנדערער איז אויך אַראָבגעוונקען צו דער ערד.

דער זעץ מיט דער שווערד האָט געטראָפֿען דעם מענשען אין פֿנים
ער איז געלענען אויף דער ערד אין חלשות. דאָס פֿערד איז געווען טויט.
גאווען איז צוגעגאָנגען.

— ווער איז דער מענש? האָט ער געפֿרעגט.

ער האָט איהם בעטראַכט. דאָס בלוט פֿון דער וואונד האָט פֿערנאָ-
מען דעם פֿערוואונדעטען און האָט איהם געמאַכט אַ רויטע מאַסקע. עס איז
געווען אומגעגלייך צו דערקענען אַ פֿנים. מען האָט אָנגעזעהען גראַהע האַר.

— דער דאָזיגער סענש האָט מיר דאָס לעבען געראטעוועט, האָט
 גאָווען ווייטער גערעדט. צי קאָן איהם דאָ עמעץ?
 — הער קאָמאנדר, האָט געזאָגט אַ סאָלדאט, דער דאָזיגער מאַן איז נאָר
 יואָם אַרײַן אין דער שטאָרט. איך האָב איהם געזעהן אַנקומען. ער איז
 געקומען מיט'ן וועג פון פּאָנטאַרסאָן.
 עס איז אונטערגעקומען דער לירורג פון דער אָבטײַלונג מיט זײַנע
 אינסטרומענטען. דער פּערוואונדעטער איז אַלץ געלעגען פּער'חלש'ט. דער
 לירורג האָט איהם בעטראַכט און געזאָגט:
 — אַ פשוט'ער שראַם. ס'איז נאָרנישט. דאָס פּערנעהט מען און אין
 אַכט טאָג איז ער צוריק אויף די פּיס. עס איז אַ פּײַנער ווען מיט דער שווערד.
 דער פּערוואונדעטער האָט געטראָגען אַ מאַנטעל, אַ דרייפּאַרבינגען נאַר-
 מעל, פּוסטאַלעטען, אַ שווערד. מען האָט איהם אַרײַפּגעלעגט אויף אַ טראָג-
 בעטער, אויסגעטהון. געבראַכט קאלטע וואַסער, דער לירורג האָט איהם
 אויסגעוואַשען די וואונד. דאָס פנים האָט זיך בעווײַזען, און גאָווען האָט
 איהם בעטראַכט מיט אַ טײַעפּער אויפּמערקזאַמקײַט.
 — האָט ער דאָקומענטען בײַ זיך? האָט גאָווען געפּרעגט.
 דער לירורג האָט געטאַפּט אין די ווייניגע קעשענע אין פּאָן דאָרט
 אַרויסגעשלאַפּט אַ פּאַרטפּעל, וועלען ער האָט דערלאַנגט גאָווענען.
 דערײַטל איז דער פּערוואונדעטער, אָבגעפּרײַשט מיט'ן וואַסער געקוי-
 מען צו זיך. זײַנע ברעמען האָבען זיך לײַכט בעווײַזט.
 גאָווען האָט אַדורכגעקוקט דעם פּאַרטפּעל; ער האָט דאָרט געפונען
 אַ בלאַט פּאַפּיר, צונויפּגעלעגט אין פּיערען, ער האָט עס אויסגעגלייכט און
 געלעזען:
 קאָמוטעט פאַר געוועלשאַפּטליכע רעטונג. דער בירגער סימורדען...
 — סימורדען האָט ער אויסגעשרייען.
 דער אויסגעשרייע האָט אויפגעמאַכט דעם פּערוואונדעטען די אויגען.
 גאָווען איז געווען אויסער זיך.
 — סימורדען! דאָס זענט איהר? שוין דאָס צווייטע מאל ראטעוועט
 איהר מיר דאָס לעבען.
 סימורדען האָט אָנגעקוקט גאָווענען. אַ אינאויסדריקליכער בליץ פון
 פּרײַד האָט בעלויכטען זײַן צובלוזונט געזיכט.
 גאָווען איז געפאלען פאַר דעם פּערוואונדעטען אויף די קניע, אויס-
 רופּענדיג:
 — מיין לעהרער!
 — דיין זאַמער, האָט געזאָגט סימורדען.

א הארטער טראפען וואסער.

זי האבען זיך נישט געזעהן אין משך פון לאנגע יאָהרען, נאָר די הערצער זוערע האבען זיך קיינמאל נישט פֿערלאָזען; זיי האבען זיך דער- קענט, אזוי ווי זיי וואַלטען זיך ערשט געכטען געהאט צושטרט.

מען האָט אין דאָזיקער ראַטהויז שניצל געשאַפען אַ פֿעלד-שפּוטמאַל. סײַ מורדען האָט מען איבערגעטראָגען אויף אַ בעט אין אַ קלוינעם צימער געבען דעם גרויסען זאַל, וואו עס זענען געלעגען די פֿערוואַנדעטע. דער כּוירורג, וועלכער האָט פֿערנוהאט דעם שראַם, האָט זיי געשטערט אויסצוגיסען די הערצער איינער פֿאַר'ן צוואַנטען, אַנזאָגענדיג, אז דער הילף מוז האָבען רוה. איבערגענס האָט גאָווען נאָך געטוט ערלענדגען די פֿערשרדענע איינצעלע- מען, וועלכע זענען די פּליכטען און דאנות פון נצחון. סימורדען און געפּלע- בען אלע; אָבער ער איז נישט געשראַפען; ער האָט געהאַט אַ דאָפעלטען פּיבער; פֿון זיין וואונד און פֿון זיין פֿרוי.

ער איז נישט געשראַפען, פּונדעסטוועגען האָט ער זיך נישט גענלויבט, אז ער זאָל וואַך זיין. איז דאָס דען מעגליך? זיין חלום איז דאָך פֿערווירק- ליכט געוואָרען. און ער האָט איהם געוואונען. ער האָט צוריקגעפּונגען גאָוועניען. ער האָט איהם פֿערלאָזען אלס קינד און געפּונגען איהם אַ דערוואַקסענעם מענשען; ער האָט איהם צוריקגעפּונגען אַ גרויסען, אַ שרעקליכען, אַ מוטיגען. ער האָט איהם צוריקגעפּונגען אַ טרוימפּירענדען און טרוימפּירענדיג פֿאַר דער פּאַלקס זאך. גאָווען איז און דער וואַנדעל געווען דער אָנהאַלטספּונקט פֿון דער רעוואָלוציע און דאָס האָט ער, סימורדען, דעם דאָזיקען זיץ פֿון דער רעוואָלוציע געשאַפען. דער דאָזיקער זיגער איז זיין תּלמיד. אין דעם יונגען געזיכט, וועמען עס איז אפּשר בעשערט געווען צו בעשיינען דעם רעפּובלי- קאנישען פּאַנטעאָן, האָט געלויכטען זיין, סימורדענ'ס, געראַנק; זיין תּלמיד, דאָס קינד פֿון זיין ניסט, איז שוין איצט געווען אַ העלד און וועט אפּשר נאָר און קורצען ווערען דער שטאַלץ פֿון זיין לאַנד; סימורדען האָט זיך געדוכט, אז ער זעהט זיין אייגענע נשמה איבערגעשאַפען אין אַ וועניגען ער האָט ערשט מיט די אייגענע אויגען געזעהען, ווי גאָווען פֿיהרט מלחמה. די אלע צופאַלען פֿון דער דאָזיקער געשעהעניש, די שלאַפּלאָזינגקייט צוליב די וואונד, האָט אָנגעפּילט סימורדענ'ען מיט אַ מין געהומניספּולער שפרות. אַ יונג לעבען געהט פּרעכטיג אויף, און צו זיין טועפּער פּרויז, האָט ער די פּולע מאַכט איבער דעם דאָזיקען לעבען; נאָך איין אז ערפּאַלד, ווי דער היינטיגער, וועלכען ער האָט געזעהען, אין עס וועט גענוג זיין, אז סײַ-

מורדען זאל אמן ווארט ארויסרעדען, בכדי די רעפובליק זאל גאוועניען פֿער-
 טרויען א גאנצע ארמעע. עס איז געווען דאמאלסט א צייט, ווען יעדער האָט
 געהאט א מיליטערוישען חלום; יעדער האָט געוואָלט שאַפֿען א גענעראַל.
 סימורדען האָט גע'חלום'ט, אז גאווען איז א גרויסער אַנפֿיהרער. עס האָט זיך
 איהם געראַכט — ווייל חלומות פֿליהען שנעל — אז ער זעהט גאוועניען
 אויפֿין אָקעאן, טרייבענדיג די ענגלענדער, אויפֿין רהיין, שטראַפֿענדיג די קע-
 גיגען פֿון צפֿון; אין די פֿירענעען, אָבשטויסענדיג די שפּאַניער; אין די אל-
 פען, רופֿענדיג רוים צו א אויפֿשטאַנד. אין סימורדען האָבען געלעבט צוויי
 מענשען; א האַרציגער און א טרייבער; פֿירדע זענען איצט געווען צופֿירדען;
 ווייל מאַכענדיג די אונברחמנות'דיגקייט פֿאַר זיין אינדעאָל, האָט ער אינ'ם
 פֿרעכטיגען גאווען געזעהען אויך דעם שרעקליכען. סימורדען האָט געטראַכט
 וועגען אַליי, וואָס מען האָט געראַפֿט צושטערן, איידער מען געהט פֿיען
 און, באַמת, עס איז איצט נישט די צייט פֿון צערטליכקייטען. גאווען וועט
 שטעהן, אויף דער הויך, ווי מען האָט זיך דאמאלסט אויכגעדריקט, סימור-
 דען האָט זיך פֿאַנגעשטעלט גאווען, צושמעטערנדיג מיט די פֿיס דעם חושך,
 געפֿאַנצערט מיט ליכטיגקייט, מיט א מעטעאָרן-גלאַנץ אויפֿין שטערן, אויס-
 שפּרעטענדיג די גרויסע אינדעאָלע פֿלינגלען פֿון דער גערעכטיגקייט, פֿער-
 זינפֿט און פֿראַגרעס און א שווערר אין דער האַנד; א מלאך, נאָר א מלאך
 — א פֿערטיליגער.

אין דער העכסטער שפּאַנונג פֿון זיין חלום, וועלכע איז געווען כמעט
 אַ עקסטאַז, האָט ער דערהערט דורך די האַלבאָפֿענע טיר, דאָס מען שמועסט
 אינ'ם גרויסען זאל פֿון דער אַמבולאַנס נעבען זיין צימער; ער האָט דער
 קענט דעם קול פֿון גאווען; דער דאָזיגער קול, וואָס האָט איהם, נישט קי-
 קענדיג אויף די לאַנגע יאָהרען פֿון צושטרונג, תמיד געקלונגען אין אויער.
 דאָס קול פֿון אַ קינד געפֿינט מען שטענדיג אינ'ם קול פֿון אַ יונגען מען-
 שען, ער האָט זיך איינגעהאַכט. עס האָט זיך געהערט אַ גערויש פֿון טריט.
 די סאָדאטען האָבען געזאָגט:

— הער קאָמענדאַנט, אָט איז דער מענטש, וועלכער האָט אייך געוואָלט
 שוּסען. בשעת מיר האָבען איהם נישט געזעהן, האָט ער זיך צוגעשלעפֿט צו
 אַ קעלער. מיר האָבען איהם געפֿונען. אָט האָט איהר איהם.
 סימורדען האָט דאָן געהערט פֿאַלגענדען שמועס צווישען גאווען און
 דעם מענשען:

— די ביסט פֿערוואונדעט?

— צום דערשיסען מייג איך נאָך.

— פֿינט דעם דאָזיגען מענשען אין בעט אריין. פֿערבונדט איהם דן

וואונד, פלעגט איהם, היילט איהם אים.

— איך וויל שטארבען.

— דו וועסט לעבען. דו ווילסט מיך טויטען אין נאמען פון קעניג;
איך וועל דיר מוחל זיין אין נאמען פון דער רעפובליק.
סימורעניס שטערן האָט זיך פֿערוואַלקענט. ער האָט זיך ווי אויפֿגע-
לאפט פֿון אַטיפֿען שלאָף און געטורמעלט מיט אַ אונגליקליכער נירערגע-
שלאָגענקייט:

באמת, ער איז באַרהעצט.

XI

א אויסגעהיילטע ברוסט א בלוטענדר האַרץ.

א שראם היילט זיך שנעל אויס; נאָר ערניג-וואו האָט זיך עמיץ געפֿו-
רען שטארקער פֿערוואונדעט ווי סימורען. דאָס איז געווען דו געשאַסענע
פֿרוי, וועלכע מעלמארק האָט אויפֿגעהויבען פֿון דער לוישע בלוט אין דער
פֿערמע הערבֿ-אן-פֿאיל.

מישעל פֿלעשאַר איז געווען אין אַסך אַגרעסערע געפֿאָהר, ווי עס האָט
זיך עס פֿאַרגעשטעלט מעלמארק. דו קייל, וועלכע האָט איהר געמראָפֿען
איבער דו ברוסט האָט אַדורכגעשאַסען דו פֿלויצע, איין אַנדערע האָט איהר
צעבראַכען דאָס שליסעלע, אַ דריטע איז אַרען אינג אַקסעלע; נאָר אזוי ווי דו
לונגען זענען געבליבען אונגערוהרט האָט זי געקאָנט געזונד ווערען.

מעלמארק איז געווען „פֿילאָזאָף“, אַ וואָרט, וואָס ביי דו פֿויערונג בע-
דימטעט עס אַ שטיקעל דאָקטאָר, אַ שטיקעל כִּירורג, אַ שטיקעל מלשף. ער
האָט געהיילט דו פֿערוואונדעטע אין זיין נאָרע, אויפֿ'ן געלענער פֿון יסגראָו,
מיט דו געהימניספֿולע מיטלען, וועלכע מען רופֿט „פֿשוטע“, און אַראַנק
איהם, האָט זי געלעבט.

דאָס שליסעלע איז צוואַסגענוואַקסען, דו לעבער אין דער ברוסט אין
אַקסעל האָבען זיך צוגעמאַכט; און נאָך עטליכע וואָכען, האָט דו קראַנקע
אַנגעהויבען געזונד צו ווערען.

אין אַ פֿריהמאָרנען האָט זי שוין געקאָנט אַרױסגען פֿון דער הייל,
אַנגעשפֿאַרט אויף מעלמארק; זי האָט זיך אַוועקגעזעצט אונטער דו ביימער
אויף דער ווין. מעלמארק האָט זעהר וועניג וואָס געוואוסט פֿון איהר; דו
וואַנדען אויף דער ברוסט פֿאַרערן דעם שטילשוויגען, און כּשעת איהרע
שווערע קרענק כּמעט גיסה, האָט זי קיים אַרױסגעקומען עטליכע ווערטער.
הען זי האָט געוואָלט דערען, האָט מעלמארק זי געהיטען שוויגען; נאָר זי
האָט כּסדר געהאַט אַ איינגעשפֿאַרטען הלום און מעלמארק האָט אין איהרע

אויגען בעמערקט א מריבען געהן און קומען פֿון שווערע געדאנקען. דעם
דאזיגען פֿריהמאָרנען איז זי שוין געווען גענוג שטארק, זי איז שוין
כמעט אלײן געגאנגען; טעלמארק האָט זי בעטראַכט, אַ גליקליכער, דער דאָ-
זיגער אלטער סאָן האָט אָנגעהויבען צו שמעלען און אָנגעהויבען מיט איהר
צו שמועסען.

— נו אָט זענען מיר שוין ביים סוף, מיר האָבען שוין סעהר נישט
קיין וואונדערן.

— אהויז אין האַרצען, אין זי האָט ווייטער געזאָגט:

— אלזאָ, ווייסט איהר גאָרנישט, וואו זיי זענען? האָט זי ווייטער געזאָגט.

— ווער דאָס? האָט געפֿרעגט טעלמארק.

— מיניע קינדער.

דער דאָזיגער „אלזאָ“ האָט אויסגעדרוקט אַ גאנצע וועלט פֿון געדאַנ-
קען; דאָס האָט בעדייט: „ווייל איהר רעדט מיר פֿון זיי נישט, ווייל איהר
האָט אין די גאנצע צייט, וואָס איהר זענט געבען מיר, נישט אויפגעמאַכט
וועגען זיי דאָס מויל, ווייל איהר הייסט מיך שווימען יעדעס מאָל, ווען איך
ווייל אויבערמיסען דעם שטילשווייגען, ווייל איהר האָט ווי מורא, אז איך זאָל
זענען זיי נישט רעדען—אוי דאָס ווייל איהר האָט מיר וועגען זיי גאָרנישט
וואָס צו זאָגען.“ אָפטמאָל בשעת די הויז, דעם פֿיבער דער בעוואוסטלאָזיג-
קייט האָט זי גערופֿען איהרע קינדער און זי האָט גוט געזעהן, אז דער
אלטער האָט איהר נישט געענטפֿערט.

און ווירקליך האָט טעלמארק גאָרנישט געוואוסט וואָס איהר צו זאָגען.
עס איז נישט לייכט צו רעדען מיט אַ מוטער וועגען איהרע פֿערלירענע קינד-
ער. און איבריגענס, וואָס האָט ער דען געוואוסט? גאָרנישט. ער האָט נאָר
געוואוסט, אז אַ מוטער איז דערשאַסען געוואָרען, אז די דאָזיגע מוטער האָט
מען געפֿונען אויף דער ערד, אז ווען מען האָט זי איפֿגעהויבען, איז זי
כמעט געווען אַמת, אז דער דאָזיגע מת האָט געהאט דריי קינדער און אז
דער מאַרק'ן דעם לאַנטענאַק, האָט הייסענדיג שימען די מוטער, אוועקגעפֿיהרט
די קינדער, און דאָ האָבען זיך געענדיגט אלע זיינע ידיעות, וואָס איז מיט
די דאָזיגע קינדער געוואָרען? לעבען זיי נאָך? ער האָט נאָר געוואוסט, ווייל
ער האָט זיך נאָכגעפֿרעגט, אז עס איז געווען צוויי יוגלעך און אַ מידערלעך,
נאָר וואָס ענטווינגט. מעהר נישט. ער האָט זיך אלײן געשמעלט צוליבע די
אומגליקליכע קינדער פֿערשועדענע פֿראַגען, נאָר ער האָט נישט געקאָנט
ענטפֿערן. די אַרומיגע איינוואוינער, וועמען ער האָט געהאט געפֿרעגט, האָ-
בען נאָר צוגעשאַקלט מיט'ן קאָפּ, דעם לאַנטענאַק איז געווען אַ מענטש, פֿון
וועמען מען האָט נישט גערן גערעדט.

מען האָט נישט גערן גערעדט פון לאַנטענאַקין און נישט גערן גערעדט צו טעמאַרקין. די פּויערזיס האָבען זייער אַרמ פֿערדאַכט. ער האָט זי בעיק אונרוהיגט דער דאָזיגער טעלמאַרק, דער בעטלער, וואָס קוקט ער אַליין אינ-איינעם אויף דעם הימעל? וואָס טהוט ער, און וואָס טראַכט ער אין זיינע לאַנגע שעה'ן פון אונבעוועגליכקייט? זיכער, ער איז געווען אַ מאַדערנע סענשאַן אין דעם דאָזיגען לאַנד, אינס רעכטען ברען פֿון קריג און איבערקעהרעניש, פֿור מיט אַ העליש פֿייער, וואו אַלע מענשען האָבען נאָר געהאט אַזוי בע-שעפֿטיגונג — די פֿערוויסונג, און אַזוי אַרבייט — די שהיטה, וואו יעדער האָט נאָר אינזונען געהאט, ווער צו פֿערברענגען אַ הויז, ווער אויסצוקוילען אַ פֿאַמיליע, צו פֿערגליכטען די פֿאַסטענס, צו ראַבייען אַ דאָרף, וואו מען האָט נאָר געטראַכט צו שמעלען זיך איינער דעם צווייטען אַ הינטערפֿאַסעל, אַרייני-צוציהען אין אַ נעץ, געגענוויטיג זיך אויסצושחטען אין דער דאָזיגער איינזא-מער מענש, וועלכער איז אינגאנצען געווען פֿערטהון אין דער נאַטור, אזוי ווי פֿערוונקען אינ'ם אונגעדליכען וועלט, רייסענדיג גראָוען און פֿלאַנצען, בעשעפֿטיגט נאָר מיט בלומען, פֿליגעל אין שטערן, געוויס געווען געפֿעהרליך, קלאַר, ער איז נישט געווען ביים שלף; ער האָט זיך נישט פֿערשמעקט היי-טער די קושאקעס, ער האָט צו קומעם נישט געשאַסען, נאַטורליך, האָבען אַלע עפעס מורא געהאט פֿאַר איהם.

— דאָס איז אַ משוגענער, האָבען געזאָגט די דורכגעהער.

טעלמאַרק איז געווען נאָכמעהר ווי אַ איינזאַמער מענש; ער איז געווען אַ מענש, וועמען מען האָט אויסגעמידען.

מען האָט איהם נישט געשמעלט קיין פֿראַגען און אויך נישט געגעבען קיין ענטפֿערן. ער האָט אַלע נישט געקאָנט געוואָהר ווערען אזוי פֿיעל, ווי פֿיעל ער האָט געוואָלט. די מלחמה האָט זיך פֿונאנדערגעגאַסען ערגעץ אַ-דערש, מען איז זיך געגאַנגען שלאָגען אין אַנדערע געגענדען, דער מאַרק די פֿאַנטענאַק איז ענטוויקען געוואָרען פֿון האַרוואַנט און אין דעם גייסטעס-צושטאַנד, אין וועלכען עס האָט זיך געפֿונען טעלמאַרק, וואָלט ער ערשט דאַמאָלסט בעמערקט די קריג, ווען זי וואָלט אויף איהם איהר פֿוס אוועקגעשמעלט. נאָך די ווערטער — „מינע קינדער“ — האָט טעלמאַרק אויפֿגעהערט צו שמיכלען און די מומער האָט אָנגעהויבען צו טראַכטען, וואָס איז פֿאַר-געקומען אין דער דאָזיגער נשמה? זי איז געווען ווי אין אַ טיעפֿען תהום. זי האָט פֿרוצלינג אַ קוק-געטהון אויף טעלמאַרק און אויפֿסניי אויסגעשריען במעט מיט בעם:

מינע קינדער!

טעלמאַרק האָט אַראַפֿגעלאָזט דעם קאַפּ ווי אַ שולדיגער.

ער האָט געטראכט וועגען דעם מאַרקנו דע לאַנטענאַק, וועלכער האָט
געוויס איהם נישט און זינגען געהאַט און, וואהרשיינליך, שוין נישט געוואוסט
אפילו אויב ער עקוויסטורט. ער האָט זיך אָנגעגעבען פֿון דעם אַ דין וחשבון,
און זיך געזאָגט: אַ פּריץ, קאָן דיך נאָר דאַמאָלסט, ווען ער איז און געפֿאהר,
איז ער אויסער געפֿאהר, קאָן ער דיך שוין מעהר נישט.
און ער האָט זיך געפֿרעגט: — צוליב וואָס האָב איך אַלואַ געראַטע?

וועט אָט דעם פּריץ.
און ער האָט זיך געענטפֿערט: — ווייל ער איז אַ מעַנש.
אַ צייט האָט ער דערזיכער געקלערט און ווייטער זיך אַלען געפֿרעגט:
— בין איך דען און דעם גאַנץ זיכער?
און ער האָט איבערגעהוּר'ט זיין בימער וואָרט:
— ווען איך וואָלט געווען וויסען!

דאָס דאָזיגע גאַנצע געשעהעניש האָט איהם געדרוקט, ווייל אין דעם,
וואָס ער האָט געטהון האָט ער געזעהן אַ מין רעטעניש. ער האָט שמערצליך
געטראַכט. הייסט דאָס, אז אַ גוטע טהאַט, קאָן ווערען אַ שלעכטע טהאַט.
ווער עס ראַטעוועט דעם וואָלף, טויט די שעפֿסען. ווער עס פֿערזיכט די פֿליג-
לען פֿון גימער איז פֿעראַנטוואָרטליך פֿאַר זינע קלאַהען.
ער האָט זיך אין דער אמת געפֿיהלט שולדיג. דער בעוואוסטלאָזער
בעס פֿון דער דאָזיגער מוטער איז געווען אַ גערעכטער.
פֿונדעסטוועגען, האָט ער זיך געטרויסט מיט דעם, וואָס ער האָט גע-
ראַטעוועט די דאָזיגע מוטער.

אָבער די קינדער!
די מוטער האָט זיך אויך פֿערטראַכט. די בודע געדאַנקען האָבען איינע
געבען די צווייטע געבלאָנדזשעט און נישט אַרויסרעדענדיג זיי, האָבען זיי זיך
אפֿשר בעגעגענט אין דעם הויש פֿון חלום.
דערווייט האָט זיך איהר בליק, וואו עס האָט טיעף די נאַכט גענעם-
טעט, געווענדט אויפֿגי צו טעלמאַרק.
— אזוי קאָן עס פֿונדעסטוועגען נישט בלייבען, האָט זי געיאָגט.
שא! האָט איהר אויבערגעהאַקט טעלמאַרק, אַרויפֿלעגענדיג דעם פֿונדער
אויף זיין מויל.

— איהר האָט געטהון אַ פֿעהלער, ראַטעווענדיג מיך און איך האָב צו
איך אַ טענה. איך וואָלט ליבער געוואָלט זיין טויט, ווייל איך בין זיכער, אז
איך וואָלט זיי געזעהן. איך וואָלט געוואוסט, וואו זיי זענען. זיי וואָלטען מיך
נישט געזעהן, נאָר איך וואָלט געווען געבען זיי. אַ טויטע דאַרף קענען בעשיצען.
ער האָט זי גענומען פֿאַר די האַנד און אָנגעטאַפט איהר פֿאַרן פֿולס.

— בערוהונט איך, איהר וועט צוריק בעקומען דעם פיבער.
— ווען וועל איך קאנען פון דאנען אוועקגעהן? האט זי איהם כמעט
הארט געפרעגט.

— איהר, אוועקגעהן?
— יא, געהן.
— קונמאל נישט, ווי לאנג איהר וועט נישט זיין פערוננפטיג; מאך
נען, אויב איהר וועט איך נישט אויפגעגען.
— וואס רופט איהר אן זיין פערוננפטיג?
— האבען בטחון אין גאט.
— גאט! וואו האט ער מיר אהינגעטהן מינע קינדער?

— זי איז געווען ווי צעמישט, איהר שטימע איז געווארען ועהר ווייך.
— איהר פערשטעהט, האט זי איהם געזאגט, דאס קאן אזוי נישט
בלויבען. איהר האט קיין קינדער נישט געהאט, איך האב זיי געהאט, דאס
איז די נפקא מינא. מען קאן נישט משפט'ן וועגען א זאך, ווען מען ווערט
נישט, וואס דאס איז אווינס. איהר האט נישט געהאט קיין קינדער, נישט
אמת?

— נון, האט טעלמארק געענטפערט.
— איך האב נאר דאס אלעין געהאט. אהן מינע קינדער, וואס בין
איך דען? איך וואלט געוואלט, מען זאל מיר אויסטייטשען, פארוואס האב
איך נישט מינע קינדער. איך פיהל, אז דא קומט עפעס פאר, וואס איך
פערשטעה נישט. מען האט דער'הרג'עט מין מאן, מיך געשאסען, נאר אלץ
איינס, איך פערשטעה נאר נישט.

— אט האסטו דיר, האט טעלמארק געזאגט. איהר בעקומט שוין ווי-
דער דעם פיבער, רעדט שוין מעהר נישט.

— זי האט איהם אָנגעקוקט און ענטשוויגען געווארען.
פון דעם טאָג אָן, האָט זי שוין מעהר נישט גערעדט.
זי האט אָנגעהויבען צו האַרבען טעלמארק'ן נאָכמעהר ווי ער אלעין
האָט געוואָלט. נאנצע טעג פלעגט זי פערברענגען ווערענדיג אָנעשפארט
אונטער אַ אלטען בוים, ווי פערבליפט. זי האָט געהלויבט און געשוויגען.
דאָס שוויגען איז ווי אַ שוין פאר פשוט'ע נשמות, וועלכע האָבען דורכגע-
ליטען די נאנצע טעפּעניש פּוּנים צער. זי האָט זיך ווי אָפּגעזאָגט צו פער-
שטעהן. ווען די פערצווּנפּלונג דערגעהט צו אַ געוויסען גראד, ווערט זי
אונפערשטענדליך פאר דעם פערצווּנפּעלטען.

טעלמארק האט זי בעאכטעט, גערוהרט, פון אזעלכע לידען. האט
דער אלטער מאן געהאט געדאנקען פון א פרוי. — א, יא, האט ער צו זיך

אלין גערעדט, איהרע ליפּען רעדען נישט, נאָר איהרע אויגען רעדען. איך זעה נאכץ נוס, וואָס איהר איז: עס מאַטערט זי און אינגעשפּאַרטער גע- דאַנק. אַ מוטער געווען, און פּלוצלינג אים מוטער געוואָרען! אַ זויגערין גע- ווען און אים געוואָרען! זי קאָן זיך דעם גורל נישט אונטערנעבן. זי טראַכט וועגען דאָס קלעניגקע, וואָס זי האָט אַקאַרשט געזויגען. זי קלערט וועגען עס, קלערט און קלערט. און באַמת, עס מוז דאָך אזוי האַרציג זיין צו פּיה- לען אַ רויזע מיכלעל, וואָס ציהט דיר די נשמה פֿון קערפּער אים און וואָס פֿון דיין אייגען לעבען מאַכט זי זיך איהר בעזונדער לעבען.

ער האָט אויך פֿון זיין זיט געשוויגען, פֿערשטעהענדיג ווי אַהנמעכטיג ווערטער זענען געגען אזא נידערגעשלאַנגענקייט. דאָס שוויגען פֿון אַ איי- געשפּאַרטע אידעע איז גרויזאָם. און ווי קאָן מען איםרעדען אַ אינגעשפּאַרטע אידעע פֿון אַ מוטער? די מוטערשאַפּט איז אַהן אַ אויסוועג; מען פֿיהרט מיט איהר נישט קיין זוכים. דאָס וואָס מאַכט די מוטער אזוי ערהאַבען איז גראַד דאָס, וואָס און איהר איז דאָ אַ מין חיה. דער מוטערליכער אינסטינקט איז געמליך — חיה'יש. די מוטער איז נישט מעהר פֿרוי — זי איז אַ זוי. — די קינדער — זענען איהרע קליינע. דעריבער איז אין דער מוטער פֿאַרהאַן עפּעס נידריגעס און העכערעס פֿונ'ם שכל. די מוטער האָט אַ חוש. דער אונגעווער און בעהאַלטענער ווילען פֿון דער שעפּונג געפֿינט זיך און איהר און פֿיהרט זי. אַ בלינדקייט פֿיל מיט העלזלעכטיגקייט. טעלמאַרק האָט שוין איצט געוואַלט אַרויסקריגען פֿון דער אונגלוקלי- כער אַ וואָרט; עס איז איהם אָבער נישט געלונגען. איינמאָל האָט ער איהר געזאָגט:

— צום אונגליק, בין איך אלס און עס איז מיר שווער צו געהן. איך האָב שגעלער געפֿונען דעם סוף פֿון מייע כחות, ווי דעם סוף פֿון מיין וועג. נאָך אַ פֿערטיל שעה, זאָגען מיר די פֿינס אָב ווייטער צו געהן, איז איך מוז מיר אָברוהען; אַ נישט וואָלט איך איך נעקאָנט בעגלעשען. איברי- גענס איז אפשר בעסער, וואָס איך קאָן נישט מיטגעהן. איך וואָלט געווען פֿאַר איך מעהר געפֿעהרליך ווי נוצליך; דאָ פֿערטראַנט מען מיר נאָך; איך בין אָבער ביי די בלאַהע פֿערדעכטיג אלס פֿויער און ביי די פֿויער'ים אלס אַ מכשף.

ער האָט געוואַרט, וואָס זי וועט איהם ענטפֿערן. זי האָט אפילו נישט אויפֿגעהויבען די אויגען.

אַ אינגעשפּאַרטע אידעע דערגעהט ביי משוגעת אָדער ביי העלדרישקייט. צו וואָס פֿאַר אַ העלדרישקייט קאָן אָבער פֿעהג זיין אַ פֿויערטע? צו קיין שום. זי קאָן נאָר זיין אַ מוטער — און דאָס איז אלץ. מיט יעדען טאָג האָט

זי זיך אליך מעהר פערטיגעלט אין איהרע חלומות. טעלמארק האָט זי בעקאנטעמט.

ער האָט געפרובט זי מיט עפעס צו בעשעפטיגען; ער האָט איהר גע-
בראכט פאָדעס, נאָרלען, א פּינגערהוט; און צו דער גרויסער פּרייר פּאָג'ס
בעטלער, האָט זי זיך גענומען נייען; זי האָט געהלויבט, נאָר זי האָט גע-
ארבײט — אַ סימן פֿון געוונד; ביסלעכווייז אײַז זי צוריקגעקומען צו די
כחות; זי האָט פֿערנכט איהרע וועש, איהרע קליידער, איהרע שײַך; נאָר דער
בליק איהרער אײַז ווי פֿריהער געבליבען אַ שטארקער. נייטערזיג האָט זי שטיל
געזונגען אונדרייטליכע לידער. זי האָט געמורמעלט נעמען, וואהרשיינליך גע-
מען פֿון קינדער, איברויגענס, גישט אײַז פֿערשטענדליך, אַז טעלמארק זאָל
זי קענען הערען. זי האָט זיך איבערגעהאקט אינמיטען זינגען און אינגע-
האַרלט זיך צו די פֿינגערער, אײַז ווי זי וואָלטען איהר געקאנט עפעס נישט
פֿערצעהלען. זי האָט זיך אינגעקוקט צום וועטער. די ליפּען האָבען זיך בײַ
איהר בעוועגט, ווי זי וואָלט צו זיך שטיל רעדען. זי האָט זיך אײַלגענימט
אַ זאק אין אָנגעפולט מיט קאשטאַנעס. אין אײַז פֿריהמאָרגען האָט טעלמארק
געזעהן, ווי זי קלייבט זיך אין וועג ארײַן, דאָס אײַז געווענדט אין די טיע-
פּעניש פּאָג'ס וואַלד.

— וואוהין געהט איהר? האָט ער זי געפֿרעגט.

— איך געה זי וועלען, האָט זי געענטפֿערט.

ער האָט נישט געפרובט זי איינצוהאלטען.

IX

די צוויי פּאָלען פֿון אמת.

נאָך עטליכע וואָכען פֿיל מיט געשעהענישען פֿון דעם בירגער-קריג,
האָט מען אין דער געגענד פֿון פּוּשער געהערט נאָר פֿון צוויי מענשען,
איהער דער היפּך פּאָג'ס צווייטען, און וועלכע האָבען פֿונדעסטוועגען דורכגע-
פֿיהרט דאָס זעלבע ווערק, ד. ה. געקעמפט זייט-ביי-זייט פֿאַר דער גרויסער
רעוואָלוציאָנערער זאך.

דער ווילדער וואנדעאיטע צווייטקאמף (דויעל) אײַז ווייטער געפֿיהרט גע-
וואָרען, נאָר די וואנדעץ האָט פֿערלירען אליך מעהר באָדען. בעזונדערס
אײַז לײַז—אין—ווילען, וואו אַדאנק דעם יונגען קאמאנדיר, וועלכער האָט
אין דאָס צו דער רעכטע צייט אײַז חוצפה'דיג מיט פּונפֿצעהן הונדערט
פּאַטריאָטען אראָפּגעשלאָגען זעקס טויזענד ראַיאַלסטען, אײַז דער אײַפּשטאַנד,
ווען נישט אינגאנצען אײַסגעלאָשען, אלענפֿאלס פֿערקלענערט און זעהר
בערגעניצט געוואָרען. נאָך דעם נצחון זענען נאָך עטליכע געזונגענע קאמ-

פען אונטערנעקומען און עס האט זיך געשאפען א גאנץ נייע לאנד.
די זאכען האבען אָנגענומען א אנדערן באַראַקטער, נאָר עס איז פּלוצ-
לינג צוגעקומען א פּרוּשע קאָמפּליקאציע.

אין דעם גאַנצען טייל פֿון דער וואַנדער, האָט די רעפּובליק געהאט
די אויבערהאנד, אין דעם האָט נאָר קיין צווייפּער נישט געקאָנט זיין; נאָר
וועלכע רעפּובליק? אינ'ם פּאַראַויסנעזעהענעם נצחון, האָבען זיך בעווייזן צוויי
פּאַרמען פֿון דער רעפּובליק: די רעפּובליק פֿון טעראָר און די רעפּובליק פֿון
גנאָד; די איינע האָט געוואַלט זענען דורך שטרענגקייט, די צווייטע דורך
מילדקייט. וועלכע פֿון זיי וועט איבערווונען? די צוויי פּאַרמען, די פּאַרם פֿון
מחילה און די אומברחמנות'דיגע פּאַרם, זענען געווען פּערטרעטען דורך צוויי
מענשען, און יעדער פֿון זיי האָט געהאט זיין ווירקונג און זיין אויטאָריטעט:
דער איינער—מיליטערישער קאָמאנדיר, דער צווייטער — ציווילער דירעקטאָר;
ווער פֿון די צוויי מענשען וועט מנצח זיין? פֿון זיי ביי'דע, האָט דער איי-
נער, דער דערעקטאָר, געהאט אַ זעהר געפּעהרליכען שטיצפּונקט; ער איז גע-
קומען, מיטברענגענדיג אַ דראָהענדען בעפּעהל פֿון דער פּאַרזיער קאָמונע
פֿאַר סאַטערס באַטאָליאָן; קיין שום רחמנות, קיין שום גנאָד. ער האָט
אַלץ געקאָנט בויגען אונטער זיין אויטאָריטעט, שטיצענדיג זיך אויף דעם
דערקעט פֿונ'ם קאָנווענט, וועלכער לויטעט: טויט שטראַף דעמייעניגען, וועל-
כער וועט בעפֿרייען אָדער העלפען אַנטלויפען אַ געפּאַנגענעם קאָמאנדיר,
אויף די פּאַלמאַט פֿון קאָמיטעט פּאַר געוועלשאַפּטליכע-רעסונג און אויף אַ
אויסדרוקליכען בעפּעהל איהם, דעם דערעקטאָרען, צו האַרבען, אונטערנע-
שריבען; ראָבעס פֿיער, דאַנטאָן, מאַראַט, דער צווייטער, דער סאַל-
דאַט, האָט נאָר געהאט די איינע קראַפֿט — רחמנות.

ער האָט נאָר פּערמאַנט זיין אַרעס, וועלכע האָט דעם שונא געשלאָ-
גען און זיין האַרץ, וועלכע האָט זיי בענגעדיגט. אַלס זיגער האָט ער נען-
לויבט, און ער האָט דאָס רעכט דעם שונא צו שוינען.

פֿון דאָנען איז ענטשטאנען אַ פּערבאָרגענער אָבער טיעפּער קאָנפּליקט
צווישען די צוויי מענשען. זיי זענען ביי'דע געפּלוינען אין פּערשידענע וואַל-
קעס, ביי'דע האָבען זיי בעקעמפּט דעם אויפּשטאַנד און יעדער האָט זיך גע-
האַט זיין אייגענעם דינער; דער איינער — דעם נצחון, דער צווייטער—דעם
טעראָר.

אין דער גאַנצער געגענד פֿון באַקאַזש האָט מען אַלץ אינאיינעם גע-
רעדט פֿון די דאָזיגע צוויי מענשען; און דאָס וואָס האָט אַמטיטען אַרום
געטראַקען איז געווען דאָס, וואָס די דאָזיגע צוויי אזוי פּערשידענע מענשען
זענען דאָך געווען צווישען זיך אַמטאַריקסטען פּערבונדען; די צוויי היפּוכים

זענען געווען צוויי פריינד. קינמאל האט נאך קיין טיעפערע און ערהאבער
 גערע סומפאטיע נישט דערנעהנטערט צוויי הערצער; דער שטרענגער האט
 גערסטעוועט דאס לעבען פון מילדען און עס איז איהם געבליבען פון דעם
 א שראם אויפ'ן פנים. די דאזיגע צוויי מענשען האבען אין זיך פערקערפערט,
 דער איינער—דעם טויט און דער צווייטער—דאס לעבען; איינער איז געווען
 דער פורכטליכער פרינציפ, דער צווייטער, דער פרידליכער פרינציפ, און
 זיי האבען זיך בידען ליעב געהאט. אמאנע רעמעניש. לאמיר זיך פאר-
 שטעלען ארויסאן פערברודערט מיט ארמיוו.

מען מוז נאך צוגעבען, אז דער דאזיגער פון זיי בידען, וועמען מען
 האט אָנגערופען, דער גרויסער איז און דער איינגעזעהר צייט געווען דער
 ברודערליכסטער מענטש אין דער וועלט; ער האט בעארגט די פערוואונדערטע,
 געפאלענע די קראנקע, פערבראכט מעג און נעכט אין די אמבולאנסען און
 שפיטעלער, עס האבען איהם טיעף גערהרט באַרפוסע קונדער, און קינמאל
 קיין אייגענס נישט פערמאגט, אלץ אָבגעגעבען אַרומע. בשעת מען האט זיך
 געשלאָגען, איז ער מיטגעגאנגען; ער האט מארשריט אָן דער שפיץ פון די
 אָבמילונגען און ביי דער שטארקסטער שלאכט, בעוואַפֿענט, ווייל ביי זיין
 גארטעל האט געהאנגען אַ שווערד און צוויי פוסטאלעמען און אינגעוואַפֿענט
 ווייל קינמאל האט מען נישט געזעהן, אז ער זאל האבען ווען עס איז
 אַרויסגעצויגען זיין שווערד און אָנגערירט די פוסטאלעמען, ער האט זיך,
 אַרויסגעשטעלט אויף אלע געפאהרען, און אלען קינגעס ניט אָנגערירט מען
 האט געזאגט, אז ער איז אמאל געווען אַ גלח.

איינער פון די צוויי מענער איז געווען גאָווען, דער צווייטער—סימור-
 דען.

פריינדשאפט האט די צוויי מענער פערברונדען, צווישען בידען פרינצי-
 פען איז אָבער געווען האס; עס איז געווען אזוי ווי אַ נשמה צעשניטען אין
 צווישען און צעמיילט; גאָווען האט ווירקליך בעקומען אַ העלפט פון סימור-
 דענס נשמה, נאָר די וויכערע העלפט. עס איז אויסגעקומען, ווי גאָווען
 וואלט בעקומען דעם ווייסען שטראל און סימורדען האט זיך איבערגעלאָזט
 דאס, וואס מען וואלט געקאנט אַנדערען דעם שווארצען שטראהל. פון דאנען
 שטאמט זייערע חלוקי-דעות, די דאזיגע שטומע מלחמה האט געטוט אויס-
 ברעלען. אינמאל האט זיך דער קאמף אָנגעהויבען.

סימורדען האט געזאגט צו גאָווען.

— ווי האלטען מיר עפעס?

— איהר ווייסט עס אזוי גוט ווי איך, האט גאָווען געענטפערט איך
 האב צעזאגט לאנטענאקס באנדעס. ער האט נאָר ביי זיך אַהיפֿעל מענשען.

איצט איז ער צוגעשטופט צום וואלד פון פרושער, אין אלט מאָן וועט ער זיין אַרומגערינגעלט.

- און אין פּוּלצערן מאָן?
- וועט מען איהם נעמען געלאנגען.
- און ווייטער?
- ווי איהר האָט גע'עווען מיין אפּיש.
- יא, איז וואָס?
- מען וועט איהם דערשיקען.
- ווידער אמאָל גרויסמוטיגקייט. מען דארף איהם גיליאַטיגירען.
- איך, האָט געזאָגט גאָווען, בין פאַר אַ מיליטערישען מיט.
- און איך, האָט סימורדען געענטפערט, בין פאַר אַ רעוואָלוציאָנערען מיט.

ער האָט אָנגעקוקט גאָווען גלייך אין פנים און געזאָגט:
— פאַרוואָס האָסטו בעפרייט די נאַעס פּוּנ'ס קרויסטער סען-מאַרק-
לע-קלאָן?

— איך פיהר נישט קיין מלחמה מיט ווייטער, האָט גאָווען אָבנע-
ענטפערט?
— די דאָזיגע ווייטער האָט מען דאָס פאַלק, און וואָס איז שייך האָט
בעשטעהט אין פרוי צעהן מענער. פאַרוואָס האָסטו דיך אָבגעזאָגט צו שיקען
צום רעוואָלוציאָנערען טרובונאל די גאַנצע חברה מיט אלע גלחים גענומענע
אין לווויניע.

— איך פיהר נישט קיין מלחמה מיט קנים.
— אין אלטער גלח איז נאָך ערגער פון אַ יונגען, אַ אויפּשטאַנד איז
געפּעהרליכער, ווען ער ווערט אנטימרט דורך גראָהע האָר, מען האָט צו-
טרוען צו אַ נערוגעלט פנים. נאָר נישט קיין פאַלש רהמנות גאָווען. קע-
ניסמערדער ווען בעפרייטער. האָב שמענדיג אַ אויג און דעם טורם פון
טאַמפל.

— דער טורם פון טאַמפל! איך וואָלט פון דאָרט בעפרייט דעם דאָפּען
(קרוינפרייגן), איך פיהר נישט קיין מלחמה מיט קינער.
סימורדענ'ס אויג איז געוואָרען שטרענג.

— גאָווען, ווייס, אז מען דארף פיהרען אַ מלחמה מיט אַ פרוי,
ווען זי הייסט מאַרע-אַטואַנעט, מיט אַ זון, ווען ער הייסט פיוס דער 6-טער,
דער פויפּסט, און מיט אַ קינד, ווען עס הייסט ליודוויג קאַפּעט.
— מיין רבי, איך בין נישט קיין מענטש פון פאַליטיק.
— בעסיה דין, דו וואָלט נישט זיין קיין געפּעהרליכער מענטש. פאַרוואָס

האָסטו, בשעת אַ אַטאַקע אויף דעם פּאַסטען אין טאַסע, ווען זשאַן טרעטאָן, אַ צונגעדרוקטער און פּערלויקער, האָט זיך געוואָרפֿען אַלען מיט דער שווערד אין דער האַנד געגען דיין גאַנצען אָבטיילונג, בעפֿאָליקען: געפֿענט די רייהען לאָזט אַדורכגעהן.

— ווייל מען טרעט נישט אַרויס מיט פֿופֿצעהן הונדערט מענטשען גע-
גען איינעם.

— פֿאַרוואָס, ביי קאָלעטער? דאַסטילע ווען דו האָסט געזעהן, אז דינע סאַלדאַטען ווילען טויטען דעם וואַנדערער זשאָזעף בעזיע, וועלכער איז געווען פֿערוואַנדעט און איז געקראָכען, האָסטו אויסגעשרייען: געהט פֿאַר-
אויס! איך וועל זיך מיט איהם אָברעכנען! און דאַן האָסטו אויסגעשאַסען און די לופֿטען?

— ווייל מען הרגעט נישט אַ שוואַלען מענטשען.

— און דו ביסט געווען אומגעקעמט. זיי זענען בודע הינט אַנפֿיהרער פֿון באַנדעס; זשאָזעף בעזיע, דאַס איז מופֿטאַש, און זשאַן טרעטאָן, דאַס איז זשאַמביר-אַראַזשאַן, ראַטעווענדיג די צוויי מענטשען, האָסטו געגעבען דער רעפּובליק צוויי פֿינגער,

— באַמת, איך וואָלט איהר לייעבער געוואָלט פֿערמערהען פֿריינד, און נישט קיין פֿינגער,

— פֿאַרוואָס האָסטו נישט געהיטען אויסשויסען די דריי הונדערט גע-
פֿאַנגענע פּויערען נאָלן נצחון ביי לאַנדעאָן.

— ווייל באַנשאַן האָט בעפֿרייט די רעפּובליקאַנישע געפֿאַנגענע, און איך וואָלט געוואָלט, אז מען זאָל זאָגען, אז די רעפּובליק שיינט די ראַ-
יאַליסטישע געפֿאַנגענע.

— וואָס וועסטו אַלזאָ פֿרען, ווען דו געסט לאַנטענאַקן, דו וועסט
איהם אַרואַי אויך שוויגען?

— נאָן.

— פֿאַרוואָס? דו האָסט דאָך מוחל געווען די דריי הונדערט פּויערעס?

— די פּויערעס זענען אונוויסענדיק; לאַנטענאַק וויסט אָבער, וואָס ער

טהוט.

— לאַנטענאַק איז דאָך דינער אַ קרוב.

— פֿראַנקרייך איז די גרויסע קרובה.

— לאַנטענאַק איז אַ זון.

— לאַנטענאַק איז אַ אויסלענדער. לאַנטענאַק האָט נישט קיין אַלמער,

— לאַנטענאַק רופֿט צו הילף די ענגלענדער, לאַנטענאַק—דאַס איז די אינוואַזיאָן
(דער פֿינדליכער אינפֿאַל). לאַנטענאַק דאַס איז דער שונא פֿון פֿאַטערלאַנד

דער דועל צווישן איהם און מיר קאן זיך נאר ענדיגען מיט זיין אדער מיט
מיין טויט.

נאווען, נעדענק דאס, וואס דו זאגסט.

— איך וועל נישט פֿערגעסען.

— זיי זענען ענטשוויגען געוואָרען און זיך אָנגעקוקט.

-- נאווען האָט אָנגעהויבען.

— דאָס וועט זיין אַ בלוטיגע דאָסע דאָס יאָהר 93. וואָס מיר מאַכען

דורך.

— הייט דורך! האָט אײַסגעשרייען מימורדען. עס זענען פֿאַרהאַן גרויזאמע
פֿליכטען. בעשולדיג נישט דעם, ווער עס פֿערינגט נישט בעשולדיגט צו
ווערען. פֿון ווען אָן איז דאָס די קרענק די שולד פֿונ'ם רופֿא, יא, דאָס וואָס
כאַראַקטעריזירט דאָס גרויסע יאָהר איז דאָס, וואָס עס ווייסט נישט פֿון רחמנות.
פֿאַרוואָס? ווייל עס איז דאָס גרויסע רעוואָלוציאַנערע יאָהר. דאָס היינטיגע
יאָהר האָט פֿערקערפֿערט די רעוואָלוציע. די רעוואָלוציע האָט אַ פֿינד —
די אַלמע וועלט — און זי איז בנוגע צו איהר אָהן רחמנות, פונקט ווי דער
כירורג האָט אַ פֿינד — די גאַנצע — און ער האָט אויף איהר קיין רחמנות
נישט. די רעוואָלוציע ראָט אײַס דאָס קעניגטום אין דער פֿערוואַן פֿונ'ם
קעניג, די אַריסטאָקראַטיע — אין דער פֿערוואַן פֿון אַרעלמאַן, דעם דעספֿאָטיזם —
און דער פֿערוואַן פֿון סאָלדאַט, דעם פֿאַראַורטייל — אין דער פֿערוואַן פֿונ'ם
גלח, די אונגעקעכטניקייט — אין דער פֿערוואַן פֿונ'ם ריכטער, מיט אײַן וואָרט,
אַלץ וואָס איז טיראַני אין אַלעס וואָס רופֿט זיך אַ טיראַן. די אָפֿעראַציע
איז אַ שרעקליכע, די רעוואָלוציע מאַכט זי מיט אַ זיכערע האַנד, וואָס אָנ-
בעלאַנגט דער צאָהל געוונדע פֿלײַש, וועלכע זי איז מקריב, פֿרעגזישע
באַקרהאַט, וואָס פֿאַר אַ מיינונג ער האָט זענען דעם, וועלכע מכה פֿאַ-
דערט, נישט ביים אײַסשניידען אַ פֿערלוסט פֿון בלוט? וועלכעס פֿייער פֿאַ-
דערט נישט זיין טייל בשעת מען קעמט עס? די דאָזיגע שרעקליכע נײַט-
ווענדיקייטען זענען נאָר אַ בעדינגונג פֿאַר דעם ערפֿאַנג אַ כירורג און עהנליך
צו אַ קעב, אַ רופֿא מאַכט דעם אײַנדרוק פֿון אַ הענקער, די רעוואָלוציע האָט
זיך אינגאַנצען אָפֿגעגעבען איהר פֿאַטאַלע אײַפֿאַבע. זי ענטשטעלט, נאָר
זי ראַמעוועט, וואָס, איהר פֿאָדערט פֿון איהר גאַד פֿאַרן סם! איהר ווילט,
זי זאָל זיין באַרמעהרציג פֿאַר דאָס, וואָס איז פֿערגיפֿטעט? זי הערט גאַרנישט
זי האָט געכאַפט די פֿערגאַנגעהייט און זי וועט פֿון איהר אַ סוף מאַכען. זי
האָט דער ציוויליזאַציע געמאַכט אַ טיעפֿען שניט, פֿון וואָנען עס וועט אַרויס-
געקן די געוונדהייט פֿונ'ם מענשליכען געשלעכט. איהר לײַד? אָהן ספֿא. נאָר
ווי לאַנג וועט דאָס דויערען? אוי לאַנג ביז די אָפֿעראַציע וועט נישט פֿע-
ר-

ענדינט ווערען. דערנאך וועט איהר לעבען, די רעוואלוציע אמפוטירט די וועלט. פון דאנען שטאמט דער בלוטשטורץ, דאס יאהר 98.
— דער כירורג איז רודינג, האָט געוואָנט גאָווען, און די מענשען, וועל-
כע איך זעה, זענען העלפטיגע.

— די רעוואלוציע, האָט סימורדען אָבגעקענטפערט, פֿאָדערט צוהילף
רוהע מענשען. זי טרייבט פֿון זיך אוועק אלע הענד, וועלכע צימערן, זי האָט
נאָר צוטרוי צו אונערשראָקענע, דאָנטאָן — דאָס איז דער גרויזאמע, ראָבעס-
פּווער — דאָס איז דער אונבליגזאמע, סען — זשיוסט — דער אונדערשטעלצארע,
מאָראַט — דער אונבערהמנות'דיגע. היט ד'ך, גאָווען, די דאָווגע נעמען זענען
נייטווענדיג. זי האָבען פֿאַר אונז דעם ווערט פֿון גאנצע ארמענען. זי ווע-
לען דערשרעקען אירפֿאַא.

— און אפשר אויך די צוקונפֿט, האָט געוואָנט גאָווען.

— ער האָט זיך אָבגעשטעלט און דערנאָך ווייטער געוואָנט:

אברייגענס, מיין רבי, האָט איהר א מעות, איך בעשולדיג נישט קיי-
נעם. נאָך מיין מיננדיג, איז דער אמת'ע געזיכטספּונקט (קוק) פֿון דער רע-
וואלוציע — די אונפֿערטאָנטוואָרטליכקייט. קיינער איז נישט אונשולדיג, קיינער
איז נישט שולדיג. לודוויג דער 16-טער דאָס איז אַ שפּעס אריינגעוואָרפֿען
צווישען ליבען. ער זוכט זיך צו פֿערטידיגען; ער וואָלט אַ בײַם געטהון, ער
זאָל נאָר געווען קאָנען. אָבער נישט דער איז דער ליב, ווער עס וויל עס
זיין. זיין טאטלאָזען ווילען נעמט מען אָן פֿאַר אַ פֿערברעכען. דער דאָווגער
שפּעס ווייזט אײַן כּעס ארויס די ציין. פֿערעטער — שרייַען די ליבען. און זי
פֿרעסען איהם אויף. אָבערסטן, שלאָגען זי זיך איינער מיט דעם צווייטען.
— דער שפּעס דאָס איז אַ בהמה.

— און די ליבען, ווער זענען זיי?

דער ענטפֿער האָט געבראכט דערצו, אז סימורדען זאָל זיך אַ ווילע
פֿערטראכטען, ער האָט דערנאָך צוריק אויפֿגעוויבען דעם קאָפּ און געוואָנט.
— די דאָווגע ליבען זענען געוויסענס, די דאָווגע ליבען זענען אירענען.
די דאָווגע ליבען זענען פֿרינציען.

— זי פֿיהרען-אײַן דעם מערפֿאַר.

— עס וועט קומען אַ טאָג, ווען די רעוואלוציע וועט נערעכט פֿער-
טיגען דעם מערפֿאַר.

— האָט מורא, אז דער מערפֿאַר זאָל נישט זיין איהר שאַנר, האָט נאָ-
רען געוואָנט. פֿרייהייט, גלייכהייט, פֿרידערליכקייט — דאָס זענען דאָנען פֿון
פֿרידען און האַרמאָניע. פֿאַרוואָס זאָל מען זי נעבען אַ שרעקליכען אייסווערן
וואָס ווילען מיין געוואונען די פֿעלקער פֿאַר אַ אלעקלעליכער רעפּובליק

אליא, זאל מען זיי נישט אָנשרעקען. צו וואָס דאָס אָבשרעקען; פונקט אזוי ווי די פּויגעל, קאָן מען די פּעלקער נישט צוציהען מיט אַ שרעקבילד. מען דארף נישט צו טהון שלעכטס מיט'ן צוועק צו טהון גוטס. נישט צוליב דעם וואַרלט מען אום טראַגען, אז מען זאל אויפשמעלען תּליות, מיט די קעניגען, און זאלען לעבען די פּעלקער! לאַמיר אַראָבואַרפּען די קרוינען, און לאַמיר שוינען די קעג, די רעוואַלוציע—דאָס מוז די אַייניקייט און נישט די שרעקען. מירדע אידעען ווערען זעהר שלעכט געדרינט דורך אונבערזאמנות/דיגע מענשען, אַמנעסטיע איז נאָך מיין מיינונג דאָס שענסטע וואַרט פֿון דער מענשליכע שפּראַך. איך וויל נאָר דאַמאָלסט פּערגינסען בלוט, ווען איך שמעל מיין בלוט איין, איבריגענס, קאָן איך מיך נאָר שלאַגען, און בין נאָר אַ סאָלדאַט, נאָר, ווען מען קאָן נישט מוחל זיין, לוינט נישט מנצח צו זיין, לאַמיר זיין בשעת'ן קאַמפּף פֿינד פֿון אונזער פֿינד און נאָך דעם נצחון-ווערע ברודער.

— הויט דורך! האָט איבערגע'חור'ט צום דריטען מאָל גאָווען, די פּיסט מיר מעהר ווי אַ אייגענער ווהן, הויט דורך!
און פאַרמאָלענדיג זיך, האָט ער צוגעגעבען,
— אין צייטען, אין וועלכע מיר לעבען, קאָן אַמאָל רחמנות זיין איינע פֿון די פֿאַרמען פֿון פּעראַט.

הערענדיג שמועסען די דאָזיגע צוויי מענשען, וואָלט מען נעקאָנט מיין גען, אז מען הערט אַ שמועס צווישען די שווערד און די האַק

X.

ד א ל א ר א ז א 1.

דערווייל האָט די מוטער געזוכט איהרע קינדער. זי איז געגאנגען, וואו די אייגען האָבען זי געטראָגען. ווי אזוי האָט זי געלעבט עס איז שווער צו וואָנען. זי האָט דאָס אַליין נישט געוואוסט. זי איז געגאנגען טאָג און נאַכט; זי האָט געבעטעלט, גענעסען גראָו, געלעגט זיך אויף דער ערד, געשלאָפּען און דרויסען, און די קרוזשאַקעס, אונטער'ן פֿרייען הימעל, אַ סך מאָל אונטער אַ רעגען און אַ ווינד.
זי האָט זיך געשלעפט פֿון דאָרף צו דאָרף, פֿון פּערמע צו פּערמע, נאָכפֿרעגענדיג זיך. זי האָט זיך אָבגעשמעלט ביי די שוועלען. איהר קלייד איז געווען אין טראַנסעס. אַ מאָל פֿלעגט מען זי אַריינגאָוען, אַ מאָל אוועק-יאָגען. ווען זי האָט נישט געקאָנט אַריינקומען אין די הייזער, איז זי געגאנגען אין די וועלדער.

1) דאָלעאָואַ—די בערינגטע.

זי האָט נישט געקאָנט די גענענד, עס איז איהר אלץ פֿרעמד געווען
 אַ חוץ סיסקו-אָנאר און די געמינדע אױף, זי האָט נישט געוואוסט קיין בע-
 שטימטע ריכטונג, זי פֿלעגט זיך אומקעהרען, אָנהויבען אױפֿסניי דעמוועלבען
 ווען און בחינם אָבגעלעגט ווען. זי פֿלעגט אַ מאָל געהן מיטן טראַקט, אַ מאָל
 מיטן אױסגעטרעטענעם פֿון פֿוהרען ווען, אַ מאָל מיט אַ שטענעל אין אַ גע-
 דיכטען וואַלד. אין דעם דאָזיגען וואַנדער לעבען האָט זי אינגאנצען אָבגע-
 נוצט איהרע אַרומע קליידער. זי פֿלעגט אין אָנהויב וואַנדערן אין איהרע
 שיך, דערנאָך באַרפֿוס, דערנאָך מיט צעבלומטע פֿלױם.

זי איז געגאנגען פֿאַרביי דעם קריג, דורך בוקסען-שאַסען, נישט הערענ-
 דיג, נישט זעהענדיג, נישט פֿערמינדענדיג קיין שום זאך, זיכענדיג פֿסדר איהרע
 קינדער, ווייל אין לאַנד איז געווען אַ אױפֿשטאַנד, האָט זי נישט בעגענענט
 נישט קיין זשאַנדארמען, נישט קיין בורגערוויסטערס, נישט קיין מאַכט בכלל.
 זי האָט נאָר געהאַט צו טהון מיט דורכגעהער.

זי האָט זיך צו זי געווענדט, זי פֿלעגט פֿרעגען:
 האָט איהר ערגעץ-וואו נישט געזעהן דריי קליינע קינדער?
 די דורכגעהער פֿלעגען אױפֿהויבען די קעפֿ.
 — צוויי יונגלעך און אַ מיידעל, האָט זי געזאָגט, רענע-זשאַן, גראַס-
 אלען, זשאַרושעטי, איהר האָט זיי נישט געזעהן?
 דערנאָך אױסגעטייטשט:

— דער עלטערער איז אלט פֿיער און אַ האַלבען, די קליינע האָט
 צוואַנציג חדשים.

צום סוף פֿלעגט זי צוגעבען:
 — וויסט איהר אפֿשר, וואו זיי זענען? מען האָט מיר זיי צוגענומען.
 מען פֿלעגט זי אַנקוקען און מיט דעם האָט זיך געענדיגט.
 זעהענדיג, אז מען פֿערשמעהט זי נישט, האָט זי געזאָגט:
 — זעהט איהר, דאָס ווען דאָך מינע קינדער, דערויבער פֿרעג אונך מיר.
 די מענשען זענען זיך געגאנגען זייער ווען, דאמאלסט פֿלעגט זי זיך
 אָבשטעלען, מעהר נאָרנישט גערעדט און זיך מיט די גענעל צעריסען איהר ליב.
 אינמאָל האָט זי עפעס אַ פֿויער דאָך אז סנעהערט, ער האָט זיך
 פֿערטראַכט.

- וואַרט נאָר, האָט ער געזאָגט, דריי קינדער?
- יאָ.
- צוויי יונגלעך?
- און אַ מיידעל.
- זיי זוכט איהר דאָס?

— יא.
 — איך האב געהערט דערצעהרען וועגען א פריץ, וועלכער האט צו-
 גענומען דריי קליינע קינדער און האט זי ביי זיך.
 — וואו געפינט זיך דער דאזיגער מענטש? האט זי אויסגעשרייען. וואו

געגען זי?

— געהט קיין טורג, האט דער פויער געענטפערט.
 — וועל איך דארט געפינען מינע קינדער?
 — עס קאן זיין, אז יא.
 — וואו זאגט איהר?
 — לא טורג.

— וואס איז דאס אזוינס לא טורג?

— דאס איז א געגענד.

— איז דאס א דארף? א שלאס? א פערמע?

— איך בין נאך דארט קוממאל נישט געווען.

— איז דאס זייט?

— עס איז נישט נאָהנט.

— פון וועלכער זייט?

— פון דער זייט פון פּוּזשער.

— דורך וועלכען וועג געהט מען?

— איהר זענט אין וואנטארט, האט געזאגט דער פויער, איהר וועט

לאזען ערנע לינקס און קאקסעל רעכטס, איהר וועט א דורכגעהן דורך לאַר-
 שאן און לערו.

און דער פויער האט אויפגעהויבען זיין האנד געגען מערב.

— געהט כסדר פאר זיך און שמענדיג אין דער זייט, וואו די זון

געהט אונטער.

דער פויער האט קיים געהאט צייט אראפצולאזען זיין אָרעם, איז זי

שוין געווען אין וועג.

דער פויער האט איהר נאָכגעשרייען.

— נאָר היט איהר, דארט שלאָגט מען זיך. זי האט זיך אפילו נישט

אומגעדריעהט איהם אָפּצוענטפערן און איז ווייטער געלאנגען פאַראַיים.

א פראווינציעלע באסטיליע.

I.

לא טורג.

דער ריזענדער, וועלכער איז מיט פערציג יאהר צוריק אַרומגעלאנגען

אין וואלד פֿוּזשער פֿון דער זייט פֿון לעניעלע און איז אַרויס פֿון דער זייט
פֿון פֿאַרבייג, האָט אויף דעם ראַנד פֿון דעם דאָזיגען טיעפֿען הייבשטאַמיגען
וואַלד, געהאַט אַ אונטהאַלד פֿון בענגעניש. אַרויסגעהערניג פֿון דער געדיכטעניש
האַט ער פֿלוצלינג פֿאַר זיך דערזעהן לאַ טורג.

נישט די לעבעדיגע לאַ טורג, נאָר די טויטע. די צושפּאַלמענע, צע-
לעכערטע, צעקלאַפטע, צערניסענע לאַ טורג, אַ חורבה איז אין בעצוג צו
אַ געבירע, — ווי אַ געשפּענסט אין בעצוג צו אַ מענשען. עס איז שווער
צו געפֿינען אַ מעהר טרויעריגע ערשיינונג, ווי לאַ טורג. מען האָט געהאַט
פֿאַר די אויגען אַ הויכען קיילעכריגען טורם, וועלכער איז געשטאַנען גאַנץ
אַלען אין אַ ווינקעל פֿון וואַלד, אזוי ווי אַ רויבער. דער דאָזיגער טורם,
שטעהענדיג אין אַ גלייכער ליניע אויף אַ פֿעלזענשטיין, האָט געהאַט כמעט
אַ רוימישען אויסזעהן, אזוי קאַרקט און שטאַרק איז ער געווען און אזוי האָט
זיך אין דער דאָזיגער געוונדער מאַסע צוזאַמענגעמישט די אירעע פֿון מאַלם
כומ דער אירעע פֿון שטורץ. און, אייגענטליך, איז זי דאָך געווען אַ כּוּסל
רוימיש, ווייל זי איז געווען ראַמאַניש. אָנגעהויבען אין גיטען יאָרהונדערט,
האַט מען זי פֿערענדיגט אין צוועלפטען, נאָך דעם דריטען קרייצצוג. די
אַרויסגעשטאַרטע שטיינער ביי די פֿענסטערבויגען האָבען ערות געוואָלט אויף
איהר אַלסקייט. און ווער עס האָט, אַרויפֿקלעטערנדיג אויף דעם משופּעדי-
גען באַרג, זיך דערניעהערט, האָט דערזעהן אַ עפֿנונג, ער האָט געפרובֿט
אַרין — עס איז געווען פּוסט. עס האָט אויסגעזעהן ווי אַ מיין שטיינערנער
שופר אַריינגעשטעלט אין דער ערד. פֿון אויבען ביז אונטען — קיין שום
צווישענשייד; נישט קיין דאָך, נישט קיין פּולאַפּ, נישט פֿאַרלאַנגעס, נאָר חורבות
פֿון געוועלבען און אוועקגעס, שייסלעכער פֿאַר קאַנאָנען; אויף פֿערשידענע
הויכען האָבען גראַניט קרוקעס און עטליכע באַלקענס בעצייכלענט די שטאַ-
קען. אויף די באַלקענס — מיסט פֿון נאַכטפֿויגעל און אַ קאַלאַסאַלע וואַנד,
פּופּצעהן פֿום די גרעב ביי דער גרונדלאַגע אין צוועלף ביים שפיץ; דאָ
און דאָרט — שפּאַלמען און לעכער, וועלכע זענען געווען טהירען, פֿון וואַ-
נען מען האָט געזעהן שטייגען אינים איבערן פֿון פינגסטערען מויער. דער
דורכגעהער, וועלכער איז אַריינגערונגען ביי נאַכט האָט געהערט די קולות
פֿון די נאַכטפֿויגעל און ביי זינע פֿאַס האָט ער געזעהן דערנער, שטיינער,
שלאַנגען, און איבער זמן קאַפּ דורך אַ שוואַרצען קרייז, ביי'ם שפיץ פֿון
טורם, וועלכער האָט אויסגעזעהן אזוי ווי אַ טייל פֿון אַ גרויסען ברונעם
— די שטערן.

עס האָט געהערט צו די טראַדיציעס פֿאַנים לאַנד, אַז אויף די אוי-
ערשטע עטאזשען פֿון דעם דאָזיגען טורם זענען געווען געהיימע טהירען.

נעמאכט אזוי ווי די מהירען פֿון די קברים פֿון יודישע קעניגן, פֿון א גרויסען שטיין, וועלכער דרעהט זיך ארום א אקס, און עפענט און פֿערמאכט זיך, נישט איבערלאזענדיג קיין שום ציילענדיג און דער וואנד; די דאזיגע ארכיטעקטא-נישע מאָדע האָט מען געבראכט פֿון די קרייצצוגען צוגלייך מיט די שפּי-צינג געוועלכטע סופּיסען. ווען די דאזיגע מהירען זענען געווען פֿערשלאָסען איז געווען אונטערגלייך זיי צוריק צו געפֿונען, אזוי גוט האָבען זיי זיך צו-גלייפֿעמישט מיט די איבעריגע שטיינער. מען קאָן נאָך ביי היינטיגען טאָג זעהן די דאזיגע מהירען אין די געהיימניספֿולע שטערט פֿון אנטו-לכנון, וועלכע זענען ניצול געוואָרען בשעת דעם חורבן פֿון די צוועלף שטערט אין די צייטן פֿון טיבערויס.

II.

דאָס דורכגעבראַכענע אָרט:

די עפֿנונג, דורך וואָס מען איז אַרפֿין אין דער חורבה, איז געווען אַ לאָך, אויפֿגעריסען דורך אַ מינע. די דאזיגע מינע איז געווען, ווי מבינים האָבען עס בעשטעטיגט, זעהר גוט אוועקגעלעגט. גענוי אויסגעריכטעט פּראָ-פּאַרציאָנעל לויט דער ריכט פֿון דער וואַנד, וועלכע זי האָט בעראַדמאַט אויפֿ-צורייסען. זי האָט, אוראי, ענטהאַלטען צוויי צענטנער פּולווער. צוגעקומען איז מען דאָרט דורך אַ שלענגעלדיגען קאַנאַל, וועלכער איז געווען זיכערער ווי אַ גלייכער; דער מינען-אויפֿרייס האָט געמאַכט און דער וואַנד אַ טיעפֿע וואַנד, דורך וועלכע ס'איז די בעלאַנגערנדע נישט שווער געווען אַריינצודרינגען. עס איז קלאָר געווען, אז דער דאזיגער טורם האָט אין פֿערשידענע עפֿאַכען דורכ-געהאַלטען אַמח'ע רענעלמעסיגע בעלאַנגערונגען; ער איז געווען אינגאַנצען דורכגעלעכערט פֿון קיילען, וועלכע האָבען נישט געהערט צו אַיין און דער-זעלבער צייט; יעדער פֿון זיי האָט איבערגעלאָזט זיין ציילען אין דער וואַנד, פֿון די שטיינערנע קיילען פֿון פֿערצעהנטען יאָרהונדערט, ביז די אייזערנע פֿון אכצעהנטען.

דורך דער עפֿנונג איז מען אַריינגעקומען אין יענעם טייל פֿון דער געביידע. וועלכער איז אמאָל געווען דער פּאַרטער. אַנטקעגען דער עפֿנונג, אין דער מויער פֿונ'ם טורם, האָט זיך אויפֿגעעפֿענט אַ מהירעל צו אַ קעלער, אויסגעקאמט אינ'ם פֿעלד, און וועלכער האָט זיך געצויגען צווישען די פֿונדא-מענטען פֿונ'ם טורם ביז צו דעם אונטערשטען זאָל.

III

די תּפֿיסה.

דער דאזיגער קעלער איז געווען די תּפֿיסה, יעדער טורם האָט געהאט

זיין געפֿענגניש. ווי אלע שטראף-קעלערס און יענער צייט, אזוי האָט אײַך
 דער געהאַט צוויי שמאַק. דער ערשטער, וואוהין מען איז אריינגעקומען דורך
 דעם טהירעל, איז געווען אַ נענג גרויסער געוועלכטער צימער, אין דער גרויס
 פֿון דעם אונטערשטען זאל. אײַף די ווענד פֿון דעם דאָזיגען צימער האָט מען
 געזעהן צוויי פֿאַראַלעלע און ווערטקאלע ריזען, וועלכע זענען אַרוםגעגאַנגען
 פֿון אײַן מײַער צו דעם צווייטען אַרום די וועלכונג, וואו זיי זענען געווען
 טועף איינגעקריצט, עהנליך צו אַ בעטרעמענעם וועג. די צוויי ריזען זענען
 געווען אײַסגעקראַקט דורך צוויי רעדער. אמאָל, אין די פֿעאַדאלע צייטען, האָט
 מען אין דעם דאָזיגען צימער די פֿער'משפט'ע געפֿערטעלט מיט אַ ווענגער
 שרייענדיגען מיטעל ווי מיט פֿיער פֿערד. דאָ האָבען זיך געפֿונען צוויי רעדער,
 אַזעלכע שטאַרקע און גרויסע, אז זיי האָבען בעדיהרט די ווענד און די וועל-
 בונג; צו יעדער ראָד האָט מען צוגעבונדען אַ האַנד מיט אַ פֿוס פֿונ'ם פֿער-
 משפט'ען, דערנאָך האָט מען געדעהט די פֿידע רעדער אין אַ געגענועצלי-
 כער ריכטיג, וואָס האָט צערויסען דעם מענשען, צו דעם איז נויטיג געווען
 אַ שטאַרקע אָנשטרענגונג; דרעהענדיג זיך, האָבען די רעדער אײַסגעקריצט
 אײַנ'ם שטיין די ריזען.

אונטער דעם דאָזיגען צימער איז געווען נאָך אַ צווייטער. דאָס איז גע-
 ווען די אמת'ע פֿיסה. דאָרט איז מען נישט אריינגעקומען דורך אַ טהיר,
 נאָר דורך אַ לאַך; דעם פֿער'משפט'ען האָט מען אַ נאַקעטען אַראָבגעלאָזען,
 דורך אַ שטראַק, אַרומגענומען אונטער די אַרעמס, אין די אונטערשטע שטיב מיט
 דורך אַ לאַך, וואָס איז געווען אײַסגעקראַקט אין דער אויבערשטער שטיב. ווען
 דער פֿער'משפט'ער האָט זיך אײַנגע'עקשנט ווייטער צו לעבען, האָט מען
 איהם אריינגעוואָרפען דורכ'ן לאַך עסען; מען קאָן נאָך בײַ היינטיגען טאָג
 זעהן אַ ענליכע לאַך אין בוּיאַן.

פֿון דעם דאָזיגען לאַך האָט שטאַרק געבלאָזען. דאָס אונטערשטע צי-
 מער, אײַסגעקראַקט אונטער'ן פֿאַרטער-זאל איז ניכער געווען אַ ברוגעס, ווי
 אַ צימער. עס איז צוגעקומען וואַסער און די רופֿט איז געווען אײַז-קאַלט.
 דער דאָזיגער ווינד, וועלכער האָט דער'הרג'עט דעם אַרעסטאַנט פֿון אונטען,
 האָט דערהאַלטען ביים לעבען דעם אַרעסטאַנט פֿון אויבען, עס האָט מעגליך
 געמאַכט צו אָטהעמען. איבריגענס ווער עס איז דאָרט אריינגעגאַנגען אַדער
 אריינגעפֿאַלען איז שוין מעהר נישט אַרויס. דער אַרעסטאַנט האָט געמוזט אין
 דער פֿינסטערניש זיין פֿאַרויכטיג, ער זאָל דאָרט נישט אריינפֿאַלען. אײַן פֿאַל-
 שער שריט און פֿון אויבערשטען אַרעסטאַנט, האָט געקאָנט ווערען אַ אונטער-
 שטער. דאָס איז שוין געווען זיין זאך. ווען ער האָט געוואָלט לעבען, איז
 די לאַך געווען זיין געפֿאַהר; ווען עס איז איהם געוואָרען לאַנוועליג, איז די

לאך געווען זיין רעסונג. דער העלערער שמאק איז געווען די תפילה, דער
גירדיגער שמאק איז געווען דער קבר. ערליך צו רעם איז געווען די דאמאלס-
דיגע געזעלשאפט.

דאס האבען אונזערע זידעס גערופען, די אונטערערדישע תפילה.
האָן די זאך איז פערשוואונדען, האָט דאָס וואָרט פאַר אינו קיין שום זין
נישט. אַראַנק דער רעוואָלוציאַן איז דאָס וואָרט פאַר אינו געוואָרען גלייכגילטיג.
אין דרויסען פֿון טורם, איבער די עפֿונג, וועלעך איז מיט פֿערציג
יאָהר צוריק געווען דער איינציגער איינגאנג, האָט מען בעמערקט אַ פֿענ-
סטערראַהם, נאָך אַ ברייטערע ווי די איבריגע שולעכער, אָו וועלכער עס
האָבען געהאנגען צעבראַכענע און צעברויגענע קראַמפֿעס.

IV.

מיט רעם דאָזיגען טורם אין דער ענטגעגענעזעצטער זייט פֿונם
דורכגעבראַכענעם אָרט האָט זיך פֿערבונדען אַ איינערנער ברויך אויף
דריי וועגן, צישערדיגע בויגענס. דער ברויך האָט געדינט אלס אַ אונטערלאַ-
גע פֿון אַ געביידע, פֿון וועלכער עס איז נאָר געבליבען חורבות. דער דאָזי-
גער נוף פֿון אַ געביידע, וואו עס האָבען זיך געזעהן צייכענס פֿון אַ פֿייער,
האָט נאָר געהאט זיינע שוואַרצעוואָרענע בעלקעס, אַ מיין סקעלעט, דורך
וואָסן עס האָט אַדורכגעלויכטען דער טאָג-שיין, און וועלעך איז געשטאנען
געבען רעם טורם, אזוי ווי אַ סקעלעט געבען אַ געשפֿענסט.

די דאָזיגע חורבה איז היינט איינגאנגען צערשמערט און עס איז פֿון
איהר קיין זכר נישט געבליבען. אום צו פֿערניכטען דאָס וואָס עס שאַפען
אַ סך יאָרהונדערטען אין אַ סך קעניגען, איז גענוג אַזיין טאָג אין אַזיין פֿייער.
דער נאָמען „לאַ טורג“, אַ פֿויערישע פֿערקורצונג, בעדייט „טור-גאָווען“
(גאָווענס טורם). דער דאָזיגער טורם, וועלכער איז מיט פֿערציג יאָהר צוריק
געווען אַ חורבה, היינט אַ שאַמען, איז אין 1793 געווען אַ פֿעסטונג. דאָס
איז געווען די אלטע באַסטיליע פֿון די גאָווענס, וועלכע האָט געהאט צו
מערב אַ איינגאנג אין רעם וואָלד פּוּשער, אַ וואָלד, פֿון וועלכען עס איז היינט
געבליבען נאָר אַ שוּטער וועלדער.

די גאַנצע פֿעסטונג איז בעשטאנען נאָר פֿון רעם טורם; אונטער רעם
טורם איז געווען דער פֿערז און איהם צו פֿוסענס איז פֿאַרביגעפֿלאָסען איינס
פֿון די וואַסערן, וועלכע פֿערוואַנדלען זיך אין חרש יאָנוואַר אין אַ שטראָם
און חרש זיינ ווערען זי אַויסגעטריקענט.

נישט קוקענדיג אויף איהר איינפֿאַכקייט, איז דאָך די דאָזיגע פֿעסטונג
אין מיטעלאַטער געווען נישט איינציגעמען. די נאָמישע גאָווענס האָבען זי

געהאט אויסגעבויט אהן א ברוק. צוגעקומען איז מען אהין נאך דורך וואקלי-
גץ בריקלעך, וועלכע איין שמויז פון א האך האט געקאנט צעשמעטערן.
ווי לאנג די נאָוועגיס זענען געווען וויקאממען, האָבען זיי זיך מיט דעם גע-
לאזט בענגונגען; ווען זיי זענען אָבער געוואָרען מאַרקזען און האָבען פֿערלאָ-
זען די הייל צוליב דעם הויף האָבען זיי אַרױבערגעוואָרפֿען דעם דרױבױגען-
בריק איבערן וואַסער און זיי זענען געוואָרען צוטריטליך פֿון דער זייט פֿון
דער פֿלעכע, פֿונקט ווי זיי האָבען זיך געמאַכט צוטריטליך פֿון דער זייט
פֿון קעניג. מאַרקזען פֿון זיבצעהנטען יאָרהונדערט און די מאַרקזען פֿון
אַכטצעהנטען און אַכץ ניט גענאָנגען אין דעם, אז זיי זאלען זיך נישט אײַנ-
צונעמען. זיי האָבען פֿאַרביטען די טראַדיציע פֿון די זידעס אויף קאַפּירען
דעם ווערסאַל.

אנטקעגען דעם טורם, צו מערב זייט, איז געווען א אויפגעהויבען אָרט
גענוג הויך, וואָס האָט פֿערענדריגט די פֿלעכע, דאָס דאָזיגע אויפגעהויבענע
אָרט האָט זיך געצויגען כמעט צום טורם און האָט זיך נאָך פֿון איהם אָב-
געשיידט מיט אַטעפֿען גראָבען, וואו עס האָט געפֿלאָסען אַוואַסער, וועל-
כעס איז אַרױנגעפֿאלען אין טיך קיענאַן. דער בריק וועלכער האָט פֿערבונ-
דען דאָס אויפגעהויבענע אָרט מיט דעם טורם, האָט זיך געשטיצט אויף
הויכע זיילען און אויף די דאָזיגע זיילען האָט מען אויפגעבויט אַ געביידע,
אַ בעקוועמערע צום וואוינען זיי דער טורם. אָבער די מנהגים זענען נאָך
דאָמאַלט, געווען זעהר גראָבע, די פֿרויזים האָבען געהאט אַ געוואוינהייט צו
וואוינען אין די טורם-ציימער, עהנליכע צו אַתפֿיסה. וואָס אָנבעלאַנגט די גע-
ביידע אויף דעם בריק, וועלכע איז געווען אַ מיין קליינער שלאָס, האָט מען
דאָרט געמאַכט אַ לאַנגען קאַרידאָר, אַלס אײַנגאַנג, און איהם אָנגערופֿען —
דער וואַך-זאַל. איבער דעם דאָזיגען וואַך-זאַל, האָט מען אײַנגעאַרדנעט די
ביבליאָטעק און איבער די ביבליאָטעק — אַ שפּײַללעך. לאַנגע פֿענסטער מיט
קליינע שויבען פֿון בעהמישען גלאָז, פֿיערעקיגע זיילען צווישען די פֿענסטער,
מערדאָליאָנען אויסגעקריצט אין דער וואַנד, דרױ שטאַק; אונטען געוועהר;
אינמיטען — ביכער; אויבען — האָבער; דאָס אַלץ צוזאַמען איז געווען אַכטער
וויילד, נאָך זעהר פֿרויזיש.

דער טורם אין דער זייט האָט געהאט אַ ווילדען אויסזעהן.
מיט איהר גאַנצער פֿינסטערער הויכקייט האָט ער געהערשט איבער
יענע קאָקעטע געביידע.

פֿון דעם פֿלאַכען דאָך האָט מען געקאָנט בעשטימען דעם בריק.
פֿון מיליטערישען שטאַנדפּונקט האָט דער בריק ווי אַרויסגעגעבען
דעם טורם דעם פֿינגר אין די הענד. ער האָט איהם בעשטימט און געמאַכט

צויליך שוואַרץ; געווינענדיג אַ בעפּוצונג, האָט דער טורם פֿערלוירען קראַפט. זייענדיג פֿון דער זייט פֿון וואַלד אונצוטריטליך, איז ער אָבער שוואַך גע-
 מאַרען פֿון דער זייט פֿון דער פֿלעכע. אמאָל האָט דער טורם געהערשט
 איבער דעם אויפֿגעהויבענעם אָרט און היינט האָט דאָס אויפֿגעהויבענע אָרט
 געהערשט איבער'ן טורם. וואַלט זיך אַ פֿינד דאָ אייסקלעבן זיין פּאָזיציע,
 וואַלט ער שנעל געוואָרען אַ הער איבער דעם בריק. די ביבליאָטעק און
 דער שפּיטלעך זענען געווען פֿאַר'ן בעלאַנערער און געגען דער פֿעסטונג. אַ
 ביבליאָטעק און אַ שפּיטלעך זענען זיך אין דעם עהנליך, אז די בילדער און
 דאָס שמרוי זענען אַ נומער ברענמאטעריאל. פֿאַר דעם בעלאַנערער, וועלכער
 נוצט-אויס דאָס פֿיער, איז פֿערברענגען האָמער'ן אָדער אַ ביטערל שמרוי,
 אַבי עס ברענט נאָר, איינס און דאָסערלעך.

פֿונדעסטוועגען האָבען די בויער פֿונ'ם בריק אָנגענומען געוויסע פֿאַר-
 זיכטמאָסלעך. ערשטענס האָבען זיי פֿאַראַויסגעזעהען אַ שרפה; אונטער די
 דריי פֿענסטער פֿון דער זייט פֿון גראַבען, האָבען זיי צוגעבונדען צו האַקעס,
 וועלכע מען האָט נאָך געקאָנט זעהן מיט אַ האַלבען-יאָהרהונדערט צוריק, אַ
 שמאַרקען רעטונגס-ליטער, וועלכער האָט געהאט די הויך פֿון די צוויי
 ערשטע שטאַקען פֿונ'ם בריק, אַ הויך, וועלכע האָט איבערשטיגען געוועהנלי-
 כע דריי שטאַקען; צווייטענס האָבען זיי פֿאַראַויסגעזעהען אַ אָננריף; זיי האָ-
 בען אָנגעמאַכט דעם בריק פֿון דעם טורם מיט דער הירף פֿון אַ שווערער
 און נידריגער אייזערנער טיר; די דאָזיגע טיר איז געווען געוועלכט; מען
 האָט זי פֿערמאַכט מיט אַ גראַדען אייזערנעם שליסל, וועלכער האָט זיך
 געפֿונען אין אַ בעהעלטעניש, בעקאָנט נאָר דעם בעל-הבית אַליין, און איז
 זי געווען איינמאָל פֿערמאַכט האָט זי ליכט געקאָנט אויסהאַלטען די קלעפּ
 פֿון אַ באַראַן און כמעט פֿון אַרמאטען-קוילען.

אום צוזוקומען צו דער טיר, האָט מען געמייט דורכגען דעם בריק.
 און אום אַרײַנצודרינגען אין טורם, דורכגען די דאָזיגע טיר. קען אנדער
 איינזאגן איז נישט געווען.

V.

די אייזערנע טהיר.

דער צווייטער שטאַק פֿונ'ם קליינעם בריק-שלאָס, אויפֿגעהויבען צוליב די
 זילען, האָט זיך צוזאמענגעפֿאַסט מיט'ן צווייטען שטאַק פֿונ'ם טורם; צו פֿער-
 גרעסערן נאָך די זיכערקייט, האָט מען אויף דער דאָזיגער הויך געמאַכט די
 אייזערנע טהיר.

די אייזערנע טהיר האָט זיך אויפֿגעפֿענט פֿון דער זייט פֿונ'ם בריק

— אין די ביבליאטעק אריין און פון דער זייט פֿונ'ם טורם — אין א גרויס-
 סען געוועלכטען זאל מיט זילבען אינמיטען. דער דאָזיגער זאל, ווי עס איז
 געזאָגט פֿריהער, איז געווען דער צווייטער שטאָק פֿונ'ם טורם. ער איז געווען
 קמלעכריג, ווי דער טורם און בעלויכטען דורך די שויסלעכער, וועלכע זענען
 צוויי צום פֿערד. אין דעם דאָזיגען זאל איז מען אַרײַנגעקומען דורך גע-
 דרייטע שטיגען, אויסגעהאקט אין דער וואַנד. פֿאַר מויערען, וואָס האַלטען
 פֿונפֿצעהן פֿוס דער דיק איז דאָס אַ געוועהנליכע זאך. אין מיטעלאַטער האָט
 מען גענומען אַ שטאַדט—גאָס פֿאַר גאָס, אַ גאָס—הייז פֿאַר הייז און אַ הייז—צײַמער
 פֿאַר צײַמער. מען האָט בעלאַנערט אַ פֿעסטונג שטאָק פֿאַר שטאָק. לאַ טורג
 איז אין דער היינזליכע געווען קנציג אויפֿגעבויט און שווער געווען איינצוגע-
 מען. מען האָט זיך אויפֿגעהויבען פֿון איין שטאָק אויפֿ'ן צווייטען דורך גע-
 דרעהטע שטיגען, שווער צוגעגליכען די טהירען זענען געווען שיעפֿע און
 קלענער פֿון אַנפֿענשליכען וואַקס, און אַרײַנגעהענדיג, האָט מען געמוזט אַראָפֿ-
 בויגען דעם קאַפּ; אין אַראָבעבויגענער האָט געהיטען אַראָבעהאקטער קאַפּ;
 און, בײַ יעדער טהיר, האָט דער בעלאַנערטער געוואַרט אויף דעם בעלאַנערער.
 אונטער דעם קמלעכריגען זאל איז געווען צוויי גלייכע צײַמער — דער
 ערשטער שטאָק אין דער פֿאַרטיקער, און איבער איהם דריי; איבער די דאָזיגע
 זעקס צײַמער, וועלכע זענען געלעגען איינס איבער ס'אַנדערע איז געווען אַ
 שטחצערנער צוועק, וועלכער איז געווען דער פֿלאַכער דאָר, וואוּהיין מען איז
 אַרײַנגעקומען דורך אַ שטאַלער קאַמער.

די פֿונפֿצעהן פֿוס דיקייט פֿון דער מויער, וועלכע מען האָט בעדאַר-
 פען אַדורכצוהאַקען, אום אַרײַנצוועצען די איינערנע טהיר, וואו מען האָט זי איינ-
 געמייערט פֿונקט אינמיטען, האָט זי איינגעפֿאַסט אין אַ לאַנגער וועלכונג; אזוי
 אז די טהיר, בשעת זי איז געווען פֿערמאַכט, האָט זי זיך געפֿינען סײַ פֿון דער
 זייט פֿון טורם, סײַ פֿון דער זייט פֿונ'ם ברוק און אַ פֿאָדערהויז פֿון אַ מייער
 פֿון זעקס בײַ זיבען פֿוס; בשעת זי איז געווען אָפֿען האָבען זיך די בירע
 פֿערדערהייער צוגיפֿגעגאַסען און עס איז ענטשטאַנען די וועלכונג פֿונ'ם איינזאָג.
 אונטער דעם פֿערדערהויז פֿון דער זייט פֿונ'ם ברוק האָט זיך אין דער
 דיק פֿון דער מויער אויפֿגעעפֿענט אַ טהירעל צום קאַרדנאָר פֿון ערשטען
 שטאָק אונטער דער ביבליאטעק. דאָס איז געווען פֿאַר דעם בעלאַנערער נאָך
 אַ שווערניקייט ביצוקומען. דער קליינער שלאָס אויפֿ'ן ברוק האָט פֿון דער
 זייט פֿונ'ם אויפֿגעהויבענעם אָרט פֿאַרגעשטעלט אַ גלייכע וואַנד, און דער ברוק
 איז אויף דעם אָרט געווען אָבערהאַקט. אַ הענגבריק, צוגעפֿעסט צו אַ גייריגע
 טהיר, האָט דעם ברוק פֿעראייניגט מיט דעם אויפֿגעהויבענעם אָרט און דער
 דאָזיגער הענגבריק, וועלכער האָט זיך צוליב די הויכקייט פֿונ'ם אויפֿגעהויבענעם

אָרַט אַראָבנעלֶאָזט נאָר אין אַ אויסגעבויגענער פֿלעכע, האָט געפֿיהרט
 בעשריבענעם לאַנגען קאָרידאָר, וועלכער האָט געהיטען וואַך-ואַל. האָט זיך
 דער שונא אַריינגעקריגען אין דעם דאָזיגען קאָרידאָר, האָט ער געמוזט, אום
 צוצוקומען צו דער איינערער טהיר, מיט פֿח איינעמען די גערעהטע שטי-
 גען, וועלכע האָבען געפֿיהרט צום צווייטען שטאָק.

VI.

די ביבליאָטעק.

וואָס אָנבעלאַנגט דער ביבליאָטעק, איז דאָס געווען אַ לענגליכער וואַל,
 וועלכער האָט געהאט די לענג און די ברייט פֿונ'ם בריק און אַ איינציגע
 טהיר — די איינערער טהיר. אַ בעהאלטענע טהיר, בעשלאָגען מיט גרינעם
 טוך, און וועלכע מען האָט געקאָנט עפֿנען מיט אַ שטויס, האָט פֿערשטעלט
 פֿון אינוועניו דעם געוועלכטען איינגאנג פֿונ'ם טורם. דער מויער פֿון דער
 ביבליאָטעק איז פֿון אויבען ביז אונטען, פֿון דער פֿאַדלאָגע ביז צום סופֿיט,
 פֿעדעקט געווען מיט גלאַז-שענק אינ'ם שענעם געשמאק פֿון זיבעצעהנטען
 יאָרהונדערט, זעקס גרויסע פֿענסטער, דריי און יעדער זיט, איין איבער יע-
 דען בויגען, האָבען בעלויכטען די דאָזיגע ביבליאָטעק. דורך די דאָזיגע פֿענס-
 טער פֿון דרייטען און פֿון דער הויך פֿונ'ם אייפֿנגעהויבענעם אָרם, האָט מען
 געקאָנט אַריינקוקען אינוועניו.

אין דער דאָזיגער ביבליאָטעק האָט זיך געפֿונען אַ געוויסע צאָהל בי-
 כער. איין בוך איז געווען בעריהמט. דאָס איז געווען אַ אַלטע אויסגאבע מיט
 צייכנונגען, מיט אַ טיטעל אין גרויסע אותיות „היליגען באַרטלאָמעאוס“, אַ
 עוואַנגעליום מיט פֿרושים פֿון היליגען באַרטלאָמעאוס. דאָס דאָזיגע בוך,
 וועלכע מען האָט געהאלטען פֿאַר דעם איינציגען איבערגעבליבענעם עקזעמ-
 פלאַר, איז געשמאנען אויף אַ פֿולט אינמיטען דער ביבליאָטעק. אין לעצטען
 יאָרהונדערט איז מען עס געקומען אַנקוקען אויס נייגריגקייט.

VII.

דער שפּיטלער.

וואָס אָנבעלאַנגט דעם שפּיטלער, וועלכער האָט געהאט אזוי ווי די
 ביבליאָטעק די לענגליכע פֿאַרם פֿונ'ם בריק, איז דאָס פֿשוט געווען דער
 בוידעם, עס איז געווען אַ גרויסע האַלע פֿול מיט שטרוי און היי און בע-
 לויכטען מיט זעקס מאַנסארדעס.

אזוי אַלץ, אַ הויכער און ברייטער טורם פֿון זעקס שטאָק, מיט דורכגעהאקטע
 דאָ און דאָרט שוסלעכער, מיט איין איינציגען איינגאנג און אויסגאנג אַ איי-

זקניע טהיר, וועלכע האָט אַרויסגעפֿיהרט אויף אַ בריק, פֿערשלאָסען נאָך דורך אַ הענגבריק; אונטער'ן טורם — דער וואַלד; פֿאר'ן טורם — אַ פֿערוואַקסען אויפֿגעהויבען אָרט, וואָס איז געווען העכער פֿאר'ן בריק און נידריגער פֿאר'ן טורם; אונטער'ן בריק, צווישען טורם און דעם אויפֿגעהויבענעם אָרט — אַ מיטלעך גראָבען, שמאַל, פֿול מיט געשמרויך, אַ שטראָם אום ווינטער, אַ מיטלעך אום פֿריהלינג, אַ שטיינערנער גראָבען אום זומער — אָס וואָס איז געווען דער טורם — גאַנצן, מיט'ן נאָמען לאַ טורם.

VIII.

די זאַקלאַדניקעס.

דער הודש יול' איז פֿאַראַבער, אויגוסט איז געקומען, אַ העראַישער און ווילדער הויך האָט אַ בלאָז געטהון איבער פֿראַנקרייך; צוויי געשפּענטמער האָבען זיך בעוויזען אויפֿ'ן האַריוואַנט; מאַרטס מיט אַ מעסער אין דער זייט, שאַרלאַטע קאַרדעזי און אַ קאַפּ; אלץ איז געווען פֿירכטערליך, וואָס אנבע-לאַנגט וואַנדעט, איז זי אַ געשלאָגענע און דער גרויסער סטראַטעגיע, אַנטלאַ-פֿען צו דער קליינע, און ווי געוואָנט, נאָך אַ שרעקליכערע; דער דאָזיגער קריג איז איצט געווען אַינן אונטערווערער שלאַכט, צעברעקעלט אין די וועל-דער; די פֿלעך פֿון דער גרויסער אַרמעע, די אזוי גערופֿענע קאָמיונישע און קעניגליכע, האָט זיך אָנגעהויבען; פֿון אַינן זייט אָבער, האָט זי בעדראָהט לאַ ראַשעל און פֿון דער אַנדערע זייט, האָט אין די וואַסערן פֿון גערנסקי אַ קענלישער פֿלאָט אונטער די בעפעהלען פֿון גענעראַל קרעג, פֿוהרענ-דג די בעסטע פֿראַנצוישע אָפּיצירען צוזאַמען מיט מעהרערע קענלישע רע-גיסמענטען, נאָר געוואַרט אויף אַ סיגנאַל פֿונ'ם מאַרק; דע לאַמענטאַק פֿרי אַרויסצושטייגען, דאָס דאָזיגע אַרויסשטייגען האָט געקאָנט צוריקברענגען אַ גצהון דעם ריאַליסטישען אויפשטאַנד, די מלחמה האָט נאָר אויפֿגעקערט אין אַינן פּונקט אום זיך אָנצוהויבען אין אַ צווייטען. קיין שום גנאָדו קיין שום געפֿאַנגענע! איז געווען דער רוף פֿון פֿירע צידים, די געשיכטע איז געווען פֿול מיט אַ שרעקליכען שאַמען.

אין דעם דאָזיגען הודש אויגוסט איז טורג געווען בעלאַגערט, און איינמאַל אין אַ אָווענד, בשעת די שטערן האָבען זיך בעוויזען, אין דער בין השמשות-רוהיגקייט, ווען אינ'ם וואַלד האָט זיך קיין אַינן פֿלאַט נישט געווענט און אין פֿעלד האָט קיין אַינן גרעזעל נישט געצייטערט, האָט זיך דורך דער דאָזיגער שטילקייט פֿון דער אָנקומענדער נאַכט דערהערט אַ קול פֿון אַ טרויט, דער דאָזיגער קלאַנג איז געקומען פֿונ'ם טורם, דעם דאָזיגען קול האָט אָבגעענטפֿערט אַ קול פֿון אַ האַרן פֿון איינען.

אין דער הויך, אויף דעם טורם איז געשטאנען א געוואלדיגער מענטש
אונטען, אינ'ם שאַטען, האָט זיך געפונען א לאַנגער.

אין דער פֿינסטערניש, וואָס אַרום לאַ טורג—גאַנצען האָט מען קוים
אונטערשייט אַ מחנה פֿון שוואַרצע פֿיגורען. די דאָזיגע מחנה איז געווען
אַ ביוואַק. דאָ אין דאָרם האָבען זיך צווישען די בוימער פֿונ'ם וואַלד כּע-
וויווען פֿייערלעך און אין דער פֿינסטערניש האָבען די דאָזיגע ליכטיגע פּונק-
טען אויסגעזעהן ווי די ערד וואָלט זיך געוואָלט אזוי בעדעקען מיט שטערן
זוי דער הימל. חוש'דיגע שטערן פֿון דער מלחמה! לאַ טורג איז געווען
בלאָקירט.

זייט דעם שטח, וועלכען דער ביוואַק האָט פֿערנומען, האָט מען גע-
זעהן, אז די בעלאַנגערע וועגען געווען אין אַ גרויסער צעהל.
דער לאַנגער האָט ענג בעלענגערט די פעסמונג און איז געקומען פֿון
דער זייט פֿונ'ם טורם ביי צום פֿעלדזען און פֿון דער זייט פֿונ'ם בריק ביי
צום גראַבען.

עס האָט זיך דערהערט אַ צווייטער רוף פֿונ'ם טרומיט, אויף וועלכען
דער האָרן האָט אַ צווייט מאָל אָבגעענטפֿערט.
דער טרומיט האָט געפֿרעגט, דער האָרן האָט געענטפֿערט.
דער דאָזיגער טראַמיט האָט געפֿרעגט דעם לאַנגער: קאָן מען מיט
אייך רעדן?

און דער דאָזיגער האָרן, דאָס איז זייער געווען דער לאַנגער, וועלכער
האָט געענטפֿערט: יאָ.

אין דער דאָזיגער צייט, ווען די וואַנדערער זענען פֿונ'ם קאָנווענט ניט
אנגערקענט געווען אלס קעמפֿענדער צו און עס איז געווען פֿערבאָטען דורך
אַ דעקרעט צו בייטען זיך מיט די „באנדיטען“ מיט פּאַרלאַמענטאַריער, האָט
מען ערוועצט מיט וואָס פֿאַר אַ מיטעל מען האָט נאָר געקאָנט די פֿערבינ-
דונגען, וועלכע דאָס אינטערנאַציאָנאַלע רעכט אנערקענט און אַ געוועהנליכען
קריג, פֿערבאָט אָבער אין אַ בירגער-קריג. דערזעלבע, האָט מען געקאָנט ביי
אַ געלעגענהייט זיך ווי עס איז פֿערשטענדיגען מיט דער הילף פֿון אַ פּויע-
רישען טרומיט פֿון אהן זייט און מיליטערישען האָרן פֿון דער צווייטער. דער
ערשטער רוף איז געווען אַרויסצורופֿען אויפֿמערקזאַמקייט, דער צווייטער רוף
האָט געשטעלט די פֿראַגע: ווילט איהר הערען? ווען דער האָרן האָט נאָכ'ן צוויי-
טען רוף געשוויגען, האָט עס בעדייט אַ אָבזאָג ווען דער האָרן האָט צוריק-
געענטפֿערט, האָט עס בעדייט אַ הסכמה און אַ וואַפענשטילשטאַנד אויף עמ-
ליכע מינוט.

ווען דער האָרן האָט אָבגעענטפֿערט נאָכ'ן צווייטען רוף, האָט דער

מענש, וועלכער איז געשטאנען אין דער הויך אויפ'ן טורם אָנגעהויבען צו רעדן און אָט וואָס מען האָט געהערט:

— מענשען, הערט מיך, איך בין נוש-לע-בריוואן, מיט'ן צונאָמען ברוי-בלע, וויל איך האָב אַ סך פֿון אייערע אומגעברענגט און נאָך מיט אַ צוויי-מען צונאָמען ימאנוס, וויל איך וועל נאָכמעהר דער'הרג'ענען ווי איך האָב פֿון איצט דער'הרג'עט; מען האָט מיר אָבגעהאקט מיט אַ שווערד אַ פֿינגער בשעת אַנ'אטאקע אויף גראַנוויל און אין לאַוואַל האָט איהר גיליאַמינירט מיין פֿאָטער און מוטער און מיין שוועסטער זשאַקלין אין עלטער פֿון אכצעהן יאָהר. אָט ווער איך בין.

„איך רעד צו איך אין נאָמען פֿון זיין דורכלויכט, דעם מאַרקוו גאָזען דע לאַנטענאק, וויקאָמט דע פֿאַנטענע, ברעטאַנישער פֿרינץ, בעזיצער פֿון זי-בען וועלדער, מיין הער.

וויכטיג-זשע אַ פֿרייער אַ זיין דורכלויכט דער מאַרקוו, איידער ער האָט זיך פֿערטאכט אין דעם דאָזיגען טורם, וואו איהר האַלט איהם בלאַקירט, האָט פֿאטאנדערגעשילט די מלחמה צווישען זעקס קאָמאנדירען, זינע ליטענאָמען; דעליער האָט בעקומען די גענענד צווישען דעם וועג צו ברעסט און דעם וועג צו ערנע; טרעטאָן — די גענענד צווישען לאַ ראַע און לאַוואַל; זשאַקע, מיט'ן ביינאָמען טאידעפֿער — די גרענעץ פֿון האָט-מען; גאַליע, מיט'ן ביי-נאָמען גראַן-פֿיער—שאַמאָ גאַנטיע, לעקאָסט—קראַאָ; פֿאזשער האָט בעקומען דער הער ריבואַ-ניו, און גאַנץ טאַיאָן — דער הער ראַשאַמבאַן; אזוי, אַז אפֿילו אין פֿאַל איהר וועט אינגעמען די דאָזיגע פֿעסטונג, וועט זיך פֿאַר איך נאָך גאַרנישט ענדיגען, און ווען אפֿילו זיין דורכלויכט דער מאַרקוו זאָל שטארבען וועט וואַנדעע גאָמיס און דעם קעניג'ס נישט שטארבען.

דאָס וואָס איך זאָג, זאָלט איהר וויסען, איז בכריי איך מתרה צו זיין. זיין דורכלויכט איז דאָ, נעבען מיר, איך בין דאָס מויל, דורך וואַנען עס עס געהען אַרויס זינע ווערטער. מענשען, וואָס איהר בלאַקירט אונז, שוויינט שטיל. אָט וואָס איז זעהר וויכטיג, אַז איהר זאָלט הערען:

פֿערנעסט נישט, אַז די מלחמה, וועלכע איהר פֿיהרט מיט אונז איז נישט קיין גערעכטע. מיר זענען מענשען, וועלכע בעוואוינען דאָס דאָזיגע לאַנד און קעמפֿען עהרליך, מיר זענען פֿשוט'ע און ריינע אונטער גאָמיס השגחה, ווי דאָס גראַז אונטער דעם טוי. די רעפּובליק האָט אונז אָנגעגרי-פֿען; זי איז געקומען אונז שטערען אין אונזרע פֿעלדער, זי האָט פֿערברענט אונזערע הייזער און אונזער תבואה, זי האָט פֿערניכטעט אונזערע פֿערטעם, און אונזערע ווייבער און קינדער האָבען געטוט באַרפֿיסע אַנטלויפֿען אין די חעלדער נאָך אים ווינטער.

איהר, וועלעך זענט דא און הערט מיך אויס, איהר האט אונז פער-
 פאלנט אינם וואלד און איהר רינגעלט אונז ארום אין דעם דאזיגען טורם;
 איהר האט דערהרגעט אדער פעריאגט די דאזיגע, וועלעך האבען זיך פער-
 איינז מיט אונז, איהר האט הארמאטען; איהר האט פערבונדען מיט אייער
 אכטיגונג די גארניאמען און די פאסטענס פון מארטען, פון בארענטאן, טע-
 לער, פון לאנד? ווי, פון עוראן, טענטעניאק און וויטרע; וואס הייסט, אז איהר
 זענט פויער מיווענד פונף הונדערט סאלדאטען און איהר אטאקירט אונז אין
 מיר זענען ניינצעהן מענשען און מיר פערטיידיגען זיך.
 מיר האבען פראוויאנט און אמיניציע.

איך איז געלונגען אונטערצולעגען א מינע און אייפצורייסען א שטיק
 פון אוועק פלעזען און א שטיק פון אוועק מויער.
 דאס האט געמאכט א לאך צופיסענס פונם טורם, און, אין דאס דא-
 זיגע לאך איז א איינברוך, דורך וועלעך איהר וועט קענען אריינגעהן, כאטש
 ער איז פון אונטען און דער טורם איז גענוג פקעט און שטארק און שאפט
 איבער איהם א וועלכונג.

איצט גרעט איהר איך צו א שטורם.
 און מיר, א פרויער, זיין דירעקט דער מארקט, וועלעך איז פירשט
 פון ברעטאן און וועלעכער ראש פון דער קירכליכע געמיינדע פון דער
 הייליגע מאריע און לאנטענאק, וואו די קעניגען וואס האט בעגרינדעט יע-
 דען טאג אבצורייכטען א הפילה, און ווייטער די איבריגע פערטיידיגער פונם
 טורם, ווי דער גלח טיורמאן, און דער מלחמה גראן-פראנקער, מיין חבר ניי-
 נוואן, וועלעך איז קאפיטאן פון גרינעם לאנער, מיין חבר שאנט-אן-היווער,
 וועלעך איז קאפיטאן פון האבער לאנער, מיין חבר לא מיוועט, וועלעך איז
 קאפיטאן פונם לאנער פון די מוראשקעס און איך, א פויער, געבוירען אין
 שטעדטעל דאן, וואו עס פליסט דאס טייכעל מאריאנדר, מיר אלע, מיר
 האבען איך עפעס וויכטיגעס צו זאגען.

הערט, איהר, וועלעך זענט אונטען ביים טורם.
 מיר האבען אן אוועקע הענד דריי געפאנגענע, דריי קינדער. די דא-
 זיגע קינדער זענען אדאפטירט געווארען דורך איינעם פון אייערע באטאליא-
 נען און זיי זענען, אלוא, אייערע, מיר זענען גרעט איך אבצוגעבען די קינדער.
 נאר מיט איין תנאי.

מיט דעם, אז מיר וועלען קאנען ארויס פריי.
 ווען איהר בעשטעהט נישט, הערט זיך נוט איין, קאנט איהר נאר אטא-
 קירען אויף צוויי אופנים: דורך דעם איינברוך, פון דער זייט פון וואלד, אדער
 דורך דעם בריק, פון דער זייט פון פלאכען בערגעל. די געביידע אויפ'ן

בריק האָט דרײַ שטאַק; אינ'ס אונטערשטען שטאַק האָב איך, אימאַנוס, איך, וועלכער דערט צו איך, געהייסען אַמעקשטעלען זעקס פֿעסער מיט פֿעך אין הונדערט בינדלעך מיט טרוקענע צווייגען; אינ'ס העכסטען שטאַק געפֿינט זיך שמרוי; אינ'ס מיטעלסטען איז דאָ בילכער אין פּאַפּיער; די אייזערנע טהיר, וועלכע פֿיהרט פֿונ'ם בריק אינ'ס טורם, איז פֿערמאַכט, אין דער מאַרקוז האָט דעם שליסעל ביי זיך; איך האָב געמאַכט אונטער דער דאָזיגער טהיר אַ לאַך און דורך דעם לאַך האָב איך אַדורכגעצויגען אַ שוועבעל-קנויט, וואָס אַמין עק געפֿינט זיך אין אַ פֿעסעל פֿעך און דער צווייטער אונטער מיין האַנד איג-וועיג אינ'ס טורם. איך וועל אונטערצונדען, ווען איך וועל געפֿינען פֿאַר נייטיג, ווען איהר וועט אונז אָבזאָגען און נישט לאָזען אַרויס, וועלען מיר די דרײַ קינדער אַרײַנציען אינ'ס צווייטען שטאַק פֿונ'ם בריק, צווישען דעם שטאַק, וואו עס געפֿינט זיך דער פֿעך מיט דעם שוועבעל-קנויט און דעם שטאַק, וואו עס ליגט דאָס שמרוי, און די אייזערנע טהיר וועט זיין צו זיי פֿערמאַכט, וועט איהר אונז אַטאַקירען דורך דעם בריק, וועט איהר אַלען האָבען אונטער-געצונדען די געבירען; וועט איהר אַטאַקירען דורכ'ן איינברוד, וועלען מיר דאָס טהיר; וועט איהר אונז אַטאַקירען סײַ פֿונ'ם איינברוד, סײַ פֿונ'ם בריק, וועט אויסברעכען אַ פֿייער אויף איינמאַל פֿון אייך און פֿון אונז; און אין אַלע פֿאַ-לען, וועלען די דרײַ קינדער אומקומען.

איצט בעשטעהט, אָדער בעשטעהט נישט, בעשטעהט איהר, געהען מיר אַרויס, בעשטעהט איהר נישט, שטאַרבן די קינדער, איך האָב געצונדענט. — דער מענטש, וועלכער האָט גערעדט פֿון דער הויך פֿון טורם, איז ענט-שוויגען געוואָרען.

א קול פֿון אונטען האָט אויסגעשרייען:

— מיר בעשטעהן נישט.

דאָס דאָזיגע קול איז געווען קורץ און שמרענג. אַ אנדערע שטימע, נישט אזוי האַרט, אָבער דאָך אַפֿעסטע, האָט צוגעגעבען:

— מיר גיבען אייך פֿייער און צוואַנציג שעה, אז איהר וואָלט אייך אונטערגעבען.

עס איז געוואָרען שטיל, און די וועלכע שטימע האָט ווייטער געוואָנט:

— מאַרגען, אין דערנעלבע שעה, ווען איהר נישט אייך נישט אונטער,

אַטאַקירען מיר אייך.

און די ערשטע שטימע האָט צוגעגעבען:

אין דאָמאלס וועט זיין אַהן רהבנות.

דער דאָזיגער שטרענגער שטימע האָט פֿון דער הויך אָפּגעענטפֿערט אַ צווייטע, מען האָט געזעהן צווישען צוויי שטימעלעכער, זיך אַרויסבויען אַ

הויכען סידועט, אין ווערבען מען האט געקאנט, ביים שיין פון די שטערען,
דערקענען די שרעקליכע פליגער פונ'ם מארקוו דע לאנטענאק, און די דאזיגע
פליגער, וועלכע האט זיך אינגעקומט אין דער פליגערניש, ווי זי וואלט
עמיץ ווען, האט אויסגעשריען:

— אהא, דאס ביסטו, נלח!

— יא, דאס בין איך, פערטער! האט געקעמפערט א שטיק פון אונטען.

IX.

שרעקליך, ווי בערצימענס.

די אומבעררמנות'דיגע שטים אין ווירקליך געווען די שטים פון סימורדען;
די יונגערע און וויכערע אין געווען גאווענ'ס.

דער מארקוו דע לאנטענאק, דערקענענדיג דעם גלח סימורדען, האט
זיך נישט טועה געווען.

אין ווייניגע וואכען, אין דעם דאזיגען לאנד, וועלכעס האט גע-
בלומט פון בירגער-קריג, סימורדענ'ס נאמען געווארען בעוואוסט; עס אין
שווער געווען צו געפליגען א מעהר טרויערליגע בעריהמטקייט. מען האט זיך
נאמען געשענדיג פונקט ווי מען האט איהם אמאל געאכטעט. ער האט א-
געווארפען א גרויל. שטרענגע מענשען זענען אונגלוקליכע; ווער עס ווערט
זייערע מעשים, פערטשפט זיי, ווער עס וואלט געוועהן זייער געוויסען, וואלט
זי אפשר מוחל געווען. ווי עס זאל אבער נישט זיין, זענען די דאזיגע
צוויי מענשען, דער מארקוו דע לאנטענאק און דער גלח סימורדען, גלייך
געווען געהאסט; די קללות פון די ראיאליסטען אויף סימורדען האבען זיך
אויסגעגלייכט מיט די קללות פון די רעפובליקאנער אויף לאנטענאקן, יעדער
פון די צוויי מענשען אין פארן גענערזשען צו געווען א אונמעש; אזוי
ווייט אין עס דערנאנגען, אז אין דער צייט ווען פרייער דע לאמארן אין
גראנוויל האט ארויסגעשטעלט א פרייז פאר לאנטענאק'ס קאפ, האט שארעט
אין נוארמוביע געשטעלט א פרייז פארן קאפ פון סימורדען.

מען קאן זאגען, אז די דאזיגע צוויי מענשען, דער מארקוו און דער
גלח, זענען ביי צו א געוויסען גראד געווען די זעלבע מענשען די בראזיגע
מאסקע פונ'ם בירגער-קריג האט צוויי פראפילען—איינעס געווענדיק צו דער
פערנאנגעהייט אין דעם צווייטען געווענדיק צו דער צוקונפט, נאך ביי דע
זענען זיי פראגניש. דער ערשטער פון די פראפילען אין לאנטענאק, דער
צווייטער—סימורדען; די נפקה מיטא אין נאך די דאס סיביריערע פנים פון
לאנטענאקן אין געווען בעדעקט מיט א שאטיגן פון דער נאכט, און אויף
סימורדענס שטערן האט געשיינט די פריהמארגען-זון.

דערווייל האָט די בעלאַנערטע לאַ טורג געהאַט אַ מערמין פֿון אַ מעת לעת.
אַ דאנק גאָוענ'ס אינטערווענץ, איז מען איינגעגאנגען אויף וואַפֿענשטיל-
שטאַנד פֿון פֿיער-און צוואַנציג שעה.

איבריגענס, האָט אימאָנוס געהאַט גאָנץ ריכטיגע ידיעות און אַ דאנק סיי-
מורדענ'ס בעפֿעהלען, האָט גאָוען איצט געהאַט אונטער זיין קאָמאַנדאָ פֿיער
טויזענד פֿינף הונדערט מענשען, סיי פֿון דער נאַציאָנאַלער גוואַרדיע, סיי פֿונ'ס
לייניען-מיליטער, מיט וועלכע ער האָט אַרומגערינגעלט לאַנטענאַקץ אין דער
טורג, און איז בכח געווען אוועקצושמעלען געגען דער פֿעסטונג צוועלף קא-
נאָנען, זעקס פֿון דער זייט פֿונ'ס טורם, ביים ברעג פֿון וואַלד, אלס אונטערשטע
באַטעריע, און זעקס פֿון דער זייט פֿונ'ס בריק; אויפֿן אויפֿגעהויבענעם אָרט
אלס אויבערשטע באַטעריע. ער האָט אויך אונטערגעלעגט אַ מינע אין אַ אייג-
ברוך איז געווען אַפֿען צו פֿוסענס פֿונ'ס טורם.

אויב, אז וויבאַלד די פֿיער-און צוואַנציג שעה פֿון וואַפֿענשטילשטאַנד
וועלען פֿאַרבלייבן, וועט זיך אָנהויבען אַ קאַמף ביי פֿאַלענדע בעדינגונגען:
אויף דעם פֿלאַכען אויפֿגעהויבענעם אָרט און איג'ס וואַלד זענען געווען
פֿיער טויזענד פֿינף הונדערט מענשען.
אינ'ם טורם — ניינצען.

די נעמען פֿון די ניינצען בעלאַנערטע קאָן מען געפֿינען אין דער גע-
שיכטע אין די ליסטעס פֿון די פֿערוואַנען, געשטעלטע אויסער'ן געזעץ. מיר
וועלען זיי נאָך אַפֿשר בעגעגענען.

סימורדען האָט פֿערלאַנגט, אז גאָוען זאָל, צוליב דער אָנפֿיהרונג מיט
פֿיער טויזענד פֿינף הונדערט מענשען, וועלכע זענען געווען כמעט אַנאַרמעע.
זיך ערלויבען צו מאַכען פֿאַר גענעראַל-אָדיוואַנט. גאָוען האָט אָבער אָבגע-
זאָגט און צוגעגעבען:

„ווען לאַנטענאַק וועט זיין גענומען, וועט מען דאַמאָלסט זעהן. איך האָב
נאָך דערווייל גישט פֿערדינט.“

איבריגענס האָט עס אַן יענער צייט געהערט צו די רעפּובליקאַנישע
מנהגים, אז אזאָ וויכטיגע אָנפֿיהרערשאַפט זאָל זיך געפֿונען ביי אַפֿיצירען מיט
נידריגע ראַנגען. שפעטער איז באַנאַפֿאַרט געווען גלייכצייטיג פֿיהרער פֿון אַ
אַרטילעריע-עסקאַדראָן און אָנפֿיהרער גענעראַל פֿון דער אימאַלענישער
אַרמעע.

דער טורם — גאָוען האָט געהאַט אַ מאָדנע נורס; איין גאָוען האָט
איהם אַטאַקירט, דער צווייטער גאָוען האָט איהם פֿערשטריגט. דערדריטער האָט
זיך בעמערקט אַ געוויסע איינגעהאַלטענקייט אין דער אַמאַקע, אָבער גישט אין
דער פֿערטרינגונג, ווייל דער הער רע לאַנטענאַק איז געווען פֿון די מענשען.

וועלכע שויןען גארנישט און איבריגענס האָט ער דערהויפּט געוואוינט אין ווערסאל און האָט געהאָט וועניג פּאַראורטיילען בניגע לאַ טורג, וועלכע ער האָט קוים געקאָנט. ער איז אַהערגעקומען דאָ זיכען שוין, נישט האָבענדיג, וואו אַנדערש — אָט איז אַלען ער וואָלט דעם טורם אָהן איבריגע ספקות צעשמערט.

גאָווען האָט זיך בעצויגען מיט מעהר יראת הכבוד. די שוואַכע זייט פֿון דער פּעסטינג איז געווען דער ברוק; זענען געלעגען די ארליוען פֿון דער פּאַמליע; ווען מען מאַכט דאָ די אַטאַקע, וואָלט אַ שרפה אויפֿן ברוק געווען אונטערמיירליך; גאָווען האָט זיך געדאַכט, אז פֿער-ברענען די ארליוען, הייסט אַטאַקירען די אבות. אפשר האָט זיך דאָרט אין וועלכען ווינקעל פֿון שפּייכלער אָדער פֿון דער ביבליאָטעק געפֿונען זיין איי-גען ווינקעל. מאַנכע געדאַנקען, וועלכע קומען אין קאָפּ, ריהרען. גאָווען, זע-הענדיג זיין פּאַמליען-הויז, האָט זיך געפֿיהלט געריהרט. דערזיבער האָט ער געשווינט דעם ברוק. ער האָט זיך בעגרענצט מיט דעם, וואָס ער האָט אונ-געגליך געמאַכט אַרױסצוגעהן אָדער צו אַנטלויפֿען פֿון דער זייט און האָט אוועקגעשמערט אַנטקעגען ברוק אַ באַטעריע. פֿאַר אַ אַטאַקע האָט ער אויס-געקליבען די אַנטקעגענגעזעצטע זייט, דערזיבער — די מינע און דער איי-ברוך צופֿוסענס פֿונ'ם טורם.

סימורדען האָט איהם נישט געשמערט; ער האָט זיך אפֿילו געמאַכט פֿאַרוואַרפֿען, ווייל זיין שמרענגקייט האָט גערוגעלט די ברעמען, אַנקוקענ-דיג דאָס דאָזיגע גאָטישע אַלטוואַרג און ער האָט נישט געוואָלט זיך בעצו-הען מיט מעהר חסד בנוגע געביידעס ווי בנוגע מענשען. שויןען אַ שלאָס — איז געווען אַ אָנהויב פֿון גרויסמוטיגקייט, און אָט די גרויסמוטיגקייט איז געווען גאָווענ'ס שוואַכע זייט. סימורדען האָט, ווי ס'ר ווייסען, איהם געהיט און איינגעהאַלטען איהם אויף דעם דאָזיגען שעדליכען, אין זיינע אויגען, אָב-האַנג. פֿונדעסטוועגען האָט ער אַליין — ער האָט זיך דאָס מודה געווען מיט אַ מין בעם — געקוקט אויף טורג מיט אַ געהימען ציטער; ער האָט זיך גע-פֿיהלט געריהרט לפֿנים דעם דאָזיגען שמודיצימער, וואו עס האָבען זיך גע-פֿונען די ערשטע ביכער, וועלכע ער האָט געהייסען גאָווען לייגען; ער איז דאַמאָלסט געווען גלח אין דעם דערבייאַגען דאָרף פּאַריז; ער, סימורדען, האָט אַ מאָל בעוואוינט דעם אויבערשטען שטאַק פֿון דעם קליינעם ברוק-שלאָס; אין דער דאָזיגער ביבליאָטעק האָט ער דאָס געהאַלטען דעם קליינעם גאָווען אויף דער שוים און געלערנט איהם דעם אַלף-בוך; אינוועניג אין די דאָזיגע אַלטע מיטען האָט ער צוגעזעהן ווי זיין געליבטער תלמיד, זיין גייס-

מינער זיהן, וואקסט-אויס א מאן אין קערפער און אין גייסט. צי וועט ער די דאזיגע ביבליאמעק, דעם דאזיגען קליינעם שלאג, די מייערען, פיל מיט וויינע ברכות אויף דעם קינד, צעשמערען און פערברענען? ער האט זי בענגערניג, נאָר נישט אָהן געוויסענסביסען.

ער האָט ערלויבט גאָווען אָנצוהייבען די בעדאנערונג פֿון דער געגענ-
ועצלעכער זייט. לאַ טורג האָט געהאט איהר ווילדע זייט — דעם טורם —
און איהר ציוויליזירטע זייט — די ביבליאמעק. סימורדען האָט נאָר ערלויבט
גאָווען צו מאַלען אַ איינברוך אין דער ווילדער זייט.

X.

די רעטונג ווערט געפלאַנט.

די נאנצע נאכט האָט מען פֿי בירע צדדים געמאכט די נויטיגע
פֿאַרבערטיגונגען.

וויבאלד די טרויערליגע אונטערהאנדלונג, וועלכע מיר האָבען געהערט,
האָט זיך פֿערענדיגט, איז גאָווענ'ס ערשטע זאָרע געווען צו רופֿען זיין לייטענאנט.
געשאַן, מיט וועמען מען מוז זיך אַ ביסעל בעקענען, איז געווען אַ
מענש פֿון צווייטען ראַנג, עהרליך, אונערשראָקען, מיטעלמעסיג, אַ בעסערער
סאָלדאט ווי אַ אָנפֿיהרער, פֿערשטענדיג ביי צו אַ פֿונקט, וואָס איז אַ פֿליכט נאָר-
נישט צו פֿערשטעהן, קיינמאָל נישט געריהרט, נישט צוגעגלייך פֿאַר וועל-
כער נישט איז פֿערדאַרבענקייט; אונגעגלייך איהם אונטערצוקויפען, וואָס פֿער-
דארבט דאָס געוויסען, פֿונקט ווי אַרויסצורופֿען פֿי איהם רחמנות, וואָס פֿער-
דארבט די גערעכטיגקייט. ער האָט געהאט אויף דער נשמה און אויפֿן האַר-
צען די דאָזיגע צוויי דעקעס, — די דיסציפּלין און דעם בעפֿעהל, — אַזוי
ווי אַ פֿערד, וועלכער האָט זינגע צוויי קלאַפּעס אויף די אויגען, און ער איז
געגאנגען פֿאַראַויס אויף דעם שטח, וואָס איז איהם געפֿליבען פֿריי. זיין
טויט איז געווען אַ גלייכער, אָבער זיין וועג אַ שמאָלער.
איבריגענס, אַ זילכערער מענש; שטרענג אַלס פֿיהרער, און פֿונקטליך
געהאַרצואַס.

גאָווען האָט זיך לעבחהַט געווענדט צו געשאַן:

- געשאַן, אַ לייטער.
- הער קאָמאנדיר, מיר האָבען נישט.
- מיר מווען איינעם האָבען.
- צום שטורם?

- נחן, א רעטונגס-לייטער.
- געשאן האָט זיך פֿערטראַכט אין געקענטפֿערט:
- איך פֿערשטעה, נאָר צו דעם, וואָס איהר ווילט, דארף מען האָ-
- פֿען אַ נאָגן הויכען.
- מינדעסטענס אויף דריי שטאָק.
- יא, הער קאָמאנדיר, עס איז כמעט אזא הויך.
- און ער מוז איבערשטימגען די הויך, ווייל מיר מווען זיכער זיין.
- אז עס וועט אויגו געלונגען.
- אָהן צווייפֿעל.
- ווי קאָן דאָס זיין, אז איהר וואָלט נישט האָבען קיין לייטער?
- הער קאָמאנדיר, איהר האָט נישט געלונגען פֿאַר ריכטיג צו בעי-
- לזאָנערען לאַ טורג פֿון דער זייט פֿון דער הויכפֿלעכע; איהר האָט איך בעי-
- נוגענט צו פֿלאָקירען פֿון דער דאָזיגער זייט; איהר האָט געוואָלט אַטאַקירען
- נישט דורכ'ן בריק, נאָר דורכ'ן טורם. מען האָט זיך אַלאָז נור בעשעפֿטיגט
- מיט דער מינגע און נישט געטראַכט וועגען קריכען אויף די מויערען. דע
- ריבער האָבען מיר נישט קיין לייטער.
- הייסט גלייך טאכען אַ לייטער.
- אַ לייטער פֿון דריי שטאָק מאַכט זיך נישט אזוי שנעל.
- הייסטושע עטליכע קורצע צוזאַמענקלאַפֿען.
- דארף מען דאָך האָבען אַזעלכע.
- געפֿינט.
- מען וועט נישט געלונגען. אומעטום צעברעכען די פויערים די ליי-
- טערס, פונקט ווי זיי צעשטערען די וועגען און צוהאַקען די בריקען.
- מיאין אמת, זיי ווילען פֿאַראַלזיירען די רעפּובליק.
- זיי ווילען, אז מיר זאָלען נישט קענען נישט פֿיהרען קיין טראַנס
- פֿאַרטען, נישט אַדורכגעהן אַ טיך און נישט קלעטערן אויף מויערן.
- איך ברויך דאָך אָבער פֿאַרט אַ לייטער.
- איך קלער וועגען דעם, הער קאָמאנדיר. אין זשאַווענע, נישט
- ווייט פֿון פֿוושער איז פֿאַרהאַן אַ גרויסער וואַרשטאַט, וואו מען וואָלט גע-
- קאָנט דאָס בעקומען.
- מיר האָבען נישט קיין איין מינוט צו פֿערלירען.
- ווען ווילט איהר האָבען דעם לייטער?
- אַמשפעסטען מאַרגען אין דער צייט.
- איך וועל שיקען אַ ספּעציעלען שליח. ער וועט האָבען אַ בעפֿעהל
- צו דעקוירירען. אין זשאַווענע איז פֿאַרהאַן אַ קאוואַלעריע-פּאַסטען, וועלכער

וועט איהם געבען סאלדאטען צו בענליחטען. דער לייטער וועט קענען דא זיין מארגען פארן זונענאונטערגאנג.
 — גוט, דאס וועט זיין גענוג, האט געזאגט גאווען, נאך מאכט עס שניצל, געהט.

אין צעהן מינוט ארום, איז געשאן צוריקגעקומען און געזאגט צו גאווען: — הער קאמאנדיר, דער שליה איז ארויסגעשקט געווארען קיין וואווענע. גאווען איז ארויפגעשטאנען אויף דער הויכפלעכע און האט זיך לאנג אינגעקוקט אויף דעם שלאסברוק, וואס איבערן גראבען. די שפיצפארמוגע מויער פונם קליינעם שלאס, וועלכער האט אין דער זייט געהאט נאך איין גורדיגען איינגאנג, פערשטעלט דורכ'ן אויפגעהויבענעם הענג-ברוק, איז גע- שטאנען אנטקעגען דער משופע'דיגער וואנד פונם גראבען. אז מען זאל קא- נען צוקומען פון דער הויכפלעכע צו די פילארען פון אונטער דעם ברוק, האט מען זיך געמוזט אראבלאזען פון דער דאזיגער משופע'דיגער וואנד, — וואס וואלט נישט אונטערגליך געווען. אנהאלטענדיג זיך אן די קרושטאקעס. איז מען אבער געווען אין גראבען, האט זיך דער אָנפאלער אויסגעשטעלט אויף די געפאהר צו ווערען בעשאסען פון אלע דריי שטאקען. גאווען האט זיך לסוף איבערצייגט, אז אין דער איצטיגער לאגע, אין וועלכער פירע צדדים האבען זיך געפונען, וועט אמבעסטען זיין צו אטאקירען דורכ'ן איי- ברוך פון טורם.

ער האט אָנגענומען אלע מיטלען, אז עס זאל אונטערגליך זיין פאר די בעלאגערטע צו אנטלויפען; ער האט נאך ענגער געמאכט די בלאקאדע אויף לא טורם; ער האט אזוי אויסגעשטעלט זיינע באטאליאנען, אז עס איז נישט מעגליך געווען א דורכצולויפען דורך זייערע רייען. גאווען און סי- מורדען האבען זיך געטיילט מיט דער ארבייט איינצושליסען די קליינע פעסטונג. גאווען האט פאר זיך איבערגעלאזט די זייט פונם וואלד און סימורדען האט ער געגעבען די זייט פון דער הויכפלעכע. מען האט אָב- גערעדט, אז בשעת גאווען, בענליחט דורך געשאן, וועט אָנפיהרען מיט דער אטאקע דורכ'ן איינברוך, זאל סימורדען, אָנלאָדענדיג די הויכע פאטעריעס, היטען דעם ברוק אין דעם גראבען.

XI

וואס מהומ דער מארקיו?

בשעת אין דרויסען האט מען אלע צוגעגרייט צו אנאטאקע, האט מען אינווייניג אלע צוגעגרייט צו אויבערשטאנד.
 נישט בהגם רחמט מען אן א טורם א פאס, ווייל מען קאן מאכעסטמאל

מיט איין מיניע אזא שטיים טון א טורם, ווי א פאס מיט א אייזען. די מויער זעצט זיך ארויס ווי א צאפען. דאסועלכע איז געשעהען מיט לא טורן. א שטארקער שטיים פון צוויי אָדער דריי זענטנער פולווער האָט דורכגעלעכערט די גראָבע מויער פֿונ'ם טורם. דאָס דאָזיגע לאָך האָט זיך אָנגעהויבען פֿונ'ם אונטערשטען טייל פֿונ'ם טורם, האָט דורכגעבויערט די וואַנד, אין איהר גרעסטער דיקקייט ביי צום פארטער פֿון דער פֿעסטונג און זיך פֿארענדיג מיט א פֿאַרמלאָזען בויגען. און בכדי די עפֿונג וואָל זיין בעקוועם ביים שטורם, האָבען די בעלאַגערער פֿון דרויסען זי נאָך פֿערגרעסערט און אויסגעגרייכט מיט קאָנאָנען-קוילען.

דער פארטער, וואו עס איז אריינגעדרינגען דער דאָזיגער דורכברוך, איז געווען א קוילעכריגער, גרויסער און פוסטער זאל, אינמיטען האָט זיך געפֿונען א זייל, וועלכער האָט אונטערגעהאלטען די וועלכונג. דער דאָזיגער זאל, וועלכער איז געווען דער ברייטסטער פֿונ'ם נאָנצען שלאָס האָט גע- האָט וועניגסטענס פֿערציג פֿוס אין דיאַמעטער. יעדערער פֿון די שטאַקען פֿונ'ם טורם איז בעשטאָנען פֿון אזוי א צימער, נאָר וועניגער ברייט מיט ברייטע צוואַנגען צו די שוועלכער. דער פארטער-זאל האָט נישט געהאָט נישט קיין שוועלכער, נישט קיין לופטלעכער נישט קיין פֿענסטער, פֿונקט אזוי פֿינעל ליכט און לופט, ווי אין א קבר.

די טיר צו דער תּפּיסה, וועלכע איז בעשטאָנען מעהר פֿון אייזען ווי פֿון האַלץ, האָט זיך געפֿונען אין פארטער-זאל. א אנדערע טיר אין דעם דאָזיגען זאל איז ארויס אויף שטיגען, וועלכע האָבען געפֿיהרט צו די אוי- בערשטע צימערן. אירע שטיגען האָבען זיך געפֿונען אין דער דיקקייט פֿון דער מויער.

אין דעמדאָזיגען אונטערשטען זאל האָבען די בעלאַגערער געהאָפֿט אריינצוקומען דורך דעם דורכברוך, וועלכען זיי האָבען געמאַכט. געהמען זיי איין דעם דאָזיגען זאל, בלייבט זיי נאָך צו נעהמען דעם טורם. עס איז נישט געווען צו אָטעמען אין דעם דאָזיגען אונטערשטען זאל. קיין מענש וואָלט נישט געקאָנט פֿערברענגען פֿיער און צוואַנציג שעה און נישט דערשטיקט ווערען. איצט, א דאנק דעם דורכברוך, איז מען- לייך געווען דאָרט צו לעבען.

דערנעבן האָבען די בעלאַגערטע נישט פֿאַרמאַכט דעם דורכברוך. איבריגענס, צו וואָס וואָלט עס גענוצט? דער קאָנאָן וואָלט איהם צוריק אויפֿגעמאַכט.

זיי האָבען אריינגעהאָקט אין דער מויער א אייזערנעם שטורקאצהאלטער, אריינגעשטעלט דאָרט א שטורקאץ, אין בעלויכטען דעם פארטער.

אוצט, ווי פֿערטרינגט מען זיך דאָ?
 פֿארמױערען דאָס פֿאך איז געווען ליכט, אָבער אונזער, בעסער איז
 געווען זיך צו פֿערשאַנצען, צו מאַכען אַ באַרקאדע, וועלכע וועט נישט
 שטערען צו שטימען פֿייער פֿון אלע זימען אויף די אָנגריפֿער, איבערלאָ-
 זענדיג פֿון דרויסען דעם דורכברוך אָפען און פֿון אינעוועניג פֿערמאַכט. עס
 האָט זי נישט געפֿעהלט קיין מאַטעריאַלען, זי האָבען געמאַכט אַ פֿער-
 שאַנצונג מיט קליינע לעכער פֿאַר ביקסען. דער ווינקעל פֿון דער פֿערשאַנ-
 צונג האָט זיך אָנגעשפּאַרט אויף דער זייל פֿון מיטען צימער. די בירדע
 פֿליגעל האָבען בעריהרט די וואַנד פֿון בירדע זימען. און אין פּאַסערעך ער-
 טער באַרקוי האָט מיט אלעמען אָנגעפֿיהרט און געוועלטיגט—א פֿורכט-
 באַרער גיכט.

לאַנטענאַט האָט געהערט צו דער ראַסע קריגסליים פֿון אַלגעהענטען
 יאָרהונדערט, וועלכע ראַטעווען ביי אַלציג יאָהר שטערט. ער איז עהנליך
 געווען צו יענעם גראַף ד'אַלבערג, אַ זון פֿון כמעט הונדערט יאָהר, וועלכער
 האָט אַרויסגעטריבען פֿון רינג דעם קעניג פֿון פּוילען.
 — מוט, פֿריינד! האָט דער באַרקוי זי גע'חורט; און אָנהויב פֿון דעם
 יאָרהונדערט, און 1718, האָט אין בענדער קארל XII, פֿערשליסענדיג זיך
 אין אַ הייז מיט דריי הונדערט שווערען, זיך געהאַלטען אַנטקעגען צוואַנציג
 טויזענד טערקען.

מען האָט באַרקאדירט די בירדע אונטערשטע שטאַקען, מען האָט
 בעפֿעסטיגט די צימער, אויסגעהאַקט אין די אַלקערס שויסלעכער; אונטער-
 געשפּאַרט די טהירען מיט באַלקענס; מען האָט אָבער געמוזט לאָזען פֿריי
 די געדריעהטע שטונגען וועלכע האָבען פֿערבונדען אלע שטאַקען בכדי זיך
 צו קענען פֿריי בעוועגען; פֿערשפּאַרען זיי פֿאַר די בעלאַגערער, וואָלט
 מען זיי פֿערשפּאַרט אויך פֿאַר די בעלאַגערטע. די פֿערטרינגונג פֿון פֿעכטונגען
 האָט שטענדיג איהרע שוואַכע זימען.

דער באַרקוי, אונטערטריך און געזונד ווי אַ יונגערמאַן, אויפֿהויבענדיג
 באַלקענס, טראָגענדיג שטיינער, האָט געגעבען אַ ביישפּיל, האָט צו אַלעם
 צוגעלענט זיין האַנד, בעפֿוילען, געהאַלפֿען, זיך געברודערט, געלאַכט
 מיט דער דאָזיגער רויחע חברה, און דאָך שטענדיג דער פּרייז, הייך, פּאַטוליקער,
 עלעגאַנט, שטערענ.

מען האָט נישט געמאַרט איהם ווידערשפּרעכען, נישט מסכים זיין מיט
 איהם. ער פֿלעגט זאָגען: „ווען אַ העלפט פֿון אייך וואָלט זיך צעבונטעוועט,
 וואָלט איך זיי געהימען אויסשיסען דורך די צווייטע העלפט און איך וואָלט

מ'ך פערט זינדט מיט די איבריגע. אזעלכע ווערטער ווירקען אז מען זאל דעם פיהרער פערנעטערן.

XII.

וואס מהומה דער אימאנוס?

בשעת דער מארקיו האט זיך בעשעפטיגט מיט'ן דורכברוך און מיט'ן מורם, האט דער אימאנוס זיך בעשעפטיגט מיט'ן ברוק. באד און אנהויב פון דער בעלאנערונג, האט מען די רעמונגס-לייטער, וועלכע איז געהאנגען אין דרויסען אין דער ברייט פון דער וואנד, אונטער די פענסטער פון צווייטען שטאק, לויט א בעפעעהל פון מארקיו אריינגענומען און אימאנוס האט זי אוועקגעשטעלט און ביבליאטעק-זאל. מעגליך, אז די דאזיגע לייטער האט גאנצען געוואלט פערבייטען מיט א צווייטע, די פענסטער פון ערשטען שטאק ענען געווען פערשטעלט מיט א דריטע-פלאניגע רייע פון אייזערנע שטאנגען, אריינגעהאקט און די שטייגערנע וואנד און דורך דאנען האט מען נישט זעקאנט נישט אריין—און נישט ארויס-געהען.

די פענסטער פון דער ביבליאטעק זענען נישט געווען פערזעהען מיט אייזערנע גראטעס, זיי האבען זיך אבער געפונען זעהר הייך. אימאנוס'ן האבען בעגלייט דריי מענשען, וועלכע, זענען פונקט ווי ער, פעהיג און ענטשלאסען געווען צו אלעס. דאס זענען געווען: הואנאר, מיט'ן זינאמען, גארדענער צווייג' און די צוויי ברוידער, האלצערנע פוקעס' דער אימאנוס האט גענומען א פערשטעלטען לאמטער'ן, האט אויפגעפענט די אייזערנע טהיר און אויפמערקזאם דורכגעקוקט די דריי שטאקען פון ברוק-שלאס. הואנאר „גארדענער צווייג" איז געווען פונקט אזוי אומבערחמנות'דיג ווי אימאנוס, ווייל די רעפובליקאנער האבען דער-הרג'עט זינעם א ברודער. דער אימאנוס האט ארוינגעקוקט דעם אויבערשטען שטאק, וועלכער איז אויבערפולט מיט היי און שמרוי און דעם אונטערשטען שטאק, וואו ער האט געהייסען אריינברענגען עטליכע פֿייערמעפ און אריינגעלענט אין די פעסלעך מיט פעך; ביז די דאזיגע פעסלעך מיט פעך האט ער געהייסען אויסלעגען בינטלעך מיט טרוקענע צווייגען און האט גאנגעזעהען, צו דער שוועבעל-קניט, וואס איז עק האט זיך געפונען איג'ס ברוק און דער צווייטער איג'ס מורם, איז אין אגוטען צושטאנד. ער האט אויסגעגאסען אויף דער פארלאגע, אונטער די פעסלעך און די בינטלעך צווייגען, פעך, וואו ער האט איינגעטוקט א עק פֿויג'ס שוועבעל-קניט; דערנאך האט ער געהייסען אריבערטראגען איג'ס ביבליאטעק-זאל, צווישען דעם פארטער פול מיט פעך און דעם בוידעם מיט שמרוי, די דריי ווינגלעך, וואו עס זענען

געלעגען פערזיגקען אין א טיפֿען שלאָף רענע-זשאַן, גראַס-אלען און וואַרושעט, מען האָט שטילניקערהייט אַרײַנגעטראָגען די ווינגלעך, מען זאָל די קינדער נישט אויפוועקען.

דאָס זענען געווען פשוטע דאָרפֿישע מיטטערלעך, איינגעמילך געפֿלאָס-טענע קײשערלעך, זעהר נידריגע, וועלכע מען שמעלט אויף דער ערד, בכדי די קינדער זאָלען אליין אָהן הילף אַרויסגעהן. געבען יעדען ווינגלעך האָט דער אימאָנוס געהייסען אוועקשטעלען אַ שויסלעך מיט זופֿ מיט אַ הילצערניסם לעפֿעל. די רעמונגס-לייטער, וועלכע מען האָט אַראָבגענומען פֿון די האַקעס, האָט מען אנדערעגעלט אויף דער פּאַרלאָגע געבען דער וואַנד, און ביז דער צווייטער וואַנד האָט דער אימאָנוס געהייסען אוועקשטעלען די דריי ווינגלעך לענג-אויס, איינס נאָך ס'אנדערע. דערנאָך, קלענערדיג, אַז אַ צוויי-ווינד וועט אויף צוויי קומען, האָט ער אויפֿגעפֿעגט אלע זעקס פֿענסטער פֿון דער ביבליאָטעק. עס איז געווען אַ זימערדיגע בלאָהע און וואַרטע נאָכט. ער האָט געשיקט די ברידער „הילצערניע פֿיקעס“ אויפֿעפֿען די פֿענסטער פֿונג'ס אינטערשטען און פֿונג'ס אויבערשטען שטאָק. ער האָט בעמערקט אויב'ן מורח-פֿאַסער פֿון דער געבוידע און גרויסע און פֿערטריקענע נעץ פֿון קריכערדיגע פֿלאַנצען, וועלכער האָט פֿון אויבען ביז אונטען פֿעדעקט אַ גאַנצע זייט פֿונג'ס בריק און איינגערעכט די פֿענסטער פֿון די דריי שטאָקען, ער האָט געטראַכט אַז אויך קריכערדיגע פֿלאַנצען קענען אַמאָל נישט שאַדען. דער אימאָנוס האָט אויף אלע געוואַרפֿען אַ לעצטען בליק און דערנאָך זענען די פֿיער מענער אַרויס פֿון קליינעם שלאָס און אַרײַן אין טורם. דער אימאָנוס האָט הינטער זיך פֿערשלאָסען די שווערע אייזערנע טהור, ער האָט אויפֿמערקזאָם בעטראַכט דעם גרויסען און שרעקליכען שלאָס און מיט צופֿרידענהייט אַ שאַקעל געטהון מוט'ן קאַפֿ, זעהענדיג דעם שוועבעל-קניט, וועלכע איז דורכגעגאַנגען דאָס לאָך, וואָס ער האָט געמאַכט, און איז איצט געווען די איינציגע פֿערבינדונג צווישען דעם טורם און דעם בריק. דער דאָזיגער קניט איז אַרויס פֿון קיילעכטיגען צימער, זיך געצויגען אונטער די אייזערנע טהור אַנבער די וועלכונג, זיך אַראָבגעלאָזט פֿון די שטינגען פֿון בריק-פּאַרטער, זיך געשלענג-געלט אויף די געדעקטע שטינגען, דורכגעקראַכען ביז דער פּאַרלאָגע פֿון אונטערשטען שטאָק און מיט זײַן עק צוגעקומען צו דער אויסגעגאַסענער סמאָלע און צו די טריקענע בונטלעך צווייגען. דער אימאָנוס האָט אויסגע-רעכענט, אַז מען דאַרף קרוב פֿון אַפֿערטיל שעה, אַז די דאָזיגע קניט, אונטערגעצונדען אינוועניג אינ'ם טורם, זאָל צופֿיהרען דאָס פֿיער ביז צו דער אויסגעגאַסענער סמאָלע אונטער דער ביבליאָטעק. ווען ער האָט די אלע פּאַרברייטונגען פֿערענדיגט און וו' געהערניג זיך אַרומגעקוקט האָט ער

צוריקגעבראכט דעם שליסקל דעם מארקיו דע לאנטענאק, וועלכער האט
איהם אריינגעלעגט אין זיין טאש.

עס איז געווען זעהר וויכטיג נאכצונגעהן אלע בעוועגונגען פון די
בעלאנגערער. ער האט זיך געשמעלט אויף דער וואך אין דעם וואכטשטיבעל,
וואס אין דער הויך פליג'ס טורם. בעטראכטענדיג אלץ ארום, ווארפענדיג א
אויג דא אויפ'ן וואלד, דא אויף די הויכפלעכע האט ער געהאט נעכען זיך א בלי,
מיט פולווער, א ציינווענטענעם זאק פיל מיט קיילען און אלטע צייטונגען
פון וועלכע ער האט געמאכט פאטראנען.

ווען די זון אין אויפגעגאנגען, האט זי בעלויכטען אינים וואלד אכט
באטאליאנען מיט שווערדען ביי דער זייט, פאטראנטאשען אויף די פלייצעס,
באנגעטען אויף די ביקסען, גרייט צום שטורם; אויף דער הויכפלעכע אקא-
גאנען-באטעריע מיט קאסטענעס, וואו עס זענען געלעגען הארמאטען-קיילען און
קעסטלעך מיט פאטראנען; אין דער פלעסמונג ניצעהן מענשען, וועלכע
האבען אנגעלארען ביקסען און פיסטאלעטען און אין די דריי ווינגלעך—דריי
איינגעשלאפענע קינדער

דריטעם בוך.

די שחיטה פון הייליגען בארטאלאמעאום.

I

די שחיטה פון הייליגען בארטאלאמעאום.

די קינדער האבען זיך אויפגעכאפט פון שלאף.
א פריהער די קליינע.

ווען קינדער וועקען זיך אויף פון שלאף, איז אזוי ווי בלומען וואל-
טען זיך געעפענט; עס קומט-אויס ווי פון די דאוניגע פריישע נשמות ווערט
מיט שמעקעדיגע ריחות.

זשארושעט, די וועלכע איז אלט געווען צוואנציג חדשים, די יונגסטע
פון די דריי, און האט נאך אין מאי געזויגען, האט אויפגעהויבען איהר
קליינעם קאפ, האט זיך אויפגעוועצט אויף איהר געלענער, בעקוקט זיך די
פויסקל און אנגעהויבען צו פלוידערן.

א שטראהל פון פריהמארגען איז געפאלען אויף איהר ווינגל; עס
וואלט געווען שווער צו זאגען, ווער איז געווען מעהר ראויג; זשארושעט'ס
פויסקל אָדער די פריהמארגען-זון.

די אנדערע צוויי האבען נאך געשלאפען; די מענער זענען שטענדיג

שווערער; זשארושעט א פֿרעהליכע און רוהיגע, האָט געפֿלאָפֿעלט,
רענע-זשאָן איז געווען בריוו, גראָס-אלען איז געווען שאַטן, זשאָרושעט
איז געווען בלאַנד, די דאָזיגע שאַטורונגען פֿון די האָר, ביטען זיך ביי
קינדער שפּעטער זעהר אָפֿט. רענע-זשאָן האָט אויסגעזעהן ווי אַ קליינער
הֶרְקוּלעס: ער איז געשלאָפֿען אויפֿן בויך מיט זײַנע צוויי פֿויסטען אויף
די אויגען; גראָס-אלען האָט געהאַט זײַנע צוויי פֿויסטעך אַרױבערנעוואַרפֿען
אײַבערױן ווינעל.

אלע דריי זענען געווען אָנגעטוהן אין שטאַטעס, די קליידער, וואָס
דער פֿאַטער איז פֿון רױטען-הױטער האָט זיי געגעבען, זענען שוין לאַנג געווען
אַבגעטראָגען; דאָס וואָס זיי האָבען געהאַט אויף זיך, איז אַפֿילו נישט גע-
ווען קיין העמד; די בידעל יונגלעך זענען געגאנגען כמעט נאָקט; זשאָרושעט
איז געווען איינגעהילט אין כומפֿען, וועלכע זענען אַפֿילו געווען אַ קלייד און
סײַז פֿון דעם געבליבען אַ שטאַל קאַפּטאַניקעל. ווער האָט זיך געוואָרט
פֿאַר די קינדער? עס וואָלט שווער געווען צו ענטפֿערן. אָהן אַ כּוּטער. די
דאָזיגע ווילדע קעמפֿענדע פּוּצירוס, וועלכע האָבען זיי מיט זיך מיטגעשלאָפֿעט
פֿון וואָסל צו וואָס, האָבען זיי געגעבען אַ פּוּסעל פֿון זייער זופֿ. אָט איז
אלין, דאָס קליינעוואַרג האָט זיך געהאַלפֿען ווי עס האָט געקאָנט. די גאַנצע
וועלט איז געווען זייער הער, אָבער קינדער איז נישט געווען קיין פֿאַטער.
נאָר פֿון אונטער די קינדערשע לימפֿען שטראַהלט-אַרויס אַליכט. זיי זענען
געווען שעניקע.

זשאָרושעט האָט געפֿלאָפֿעלט. דאָס וואָס אַ פּוּיגעל זינגט, דאָס פֿלאָפֿעלט
אַ קינד, עס איז די זעלבע שירה, אַ אונדזערליכע, אַ שטאַמעלנדע, אַ טיפֿע שירה.
דאָס קינד האָט פֿאַר זיך געהער ווי אַ פּוּיגעלעך — עס האָט דעם שווערען
מענשליכען גורל. פֿון דעם שטאַט דאָס ביי די מענשען דער טרויער גע-
מישט מיט פֿרייד, ווען זיי האָרען זיך איין דאָס געזאַנג פֿון אַ קינד. דאָס
העכסטע ליעד, וואָס מען קען נאָר אויף דער ערד הערען, איז דאָס שטאַמלען
פֿון אַ מענשליכע נשמה אויף קינדערשע ליפֿען. דאָס דאָזיגע אונדזערליכע
שעפטשען פֿון אַ געדאַנק, וואָס איז נאָר אַ אינסטינקט, ענטהאַלט אין זיך
עפֿעס אַ בעוואוסטלאָזע ווענדונג צו דער אייביגע גערעכטיגקייט; אַפֿשר איז
דאָס אַ פֿראַטעסט אויף דער שוועל, אײַנער מען געהט אַרױן; אַ אונטערשעני-
גער און פֿינגליכער פֿראַטעסט; די דאָזיגע אונדזערליכע, שטאַמעלנדע צו
דער אונדזערליכע, פֿערשעמט די גאַנצע שעפֿאָנג פֿאַר דעם גורל, וועלכער
ווערט צוגעגרייט דעם שוואַלען און געוועהרלאָזען וועזען. אויב עס קומט
אַ אונטערליכע, וועט עס זײַן, אַ צוטרױ איז אָבגענאַרט.
דאָס טורמלען פֿון אַ קינד, דאָס איז צוגלייך געהער און וועגנער

זונים מעשדרכען ווארט; עס איז נישט קיין נאָמען און דאָך איז עס געוואָנען
 עס זענען נישט קיין זילבען און דאָך איז עס אַ שפּראַך; דאָס דאָזיגע
 מורמלען האָט געהאט זיין אָנהויב אין הימעל און עס וועט נישט האָבען
 זיין סוף אויף דער ערד; עס שטאַמט נאָך פֿון פֿאַר'ן געבורט און עס ציהט
 זיך אונאויפהערליך. דאָס דאָזיגע שטאַמלען בעשטעהט פֿון דעם, וואָס דאָס
 קינד האָט געוואָנט בשעת עס איז געווען אַ מלאַך'ל און פֿון דעם, וואָס עס
 וועט זאָגען, ווען עס וועט אויפֿוואַקסען אַ מענש; דאָס ווינגל האָט אַ געכמען,
 פּונקט ווי דער קבר האָט אַ מאַרגען; דער דאָזיגער מאַרגען אין דער דאָזי-
 גער נעכטען ענטהאַלטען אין דעם דאָזיגען אונטערנען שטאַמלען אַ דאָפֿעלס
 אונבעוואוסטעס; און קיין שום זאך איבערצונט נישט אזוי וועגען גאָט,
 אייביקייט, פֿעראַנטוואָרטליכקייט, צוואַינגקייט פֿונ'ם גורל, ווי דער דאָזיגער
 דראָהענדער שאַטען אין דער דאָזיגער ראָוע גשמה.

דאָס וואָס זשאַרושעט האָט געפֿלירערט האָט זי גאָרנישט בעטרעבט,
 ווייל דאָס גאַנצע שענע פֿינימ'ל איהר'ס איז געווען און שמיכלעל. דאָס
 מיילעס'ל האָט געשמיכלעל'ט, די חן-גריפֿעלעך אויף די בעקלעך האָבען
 געשמיכלעל'ט. דער דאָזיגער שמיכלעל איז געווען ווי אַ סודות'דיגע הסכמה
 פֿאַר דעם פֿריהמאַרגען, די גשמה האָט צוטרוי צום שטראַהל.

דער הימעל איז געווען בלאָה, עס איז געווען וואַרם, עס איז געווען
 שענה; דאָס שוואַכע בעשעפעניש, גאָרנישט וויסענדיג, גאָרנישט קענענדיג,
 גאָרנישט פֿערשטענענדיג, אינגאַנצען אינגעטונקען אין אַ חלום, וועלכער
 טראַכט נישט, האָט זיך געפֿיהלט זיכער אין דער דאָזיגער נאָטור, לפֿנים
 די עהרליכע בוימער, דעם אויפֿריכטיגען גרינס, דעם רוהיגען און ריינעם
 פֿעלד, דעם רויש פֿון געסטען, קוואַלען, פֿלינגעלעך, בלעטער און די אונגעהוי-
 ערע אונשולד פֿון דער זון, וועלכע האָט געלויכטען איבער דעם אלעם.
 נאָך זשאַרושעט האָט זיך אויפֿגעכאַפט פֿון שלאָף רענע-זשאַן, דער
 עלטערער פֿון די יונגלעך, דער גרויסער, וועלכער איז אלט געווען פֿיער
 יאָהר. ער האָט זיך אויפֿגעשטעלט, מעשה מאַנספֿערשין אַריבערגעשפּרונג
 דאָס ווינגל, בעמערקט זיין טעלער, ער האָט עס אָנערקענט פֿאַר זעהר
 פּשוט, האָט זיך אוועקגעזעצט אויף דער ערד און אָנגעהויבען צו עסען
 זיין זוף.

דאָס פֿלירערן פֿון זשאַרושעט האָט נישט אויפֿגעוועקט גראָס-אַלען,
 גאָר אויפֿ'ן גערויש פֿונ'ם לעפֿעל אין טעלער האָט ער זיך איבערגעדרעהט
 אויף דער צווייטער זייט און אויפֿגעפֿענט די אויגען. גראָס-אַלען איז געווען
 דער פֿון דריי יאָהר. ער האָט געזעהן זיין טעלער, ער האָט גאָר בעראַרפֿט
 די האַנד אויסצושטרעקען, ער האָט איהם גענומען, און נישט אַרויסקריכעני-

דיג פון זיין געלעגער, אוועקגעשטעלט אייף די קנייה, אָנגענומען אין די
פּייסט זיין לעפּעל און נאַכגעטהון רענע-זשאַן.

זשאַרזשעמ האָט זי נישט געהערט און עס האָט זיך געראַכט, און די
זינונגען פֿון איהר שטימע האָבען מעלאָדיש געזונגען דאָס וויגען זיך פֿון
א חלום. איהרע גרויסע אָפּענע אויגען האָבען זיך פֿערקוקט אין דער הויך,
און זענען געווען געמליך; וואָס אַ קינד זאָל נישט האָבען איבער זיין קעפּל
א פּולס אָדער אַ וועלכונג, און זינע אויגען שפּאַנגעלט זיך תּמיד אָב דער
הימעל.

ווען רענע-זשאַן האָט געענדיגט, האָט ער אויסגעקראַצט דעם מעלער-
מיין לעפּעל, אָבגענופּצט און געזאָגט מיט ווירדע:

— איך האָב אויפגעגעסען מיין ופּ. דאָס האָט אַרויסגעריסען זשאַרזשעמ
פֿון איהרע חלומות.

— פּופּ פּופּ, האָט זי געזאָגט.

אין זעהענדיג, און רענע-זשאַן האָט אויפגעגעסען און גראָם-אלען עסט
האָט זי גענומען דעם מעלער מיט ופּ, וואָס איז געשטאָנען ביי איהר זייט
און געגעסען, טראָגענדיג אָפּמער איהר לעפּעל צום אויער ווי צום מויל.
פֿון צייט צו צייט האָט זי זיך אָבגעזאָגט פֿון דער צווייליאַזיע און גע-
געסען מיט די פּינגער.

גראָם-אלען, אַרומקראַצענדיג, ווי זיין ברודער, דעם מעלער, איז
טראָבגעקראַלען פֿון געלעגער און זי האָבען זיך ביידע געלאָזט לויפּען.

II

פּלוצלינג האָט זיך דערהערט אין דרויסען אונטען, פֿון דער זייט
פֿון וואַלד, אַ גערויש פֿון אַ האָרן, אַ מין שטאַלצער און שטרענגער שופּר.
אייף דעם קלאַנג פֿונ'ם האָרן האָט אָבגעענטפּערט פֿונ'ם שפּיצטורם אַ קלאַנג
פֿון אַ טראָמפּעט.

דאָסמאָל האָט דער האָרן גערופּען און די טראָמפּעט האָט געגעבען אַ
ענטפּער.

עס האָט זיך דערהערט אַ צווייטער רוף פֿונ'ם האָרן און נאָך איהם
אַ צווייטער קלאַנג פֿון טראָמפּעט.

דערנאָך האָט זיך פֿונ'ם ראַנד פֿון וואַלד אויפגעהויבען אַ ווימע, גאָר
אַ קלאַרע שוים, וועלכע האָט דימליך אויסגעשרייען:

— גלויב! איך פֿאָדער אייך אויף. אויב איהר גיט אייך נישט אונ-
טער ביי זיין-אונטערנאָנג, אַמאָקירען מיר אייך.

אַ קול, וואָס איז עהניך געווען צו אַ דונער, האָט אָבגעענטפּערט פֿונ'ם
מאָרם.

— אטאקירט.

— א קאנאָנען-שאַם, האָט ווייטער גערעדט די שטים פֿון אונטען, וועט זיין די לעצטע התראה, א האַלבן טעה פֿאַרן שטורם.

— אטאקירט, האָט איבערגע'חורט די שטים פֿון אויבען.

די דאָזיגע שטימען האָבען נישט דערנריכט צו די קינדער, נאָר דער האָרן און די טראַמפּיט האָבען זיך געהערט העכער און ווייטער, און וואָר-זשעט האָט ביים ערשטען קלאנג פֿון האָרן אויסגעצויגען דאָס העלער און אויפגעהערט צו עסען; אויפֿן קלאנג פֿון טראַמפּיט האָט זי אוועקגעלעגט און טעלער דעם לעפֿעל; ביים צווייטען רוף פֿון האָרן האָט זי אויפגעהוי-בען איהר קליין זינגפֿינגעריל פֿונ'ם רעכטען הענטל, דאָ אויפהויבענדיג עס און דאָ אַראָפֿלאָזענדיג עס נאָך דער ריזע, האָט זי בעצחכענט די טאקטען פֿונ'ם שופֿר, וואָס האָבען זיך פֿערלענגערט מוטן צווייטען קלאנג פֿונ'ם טראַמפּיט. ווען דער האָרן און דער טראַמפּיט זענען ענטשוויגען געוואָרען, איז זי געבליבען פֿערטראַכט מיט אַ פֿינגעריל אין דער רופֿטען, מורמעלני-דיג אין דער שטייל:

— מיניק.

טיר מיניק, אז זי האָט געוואַלט זאָגען, מוויק.

די צוויי עלטערע, רענע-זשאַן אין גראַם-אלען, האָבען נישט געלענט קיין אַכט אויף דעם טראַמפּיט און דעם האָרן; זיי זענען געווען פֿערטהון מיט עפעס אנדערש; אַ וואָרם האָט שפּאַצירט איבער די ביליאָטעק.

גראַם-אלען האָט איהם בעמערקט און אויסגעשריגען:

— אַ היה.

רענע-זשאַן איז צוגעלאָפֿען.

— עס שטעכט, האָט גראַם-אלען ווייטער גע'טענה'ט.

— טוה איהם נישט קיין שלעכטס, האָט געזאָגט רענע-זשאַן.

און ביידע האָבען בעטראַכט דעם דאָזיגען דורכגעהער.

דערווייל האָט זשאַרושעט פֿערענדיגט איהר זוף; זי האָט געזוכט מיט די אויגען איהרע ברודער. רענע-זשאַן און גראַם-אלען זענען געשטאנען שטרענגע אין אַ פֿערטיעפֿונג פֿון אַ פֿענסטער און זיך אַריבערגעבויגען איבער אַ וואָרם; זיי האָבען זיך בעריהרט מיט די שטערענס און צוזאמענגעמישט די האָרן; זיי האָבען איינגעהאלטען דעם אַמעם ענטציקטע און בעטראַכט די היה, וועלכע איז געפֿליבען שמעהן און זיך נישט געריהרט פֿון אַרט, נישט שטארק צופֿרידען פֿון אזוי פֿייעל ענטציקונג.

זשאַרושעט, זעהענדיג איהרע ברודער פֿערוונקען איבער עפעס, האָט גשאַרט וויסען, וואָס דאָס איז אזוינס. עס איז נישט געווען אזוי ליכט צו

זו צוצוקומען, זי האָט זיך פֿונדעסטוועגען אונטערגענומען, דער דורכגאנג
אין געווען פֿול מיט שוועריגקייטען; אויף דער ערד זענען געלעגען זאכען;
אומגעדרעהטע בענקלעך, שטויסען מיט אלט פּאפּיר, אויפגעשטעלטע און לע-
דיגע קאסטענס, קופערס, אָנגעלעגטע הויפענס, וועלכע מען האָט בעדארפֿט
אויסמייען, א נאנצער ארביפעלאג מיט פֿעלדען, די ערשטע ארבייט אין גע-
ווען ארויסצוגעהן פֿון ווינעל; דערנאָך האָט זי זיך ארבייגעלאָזט צווישען די
פֿעלדען, זיך געשלענגעלט דורך די ענגפּאסען, אוועקגעשטויסען א בענקעל,
געקראַכען צווישען צוויי קאפּערס, אריבערגעקראַכען איבער א הויפען פּאפּיר,
קלעבערנדיג פֿון איין זייט און איבערדרעהענדיג זיך פֿון דער צווייטער,
אויפֿגעקענדיג איהר אָרם, קליין און נאקעט גופֿ, און אין ענדליך צוגע-
קומען צו דעם, וואָס די מאַטראַסען רופֿען אָן דער פֿרייער ים, ד. ה. א
גענוג ברייטער שטח אויף דער פּאָדלאָגע, וואו עס איז גאַרנישט געלעגען
און עס איז מעהר נישט געווען קיין געפֿאהר; זי האָט זיך ריהרענדיג א
לאָזגעטוהן, דורכגעגאנגען דעם שטח, וועלכער איז געווען דער גאנצער
דיאמעטר פֿונם זאל, אויף אלע פֿיער מיט א געשווינדקייט פֿון א קאץ אין
אין צוגעקומען צום פֿענסטער; דאָ האָט זי אָנגעטראָפען אויף א שרעקליכע
שטערונג; די גרויסע לייטער, לוגענדיג ביי דער גאנצער לענג פֿון דער
וואנד, האָט אָנגעשפּארט אָן דעם דאָזיגען פֿענסטער, און דער עק פֿון ליי-
טער האָט אַ ביסעל איבערגעשטויגען דעם ווינקעל פֿון דער פֿערטיגעלונג;
צווישען זשאַרושעט און איהרע ברידער האָט זיך אזוי אַרום בעשאַפען א
לאַנדשפּיץ, וועלכען מען האָט געמוזט אַרומגעהן. זי איז געבליבען שטעהן
אין אָנגעהויבען צו טראַכטען. ענדיגענדיג איהר איגענליכען מאַגלאָג, האָט
זי אָנגענומען אַ בעשלוס; זי האָט ענטשלאָסען אָנגענומען מיט איהרע ראָזע
פֿונגערלעך איהנס פֿון די לייטער-שטאפֿלען, נעפרובט זיך אויפֿצושטעלען אויף
איהרע פֿיס און צוריקגעפֿאלען. צוויי מאָל האָט זי אָנגעהויבען און עס איז
איהר נישט געלונגען; צום דריטען מאָל איז איהר געלונגען. דאָמאָסט,
שטעהענדיג גלייך און אַנשפּארענדיג זיך נאָך דער ריהע אָן יעדען לייטער-
שטאפֿלע, האָט זי זיך גענומען מאַרשרען אין דער לענג פֿון דער לייטער.
צוקומענדיג צום עק, האָט איהר פֿערפֿעהלט אַ אָנהאלט; זי איז שווער נישט
געפֿאלען, נאָר אָנפֿאָענדיג זיך מיט איהרע הענטלעך ביים עק פֿונם דראָנג,
וואו די שטאפֿלען יענען געווען פֿערוועזט, האָט זי זיך צוריק אויסגעגלייכט,
אַרומגעגאנגען דאָס פֿאַרגעבערג, אָנגעקוקט רענע-זשאַן און גראַס-אלען און
זיך צולאָכט.

III.

אין דער רגע האָט רענע-זשאַן, זעהר צופֿרידען פֿון די רעזולטאטען

פון זינע בעקאכטאנגען אונזער דעם וואָרם, אויפגעהויבען דעם קאָפּ און
געזאָגט:

— דאָס איז אַ נקבה.

דאָס לאַכען פֿון זשאַרושעט האָט געמאַכט לאַכענדיג רענע-זשאַן און
דאָס לאַכען פֿון רענע-זשאַן האָט געמאַכט לאַכענדיג גראַם-אלען.

זשאַרושעט האָט זיך פֿעראַייניגט מיט איהרע ברודער און עס האָט
זיך געשאַפֿען אַ קליינע פֿערוואַלונג אויף דער ערד.

דער וואָרם איז אָבער דערווייַל פֿערישוואַנדען.

ער האָט אויסגענוצט זשאַרושעט'ס געלעכטער און זיך דערווייַל בעהאַלטען
אין אַ לאַך פֿון דער פּאָדלאָגע.

עס זענען געקומען אנדערע געשעהענישען.

ערשטענס, זענען פֿאַרבייגעפֿלויגען שוואַלבען. זייערע געסטען זענען
מסתמא געווען אינטער דעם ראַנד פֿון דאָך, ווי זענען געפֿלויגען נאָנט

נאָהנט ביים פֿענסטער, אונרוהיג צולעב די קינדער, מאַכענדיג גרויסע
קרייזען אין די לופטען און אַרויסלאָזענדיג זייערע ווייכע פֿריהלונגס-מענער.

די דריי קינדער האָבען אויפגעהויבען די קעפֿלעך און פֿערגעסען אָן דעם
וואָרם.

זשאַרושעט האָט אָנגעוויזען מיט איהר פֿינגערל אויף די שוואַלבען און

אויסגערופֿען:

— גאָט!

רענע-זשאַן האָט זי אויסגעמוכרט:

— פֿרייליך, מען זאָגט נישט גאָט, מען זאָגט פֿליגעל.

— פֿאָגא, האָט געזאָגט זשאַרושעט, און אלע דריי האָבען זיך פֿערקומט

אויף די שוואַלבען.

דערנאָך איז אַריינגעקומען אַ ביהן.

עס איז נישט פֿאַרהאָן עפעס עהנליכעס צו אַ נשמה, ווי אַ ביהן. זי

פֿליהט פֿון בלוים צו בלוים אזוי ווי אַ נשמה פֿון שמערן צו שמערן און

ברענגט האָניג, ווי אַ נשמה ברענגט ליכט.

אַריינגעקומען איז די ביהן מיט אַ גרויסען רעש, זי האָט געזשומעט

מיט אַ הויכע שטימע, פֿונקט ווי זי וואַלט געוואַלט זאָגען: אָט בין איך

געקומען. איך האָב נאָר וואָס געזעהן די רייזען און איצט קום איך זעהן

די קינדערלעך, וואָס הערט זיך דאָ עפעס?

אַ ביהן איז אַ בעל-הבית'טע, און זי קריגט זיך זינגענדיג.

ווי לאַנג די ביהן איז דאָרט געווען, האָבען די קינדערלעך קיין אויג

פֿון איהר נישט אַראָבגעלאָזען.

די ביהן האָט אויסגעפֿאַרשט די גאַנצע ביבליאָמעק, אויסגענישטערט
אלע ווינקעלעך, ארום געפֿלויגען ווי ביי זיך אין דער היים, אין בינשמאַק,
אין אַרומגעפֿלאַטערט אַבעפֿלויגעלטע און זינגענדיגע, פֿון שאַנק צו שאַנק,
אַריינקוקענדיג דורך די שוויבען אויף די קעפלעך פֿון די זיכער, פֿונקט ווי
ע וואָלט אַמאָל אַ גיסט געווען.

ווען זי האָט פֿערענדיגט איהר בעזוך איז זי זיך אוועק.

— זי געהט אַהיים צו זיך האָט געזאָגט רענע-וואַן.

— דאָס איז אַ חיה, האָט געזאָגט גראַם-אַלען.

— ניין, האָט רענע-וואַן געענטפֿערט, דאָס איז אַ פֿליג.

— אַ פֿליג, האָט געזאָגט וואַרוועט.

איצט האָט גראַם-אַלען, וועלכער האָט אויף דער ערד געפֿלינגן אַ שטריי-
קעל מיט אַ קניפֿ ביים עק, גענומען דעם צווייטען עק צווישען דעם גרויסען
פֿלינגער און דעם צוויי-פֿלינגער אָנגעהויבען עס שנעל צו דרעהן און זיך
אויפֿגעקוקט דערויף מיט אַ טועפֿע אויפֿמערקזאַמקייט.

וואַרוועט פֿון איהר זיט איז צוריק געוואָרען אַפֿיערפֿיסנג חיה'לע,
און אַרומקריכענדיג דאָ און דאָרט איבער דער פֿאָדלאַגע, האָט זי ענטרעקט
אַ בבבֿור'יג געבעטען פֿאַטעל, אַצעפֿרעסענעם פֿון ווערס, פֿון וואַנען עס
זענען דורך פֿערשידענע לעכער אַרויסגעקראַכען די האָר. זי איז געבליבען
שטעהן ביי דעם דאָזיגען פֿאַטעל. זי האָט נאָך פֿערגרעסערט די לעכער
און אַרויסגעשליפֿט מיט גרויס אויפֿמערקזאַמקייט די האָר.

פֿלוצלינג האָט זי אויפֿגעהויבען אַפֿינגער, ווי זי וואָלט וועלען זאָגען:
— הערט זיך אַיין.

די בירדע ברודער האָבען אויפֿגעהויבען די קעפלעך.

פֿון דרויסען האָט זיך געהערט אַ ווייטער און אונבעשטימטער ליארס
מסתמא האָבען דאָס די בעלאַנגערנדע אויסגעפֿיהרט אַ סטראַטעגישע
בעווענונג אינ'ם וואַלד: די פֿערד האָבען געהורושעט, פֿויעקן האָבען געפֿויקט,
ווענען זענען געפֿאַהרען, קומען האָבען געקלונגען, מיליטערישע טראַמפֿעט-
סיגנאַלען האָבען זיך גערופֿען און געענטפֿערט, אַ מיט-מאַש פֿון ווילדע
קולות האָבען זיך אויסגעמישט און בעשאַפֿען אַ אַהינגעאַרטיגע האַרטאַניע;
די קינדער האָבען זיך אַהינגעהאַרט ענטזיקטע.

— דאָס מאַכט דער ליבער גאָט, האָט געזאָגט רענע-וואַן.

.17

דער ליארס האָט אויפֿגעהערט.
רענע-וואַן איז געבליבען אַפֿער'הלומ'טיג.

ווי אזוי צושווימען און עס וועקען זיך צוריק אויף געדאנקען אין די
ראזונע קליינע מוחות? וואָס איז דאָס פֿאַר אַ סודות'דיגע בעוועגונג פֿון די
ראַזונע אונקלאַרע און קורצע זכרונות? פֿלוצלינג האָט זיך אין דעם דאָזיגען
פֿאַרקערטען קעפּעל אויפגעוועקט אַנעמיש פֿון אַליבען גאָט, פֿון אַ ברכה
צונויפֿגעלעגטע הענד און אַ צארטען שמוּעל, וואָס עס האָט אַמאָל געהאַט
איבער זיך און האָט עס שוין נישט מעהר — און רענע-זשאַן האָט פֿאַר זיך
געשעפטשעט: — מאַמאָ.

— מאַמאָ — האָט געזאָגט גראָם-אַלען.

— מאַמאָ — האָט איבערגעזען זשאַרושעט.

און דערנאָך האָט רענע-זשאַן זיך גענומען אַרומשפּרינגען
זעהענדיג דאָס, האָט גראָם-אַלען אויך אָנגעהויבען צו שפּרינגען.
גראָם-אַלען האָט נאָכגעמאַכט אַלע בעוועגונגען און אַלע זשעסטען פֿון
רענע-זשאַן; זשאַרושעט וועגנער. רבי יאָהר מאַלען נאָך פֿיער יאָהר; צוואַנ-
ציג חדשים אָבער היטען זייער אונאַבהענגיקקייט.

זשאַרושעט איז געבליבען זיצען, און פֿון צייט צו צייט האָט זי אַרויס-
גערעדט אַ וואָרט, זשאַרושעט האָט נאָך נישט געקאָנט צוואַמענשטעלען קיין
פֿראַגע.

זי איז געווען אַרענקערין; און גערעדט האָט זי מיט איינזעלבונגע
שפּראַכען.

פֿונדעסטוועגען נאָך אַ קורצער צייט האָט אויף איהר געווירקט דער
ביישפּיל פֿון די ברידער און אויך זי האָט געפרובט טהון דאָסעלבע, וואָס
זי, און רבי פֿאַר נאָקעטע פֿיס האָבען אָנגעהויבען צו טאָנען צו לויפֿען
און צו וואַלען זיך אינ'ם שטייב פֿון אַלמען דעמבענעם פֿאַרקעט, אונטער
דעם שטרענגען בליק פֿון מאַרמאָרענע ביוסטען, אויף וועלכע זשאַרושעט
האָט פֿון צייט צו צייט געוואָרפֿען פֿון דער זייט אַ אונרוהיגען בליק, מור-
מעלדיג: „בובו“, אויף זשאַרושעט'ס לשון האָט „בובו“ געהייסען אַלין, וואָס
איז עהנליך געווען אויף אַ מענשען און איז דאָך נישט געווען קיין מענש.
די בעשעפענישען ערשינען פֿאַר אַ קינד נאָר אין געשמאַלט פֿון געשפּענסטער.
זשאַרושעט, וואַקלענדיג זיך מעהר ווי געהענדיג, איז נאָכגעלאָפֿען די
פֿרידער. נאָר אַמליכסטען אויף אַלע פֿיער.

פֿלוצלינג האָט רענע-זשאַן, דערנענטערענדיג זיך צו אַ פֿענסטער,
אויפֿגעהויבען דעם קאָפּ, דערנאָך איהם אַראַבגעלאָזען און איז אַנטלאָפֿען זיך
בעהאַלמען אין אַ ווינקל פֿון מויער הינטער דעם פֿענסטער-ראַהם. ער
האָט דערזעהן עמיץ, וואָס האָט איהם אָנגעקוקט. דאָס איז געווען אַ סאָלדאַט
פֿון די בלאַהע, וועלכע האָט געהערט צום לאַנער פֿון דער הויכעלעכע

אויסנוצענדיג די צייט פון וואָפֿענשטילשטאנד און אפשר איהם איבערמדיק-
טענדיג, האָט זיך איינגעשטעלט אַהערצוקומען פון צום ברעג פֿונ'ם גראָבען,
פֿון וואַנען מען האָט געזעהן, וואָס עס טהוט זיך אינוועניג און דער בויב-
ליאַטעק, וועהענדיג, אז רענע-זשאַן בעהאלט זיך, האָט זיך גראָס-אלען צוגע-
טוילעט צו רענע-זשאַן און זשאַרושעט האָט זיך בעהאלטען הינטער זי. זיי
זענען דאָרט געבליבען ווערן שטילניקערהייט, אונבעוועגליכע און זשאַרושעט
האָט אַרויפגעלעגט דעם פּינגער אויף די ליפֿען. נאָך עטליכע מינוטען האָט
רענע-זשאַן זיך איינגעשטעלט אַרויסצושטעקען דעם קאָפּ, דער סאָדאָט אין
נאָך אלץ דאָרט געווען. רענע-זשאַן האָט שניצל צוריק אַרבייגערוקט דעם
קאָפּ; און די דריי קליינע האָבען נישט געוואַגט מעהר צו אָטמען. דאָס
האָט געדויערט גענוג לאַנג. צום סוף האָט די דאָזיגע מורא אָנגעהויבען
זשאַרושעט צו לאַנגוויילען און זי האָט געהאט די העזה און אַקוק-געטהון.
דער סאָדאָט און מעהר נישט געווען. זיי האָבען צוריק אָנגעהויבען צו
לויפֿען און צו שפּילען זיך.

גראָס-אלען, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס ער האָט נאָכגעמאַכט און
צעוואונדערט רענע-זשאַן, האָט געהאט זיין ספעציעלע ענטדעקינגען. דער
ברודער און די שוועסטער האָבען פּרוּצלינג איהם דערוועהן, זיי ער האָט
זיך משוגענערווייז אַלאָ-געטהון, שלעפענדיג נאָך זיך אַוועגעלע אויף פּיער
דערער, וואָס ער האָט ערגעץ-וואו אויסגעגראָבען.

דאָס דאָזיגע ליאַרקע-וועגעלע איז דאָ געשכאַען אַפּערלאָזמע אינ'ם
שטויב שוין לאַנגע יאָרען, אין שכינות מיט די בוכער פֿון גאונ'ס און די
ביוסטען פֿון חכמים, עס קען זיין, אז עס איז געווען איינס פֿון די שפּילציי-
גען, מיט וועלען גאָווען האָט זיך געשפּילט אלס קינד.

גראָס-אלען האָט געמאַכט פֿון זיין שטריקעל אַבייטשיל און שטאַלץ
דערמיט צוגעקנאַקט; אזוי זענען שוין די ערפינדער אז מען ענטדעקט נישט
אַמערקא, ענטדעקט מען אַקליין וועגעלע, עס איז תּמיד אזוי.

מען האָט זיך אָבער געמוזט טיילען. רענע-זשאַן האָט זיך געוואַלט
איינשפּאַנען אין וועגעלע און זשאַרושעט האָט זיך געוואַלט דערין אַרביינעצען.
זי האָט געפרובט זיך דאָרט אַוועקועצען. רענע-זשאַן איז געווען
ספּעריד. גראָס-אלען איז געווען דער פּוהרמאַן.

דער פּוהרמאַן אָבער האָט נישט גוט געקענט זיין מלאכה און דאָס
פּערד האָט איהם געלערנט.

רענע-זשאַן האָט געשרייען צו גראָס-אלען:

רוף: וויאָ!

— וויאָ! האָט גראָס-אלען גע'חור'ט.

דאס וועגעלעך האט זיך אומגעדרעהט, ושארזשעט איז אריינגעפאלען.
 די דאזיגע מלאכילעך שרייען, ושארזשעט האט זיך הייך צעשרייען.
 דערנאך האט זי געהאט א חשק צו וויינען.
 — פרייליך, איהר זענט צו גרויס.
 — איך גרויס, האט ושארזשעט געזאגט.
 און איהר גרויסקייט האט זי געטרייסט פון איהר פאלען.

דער גוימס אונטער די פענסטער איז געווען זעהר א פרייטער. עס
 האט זיך דארט אָנגעזאמעלט א סך שטויב, וואָס דער ווינד האט געבראַכט
 פון דער הויכפלעכע מיט קרושאַקעס; די רעגענס האָבען געמאַכט פּוּגים
 שטויב ערד, דער ווינד האט אָנגעטראָגען קערנער, אזוי אז א בערעלעך-
 בוימער האט אויסגענוצט דאָס בוימער ערד און אָנגעהויבען וואַקסען. עס
 איז געווען איינזסט, דאָס בוימער איז געווען בערעקט מיט בערעלעך און
 און צווייגער איז אַרײַנגעקומען דורכ'ן פענסטער. דאָס דאָזיגע צווייגער האט
 אַראָבגעהאַנגען בײַ דער ערד.

נאָך דער ענטדעקונג פון שטריקעל, נאָך דער ענטדעקונג פון וועגעלעך
 האט גראָס-אַלען אויך דאָס בוימער ענטדעקט. ער איז נאָהנט צוגעגאַנגען.
 ער האט אָפּגעריסען א בערעלעך און געגעסען.
 — איך בין הונגעריג, האט געזאָגט רענע-זשאַן.
 און ושארזשעט, רוקענדיג זיך אויף די קניהען און די הענד איז אויך
 צוגעקומען.

זי האָבען זיך אַלע דריי גענומען צום צווייגער און אויפגעגעסען
 אַלע בערעלעך, וואָס זענען דארט געוואַקסען.
 זי האָבען זיך דערמיט אָנגעשויבֹרט און אינגאַנצען איינגעשמורט און
 דער רויסקייט פּוּגים בערעלעך-זאַפּט, די דאָזיגע דריי מלאכים האָבען צום
 סוף אויסגעזעהען ווי דריי קליינע פּאַווען, וואָס וואָלט דאַנטען אַרײַנגע-
 בראַכט אין בעס און ווירגיל און ענטצוקונג. זיי האָבען הייך געלאַכט.
 פון צייט צו צייט האט דאָס ביימער זיי געשטאַלען און די פינגער-
 ושארזשעט האט אויסגעשטרעקט צו רענע-זשאַן. איהר פּינגערל, וואָ
 עס איז געווען אַ טראָפען בלוט און ווייזענדיג אויפ'ן ביימער האט זי גע-
 זאָגט — שטעק.

גראָס-אַלען, וועלכער איז אויך געווען צושטאַלען, האט אָנגעקוקט דאָס
 בעמער מיט איינצוטרוי און געזאָגט:
 — דאָס איז אַ חיה,
 — נון, האט געענטפערט רענע-זשאַן, ס'איז אַ שטעקען.
 — אַ שטעקען איז אַ בעזער, האט גראָס-אַלען געזאָגט.

אויך דאסמאל האט זשארושעט געהאט חשק צו ווינגען, נאָר זי האָט
אַנגעהויבן צו לאַכען.

V.

דער ווייל איז רענע-זשאנען, איינפערזיכטיג מסתמא אויף די ענטדעקונגען
פון זיין יונגען ברודער גראָס-אלען, איינגעפאלען א גרויסער פראַיעקט. שוין
פון א צייט און אפילו בשעת'ן רייסען די בערעלעך און צעשמעלעך זיך די פליג-
גער האָט ער זעהר אָפֿט געווענדעט די אויגען אין די זייט, וואו עס איז
געשטאנען דער פולט, פֿערוועלט אויף א געשמעל, וועלכער האָט זיך
אַבגעוונדערט אינמיטען ביפליאָטעק ווי א רענקמאַל. אויף דעם דאָזיגען פולט
איז דאָס געווען אויסגעלענט דאָס בעריהמטע בוך, דער הייליגער באר-
טאָלאָמעאוס.

עס איז ווירקליך געווען א פרעכטיגער און דענקווידיגער בוך, אין
קווארטאָ דער דאָזיגער, הייליגער בארטאָלאָמעאוס איז ערשינען אין קעלן,
ארויסגעגעבען דורך דעם בעריהמטען פֿערלעגער פֿון דער בוכעל פון 1682,
פֿליעוו, אויף לאטייניש, קעזיוס. מען האָט איהם געדרוקט אויף א דרוק-פּרעס
און נישט אויף א האַלענדישען פּאפּיער נאָר אויף א אראבישען, געמאכט פֿון
זייד און בינמוועל און שמענדיג ווייס; די בונד איז געווען פֿון פֿערנאָלדע-
מען לעדער מיט זילבערנע קלאַמערס; פֿון אָנהויב און פֿון סוף זענען די
פֿלעטלעך געווען פּארמעטענע. דער דאָזיגער באַנד האָט געהאט א סך האַלצ-
שניטען, קופערשטריכען און געאַגראַפֿישע פיגורען פֿון פֿערשידענע לענדער
אנשטאָט א פּאַררעדע איז געווען א פּראָטעסט פֿון די דרוקער, פּאפּיער-און
בוך-קרעמער געגען דער פֿעראַרדנונג פֿון 1635, וועלכע האָט ארויפגעלענט
א שטייער אויף לעדער, ביער, חיות מיט צעשפּאַלטענע קאַפּיטעס, ים-פֿיש
און פּאפּיער. פֿון דעם אלעם איז ארויסגעקומען א בעריהמטער עקזעמפּלאַר,
פּונקט אזוי זעלמען ווי דער „אפּאָסטאָל“ אין מאַסקוואַ.

דאָס איז געווען א שענער בוך; דערביבער האָט דאָס איהם רענע-
זשאַן אזוי שטאַרק אָנגעקוקט, אפּשר צו שטאַרק. דער באַנד איז געווען גראָד
אַפֿען אויף דעם אָרט, וואו עס האָט זיך געפּונען א גרויסע ציכונג, פּאַר-
שמעלענדיג דעם הייליגען בארטאָלאָמעאוס מיט די פֿעל אויפֿן אָרעם, די דאָזיגע
ציכונג האָט מען געזעהן פֿון אינטען. ווען אלע בערעלעך זענען געוואָרען
אויפֿגעגעסען, האָט רענע-זשאַן זי אָנגעקוקט מיט א בליק פֿון א שרעקליכע
ליעבע, און זשארושעט, וועמענס אויג איז שמענדיג געגאנגען אין דער ריכ-
טונג פֿון דעם ברודער'ס אויגען, האָט בעמערקט די ציכונג און געזאָגט:
— צאָצאָ.

דאס דאָזיגע וואָרט האָט אַרױסגערוּפֿען בײַ רענע-זשאַן אַ ענדגילטמאַנען
בעשולום. אלזאָ, צו דער גרויסער פֿערוואַונדערונג פֿון גראַם-אַלען האָט ער
געטהן אַ אױסערגעווענהלײַכע זאַך.

אַ גרויסע דעמבענע שמוץ איז געשטאַנען אין ווײַנקעל פֿון דער בױב-
ליאַטעקע; רענע-זשאַן איז צוגעגאַנגען צו דער שטופֿ, און אַלען זי צוגע-
שלעפט בײַ צום פּולט, ווען די שטופֿ האָט שוין בעריהרט דעם פּולט, האָט
ער זיך אױף אױהר אַרױפֿגעשטעלט און אַרױפֿגעלעגט זײַנע צוויי פֿױסמען
אױפֿן בוך.

צוקומענדיג צו דער דאָזיגער הײַכקײַט, האָט ער געפֿיהלט אַ נױט־גקומט
צו זײַן גרויסמוטיגער ער האָט גענומען די „צאצא“ פֿאַר אַ ווײַנקעל פֿון דער
הײַך און זי צורױסען; דער דאָזיגער רױם פֿונעם הײַליגען באַרטאַלאַמעאום איז
אַבער געגאַנגען אין דער קרום, נאָר עס איז נישט געווען רענע-זשאַן'ס
שולד; ער האָט אױבערגעלאָזט אין בוך די גאַנצע לינקע זײַט מיט אַ אױג
און מיט אַ שמוקעל הײַליגען שומער פֿונעם אַלמען אפֿאַקריפֿישען עוואַנגעליום,
און געשאַנקען זשאַרושעט די צווייטע העלפט פֿונעם הײַליגען און זײַן גאַנ-
צע הײַט, זשאַרושעט האָט צוגענומען דעם הײַליגען און געזאָגט: — בו בו.

— און מיר! — האָט געשרײַען גראַם-אַלען.

מיט'ן ערשטען אױסגערויסענעם בלעטעל איז דאָסערלעכע, וואָס מיט'ן
ערשטען פֿערגאַסענעם בלוט, דאָס ברענגט צו אַ שחײַטה.

רענע-זשאַן האָט אױבערגעדריעהט דאָס בלעטעל; הינטערן הײַליגען איז
געווען דער מפורש, פֿאַנטעניוס; רענע-זשאַן האָט בעשאַנקען גראַם-אַלען מיט
פֿאַנטעניוס'ן.

דערווייל האָט זשאַרושעט צורױסען אױהר גרויסען שטיק אױף צוויי
קלײַנע, דערנאָך די צוויי אױף פֿיער; אזוי, אז די געשיכטע וואָלט געקאָנט
זאָגען, אז דער הײַליגער באַרטאַלאַמעאום, פֿון וועמען מען האָט אין אַרמעניען
אַראַבעשנידען די הײַט, איז געוואָרען געפֿערטעלט אין ברעטאַן.

.VI

אז דאָס פֿערטלען האָט זיך געענדיגט, האָט זשאַרושעט אױסגעשטרעקט
די האַנד צו רענע-זשאַן און געזאָגט: — נאָך!

נאָך דעם הײַליגען און דעם מפורש האָט מען זיך גענומען צו די
אַבשטױסענדע פֿאַרטרעטען פֿון די מבאָרױם, דער ערשטער לױט'ן דאַטום איז
געווען גאַוואַנטוס; רענע-זשאַן האָט אױהם אױסגערויסען און געלעגט אין
זשאַרושעט'ס הענטעל.

דעמוזעלבן גארל האָבען געהאט די איבריגע מאַריס פּוֹנים הייליגען
באַרטאַלמאַעאָוס.

געבען הייסט זיין העכע

רענע-ושאן האָט פאַר זיך נאַרנישט איבערגעלאָזט. גראַם-אַלען און
זשאַרזשעט האָבען אויף איהם געקוקט: דאָס איז פאַר איהם גענוג געווען;
ער האָט זיך בענגונגענט מיט דער ענציקלוג פון זיין פּובליקום.

רענע-ושאן, אונערשעפליך און גרויסמוטיג, האָט אזוי ארום זיי בעשאַנקען
אַמאָל דער, אַמאָל יענעם, מיט אלע בילדער און קארטען און דערנאָך גע-
וואָרפען דאָס בוך אויף דער ערד.

דאָס איז געווען אַ פּוֹרטיקער ליכער מאַמענט. גראַם-אַלען און זשאַרזשעט
האַבען געזעהן מיט התפעלות געמישט מיט שרעק, ווי רענע-ושאן פּערזיהט
די ברעמען, שטעלט שטיף אוועק זיינע פּיס, באַלט זיינע פּוֹיסטען און
וואַרפט-אַראָב דעם מאַסווען באַנד פֿון פּוֹרט. דער שווערער באַנד איז אַ
רגע געהאַנגען אין דער לופטען, געצווילפעלט זיך, געוואַקעלט, דערנאָך זיך
אַראָבענקליקעלט, און אַ צעבראָכענער, אַ צעשעדיגטער, אַרויסגענומען פֿון די
קלאַמערס, איז ער קלאַנגענדיג געבליבען ליעגען אויף דער פּאַרלאַנגע.

צום גליק איז ער אויף די קינדער נישט אַרויפגעפּאַלען.

זיי זענען געווען פּערבליפט, אָבער נישט צעשעדיגט. נישט אלע
עראַבערונגס-אונטערנעהמונגען ענדיגען זיך אזוי גוט.

אזוי ווי יעדער רוח, האָט אויך דאָס אָנגעמאַכט אַ גרויסען רעש
און אַ וואַלקען מיט שטייב.

בעקעמפּענדיג דאָס בוך, איז רענע-ושאן אַראָב פֿון שטייב.

עס איז געווען אַרבע פֿון שטייבשווינגען און מורא—אויך דער נצחון
האָט זיינע שרעקען. די דריי קינדער האָבען זיך גענומען פאַר די הענד
און זיך געשטעלט פֿון דער ווייטענס, בעטראַכטענדיג דעם גרויסען צעשמע-
טערטען באַנד.

אָבער נאָך אַ וויילע פון טרוימען, האָט זיך גראַם-אַלען ענערגיש דער-
געהנטערט און געגעבען דעם בוך אַ שטייב מיטן פּוֹס.

דאָ איז געקומען דער סוף. עס איז פאַרהאן אַנאַפּעטוט פֿון צעשמע-
דינג. רענע-ושאן האָט געגעבען אַיין שטייב מיטן פּוֹס, זשאַרזשעט—אַ צוויי-
טען און איז דעביל געפּאַלען אויף דער ערד, נאָר זינענדיג זי האָט דאָס
אויסגענוצט און זיך אַרויפגעוואָרפען אויף דעם הייליגען באַרטאַלמאַעאָוס; עס
איז פּערשוואַנדען דער יראַת הַכבוד; רענע-ושאן האָט זיך געוואָרפען אויפֿן
בוך. נאָך איהם האָט זיך געלאָזט גראַם-אַלען, און לוסטיגע, פּערשבור'טע,
אומבֿע'רהמנות'דיג, צווייטענדיג די צויליקענדיג די פּרעטלעך.

צוראפענדיג דעם איינבאנד, אראברייסענדיג די בענאדרעטע לעדער ארויס-
שלעפענדיג די נעגעל פון די זילבערנע ווינקלען, צעברעכענדיג דעם פאר-
מעט, פערניכטענדיג דעם הייליגען טעקסט, ארבייטענדיג מיט די הענד,
מיט די פוס, מיט די נעגעל, מיט די ציין-ראויגע, לאכעדיגע. שרעקליכע,
האבען זיך די דריי מלאכים פון צעשטערונג ארויפגעווארפען אויף דעם
הילפלאזען עוואנגעליסט.

זי וענען אזוי שטארק פערטהון געווען מיט דעם דאזיגען אומבערחמנות-
דיגען משפט איבער דעם אלטען בוך, אז זיי האבען זיך אפילו נישט אום-
געקוקט, בשעת אמיוועל איז פאר זיי פאראיבערגעלאפען.

ווען זיי האבען געענדיגט, און דאס לעצטע בלעטעל איז געווארען
ארויסגעריסען, און די לעצטע צייכנונג איז אויף דער ערד געלעגען, ווען
פונם בוך איז נאר געבליבען שטיקער טעקסט און האלבע פילדער, האט
דינע-זשאן זיך אויפגעשטעלט, האט זיך איינגעקוקט אויף די פאדלאגע,
וועלכע איז געווען בעדעקט מיט די צעריסענע בלעטער און געפאשט
מיט די הענד.

גראם-אלען האט אויך געפאשט מיט די הענד.
זשארושעט האט אויפגעהויבען פון דער ערד איינס פון די בלעטלעך,
זיך אויפגעשטעלט, זיך אונגעשפארט אן פענסטער, וואס האט איהר דערגרייכט
ביז צום קנבאק און האט אונגעהויבען דאס גרויסע בלאט צורייסען אין
קליינע שטיקלעך און ווארפען זיי דורכ'ן פענסטער.

זעהענדיג דאס, האבען רענע-זשאן און גראם-אלען גענומען נאכטהון
דאסזעלבע, זיי האבען צוזאמענגעקליבען אין געריסען, און נאכ'ן צערייסען—
ארויסגעווארפען דורכ'ן פענסטער. צעברעקעלט דורך די קליינע און צארגיגע
פייגעלעך, איז דאס גאנצע בוך בלאט פאר בלאט צעפלויען אינ'ם ווינד.
זשארושעט האט זיך פארטראכט און געקוקט אויף די ווייסע קליינע פאפיר-
לעך ווי זיי וויגען זיך אין ווינד, און געזאגט:

— זומער-פויגלעך.

און די שחיטה האט זיך געענדיגט דורך א פערשווינדען אין דער
הימעל-בלאהקייט.

VII.

אזוי איז אויסגעפיהרט געווארען די צווייטע טויט-שטראף פון הייליגען
גארטאלאטעאום, וועלכער איז געשטארבען אלס מארטירער צום ערשטען מאל
אין 49 יאהר נאך קרויסטום-געבורט.

דערויפל האט זיך אונגערוקט דער אונטער, די היץ איז געווארען

שטארקער, א נאכמיטאג'ס-דרעמעל האָט געהערשט אין דער לופט, ושארושע'ס
אויגען זענען געוואָרען פֿערלאָפֿען, רענע-ישאן איז צוגעגאנגען צו זיין ווייניג
ארויסגענומען דעם שטרוואַק, וואָס איז געווען אַנשטאט אַמאָטראַץ, צוגע-
לעפט עס צום פֿענסטער, זיך אויסגעצויגען און געזאָגט:
—לאָמיר זיך לעגען.

גראָס-אלען האָט אַראָפּגעלאָזט זיין קעפּיל אויף רענע-ישאן, ושארושע'ס
האָט געלעגט איהר קעפּיל אויף גראָס-אלען און אלע דריי צעשטערער זע-
נען אינגעשלאָפֿען.

די וואַיימע לופט איז אַרענגערונגען דורכ'ן אָפּענעם פֿענסטער ;
שמעקעדיגע ריחות פֿון די ווילדע בלומען, וועלכע האָבען געוואַקסען אויף
די אַרומיגע בערגלעך און הילוועגען, האָבען זיך געטראָגען געמישטע
מיטן אַטעם פֿונים אַווענד ; די נאָטור איז געווען ריהניג און באַרמהערציג ;
אלץ האָט געשטראַהלט, אלץ האָט זיך בעזענפֿטיגט, אלץ האָט געליעבט ;
די זון האָט געשיקט יערע בעשעפֿעניש איהר קוש, דורך אלע שפּעלטעלעך
האָט מען געפֿיהלט די האַרמאָניע, וועלכע ניסט זיך אויס פֿון אלץ, אין דער
אונגענדליכקייט איז געווען עפעס מוטערליכעס ; עס האָט זיך געדאַכט, אז
מען פֿיהלט ווי עמיץ אַאָנזוכטבאַרער געהמט-אָן זיינע פֿאַרויכטס-מיטלען
צו בעשיצען אינ'ם שרעקליכען קאַנפֿליקט פֿון די בעשעפֿענישען, די שוואַ-
כע געגען די שטאַרקע, און אין דערזעלבער צייט איז עס געווען שעהן ; די
פֿראַכט האָט ווי געהויבט מיט מילדקייט, דער רויך איז אַרויפֿגעשטויגע צו
די וואַלקענס, אזוי ווי חלומות אָדער וויזיאָנען ; איבער דעם טורם פֿון לאַ-
טורג זענען אין קריזען געפֿלויגען די פֿליגעל ; די שוואַלבען האָבען אַרענגע-
קומט דורך די פֿענסטער און זיי האָבען אויסגעזעהן, ווי זיי וואַלטען קומען
קוקען, צו די קינדער שלאָפֿען גוט, זיי זענען געלעגען אין אַשעהנער ליב-
ליכער גרופּע אינ'ם אויף ס'אַנדערע, אונגעווענליכע, האַלבנאַקעטע אין פֿאַ-
זען פֿון אמורעסען, אַנציהענדע און רייגע זענען זיי אלע צוזאַמען קיים אלס
געווען ניין יאָהר, און געהלומט האָבען זיי, ווי אין גן-עדן, אלץ אַרום איז
געווען שטיל, פּונקט ווי דער אַטעם פֿון זייערע ליבעע ברוסט וואַלט אָג-
בעלאַנגט דער גאַנצער וועלט און ווי יעדער בעשעפֿעניש וואַלט זיך אָן
דעם דאָזיגען עטמען אינגעהאַרט ; קיין בלעטעל האָט זיך נישט געריהרט,
און קיין גרעזעל האָט נישט געציטערט ; עס האָט זיך געדאַכט, אז די
ברימע אויסגעשטערעטע וועלט האַלט אין איהר אַטעם, בכדי נישט צו
שטערען דעם שלאָף פֿון די דריי מיליאָנען, און עס איז נישט פֿאַרהאָן
עפעס ערהאַבענערס ווי דער גרויסער כבוד פֿון דער נאָטור אַרום דעם
דאָזיגען קלינוואַרג.

די זין האָט זיך געזענט צו מערב און כמעט דערנעבן דעם האָר-
 זאָגט. פֿרױלױנג האָט זיך אין דער דאָזיגער טױעפֿע רוהיגקױט בעױוױזען אַ בלױז.
 וועלכער אין געקומען פֿונעם וואַלד, דערנאָך אַ װױלדער רעש. מען האָט
 אויסגעשטאָמען פֿון אַ האַרמאַט. עס האָבען דעם רעש אונטערנעכטאָפֿט די עכאָס
 זון איהם איבערגעטראָגען און פֿערלענגערט פֿון בערגער צו בערגער.
 זשאַרושעט איז אויפֿגעװאַלט.

זי האָט אויפֿגעהויבען דעם קאַפּ, אויסגעצױגען איהר קליין פֿינגערל,
 זיך אײַנגעהאַכט און געזאָגט:
 — באָם!

דער רעש האָט אויפֿגעהערט, און אלץ איז ווידער שטיל געװאָרען.
 זשאַרושעט האָט צוריק געלענט איהר קעפֿל אויף גראָס-אלען און צוריק
 אײַנגעשראַפֿען.

פֿיערטעס בױה.

די מױטער.

I.

דער מױט געהט פֿאַרביי.

דעם דאָזיגען אָװענד איז די מוטער, װעלכע מיר האָבען געזעהן
 זאנדערנדיג גלאַט אין דער װעלט אַרױן, געזאָגען אַ גאַנצען טאָג. איבריגענס,
 אין דאָס געװען איהר טאָג-טעגליכע געשיכטע; געהען שטענדיג פֿאַראַױס
 און קײנמאַל זיך נישט אָפֿשטעלען. װײַל איהר שלאָף פֿון מיריגקױט אין
 ערשטען בעסטען װינקעל איז נישט געװען קײן אָברױה, פונקט, װוּ דאָס
 װאַס זי האָט געגעסען דאָ און דאָרט, װוּ אַ פֿױגעל װאַס פֿיקט אַ קערנדל,
 איז נישט געװען קײן נאָהרונג. זי האָט געגעסען און געשלאָפען אויף אױו
 פֿױגל, װױפֿעל עס איז אונבעדינגט נױטיג געװען, אַז זי זאָל נישט פֿאַלען
 אַ מױטע.

אין אַ פֿערדאָזענעם שטײער האָט זי פֿערבראַכט די פֿאַריגע נאַכט; דער
 גירגער-קריג שאַפֿט שױן אַװעלכע פֿוסטע ערטער; זי האָט געפֿינגען אין אַ
 אָפֿענעם פֿעלד פֿיער פֿױריגע מױערען, אַ אָפֿענע טיר, אַ ביסעל שטרוי אונט-
 זער אַ צעבראַכענעם דאָך, און זי האָט זיך געלענט אויף דעם דאָזיגען שטרוי
 און אונטער דעם דאָזיגען דאָך, פֿױהלענדיג װוּ אונטער דעם שטרוי גליטשען
 זיך דורך מײַן, און זעהענדיג דורך דעם צעבראַכענעם דאָך די אויפֿגעהענדע
 טטערען. זי האָט געשלאָפען עטליכע שעה; דערנאָך האָט זי זיך אויפֿגעכאַפֿט
 אין מיטען דער נאַכט און זיך געלאָזט אין װעג, בכדי װאַס מעהר װען

דורכצומאלען בױז צו דער שטארקער היץ פֿון מיטאָג-צײַט. פֿאַר אַ פֿוסגעקער
אין זומער איז די מומער-נאַכט אַסך גרויסמוטיגער ווי מיטאָג-צײַט.
געקענדיג, האָט זי זיך בעמיהט צו האַלטען זיך אָן די אָנווייזונגען,
וואָס דער פֿויער פֿון וואַטערט האָט איהר געגעבען; זי איז כּסדר געגאַנגען
גען אין דער ריכטונג פֿון מערב, ווער עס וואָלט געווען גאָהנט פֿון איהר,
האַלט געהערט ווי זי חורט אלץ אינאיינעם שטילערהײַט: לאַ-טורג. אין אַ
דאָזיגן געמען פֿון איהרע דריי קינדער האָט זי מעהר קיין אנדערן אויס-
דרוק נישט געוואוסט.

אזוי געקענדיג, האָט זי געטראַכט, זי האָט זיך דערמאָנט אָן דעם
אלעם, וואָס זי האָט איבערגעלעבט. זי האָט געטראַכט פֿון דעם, וואָס זי
האָט געליטען. פֿון דעם, מיט וואָס זי האָט געמוזט שלום מאַכען; פֿון די
בעגעגענישען, פֿון די בעלדידיגונגען, פֿון די דערנידערנדיגע בעדינגונגען, פֿון
די פֿאַרשלאַנגען וואָס זי האָט געמוזט אָנגעמען, צו פֿאַר אַ נאַכטלעכער, צו
פֿאַר אַ שטיקל ברױט, אָפּטמאָל פּשוט, מען זאָל איהר ווױזען דעם וועג.
אַריבער פֿרוי איז אומביליקליכער פֿון אַריבערן מאַנספּאַרשױן, ווײַל זי איז
דאָס הערעכטיגע פֿון פֿערגעניגען. שרעקליך איז דאָס וואַנדערן: איברויגענס
איז איהר אלץ אַיניג געווען, אבזי זי זאָל גאָר געפֿינען איהרע קינדער.

דאָס ערשטע בעגעגעניש איהרס איניג היינטגען טאָג איז געווען אַ
דאָרף אויפֿן וועג; עס האָט קוים אָנגעהויבען צו טאָגען; אלץ האָט זיך גאָר
געבאָדען אין דער דונקעלהײַט פֿון דער נאַכט; פֿונדעסטוועגען זענען שױן
עטליכע מורען אויף דער הויפט-גאַס געווען האַלב אָפֿען און גליידיגע
פּײַנטער האַבען אַרױסגעקוקט דורך די פֿענסטער. די איינוואוינער האַבען זיך
געדרעהט ווי אין אַ בעאנרוהיגענדען בינשטאַק. דאָס איז געווען צוליב אַ
גערויש פֿון רעדער און אייזען, וואָס מען האָט געהערט.

אויפֿן פּלאַץ געבען דער קירכע, האָט אַ דערשראָקענע גרופּע מיט די
אייגען אין דער הויך געקוקט אויפֿן שפיץ בערגעל, פֿון וואַנען עס האָט
זיך עפעס דערנעהנטערט צום דאָרף. עס איז געווען אזויאָגען אויף פֿיער
רעדער, געשלעפט פֿון פֿינף פֿערד אינגעשפּאַנטע און קומען, אויפֿן וואַנען
האָט מען בעמערקט אזוי ווי אַ הויפֿען ברעטער, צווישען וועלכע עס איז
אינמיטען געלעגען עפעס אַ פֿאַרמלאַזע זאָך. דאָס איז געווען — פֿאַרדעקט
מיט אַ פּלאַנצערק, עהליך צו אַ מיטה-טוך. צעהן רײַטערס זענען געריטען
פֿאַראַויס פֿױגס וואַנען און צעהן אנדערע הינטער איהם. די דאָזיגע מענשען
האַבען געטראָגען דרייעקניגע היטען און מען האָט געזעהן אַרױסשטאַרען
איבער די אַקסען שפּיצען, וועלכע האַבען אויסגעזעהן ווי גאָלע שווערדער.
דער דאָזיגער צוג איז געגאַנגען לאַנגזאַם פֿאַראַויס און זיך געדונקעלע

אויפ'ן האַרזאָגט. דער וואָגען האָט אויסגעזעהן שוואַרץ, דער געשפּאַן 8
שוואַרצער און די מענשען שוואַרץ. דער פּריהמאָרגען האָט געבלאָמט היג-
טער זי.

די שוואַרצע פּראָצעסיץ איז אַריינגעפּאָהרען איג'ס דאָרף און זיך
פּערקורעוועט צום פּלאץ.

די רימער זענען געווען זשאַנדארמען מיט נאָלע שווערען. דער
פּלאַנרעק איז געווען אַ שוואַרצער.

די אַרומע בלאַנדזענדע מוטער איז אייך אַריינגעקומען איג'ס דאָרף
און זיך דערנעהנטערט צו די גרופּע פּויערים, און דער זעלבער צייט, ווען
דער וואָגען מיט די זשאַנדארמען זענען אָנגעקומען אויפ'ן פּלאץ. אין דער
גרופּע האָבען שטימען געשעפטשעט פּראַנען און אַנטוואַרטען:

— וואָס איז דאָס אזוינס?

— דאָס געהט אַ דורך גיליאָטינע.

— פּון וואַנען קומט זי?

— פּון פּוּשער.

— וואוהין געהט זי?

— איך ווייס נישט. מען זאָגט, אז זי געהט צו אַ פּאַלאַץ פּון דער

זייט פּון פּאַריזיען.

— אין פּאַריזיען

— זאָל זי געהן, וואו זי וויל, נאָר זאָל זי זיך דאָ נישט אָבשטעלען

דער גרויסער וואָגען מיט זיין פּאַריזיען, בערעקט ווי מיט אַ ממה-מוד.

דער געשפּאַן, די זשאַנדארמען, דער גערויש פּון די קייטען, דאָס שטילשווינגען

פּון די מענשען, דער גראַהער פּריהמאָרגען— דאָס אלץ האָט אויסגעזעהן זי

אַ געשעפּענסט.

די גרופּע איז אַדורכגעגאַנגען דעם פּלאַץ און אַרום פּונג'ס דאָרף, דער

דאָרף איז געלעגען אין אַ מהאַל צווישען צוויי בערגלעך; אין אַ פּיערטעל

שעה אַרום, האָבען די פּויערים, וועלכע זענען געבליבען ווי פּערשטענדערטע

אויפ'ן אַרט, דערזעהן דעם שוידערליכען צוג אויפ'ן שפיץ פּונג'ס צווייטען

בערגלעך, וואָס צו מערב. די גרויסע רעדער האָבען געהאקט אויפ'ן אונגלעך-

כען וועג, די קייטען פּונג'ס געשפּאַן האָבען געקלונגען ביים ווינד פּון פּריה-

מאָרגען, די שווערען האָבען געבלאָנקט; די זון איז אויפגעגאַנגען, דער

זעג האָט זיך אויסגעדרעהט און אלץ איז פּערשוואַנדען.

און דאָס אלץ איז געשעהן אין דער זעלבער רגע, ווען זשאַרשעם

איז אויפגעקומען געבען איהרע ברודער, וועלכע זענען נאָך געשלאָפען

און געזאָגט גוטמאָרגען איהרע ראָזע פּיס.

דער מיט רעדמ.

די מוטער האָט געזעהן, ווי דער שוידערליכער צוג אין פֿאַרבייגעגאנג, גען, נאָר זי האָט נישט פֿערשטאַנען און אויך נישט געוואָלט צו פֿערשטעקן-האַבענדיג פֿאַר איהרע אויגען אַנאַנדער וויזיאָן—איהרע קינדער וואָס זענען איהר פֿערלויבען געוואָרען אינעם הוישך.

זי איז אַרויס פֿון דאָרף נישט לאַנג נאָך דעם פֿאַרבייגעהענדען צוג און איז געגאַנגען דעמוזעלבען וועג, נישט ווייט פֿון דער צווייטער אָבטיילונג וואַנדאַרמען. פֿלוצלינג איז איהר געקומען אַן זיגען דאָס וואָרט „גיליאָטינע“; גיליאָטינע, האָט זי געטראַכט; די דאָזיגע ווילדע מישעל פֿלעשאַר, האָט נישט געוואוסט, וואָס דאָס איז אַזוינס; נאָר דער אינסטינקט האָט זי געוואָ-רענט, נישט וויסענדיג פֿאַרוואָס, איז איהר אַ שוידער אַדורך, עס איז איהר שרעקליך געווען צו געהן הינטער דעם, און זי האָט זיך גענומען לינקס, זי האָט פֿאַרלאָזען דעם וועג און איז אַרעין און וואַלד פֿון פּוּשער.

נאָכדעם ווי זי האָט געפֿלאַנדושעט אַגעוויסע צייט, האָט זי בעמערקט אַ גלאַק און דעלעך — דאָס איז געווען אַינס פֿון די דערפֿער ביים ראַנד פֿונעם וואַלד, און זי איז אוועק אַהין. זי איז געווען הונגעריג.

דאָס דאָזיגע דאָרף איז געווען אַינס פֿון די דערפֿער, וואו די רעפּובליקאַנער האָבען אוועקגעשטעלט טיילטער-פּאַסטענס.

זי איז אַריינגעדרינגען ביי צום פּלאַץ פֿונעם ראַטהויז.

אויך אין דעם דאָרף האָט זיך געמערקט אויפֿרעגונג און מורא. אַ צוואַ-מענגעלויף פֿון מענשען האָט זיך געשמופּט אויף די שטייגען פֿון אַ גאַנצען ביים אַריינגאַנג אין ראַטהויז. אויף דעם גאַנצען האָט מען געזעהן שטעהן אַ מענשען אין בענליכטונג פֿון סאָלדאַטען, וועלכער האָט געהאַלטען אין דער האַנד אַ אויפֿגעוויקעלטען פּלאַקאַט. דער דאָזיגער מענש האָט צו זיין רעכטע זייט געהאַט אַ פּויקער און צו דער לינקער אַ פּלאַקאַטען-קלעפּער, וועלכער האָט געטראָגען אַ טעפּעל מיט קלייבטער און אַ פּענזעל.

אויפֿן באַלקאָן איבער די טהיר פֿונעם ראַטהויז איז געשטאַנען דער בירגערמייסטער אָנגעטון אַ דרייפֿאַרבייגען באַנד איבער די פּויערלישע קלויזער. דער מענש מיטן פּלאַקאַט איז געווען אַ אויסרופֿער.

ער האָט געטראָגען אויף זיך אַ ריזיג-זאַק, וואָס האָט אָנגעוויזען, און ער געהט פֿון דאָרף צו דאָרף און ער האָט עפּעס אויסצורופֿען אין דער גאַנצער געגענד.

אין דער רגע, ווען מישעל פֿלעשאַר האָט זיך דערנעהנטערט, האָט

ער אויפגעוויקעלט דעם פלאקאט און אָנגעהויבען צו לעזען. ער האָט גע-
זאגט מיט אַ הויכער שטימ: —

„פראַנצויזישע רעפובליק. איינע און אונטערלכבארע.“
דער פויקער האָט געפויקט. אין דער מענגע האָט זיך געזעהן אַ בע-
ווענונג. עטליכע האָבען אראָפגענומען די היטלעך; די איבריגע האָבען נאָך
נידריגער אראָפגערוקט די היטען אויף די אויגען; אין דער דאָזיגער צייט און אין
דער דאָזיגער געגענד, האָט מען געקאָנט דערקענען די פאַרשידענע אָנשוואונג נאָך
דער קאָפּעקלדינג. די און היט זענען געווען ראַיאַליסטישע, די און היטלעך —
רעפובליקאנער. דאָס גערויש פֿון געמישטע שטימען האָט אויפגעהערט, מען
האָט זיך איינגעהאַרכט און דער אויסרופער האָט געלעזען:

— „... לויט די אונז געגעבענע פֿעראַרדנונגען און פֿאַלמאכטען דורכ'ן
קאָמיטעט פֿון געזעלשאַפטליכע רעמונג...“
צום צווייטען האָט זיך דערהערט דער פויק. דער אויסרופער האָט
ווייטער געלעזעט:

— און אין דער אויספֿיהרונג פֿונ'ם דעקרעט פֿונ'ם נאַציאָנאַלען קאָנווענט,
וועלכער שטעלט אויסערן געזעץ די אינסורגענטען, וועלכע ווערען געכאַפט
מיט געוועהר אין די האַנד און בעשטראַפֿט מיט דער גרעסטער שטראַף,
פֿאַר, וועלכע גיבען זיי אַ שוין אַדער העלפען זיי אנטלויפען...“
אַ פויקער האָט זיך שטיל געפרעגט זיין שכל:

— וואָס איז דאָס אזוינס הויפטשטראַף?

דער שכל האָט געענטפֿערט:

— איך ווײס נישט.

דער אויסרופער האָט אַ שאַקעל-געטהון מיט'ן אַפֿיש.

— „געהמענדיג אין אַכט, דאָס דער ארטיקעל 17 פֿונ'ם געזעץ פֿון
30 אפריל ניט די גאַנצע מאַכט איבער די אינסורגענטען אין די הענד פֿון די
דעלעגירטע און אונטערדעלעגירטע.“

זענען געשטעלט אויסער'ן געזעץ...“

ער איז אויף אַ ווײלע ענטשוויגען געוואָרען און ווייטער געלעזעט:

— „... די פֿערוואַנגען, בעצייכענט אונטער די פֿאַלגענדע געמען און פֿייגעמען...“

דער עולם האָט אויפגעשטעלט די אויערן.

די שטימע פֿונ'ם אויסרופער איז געוואָרען אַ דונערנדע. ער האָט געלעזעט:

— „לאַנטענאַק, דער גולן.“

— דאָס איז אונזער פֿרייז, האָט אַ פויקער געמורמעלט.

אין דער מענגע האָט זיך דערהערט אַ געפֿלויסטער: — דאָס איז אונז-

ער פֿרייז.

דער אויסרופער האָט זיך דער געזאָגט :
—...לאַנגענאָך, געווענענער מאַרקוו, גולן,
דער אַמאָנוס, גולן..."
— צוויי פּויערס האָבען זיך איבערגעקוקט,
דאָס איז גווש-לע-ברואַן.
— יאָ, דאָס איז ברוי-בלע
דער אויסרופער האָט ווייטער געלייטעט דעם צעטער :
„גראַן-פּראַנקער איז אַ גולן..."
דער עולם האָט געמורמעלט :
— דאָס איז אַ גלח.
— יאָ, דער גלח טוירמאָ.
— יאָ, ער איז גלח ערגיץ-וואוּ הינטער דעם וואַלד פון שאַפּעל.
— און אַ גולן, האָט זיך אָנגערופען דער מענש און הימער
דער אויסרופער, אויסרעכענענדיג נאָך אַ ריזיק פון טעגלעך האָט אַ
מאָן-געטון מיט'ן אַפּיש און דער פּויער האָט געקלאַפּט אין פּויער.
דער אויסרופער האָט ווייטער אָנגעהויבען :
—...די אויבען אויסגערעכענטע, וואוּ מען זאָל זיך נישט כאַפּען, וויבאלד
מען וועט פּעסעטשעלען זיך פּערזענליכקייט, וועלען גלייך בעקומען
טויטשטראַף."
עס איז געוואָרען אַ געדויער.
דער אויסרופער האָט געלייטעט :
—...ווער עס וועט זי אויסבעהאלטען אָדער זי העלפען אַנטלויפּען,
וועט ווערען געשטעלט צום קריגסגעזיכט און בעקומען טויטשטראַף.
אונטערגעשריבען...
עס איז געוואָרען אַ טיפּע שטילקייט.
—...אונטערגעשריבען : דער דעלעגירטער פון קאָמיטעט פון געזעל-
שאַפּטיכער רעטונג סיבורדען."
— אַ גלח, האָט געזאָגט אַ פּויער.
— דער אַמאָליגער גלח פון פּאָריזיע, האָט געזאָגט אַ צווייטער.
— טוירמאָ און סיבורדען, האָט געזאָגט אַ בירגער, אַ ווייטער גלח און
אַ שוואַצער גלח.
— אלע בירע זענען שוואַרץ, האָט געזאָגט אַ צווייטער בירגער.
דער בירגערטייטער, וועלכער איז געשטאנען אויפ'ן גאַנצן, האָט
אויפגעהויבען זיין הוט און אויסגעשרייען :
— עס לעבע די רעפּובליק !

א קלאפֿען פֿון פֿויק האָט אָנגעזאָגט, אז דער אױסרוֹפֿער האָט נאָך נישט
געקענדיגט. און אין דער אמת'ן האָט ער געקעקען א צײַכען מיט דער האַנד.
— אַכטונג, האָט ער געזאָגט. אָט זענען די פֿינף לעצטע שורות פֿונ'ם
רעגירונגס-אָפֿיש. זײ זענען אונטערגעצײכענט פֿונ'ם פֿיהרער פֿון דער עקספּע-
דיציאָנס-אַבטיילונג, וואָס בײַ די צפֿון ברעגעס, דעם קאָמאָנדר גאַווען.

— הערט! האָט זיך אָנגערופֿען א קול פֿונ'ם עולם.

און דער אױסרוֹפֿער האָט געלײַענט:

— „אונטער טױטשטראַף...“

אלע זענען ענטשוויגען געוואָרען.

— ...עס איז פֿערבאַטען, אױפֿ'ן גרונד פֿון דער אױבענדערמאָנטע

פֿעראָרדנונג, צו געבען הילף די אױסגערעכענטע נײַצעהן אױפֿשטענדיגע,
וועלכע זענען אױצט ארומגערינגעלט און פֿערשפּאַרט אין לאַ טורג.

— האָט דאָס געזאָגט אַ שטימע פֿון אַ פֿרוי. עס איז געווען די שפּי-

טע פֿון דער מוטער.

III.

דאָס געמורמעל פֿון די פֿויערײַם.

מישעל פֿלעשאר האָט זיך אױסגעמישט מיט'ן עולם. זי האָט זיך נישט

אײַנגעהאַרט און פֿונדעסטוועגען געהערט. זי האָט געהערט אײַן וואָרט —

לאַ טורג. זי האָט אױפֿגעהויבען דעם קאָפּ.

— האָט דאָס זי אױבערגע'חורט, לאַ טורג?

מען האָט זי אָנגעקוקט. זי האָט געהאַט אַ אױסזעהן פֿון אַ משוגענער,

זי איז געגאַנגען אין שטאַטעס. שטימען האָבען געמורמעלט: זי זעהט אױס

זי אַ גרלי'טע.

אַ פֿויערטיג, וועלכע האָט געטראָגען אין אַ קױשעל פֿלעצלעך פֿון גרײ-

קע-מעהל, איז צו אײַהר צוגעגאַנגען און אײַהר אײַנגערויט:

— שוויגט שטיי.

מישעל פֿלעשאר האָט פֿערבליבט אָנגעקוקט די פֿרוי. זי האָט אױפֿסג-
גאַרנישט פֿערשטאַנען. דער דאָזיגער נאָמען, לאַ טורג, איז פֿאַרביקער ווי אַ

בליץ, און עס איז ווידער נאָכט געוואָרען. האָט זי דען נישט קײַן רעכט זיך

נאָכצופֿרעגען? פֿאַרוואָס קוקט מען זי אזוי אָן?

דער ווײַל האָט דער פֿויקער אױסגעקלאַפט דאָס לעצטע סאַל אױפֿ'ן

פֿויק, דער אָפֿישקלעכער האָט אָנגעקלעבט דעם אָפֿיש, דער פֿירנדערמיטער

איז אַרײַן אין ראַטהײַט, דער אױסרוֹפֿער איז אַוועק אין אַ צווייטען דאָרף און

דער עולם איז זיך פֿונאַנדערגעגאַנגען.

א נרופע איז געבליבען ביים אפויש. מיטער פלעישאר איז צוגעגאנגען צום אפויש.

מען האט געמאכט פערשידענע פירוישן אויף די פערזאנען, וועלכע מען האט געשמעלט אויסער'ן געזעץ.

עס זענען אין דער נרופע געווען סיי בירגער סיי פויערים, דאס הייסט, וויסע און בלאהע.

עס איז אלץ איינס, האט איין פויער געזאגט. זיי האבען נאך נישט אלע. נייצעהן איז נישט מעהר ווי נייצעהן.

— טיפשיס! האט געזאגט מיט א שטרענגע שטומע אנאלטער מיט נראהע האר, ווען זיי האבען לאנטענאק'ן, האבען זיי אלע.

— זיי האבען איהם נאך נישט, האט געמורמעלט איינער פון די יונגע. דער אלטער האט אָבגעענטפערט:

— אויב לאטענאק איז גענומען, איז גענומען די נשמה. קומט אום לאטענאק, איז וואנדעע א דער'הרנישע.

— ווער איז דאס דער דאָוונער לאטענאק? האט זיך געפרעגט א בירגער.

— דאס איז א געווענענער פאך די, וועלכע שיסען פרויען, האט א דריי- מער זיך אָנגערופען.

מיטער פלעישאר העט דאס דערהערט און געזאגט: אנאמת.

מען האט זיך אומגעדרעהט.

גו, יא, מען האט דאך מיך אויך געשאסען, האט זי צוגעגעבען.

דאס זענען געווען מאדנע ווערטער; זיי האבען געמאכט דעם איינדרוק, ווי ווען א לעבעדיגע וואלט געזאגט, אז זי איז טויט. מען האט זי אָנגעהויבען פון דער קרום צו בעטראכטען.

און אין דער אמת'ן, האט איהר אַנבליק בעאנרוהיגט; א פארציטערטע, א דערשראקענע. מיט א ווילדער מורא און אזוי דערשראקען, אז זי האט איינגעפלאסען א שרעק אין אנדערע. אין דער פערצווילפונג פון א פרוי איז פאר- זעהט א עפעס אזא שוואכקייט, וועלכע איז שרעקליך. עס דאכט זיך, אז מען זעהט א וועזען איבערגעבויען איבער'ן ענדפונקט פונ'ם גורל. נאך פויערים פערשמעהען נישט אזוי מיט'ן. איינער פון זיי האט געברומט: -- דאס מוז זיין א פרוי א שפיאן.

— שווייגט דאך און געהט איהר, האט איהר אין דער שטיל געזאגט די זעלבע פרוי, וועלכע האט שוין מיט איהר גערעדט.

— איך מוה דאך גישט קיין שלעכטס, האָט מישעל פֿלעשאַר געענט-
פֿערט. איך זיך מינע קינדער.
די גוטע פֿרוי האָט אָנגעקוקט די, וועלכע האָבען אָנגעקוקט מישעל
פֿלעשאַר, זי האָט זיך בערהרט דעם שטערן מיט'ן פֿינגער און ווינקענדיג
מיט'ן אויג, האָט זי געזאָגט:
— דאָס איז אַ משונגענע.

דערנאָך האָט זי זי גענומען אָן אַ זיט און איהר געגעבען אַ פֿלעצעל.
מישעל פֿלעשאַר, האָט גישט דאָנקענדיג אַפֿילו שניצל גענומען עס
עסען.

אמת, האָבען געזאָגט די פֿויעריס, זי עסט ווי אַ חיה, זי איז משונגע.
די פֿעצטע פֿון די פֿערוואַמלטע זענען זיך פֿאָנאָדערגעגאָנגען איהער
נאָך דעם צווייטען.

ווען מישעל פֿלעשאַר האָט געהאט אויפֿגעגעסען, האָט זי געזאָגט צו
די פֿויערטע:

— ס'איז גוט, איך האָב שוין געגעסען. איצט, לאַ טורג.

— נאָ, האָסטו, שוין ווידער מיט דעם אייגענעם! האָט אויסגעשרייען
די פֿויערטע.

— איך מוה דאָך געהן אין לאַ טורג. זאָגט מיר, וואו איז דער וועג
קיין לאַ טורג.

— אַנדערש גישט! האָט געזאָגט די פֿויערטע. איהר ווילט מען זאָל אייך
דאָרט דערהרגענען? איברייגענס, איך וויל גישט. אזוי, איהר זענט טאָקן
משונגע? הערט זיך איין, מיין ליבע פֿרוי, איהר זעהט אויס צו זיין מיעד.
וויילט איהר אייך אפֿשר ביי מיר אַברוהען?

— איך רוה מיר גישט אָב, האָט געענטפֿערט די מוטער.

— איהרע פֿיס זענען אינגאנצען צוברוטיגט, האָט די פֿויערטע גע-
מורמעלט.

מישעל פֿלעשאַר האָט ווידער אָנגעהויבען:

— איך זאָג דאָך אייך, אז מען האָט מיר צוגעגנבעט מינע קינדער
אַ קליין סטודעלע און צוויי קליינע יונגלעך. איך קום פֿון אַ הייל, וואָס אין
וואַלד. מען קאָן זיך אויף מיר פֿרעגען ביי טעלמארק — דעם בעטלער. און
דערנאָך ביים מענשען, וועלען איך האָב בעגעגענט דאָרט אויפֿן פֿעלד.
דער בעטלער האָט דאָך מיר אויסגעהילט. דאָכט זיך, דאָס ביי מיר איז
עפעס אַבמין צעבראָכען געוואָרען. דאָס זענען אלץ זאַצען, וועלכע זענען
געישעהען. דערנאָך איז נאָך פֿארהאן דער סערושאַן ראָדו. מען קאָן זיך ביי
איהם אויך פֿרעגען. ער וועט זאָגען, ער האָט דאָך אונז געטראָפֿען אינ'ם

וואלד, דרמ, איך זאג איך דריי קינדער, דעם עלטערן רופט מען רעק-וואסן
 איך קאן עס בעווייזן. דער צווייטער הייסט גראם-אלען און די דריטע
 זשארושעט. מיין מאן איז טויט. מען האט איהם דערהרגעט. ער איז געווען
 א צארענדאטאר אין סיסקאווניאר. איהר זעהט-אויס צו זיין אנומע פרוי.
 ווייט מיר דעם וועג. איך בין נישט משוגע, איך בין א מוטער. איך האב
 פערלירען מינע קינדער און איך וויל זיי. אט איז אלץ. איך וויל אפילו
 נישט אויף ריכטיג, פון וואס איך קום. איך האב די נאכט געשלאפען
 אויף שטריי און א שטיק. און איך געה קיין טורג. איך בין נישט קיין גנב.
 מען. איהר זעהט אלע, אז איך זאג דעם אמת. מען וואלט מיר בעדארפט
 העלפען, צו געפינען מינע קינדער. איך בין נישט פון דער געגענד. מען
 האט מיך געשאסען, נאר איך וויל נישט וואו.

— הערט זיך איין, האט איהר געזאגט די פויערטע, שאקלענדיג מיין
 קאפ. און ציטען פון א רעוואלוציע, דארף מען נישט פערציילען קיין
 מעשיות. וועלכע מען פערשמעהט נישט. מען קאן איך נאך ארעסטירען.

— אבער לא טורג! האט געשרייען די מוטער. מאדאם, אין נאמען
 פונעם קינד יעזוס און דער הייליגע יונגפרוי, בעט איך איך, מאדאם, איך
 בעשווער איך, זאגט מיר, ווי געהט מען קיין טורג!
 די פויערטע איז געווארען אין בעס.

— איך וויל נישט! און ווען איך וואלט אפילו געוואוסט, וואלט איך
 איך איך נישט געזאגט דאס זענען שלעכטע ערטער אהין געהט מען נישט.
 — און איך געה פונדעסטוועגען דארט אהין, האט געזאגט די מוטער.
 און זי האט זיך געלאזט אין וועג אריין.

די פויערטע האט איהר נאכגעקוקט און געברומט:
 — מען דארף דאך זעהן, זי זאל עפעס עסען.
 זי איז איהר נאכגעלאפען און איהר אריינגעלענט אין די האנד א פלעצער.
 — נאט איך אויף אווענד-ברויט.

מישעל פלעשאר האט צוגענומען דאס פלעצער, נארנישט געענטפערט,
 אפילו נישט אויסגערייט דעם קאפ און איז ווייטער געגאנגען.
 זי איז ארויס פון דארף. ווי זי איז צוגעקומען צו די לעצטע היזער,
 האט זי בעגעגענט דריי קליינע קינדער, אפגעריסענע און בארפיסע. זי האט
 זיך דערנעהערט און געזאגט:

— די דאוונע, דאס זענען צוויי מידלעך און איינגעל.
 און זעהענדיג, ווי זי קוקען אויף איהר ברויט האט זי זי עס אוועקגעגעבען.
 די קינדער האבען צוגענומען דאס ברויט אין זיך דערשראקען.
 זי איז אריין טיעף אין וואלד.

א מ ע ו ת .

דערווייל האָט זיך אין דעמוזעלבען טאָג, באַזונדערן אָנגעשפּילט אין דער אונקלאָרער דונקעלקייט פֿונ'ם וואַלד, וואָס איפֿין וועג פֿון זשאַווענע קיין לעקום פֿאַלגענדע געשעהענישען:

אין דער גאנצער באַקאנט איז דער וועג אַטייעף אויסגעהאקטער אין אייך דער וועג פֿון זשאַווענע קיין פּאַרזניע דורך לעקום געהט צווישען צוויי הויכע טשווערדיגע ברענעס. דערצו איז ער נאָך גערדעהט און ס'זעהט אויס גיכער ווי אַ בערג-שפּאלט, אַינדער אוועק. דער וועג געהט פֿון וויטרע און האָט געהאט די עהרע צו טרייסלען די קארעטע פֿון מאַדאם סעוויניע (1). דער דאָזיגער וועג איז ווי אַרומגעטוייערט פֿון לינקס און פֿון רעכטס מיט פֿלוימען. בכלל איז עס אַנט אַרט פֿאַר אַלזיערניש.

דעם דאָזיגען פֿריהמאָרגען, אַשעה פֿריהער אַינדער מישעל פֿלעשאַר איז פֿון אַ צווייטע זייט פֿון וואַלד אַרענגעקומען אין דאָרף, וואו זי האָט געזעהן דעם פֿינסטערען וואַגען בעגלייט פֿון זשאַנדארמען, האָט זיך אין די גערליכע קושאקעס, איפֿין וועג פֿון זשאַווענע הינטער'ן בריק קוענאָן פֿער-זאַמעלט אַעולם אונזוכבאַרע מענשען, פֿון די צווייגען פֿאַרשטעלט. דאָס זענען געווען פּויערים, אָנגעטון אין קורצע פעלצלעך, ווי עס האָבען גע-טראָגען די ברעטאָנישע קעניגע און זעקסטען יאָהרהונדערט און די פּויערים אין אַכצעהנטען. די דאָזיגע לייט זענען געווען בעוואַפֿענט, ווער מיט בוק-סען, ווער מיט העק, דג, וועלכע האָבען געטראָגען די העק, האָבען צוגע-גרייט אויף אַלזידיגען פֿלאַץ אַהויפֿען מיט טרוקענע צווייגען, אונטער וועלכע עס איז נאָר געבליבען אַרונטער צו לעגען פֿייער. דג, וועלכע האָבען געהאט בוקסען האָבען זיך אויסגעשטעלט אויף ביינע זייטען פֿון וועג אין אַ פּאָזע פֿון ערוואַרטונג. ווער עס וואַלט געקאָנט קוקען דורך די בלעטער, וואַלט געזעהן אומערום פֿינגער אַרױפֿגעלעגט אויף די צינגלעך און אָנגעצילטע איפֿין וועג. די דאָזיגע מענשען זענען געשטאנען אויף דער לוייער.

אין דער דעמערונג האָבען געשמועסט שטילע שטימען.

— ביסטו אין דעם זיכער?

— יאָ, מען זאָגט.

— זי וועט אַרורכגעהן.

(1) מאַדאם דע סעוויניע—מאַרקיוו אין דער צייט פֿון ליווינג 14-טען בעריהט דורך אַיהרע ברוך צו דער טאָכטער, מאַדאם דע גרויזיאַן, וועלכע זענען אַדאנק זעען זיכערדיקע און גלענצענדען טייל אויסגעגעבען געוואָרען.

— מען זאגט, אז זי איז אין דער געגענד.
 — מען טאר נישט דערלאזן, אז זי זאל פון ראנען ארויס.
 — מען מוז זי פערברענגן.
 — צוליב דעם טאק האבען מיר זיך דאך פערזאמלט פון דריי
 דערפער.

— יא, נאר וואס וועט זיין מיט דער בעגלישונג?
 — מען וועט דער'הרג'ענען די בעגלישונג.
 — נאר געהט זי א דורך דעם דאוונגען וועג?
 — מען זאגט אזוי.
 — דאס הייסט אליאז, אז זי קומט פון וויטער.
 — פארוואס דען נישט?
 — מען האט דאך געזאגט, אז זי וועט קומען פון פרושער.
 — פון וואנען זי זאל נישט קומען פון וויטער צו פון פרושער, אלץ
 איינס קומט זי פון שוועל.

— באמת,
 — און אהן זאל זי צוריקגעהן,
 — ריכטיג.
 — זי געהט, הייסט דאס, קיין פאריניע.
 — עס קומט אזוי אויס.
 — זי וועט דארט נישט אהינגעהן.
 — נין.
 — נין, נין, נין!
 — אכטונג!

עס וואלט אין דער אמת נישט געווען קיין עולה צו שווינגען, ווייל
 עס האט שוין אנגעהויבען צו טאנען.
 פלוצלינג האבען די בעהאלטענע לייט איינגעהאלטען זייער אטעם;
 יען האט דערהערט א גערויש פון רעדער און פון פערד. זיי האבען גע-
 יקט דורך די צווינגען און נישט דעמליך געזעהן אויף דעם וועג א לאנג-
 ען וואנען, א בעגלישונג אויף פערד און עפעס אויפ'ן וואנען, וואס האט
 זיך צו זיי דערניעהנטערט,
 — אט איז עסו האט זיך אנגערופען איינער, וועלכער האט אויסגע-
 עהן צו זיין דער פיהרער.
 — יא, האט א צווייטער צוגעשמומט, מיט א בעגלישונג
 צוועלף.
 — מען האט געזאגט, אז זיי זענען צוואנציג.

— צוועלף אָדער צוואַנציג, מיר וועלען זי אלעמען מייסען.
— לאַמיר וואַרטען, ביז זי וועלען זיך צו אונז דערנענטערן.
באלד דערנאָך האָט זיך דער וואַגען מיט זיין בענליכטונג בעוווּען
ביים עק פֿון וועג.

— זאָל לעבען דער קעניג! האָט אויסגערוּפֿען דער פּויערים-פֿיהרער.
הונדערט בוקסען-שאַסען האָבען זיך דערהערט אויף איינמאָל.
ווען דער רויך איז פֿערשוואַנדען, איז אויך די בענליכטונג פֿער-
שוואַנדען געוואָרען, זיבען רייטער זענען געפֿאלען, פֿינף זענען זיך צולאָ-
פֿען. די פּויערים זענען צוגעלאָפֿען צום וואַגען.
— האַלט, האָט אויסגעשריגען דער פֿיהרער, עס איז דאָך נישט קיין
גיליאַטונג, ס'איז גאָר אַ לייטער.

דער וואַגען האָט ווירקליך געהאט אלס איינציגע משה דעם לייטער.
די צוויי פֿערד זענען געלעגען פֿערוואַנדערט; דער פֿוהרמאן איז
געווען מייט.

— אלץ איינס, האָט געזאָגט דער פֿיהרער, אַ לייטער, וועלכען מען
פֿיהרט מיט אַ בענליכטונג, איז פֿערדעכטיג. זי געהט פֿון דער זייט פֿון
פֿארנייע, זיכער וואָלט זי געדינט צו דער אַטאקע אויף לאַ-טורג.
— לאַמיר פֿערברענען די לייטער, האָבען אויסגעשריגען די פּויערים,
און זיי האָבען פֿערברענט די לייטער.

וואָס אָנבעלאַנגט דעם פֿינסטערן וואַגען, וועלכען זיי האָבען ערוואַר-
טעט, איז ער גענאָנען גאָר אויף אַ אנדערען וועג, און ער איז שוין געווען
אויף צוויי טייל ווייטער, אין דעם דאָזיגען דאָרף, וואו מישעל פֿלעשאַר
האָט איהם געזעהן אַ דורכגעהן ביים זונען-אויפֿגאנג.

Y.

א קורץ אין דער מדבר.

מישעל פֿלעשאַר, אַבלאָזענדיג די דריי קינדער, וועמען זי האָט אוועק-
געגעבען איהר ברויט, האָט זיך געלאָזט געהן ווייטער דורכ'ן וואַלד.
אז מען האָט איהר נישט געוואָלט ווייזען דעם וועג, האָט זי איהם
געמוזט אַרײַן געפֿינען. פֿון צייט צו צייט פֿלעגט זי זיך אוועקוועצען, אויפֿ-
הויבען און דערנאָך זיך ווידער אוועקוועצען. זי האָט געפֿיהלט די מדרקייט,
וועלכע בעפֿאלט אַ פֿריהער די מוכקילען און געהט דערנאָך אַרײַבער צו די
בײַנער — אַ מדרקייט פֿון אַ קנעכט. און זי איז באמת געווען אַ קנעכט, אַ
קנעכט פֿון איהרע פֿערלירענע קינדער. מען האָט זיי געמוזט געפֿינען;
יעדע פֿערפֿלאַסענע רגע האָט געקאָנט זיין זייער פֿערניכטונג; ווער עס האָט

אזעכע פריכטען, דער האָט נישט קיין רעכט; איהר איז געווען פֿערבאָטען
 אַבצורוהען זיך. זי איז אָבער מייער געווען. איהר פֿערמאָטערטקייט איז
 דערנאָנגען אזוי ווייט. אז יעדער שרייט איז געווען אַ לעבענס-פֿראַגע. וועט
 זי קאָנען מאַכען דעם שרייט? זי איז געגאָנגען פֿון דער פֿרייה; זי האָט
 שוין מעהר נישט געטראָפֿען נישט קיין דאָרף, אפֿילו נישט קיין הייז. זי
 האָט פֿריהער בעטערטען דעם ריכטיגען שטעג, דערנאָך איז זי אַריבער אויף
 אַ צווייטען און צום סוף האָט זי זיך פֿערלירען אינמיטען פֿון די צווייגען,
 עהנליכע איינע אויף די צווייטע. האָט זי זיך דערנעהנטערט צום צייעל?
 וועט שוין נעמען אַ סוף צו איהרע צרות? אָדער וועט זי פֿאלען אויפֿן
 וועג און אויסהוילען איהר נשמה? עס איז געווען אַ מאַמענט, ווען עס האָט
 זיך איהר געפֿאַלט, אז עס איז אונגעבלינד ווייטער צו געהן. די זון האָט
 זיך געניגט צו מערב, דער וואַלד איז געווען דונקעל, די שטעגן זענען
 פֿערשוואַנדען געוואָרען אונטער'ן גראָן, און זי האָט מעהר נישט געוואוסט,
 וואָס מיט זיך צו טהון, איין גאָט איז איהר געבליבען. זי האָט איהם גע-
 רופֿען, נאָך קלענער האָט איהר נישט געענטפֿערט.

זי האָט זיך אַרומגעקוקט און דערזעהן דורך די צווייגען אַ ליכטיגען
 הימעל. זי האָט זיך געווענדט אין יענער זייט. און פֿלוצלינג זיך געפֿינגען
 אויסער דעם וואַלד.

פֿאַר איהר האָט זיך געצויגען אַ שמאַלער טאָל, אזוי ווי אַ גרובען, און
 פֿינף אינווייניג האָט געפֿלאָמען צווישען די שטיינער אַ קלאָר וואַסער. דאָ-
 מאַלס האָט זי זיך דערמאָנט, אז זי איז שטאַרק דורשטיג. זי איז צוגעקומען
 צום וואַסער, אַנדערקעגנהייט און געטרונקען.

זי האָט אויסגענוצט דאָס, וואָס זי שטעהט אויף די קנייה און אָבגע-
 נאָנט אַ תּפֿירה.

אויפֿשטעהענדיג, האָט זי זיך אַרומגעקוקט און געפרובט געפונען אַ וועג.
 זי איז אַריבערגעגאָנגען דאָס וואַסער.

אויף יענער זייט טאָל האָט זיך, ווי ווייט דאָס אייג האָט דערגרייכט,
 געצויגען אַ הויכפֿלעכע בעדעקט מיט קורצע קרושאַקעס, וועלכע האָבען אַ-
 הויבענדיג זיך פֿונם וואַסער, אַלץ העכער געשטיגען און אָנגעפֿיילט דעם
 נאַנצען האַרזאָנט.

דער וואַלד איז געווען אַ איינזאַמער אָרט, די הויכפֿלעכע איז געווען
 אַ מדבר. איינ'ם וואַלד, האָט מען געקאָנט אינטער יעדען קרושאַק עמיץ גע-
 פֿינגען; אויף דער הויכפֿלעכע, ווי ווייט דאָס אייג האָט דערגרייכט, האָט
 מען קלעבט נישט געזעהן, מעהר נישט עטליכע פֿינגער, וועלכע האָבען אויס-
 געזעהן צו וועלען אַנטלויפֿען, זענען געפֿלויגען צווישען די געוויקסען.

דאמאָלס, לפנים די דאָונגע אונגעהויערע פֿערלאָונקמט, פֿיהלענדיג
ווי די קנהען בויגען זיך אונטער איהר און ווי ארענגעפֿאלען אין אַ משונעת,
האָט די אונגליקליכע מוטער געוואָרען דעם מדבר אַ מאָדנעם געשריף:—
געפֿינט זיך דאָ עמיץ?
און זי האָט געוואַרט אויף אַ ענטפֿער,
מען האָט איהר געענטפֿערט.

עס האָט זיך דערהערט אַ טויבע שטימ; אַ שטימ, וואָס איז געקומען
פֿון דער טיפֿעניש טונ'ס האַרזונגט און זיך אָבגעשלאָגען אין ווידערקולדען;
עס איז געווען עהנליך צו אַ דונער, אויב עס איז נישט געווען קיין קאנאָ-
גען-שאָס; איז עס אויסגעקומען ווי די דאָונגע שטימ ענטפֿערט דער מוטער,
ווי זי וואָלט זאָגען: יאָ.
דערנאָך איז געוואָרען שטיל.

די מוטער האָט זיך אויפֿגעשטעלט, צוריק געלעגט; עס איז דאָך עמיץ
געווען, עס האָט זיך איהר געדאַכט, און זי האָט איצט מיט וועמען צו רע-
דען זי האָט שוין געהאַט געטרונקען און געדאווענט; די כּחות זענען איהר
צוריקגעקומען און זי האָט אָנגעהויבען אַרויפֿצוקריכען אויף די הויכפֿלעכע
אין דער זייט, פֿון וואַנען עס האָט זיך געהערט די הילכניגע ווייטע שטימ.
פֿלוצלינג האָט זיך אויף דעם ווייטסטען פונקט פֿון האַרזונגט בעוויי-
זען אַ הויכער טורם, דער טורם איז געשטאַנען איינזאַם אין די דאָונגע ווילדע
לאַנדשאַפט; אַ שטרעהל פֿון דער אונטערגעהענדע זון האָט איהם פֿאַרווייטעלט.
ער איז געווען פֿון איהר אויף אַ מייל פֿון דערווייטענס. אונטער דעם דאָונגען
טורם איז אינ'ם נעבעל פֿערשוואַנדען אַ ברית און ווייט צעוואַקסענע גרונט,
דאָס איז געווען דער וואַלד פֿון פֿוישער.

דער דאָונגער טורם איז איהר ערשינען אויף דעמוזעלבען פונקט פֿון
האַרזונגט, פֿון וואַנען דער דונער איז געקומען, דער דונער וואָס האָט איהר
געקלונגען ווי אַ רוף. האָט דאָס דער דאָונגער טורם אָנגעמאַכט אזא רעשן
מישעל פֿלעשאר איז אָנגעקומען אויפֿ'ן שפיץ פֿון דער הויכפֿלעכער,
איצט האָט זי פֿאַר זיך געהאַט אַ גלעזען שטח.
זי האָט געווענדעט איהרע טריט צום טורם.

VI.

די לאַגע.

עס האָט געשלאָגען די שעה.
סימורדען האָט געהאַלטען לאַנטענאַקין אין זיינע הענד.
דעם אלטען ראַיאָליסט האָט מען גענומען געפֿאַנגען אין זיין הייל;

עם אין איהם קענטיג, נישט מעגליך געווען צו אנטלויפען; און סימורדען האט בעשלאסען, אז מען זאל דעם מארקו אראפהאקען דעם קאפ ביי זיך אויפ'ן ארט, אויף זיין אייגענע ערד און געוויסערמאסען ביי זיך אין הינד, בזרי דאס פעדאלע וואוינארט זאל זעהן, ווי עס פאלט דער קאפ פֿונם פעדאלען מאן און אז דער ביישפיל זאל זיין לזכרון.

דערבער האט ער געשוקט קיין פּוּזשער נאָך אַ גיליאַטינגע. סױר האָ-
בען זײַ געזעהן אויפֿ'ן וועג.

טויטען לאנטענאקין איז געווען דאס אייגענע, וואס טויטען וואנדען; טויטען וואנדען איז געווען—ראטעווען פראנקרייך. סימורדען האט נישט גע- צוויפעלט, דער דאזיגער מענש האט זיך נישט געפיהלט אין דער גרויס- קייט פֿונם פֿליכט.

עס האט זיך געדאכט, אז דער מארקו איז פֿערלירען; פֿון דער דאזיגער זייט איז סימורדען געווען רעהיג ער איז אָבער אנגרוהיג פֿון אַ אנדערע זייט. דער קאמף וועט געוויס זיין אַ גרויזאמען; גאָווען וועט איהם אַנפֿיהרען און וועט אפשר אלען וועלען אַנטלענעמען; דער דאזיגער פֿיהרער איז קורס פֿל געווען אַ סאָלדאט און איז גרייט געווען צו וואַפֿען זיך אין אַ פֿויס-קאמף; און טאָמער ווערט ער דעררהעט? גאָווען זיין קינד! די איינציגע צוגעבונדענקייט זיינע אויף דער ערד! גאָווען איז עס ביי אַינצ אַבגעגאָלטען, דאָס גליק אָבער ווערט מיער. סימורדען האט געציטערט. זיין גורל איז געווען אַ מאַדנער. ער האט זיך געפֿונען צווישען צוויי גאָווענס, איינעס האט ער געוואונשען דעם טויט, דעם צווייטען דאָס לעבען.

דער קאנאָנען-שאַם, וועלכער האט אויפֿגעוועקט זשאַרושעט אינעם וויגעל אין גערופֿען די מיטער פֿון דער טיפֿעניש פֿונעם מדבר, האט נישט נאָר דאָס אויפֿגעטון. איז דאָס געווען אַ צופֿאל, צו נאָר די אָבזיכט פֿונעם שוּסער, די קויל וועלכע האט נאָר געוואָלט זיין אַ וואַרונג, האט פֿאלענדיג אויפֿ'ן טורם, צוהאקט און האַלב אָבגעריסען דעם אייזערנעם ביישלאַג, וואָס האט פֿארשטעלט און געשלאָסען די גרויסע שוּסלעכער פֿון ערשטען שטאָק פֿונעם טורם. די בעלאַגערטע האָבען נישט געהאט קיין צייט צו פֿערזיכטען די דאָזיגע צעשעדיגונג.

די בעלאַגערטע האָבען זיך נאָר בעריהמט. זיי האָבען אין דער אַסחן געהאט זעהר וועניג מוניציאָן. זייער לאַגע איז געווען נאָך קריטישער, ווי די בעלאַגערער האָבען עס זיך פֿאַרגעשטעלט. ווען זיי וואָלטען געהאט גענוג פּוּזשער, וואָלטען זיי נאָנץ לאַ טורג אויפֿגעריסען, זיך צוואַמען מיט'ן שונא; דאָס איז געווען זייער חלום; נאָר אלע זייערע זאַפֿאָסען זענען גע- ווען אויסגעשעפֿט. זיי האָבען קיים געהאט צו דרייסיג לאַדונגען אויף אַ

פארשוין. זי האָבען געהאט אסך ביקסען און פיסטאָלעטען, נאָר וועניג פאטרענען. זי האָבען אָנגעלאָרען זייער גאנץ געוועהר, בכדי צו קענען פסדר שיסען; נאָר ווי לאנג קאָן דאָס דויערן? מען האָט געמוזט סײַ אונטער-האלטען דאָס פֿיער, סײַ שפּאַרן די לאָדונגען. אין דעם איז בעשטאנען די שוועריקייט. צום גליק—א קלאַנגעדיגער גליק—האָט דער קאמף געזאַלט זיין מענש גענען מענש, מיט האַנד-געוועהר, אויף שווערען און מעסערס. מען וועט זיך מעהר לאפּען פֿאַרײַן האַלו האקען און שנירען. ווי שיסען; דאָס איז געווען זייער איינציגער האַפּנונג.

דער טורם אינוועניג האָט זיך געדאַכט איז נישט איינצוגעמען. אינײַם אונטערשטען זאָל, וואו עס איז צוגעקומען דאָס לאַך פּונײַם איינברוך, איז געווען פֿערשאַנצט מיט אַ באַרקאדע, זעהר גוט אויפגעשטעלט דורך לאַנג-טענאַקן, וועלכער האָט פֿערמאַכט דעם איינגאַנג. פון דער צווייטער זייט פֿון דער באַרקאדע איז געשטאַנען אַ לאַנגער טיש, בעדעקט מיט אָנגעלאָ-דען געוועהר, שווערען, העק און מעסערס. ניט קאָנגעדיג אויסנוצען פֿאַרײַן אויפֿרייס די תּפֿיכה, וועלכע האָט זיך פֿעראַיינגט מיטן אונטערשטען זאָל, האָט דער מאַרקו געהייסען פֿערמאַכען די טור פּונײַם קעלער. איבער דעם אונטערשטען זאָל איז געווען דאָס ראַנדע צימער פּונײַם ערשטען שטאַק, וואוהין מען האָט נאָר געקאָנט אַרײַנקומען דורך שמאַלע געדערהטע שטי-גען; אין דעם דאָזיגען צימער, איז פּונקט ווי אינײַם אונטערשטען זאָל געשטאַנען אַ לאַנגער טיש מיט געוועהר, גרויס גלייך צום געברויכען; דאָס טאַגליכט איז דאָרט אַרײַן דורכײַן גרויסען שויסלאַך, וואָס זיינע אייזערנע קראַטעס זענען אַראָבעגעהאַקט געוואָרען דורך אַ קאַנאַנען-קיל; איבער דעם דאָזיגען צימער, האָבען געדערהטע שטינגען געפֿיהרט צום ראַנדען-צימער פּונײַם צווייטען שטאַק, וואו עס האָט זיך געפּונען די אייזערנע טיר. דאָס דאָזיגע צימער פּונײַם צווייטען שטאַק האָט מען גערופֿען, דאָס צימער פֿון דער אייזערנער טיר" אָדער, דאָס צימער פֿון די שפּיגלען, צוליבע די גרויסע צאָהל קליינע שפּיגלען, וועלכע זענען געווען אַרײַנגעשלאָגען מיט אַלמע פֿאַראַסטע גענעל אין די הוילע שטיינער; אַ מאַדנע עלענאַנג גע-מישט מיט ווילדקייט. אזוי ווי די פֿערטיידיגונג פֿון די אויבערשטע צימער-האַפּען נישט געקאָנט ברענגען קיין נוצען, איז דאָס דאָזיגע שפּיגל-צי-מער געווען דאָס, וואָס מאַנעסאָן-מאַלעט, דער געזעגעבער פֿון די פֿעס-טונגען רופֿט-אָן, דער לעצטע פּאַסטען, וואו די בעלאַגערישע קאַפיטולירען. דער עיקר איז געווען, נישט צו דערלאָזען, אז די בעלאַגערער זאָלען אַהינקומען. דאָס דאָזיגע קליינע צימער פּונײַם צווייטען שטאַק איז געווען בעלויסטען דורך די שויסלעכער; פּונדעסטוועגען האָט זיך געברענט אַ שטאַר-

קאין. דעם דאזיגען שטורקאין, פונקט ווי דער פֿונ'ס אונטערשטען זאל האָט
אַנגעצונדען דער אימאָנוס און האָט געבען דעם אוועקגעלעגט דעם עס
פֿונ'ס לאַנגען בעשוועבעלעטען קנייט. גרויזאמע פֿאַרברייטונגען.

אויף דער טרעפֿ פֿונ'ס אונטערשטען זאל, איז אויף אַ לאַנגען געשמעל
געלעגען עסענוואַרג, וואָס האָט דערמאָנט אָן אַ האַמערישען הייל; גרויסע
טעלער מיט רייז, אַ זופֿ פֿון קאַרן, געהאקטע קאלבפֿלייש, אַטמגעכץ פֿון
טעהל און געקאכטע פֿרוכט, קריגען מיט וויין און עפעלזאפט. געגעסען
אין געטרונקען האָט ווער עס האָט געהאט חשק.

דער קאנאָנען-שאַס האָט זי אַלעמען צעמרייטעלט. מען האָט געהאט
פֿאַר זיך נישט מעהר ווי אַ האַלבע שעה.

דער אימאָנוס האָט פֿון דער הויך פֿון טורם געהיט די בעווענונג פֿון
די בעלאַנגערער. לאַנטערנאָק האָט בעפֿוילען נישט צו שיסען און צו לאַזען
זי זיך דערניעהנטערן. ער האָט געזאָגט:

— זי זענען פֿיער טויזענד פֿינגר הונדערט. צושלאַנגען זי פֿון דרויסען
איז אַנוצליך. הרג'עט זי פֿון אינוועניג. אינוועניג וועט זיך צוריקשטעלען
דין גלייכהייט.

און לאַכענדיג האָט ער צוגעגעבען:— גלייכהייט, פֿרידערליקייט.
מען האָט זיך אָנגעשמועסט, אַז בשעת דער פֿינגר וועט אָנהויבען זיין
בעווענונג, זאל דער אימאָנוס מיט זיין טראַספֿיט זי וואַרענען.
אויסגעשטעלט הינטער די באַריקאדע, האַבען זי אַלע אין דער שטיי
געוואַרט מיט די הענד אויפֿן געוועהר, ווער אויפֿן ראָזענקראַנץ.
די לאַנגע איז געוואַרען קלאַר און האָט אויז אויסגעוועהן:

פֿאַר די בעלאַנגערער: אַרײַנעהן דורפֿן דורכברוי, צערשטערען די באַ-
ריקאדע, אינגעהמען דריי זאלען, וועלכע האַבען זיך געפֿונען איינע אַנבער
די צווייטע, און בעהערשען צוויי געדעקטע שטינגען, שטאפֿעל פֿאַר שטאפֿעל
אונטער אַ האַנגעל פֿון קוילען; פֿאַר די בעלאַנגערטע— צו שטארבען.

VII.

די פֿאַרבערײַטונגען:

גאַווען האָט פֿון זיין זייט צוגעגרייט די אַטאָקע, ער האָט געגעבען די
לעצטע בעפֿעהלען סימורדען, וועלכער, ווי מען דערמאָנט זיך, האָט געזאָלט.
נישט געהענדיג קיין אָנטהיל אין קאמף, היטען די הויכפֿלעכע, און געשאַן.
וועלכער האָט געזאָלט בלייבען מיט דעם גרעסטען טייל פֿון דער אַרמעע
אין אַ בעאַבאָטונג-לאַגע אינ'ם וואַלד-לאַגער. מען האָט זיך אָנגעשמועסט,
אַז נישט די נידריגע באַטעריע פֿון וואַלד און נישט די הויכע פֿון דער

הויכפלעכע זאלען נישט שויסען, ווי לאנג די בעלאגערער וועלען נישט פרו
בען ארויסצוגעהן אָרער צו אנטלויפען. נאָווען האָט פאר זיך איבערגעלאָזט
די אָנפֿיהרונג מיט דער שטורם-אַבטיילונג. דאָס האָט איינגעשליסן בעאוגרו-
הינגט סימורען.

די זון איז נאָר וואָס אונטערגעגאנגען. אַ שטורם אין אַ אָפּגעם פֿעלד
איז עהנליך צו אַ שוף אויף אַ אָפּגעם ים. ער מוז ווערען אַטאַקירט אויף
דעמוועלבען אַלפֿן. קאנאָנען זענען דאָ איבריג. צו וואָס בעשויסען ווענד פֿון
פֿונדעציהן פֿיס די גרעכע? עס איז גענוג אַלאַך אינים שוף-באַרט: די אינגע
בעמיהען זיך אַריינצוריינגען, די אנדערע—פֿאַרשטעלען דעם איינגאנג, העק,
מעקערס, פֿוסטאַלעטען, פֿויסטען, צייהן—אַט ווי עס זעהט אויס דאָס בעגעגעניש.
נאָווען האָט געפֿיהלט, אז עס איז נישטאָ קיין אנדער מיטעל איינצו-
נעהמען לאַטורג. עס איז נישט פֿאַרהאַן עפֿיס מערדערליכעס, ווי אַ אַטאַקע.
וואו די קעמפֿענדע צוויי טרעפֿען זיך אויג אויף אויג. ער האָט געקאָנט דאָס
שרעקליכע אינגערע פֿונג טורם, לעבענדיג דאָ אין די קינדער-יאָהרען.

ער האָט זיך טיעף פֿאַרטראַכט.
דערווייל האָט עסליכע שריט פֿון איהם זיין געהילף, געשאן מיט אַ
לונקע אין דער האַנד, געפֿאַרשט דעם האַרזיאָנט פֿון דער זיט פֿון פֿאַ-
דיניע. פֿלוצלינג האָט ער אויסגעשרייען:

— אַהא, ענדליך.
דער דאָזיגער אויסגעשרייע האָט אויפֿגעוועקט נאָווען פֿון זינע חלומות.
— וואָס איז געשעהן, געשאן?
— הערר קאָמענדאַנט, אַט איז די לייטער.
— די רעטונגסלייטער?
— יאָ.

— וואָס! מיר האָבען זי נאָך נישט געהאַט?
נין, הערר קאָמענדאַנט, און איך בין געווען אנרוהיג. דער שליח,
זאָס איך האָב אַוועקגעשוקט קיין זשאַווענע איז צוריקגעקומען.
— איך וויל עס.

— ער האָט מיטגעמילט, אז ער האָט געפֿינען און זשאַווענע אַ לייטער
פֿון דער געוואונשטער גרויס, אז ער האָט זי רעקוויזירט, געהיטען אַרויס-
לוינען די לייטער אויף אַ וואָנען. געפֿאַרשט אַ בעגלייטונג פֿון צוועלף מאַן
לייטער און ער האָט אַלען געזעהן, זי אַוועקפֿיהרען קיין פֿאַרזייע. דערנאָך
איז ער שנעל געקומען צו רייטען.

— און געבראַכט אַזוי דעם ראַפֿאַרט. ער האָט נאָך צוגעגעבען, דאָס
דער וואָנען, זייענדיג גוט איינגעשפּאַנט, איז אַרויסגעפֿאַהרען צוויי אַ זיגער

בינאכט און בעדערף דאָ צו זײַן פאר ווען אונטערנאנט, דאָס אלץ וועט
אײך, נג, אלוואָ?

— אלוואָ, הערר קאָמענדאנט, די זון איז שוין אונטערנעגאנגען און די
לײטער איז נאָך נישט אָנגעקומען.

— איז דאָס מעגליך? פֿונדעסטוועגען מווען מיר אָנהויבען צו אַטאָ-
קירען, די צײַט איז געקומען, שלעפען מיר אָב, וועלען די בעלאגערטע
שניצען, אז מיר האָבען מוראָ.

— הערר קאָמענדאנט, מיר קענען אַטאָקירען.

— די רעמונגס־לײטער איז דאָך נײַטונג.

— אָהן ספֿק.

— און מיר האָבען זי נישט.

— מיר האָבען זי.

— ווי אזוי?

— טאָקן צוילעב דעם, האָב אײך דאָך אויסגעשרײַען: אהא, ענדליך!

דער וואָגען איז נישט אָנגעקומען; האָב אײך גענומען מיין לאָרנעטע און בע-
טראַכט דעם ווען פֿון פארנייע קיין טורג און, הערר קאָמענדאנט, אײך בין
צופרידען. דער וואָגען געהט דאָרט פֿון דערווייטענס מיט אַ בענגלישונג,
ער לאָזט זיך אַרונטער פֿון אַ היגעל. איהר קאָנט איהם זעהן.

גאָווען האָט גענומען די לאָרנעטע און געקוקט.

— ווירקליך. עס איז שוין צו טונקעל, אז מען זאָל קאָנען אלץ נישט

זעהן, נאָר מען זעהט די בענגלישונג, דאָס אוראי איז עס. נאָר די בענגלי-
שונג, דאַכט זיך מיר, איז אַגרעסערע, ווי איהר האָט געזאָגט, געשאַן.

— און מיר דאַכט זיך אײך אזוי.

— זי זענען אַפֿיערטעל מייל פֿון דאָנען.

— הערר קאָמענדאנט, די רעמונגס־לײטער וועט דאָ זײַן אין אַפֿיערטעל
שעה אַרומ.

— מען קאָן אַטאָקירען.

עס איז ווירקליך געווען אַוואָגען, וואָס איז אָנגעקומען, נאָר נישט
דער, וועלען זי האָבען ערוואַרטעט.

גאָווען, אויסדרײַענדיג זיך, האָט דערזעהן הינטער זיך דעם סערושאַנט
דאָרט; ער איז געשטאנען אויסגעצויגען, מיט אַראָבעלעאָזטע אויגען, אין אַ פּאָזע,
פֿון מיליטערישע בעגרוסונג.

— וואָס איז סערושאַנט דאָרט?

— בירגער קאָמענדאנט, מיר אלע פֿונגים באַטאָליאָן פֿון רויטען־היטעל,
מיר בעטען אײך אַנגאָר.

— וועלכע?

— איהר וואָרט אונז לאָזען אומקומען.

— אַהאַט געוואָנט גאָווען.

— וועט איהר זיין אזוי גוט?

— נאָר... דאָס ווענדט זיך, האָט גאָווען געוואָנט.

— די זאך איז אזוי, בירגער קאָמענדאנט. פֿון די געשעהענישען איז

דאָס אַן, שוינט איהר אונז. מיר זענען דאָך נאָך צוועלף.

— איז וואָס?

— דאָס ערנידריגט אונז.

— איהר זענט דאָך דער רעזערוו.

— מיר ווילען ליבער זיין דער אוואַנזאָרד.

— איך דארף אָבער אייך צו ענטשנידען דעם נצחון ביים סוף פֿון אַ

קאָמף. איך האַלט אייך אויף שפּעטער.

— צו פֿועל שוינט איהר אונז.

— אַרץ איינס. איהר זענט און דער אָבשטרונג און געהט צוזאַמען

מיט איהר.

— הינטער איהר. עס איז דאָס רעכט פֿון פֿאַרנו צו געהן פֿאַראַויס.

— איך וועל מיר ווענען דעם מיט זיין סערזשאַנט ראָדו.

— זיט אייך מיטב הינט, בירגער קאָמענדאנט. אַט איז אַגוטע געלע-

גענהייט. עס גרעט זיך אַהיטער געשלעגן. לאַ טורג וועט פֿאַרברענגען די

פֿינגער פֿון די וועלכע וועלען זי בעריהרען. מיר בעמען, ווי אַ גנאָד, צו

געהערען צו די דאָזיגע.

דער סערזשאַנט האָט אָבגעהאַקט, זיך געררעהט די וואַנצעס און מיט

אַ ציטרונע שטימע ווייטער אָנגעהויבען:

און נאָך דערצו, זעהט איהר, בירגער קאָמענדאנט, געפֿינגען זיך אין

דעם דאָזיגען טורם, אונזער קליינוואַרג. מיר האָבען דאָ אונזערע קינדער,

די קינדער פֿון באַטאָליאָן. אונזערע דריי קינדער. דאָס דאָזיגע משונה דינגע

פֿרציף, דער שומה בן פיקהאַלץ, דער דאָרט, מיטן טריפהנעם צונאַמען

ברנו-בלע, אָדער זמאָנס, די גניבהשע צורה, דער רוח וואָל איהם כאַפּען,

דראָהט אונזערע קינדער, אונזערע פּיצעלעך, בירגער קאָמענדאנט. עס וואָל

זיך אַפֿילו די ערד שפּאַלטען וועלען מיר נישט דערלאָזען, עס וואָל זי חס

ושלום עפעס געשעהן. איהר הערט בירגער קאָמענדאנט, מיר ווילען עס

נישט. אַקאַרשט ערשט, האָב איך אויסגענוצט דאָס, וואָס מען שלאָגט זיך

נישט און בן אַרזיפֿנעשטיגען אויף די הויכפֿלעכע און אַרזיפֿנעקוקט דורכ'ן

פֿענסטער; זי זענען באַמת דאָרט דאָ, מען קאָן זי זעהן פֿונ'ם ברעג גראָ-

בען, און איך האָב זיי געווען און האָב זיי, די לעבניקע, איבערגעשראָקען.
 בירגער קאָמענדאָנט, אויב איין אינגלינג האָר פֿאַלט פֿון די קעפלעך פֿון
 די מלאַכמילעך, שווער איך ביי אַלץ, וואָס איז הייליג, און איך, דער
 סערושאַנט ראַדו, איך רוף דעם רבֿנוֹ-של-עולם צו אַרין-תּוֹרָה, און אַט
 וואָס אונזער נאַטאַליאַן זאָגט: מיר ווילען אונזערע קינדערלעך ראַטעווען,
 אָדער דערהרגעט ווערען. דאָס איז אונזער רעכט, צו אַלרע רוחותו יאָ,
 אַלע ווילען מיר דערהרגעט ווערען. און איצט בעגרייס איך מיט פֿבוֹד
 דעם בירגער קאָמענדאָנט.

גאָווען האָט אויסגעשטרעקט ראַדו די האַנד און געזאָגט:

— איהר זייט אַלע ברעווע מענער, איהר וועט געהערען צו דער
 אַטאַקירענדער אָבטאָלינג, איך מויל איך אין צווייען, זעקס פֿון איך וועל
 איך שטעלען אינם אַוואַנגאַרד, בכדי מען זאָל געהן פֿאַראַויס און די אַנדערע
 זעקס שטעלען איך אינם אַרערגאַרד, בכדי מען זאָל זיך נישט אומקעהרען.
 — וועל איך אויך איצט אָנפֿיהרען מיט די צוועקף?
 — געוויס.

— אַלואַ, בירגער קאָמענדאָנט, איך דאַנק איך, וויל איך געהער צום
 אַוואַנגאַרד.

ראַדו האָט זיך מיליטעריש געגריסט און ציריק זיך אוועקגעשטעלט אין
 די רייהע.

גאָווען האָט אַרויסגעצויגען דעם זינגער, געזאָגט עמליכע ווערטער
 געשאַן אויפֿן אייער, און די אַטאַקירענדע אָבטאָלינג האָט זיך אָנגעהויבען
 צו פֿאַרטרען.

VIII.

דאָס וואַרט און דאָס געברייט.

דערווייל האָט זיך סימורען, וועלכער האָט נאָך נישט געהאַט פֿערני-
 מען זיין פֿאַסטען אויף דער הייכללעכע, און איז געשטאַנען נעבען גאָווען,
 דערנעגמערט צום האַרן-בלאָזער.

— בלאָז אין האַרן, האָט ער געזאָגט.

דער האַרן האָט געבלאָזען, דער טראַמפֿיט האָט אָבגעענטפֿערט.
 נאָך אַמאָל האָבען זיך איבערגעחורט די אָבקלאַנגען פֿון האַרן און
 טראַמפֿיט

— וואָס איז דאָס האָט געפֿרעגט גאָווען ביי געשאַן. וואָס וויל רען
 סימורען?

סימורען איז צוגעגאַנגען צום טורם מיט אַוויס טיכעל און דער האַנד.

ער האָט געזאָגט מיט אַניאויפגעהויבענע שטימע:
 -- מענשען, וואָס איהר געפֿינט זיך אין טורם, איהר קאָנט מיך?
 -- אַ קויל, דאָס קויל פֿון אימאָנוס, האָט איהם אָנגענטפֿערט פֿון
 דער הויך פֿון טורם:
 -- יאָ.
 די בירדע שטימען האָבען צווישען זיך געשמועסט, געפֿרעגט און
 געענטפֿערט און אָט וואָס מען האָט געהערט:
 -- איך בין דער דער שליה פֿון דער דעפּובליק.
 -- די ביסט דער פֿריהעריגער גלח פֿון פֿאָרניע.
 -- איך בין דער דעלעגאט פֿונ'ם קאָמיטעט פֿאַר געוועלשאַפֿליכע
 דעטונג.
 -- די ביסט אַ גלח.
 -- איך בין דער פֿאַרשטעהער פֿון געזעץ.
 -- די ביסט אַרעגענאט.
 -- איך בין דער קאָמיסאַר פֿון דער רעוואָלוציע.
 -- די ביסט אַ בוגד.
 -- איך בין סימורדען.
 -- די ביסט דער שוועל.
 -- איהר קאָנט מיך?
 -- מיר פֿאַרשעלטען דיך.
 -- וואָלט איהר געוואָלט מיך האָבען אין אַיער מאַכט?
 -- מיר זענען דאָ אַכצעהן, וועלכע וואַלטען אוועקגעגעבען אונזערע
 קעפּ, אפֿו צו האָבען דיינעם.
 -- אַלואָ, איך וועל מיך איך איבערגעבען.
 פֿון דער הויך פֿונ'ם טורם האָט זיך דערהערט אַ אויסברוך פֿון אַ
 זיילדען געלעכטער און אַ אויסגעשרי:
 -- קום.
 אינ'ם לאַגער האָט געהערשט אַ טיעפע שטילקייט פֿון ערוואַרטונג.
 -- מיט אַ בערינגונג-- האָט סימורדען זיך ווידער אָנגערופֿען.
 -- וועלכע?
 -- הערט.
 -- רעד.
 -- איהר האָט מיך פֿינד?
 -- יאָ.
 -- איך האָב איך ליעב, איך בין אַיער ברודער.

דאס קול פונ'ם טור'ם האָט אָבגעענטפערט:
אמת, קין.

סימורדען האָט אָבגעענטפערט מיט אַ בעזונדערען בעטאָנונג, וואָס איז
געווען אין שטאַלץ אין ווייץ.

— שערט מיך, נאָר הערט מיך אויס. איך קום דאָ אלס פארלאַטענ-
טאר. יא, איהר זענט מינע ברודער. איהר זענט אַרומע פֿערבלאָנדעטע
מענשען. איך בין אייער פֿריינד. איך בין דאָס ליכט פֿון אמת און רעד
צו דער פֿינגסטערניש. דאָס ליכט ענטהאַלט אין זיך המיד ברוי־פֿליכטיג.
איבריגענס, האָבען מיר דען נישט אלע אַינן מוטער, דאָס פֿאַטערלאַנד.
הערט זשע מיך אויס. איהר וועט שפעטער געוואָהר ווערען, אָדער אייערע
קינדער וועלען עס וויסען. אָדער אייערע קינדער-קינדער, אז אלץ, וואָס גע-
שעהט איצט אין דער רגע, איז די ערפֿילונג פֿון די העכסטע געזעצן,
און אז דאָס, וואָס איז דאָ אין דער רעוואָלוציע — דאָס איז נאָט. און עס
וועט קומען אַ צייט, ווען אלע געוויסענס, אפילו אייערע, וועלען עס פֿער-
שטעהן, און ווען אלע פֿאַנאַטומען, אפילו אויבערע, וועלען פֿערשוואַנדען
ווערען. אין וואַרטענדיג אויף דעם דאָזיגען גרויסען ליכט, וועט זיך דען
קינדער נישט געפֿונען, וואָס זאָל רחמנות האָבען אויף אייער פֿינגסטערניש
איך קום צו אייך, איך ברענג אייך מיין קאָפּ פֿאַר אַ קרבן; נאָלמעהר, איך
שטרעק אייך אויס מיין האַנט. איך בעט אייך רחמים: ברענגט מיך אים
און ראַטעוועט אים. איך האָב די גאַנצע פֿאַלמאַכט, און דאָס וואָס איך
זאָג, קאָן איך עס אויספֿיהרען. עס איז אַ ערנסטע מינוט; איך מאַך אַ לעצטען
פֿרוכ. יא, דער, וואָס רעדט צו אייך, איז אַ ברויגער, און אין דעם ברויגער,
אמת, איז פֿאַרהאָן אַ גלח. דער ברויגער קעמפֿט מיט אייך, דער גלח בעט
און בעשווערט אייך. הערט מיך אויס. אַ סך פֿון אייך האָבען ווייבער און
קינדער. די ווייבער און קינדער נעם איך אונטער מיין שויץ. איך בעשיץ
אַ געגען אייך. אַ מינע ברויגער...

— טראָג דיך אָב, פֿרעידניגער! האָט מיט חוזק געשרווען דער אימאַנוס:

— מינע ברויגער, האָט סימורדען ווייטער גערעדט, לאָזט נישט שלאָ-

גען די פֿערשלאַטענע שעה. מען געהט זיך איינער דעם צווייטען אויסקוילדע-

נען. אַ סך פֿון אינו, וועלכע געפֿינען זיך דאָ, וועלען נישט דערלעבען די

מאָרענדיגע זון; יא, אַ סך פֿון אינו וועלען אומקומען, און איהר, איהר

אלע וועט שטאַרבען. האָט רחמנות אויף אייך אַליין, נאָך וואָס פֿערניסען

אומזיסטע בלומ. נאָך וואָס טוישען אזוי פֿיעל מענשען, אז צוויי געניגען.

— צוויי? האָט געפֿרעגט דער אימאַנוס.

— יא, צוויי.

— ווער?

— לאנטענאק און איך.

סימורדען האט אויפגעהויבען זיין שטימע:

— צוויי מענטשען זענען דא צופיל, לאנטענאק פאר אונז, איך פאר איך. אָט וואָס איך לייג איך פֿאַר און איהר וועט אלע ראטעווען איינער לעבען: ניט אונז לאנטענאק און נעמט מיך. לאנטענאק וועט מען ניליא-מינירען און איהר וועט מיט מיר מאַלען, וואָס איך וועט געפֿעלען. — גלח, האָט דער אימאנוס געברילט, ווען מיר וואָלטען דורך געהאט וואָלטען מיר דורך געבראָטען אויף אַקלונגעס פֿייער.

— איך בעשטעה, האָט געזאָגט סימורדען. און צוגעגעבען: — איהר, די פֿערמשפטע, וואָס איהר געפינט איך אינ'ם טורם, איהר קאָנט און איך שעה זיין פֿריי און לעבעדיג. איך ברענג די רעטינג נעמט איהר אָן? דער אימאנוס האָט אויסגעשריען. — די ביסט נישט נאָר אַפֿערברעכער, נאָר אַ משוגענער. צוליב וואָס קומסטו צו אונז און שטערסט אונז? ווער האָט דורך געבעטען צו אונז קומען און מיט אונז רעדען מיר זאָלען אַרויס, געבען דעם פֿרייז? וואָס ווילסטו?

— זיין קאָפּ, און איך געב איך...

— דיין פֿעל. וויל מען וועט דורך אַבשינדען ווי אַהנר, גלח סימור-דען, אָבער נון, דיין הויט איז נישט ווערט זיין קאָפּ. געה דיר. — די שחיטה וועט דאָך אָבער זיין אַ שרעקליכע. נאָך אלעצט מאַל-בעקלערט איך.

די נאָכט איז דערווייל צוגעפאלען, בשעת מען האָט זיך איבערגעבוטען מיט די דאָזיגע ווערטער, וועלכע מען האָט געהערט סיי אינוועניג אינ'ם טורם, סיי אויסווייניג. דער מאַרקו לאנטענאק האָט געשוויגען און זיך נישט אַרײַנגעמישט. די פיהרער האָבען אויך זייערע שערליכע ענאָאיזמען. דאָס איז איינס פֿון די פֿעראַנטוואָרטליכקייטס-רעכט.

אימאנוס האָט געוואָרפען זיין שטימע איבער סימורדען און געשריען: — מענטשען, וואָס אַטאַקירען אונז, מיר האָבען איך געזאָגט אונזערע בעדינגונגען, זיי זענען געמאַכט און מיר וועלען זיי נישט ענדערן. געמט זיי אָן, ווען נישט — איז אומגלוק! שטימט איהר אַיין? מיר גיבען איך אָב די דריי קינדער, וועלכע געפינען זיך דאָ און איהר וועט אונז געבען אַ פֿרייען דורכגאַנג און קיינעם נישט הרגענען.

— יא, קיינעם נישט, אַחוץ איינעם.

— וועמען?

— לאנטענאק.

— דעם פרוץ! ארויסגעבען דעם פרוץ! קוממאל נישט.
 — מיר מווען האָבען לאַנטענאָק?
 — קוממאל נישט
 — מיר קאָנען אונטערהאַנדלען נאָר מיט דער בעדינגונג.
 — אלזאָ הייבט-זשע-אָן.
 עס איז געוואָרען שטיל.

דער אַימאַנוס, געבענדיג מיט זיין טראָמפּעט אַ סיגנאַל, איז אַראָפּגע-
 גאַנגען אינ'ם אונטערשטען זאל; דער מאַרקוו האָט גענומען די שווערר אין
 דער האַנד; די נייגערהן בעלעגערטע האָבען זיך פֿערוואַמעלט אין דער
 שטיל אינ'ם זאל אונטער דער באַרקאָדע און אלע האָבען זיך געשמעלט
 אויף די קניוה; זיי האָבען געהערט די געמאַסטענע טויט פֿון דער אַמאַקני-
 רענדער אָפּטילונג, וועלכע האָט זיך אין דער פּינסטערניש דערניעהנטערט
 צום טורם; דער דאָזיגער אָבּקלאַנג איז אלץ געהנטער צוגעקומען; פּלוצלינג
 האָבען די בעלעגערטע זיי דערפֿיהלט געבען זיך, האַרט ביי דער עפֿונג.
 דאַמאַלט האָבען זיי אלע, קניעהנדיג אַרויסגעשמעקט דורך די שפּאַלמען
 די רעהרען פֿון די ביקסען און איינער פֿון זיי, גראַן-פּראַנקער, וועלכער
 איז געווען דער גלח טאַרמא, האָט זיך אויפֿגעשמעלט און מיט אַ פּלוייער
 שווערר אין דער רעכטער האַנד און אַ צלם אין דער לינקער, האָט געוואַנט
 מיט אַ שטרענגער שטימע:

— איז נאָמען פֿון פּאַטער, וון אין הייליגען גיסט!
 אלע אינאַינעם האָבען אויסגעשאַסען און דער קאַספּ האָט זיך אָנגעהויבען.

IX.

מיטאנען געגען ריעזען.

דאָס איז באַמט געווען מוראדיני. דער דאָזיגער אונמיטעלבארער צו-
 זאַמענשטויס האָט איבערגעשטיגען אלץ, וואָס מען איז בכח געווען זיך
 פֿאַרצושטעלען.

פֿכדי צו געמינען עפעס עהנליכעס, וואָלט מען געמוזט זיך אומקעה-
 רען צו די גרויסע דעלען פֿון אַ פּאַלעס, אָדער צו די אַמאַלינע פֿעאַרא-
 לע שהיטות, צו יענע, אַטאַקעס מיט קורצען געוועהר, וועלכע האָבען
 געדויערט ביזן זיבצעהנטען יאָרהונדערט, ווען מען האָט זיך אַריינגעקרו-
 גען אין פֿעסטונגען דורך איינברוען; צו יענע טראַגישע שטורמען, בשעת
 וועלכע, ווי עס דריקט זיך אויס אַינאַלער סערושאַנט פֿון אַלענטעוואַ
 גאַכרעס ווי די מינגס האָבען אויפֿגערויסען, האָבען זיך די בעלאַגערער
 דערניעהנטערט פֿערעקענדיג זיך מיט גרויסע ברעטער, בעשלאַגענע מיט

אויבערנעם בלעך, בעוואַפֿענט מיט קיילעכניגע פאנצערס, פֿערועדן מיט א גרויסע צאהל גראנאטאן, און איינגעמענדיג די בעפעסטניגע ערשער, האָבען זיי מוטיג ארויסגעשטויסען די בעלאַנערטע.

דאָס אַרט פֿונעם שטורם איז געווען שרעקליך; עס איז געווען איינע פֿון די עלבונגען, וואָס אויפֿן טעכנישען לשון הייסט עס „דורברוכען אונטער וועלכונגען“, דאָס איז א שפּאַלט, וואָס דרינגט דעם מויער דורך און א דורך. דער פּוילישער האָט געווירקט ווי א בויער. די ווירקונג פֿון דער מינע איז געווען אזא גוואַלטיגע, אז דער טורם איז געוואָרען צעהאקט אויף מעהר ווי פֿערציג פֿוס איבער די מינע, עס איז נאָר אַבער געווען א ריז און דער שפּאַלט, וועלכע האָט געגעבען א צוטרט צום אונטערשטען זאל איז מעהר עהנליך געווען אויף א שטויס מיט א מעסער, וואָס שטעלט דורך, ווי אויף א זעץ מיט א האַק, וועלכע שנייט-אין.

דאָס איז געווען א שטאָך אין דער זייט פֿונעם טורם, א לאַנגער איינדרוינגענדער איינברוך, עפעס עהנליכעס אויף א ברונעם אומגעלעגט אויף דער ערד, א שלענגעלדיגער דורכגאנג, וועלכער האָט זיך אויפֿגעהויבען ווי א קישקע א דורך דעם מויער פֿון פֿונדען פֿוס און דער גרעב, עפעס א פֿאַרמלאָוער וואָס פֿערלעגט מיט שטערונגען, פּאַסקעס, עקספּלאָזיאָנען, וואו מען האָט צושלאָגען דעם שטערן אָן די גראַנטשטייגער, די פֿיס אָן דעם גרו און די אויגען אָן דעם הויש.

די בעלאַנערער האָבען פֿאַר זיך געהאט דאָס דאָזיגע שוואַרצע פֿע-דערהוז, א מויל פֿון א תּהום, וועמענס קנבאקען פֿון אונטען ביז אויבען זענען בעשטאנען פֿון די אלע שטייגער פֿון דער צעשמעטערטער וואַנד; דאָס מויל פֿון אַרעקן אָהן צייהן, ווי די דאָזיגע שרעקליכע צוריסענקייט. מען האָט געמוזט אַריינגעהן אין דעם דאָזיגען און פֿון דאָרט אַרויסגעקן. פֿון אינוועניג האָבען געקנאַרט צו פֿון דרויסען, דאָס הייסט אינעם אונטערשטען זאל, האָט זיך אַרויפֿגעהויבען די באַרקאדע פּונקט אזוי שרעק-ליך זענען די בעגענישען פֿון די סאַפּערען אין די פֿערמאַכטע גאַלער-יעס, ווען די קאַנטר-מינע שנייט-דורך די מינע. אָדער די שחטות אונטער די צווישענדיקען פֿון די שיפען, וועלכע בעפאלען זיך געגענוויטיג ביי ים-שלאַכטען. צו שלאָגען זיך אין א גראָבען, דאָס איז די לעצטע שטופֿע פֿון גרויל. עס איז א שרעקליכע זאך זיך איינער דעם צווישען אויסצוקליי-ען, בשעת מען האָט א דאָך איבערין קאַפּ.

אין דער רגע, ווען עס האָט זיך אַריינגערופֿען די ערשטע כּוואַליע פֿון די בעלאַנערער, האָט זיך די גאַנצע באַרקאדע בעדעקט מיט בליצען און עס איז געווען ווי א בליצשלאַג וואָלט אויסגעבראַכען אונטער דער

ערר. דער אָנפאלערער דונער האָט אָבגעענטפערט דעם לויקערנדרען דונער
 דאָס קנאלען און געוואָרען געגענווייניג. עס האָט זיך דערהערט דער אויסגעשרי
 פֿון גאַווען; לאָמיר איינברעכען! דערנאָך דער געשרי פֿון לאַנטענאַקין;
 „האַט אײַך פֿעסט געגען שונא׳ דערנאָך דער געשרי פֿון אימאַנום; צו
 מיר, מענשען פֿון מען“ דערנאָך—אָגעקלאַנג פֿון שווערדען געגען שווערדען,
 און שאָס נאָך שאָס, אומברענגענדיג אלץ. דער שטורקאָץ פֿי דער וואַנד
 האָט שוואַך בעלויכטען דעם דאָזיגען גרויץ. עס איז געווען אונגעגליך עפעס
 צו דערקענען, מען איז געווען אין אַרויטליכער שוואַרצקייט; ווער ס׳איז דאָ
 אַריינגעקומען איז פֿלוצלינג געוואָרען פֿלינד און טויב, טויב פֿון רעש און
 פֿלינד פֿון רויך. מענשען, אונטערהינגע שוין צום קאַמף, זענען געלענען צוויי-
 טען די חורבות. מען האָט גערעטען אויף מתים, מען האָט צעקוועשט
 פֿערוואַנדערטע, צערניען צעבראַכענע גלדער, פֿון וואַנען עס האָבען זיך
 אויפגעהויבען ווילדע קילות, די גוסס׳ע האָבען געבויטען די פֿיס פֿון די
 קעמפלענדע; מינוטענווייז איז געוואָרען שטיל, וואָס איז נאָך שרעקליכער ווי
 דער רעש. מען האָט זיך געכאַפט פֿאַר׳ן האַל, מען האָט געהערט דאָס
 שרעקליכע אַטמען פֿון טיילער, דערנאָך דאָס קרויצען מוט די ציהן, כאַרלעלען,
 קילות און דאָס דונערן האָט ווידער אָנגעהויבען. אַ שטראָם פֿלויט האָט זיך
 געאַסען פֿינים טורם דורכ׳ן איינברוך און זיך פֿונדערנעשפּרייט אינ׳ם
 שאַטען. די דאָזיגע רונקלעך לוישע האָט גערויכערט אין דרויסען אינ׳ם גראָו.
 מען וואָלט געקענט מינען, אַ דער טורם אליין האָט געבלויט און
 אַ דער ריען איז פֿערוואַנדערט געוואָרען.

און אַוואַנדערליכע זאָך, אין דרויסען האָט מען כמעט נישט געהערט
 קיין גערויש. די נאַכט איז געווען זעהר שוואַרץ און ס׳איז דער פֿלעכע
 און ס׳איז וואַלד, וואָס אַרום דער פֿעסטונג האָט געהערשט אַמין קברות׳דיגע
 שטילקייט. אינוועניג איז געווען דער גיהנום, אין דרויסען, — דער קבר, דער
 דאָזיגער צוזאַמענשטויס פֿון מענשען, וואָס האָבען זיך געקוילעט אין דער
 פֿינסטערניש, די דאָזיגע בייסקען-שאַטען די דאָזיגע געשרייען, דער דאָזיגער
 צאָרן, דער גאַנצער רעש און אָבגעשטאַרבען אונטער די מאַסע פֿון מויערען
 און וועלכונגען; די אָפֿקלאַנגען האָט געפֿעהלט לופֿט. צו דער שחיטה איז
 נאָך צוגעקומען אַ שטיקעניש. אין דרויסען פֿינים טורם האָט מען קוים עפעס
 געהערט, די קלינגע קינדער זענען געשלאָפֿען די גאַנצע צייט.
 די פֿערביטערקייט איז אלץ געוואַקסען, די באַריקאָדע האָט זיך נישט
 געהאַלטען. עס איז נישט פֿאַרהאַן עפעס ערנערס ווי אַדורכצוברעכען אַזאַ
 סין באַריקאָדע פֿון בעלקעס. אַריינגענדיג, ווען די בעלאַנערטע האָבען
 געהאַט געגען זיך די צאָהל, האָבען זיי געהאַט פֿאַר זיך די פֿאַזיציע, די

אטאקורענדע אָבשולונג האָט פֿערלירען אסך מענשען. אויסגעצויגען אין א
דיהע אין דרויסען צופוסענס פֿון טורם, אין זי פאמעליך ארינגערונגען
אין דער פֿלונג פֿונם איינברוך און זיך איינגעצויגען אזוי ווי א שלאנג, וועל-
כע קריכט-אריין אין איהר לאך.

גאָווען, וועלכער אין געווען אונפֿאַזליכט, ווי א יונגער אָנפֿיהרער,
אין געווען אינ'ם אינטערשטען זאל אין מיטען פֿונם גרעסטען קאמפֿת,
צווישען א האַנעל פֿון קוילען, מען מוז צוגעבען, אז ער האָט געהאט די
זיכערקייט פֿון א מענשען, וועלכער אין נאך קיינמאל נישט געווען פֿער-
וואונדעט.

אזוי ווי ער האָט זיך אויסגעדרעהט צו געבען א בעפֿעהל, האָט א
שיין פֿון א שאַס בעלויכטען א פנים, וואָס אין געשטאנען געבען איהם.

- סימורדען! האָט ער אויסגעשרייען, וואָס טהוט איהר דאָ?
- עס אין ווירקליך געווען סימורדען. סימורדען האָט געענטפֿערט:
- איך בין געקומען צו זיין געבען דיר.
- איהר וועט דאך נאך דער'הרגישט ווערען!
- טאָ אין וואָס, און וואָס מוסטו דען?
- מיך מוז מען דאך דאָ האַבען, און איך נישט.
- אז דו ביסטו דאָ, מוז איך דאָ איך זיין.
- ניין, מיין רבי.
- יאָ, מיין קינד!

אין סימורדען אין געפֿליבען געבען גאָווען.
דער הויפֿען מתים אין אלע געוואקסען אויף דער געפֿלאסטעטער
פֿאַרלאַנג פֿונם אונטערשטען זאל.

האָטש די באַרזקאדע אין נאך נישט געווען איינגענומען, אין געווען
קלאָר, אז די צאהל וועט ענדליך זיגען. די בעלאגערער זענען געווען
אַנגערעקט און די בעלאגערטע—פֿערשאַנצט: צעהן בעלאגערער זענען גע-
פֿאַרען געגען און בעלאגערטען, אָבער די בעלאגערער זענען כסדר צוגע-
פֿלאָסען. די בעלאגערער זענען געוואקסען אין צאהל און די בעלאגערטע-
זענען פֿערמינערט געוואָרען.

די נינצען בעלאגערטע האַבען זיך אלע געפֿונען אונטער דער באַרז-
קאדע, אהין און געווען גערזכטעט די אטאקע. זיי האַבען געהאט סיי טויטע,
סיי פֿערוואונדעטע, העכטענס פֿונפֿצעהן האַבען נאך געקעמפֿט. איינער פֿון
די ווירדעסטע, שאַנט-אן-היווער, אין געווען שרעקליך צעשעדיגט. דאָס אין
געווען א קורצער און דיקער, געקרייזעלטע ברעטאָגער, פֿונם קליינעם און
פֿעבעדיגען טון. אהין אויג אין ביי איהם שוין געווען אויסגעזעצט און דער

קינבאק צעהאקט. ער האט נאך געקאנט געהן. ער האט זיך געשלעפט
אויף די געדריעהטע שטינגען און איז ארויף איגים זאל פון ערשטען שטאק
האָפּענדיג, אז דאָ וועט ער קענען אָפּוואַגען זידיי און שטארבען.
ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט אַן דער וואַנד געבען דעם שיסלאַך און זיך
בעמיט צו לאַפּען אַ ביסעל לופט.

אונטען איז געבען דער באַריקאדע די שחיטה פֿון מינוט צו מינוט
געוואָרען שרעקליכער. ווען זי האָט אַרבע נאַכגעלאָזט, צווישען אַיִן שאַס
און דעם צווייטען, האָט סימורדען אויסגערוּפּען מיט אַ הויכער שטימ:
— בעלאַנערטע האָט ער געשריען, נאָך וואָס לענגער פֿערגיסען אומ-
זיסטע בלוט? איהר זענט גענומען. גיט אייך אונטער. בעדענקט אייך, אז
מיר זענען פֿיער טויזענד פֿינף הונדערט געגען גענצעהן, דאָס הייסט, מעהר
ווי צוויי הונדערט געגען אַיִנעם. גיט אייך אונטער.
גענוג שוין דאָס פּלאַפּען, האָט געענטפֿערט דער מאַרקו דע לאַנ-
שענאָק.

און צוואַנציג קוילען האָבען אָבגעענטפֿערט סימורדענען.
די באַריקאדע האָט נישט דערגרייכט ביז צו דער וועלפּונג דאָס האָט
ערלויבט די בעלאַנערטע צו שיסען איבער איהר, אָבער דאָס האָט אויך
ערלויבט די בעלאַנערטע אויף איהר אַרויפצוקלעטערען.
— שטורם צו דער באַריקאדען האָט אויסגערוּפּען נאָווען, איז פֿאַרהאַן
די וויזוילינגע, וועלע ווילען אַרויפקלעטערן אויף די באַריקאדע?
— אייך, האָט געוואַנט דער סערושאַנט ראָדו.

X.

ר א ד ה

נאָך דאָ איז פֿאַרנעקומען עפעס אַווינס, וואָס האָט פֿערבלופט די
בעלאַנערטע. ראָדו איז פֿריהער אַריינגעקומען דורך דער עפּונג פֿינים איינ-
בריד, אָן דער שפיץ פֿון דער אַטאַקערענדער אָבטיילונג, ער איז געווען דער
זעקסטער, און פֿון די דאָוויגע זעקס מענשען פֿינים פֿאַריזער באַטאָליאָן,
זענען פֿיער שוין געווען געפֿאַלען. אז ער האָט אויסגעשריען: אייך! האָט
מען איהם געזעהן, אַנשטאָט צו געהן פֿאַראַויס, צוויקטרעמען, און איינגע-
בויגען קריבענדיג כמעט צווישען די פֿיס פֿון די קעמפֿער, צוקומען צו דער
עפּונג פֿינים איינברוד און אַרויסגעגאַנגען, איז ער אַנטלאָפּען זאָל אז מענט
אַנטלויפֿען? וואָס זאָל דאָס אלץ בעדייטען?
אויסקומענדיג פֿינים איינברוד, האָט ראָדו נאָך פֿערבלענדט פֿינים
רייך, זיך אויסגערייבען די אויגען, און ווי ער וואָלט געוואָלט פֿון זי אַראָב-

אוישען די שרעק פון די נאכט און ביי דער שיין פון די שטערען, האָט
ער בעטראכט די מויער פֿינים טורם. ער האָט געגעבען אַ שאַקעל מיטן
קאָפּ, ווי אַזער זאָגט: איך האָב זיך נאָר נישט טועה געווען.

ראדו האָט בעמערקט, דאָס דער טיפּער שפּאַלט פון דער עקספּלאַ-
זיע פֿון דער מויער האָט דערנריכט ביזן דעם דאָזיגען שיסלאַך פֿונ'ם ערשטען
שטאַק וואו אַ האַרמאַטען-קויל האָט אויסגעבראַכען און צעהאַקט די אַזערנע
קראַמפּעס. די נעץ פֿון די צעבראַכענע שטאַנגען איז געהאַנגען האַלב אויס-
געריסען און אַ מענש האָט געקאָנט אדורכגעהן.

אַ מענש האָט געקאָנט אַ דורכגעהן, נאָר צו האָט ער געקאָנט ארויס-
קלעטערן אין דער הויך? אמת, ער האָט געקאָנט דורכברייכען דורכ'ן שפּאַלט,
מיט'ן בעדינגט, ער זאָל זיין אַ קאָץ.

און דאָס איז ער טאַקע געווען. ראדו האָט געהערט צו דער ראַסע,
וואָס פּינדאַר רופּט אָן, פֿלינקע אַטלעטען" מען קאָן זיין אַנאַלטער
סאַלדאַט און אַוינגערמאַן; ראדו, וועלכער איז פּריהער געווען אין דער
פֿראַנצויזישע גוואַרדיע, איז נאָך נישט אַלט געווען קיין פֿיערציג יאָהר-
דאָס איז געווען אַ לייכטער הערקולעס.

ראדו האָט אוועקגעלעגט אויף דער ערד זיין בוקס, אַראַבעוואַרפּען
פֿון זיך זיין לעדערציג. אויסגעטהון דעם אויבערשטען בנד מיטן וועסטעל
און געבליבען ביי די צוויי פּיסטאָלעטען, וועלכער ער האָט פֿערשטעקט אין
גארטעל פֿון זיינע הייזען און ביי אַ גאַלען שווערד, וועלכען ער האָט גע-
לייגט צווישען די ציין. די קאָלבעס פֿון די צוויי פּיסטאָלעטען האָבען ארויס-
געשטעקט פֿון איבער זיין גארטעל.

אזוי אַרום בעפֿרייט פֿון אַ איבריגע ראַסט און בעגלעשט מיט די אויגען
פֿון די אַלע פֿון דער אַטאַקירענדע אָבטרינג, וועלכע זענען נאָך נישט
געהאַט אַרען אינ'ם איינברוך, האָט ער אָנגעהויבען קלעטערן אויף די שטיי-
נער אינ'ם שפּאַלט פֿונ'ם מויער, אזוי ווי ער וואָלט געגאַנגען אויף די
שמופּען פֿון שטיגען דאָס וואָס ער האָט נישט געהאַט קיין שיק, איז איהם
געקומען צונאָן; קיין שום זאך העלפט נישט אזוי גוט ביים קלעטערן, ווי
גאַקעמע פּויס; ער האָט איינגעדריקט די גראַבע פֿינגער אין די לעכער פֿון
די שטיינער. ער האָט זיך אויפֿגעהויבען מיט די הילף פֿון זיינע פּויסטען
און זיך פֿעסטגעהאַלטען מיט זיינע קניע, עס איז געווען אַ שווערע אַרונפֿ-
שטייגען, אזוי ווי מען וואָלט געשטיגען אין דער לענג פֿון די ציין פֿון אַ
זעג, — אַ גליק נאָך האָט ער געטראַכט, וואָס קיינער געפֿליגט זיך נישט אינ'ם
צימער פֿון ערשטען שטאַק, ווייל מען וואָלט איהם נישט געלאָזט אזוי,
קריכען.

ער האָט געמוזט אויף אזא אופן קלעמען גישט וועניגער פֿון פֿערציג פֿוס, און וואָס העכער ער איז געקומען, געשמערט אביסעל פֿון די אַרויסגעשטארטע הענטלעך פֿון די פֿיסטאַלעמען, האָט זיך אלץ דער שפּאַלט פֿערשמעלערט און דאָס אַרויפֿשטייגן איז געוואָרען וואָס אמאָל שווערער. די געפֿאהר אַראָבצופֿאלען איז געוואַקסען אין דערועלבער צייט וואָס די טיפֿקייט פֿונ'ם תּהום.

ענדליך איז ער צוגעקומען צום ראַנד פֿונ'ם שויסלאַך; ער האָט אָב- געהאַקט די פֿאַרבויגענע אין צעבראַכענע קראַטעס, אויפֿגעפֿענדיג זיך אַ ברויטען איינגאַנג; ער האָט זיך אויפֿגעהויבען מיט אַ מעכטיגער אָנשטרענגונג. אָנגעשפּאַרט זיין קנייה אויפֿ'ן גוזמס, אָנגעכאַפט מיט אַיין האַנד, אַ שטיק שטאַנג רעכטס, מיט דער אַנדערער אַ שטאַנג לינקס, און זיך אויפֿגעהויבען ביז'ן האַלבען קערפֿער פֿאַר דער ראהם פֿונ'ם שויסלאַך, מיט די שווערד צווישען די ציהן, הענגענדיג אויף זינע בידע הענד איבער אַ תּהום.

עס איז איהם מעהר גישט געבליבען ווי אַרביצולענגען די פֿוס, כדי אַריינצושפּרונגען אין זאל פֿון ערשטען שטאָק.

נאָר אַ צורה האָט זיך בעוויזען אינ'ם שויסלאַך.

ראַדו האָט פֿלוצלינג דערזעהן פֿאַר זינע אייגען און דער פֿינגס- טערניש עפעס פֿורכטערליכעס; אַ אויסגעזעצטע אויג, אַ צעהאַקטען קינבאַק- אַ בלוטענדע מאַסקע.

די דאָזיגע מאַסקע, וועלכע האָט נאָר געהאַט אַיין אויג האָט איהם אָנגעקוקט.

די דאָזיגע מאַסקע האָט געהאַט צוויי הענד; די צוויי הענד האָבען זיך אויסגעשטרעקט פֿון דער פֿינגסטערניש און זיך גערוקט אַנטקעגען ראַדו; די איינע, האָט איהם צוגענומען זינע צוויי פֿיסטאַלעמען פֿון זיין נאַרטעל די צווייטע האָט איהם פֿון צווישען די ציהן אַרויסגעריסען זיין שווערד.

ראַדו איז געבליבען וועהרלאָז. זיין קנייה האָט זיך געגליטשט אויפֿ'ן שמאָלען איינגעבויגענעם גוזמס, זינע צוויי פֿויסטען, דריקענדיג די שטיקלעך פֿון די אייזערנע קראַטעס, האָבען איהם קיים געקאַנט האַלטען אין הינטער זיך האָט ער געהאַט אַ תּהום פֿון פֿערציג פֿוס.

די דאָזיגע מאַסקע און די דאָזיגע הענד איז געווען שאַנט-אַן-הווער. שאַנט-אַן-הווער, געשטיקט פֿונ'ם רויך, וועלכער איז געקומען פֿון אויב- טען, האָט זיך צוגעשלעפּט צום ראהם פֿון שויסלאַך; די לופֿט פֿון דרויסען האָט איהם אָנגעמינטערט, די פֿרוישקייט פֿון דער נאַכט האָט איהם אייג געהאַלטען דאָס בלוט און ער איז אביסעל געקומען צו די כּחות. פֿלוצלינג האָט ער דערזעהן זיך אויפֿגעהויבען אין דרויסען אין דער עפֿונג דעם גוף

פון האדו; ווייל ראדו האט זיך געהאלטען מיט די הענד און די שטאננקן, איז איהם געבליבען אויסצוקלויבען; אדער צו פאלען אדער זיך לאזען צוגע- מען דאס געוועהר. שאנט-אן-היווער, א פורכטערליכער און רוהיגער, האט איהם ארויסגעצויגען די פיסטאלעטען פון דער גארטעל, און זיין שווער פון צווישען די צייהן.

עס האט זיך אָנגעהויבען א אויגעהערטער דעל. א דעל צווישען א וועהרלאזען און פֿערוואונדעטען.

עס איז געווען קלאַר, אז מנצח זיין וועט דער שטארבענדער. עס איז גענוג געווען אמן קייל אראפצווארפען ראדו אינים אפֿענעם תהום אונ- טער זיינע פֿיס.

צו זיין גליק, האט שאנט-אן-היווער, האלטענדיג בידע פיסטאלעטען און אמן האנד, נישט געקענט אויסשויען און האט געמייט זיך בענוצען מיט דער שווער. ער האט אריינגעשטאכען ראדו אין אַרעם דער דאָזיגער שטויס מיט'ן שווערד האט איהם פֿערוואונדעט אָבער געראטעוועט.

אָהן געוועהר, אָבער נאָך מיט אלע כוחות, האט ראדו נישט געלענט קיין אַכט אויף זיין וואונד, וועלכע איז אויפֿגעקום נישט דערנאָנגען פֿון צו די פֿינגער; ער האט זיך געגעבען א הויב פֿאַראַויס, אָבערלאָזט די קראַטעס און אַריינגעשפרונגען אינים שויסלאַך.

דאָ האט ער זיך געפֿינגען פנים לפנים מיט שאנד-אן-היווער, וועלכער האט אוועקגעוואַרפען דעם שווערד און געהאלטען בידע פיסטאלעטען אין זיינע בידע פֿיסטען.

שאנט-אן-היווער האט, קניהענדיג, געציעלט אין ראדו, בערהערענדיג איהם כמעט, נאָר זיין אָבערשוואַכטער אַרעם האט געצוימערט און ער האט נישט גלייך אויסגעשאַסען.

ראדו האט דאָס אויסגענוצט און הילכונג זיך צעלאַמט.

— זאָג נאָר, האט ער געשריען, מואוס בעשעפֿענישו! קלערסטו טאקע אז די וועסט מיך אויבערשרעקען מיט דיין פּרצוף, וואָס איז עהנליך צו רינדסבראָטען. צו אַלדע רוחות, מען האט דיר דאָס אַביסעל דיין פּנימ'על צעהאקט.

שאנט-אן-היווער האט זיך אין איהם געציעלט.

ראדו האט ווייטער געזאָגט:

— ס'איז נישט דעריבער, ווייל איך וויל דיך אויסלאַכען, נאָר די קיילען האָבען דיר פֿיין דיין צורה צעפֿליקט. אַרימער יונג, בעלאַנגע האט דיר, געבעך אויסגעפּאָטשט דאָס פנים. נג, גיכער שפּיט שוין אויס דיין קייל, מיין ליבער.

עם האָם זיך דערהערט. אַ שאַס און די קויל איז אזוי נאָהנט פֿאַר-
בייגענאַנגען זיין קאַפּ, אַז עס האָט ראַדוין אַראָבגערויסען אַ האַלב אַויפֿער-
שאַנט-אַן-הווער האָט אױפֿגעהויבען דעם צווייטען אָרעם מיט'ן אַנדערן פּינס-
שאַלעט, נאָר ראַדו האָט איהם נישט געלאָזען קיין סך צייט צו שימען.
— איך האָב גענוג מיט אײַן אױפֿער ווייניגער, האָט ער געשרייען. די
האַסט מיך צוויימאַל פֿערוואונדעט. איצט איז מיין צייט.

און ער האָט זיך אַרויפֿגעוואָרפֿען אױף שאַנט-אַן-הווער. אַ שטויס גע-
טהן איהם דעם אָרעם אין דער הויך, אזוי אז די קויל איז ערגיץ-וואו אַריין.
אין דערביי האָט ראַדו איהם אָנגעכאַפט פֿאַר דער צעהאַקטע קינבאַק.
שאַנט-אַן-הווער האָט אַרויסגעלאָזט אַ ווילדען געשרייען און געפֿאַלען
אין הלשות.

ראַדו איז אױפֿער איהם אַריבער געשפרונגען און אירס געלאָזט ביים שויםלאַך
— איצט, אז איך האָב דיר שײַן צו וויסען געגעבען מיין אולטימאַ-
טום. האָט ער געזאָגט, וואָלטו דוך מעהר נישט ריזערען, דאָ וואָלטו בליי-
בען, בױזער וואָרעם. דו פֿערשטייסט מסתמא, אז איך וועל זיך איצט נישט
שפּילען אין קוילענען דוך. קריך דיר וויפֿילעל דיין האַרץ גלוסט אױר דער
ערד, מיטברוגער פֿון מינע טרעפֿעס. קענסט שמאַרבֿען עס וועט זיין ווייניג-
גער אַרבייט. דו וועסט באַלד געוואָהר ווערען, אז דיין גלח האָט צו גע-
יאָגט לױטער נאַרישקייטען. נעה דיר, פֿויער, אינים גרויסען סיר.

און ער איז אַריינגעשפרונגען אינים וואָל פֿון ערשטען שטאַק.
מען זעהט דאָ גאַרנישט האָט ער געמורמעלט.
שאַנט-אַן-הווער האָט זיך קאַנוואָלסיוו געוואָרפֿען און געברילט אין
דער גיססה. ראַדו האָט זיך אומגעקעהרט.

— שטיל! טו מיר אַ טובה און שוויג, בירגער. איך מיש מיך מעהר
נישט אין דיין עסק. איך וויל דוך נישט פֿאַרענדליגען. לאָז מיר צורוח.
און אונרוהיג האָט ער אײַנגעשטעקט די הענר אין די האַר, בע-
טראַכטענדיג דעם גוסס'ן שאַנט-אַן-הווער.

— יא, וואָס טוט מען ווייטער? אַרץ איז נומ, נאָר איך בין דאָך
אָהן געוועהר. איך האָב געהאַט אײַנגאַנצען צוויי מאָל אויסצושיסען, און די
האַסט עס מיר קאַליע געמאַכט, דו הייה און נאָך דערצו ריסט מיר דער
לויך די אױגען, וואָס דער הונד האָט אָנגעכאַכט, און אַנרוהרענדיג זיין צע-
שאַסען אױפֿער, האָט ער אױסגעשרייען:
אוי!

און רידענדיג ווייטער צו זיך.
— עס האָט דיר קיין סך נישט געהאַלפֿען, וואָס דו האָסט מיר קאַני-

פסקדט דאָס אויער! בעסער דאָס, ווי עפעס אנדערש. דאָס איז דאָך נישט
מעהר ווי א ציהרונג. דו האָסט מיר אויך צעראצט דעם אָרעם, נאָר דאָס
איז גאַרנישט. שמאַרב, דאָרפסטאן, איך בין דיר מוחל.

ער האָט זיך איינגעהאַרנט. דער רעש אינ'ם אונטערשטען זאל איז
געווען מורא'דיג. דער קאמף איז געווען נאָך ווילדער ווי נר הער.

— עס געהט גוט אונטען. אלץ אינ'ם, ווי שרייען דאָרט; זאָל לעבען
דער קעניג. זי פנרין אהרעל.

זיינע פנים האָבען זיך אָנגעשטויסען אן זיין שווערד אויף דער ערד, ער
האָט זי אויפגעהויבען און געזאָגט צו שאנס-אין-הווער. וועלער האָט זיך
שוין מעהר גישט גערוהרט.

זעהסטו, וואָלד-מענש, צו דעם, וואָס איך האָב געוואָלט מאַכען,
איז מיין שווערד גלייך צו א שמעקען. איך געהם זי איצט צוריק נאָך צוליב
גוטפריירשאפט. נאָר די פיסטאָלעמען דארף איך האָבען. דער טייוועל
זאָל דיר נעמען, ווילדער! נו, וואָס טהו איך איצט? איך טויג שוין צו
גאַרנישט.

ער איז אריין טיעפער אינ'ם זאל, בעמיטהענדיג זיך צו עפעס צו דער-
קענען אין דער פֿינסטערניש. פֿלוצלינג האָט ער אינ'ם האַלבדונקעל היג-
טער דעם מיטעלסטען זאל, בעמערקט אַ לאנגען טיש און אויפ'ן טיש עפעס,
וואָס האָט גישט דייטליך געלאנגט. ער האָט אָנגעטאפט, דאָס זענען גע-
ווען ביקסען, פיסטאָלעמען, פֿל המינים געוועהר אויסגעלאָזט און אַ אַרונג
און עס האָט נאָר געווארט, אז הענד זאָלען עס נעמען; דאָ איז געלעגען דאָס
דעזערעו געוועהר, וואָס די בעלאַגערער האָבען צוגעגרייט פֿאר'ן צווייטען
טייל פֿונ'ם קאמפֿ, אַ גאנצער אַרסענאל.

— אַ בופעט! האָט אויסגעשרייען ראָדו.

און ער האָט זיך אַ פֿערבלענדעמער דאָרויף אַרויפגעוואָרפען.

דאמאלס איז ער געוואָרען שרעקליך.

די טהר פֿון די שטיגען, וועלע האָט פֿערבונדען די שטאָקען פֿון
אונטען פֿון אויבען, איז געווען ברייט אָפען אין זיך געפֿינען נעבען דעם
טיש, בעדעקט מיט געוועהר. ראָדו האָט אוועקגעוואָרפען זיין שווערד, גע-
נומען און זיינע בידע הענד צוויי פיסטאָלעמען צו צוויי קוילען און האָט
אויסגעשאָסען אויף איינמאל דורך די טהיר אין די נעדרייטע שטיגען. דער-
נאָך האָט ער געכאַפט אַ קורצע ביקס און אויסגעשאָסען. דערנאָך האָט ער
געפאַקט אַ ביקס אָנגעלאָדען מיט שרויט און אויסגעשאָסען. די ביקס, אויס-
שפּיענדיג פֿופּעזען קוילען האָט אָנגעמאַכט אַ רעש ווי פֿון אַ האַרטאָט. דאָ-
מאלס האָט ראָדו אַבדוהענדיג זיך אַ ווילע, אויסגערופען; עס לעבע פֿאָרו!

און כאפענדיג א צווייטער בוקס, נאך א שווערערע פאר די ערשטע, האט ער זי אָנגעציעלט צו די קרומע וועלכונג פֿון די שטיינע און געווארט. דער טומעל, וואָס איז געוואָרען אינ'ם אונטערשטען זאל, איז נישט צו בעשריבען. אַזעלכע אומנערעכטע פֿערוואנדערונגען מאַכען אונמעגליך יערען ווידערשטאנד.

צוויי קיילען פֿון ראדוים דרייפֿאַכען שויסען האָבען געטראָפֿען; איינע האָט דערהרגעט דעם עלטערן פֿון די ברודער פֿיק-אן-בוא, די אנדערע האָט דער-הרגעט הוואר, דאָס הייסט ה' דע קעלאָן.

— זיי זענען אייבען! דאָס געשרווען דער מארקוו.

דער דאָזיגער אויסגעשרי האָט געברענגט צו דעם, אז מען האָט איי-גאנצען פֿערלאָזען די באַריקארע, א צוג פֿון פֿינעל צופֿליהט זיך נישט אזוי שנעל. אלע זענען געלאָפֿען צו די שטיינען, דער מארקוו האָט זיי אויפֿ-געמוטערט צום אנטלויפֿען.

— מאַכט עס שנעלער, האָט ער געזאָגט, דער מוט איז איצט צו אַנט-לויפֿען. לאָמיר אלע ארויף אויפֿ'ן צווייטען שטאָקו דאָ וועלען מיר אויפֿסטיי אָנהויבען.

ער האָט דער לעצטער פֿערלאָזען די באַריקארע.

דער דאָזיגער מוט האָט איהם געראטעוועט, ראדו, פֿערשטעקט ביי די שטיינען פֿון ערשטען שטאָק, מיט'ן פֿינגער אויפֿ'ן צינגעל פֿון בוקס, האָט געלויפֿערט אויף זיי. די ערשטע, וועלכע האָבען זיך בעוויזען ביי דער וועג-דונג האָבען בעקומען די קייל גלייך אין צורה און זענען געפֿאלען דערשאַ-סענע. ווען דער מארקוו וואָלט צווישען זיי געווען, וואָלט ער געבליבען א טויטער. איידער ראדו האָט געהאט צייט צו נעהמען א פֿרושע בוקס, זע-נען דערווייט די איבריגע פֿאַריבער און נאָך זיי אלעמען דער מארקוו פֿאַ-מעליכער ווי די אנדערע. זיי האָבען געמינט, אז דער זאל פֿון ערשטען שטאָק איז פֿול מיט בעלאַנערער, זיי זענען דעריבער דאָ נישט געבליבען שטעהן, און ארויף אויפֿ'ן צווייטען שטאָק, אינ'ם שפּיגעל-זאל. דאָרט איז דאָס געווען די איינערנע טהור, דאָרט איז געווען דער בעשויפֿעבעלער קנויט, דאָרט האָט מען דאָס בעדארפֿט קאפיטולירען אָדער שטארבען.

גאָנצען פֿאר וועמען דאָס שויער'י איז געווען פונקט אזוי אונערוואַר-טעט ווי פֿאַר לאַנטענאָקן, האָט נישט געקאָנט זיך אויסשטישען פֿון וואַנען עס קומט די הילף, יעדענפֿאַלס האָט ער זי אויסגענוצט, נישט זוכענדיג קיין סך פֿרושים צו פֿערשמעהן; ער איז אַרובֿערגעשפּרונגען צוזאמען מיט זיינע לייט איבער דער באַריקארע און איז נאָכגעגאנגען די אנטלויפֿענע ביי צום ערשטען שטאָק.

דאָרט האָט ער געפֿונען ראדו.
ראדו האָט אָנגעהויבען פֿון אַ מינעטער־שער בערנ־סונג און געוואָנט:
— אַ רגע, קאָמענדאַנט. דאָס האָב איך אויפֿגעטהן. איך האָב מיך
רעכמאַנט אָן דאָס. איך האָב געמאַכט אזוי ווי איהר. איך האָב גענומען דעם
שונא צווישען צוויי פֿייערן.

— אַ גוטער הלמיד, האָט גאָווען, שמויכלענדיג, געוואָנט.
ווען מען איז אַ געוויסע צייט אין פֿיננסערניש, געוואוינט זיך דאָס
אויג ענדליך צו צום שאַטען, אזוי ווי די אייגען פֿון די נאַכטפֿויגעל; גאָ-
ווען האָט בעמערקט, אז ראדו איז אינגאנצען פֿערבלומט.
— אָבער די ביסט דאָך פֿערוואונדעט, חבר!

— לענט דערויף נישט קיין אַכט, קאָמענדאַנט. וואָס איז דען אזוינס,
מיט אַין אויער מעהר אָדער וועניגער? איך האָב אויך אַ שטויס מיט דער
שווערד, אָבער איך לאָך מיר פֿון דעם אויס. ווען מען צעברעכט אַ שויב,
צעשנידט מען זיך שטענדיג אַביסעל. איברגענס ס'איז גאָר מין בלוט.
מען האָט זיך אַביסעל אָבגערוהט אינים וואָס פֿון ערשטען שטאַק, אייני-
גענומען דורך ראדו, מען האָט געבראַכט אַ לאַמטערנע. סימורדען איז צוגע-
קומען צו גאָווען. זיי האָבען זיך מישב געווען. און אין דער אמת איז גע-
ווען וועגען וואָס אַ טראַכט צו טהון. די בעלאַנערער האָבען נישט געוואוסט
די אמת'ע לאַגע פֿון די בעלאַנערטע; זיי האָבען נישט געוואוסט, אז עס
פֿעהלט זיי אויס אַמוניציע; זיי האָבען נישט געוואוסט, אז עס לאָזט זיך ביי
עס אויס דער פֿיליווער. דער צווייטער שטאַק איז געווען דער לעצטער פֿאַס-
מען פֿון ווידערשטאַנד; די בעלאַנערער האָבען געקאָנט מיינען, אז די שטייגען
ווען מינירט.

זיכער איז געווען, אז דער שונא קאָן נישט אַנטלויפֿען. די ראָזניגע,
וועלכע ווענען נאָך נישט געווען טויט, ווענען געווען ווי אונטער אַ שלאָס.
לאַנטענאַק איז געווען אין פֿאַסטקע.

זייענדיג מיט דעם זיכער, האָט מען זיך געקאָנט פֿערגיגען אַ ביסעל
צייט, בכדי צו געפֿינען דעם מעגליכסט בעסטען אויסגאַנג. מען האָט שוין
געהאַט גענוג קרבנות. מען האָט געמוזט זיך בעטהען, אז ביי דער לעצטער
אַטאַקע זאָלען פֿאלען וואָס וועניגער מענשען.

די געפֿאַהר פֿון דער לעצטער אַטאַקע וואָלט געווען אַ גרויסע. מען
האָט בעראַרפֿט זיך רעכטען, אז מען וועט מווען אויסהאַלטען אַ שטאַרק פֿייער.
דער קאַמף איז אַיבערגעריסען געוואָרען, די בעלאַנערער, די בעל-
התחים פֿונעם פֿאַרטער און ערשטען שטאַק, האָבען געווארט אויפֿן בעפֿעהל
פֿון קאָמאַנדיר אָנצוהויבען אויפֿסניי, גאָווען און סימורדען האָבען זיך בעראַ-

זען. ראדו האָט זיך אין דער שטיג אינגעהאַרט.
 ער האָט נאָכאמאל נישט דרייטט זיך מיליטעריש פֿערניגט.
 — הער קאָמערנאָנט?
 — וואָס איז, ראדו?
 — האָב איך דאָס רעכט אויף אַ קלענע אויסצולאָנג.
 — געוויס, בעט, וואָס דו ווילסט נאָר אלעין.
 — איך בעט, מען זאל מיך לאָזען דעם ערשטען ארויפגעהן.
 מען האָט איהם דאָס נישט געקאָנט אָבזאָגען. איברענגס וואָלט ער
 דאָס געטהון אָהן ערלויבניש.

XI.

די פערצוווייפֿעלמע.

בשעת מען האָט זיך בעראַטען אויפֿן ערשטען שמאָק, האָט מען זיך
 אין צווייטען פֿאַרבאַרקאָדירט. די בודע שטאַקען האָבען זיך געוואָלט פֿער-
 צווייפֿעלט צוזאַמענשטיימען. צורהרען זיך צום נצחון—דאָס איז שברות.
 אונטען איז געווען די האָפֿנונג, וועלכע וואָלט געווען די גרעסטע פֿון אלע
 מעגליכע בחות, ווען די פֿערצוווייפֿלונג וואָלט נישט עקזיסטירט.
 די פֿערצוווייפֿלונג איז געווען אויבען.
 א פֿערצוווייפֿלונג, א רעהגע, קאלטע און אַ פינסטערע.
 ארויפֿקומענדיג אינ'ם ענטרונגס-זאל, אָבער וועלכען עס איז פֿאַר זי
 שוין גאַרנישט געווען, איז זייער ערשטע זאָרג געווען צו פֿערבאַרקאָדירען
 דעם אינגאָנג.
 פֿערמאָלען די טיר איז געווען אינוואַלד, עס איז גלעכער געווען צו
 פֿערשפּאַרען די שטיגען. אין אזא פֿאַל איז אַ שטערונג, דורך וועלכע מען
 קאָן זעהן און קעמפֿען, מעהר ווערט, ווי אַ צוגעטאכטע טהיר.
 דער שטוקאָ, וועלכע דער אימאָנוס האָט אַריינגעשטעקט נישט ווייט
 פֿונ'ם בעשוועפֿעלמען קנויט האָט זי צוגעלויבטען.
 אינ'ם דאָזיגען זאל פֿון צווייטען שמאָק האָט זיך געפֿינען איינער פֿון
 די גרויסע און שווערע דעמבענע קופּערס, וואו מען האָט בעהאַלטען קלע-
 דער און וועש איידער מען האָט געהאַט ערפֿינדען מעבעל מיט שופּלעדער.
 זי האָבען צוגעשעפּט דעם דאָזיגען קופּער און איהם אַוועקגעשטעלט
 אונטער די טהיר פֿון די שטיגען. ער האָט זיך פֿעסט אַריינגעפּאַסט צווישען
 די ווענד און פֿערשפּאַרט דעם אינגאָנג. עס איז נור געבליבען אָפֿען געבען
 דער וועלכונג אַ שמאָלער שטח, וואָס האָט געניגט אַרויסצולאָזען אַ מעג-
 שען, אויסגעצייכנט צו טויטען די בעלאַנערער אינציגווייז. עס איז געווען

צווישן פֿעלדערהאפט, או מען זאל זיך דערוועגען דאָס צו טהוין.
דער פֿערשפארטער איינזאנג האָט זי ערלויבט אַכטעל אָבזעקטעמען.
זי האָבען זיך איבערגעצעהלט.

פֿון די נייגערהן איז געבליבען נישט מעהר ווי זיבען, צווישען זיי
דער אימאנוס, אחוץ דעם אימאנוס און דעם מאַרקין, זענען אלע געווען
פֿערוואַנדעט.

די פֿיניף, וועלכע זענען געווען פֿערוואַנדעט נאָך גאנץ לעבעדיג, וויל
אינים ברען פֿון קרוג, לאָזט יעדע וואונד, וועלכע איז נישט שטערבליך,
איבער די פֿרייהיט פֿון בעוועגונגען, זענען געווען שאַמעק, מיט'ן צונאָמען
דאָב, גינזוא, הוואַנא, בראַנש-דאָר, ברען-דאָמור און גראַן-פֿראַנקער.
אלע איבריגע זענען געווען טויט.

עס איז שוין מעהר נישט געווען קיין אַמוניציע, די פֿאטראַנאזשען
זענען געווען פֿוסט, זיי האָבען געצעהלט די קיילען און עס האָט זיך אַרויס-
געוועזען אז זיי האָבען נור אויף זיבען פֿאר-שוין פֿיער שאַמען.
מען איז צוגעקומען צו דעם מאַמענט, ווען עס בלייבט נישט מעהר
ווי צו פֿאלען, מען האָט זיי צוגעשפּאַט צו אַפֿענעם און טיעפען אָב-
גונד, עס איז שווער זיך צו געפֿינגען נאָך געהנטער צום ראַנד.

דערווייל האָט זיך די אַטאקע אויפֿסני אָנגעהויבען; נאָך לאַנגזאַם און
דערובער זיכערער, מען האָט געהערט די קלעפֿ פֿון די קאָלבעס, מיט וועל-
כע די בעלאַנערער האָבען אָנגעטאַפּט די שטינגען אַ טרעפֿ נאָך אַ טרעפֿ.
קיין שום מיטעל צום ענטלויפֿען, דורך די כובליאַטעק? איז אָבער
אויף דער הייבֿלעכע געווען גרייט זעקס אָנגעציעלטע האַרמאַטען מיט אָנ-
געצונדענע קנויטען, דורך די צימערן פֿון אייבען? אָבער נאָך וואָס זיי האָ-
בען געפֿיהרט צום פֿלאַכען דאָך, דאָרט האָבען זיי געקאָנט געפֿינגען איין
אויסוועג—אַראַבצוואַרפֿען זיך פֿון דער הויך פֿון טורם אַראָב אונטען.

די זיבען איבערגעבליבענע פֿון דער דאָזיגע העלדענמוטיגער עפֿישער
באַנדע, האָבען זיך פֿלוצלונג דערוועגן אונטער רחמימות'דיג פֿערמאַכט און גע-
לאַפט פֿון די דאָזיגע גראַבע מייערן, וועלכע האָבען זיי אַ בעשיצט אַ
אייבערנעגעבען דעם שונא, זיי זענען נאָך נישט געווען גענומען; אָבער זיי
זענען שוין געווען געפֿאַנגענע.

דער מאַרקין האָט אויפֿגעהויבען זיין שטימע:
— מיניע פֿריינד, אלץ איז פֿערפֿאלען.

און נאָך אַ שטילשווייגען האָט ער צוגעגעבען:

— גראַן-פֿראַנקער זאל צוריק ווערען דער גלח מיוֹרמאַ.
אלע האָבען אַנידערגעקניחט מיט דעם רויזענקראַנץ אין דער האַנד.

קלעם פון די קאלבעס פון די בעלאגערער האָבען זיך אלץ דערנענטערט.
גראַן-פראַנקער, אינגאנצען א צובלוטיגטער פון א קויל, וועלכע האָט
איהם ליכט פֿערוואונדעט דעם שערעל און ארויסגעריסען די הויט מיט די
האַר, האָט אויפֿגעהויבען מיט זיין רעכטע האַנד דעם צלם. דער מאַרקוו,
וועלכער איז טיעף אין האַרצען געווען אַנאַפֿיקורס, האָט מיט איין פֿוס
אַנדערנעקנעט.

— זאָל יעדער, האָט גראַן-פראַנקער געזאָגט, מתורה זיין זיינע עברות
אין דער הויך. הער מאַרקוו, הויבט-אָן.
דער מאַרקוו האָט אָבערענטפֿערט:

- איך האָב גע'הרג'עט.
- איך האָב גע'הרג'עט, האָט געזאָגט הוואַנאַר.
- איך האָב גע'הרג'עט, האָט געזאָגט גינזאָאָ.
- איך האָב גע'הרג'עט, האָט געזאָגט ברען-דיאָמור.
- איך האָב גע'הרג'עט, האָט געזאָגט שאַטנעץ.
- איך האָב גע'הרג'עט, האָט געזאָגט דער אימאַנוס.
- און גראַן-פראַנקער האָט ווידער אָנגעהויבען.
- און נאָמען פֿון דער הייליגע דריימאַניגקייט, בין איך איך מוחל. זאָ-

לען
איינערע נשמות געהן לשלום.
— אמן, האָבען געענטפֿערט אלע שטימען.
דער מאַרקוו האָט זיך אויפֿגעהויבען.
— איצט, האָט ער געזאָגט, לאַ'מיר שטאַרבען.
— און הרגענען, האָט געזאָגט דער אימאַנוס.

די קלעפֿ פֿון די קאלבעס האָבען אָנגעהויבען צו ברעכען דעם
קופֿער, וועלכער האָט פֿערשטעלט די טיר.
טראַכט וועגען גאָט, האָט דער גרח געזאָגט. די ערד עקויסטירט שוין
מעהר נישט פֿאַר אייך.

— יאָ, האָט געזאָגט דער מאַרקוו, מיר זענען אין אַקבר.
אלע האָבען אַראָבעבויען די קעפֿ און זיך געשלאָגען על חטא. נאָר
דער מאַרקוו און דער גלח זענען געבליבען שמעהן גלייך. די אויגען זענען
געווען געווענדט צו דער ערד, דער גלח האָט תפֿלה געטון, עס האָבען
תפֿלה געטהון די פֿויערים, דער מאַרקוו האָט גע'חלומ'ט. דער קופֿער, זואו
מען האָט אַריינגעקלאַפט ווי מיט האַמעס, האָט שוידערליך אָבגעהילכט.
אין דער רגע, האָט אַלעבעדיגע און שטאַרקע שטימע פֿלוצלינג הינגע-
טער זיי אויסגעשריען:

— אָבער איך האָב איך געזאָגט, הער מאַרקוו!

אלע קעפ האָבען זיך אימנעקעהרט פֿערבליפט.
 א לאך האָט זיך נאָר וואָס אויפגעפֿענט אין דער וואַנד.
 א שטיין, וועלכער איז געווען גוט צוגעפֿאַסט צו די איבריגע, נאָר נישט
 בעפעסטונג, פֿאַרזעהן מיט אַ אַקס פֿון אויבען און אַ אַקס פֿון אונטען, האָט
 זיך געדִרעהט אַרום זיך, אזוי ווי אַ שפּינדעל און דרעהענדיג האָט ער אויפֿ-
 געפֿענט די וואַנד. די עפֿנונג איז געווען אַ דאַפֿעלטע און געמאַכט צוויי
 דורכגענג, איינע אויף רעכט, די צווייטע אויף לינקס, שמאַלע, נאָר גענוג
 גענדע, אז זיי זאָרען דורכלאָזען אַ מענשען. איבער די דאָזיגע אונטערוואַר-
 טעמע טוהר האָט מען בעמערקט די ערשטע טרעפֿלעך פֿון געדִרעהטע שטי-
 גען. אַ פֿנים פֿון אַ מענשען איז ערשינען אין דער עפֿנונג.
 דער מאַרקיו האָט דערקענט האַלמאַלאָ.

XII.

דער רעטער.

- די ביסט עס, האַלמאַלאָ?
- איך, הער מאַרקיו, איצט זעהט איהר שוין, אז עס איז פֿאַרהאָן
 שטיינער, וואָס דרעהען זיך און מען קאָן פֿין דאַנען אַרייס, איך בין געקוי-
 מען צו דער רעכטער צייט, נאָר איילט אייך. אין צעהן מינוט, וועט איהר
 זיין אין מיטען וואַלד.
- נאָט איז גרויס, האָט געזאָגט דער גלח.
- ראטעוועט אייך, הער מאַרקיו, האָבען אויסגערופֿען אלע שטימען.
- אַיז אַ פֿריהער, האָט געענטפֿערט דער מאַרקיו.
- איהר דער ערשטער, הער מאַרקיו, האָט געזאָגט דער גלח טיורמא-
 איך דער לעצטער.
- און דער מאַרקיו האָט אָנגעהויבען מיט אַ שמרענגע שטימע:
 — נאָר אָהן קאַמפֿ פֿון גרויס מוטיגקייט. מיר האָבען נישט צופֿילעל
 צייט צו זיין אידעלמוטיג. איהר זענט פֿערוואַונדעט. איך בעפֿעהל אייך צו
 לעבען און צו צוגלויבען שניצל, אין נוצט אויס דעם דאָזיגען אויסגאַנג.
 איך דאַנק דיר, האַלמאַלאָ.
- הער מאַרקיו, וועלען מיר זיך צושיידען? האָט געפֿרעגט דער גלח
 טיורמאַ.
- בלי ספֿק, אונטען, נאָר איינציגווייז קאָן מען אַנטלויפֿען.
- בעשטימט, אייער דורכפֿליכט, אונז אַ אָרט, וואו זיך צו טרעפֿען.
- יא, אין וואַלד, אויפֿן ליכטיגען אָרט, פֿיער-גאַווען. קען איהר
 דאָס אָרט?

-- מיר קאנען עס אלע.
 -- איך וועל דאָרט זיין מאָרגען מיטאָג. זאָלען אלע, וואָס קאָנען נאָר
 געהן, זיך דאָרט פֿערזאמלען.
 -- מען וועט דאָרט זיין.
 -- און מיר וועלען אָנהויבען אויפֿסניי דעם קרויג, האָט געזאָגט דער
 מאַרקוו.

דערווייל האָט האַלמאָלאַ, בעמיהענדיג זיך צו שטיימען דעם דרייטענ-
 דיגען שטיין, זיך אַרומגעזעהן, און דער שטיין ריהרט זיך נישט מעהר. דו
 עפֿונג האָט זיך מעהר גישט געקאָנט פֿערמאָלען.

-- הער מאַרקוו, האָט ער געזאָגט, לאָמיר זיך איינען, דער שטיין
 דרעהט זיך שוין איצט נישט. איך האָב געקאָנט עפֿענען דעם דורכגאַנג, איך
 קאָן איהם אָבער נישט פֿערמאָלען.

און אין דער אמת'ן, איז דער שטיין נאָך אַלאַנגען נישט געברויכען
 געוואָרען ווי אינגעוואַקסען אין די וועג, וועלכע האָבען איהם אויבען און
 אונטען אַרומגענומען. און עס איז נישט מעגליך געווען צו ברענגען איהם
 אין בעוועגונג.

-- הער מאַרקוו, האָט געזאָגט האַלמאָלאַ, איך דאָב געהאָפט צוריק
 צו פֿערמאָלען דעם דורכגאַנג. און דאָס די בלאָהע, ווען זיי וועלען אַייני-
 קומען, וועלען קיינעם נישט טרעפֿען און נאָר נישט פֿערשטעהן און מיינען,
 אז איהר זענט פֿערשוואַונדען מיט'ן רויך. נאָר אָט וויל דאָס נישט דער
 שטיין, דער שונא וועט זעהן דעם אָפֿענעם אויסגאַנג און וועט קענען פֿער-
 אַלגען. לאָמיר כאָטש נישט פֿערלירען קיין איין מינוט שנעל, אלע אויף די
 שטייגען.

דער אימאָנוס האָט אַרויפֿגעלעגט די האַנד אויף האַלמאָלאַ.
 חבר, וויפֿועל'ישע, דארף דויערן צייט, אז מען זאָל אַדורכגעהן דאָס בע-
 יעלטיגעניש און זיך געפֿונען זיכער אין וואַרד?

-- איז קלינער נישט שווער פֿערוואַונדעט; האָט געפֿרעגט האַלמאָלאַ
 אלע האָבען געענטפֿערט:-- קלינער.

-- אויף אזא אופן איז גענוג אַ פֿיערטעל שעה.

-- אַרױף האָט געזאָגט דער אימאָנוס, ווען דער שונא זאָל אין משך
 זי אַ פֿיערטעל שעה נישט אַיינגומען?

-- קאָן ער איבן פֿערפֿאַלען, ער וועט אונז קאָנמאָל נישט דער-
 גען.

-- אָבער, האָט בעמעקט דער מאַרקוו, זיי וועלען דאָ זיין און פֿינף
 ניימען, דער אַלמער קופֿער, וועט זיי לאַנג נישט איינגעלאָמען. נאָך עטלי-

גע שטויס מיט די קאלבעס און זיי זענען מיט איהם פערמיג א פערטעל
 שעה ווער וועט זיך דען איינהאלטען א פערטעל שעה
 — איך, האט געזאגט דער אימאנוס.
 — דו, נוזש-לע-בייאן.
 — איך, הער מארקנו. הערטו אויף זעסן, זענט איהר פליג פעריוואני-
 דעסע איך האב אפילו א ראץ נישט בעקומען.
 — איך אויך נישט, האט געזאגט דער מארקנו
 — איהר זענט דער אנהערער, הער מארקנו. איך בין דער סאָלראט
 דאָס זענען צוויי.
 — איך ווייס, מיר האָבען יעדער אונזער בעוונדערע פליכט.
 — ניין, הער מארקנו, מיר האָבען, איהר און איך דעמוזעלבען פליכט.
 וועלכע בעשטעהט אין דעם, איך צו ראטעווען.
 דער אימאנוס האט זיך געווענדט צו זיינע חברים.
 — חברים, עס האנדעלט זיך אין דעם. אז מען זאל איינהאלטען
 דעם שונא און ווי ווייט פערשלעפען די פערפאלגונג. הערט אויס. איך האב
 נאך מיין נאנצען בוח, איך האב נאך נישט פערלוירען קיין טראפען בלוט;
 נישט זייענדיג פערוואונדעט, וועל איך לענגער אויסהאלטען, ווי א אנדערער.
 געהט איהר אלע, לאזט מיר אייער געוועהר. איך וועל עס גוט אנווענדען.
 איך נעהם מיך אונטער צו פעהרעלטען דעם שונא א גוטע האלבע שעה.
 וויפועל איז דאָ אָנגעלאָרענע פיסטאלעמען?
 — פיער.
 — לענט זיי אויף דער ערד.
 מען האט געטוהן, ווי ער האט געהייסען.
 גוט, איך בלייב. זיי וועלען געפליגען מיט וועמען צו שמועסען. איצט,
 שנעל, געהט פון דאנען ארויס.
 אין א לאנגע ביים אָבגרונד פערגעסט מען אן דעם דאנק; מען האט
 קיים צייט געהאט איהם די האנד צו דריקען.
 — אויף ווידערזעהן, האט איהם געזאגט דער מארקנו.
 — ניין, הער מארקנו. איך האף, אז ניין. נישט אויף ווידערזעהן, וויל
 איך געה שטארבען.
 אלע האָבען זיך אריינגערוקט איינציגווייז אויף די שמאלע שטיגען, א
 פרוהער די פערוואונדעטע. בשעת זיי זענען אראָפּ, האט דער מארקנו גע-
 זומען א בליישטיפט פון זיין בריפּטאש אין אָנגעשריבען עטליכע ווערטער
 אויפ'ן שטיין, וועלכע האט זיך מעהר נישט געקאנט דרעהען און געלאזט
 דעם דורכגאנג אָפען.

— קימט, איצער דורכלויכט, עס איז מער קינדער נישטא ווי איהר, האט געזאגט האלמאלא.

און האלמאלא האט אָנגעהויבן אראפצוגעהן.
דער מארקו איז איהם נאָכגעגאנגען.
דער אימאנוס איז געבליבן אליין.

XIII.

דער הענקער.

די פֿינער פֿיסמאלעטען זענען געלעגען אויף די שטיינפלאטען, הייל דער דאָזיגער זאל האָט נישט געהאט קיין פֿאָרלאָגע. דער אימאנוס האָט פֿון זיי גענומען צוויי, צו איינע און יעדער האָנד. ער איז צוגעגאנגען פֿון דער זייט צום איינגאנג פֿון די שטייגען, וואָס דער קופֿער האָט פֿערהאלטען און פֿערשטעלט.

די בעלאגערער האָבען, ווייזט אויס, מורא געהאט פֿאַר איבערזשונג, פֿאַר איינע פֿון די לעצטע פֿערצווייפֿעלטע אויסברוכען, וועלכע זענען אַ קאטאסטראָפֿע צוגלייך פֿאַרן זיגער ווי פֿאַרן בעזינגען. פֿונקט ווי די ערשטע אטאקע איז געווען העפֿטיג, אזוי איז די לעצטע געווען פֿאַמערליך און פֿאַרוזכטיג. זיי האָבען נישט געקענט און אפֿשר נישט געוואָלט האַסטיג איינברעכען דעם קופֿער; זיי האָבען צעהאקט דעם אינטערשטען דעק מיט די קאַלבעס און צעלעכערט דעם אויבערשטען מיט די באַנגעטען און דורך די לעכער האָבען זיי געפרוכט אַריינצוקוקען, וואָס טוט זיך אינ'ם זאל, איידער זיי האָבען זיך איינגעשטעלט אַהין אַריינצודרינגען.

דער שניין פֿון די לאַמטערנעס, מיט וועלכע זיי האָבען בעלויכטען די שטייגען האָט אַדורכגעלויכטען די לעכער.

דער אימאנוס האָט בעמערקט און איינעם פֿון די לעכער איינעם פֿון די אויגאפֿלען, וועלכע האָבען זיך איינגעקוקט. ער האָט שנעל זיך געצויעלט מיט'ן לויף פֿונ'ם פֿיסמאלעט און אַציה געטון פֿאַרן דריקער. עס האָט זיך דערהערט אַ שאַם אין באַרד דערנאָך אַ פֿורכטערליך געשריי. די קויל האָט אויסגעהאקט דאָס אויג און דורכגעלעכערט דעם מוח, און דער סאָלדאט, וועלכער האָט געקוקט, איז געפֿאלען אַהינטער אויף די שטייגען.

די בעלאגערער האָבען אויסגעשניטען גענוג ברייט דעם אונטערשטען זייט פֿונ'ם דעקעל אין צוויי ערטער און געמאַכט ווי צוויי שניטלעכער; ער אימאנוס האָט אויסגענוצט איינס פֿון די איינשניטען, אַרויסגעשטעקט עס אָרעם און אַרויסגעלאָזט אינ'ם הייפֿען בעלאגערער זיין צווייטע קויל. די קויל האָט מסתמא צוריק אָנגעשלאָגען, ווייל מען האָט געהערט עמליכע

אויסגעשריטען, אזוי ווי זי וואלט געטויט אָדער פֿערוואונדעט דריי אָדער פֿינף פֿערזאָן און אויף די שטינגען איז געוואָרען אַטומעל פֿון מענשען, וועלכע אַנטלויפֿען אָדער טרעטען-אָב.

דער אימאָנוס האָט אוועקגעוואָרפֿען די צוויי אויסגעשאַסענע פֿיסטאָ- לעטען, און גענומען די אנדערע צוויי, וועלכע זענען נאָך געבליבען; דער- נאָך, האַלטענדיג די צוויי פֿיסטאָלעטען אין פֿירע הענד, האָט ער אַרייַ- געקוקט דורך די לעכער פֿונ'ם קופֿער.

ער האָט זיך איבערצייגט וואָס פֿאַר אַווירקונג זיין שייסען האָט געהאַט. די בעלאַנגערער זענען צוריק אַראָב פֿון די שטינגען. גיסס'ע האָבען זיך אין יסורים געוואָרפֿען אויף די שטינגען; צוליבע דער ספּיראַלע ליניע פֿון די שטינגען האָט מען נאָר געקאָנט זעהן דריי אָדער פֿינף טרעפֿלעך.

דער אימאָנוס האָט געוואַרט, ס'איז געוואונענע צייט, האָט ער גע- טראַכט, נאָך אַוויילע האָט ער דערוועהן אַמענשען, וועלכער איז געקראַכען אויפֿן בויך אויף די טרעפֿלעך פֿון די שטינגען און אין דער זעלבער צייט, האָט זיך נידעריגעט נאָך, בעוויזען אינטערן זייל, אַרום וועלכען עס האָבען זיך געדריקט די שטינגען, אַקאַפּ פֿון אַסאַראַט. דער אימאָנוס האָט זיך געציעלט אַהי'ם דאַזיגען קאַפּ און אויסגעשאַסען, עס האָט זיך געהערט אַ געשרי, דער סאַראַט איז געפֿאַלען און דער אימאָנוס האָט איבערגעלעגט פֿון די לינקע האַנד אין די רעכטע דעם לעצטען אָנגעלאָרענעם פֿיסטאָלעט, וועלכער איז איהם געבליבען.

אין דער רגע האָט ער געפֿיהלט אַ שרעקליכער וויטאַג, און איצט האָט ער אַרויסגעלאָזט אַוויילען געשריי, אַ שווערד האָט איהם געדריקט און בויך, אַ פֿויסט, די פֿויסט פֿונ'ם קריכענדיגען מענשען האָט זיך אַרייַנגעקומט אינ'ם צווייטען שוסלאַך פֿונ'ם אינטערשטען זייל פֿון קופֿער און די דאַזיגע פֿויסט האָט אַרייַנגעשטויסען די שווערד אינ'ם אימאָנוס בויך.

די וואונד איז געווען אַ פֿורכטערליכע. דער בויך איז געווען דורך און דורך דורכגעשניטען.

דער אימאָנוס איז נישט געפֿאַלען, ער האָט נאָר געקריצט מיט די צייהן און געזאָגט: גוט!

דערנאָך, זיך וואַקעלענדיג און שלעפענדיג, איז ער אָבגעטרעטען פֿון צום שטורקאָץ, וועלכער האָט געברענגט געבען די אייזערנע טהיר, אוועק- געלייגט זיין פֿיסטאָלעט אויף דער ערד און געכאַפט דעם שטורקאָץ, און צוהאַלטענדיג מיט דער לינקער האַנד זיינע געדעריום, וועלכע זענען איהם אַרויס, האָט ער מיט דער רעכטער אַראָבגעבויגען דעם שטורקאָץ און אָ- געצונדען דעם בעשוועבעלעטען קנויט.

דער קניט האָט זיך אָנגעזינדען און געברענט. דער אימאָנוס האָט
 דראַנגעלאָזט דעם שטורקאָץ, וועלכער האָט ווייטער געברענט אויף דער
 קרוי, צוריקגענומען זיין פּיסטאָלעט אין געפּאָלען אויף די שטיינפּלאַטען,
 אָבער אויפהויבענדיג זיך נאָך אפּויל, האָט ער צעפּלאָזען דעם קניט מיט'ן
 דעזען ביסעל אַטעם, וואָס איז איהם נאָך געפּליבען.
 דער פּלאַם איז אדורכגעלאָפּען אינטער די אייזערנע טיר און צוגע-
 קומען צום ברויך-שלאָס.

דאמאָלט, זעהענדיג, אז עס איז איהם אזוי שענדליך געלונגען, צו-
 פּרודען מעהר פּון זיין פּערברעך, ווי פּון זיין מוט, האָט דער דאָזיגער
 מענש, וועלכער איז ערשט נישט לאַנג געווען אַ העלד און איצט געוואָרען
 אַ מערדער, דער דאָזיגער גוס האָט געשטייבעלט.
 — זי וועלען מיך נישט פּערגעסען, האָט ער געמומעלט. איך בין
 זיך נוקם אויף זייערע קליינע פּאר אונזער קליינעם, דעם קעניג וועלכע גע-
 פּונג זיך אין טאַמפל.

XIV.

דער אימאָנוס ווערט אויך געטרוגען.

אין דער רגע, האָט זיך דערהערט אַ שמאַרקער גערויש; דער קופּער
 איז דורך אַ מעכטיגען שאַיס אומגעפּאלען און געפּענט אַ וועג אין מענ-
 שען, וועלכע האָט זיך אריינגעריסען אינעם זאל מיט דער שווערד און דער
 האַנד.

— דאָס בין איך, ראדו, ווער פּערלאַנגט מיך דאָז עס איז מיר שוין
 נמאָס צו וואַרטען. איך שמעל מיך אין. איינעם האָב איך שוין דורכגע-
 לאָזען די קושקעס, איצט רופּ איך איך אלץ צום קאַמפּף. זאלען אַנדערע
 געהען נאָך מיר אָדער נישט, אלץ איינס, איך בין דאָ, וויפּיעל זענט איהר?
 עס איז ווירקליך געווען רעדו און ער איז געווען אליין. נאָך דער
 שיטה, וואָס דער אימאָנוס האָט אָנגעמאַכט אויף די שטינגען. האָט גאָווען,
 מורא-האָבענדיג פּאר אַ בעהאלטענע מינע, געהויסען זיינע מענשען אָפּטרע-
 טען און זיך בעראַטען מיט סימורדען.

ראדו, שמעהענדיג מיט דער שווערד אין דער האַנד אויף דער שוועל,
 אין דער דאָזיגע פּינגסטערניש, וואו דער פּמעט, איינגעגאַנגענער שטורקאָץ
 האָט קוים אַ שוין געוואָרפּען, האָט איבערגעזיכורט זיין פּראַנע:

— איך בין איינער. וויפּיעל זענט איהר? נישט הערענדיג גאָרנישט,
 איז ער געגאַנגען ווייטער. איינער פּון די פּיערנאַרבען, וואָס די אָפּשטאַר-
 צענדע פּיערן לאָזען פּון זיך אַרויס אין וועלכע מען וואַלט געקאָנט אַנדו-

פֿען דאָס בליפֿען פֿון אַ פֿלאַטענגעווייזן, האָבען אַרױסגעשפּרױצט פֿונױם שטור-
קאַץ און בערױכטען דעם גאַנצען זאַל.

ראַדו האָט דערזעהן אױנס פֿון די קלױנע שפּיגעלעך אַרױנגעשלאָנגענע
אין דער וואַנד, האָט זיך צו דעם דערנעדהנטערט, אָנגעקוקט זײן פֿערבֿלוטן-
גען פֿנים אין הענגענדיגען אױער און געױאַנט:
— מױאָס צעהאַקט.

דערנאָך האָט ער זיך אױסגעררעהט און געוואָרען פֿערבֿליפֿט, ועהענ-
דיג דעם לעדיגען זאַל.

— קױנער איז נישטאַן האָט ער אױסגעשרױען. אין די רױהע איז אַ
נול! ער האָט בעסערקט דעם שטיין, וועלכער האָט זיך געררעהט, די פֿלונג
אין די שטױגען.

אהאַ איך פֿערשטעה. זײ האָבען געמאַכט פֿלוטה, קומט-אַרױף, חברים,
קומט-אַרױף, אלע; זײ זענען אױעק, אנטלאָפֿען, עוקר געווען. אָבגעטראָגען
זיך. דער אלטער טורם איז צעשפּרונגען ווי די שאַרבֿענס, אָט איז דאָס לאַך,
דורך וועלכען דו באַנדע האָט זיך אַרױסגעקריגען. ווי אזױ זאָל מען זיך
קאַנגען אַ עצה געבען מיט אַ פֿוט און קאַבורג בײַ אזױנע שטיק; דער שטן
אלען איז זײ, וויזט אױס געקומען צו הילף! קױנער איז שױן נישטאַן
עס האָט זיך דערהערט אַ שאָס פֿון אַ פּױסטאַרעט אַ קױל האָט אױס
צערעצט דעם עלענבױגען און זיך אָבגעשלאָגען אָן דער וואַנד.

— אָבער נײַ, עס איז דאָך עמיץ פֿאַרהאַן. ווער איז דאָס אזױ גוט
געווען און מור אָנגעטהון דעם כבוד?
— איך, האָט געזאָגט אַ שטימע.

ראַדו האָט אױסגעשטרעקט דעם קאַפּ אין אױנס האַלבֿדונקעל האָט
ער דערקענט עפעס, וואָס איז געווען ענליך צו אױמאַנס.

— אַהאַ! האָט ער אױסגעשרױען, אױנעם האָב איך דאָך. די אױברױגע
גענען אנטלאָפֿען, נאָר דו וועסט זיך שױן נישט אַרױסדרעהען
— אזױ קלערסטו? האָט אָבגעענטפֿערט דער אױמאַנס.

ראַדו האָט געמאַכט אַ שריט און געבֿלובֿען שטעהן.
— הע, דו מענש אױנער! וואָס דו וואַלגערסט זיך אױף דער ערד,
דער בױסטו?

— איך בין דער, וועלכער ליגט אױף דער ערד און לאַכט פֿון די
ראַזונגע, וועלכע שטעהען.

— וואָס האָסטו דאָס אין דיין רעכטע האַנד?

— אַ פּױסטאַרעט.

— און אין דיין לינקע האַנד?

— מינע גערערעם.

— איך געהס דורך אין געפאנגענשאפט.

— דאס וועט זיך דורך נישט איינגעבען.

און דער אימאנוס איינפויגענדיג זיך איבער דעם ברענגענדיגען קניש-
האט ארויפגעבלאזען אויף איהם דעם לעצטען הויך און געשטארבען.

אין עטליכע מינוט שפעטער זענען גאָווען, סימורדען און די אלע
איבעריגע געווען אין זאל. אלע האָבען געזעהן די עפֿונג, מען האָט אדורכ-

גענישטערט אלע ווינקעלעך, אַרומגעקוקט די שטיגען, וועלכע האָבען צו-
געפֿיהרט צום גראָבען. מען האָט פעסטגעשמעלט, אז זיי זענען אנטלאָפען.

מען האָט אָנגעהויבען אימאָוסן שאַקלען, ער איז געווען טויט. גאָווען האָט
מיט אַ לאַסטערעך אין דער האַנד אַרומגעקוקט דעם שטח, וועלכער האָט

אויפֿגעפֿענט די בעלאַערטע אַ אויסגאַנג; ער האָט אויך געהערט שמועסען
מפֿה דעם דרעהענדיגען שטח, נאָר אויך ער האָט געהאלטען די מעשה פֿאַר

אַ אויסגעטראַכטע. בעטראַכטענדיג אזוי דעם שטח, האָט ער בעמערקט עפעס
אָנגערשיצען מיט אַ בליי־שטייפֿט; ער האָט צוגעטראָגען נאָהנט די לאַסטערעך

און איבערגעלעזען:

— צום ווידערזעהן, הער וויקאָמט —

לאַנטענאָק.

געשאַן איז צוגעקומען צו גאָווען. עס איז געווען קלאָר, אז די פֿער-

פֿאַלונג איז אוננזעליך, די פֿליטה איז געווען אַ געשעהענער פֿאַקט, די
אַנטלאָפענע האָבען געהאַט צו זייער דינסט די גאַנצע געגענד, די קרושאַקעס.

דעם גראָבען, די געדעכטעניש, די איינזאָינער; בלי ספֿק זענען זיי געווען
גענוג ווייט פֿון דאַנען; עס איז קיין שום מוטעל נישט געווען, זיי צו גע-

פֿינגען; אין דער גאַנצער וואַלד פֿון פֿוזשער איז געווען פֿאַר זיי אַיין גרויס
בעהעלמטעניש. וואָס טהוט מען? מען האָט אַלץ געמוזט אָנהויבען אויפֿסניי.

גאָווען און געשאַן בירע ענטטוישטע האָבען אַרויסגעוואָגט זייערע השַערות.
סימורדען האָט ערנסט זיך איינגעהאַרט, נישט רעדענדיג קיין וואָרט.

— יאָ, געשאַן, האָט געפֿרעגט גאָווען, וואָס איז מיט דער לייטער.

— קאָמאָנדיר זי איז נישט אָנגעקומען.

— אָבער סױר האָבען דאָך געזעהן אָנקומען אַ וואָגען בעגלייט פֿון

ישאַנדאַרמען.

געשאַן האָט געענטפֿערט:

— ער האָט נישט געפֿראַכט די לייטער.

— וואָס דען האָט ער געפֿראַכט?

— די גלייַאָינע, האָט געוואָגט סימורדען.

זען דאָרף נישט לייען אין דערזעלבער מאַש אַ זויגער מיט אַ שליסל.
דער מאַרקוי דע ראַנטענאַק איז גאַרנישט אזוי ווייט געווען, ווי זי
האַבען געמיט.

פֿונדעסטוועגען איז ער געווען אין פֿאַרשטענדיגער זיכערקייט און קיין
זום פֿערפֿאַלגונג וואָלט איהם נישט דערנרוימט.
ער איז נאָכגעגאַנגען האַלמאַלץ.

די שטייגען, דורך וועלכע האַלמאַלץ און ער זענען אַראָב גאָך די
איבריגע אַנטלאָפֿענע, האָבען זיך געענדיגט נאָהנט ביים גראָבען און ביי די
זויגענס פֿון דער ברוק מיט אַ שמאַלען געוועלכטען קאַרידאָר. דער דאָזיגער
קאַרידאָר איז צוגעקומען צו אַ טיעפֿען נאַטירליכען שפּאַלט אין דער ערד,
וועלכער האָט פֿון אײַן זייט געפֿיהרט צום גראָבען און פֿון דער צווייטער
צום וואַלד.

דער דאָזיגער שפּאַלט, וואָס קיין מענשליך אייג האָט נישט געקאָנט
זעהן, האָט זיך געשלענגעלט אונטער אונדורכדרינגליכע געוויקסען. צו כאַ-
פֿען דאָ אַ מענשען איז געווען אינמעגליך, איז אַ אַנטלאָפֿענער נאָר צוגעקומען
צו דעם דאָזיגען שפּאַלט, איז איהם מעהר נישט געבליבען ווי דורכצושארען
זיך ווי אַ שלאַנג און מען האָט איהם שוין נישט געקאָנט געפֿינען. דער
איינגאַנג פֿון די שטייגען צום געהימען קאַרידאָר איז געווען אזוי פֿאַרוואַק-
סען מיט דערנער, אז די בוימסטרע פֿונ'ם אינטערעדישען דורכגאַנג האָ-
בען נישט געפֿינען פֿאַר נויטיג צו פֿערמאַכען איהם אויף אַ אנדערען
אויפֿן.

דער מאַרקוי האָט שוין איצט געקאָנט אוועקגעהן. ער האָט אפֿילו
זיך נישט געדאַרפט זאָרגען וועגען איבערקליבען זיך זייט ער איז אָנגעקו-
מען אין ברעטאָן האָט ער נישט אויסגעטון זיינע פֿויערזשע הלכשה, האַל-
טענדיג זיך אזוי נאָך פֿאַר אַ גרעסערן פֿרייז.

ער האָט נאָר אויסגעטהון זײַן שווערד און אוועקגעוואָרפֿען צוזאַמען
מיט דעם גארטעל.

ווען האַלמאַלץ און דער מאַרקוי זענען אַרויסגעקומען פֿונ'ם קאַרידאָר
און זיך געלאָזט אין שפּאַלט, זענען יענע פֿינף, גינזאָז, הונזאָר, בראַנש—
דאָר, ברען—דאָמור, שאַטע און דער גלח טיורמאַ שוין מעהר נישט
געווען.

- זי האָבען קיין סך צייט נישט פֿערלויבען האָט געזאָגט האַלמאַלץ.
- טהו, אזוי ווי זיי, האָט איהם געזאָגט דער מאַרקוי.

— איינער דורכלויכט וויל, איך זאל איהם פערלאזן.
 — בלי ספק, איך האב עם דיר שוין געזאגט, אז אמבעסטען קאן
 מען אנטלויפען נאך איינציגווייז. וואו איינער וועט א דורכגעהן, וועלען צוויי
 נישט אדורכגעגעהן, צוזאמען וועלען מיר וועקען די אויפטערקואמקייט. דורך
 דיר וואלט מען מיר געכאפט אין דורך מיר וואלט מען דיר געכאפט.
 — איינער דורכלויכט קאן די גענענד?
 — יא.

איינער דורכלויכט האלט ווייטער, אז מיר זאלען זיך צונויפקומען ביים
 שטיין-גאווען?

— מארגען. מיטאנס.
 — איך וועל דארט זיין. מיר וועלען דארט זיין.
 האלמאלא האט אָבגעקאמט.

— אן הער מארקוו, ווען איך דערמאן מיר, אז מיר זענען אויפן
 אָפּענעם ים, אז מיר זענען געווען אלמין, אז איך האב איך געוואלט הרגע-
 גען, אז איהר זענט געווען מין פרוי, אז איהר האט עם מיר געקאנט זא-
 גען און איהר האט עם מיר נישט געזאגט? וואס פאר א מענטש זענט איהר.
 — איך מוז נאך איינער דורכלויכט אָבגעבען זיין וחסבון, איך האב
 פֿרעדיגט אלץ, וואס איהר האט געהייסען.

— מיר וועלען מארגען פֿון דעם שמועסען.
 ביי מארגען, הער מארקוו.
 — יא, ביזט אפשר הונגעריג?

— אפשר, הער מארקוו, איך האב מיר אוי געאיילט צו קומען. דאס
 איך וויל אפילו נישט, צו איך האב היינט געגעסען.
 דער מארקוו האט ארויסגענומען פֿון זיין קעשענע א טאוועלע שאקא-
 פאר, צעבראכען עם אויף צוויי, געגעבען האלמאלא איין העלפט און זיך
 גענומען עסען די צווייטע.

— הער מארקוו, דעכטס איז דער גראָבען, לינקס—דער וואלד.
 — גוט. לאז מיר און געה דיר דין ווען.

האלמאלא האט געהארט, ער האט זיך געלאזט געהן אין חושך.
 א ווילע האט מען געהערט א גערויש פֿון טריקענע צווייגלעך, דערנאך איז
 געווארען שטיל. און נאך עטליכע סעקונדען וואלט געווען אונטעגליך צו
 געלינגען זיין שפור. די דאזיגע ווילדע און פֿערפלאַגטערטע געגענד פֿון בא-
 קאזש איז געווען דער בעסטער שותף פֿאר די אנטלאפענע. מען איז נישט
 גערשוואונדען נאך צערניגען געווארען.

דער מארקוו איז געבליבען שטעהן אונטעוועגליך, ער האט געהערט

זו די מענשען, וועלכע בעמיהען זיך גארנישט צו עמפלענדען; נאר ער האט אבער זיך נישט געקאנט פעהרמיטן פון דער אויפערענגונג וואס קומט, ווען מען אטעמט א פרייע לופט נאכדעם, ווי מען האט אינגעאטעמט אזוי פילע בלוט און שחימה.

ער האט ארויסגעצויגען זיין זינגער און אנגעדרוקט צום קלינגען, ווי שפעט האט איצט געקאנט זיין? צו זיין גרויסער איבעראשונג האט דער זינגער געשלאגען צעהן.

דער ארמאמען-שאס, וועלכער האט זי געווארענט, איז געגעבען גע- ווארען אביסעל פריהער פאר'ן זינגען-אונטערגאנג און די אטאקירענדע אפטיי- לונג האט געשטורמט לא-טורג און א האלבע שעה שפעטער, צווישען זיע- בען און אכט א זינגער, ביי דער צופאלענדע נאכט.

אויף אזא א אופן, האט זיך דער דאזיגער רעזונער קאמף, וועלכער האט זיך אנגעהויבען אכט א זינגער, געענדיגט צעהן. די גאנצע עפאפעע האט געדויערט הונדערט צוואנציג מינוט. קאמאטראפעס האבען טיילטאהל א שנעלקייט פון א בליץ.

די געשעהענישען האבען אזעלכע וואונדערליכע פערקורצונגען. מען זאל זיך אבער גוט פערטראכטען, וואלט נראד דער געגענטמיל בערארפט צו וואונדערן; א ווידערשטאנד אין משך פון צוויי שעה אזא קליינע צאהל געגען אזוי א גרויסע צאהל איז געווען אייסקרענוועהנליך, און ער איז געווען נישט קיין קורצער און ער האט זיך שנעל געענדיגט, דער דא- זינגער קאמף פון גיינצעהן געגען פיער טויזענד.

פונדעסטוועגען איז געווען צייט פון דאנען אוועקצוגעהן. האלמאלא האט שוין געמוזט זיין ווייט און דער מארק; האט גערעכענט, אז עס איז גארנישט וויכטיג דא לענגער צו פערבלייבען, ער האט צוריק געלוינט זיין זינגער אין וועסטעל; נישט אין דער אייגענער קעשענע, ווייל ער האט בע- מערקט, אז דארט געפונט זיך דער שליסקל פון דער אייזערנער טיר, וואס דער אימאנוס האט איהם געהאט געבראכט און אז דאס גלעזעל פון זיי- גער קאן זיך נאך צעברעכען אן דעם שליסקל; און ער האט זיך געלאזט געזען אין וואלד אריין. אזוי ווי ער האט זיך געווענדט אויף לינקס, האט זיך איהם געבראכט, אז עפעס א בלאסער שטראהל דרינגט אהער.

ער האט זיך אויסגעדרעהט אין דורך די קרושאקעס, וועלכע האבען זיך קלאר בעצויכענט אויפ'ן רוימען פאהן און האבען זיך פלוצלינג בעווי- זען אין אלע זייערע אייגענהייטען, האט ער בעמערקט א גרויסען שוין אינס- גראבען. עטליכע שריט האבען איהם אָבגעטילט פון גראבען. ער איז צו- געגאנגען, דעריאך האט ער זיך מיט געווען, געפונענדיג פאר גאנץ נוצ-

לָאָז זיך אַרויסצושטערן אויף דעם דאָזיגען ליכט; פון וואָסן עס זיך
נישט קומען, איז עס איהם נישט אָנגענאָגען; ער האָט זיך צוריק אומגע-
קעהרט אין די ריכטיג, וואָס האַלטאלאָ האָט איהם אָנגעוויזן און געמאכט
עטליכע שריט צום וואָר צו.

פּרִיצלינג, געפֿינענדיג זיך שוין ווייט און טועף בעהאַלטען צווישען
די דערנער, האָט ער דערהערט איבער זיין קאָפּ אַ מוראָדיגען געשרי:
דער דאָזיגער געשרי, האָט זיך געדאַכט, איז געקומען פֿונ'ם ראַנד פֿון דער
הויכפֿלעכע, איבער דעם גראָבען. דער מאַרקו האָט אויפֿגעהויבען די אוי-
גען, און געפֿליבען שטעהן.

I.

געפֿונגען, נאָך פֿערלירען

בשעה מישעל פֿלעשאַר האָט דערוועהן דעם פֿעררוימעלטען פֿון דער
מערב-זון-טורם, האָט זי זיך געפֿונגען ווייטער פֿון איהם אויף אַ שטח מעהר
פֿון אַ מייל. זי, וועלכע האָט קוים געקאָנט אַ שריט מאַכען, האָט זיך דאָך
גאַנציש געוויינערט צו געהן נאָך אַ מייל. די פֿרויען זענען שוואַכע, נאָר די
מוטערס זענען שטאַרקע, זי איז גענאָגען.

די זון איז דערווייט אונטערגענאָגען; דער בין-השמשות איז געקומען,
דערנאָך אַ טועפע פֿינסטערקייט; געהענדיג אזוי פֿלדר האָט זי געהערט קלינג-
גען פֿון אַ ווייטען אונזכטבאַרען גלאַק אלט אַ זינגער, דערנאָך גיין. דאָס איז
אודאי געווען דער גלאַק פֿון פֿאַרזינען. פֿון צייט צו צייט איז זי געפֿליבען
שטעהן און זיך אינגעהאַרט צו די דומפֿיגע קלעפּ, וואָס איז אַפֿשר געווען
אַינער פֿון די אונזכעשטימע גערוישען פֿון דער נאַכט.

זי איז גענאָגען גלייך פֿאַר זיך, צעברעכענדיג די דערנער און שמע-
לענדיגע געוויקסען אונטער איהרע צעברוימטע פֿיס. עס האָט זי געפֿיהרט
אַ שוואַכע ליכטיגקייט, וועלכע איז געקומען פֿונ'ם ווייטען טורם, האָט בולט
געמאַכט זינע קאָנטורען און איהם אַרומגענומען ווי מיט געהוימניספֿולע
שמראַהלען. די דאָזיגע ליכטיגקייט איז געוואָרען לעבעדיגער, בשעת די קלעפּ
זענען געוואָרען אויסדרוקליכע, און דערנאָך אינגאָנצען אויסגעלאָשען.

די ברויטע הויכפֿלעכע, וואו מישעל פֿלעשאַר איז גענאָגען, איז געווען
בעוואַקסען מיט גראָז און קרושאַקעס, פֿיסט, אָהן אַ הויז, און אָהן אַ בוימ;
דער באַרען האָט זיך אונגעמערקבאַר אויפֿגעהויבען אלץ העכער און ווי ווייט
דאָס אויג האָט דערגרייכט, האָט זי איהר לאַנגע, גלייכע און האַרטע לינגע
אָנגעשפּאַרט אַן דעם דונקלען געשמערענטען האַרציגאָנט. עס האָט זי אונ-

טערנעהאלטען אין דעם דאוונגען ארויפשטייגען דאס, וואס זי האט כסדר געהאט פאר די אייגען דעם טורם.

זי האט איהם ביסלעכווייז געזעהן אלץ גרעסער. די פערשטיקטע קנאלען און דער בליכער שיין, וועלכע האבען ארויס- געדרינגען פונ'ם טורם, האבען זיך פון צייט צו צייט איבערגעזעהן; זי האט בען זיך איבערגעהאקט, דערנאך צוריקגעקומען, אזוי ווי זי וואלטען דער ארימער פערמערטער מומער געגעבען צו טרעפען עפעס א פינליכע רעטעניש. פלוצלינג האט אלץ איפגעקערט; אלץ איז פערשוואונדען, ליארם און ליכטיגקייט; א פאלשטענדיגער שטילשווייגען האט בעהערשט די געגענד, עס איז געווארען שווערליך שטיל.

און אין דער רנע איז מיטעל פלעשאר אונגעקומען צום ראנד פון דער הויכפלעכע.

זי האט בעמערקט צופוסענס א גראבען, וואס זיין גרונד האט זיך פערלויבען און א בלאסער נאכט-טועפקייט; נישט ווייט, אויפ'ן העכסטען פונקט פון דער הויכפלעכע האט זיך געזעהן א פלאנטער פון רעדער, ערבערגלעך, שוסלעכער; דאס איז געווען א קאנאנען-באטעריע און פאר איהר, שוואך בע- ליכטען דורך די אונגעצונדענע קניטען פון דער באטעריע, א משונה'דיג גרויסע געביידע, וועלכע ס'האט זיך געדאכט, איז ווי געבויט מיט א חושך נאך א גרעסערען, ווי דער וואס האט זי ארוימגערינגעלט.

נישט ווייט פון דער באטעריע איז געווען א לאגער; מיטעל פלעשאר האט דערקענט די וואלען; נאך אין דער פונסטערניש און צווישען די קרושע- קעס האבען זי זי נישט בעמערקט.

זי איז צוגעקומען צום ראנד פון דער הויכפלעכע, אזוי נאהנט צום בריק, אז עס האט זיך איהר געדאכט, אז זי קאן איהם בעריהרען מיט דער האנד. די טועפקייט פונ'ם גרובען האט זי פון איהם אבגעשנידט. זי האט אינים שאטען דערקענט די דריי שטאקען פונ'ם שלאס.

א צייט לאנג איז זי געבליבען שמעהן א פערטראכטע און שטומע ביי דעם דאוונגען אפענעם גרובען אין דער הישלידיגער געביידע; די מאס פון צייט איז אינגאנצען ווי אבגעמקט געווארען פון איהר זכרון. וואס איז דאס? וואס איז דאָרט געשעהן? איז דאָס לאַ טורג? זי האט בעקומען א שווינדער פון אַ קרווארטונג, וואס איז עהנליך צום געפיהל, ווי בשעת מען קומט אָדער מען פֿאָהרט אָב. זי האט זיך געפֿרעגט, נאָך וואָס איז זי אַהער געקומען. פלוצלינג איז איהר אלץ פערשוואונדען פון אונטער די אייגען.

א שליסער פון רייך האט זיך אויפגעהויבען צווישען איהר און דעם, וואס זי האט געזעהן. א בייסענדיגער וועהמאג האט איהר צוגעמאכט די איי-

נעו. קיים האם זו ארבעה גלגלים? די ברעמסן, האם זו געפיהלעט, ווי זיי ווע-
רען פערלאפען מיט א ליכטענדער רוימקייט. זו האם זיי צוריק אויפגעמאכט.
זי האט ארום זיך שוין מעהר נישט געהאט קיין נאכט. עס איז געווען
מאָג; נאָר אַ מרוינדער טאָג, אַ טאָג, וועלכער קומט פֿון פֿייער. זי האָט פֿאַר
זיך געהאַט אַ אָנהויב פֿון אַ שרפֿה.

דער רויך איז פֿון שוואַרץ געוואָרען שאַרלאַכרויט און אינגווענג איז
געווען אַ גרויסער פֿלאַם; דער דאָזיגער פֿלאַם האָט זיך בעוועגט און דערנאָך
פֿערשוואַנדען געוואָרען, זיך בויגענדיג און דרעהענדיג ווי אַ בליץ אָרער
אַ שלאַנג.

דער דאָזיגער פֿלאַם האָט אַרויסגעשטעקט ווי אַ צינג פֿון עפעס, וואָס
איז עהגליך געווען אויף אַ קעהל, און געווען איז דאָס אַ פֿענסטער פֿיל מיט
פֿייער. דאָס דאָזיגע פֿענסטער, פֿערזעהן מיט אייערע קראַפטעס, וואָס האָבען
זיך שוין געהאַט אָנגעגריהט, האָט געהערט צום אונטערשטען שטאָק פֿונ'ם
שלאַס, וואָס אויפֿן בריק. פֿון דער גאנצער געביידע האָט מען נאָר געזעהן
דאָס פֿענסטער. דער רויך האָט פֿערדעקט; אויף דעם רוימען פֿלאַמען-גרוינד
האָט זיך אָנגעשלאָגען דער שוואַרצער ראַנד פֿונ'ם גראָבען.

מישעל פֿלעשאַר האָט געקוקט אַ פֿערוואַנדעטען זי האָט שוין אַלען
נישט געוואוסט, וואָס זי ועהט פֿאַר זיך. וואָר זי אַנטפֿולען? וואָר זי בליבען?
זי האָט זיך געפֿיהלט ווי אויסער די גרענצען פֿון דער ווירקליכקייט.
אַ ווינטעל האָט אַ בלאָז געטהון און צעריסען די פֿאַרהאַנג פֿון רויך
און פֿון דעם ריז האָט זיך פֿלוצלינג אויפֿגעהויבען אינגאנצען בולט די טראַ-
גישע פֿעסטונג, מיט'ן טורם, בריק, שלאַס, פֿרעכטיג בענאָלען פֿון דער
שרפֿה, וועלכע האָט זיך אָבערשפּיגעלט אויף איהר פֿון אויבען ביי אונטען.
מישעל פֿלעשאַר האָט אַלין געקאָנט זעהן אינ'ם פֿירכטערליכען שיין פֿון פֿייער.
דער ערשטער שטאָק פֿון שלאַס, וועלכער איז געווען געבויט אויפֿן בריק,
האָט געברענט.

העלכער האָט מען געזעהן די צוויי אנדערע שטאָקען נאָך נישט בע-
ריהרטע. נאָר זיי זענען געשטאנען ווי און אַ קויש פֿון פֿייער. אַליע פֿענסט-
טער זענען געווען אָפֿען.

רויך די גרויסע פֿענסטער פֿון צווייטען שטאָק האָט מישעל פֿלעשאַר
געמערקט אין די גאנצע לענג פֿון די וועג שטעק, וועלכע האָבען אויסגע-
זעהן אַ זיין פֿיל מיט בליכער; און נישט ווייט פֿון אַ פֿענסטער, אויף דער
ערד, אינ'ם האַלבדונקעל, אַ קליינע אונדערשליכע גרופּע, וועלכע האָבען גע-
מאַכט דעם אינדרוק, ווי זי וואָלט זיך מינוטענווייז געריהרט.
זי האָט זיך אין דעם אינגעקוקט.

וואס איז דאס פאר א שאַטען-גרופע?

צייטענווייז איז איהר געקומען אויף די געדאנקען, אז דאס איז עהניך אויף לעבעדיגע פֿארמען: זי האָט געפֿיבערט, זי האָט נישט געהאט געגעסען פֿון אינדער־פֿרויה, זי איז כסדר געגאנגען אָהן אַברות, זי איז געווען אויסגע־מאטערט און זי האָט זיך געפֿיהלט אין א צושטאנד פֿון האַלאַצינאציע, איהרע אויגען האָבען זיך נישט געקאָנט אָברייסען פֿון דעם דאווענען דונקעלען קנויל פֿון עפֿים זאכען, מסתמא טויטע, וועלכע זענען דאָרט געלעגען אויף דער פֿאָדלאַגע פֿונ'ם זאל, וועלכע האָט זיך געטויגען איבער דער שרפה.

פֿלוצלינג האָט דאָס פֿייער, ווי עס וואָלט געהאט א ווילען, אויסגע־צויגען פֿון אונטען אונטע פֿון זינג פֿייער-גארבען צו די אויסגעטריקענטע פֿלאַנצען, וועלכע האָבען בעדעקט דעם פֿאַסאד וואָס טישעל פֿלעשאר האָט בעטראַכט. מען וואָלט געקאָנט זאָגען, אז דער פֿלאַם האָט ענטדעקט די דאווענע נעץ פֿון טריקענע צווינגען, א פֿונק האָט זיך גרינג אויף איהר אַרויפ־געוואָרפען און אָנגעהויבען לויפען אין דער לענג פֿון געוויקס טיש דעם מוראדיגער שנעלקרט פֿון לויפֿפֿוליער, און אין אויגענבליק האָט דער פֿלאַם דערגרייכט דעם צווייטען שטאַק, און דאמאלס האָט ער פֿון דער הויך בע־לויכטען דאָס אינוועניגסטע פֿונ'ם ערשטען, א העל ליכט האָט פֿלוצלינג פֿולט בעוויזען דריי קליינע אינגעלשאַפֿענע בעשעפענישען.

עס איז געווען א קליינע און ליבע גרופע, הענטלעך און פֿיסלעך צו־זאַמענגעפֿלאַכטען, אייגען פֿאַרמאכט, בלאַנדע, שמייכעלדיגע קעפֿלעך, די מוטער האָט דערקענט איהרע קינדער.

זי האָט אַרויסגעלאָזט א פֿורכטערליכען געשרי.

דער דאווענער געשרי פֿין מישעלפֿלעשאר איז געווען א געהילף.

דאָס איז געווען דער געשרי, וואָס דער מאַרקוו, דע רעאנטענאק האָט געהערט.

מיר האָבען געזעהען, אז ער האָט זיך אָבגעשטעלט דער מאַרקוו האָט זיך געפֿונען צווישען דעם אויסגאנג פֿונ'ם קארדאָר, דורך וואַסן האַלמאלע האָט איהם אַרויסגעפֿיהרט, און דעם גראָבען, דורך די צוואַמענגעוואַקסענע קרושאַקעס איבער איהם האָט ער געזעהען דעם ברוק אין פֿלאַמען, לאַ מורג הויז פֿון ווידערשנין, און אוועקסאכענדיג צוויי צווינגען האָט ער בעמערקט איבער זיין קאָפּ, פֿון דער צוויטער זייט, אויפֿן ראַנד פֿון דער הויכפֿלעכע, קענענאָבער דעם ברענענדיגען שלאַם בעלויכטען פֿון דער שרפה. א ווילד צווייטאָג געזיכט, א פֿרוי איבערגעבויען איבער'ן גראָבען.

די עלענדע קענען ווערען פֿורכטערליך, די פשוטע, אנוויסענדע נישט בעוואוסטזינגע דאָרפֿספֿרוי האָט פֿלוצלינג בעקומען די ענישע געשטאַלט פֿון

וערצווייפלונג. דער גרויסער צער מאכט ברייט די נשמה, די דאָזיגע מומער
ווי געווען די מומערשאפט, ווי האָט פֿערייאַנט דעם געשרי פֿון אַהיה און
עס זשעסט פֿון אַנגעטון; איהר צורה, פֿון וואַנגן עס זענען קללות געפֿאלען
ווי געווען עהנליך צו אַ שטראַהלענדע מאַסקע.

דער מאַרקוו האָט געהאַרעכט.
געפֿאלען אין דאָס אויף זיין קאָפּ, ער האָט געהערט עפעס אונדערמי-
עס און יאָמערלעכעס גילכער אַכליפֿען ווי ווערמער.

אַהו מיין גאָט! דאָס זענען מינע קינדער! צו הילף! עס ברענט! עס
ברענט! עס ברענט! איהר זענט דאָך פֿאנדומען! אין קינדער דאָ נישטאָ? אָבער
מינע קינדער וועלען דאָך פֿארברענט ווערען! זשאַרזשעט! מינע קינדער!
דראָס-אלען, רענעוואַן! אָבער וואָס זאָל דאָס בעדייטען? ווער האָט דאָ אַ הער-
געבראכט מינע קינדער? זיי שלאָפען. איך בין משוגע! דאָס איז דאָך נישט
טעגליך. צו הילף!

דערווייל איז געוואָרען אַ שטארקע בעוועגונג און לאַ טורג און אויף
יער הויכפלעכע. דער גאנצער לאַגער איז זיך זיך צוזאמענגעלאָפֿען אַרום
יעס פֿייער, וואָס איז אויסגעבראַכען.

די בעראַנערער, אָפֿפֿאַרטענדיג זיך מיט דער שויסערי, האָבען אַצינד
עקאט צומהן מיט דער שרפה. גאָווען, סימורדען, געשאַן האָבען געגעבען
בעפֿעהלען. וואָס טהוט מען? פֿון פֿלאַלען שטראַמעל אינ'ם גראַבען האָט
מען קוים געקאנט אַנשעפען עטליכע קענדלעך וואַסער. די מורא איז אַלץ
געוואַקסען. דער גאנצער ראַנד פֿון דער הויכפלעכע איז פֿעדפֿולט מיט דער-
שראָקענע פֿייער, וועלכע האָבען זיך איינגעקוקט.

דאָס וואָס מען האָט געזעהן, איז געווען שרעקליך.
מען האָט געקוקט, נאָר מען איז גאַרנישט בכח געווען עפעס צוטהון.
דער פֿלאַם איז דורך די פֿלאַנצען, וועלכע האָבען זיך אָנגעצונדען,
אריבער אינ'ם העכערען שטאָק. דאָרט האָט ער געפֿונען דעם פֿיירעם מיט
שמרוי און זיך דערויף אַרויפֿגעוואָרפֿען. אינזש האָט דער גאנצער בוידעם
געברענט. דער פֿלאַם האָט געטאַנצט; עס האָט זיך געדאַכט, אז אַ פֿערברע-
כערישער אָמעס האָט נאָך אויפֿגעבלאָזען דאָס פֿייער. מען וואָלט געקאנט
זאָגען, אז דער שרעקליכער אימאָנוס איז אינגאנצען פֿערוואַנדעלט געוואָרען
אין אַ ווירבֿעל פֿון פֿונקען, לעבענדיג מיט'ן מערדערישען לעבען פֿונ'ם פֿייער,
און דאָס די דאָזיגע אונט; נישליכע נשמה איז געוואָרען אַ שרפה. דער שטאָק
פֿון דער בויבליצטעק האָט זיך נאָר נישט אָנגעצונדען, די הויך פֿון זיין פֿו-
לאַפּ און די דיקייט פֿון זיינע וועגער האָבען איינגעהאַלטען די רגע, ווען דאָס
פֿייער וועט זיך אָנבאַפֿען. אָבער די פֿאַטאַלע מינוט האַט זיך דערגעהערט;

וְאֵם פִּיעַר פּוֹנִים עָרְשִׁמְעֵן שְׂמָאָק הָאָט הָאָט אִיהֶם גַּעֲלֶקֶט און פֿון דריטען —
 גַּעֲצֶרֶטֶעֲלֶט. דער שרעקליכער קוש פּוֹנִים טױט הָאָט אִיהֶם בַּעֲהוּיכֶט. אונ-
 פֿען אַ קעלער פֿון לאווע אויבען אַ וועלכונג פֿון גליהענדען קוילען; וואָל ווע-
 רען אַ לאָך אין דער פּאַרלאָגע, הָאָט עס געדראָהט מיט אַרונטערפֿאַלען אינ'ם
 בּרַענענדיגען אָפּגרונד; וואָל ווערען אַ לאָך אין פּוֹלֶאָס — מיט בענראָבען
 ווערען אונטער הייסע קוילען.

רענע-זשאָן, גראָס-אלען און זשאָרושעט האָבען זיך נאָך נישט געהאָט
 אויפֿגעכאַפּט, זיי זענען געשלאָפֿען מיט'ן טיפֿען און פשוט'ען שלאָף פֿון דער
 קינדהייט, און דורך די פֿאַלבען פֿון פֿיער און רױך, וועלכע האָבען אָבגע-
 דעקט און צוגעדעקט די פֿענסטער, הָאָט מען זיי געזעהן אין דער דאָזיגער
 פֿיערדיגער גראָמע, אויפֿן פֿאַן פֿון אַ מעטעאָר-שיין, פֿרידליכע, ליבליכע,
 אונבעוועגליכע, און אַ טיגער וואָלט זיך צעוויינט, זעהענדיג די רױזען אינ'ם
 דאָזיגען קאַלאַווױען און די דאָזיגע וויגלעך אין דעם קבר.
 די מוטער הָאָט פֿערבראַכען מיט די הענד.

— עס ברענט! איך שריי, עס ברענט! זענען דאָ אלע טױב, וואָס
 קיינער קומט נישט? מען פֿערברענט דאָך מיר מינע קינדער! קומט דאָך
 מענשען, וואָס זענט דאָרט! איך געה טעג און טעג אין אָט ווי איך האָב
 זיי צוריקגעפֿינען. עס ברענט! צו הילף! מלאכי'לעך! דאָס זענען דאָך
 מלאכי'לעך! וואָס האָבען זיי דען געטהון, די דאָזיגע אוטשולדיגע? הערט
 איהר טיך נישט? אויף אַ הונד וואָלט מען דאָך רחמנות געהאָט! מינע קינ-
 דער! זיי שלאָפען! העלפֿט! העלפֿט! עס ברענט! דאָס זענען דאָך אונמעג-
 שען! עס איז דאָך גרויזאָם! טינע אָרימע פּיצעלעך! צו הילף! מען ער-
 מאַרדעט! מען הָאָט דאָך נאָך אזוינס נישט געזעהן אה! די מערדער! וואָס
 איז דאָס פֿאַר אַ שרעקליך הויז? מען הָאָט זיי ביי מיר צוגעגנב'עט, מען
 זאָל זיי הרגענען! רחמנות'דיגער יעזוס! איך וויל מינע קינדער, אה! איך
 ווים, וואָס איך וועל טהון! איך וויל נישט, זיי זאָלען שטארבען! צו הילף!
 צו הילף! אה! ווען זיי זאָלען אזוי שטארבען, וועל איך טייטען גאָט!
 אין דערועלבער צייט, וואָס דאָס פֿירכטערליכע געבעט פֿון דער מו-
 טער, האָבען זיך געהערט שטימען אויף דער הויכפֿלעכע און אינ'ם גראָבען:
 — אַ לייטער!
 — עס איז נישטאָ קיין לייטער!
 — וואַסער!
 — עס איז נישטאָ קיין וואַסער!
 — אין דער הויך, אינ'ם טורם, אויפֿן צווייטען שטאָק, איז דאָ אַ טהור
 — זי איז אַ אייזערנע.

— ריכטט זי אויף!
 — מען קאן נישט!
 און די מוטער האט מיט א דאפעלטען כח פערצווייפעלט גערופען:
 — עס ברענט! צו הילף! אילט איך דאך! און נישט, הרניקט מיך
 מינע קינדער! מינע קינדער! אה! דאס שרעקליכע פליער! לא'מען זי
 ארויסגעהמען, אדער ווארפט מיך דארט אריין!
 און דער צווישענצייט פון איהר געזאמער האט מען געהערט דאן
 רוינגע קנאקען פון דער שרפה.
 דער מארקוו האט אָנגעטאפט זיין מאש און אָנגערופען אויפ'ן שליסען
 פון דער איינערער טהור. דעמאלט, אראפבויענדיג זיך אונטער דער וועל
 בונג, דורך וועלכע ער איז אנטלאפען, איז ער צוריק אריין אינ'ם קארידאר
 פון וואנען ער איז ארויס.

.II

אַנאנצע ארמעק האט זיך בעמוהט איבער א אונגעגליכער רעזונג
 צוויי טויזענד מענשען האבען נישט געקאנט ארויסראטעווען דריי קינדער
 אזא לאגע איז דאס געווען.
 קיין ליטער איז נישט געווען. דעם ליטער וועלכען מען האט געוואלט
 ברענגען פון זשאוועניע איז, ווי די לעזער ווייסען שוין, נישט אָנגעקומען
 דער פליער האט זיך ארויסגעריסען פון שלאס-באדען, ווי פון א וואלקאן
 עס איז געווען לעכערליך צו טראכטען וועגען פערניסען איהם מיט'ן ווא
 סער פון האלב-אויסגעטריקענטען טיכעל. דאס וואלט אויסגעזעהן, ווי מע
 וואלט געפרובט פערניסען א פליער-שפיינדיגען בארג מיט א גלאז וואסער.
 סימורדען, געשאן און ראדי האבען זיך אראפגעלאזען אין גראבען.
 גאווען איז ווידער ארויף אויפ'ן צווייטען שטאק פון טורם, וואו עס געפלי
 גען דער דעהענדיגער שטיין פון געהיטען אויסנאנג און די איינערע טהור.
 וועלכע האט געפיהרט צו דער פיבליאטעק.
 ווי עס איז בעוואוסט האט דעם קניוט, וואס איז געווען דורכגענומען
 מיט פולער אימאנוס אָנגעצונדען און פון דאנען האט זיך דאס אָנגעהויבען
 די שרפה. גאווען האט מיט זיך מיטגענומען צוואנציג סאפארען, וועלכע
 האבען בעדארפט דורכברעכען די איינערע טהור, דאס איינציגע מיטעל, וואס
 איז נאך געבליבען. נאך צום אונטריק איז די טהור געווען אויסערארענט.
 זיך שטארק. פון אנהויב האט מען געפרובט צו האקען איהר מיט העק
 גאר די העק זענען געבראכען געווארען.

אויף אזא איינען האָט זיך אפילו דאָס שטאַהל אין נראָו פּערוואַנדערט
— האָט אַ סאַפּיאַר מיט פֿערדרום אַ זאָג-געטהון.

און עס איז קיין וואונדער נישט געווען: די טהיר איז געווען געמאַכט
אין געשנידענען איינען אויסער דעם איז זי געווען אַרומגעשלאָגען מיט אַי-
ווערנע פּאַסען פֿון דריי צאָל די גרעב. מען האָט נאָך געפרובט אויפהויבען
די טהיר מיט איינערנע לאַמען, נאָר די שטיקער איינען האָבען זיך איבער-
געבראַכען ווי שוועבעלעך.

— פונקט ווי שוועבעלעך — האָט ווירער דער סאַפּיאַר אויסגערופֿען
און גאָווען האָט פֿינסטער צוגעגעבען: די טהיר קאָן מען נאָר דורכברעכען
מיט אַ קייל פֿון אַ האַרמאַט.

— און דאָס איז נאָך אויך נישט אויף זיכער, — האָט דער סאַפּיאַר
געמערקט.

פֿון פֿערצווּנציג האָבען אלע אַרָאָבנעלאָוען די הענד און מיט יאָוש
און פֿערדרום געקוקט אויף דער שרעקליכער אונגעוונגבאַרער טהיר. פֿון צוויי-
שען איהרע שפּאַלטען האָט זיך געווען אַ רויטער אָבשיין. עס איז געווען
קענטיג, אז די שרפה הונטער דער טהיר איז אלץ שטאַרקער געוואָרען. און
לעס דער טהיר געלעגען דער שרעקליכער פּאַר פֿון אימאַנוס, אָט דעם שווי-
ערליכען ווינער.

מענליך, אז אין עטליכע מינוט אַרום וועט אלץ איינפֿאַלען.
גאָווען האָט פֿון פֿערצווּנציג געווענדעט דעם בליק צו דעם אויס-
געדרעהטען שטיין און צו דער לאַך אין וואַנד פֿון וואַנען די פֿעלאַגערטע
זענען אנטרוינען געוואָרען און אויסגערופֿען:

— אָט, פֿון וואַנען לאַנטענאַק איז אַנטלאָפֿען!
— און פֿון וואַנען ער קערט זיך איצט אום צוריק! — האָט עמי-
צענס אַ שטים אויסגערופֿען, און עמיצענס אַ ווייסע קאָפּ האָט זיך בעווייזען
אין לאַך פֿון וואַנד.

דאָס איז געווען דער מאַרקין אלעין. יאָהרען לאַנג האָט שוין גאָווען
נישט געווען איהם אזוי נאָהנט לעס זיך. ער איז אָפּגעטראָטען. און אלע,
וואָס זענען געווען אין דעם ציטער זענען געבליבען ווי פֿערגליווערט, פונקט
ווי פֿערשטיינערט.

דער מאַרקין האָט געהאַלטען אין האַנד אַ גרויסען שליסעל. מיט אַ
שטאַלזען בליק האָט ער צעשפּרייט אַ גרופּע סאַפּיאַרען, וואָס זענען איהם
זעשטאַנען אויפֿן וועג, ווענדענדיג זיך גלייך צו דער איינערנער טהיר.
ער האָט זיך איינגעבויגען, אריינגעשטעלט דעם שליסעל אין שלאָס-
לאַך. דער שלאָס האָט אַ סקרופּע-געטהון. די טהיר האָט זיך אויסגעדרעהט

אויף איהרע זאוויקעסעס. אין פלוצלינג האָט זיך בעוויזען אַ גאַנצער ים מיט
פֿיער. אַ פֿעסטען טראַט און אַ אויפֿגעהויבענעם קאָפּ און דער מאַרקו אַרומן
אין איהם. אלע האָבען איהם מיט אַ ציטער גאַנגעקוקט.

אין ווי דער מאַרקו און גאָר אָפּגאַנגען עטליכע טריט אין ברענענ-
דיגען ציטער, אזוי האָט גלייך זיך הינטער איהם אָפּגעריסען אַ האַלבע פּאַר-
לאַנג און געבולדעט צווישען איהם און דער טהיר אַ טיפֿען תּהום. דער
מאַרקו האָט זיך אפילו נישט אומגעקוקט און ווייטער געגאַנגען. אין אַ רגע
ארום און ער פֿערשוואַנדען אין רויך און מעהר האָט מען איהם שוין נישט
געזעהן.

צו האָט ער בעוויזען ווייטער צו געהן? צו האָט זיך נישט געפֿענעט
אונטער זיינע פֿיס אַ גייער פֿיערדיגער תּהום? צו דען האָט ער מיט דער
טהאַט זיין אינגענעם טויט דערנרייכט? עס איז געווען אונטערליך צו ענט-
פֿערן אויף די אלע פֿראַגען. פֿאַר די אויגען האָט זיך אויפֿגעהויבען אַ וואַנד
פון פֿיער און רויך און הינטער איהר און געווען דער מאַרקו אַ לעבעדי-
גער צו אַ טויטער און געווען אונגעוואוסט.

III.

די אינגעשלעפֿענע קינדער כאַפען-זיך=אויף.

די קינדערלעך האָבען ענדליך אויפֿגעפֿענט די אויגען, די שרפה,
זאָס האָט נאָך נישט בעוויזען אַרומצוכאַפֿען די ביבליאָטעק, האָט געוואַרפֿען
אויף איהר באַלען אַ שט לען, ראָוען אָבשין. די קינדער, וועלכע זענען נאָך
נישט געווען בעקאַנט מיט אַז אָבשין האָבען איהם נייגעריג גענומען בע-
טראַכטען. זשאַרושעט האָט זיך אפילו ענטציקט.

די שרפה האָט זיך פֿערנאַנדערגעפֿלאַקערט אין איהר גאַנצער שווער-
ליכער גרויסקייט. צווישען קנולען שוואַרצען רויך, מיט אַ רויטליכען אָב-
גלאַנץ האָט זיך בעוויזען דאָ אַ שוואַרצער שלאַנג, דאָ אַ העל-רויטער דראַ-
קאָן לאַנגע פֿיערדיגע צינגער זענען אומגעלאָפֿען אין לופֿט
אַלע דריי קינדער זענען אויפֿגעשפרונגען.

אַך ווי גוט! — האָט זשאַרושעט אויסגעשריען.

— ווי ערוואַכען, האָט די מוטער געזאָגט.

אין ווירקליך, פֿרויהער און אויפֿגעשטאַנען רענע-ושאַן, דערנאָך נראָס-
אלען און ערשט דערנאָך זשאַרושעט. רענע-ושאַן האָט אויסגעצויגען די הענט
צום פֿעסטער און געזאָגט:

— מיר איז היים.

— מיר איז היים. — האָט איהם איבערגעחורט זשאָרושעט.

— קינדער מינע — האָט די מוטער אויסגעשרייען. רענע, אלען,

שאָרושעט.

די קינדער האָבען זיך אַרומגעקוקט און גאַרנישט פֿערשטאַנען. דאָס
זאָט וועקט-אויף ביי גרויסע אַ שרעק, רופט נאָר ביי קליינע קינדער אַרױס
אַ פֿערוואַנדערונג.

— רענע, אלען, זשאָרושעט! — האָט ווייטער די מוטער גערופֿען.
רענע-זשאָט האָט זיך אומגעקעהרט. די שטים האָט איהם אַרױסגענומען
פֿון דער צעשטרייטקייט. ביי קינדער איז דער ופֿרון אַ קורצער. פֿאַר דערפֿאַר
זענען די ערױנערונגען זעהר לעבעריגע. די גאַנצע פֿערגאַנגענהייט זעהן זי
ווי נעכטען. רענע-זשאָט, דערזעהענדיג די מוטער, האָט דאָס געפֿונען פֿאַר
גאַנץ נאַטירליך און פֿיהלענדיג זיך אין אַ מאָדנער לאַגע האָט ער ווי אַכענ-
דיג אַ שטיצע גענומען שרייבן:

— מאמע, מאמע!

— מאמע! — האָט איהם גאַלגעשרייען אלען.

מאמע האָט גאַלגעפֿליסטרעט זשאָרושעט און גענומען ציהען די הענטלעך.
די אונגליקליכע פרוי האָט אַרױסגעלאָזען אַ שרעקליכען געשרי.
אלע דריי זענען צוגעגאַנגען צום פֿענסטער. גליקליכערווייזע איז נאָר
דער פֿייער צום פֿענסטער נישט דערנאָנגען.

— מיר איז היים! האָט רענע-זשאָט אַ זאָג-געטהון און גאַלרעם צונע-
געבען:

— עם ברענט!

גאַלרעם האָט ער גענומען מיט די אויגען ווערן די מוטער און זיך
ציעשרייען:

— קים דאָך, מאמע!

— מאמע, מאמע! האָט זשאָרושעט געפֿליסטרעט.

די אונגליקליכע פֿרוי, מיט די צעשויערמע האָר, צערױסענע קליידער
און פֿערבלוטונגע פֿיס, האָט זיך געהאַנגען אָן די קושאַקעס, אַראָפֿגעלאָזען
זיך אין גראָבען. דאָ אונטען זענען סימורדען און געשאַן אזוי הילפֿלאָזי גע-
שטאַנען ווי גאַווען אויבען. די זעלנער, פֿערצווייפֿעלט און אין פֿעוואַיסטונ
פֿון זייער מאַכטלאָזיקייט, זענען אומגעלאָפֿען אָהן אַ ציעל היין און צוריק
אַרום זי.

די הויז איז געווען אַ אונטערענליכע, נאָר קינדער האָט זי נישט גע-
פֿיהלט. אלע האָבען געקוקט אויפֿ'ן ברוק, אויף זינע באַבעס, אויף די הויז

אן די ווענד, אויף די אונדערנריכטבארע פֿענסטער. און גלייכצייטיג האָבן
וּלֵע בעגריפֿען, אז מען מוז הייבן ומיד עטוואָס ענטשליסן. נאָר צו דעם
האַט מען געמוזט אַרױפֿקריכען אויפֿן דריטען שטאָק. צו דעם אָבער האָט
געפֿעהלט וועלכע עס איז הייליג-מיטעל.

אויף דעם גאנצען טומעל איז און מיטען געקומען צוליפֿען ראָד
פֿערוואונדעט פֿון אַ שווערד אין פֿלייצע מיט אַניאַרפֿבגעהאַקטען אויער, אָב-
ניסענדיג זיך מיט שווייט און בלוט; דערזעהנדיג די פֿרוי פֿלעשאַר האָט
ער איהר גלייך דערקענט:

— ווי — האָט ער אויסגערופֿען — איהר זענט דאָך דערשאַסן!
היילט דאָס איהר זענט אויפֿגעשטאַנען תּחית המהים!

— מינע קינדער! — האָט איהם די מוטער געענטפֿערט.

— דאָס איז ריכטיג, האָט ראָדו צוגעגעבען. איצט איז נישט קיין
צייט צו שמועסן פֿון עפעס אנדערש און ער האָט גענומען קרױכען אויפֿן
בריק. נאָר אומניטש זענען געווען אלע זיינע אָנשטרענגונגען. איינקלאַמערענ-
דיג זיך מיט די גענעל אין די שטיינער, איז ער געקראַכען עטליכע סעקונד-
ען. אין די שטיינער אָבער איז נישט געווען קיין אַזוי שפֿעלטעלע, קיין אַזוי
אויסגעשטאַרצטער אָרט. אָן וואָס ער זאָל זיך קאַנען אָנהאַלטען. די וואַנד
איז געווען אזוי גלאַט און גאַנץ פּונקט ווי אַ נייע. און ראָדו האָט נישט
פֿערוואַמט זיך אַראָפֿצוקריכען.

די שרפה איז דערווייל געוואַקסען מיט אַ שרעקליכער מאַכט און פֿון
אָפֿענעם פֿענסטער אויפֿן העלען פּאַן פֿון פֿיער, האָבען זיך קלאָר און דיטליך
אויסגעצויכענט דריי קליינע בלאַנדע קינדערשע קעפֿלעך.

פֿרוי פֿלעשאַר, שטעהנדיג אויף די קניע, האָט אַרומגענומען מיט די
הענד דעם פּונדאמענט פֿון בריק אין געשרייען:

— ראַטעוועט!
— ראַטעוועט!

אַ טויבער קנאל האָט זיך פֿלוצלינג אַרויסגעריסען פֿון בויבליאַטעק-ציי-
פֿער. די שויבען פֿון די נידריגע אלטערס האָבען נישט אויסגעהאַלטען און
מיט אַ קלאַנג געפֿאַלען אויף דערד. דאָ האָט שוין קיין מעגליכע קראַפֿט
נישט געקאָנט העלפֿען, און אלע האָבען מיט פֿערגלויבערטע הערצער געוואַרט
אויפֿן סוף פֿון דער קאטאַסטראָפֿע. אין דער צייט, ווען פֿון דעם ברענענדי-
דיגען הויז האָבען זיך אַלץ געטראָגען די קינדערשע אויסגעשרייען:
— מאַמע! מאַמע!

אַ שרעק האָט אַלעמען אַרומגעפֿאַפֿט. פֿלוצלינג האָט זיך ביים פֿעני-
סטער, וואָס לעם דעם, וואו די קינדער זענען געשטאַנען, אויפֿן העלען אָב-

שׂיח פֿון דער שרפה, בעוויזען עמיצענס א הויכע פֿיגור. אלע אויגען האָבען זיך געווענדעט צו דער פֿיגור. פֿאַר אלעמען איז געווען קלאָר, אז דאָרט אין דער הויך, אין זאל פֿון דער בױבליאָטעק, אָט אין דעם גיהנם, געפֿינט זיך עמיצער אַ מענש. די פֿיגור האָט זיך שוואַרץ אָנגעצױכענט אויף די פֿלאַ-טען, דער קאָפּ אָבער איז געווען ווייס. אין פֿלוצלינג האָבען אלע דערקענט דעם מאַרקוז דע לאַנטענאָק.

ער איז אויף אַ ווײַלע פֿערשוואַנדען אין ווידער שנעל זיך בעוויזען, האַלטענדיג אין די הענד אַ לאַנגען לײטער. דאָס איז געווען דער הילפֿס-לײטער, וואָס איז געלעגען אין דער בױבליאָטעק-זאל אין דער לענג פֿון וואַנד. דעם לײטער האָט ער צונעשלעפט צום פֿענסטער; אָנעמענדיג מיטן האַנד פֿאַר אײַן ברעג האָט ער מיט דער קראַפֿט און געשיקטקייט פֿון אַנאַטלעט אַראָבגעלאָזען דעם צווייטען ברעג דורכ'ן פֿענסטער, אוועקשטעלענדיג איהם אויפֿ'ן ברעג פֿון גראָבען.

ראדו, וואָס איז געשטאַנען אַ אויפֿגערענטער און דערפֿרעהטער ביים ברעג פֿון גראָבען, האָט דעם לײטער אָנגעכאַפט מיט בײַדע הענד און פֿעסט אַרומגעהאַנגען איהם האָט ער אויסגעשרייען:

— זאָל לעבען די רעפּובליק!

— זאָל לעבען דער קעניג! — האָט דער מאַרקוז געענטפֿערט.

נ, נוט! — האָט ראדו אַ פֿרום-געטהון דורך די צװײהער — מענסט זיך דאָרט שרײַען, וואָס די ווילסט, אפֿילו נאַרשקײטען רעדען אין דאָך צװיסן אַהער געקומען פֿון באַרומהערציגען גאָט אַלען געשיקט. דעם לײטער האָט מען אוועקגעשטעלט און ענדלײך איז געשאַפֿען גע-זאָרען אַ פֿערמיטלונג צווישען דעם ברעגענדיגען הויז מיט דער איבערזיגער וועלט. צוואַנציג מאָן, אין דער שפּײַץ מיט ראדו'ן, האָבען זיך אַ וואַרף-גע-טהון צום לײטער, און אײַן מינוט האָבען זיך אלע צוועצט אין דער גאַנצער לענג פֿון לײטער אַזוי, אז אויפֿ'ן הילצערנעם לײטער האָט זיך געבילדעט אַ צווייטער, אַ מענטשליכער. ראדו, וואָס איז אַרױפֿגעקראַכען אויפֿ'ן העכסטען שטאַפֿעל, איז געשטאַנען כמעט גלײַך מיט'ן פֿענסטער. די סאָראַטען, וואָס זענען געווען צעשפּרייט אויפֿ'ן גאַנצען באַרג, האָבען אַרומגענומען אונטען דעם לײטער, בעוועגט פֿון אַלערליי געפֿיהלען.

דער מאַרקוז איז ווידער פֿערשוואַנדען און אין עטלײכע סעקונדען אַרום האָט ער זיך בעוויזען אויפֿ'ן ברעג פֿון פֿענסטער, האַלטענדיג אין די הענד אַ קינד. אַ ווידער שטורם פֿון אפֿלאָד: סמענטען האָט איהם בעגענענט. דאָס

ג'רשטע קינד, וואָס דער מאַרקוו האָט אַרױסגעכאַפּט פֿון פֿאַר אױן געװען אַ פֿען.

— ל'האָב מורא: — האָט דאָס קינד געשרייען. דער מאַרקוו האָט אױם דערלאַנגט ראַדוין; ראַדו האָט אױם אױבער'ן קאַפּ דערלאַנגט אַ צװײ-פֿען זעלנער, דער צװײטער — אַ דריטען, ביז אַלען, וואָס האָט הױך גע-שרייען פֿון שרעק, האָט נישט דערגרעכט דעם עק פֿון לײטער. דער מאַרקוו אױ ווידער אָבגעלאַנגען אױף עטלעכע מינוט פֿון פֿענסטער און ווידער צו-געלאַנגען צו אױם מיט רענע-זשאַן אױן די הענד. דער האָט געשרייען גע-וואָרפֿען-יך און אפֿילו דערלאַנגט ראַדוין אױבער'ן געזיכט, ווען דער מאַרקוו האָט אױם אױבערגעגעבען. דער מאַרקוו אױ ווידער אַרױן אױן ציטער, וואָס אױן געווען אַרױסגענומען מיט פֿלאַמען און אױן וועלען עס האָט זיך געפֿונען נאָר זשאַרזשעט. ער אױן צוגעלאַנגען צו אױהר. זי האָט אױם אַ שמאַלעל-געטהון און דער בענש, וואָס אױן ווי פֿון שטײן געווען אױסגעהאַקט, האָט דערפֿיהלט, ווי טרעהרען זענען אױם געשטאַנען אױן די אױגען.

— ווי הייסט? האָט ער אױהר אַ פֿרעג געטהון.
— אַרעטאָ, — האָט זי אױם קינדזש געענטפֿערט. ער האָט זי גע-נומען אױף די אַרעמס. און אױן דער רגע, וואָס ער האָט זי אָבגעגעבען ראַדוין, אױן אָט די האַרמע, פֿינסטערע נשמה בעלויכטען געוואָרען מיט אַ שטראַהל פֿון אונשולד און ער האָט אַ קיש-געטהון דאָס קינד.
די מוטער אױן געשטאַנען אונטען ביים לײטער, אָהן אַטעם, צעטימעלט, שבור פֿון די אומגעריכטע זאַלען, געוואָרפֿען פֿלוצלינג פֿון גיהנום אױן גן-עדן, האָט זי אױסגעשטרעקט אױהרע אַרעמס, זי האָט אױפֿגענומען פֿרוהער גראַם-אַלען, דערנאָך רענע-זשאַן, דאָן — זשאַרזשעט; זי האָט זי בערעקט מיט קישען, יך געוואַלדיג צעלאַכט און — געפֿאלען אױן הלשות.
אַ מוראדיגער געשרי האָט זיך אױפֿגעוויבן:
— אַלע זענען גערעמעט.

און עס זענען טאַקע גערעמעט געוואָרען אַלע, הױך דעם אַלמען.
• קינדער האָט וועגען אױם נישט געטראַכט, אפשר ער אַלען אױך נישט, ער אױן געבליבען אַ רגע שטעהן אַ פֿערטראַכטער ביים ברעג פֿון פֿענס-טער, גלײַך ווי ער האָט געוואַלט געבען דעם פֿייער-ההום גענוג צייט צו אַניענטשליסן, דאָן אָהן אַלענזש, לאַנגזאַם, שטייף אױן ער אױס פֿון פֿענס-טער און פֿלייבעדיג אױסגעקערט מיט'ן רוקען צו די שטענען, אַ גראַדער, אױסאױסגעליכטער, האָבענדיג הינטער זיך די שרפה און פֿאַר זיך דעם אָפֿ-גרונד, האָט ער זיך גענימען פֿאַר זיך אַראָבשטייען די לײטער, שווינגענדיג מיט אַ שטאַלצער רױהקייט פֿון אַ געשפּענסטער.

דין, וואס זענען געשטאנען אויף דער ליטער, האבען זיך א לאזגעטהון אראב; אלץ האבען געזיטערט; מיט א מין הייליגען שרעק איז מען אָבגע-טרעטען פאר דעם דאָזיגען מענשען, וועלכער איז געקומען פֿון אויבען ווי א וויזיאָן. ער אָבער האָט זיך רוהיג און לאנגזאָם אראָבערלאָזען אין דעם שאַטען, וואָס איז געווען פֿאַר איהם; בעת זיי האָבען געהאלטען אין אָב-טרעטען, האָט ער זיך צו זיי דערנענטערט; זיין בלאַסקייט פֿון מאַרמאָר איז געווען אַהן אַיִן קנאַטש; זיין בליק פֿון געשפּענסטער האָט נישט גע-האַט קיין גלאַנץ; מיט יעדען טרויט, וואָס ער האָט געמאַכט צו די דאָזיגע מענשען, וועמענס דערשראָקענע אויגען האָבען זיך פֿערגלויבערט און דער פֿינסטערניש, האָט ער אויסגעזעהען אלץ גרעסער און גרעסער. דער ליטער האָט געזיטערט און געקלוינגען אונטער זיין שווערען טראַם, און מען האָט געקאָנט זאָגען, אז ס'איז די סטאַמוע פֿון קאָמאָנראָר, וואָס גירערט אראָב אין דעם קבר.

אז דער מאַרקוי איז אָנגעקומען אונטען און געשמעלט די פֿיס אויף דער ערד, האָט זיך א האַנד אראָבערלאָזען אויף זיין אַקסעל. ער האָט זיך אומגעקערט:

— איך פֿערהאַלט דיך — האָט געזאָגט סימורדען.
 — איך גיב דיך מיין הסכּם — האָט געזאָגט לאַנטענאַק.

נאך דעם נצחון קומת די שלאכט.

I.

לאַנטענאַק געפֿאַנגען.

דער מאַרקוי איז פֿאַמט אראָב אין קבר. מען האָט איהם אוועקגעפֿיהרט. אונטער די שטרענגע אויפֿזיכט פֿון סימורדען האָט מען גלייך אויפֿגע-עפֿענט די געהימע תּפֿיסה אינ'ם אונטערשטען שאַק פֿון לאַטורג; מען האָט דאָרט אַרענגעשטעלט אַ לאַמפּ, אַ קרויט מיט וואַסער און אַ זעלנעריש ברויט; מען האָט דאָרט אַרענגעוואָרפֿען אַ בוינטעל שטרוי, און עס איז נישט פֿאַראַיבערנגעגאַנגען אַ פֿיערשטעל שעה פֿון דער רגע, ווען די האַנד פֿון גלח האָט אָנגעלאַפּט דעם מאַרקוי, האָט זיך די טהיר פֿון דער תּפֿיסה פֿערמאַכט הינטער לאַנטענאַקין.

יאָך דעם אלעם, איז סימורדען געגאַנגען אויפֿזען גאָועניען; אין דער

דגע האָט די ווייטע קירכע פֿון פּאַריז נעשלאָנען ערף אַ וואַנער און אַכענד
סימורדען האָט געוואָנט צו גאָווען:

— און וויל צוואַסענדראַפֿען אַ פֿעלדנערליכט, די וועסט נישט זיין דערביי.
די ביסט גאָווען און לאַנטענאָק איז גאָווען. די ביסט אַ צו נאָהנטער קרוב
צו קענען זיין אַ ריכטער. דאָס פֿעלדנערליכט וועט בעשטען פֿין דריי ריכ-
טער, אַנפֿאַציר, דער קאָפיטאָן נעשאַן, אַ אונטער-אַפֿיציר, דער סערושאַנט
ראַדו, און איד, אלס פֿאַרווענדער. דאָס אַלץ געהט דורך גאַרנישט אָן. מיר
וועלען זיך צופאַסען צו דעם בעשלוס פֿון קאָווענט; מיר וועלען זיך בע-
נרענצען מיט פֿעסטשטעלען די פֿערווענדלעכקייט פֿון דעם געוועזענעם מאַרקוו
דע לאַנטענאָק, צומאַרגענס וועט פֿאַרקומען דאָס פֿעלדנערליכט און איבער-
פֿאַרגענס — די גיליאַטינע, וואַנדערע און מוים.

I.

לאַנטענאָק געפאַנגען.

גאָווען האָט נישט אָפּגעקענטפֿערט קיין אַיין וואַרט, און סימורדען איז-
נענצען פֿערהאָן מיט דעם וויליאַטינע ענין, וואָס איז איהם געבליבען צו
ערלערנען, האָט איהם פֿעלראָוען.

סימורדען האָט געדאַרפֿט בעשטימען די צייט און דאָס אָרט, ער האָט
געהאַט אַ געוואוינהייט, און מען האָט עס בעמראַכט פֿאַר אַ גוטען ביישפּיל,
צו זיין פֿערווענדלעך ביים אויספֿיהרען די שטראָף; דער ריכטער איז געקומען
אויפֿוועהן די אַרבייט פֿונים הענקער; דאָס איז געווען אַ טנהג, וועלכען דער
טעראַר פֿון יאָהר 98 האָט איבערגענומען פֿון פֿראַנצויזישע פֿאַרלאַטענטען
און שפּאַנישער אינקוויזיציע.

גאָווען האָט אידך געהאַט איבער וואָס צו טראַכטען.

אַ קאלטער ווינד האָט געבליאָוען אין וואַלד, גאָווען, איבערלאָוענדע
געשאַנען אַרויסצוגעבען די ניימיגע פֿעראַררונגען, איז געגאַנגען אין זיין
פֿאַרלאַטקע, וועלכע האָט זיך געפֿונען אויף דער לאַנקע, וואָס ביים וואַלד
און זיך אינגעהילט אין זיין מאַנטעל מיט דער קאָפּיע. דער דאָזיגער מאַני-
טער איז געווען אַרומגענוהט מיט אַ פּשוט'ען גאַלף, וואָס לויט די רעפּוב-
ליקאַנישע איינפֿאַלכע מאַדע, האָט עס בעצייכענט דעם אָנפֿיהרערען קאָמאַני-
דיר. ער האָט זיך גענומען געהן איבער די פֿערגאַסענע מיט בלוט לאַנקע,
וואו עס האָט זיך אָנגעהויבען די אַטאַקע, ער איז געווען איינער אַליין. די
שרפּה, אויף וועלכע מען האָט זיך גאַרנישט אומגעקוקט, האָט זיך ווייטער
פֿאַנטאַרעגעפֿלאַקערט; ראַדו איז געווען נעבען די קינדער און די טוטער,

אין און פונקט אזוי זעטליך געווען, ווי זי. דער ברוקענשלאס אין שוין געווען כמעט אויסגעברענט; די סאפיארען האבען געארבייט ביים ליכט פון דער שרפה; מען האט גענראבען גריבער, מקבר געווען די טויטע, פערבונד-דען די פערוואונדעטע, זעשטערט די באריקאדע, אָבגערוימט די צימער און שטיגען פון די סתים, גערזינגט דעם פלאץ פון דער שחיטה, אויסגעקעהרט דאָס שרעקליכע מיסט פֿונים נצחון; די סאלדאטען האָבען אויסגעפֿיהרט מיט אַ מיליטערישער שנעלקייט דאָס, וואָס מען וואָלט געקאָנט אָנרופֿען די בעל-הבהישקייט נאָכ'ן פֿערענדיגטען שלאַכט. נאָווען האָט דאָס אלץ נישט געווען. ווי דורך אַ חלום האָט ער געוואָרפֿען אַ בליק אויף דעם פּאָסטען ביים דורברוך, וועלכער האָט זיך אויפֿן בעפעהל פֿון סימורדען פֿערדראָפֿעלט.

ער האָט דערקענט אין דער פֿינסטער דעם דאָזיגען דורברוך אויף אַ ווייטקייט פֿון צוויי הונדערט טויט פֿון דעם ווינקעל פֿאַנקע, וואוהין ער אין זיין אַנטלאָפֿען. ער האָט געווען די דאָזיגע שוואַרצע עפֿונג. דורך דאָזיגע האָט זיך דאָס אָנגעהויבען די אַטאָע מיט דריי שעה צוריק; דורך דאָזיגע אין ער נאָווען אַריינגעדרינגען אין טורם; דאָרט אין דערנדרער אין דאָס דאָס געווען די באַריקאדע פֿון די בעלאַנערטע; דאָרטען געפֿינגט זיך די טהיר צו דער תּפּיסה, וואו דער מאַרקו וויצט פֿערשפּאַרט. דער דאָזיגער פּאָסטען פֿונים דורכברוך האָט געהיט די תּפּיסה.

אין דער אינגעלער צייט, וואָס זיין בליק האָט אונקלאַר בעמערקט דעם דאָזיגען דורכברוך, האָט זיין אויער אונדרייטליך געהערט ווערטער, וועלכע האָבען געקלינגען ווי אַ טויטענלאַק; מאַרגען דאָס פֿעלדגעריכט, איבערמאָר-זען די גיליאָטיגע.

די שרפה, וועלכע מען האָט ענדליך בעגרעניצט אין אויף וועלכע די סאפיארען האָבען גענאָסען דאָס גאַנצע וואַסער, וואָס מען האָט זיך נאָר געקאָנט פֿערשאַפֿען. האָט נישט איינאָל אויפֿגעהערט און פֿון צייט צו צייט אויסגעבראָבען מיט אַ שטאַקען פֿלאַס; מינוטענווייז האָט מען געהערט, ווי עס קנאָקען די סופֿיסען און די שטאַקען זענען איינגעפֿאלען איינער אויפֿן צווייטע; דאָמאָלסט האָבען זיך גאַנצע וואַלקענס פֿונקען אויפֿגעהויבען אין דער לופֿט אזוי פֿון אַ צעטרומעלטען פֿאַקעל, אַ העלקייט פֿון אַ בליץ האָט בעלויכטען דעם ראַנד פֿון האַריוואָנט, און דער שאַטען פֿון לאַ טורג, וועל-כער אין רייזיג אויסגעוואַקסען, האָט זיך אויסגעצויגען ביז צום וואַלד.

נאָווען אין געגאַנגען הין און צוריק מיט לאַנגזאַמע טריט אין דעם דאָזיגען שאַטען פֿערביי דעם דורכברוך. מינוטענווייז האָט ער פֿערלענט וויצע צוויי הענד הינטער'ן קאָפּ, אָנגעטהון אין דער טיילטער קאפּזע ער האָט געטראַכט.

II.

גאווין פערטראכט.

גאווין האָט זיך טיף פֿערטראכט.

עס איז מיט איהם פֿאַרגעקומען אַ אונגעהערטע שנעלע איבערקעהרעניש-
דער מאַרקן דע לאַנטענאק האָט זיך איבערגעאַנדערשט. ער איז גע-
ווען אַ עדות פֿון דער ענדערונג.

גאווין האָט פֿאַר זיך געהאט דאָס אינמענליכע, וואָס איז געוואָרען
וויקליך קלאָר, אונפֿערמיידליך, אונברחמנות'דיג.

וואָס האָט ער, גאווין, געטראכט וועגען דעם?

ער האָט זיך נישט געטאַרט אַרויסדרעהען; ער האָט געמוזט אָננעהמען
אַ בעשלוס.

אַ פֿראגע איז אוועקגעשטעלט געוואָרען: און ער האָט נישט געטאַרט
פֿון איהר אַנטלויפען.

ווער האָט זי אוועקגעשטעלט?

די געשעהענישען.

גאווין איז איצט געשטאַנען פֿאַר'ן פֿעהרער.

ער איז פֿאַר עמוצען געשטאַנען.

פֿאַר עמוצען אַ שרעקליכען.

פֿאַר זיין געוויסען.

ער האָט געפֿיהלט, אַז אלץ וואַקעלט זיך אין איהם. זיינע שטאַרקסטע
בעשלוסען, זיינע זיכערסטע צוואַגען, זיינע פֿעסטע פֿרינציפֿען — דאָס אלץ
האָט זיך געוואַקעלט אין די טיפֿענישען פֿון זיין ווילען.

עס איז פֿאַרהאַן אזאַ נשמה-צוטערניש.

וואָס מעהר ער האָט געטראכט פֿון דעם, וואָס ער האָט נאָר וואָס

געזעהן, אלץ מעהר איז ער געוואָרען ערשויטערט.

גאווין, דער רעפּובליקאַנער, האָט געגלויבט, אַז די נייטווענדיקקייט

דענירט מיט איהם. איצט האָט זיך אין איהם אָנגערופֿען אַ העלפֿערע נייט-

ווענדיקקייט, איבער די רעוואָלוציאַנערע איז געווען די מענשליכע נייטווענד-

דינקייט.

דאָס וואָס ס'איז געשעהן האָט נישט געקאָנט ווערען אויסגעמיטען

דער פֿאַקט איז געווען אַ ערנסטער; און גאווין איז געווען אַ טייל פֿון דעם

דאָזיגען פֿאַקט; ער האָט זיך נישט געקאָנט צוריקציהען, און כאַטש סימורדען

האָט איהם געוואָנט: — „אַז דאָס געהט איהם מעהר נישט אָן“ — האָט ער

געפֿיהלט דאָס, וואָס אַ בוים דאַרף פֿיהלען, בשעת מען רייסט איהם אַרויס

וון זיין וואַרצער.
יעדער מענטש האָט אַ באַדען; אַ צעטרױסלונג פֿון דעם דאָזיגן באַדען
ברענגט מיט זיך אַ טיפֿע צערודערטקייט; ער האָט דאָס אין זיך געפֿיהלט,
ער האָט געפרעסט זיין קאָפּ אין זײַנע בײַדע הענד, אזוי ווי ער וואָלט
געוואָלט, און דער אמת זאָל פֿון דאָרט אַרויסשרױצען. עס איז נישט לײַכט
געווען זיך קלאָר צו מאַכען אזוי אַ לאַנג. ער האָט זיך בעמױהט צונױפֿצױ-
זאַמלען זײַנע געדאַנקען, צו ברענגען אין אַרדנונג די ווידערשרױכען, וואָס
ער האָט געפֿיהלט אין זיך און צו דערמאָנען זיך אלע פּאַקטען.

ער האָט זיך זײַ קלאָר געמאַכט.
גאָווען האָט געזעהן, ווי עס איז געשעהן אַ נס.
צוגלייך מיטן ערדישען קאַמף איז פֿאַרגעקומען אַ הימלישער. דער
קאַמף פֿון נומען געגען שלעכטען.
אַ שרעקליך האַרץ איז געוואָרען בעיונט.
אין בעצוג צום מענטשן מיט דעם אלעם שרעכטען, וואָס געפֿונט זיך
אין איהם; כּעס, טעות, פֿערבלענדונג, עקשנות, שטאַלץ, עגאָאיזם—האָט גאָווען
געזעהן אַ נס.

דער נצחון פֿון דער מענטשליכקייט איבער דעם מענטשען.
די מענטשליכקייט האָט מנצח געווען דאָס אונמענטליכע.
און מיט וואָס פֿאַר אַ מיטעל? אויף וואָס פֿאַר אַ אופן? ווי אזוי האָט
זי אוועקגעלענט דעם ריעו פֿון כּעס און שנאה; וואָס פֿאַר אַ געוועהר האָט
זי בענוצט; וואָס פֿאַר אַ בליי זיין? דאָס ווייגעל.

גאָווען איז פֿערבלענדט געוואָרען, אין פֿולען גאַנג פֿון קריג, אינגמיטען
פֿון צוזאַמענשטויסען פֿון אלע לײַדענשאַפטען און אלע נקמות, אין דעם פֿונט-
טערסטען און שרעקליכסטען מאָמענט פֿון קאַמף, אין דער צײַט, ווען דאָס
פֿערברעך האָט אויסגעבראַכען אין פֿײַער און די שנאה און חושך, אין דער
רגע פֿון קאַמף, ווען אלע ווערט אַ נעשאַם, ווען דער קאַמף ווערט אזוי
חושבֿ'דיג, אז מען וועסט מעהר נישט, וואו איז דאָס גערעכטע, וואו איז דאָס
ערהענהאַפטע און וואו איז דאָס אמת'ע; פֿלוצלינג, האָט דער אונבעקאַנטער, דער
סידור'דיגער היטער פֿון נשמות געלאָזט שווערן איבער אלע מענטשליכע לײַכטיגקיי-
טען און פֿינסטערקייטען דאָס גרויסע אייביגע לײַכט.

איבער דעם פֿינסטערן דויעל צווישען דעם פֿאַלשען און דעם רעלאַ-
טיווען, אין די טיפֿענישען, איז פֿלוצלינג ערשינען דאָס פנים פֿונים אמת,
פֿלוצלינג האָט זיך אַרײַנגעמישט דער כּח פֿון די שוואַכע.
מען האָט געזעהן דריי אַרײַמע בעשעפֿענישען, קוים געבוירענע, אונ-
וויסענדע, פֿער, אָזענע, יחומים, אלען, שטאַמלענדריגע, שטייכעלדיגע, האַבענדיג

גענען זיך דעם בירגערקריג, די נקמה, די שרעקליכע לאגיק פון רעפרעסיעס, דעם מאָרד, די שחיטה, דעם ברויזערמאָרד, די לערענשאַפֿט, דעם גרויל; מען האָט געזעהן די מלכה פֿון דער נידערטרעכטיגער שרפה וועלכע האָט געזאלט בעגעהן אַ פֿערברעכען; מען האָט געזעהן צעשטערט און פֿערניכטעט אלע שוידערליכע פֿלענער; מען האָט געזעהן, ווי די אלטע פֿעאָדאלע ווילד-קייט, די אלטע אונברחמנות'דיגע פֿעראַכטונג, די פֿארשע טעאָריע פֿון דער נייטווענדנטיג פֿון דעם קריג, די מלוכה-אינטערעסען, די אלע הוצפה'דיגע אונטערנעמונגען פֿון דער גרויאַטער זקנה, — אָט די אלע שרעקענישען זענען פֿערשוואַנדען געוואָרען לפני דעם בלאָהען בליק פֿון דג וועלכע האָבען נאָך נישט פֿערזוכט דאָס לעבען; און דאָס איז פשוט, ווייל דער וועלכער האָט נאָך גארנישט געלעבט, האָט קיין שלעכטס נישט געטהון, ער איז די גערעכטיגקייט, ער איז דער אמת, ער איז די וויסנקייט, און די מלאכים פֿון הימל געפֿינען זיך אין די קליינע קינדער.

דאָס איז געווען אַ לעהרע, אַ עצה; די צעוילדעוועטע אין דער אונ-ברחמנות'דיגער מלחמה קעמפֿער האָבען פֿלוצלינג דערזעהן, ווי לפניס אלע שענדליכע מעשים, אלע אָנגרויפֿען, אלע פֿאַנאַטיזמען, אלע מערדערנישען, לפניס דער נקמה, וואָס צינדט-אונטער, דעם טויט, איבער דעם אונגעהויערען רע-גיאָן פֿון פֿערברעכען, האָט זיך אויפֿגעהויבען די דאָזיגע אלמאכט — די אונשולד.

און די אונשולד האָט מנצה-געווען.

אין מען וואָלט געקאָנט וואָגען; נון דער בירגערקריג עקזיסטירט נישט, דער באַראַריום עקזיסטירט נישט, די שנאה עקזיסטירט נישט, דאָס פֿער-ברעכען עקזיסטירט נישט; דער חושך עקזיסטירט נישט פֿונאַנדערצוטרייבען די דאָזיגע געשפענסטער, איז גענוג דער דאָזיגער מאָרגענרויט — די קינדחייט, קיינמאָל, אין קיין שום קאָמף, איז דער שטן נישט געווען בולט'ער, דער דאָזיגער קאָמף האָט זיך אָבגעשפּילט אין אַ געוויסען.

אין אַ געוויסען פֿון לאַנטענאָק.

איצט, האָט ער זיך צוריק אָנגעהויבען, נאָך שטארקער און אפשר נאָך קנטש'דיגער אין אַגיאַרער געוויסען.

אינים געוויסען פֿון נאָווען.

וואָס פֿאַר אַ שראַכטפֿעלר איז דער מענטש!

מיר זענען איבערגעענטפֿערט אין די מאַכט פֿון די דאָזיגע געטער,

די דאָזיגע ריזען — אינווערע געדאַנקען.

אָפֿט צעטרעטען די דאָזיגע שרעקליכע ריטער מיט די פֿיס אינווער

נשמה.

גאָווען האָט געטראַכט.

דער מאַרקוו דע לאַמטענאַק, אַ בעלאַגערטער, אַ בלאַקירטער, אַ פֿערי
משפּט'ער, געשמעלט אויסערן געווען, צוגעשפּאַרט ווי אַ חיה אין צירק, אַזוי
ווי אַ נאַגעל אין אַ צוואַנג, פֿערמאַכט אין זיין זיך, וואָס איז געוואָרען זיין
הפּיסה, אַרומגערינגעלט פֿון אַלע זייטען מיט אַ מויער פֿון אייזען און פֿיער,
איז בכּח געווען פֿון דאָרט זיך אַרויסצורייסען. ער האָט בעוווּזען דאָס וואַני
דער, אַז ער איז אַנטלאָפֿען; איהם איז געלונגען אָט דאָס דאָזיגע קונסט-
ווערק, דאָס שווערסטע פֿון אַלע אין אַזאַ מלחמה. ער האָט צוריק גענומען
אין בעוויז דעם וואַלד. בכּדי זיך דאָרט צו פֿערשאַנצען, דאָס לאַנד, בכּדי
דאָרט צו קעמפֿען, דעם שאַמען, בכּדי דאָרט פֿערשוואַנדערן צו ווערען. ער
איז ווידער געוואָרען דער שרעקליכער וואַנדערער, דער קאַפּיטאַן פֿון די
אונטערערדישע קעמפֿער, דער הער פֿון די וועלדער. גאָווען האָט געהאַט
דעם נצחון, אָבער לענטענאַק האָט געהאַט די פֿרייהייט, לאַמטענאַק איז גע-
ווען איצט אין זיכערקייט, געהאַט אַלע וועגען פֿאַר זיך אָפֿען, געקענט זיך
קלויבען אַ בעהעלטעניש, ער איז געווען נישט צו דערגרענצען, נישט צו גע-
פּינען, דער לויב איז געפֿאַנגען געוואָרען אין אַ נעץ און איז אַרויס פֿון
דאָרט גאַנץ.

און אָט, האָט ער זיך צוריק אומגעקעהרט.

דער מאַרקוו דע לאַמטענאַק האָט גערנוויליג בעוואוסטווינג, פֿון קליינעם
נישט גענוים, פֿערלאָזען דעם וואַלד, דעם שאַמען, די זיכערקייט, די פֿריי-
הייט, בכּדי צוריקצוקעהרען אין די שרעקליכסטע געפֿאַהר, אונטערשראָקען.
צו ערשט האָט גאָווען געזעהן, ווי ער האָט זיך געוואָרפֿען אין פֿיער מיט
געפֿאַהר פֿערברענט צו ווערען, אַ צווייט מאָל בשעת ער איז אַראָבגע-
שטויגען פֿון די לייטער, וועלכע האָט איהם איבערנעגעבען אין די הענד פֿון
זיינע פֿינד, וועלכע ווענדיג פֿאַר אַנדערע אַ רעטונגס-לייטער, איז פֿאַר איהם
געווען אַ לייטער פֿון פֿערניכטונג.

און פֿאַרוואָס האָט ער דאָס געטהון?

צו ראַטעווען דריי קינדער.

און איצט, וואָס וויל מען טהון מיט דעם מענשען?

גוליאַטנירען איהם.

אַליא, דער דאָזיגער מענש צוליב דריי קינדער, נישט זיינע, נישט
זיין משפּחה, נישט פֿון זיין קאַסטען פֿאַר דריי קליינע אַרומע, געפֿונענע
קינדער, אונטעקאנטע, אָנגערויסענע, באַרפּיסע, דער דאָזיגער פּרייז, דער
יאָזיגער פּרייז, דער דאָזיגער זקן, אַ בעפּרייטער, געראַטעוועטער, אַ זיגער
— וויל אַנטלויפֿען הייסט זיגען — האָט אַלץ איינגעשמעלט, אַלץ אוועק-

געשמעקט אין א צווייפעהאפטע לאגע און אין דערועלבער צייט, ווען ער
האט צוריקגעגעבן דער מוטער איהרע קינדער, האט ער שטאלץ געבראכט
ווען קאפן און דעם דאוונגען קאפ, וואס איז ביי אונז שרעקליך געווען און
געווארען ערשט ערהאבען, האט ער מקריב געווען.

און וואס איז מען געגאנגען טהון מיט איהם?
מען האט דעם קרבן אָנגענומען.

דער מארקוו דע לאנטענאק האט געקאנט אויסקלייבען צווישען דעם
לעבען פֿון אנדערע און ווען איינגעגעסן, ביי דעם ערהאבענעם וואהל האט
ער אויסגעקליבען ווען טייט.

און מען האט מסכים געווען מיט דעם וואהל.

מען האט זיך געגרייט איהם צו טוישען.

וואס פֿאר א פֿרייז פֿאר העלדענמוט!

אויף א גרויסמוטיגע טהאט אָבענטפֿערן מיט א ווילדע טהאט!

אזוי ערנדיגען די רעוואלוציע!

אזוי קליין מאכען די רעפובליק!

ווען דער מענטש פֿון פֿאראורטיילען און קנעכטשאפט איז פֿלוצלינג

א איבערגעאנדערשטער צוריקגעקומען צו דער מענשהייט, זענען ווי, די מענ-

שען פֿון בעפֿרייאונג און אויסלעוונג געבליבען שטעקען אינים בירגערקריג,

אין דער געוואוינהייט פֿון בלוט, אינים ברודערמאָרד!

און דאָס געטליכע געזעץ פֿון מחילה, פֿון ענטוואָונג, אויסלעוונג, קרבן,

וואָלט געבליבען פֿאר די קעמפֿער פֿון שקר און וואָלט נישט עקזיסטירט

פֿאר די סאָלדאטען פֿון אמת!

ווי?

צו דען וועט דאָ זיך נישט אָנהויבען דער קאמף פֿאר גרויסמוטיגקייט?

צו דען וועט די שטארקערע זייט שלום מאַכען מיט אזא טאָראָלישע מפֿלה

און וועט אין דעם זין ווערען די שוואכערע? צו דען וועלען די זינגער זיך

פֿערוואנדלען אין מערדער? צו דען וועלען זיי דערלאָוען, אז אויף דער זייט

פֿון דער מאַנארכייע וואָרען זיין דג, וואָס ראטעווען קינדער און ביי די רעפוב-

ליקאטער וואָרען בלייבען די, וועלכע ערמאָרדען אלטע לייט? צו דען וועט

מען פֿאר דער גאנצער וועלט געבען אָט די שרעקליכע פֿאַרשטעלונג וואו

דער העלדישער קריגער, דער מעכטיגער אלטער, אָט דער אונגעוואָפֿענטער

קעמפֿער, וועלכער איז גולער ארויסגעגנבעט געוואָרען ווי גענומען געפֿאנ-

גען, וועלכער איז גענומען געוואָרען בעת ער האָט אויסגעפֿילט א גרויסמו-

טיגע טהאט, — וועט ארויפֿטרעטען אויפֿין עשאפֿאָט, ווי אויף א פֿייערליכען

טראָהן?

צו דען וועט אונטערן מעסער אוועקגעקענט ווערען די קאפ, ארום
 וועלכער עס ווערען פלאטערן די דריי נשמות פון די דריי גערעכטע
 פון איהם קינדערלעך? צו דען וועט ביי דעם טויטס ארטטיג שטעהן דער
 אלטער מיט א שטייכלענדיגען געזיכט און די רעפובליק וועט רויט ווערען
 פאר חרפה? און צו דען וועט דאס אלץ געשעהן פאר גאווענס אייגען, פאר
 דעם הויפט-אנפיהרער? און צו דען וועט ער, גאווען, דאס דערלאזען און ניש
 בערהויגען מיט דעם ענטפער, אז דאס געהט איהם נישט אן? צו דען וועט
 דער געוויסען איהם נישט אונטער זאגען, אז נישט אריינמישען נישט און גלייך ווי
 אנטהאלטענען? און פון דער צווייטער זייט האט דען נישט ער, גאווען, צו
 געזאגט דעם טויטס-ארטיג? צו דען האט ער גאווען נישט מוריע געווען,
 אז לאנטענאק שטעהט אויסער רחמנות.

און אז ער וועט לאנטענאקן איבערגעבען אין רשות פון סימורען!
 ער איז דעם דאווען קאפ שולדיג, אלזא. מוז ער איהם בעזעהלען. אָן
 און אלץ.

נאָר איז עס דען דערועלכער קאָפּ?

בױ אױצט האָט גאָױען אױן לאַנטענאָקן געױען נאָר דעם קעמפֿענדען
 באַרבאַר, דעם פֿאַנאַטיקער פֿון ראַיאַליזם און פֿעאַדאַליזם, דעם מערדער פֿון
 געפֿאַנגענע, דעם שטורמענדען דורך דעם קריג רוצח, דעם בלוטפֿערניסעני-
 דען מענשען. פֿאַר דעם דאווען מענשען האָט ער קיין מורא נישט געהאַט;
 מיט דעם אונברחמנות'דיגען איז ער געווען אונברחמנות'דיג. אָבער פֿליצלינג
 איז געשעהן אַ מעטאַרמאָפֿאָיע. אַ אונערױואַרטעמער לאַנטענאָק איז אַרױף אױף
 דער סצענע, פֿונ'ם מאַנסטראַ איז געוואָרען אַ העלד; מעהר נאָך ווי אַ העלד
 — אַ מענש. מעהר נאָך ווי אַ נשמה, — אַ האַרץ. פֿאַר גאָױען איז שױן
 מעהר נישט געשטאַנען דער טױטשלעגער, נאָר דער רעטער. גאָױען איז
 געווען ווי פֿערגאַסען מיט אַ כּױאַליע פֿון הימלישען ליכט. לאַנטענאָק האָט
 איהם געשלאָגען מיט אַ דונער פֿון גוטסקייט.

און דער פֿערענדערטער לאַנטענאָק האָט נישט געזאָלט איבעראַנדער-
 שען גאָױען! וואָס! זאָל דער דאווען ליכט-שטויס בלייבען אָהן אַ װױדער-
 שטויס. דער מענש פֿון פֿערגאַננענהײַט זאָל געהן פֿאַרױס, און דער מענש
 פֿון צוקונפֿט בלייבען הינטערשטעלינג! דער מענש פֿון באַרבאַרזום און פֿאַר-
 אורטיילען זאָל פֿונאַנגערשפּרױטען די פֿליגלען און שױבען און קוקען, ווי
 אונטער איהם קריכט אין קױט פֿון דער נאַכט דער מענש פֿון אַנדעאל!

און נאָך אַ װאָך!

די פֿאַמיליע!

דאָס בלוט, וואָס ער װיל פֿערגיסען איז דאָס דען נישט זײַן אייגען

בלוט? זיין זמרע איז געווען טויט, אבער זיין עלטער-פעטער האט געלעבט; און דער דאזיגער עלטער-פעטער איז געווען דער מארקו דע לאנטענאק. וועט זיך נישט דער אייגער פֿון די בורע ברודער, וועלכער געפונט זיך אין קבר, אויפהויבען, בכרי צו שטערען, אז דער אנדערער זאל דארט אריין? וועט ער דען נישט בעפעהלען זיין אייניקעל, אז ער זאל זיך בעציהען מיט עהפורכט צו דער קרוין ווייסע האָר?

האָט דען די רעוואָלוציע געהאט אַ ציעל צו ענטארטען דעם מענטשען? איז זי דען געמאכט געוואָרען צו צעברעכען פֿאמיליעס, צו דערשטוקען די מענטשליכקייט. נון, דאָס 89 יאהר איז געקומען צו בעשטעטיגען די אלע הויכע אמת'ן און נישט זיי אָפֿלייקענען. פֿערניכטען באַסמיליעס — הייסט בעפֿרייען די מענטשהייט; פֿערניכטען דעם פֿעאָדעראַליזם — הייסט בעגרינדען די פֿאמיליע.

אין דעם ופּוח, וואָס גאָווען האָט געפּוהרט מיט זיין געוויסען, איז די לעזונג געקומען זיי פֿון זיך אַלען: ראַטעווען לאַנטענאָק! יאָ, נאָר פֿראַנקרײַך?

דאָ האָט שוין דער פֿראַבלעם פֿלוצלונג געענדערט זיין אויסזעהן. וואָס! פֿראַנקרײַך איז געווען אין געפּוהר! פֿראַנקרײַך אַרויסגעגעבען די פֿינד אָפֿען; דיטשלאַנד איז אַרױבער דעם רהיין; איטאַליען געהט-דורך די אלפֿען און שפּאַניען די פֿירענען, עס בלייבט איהר דער גרויסער תּהום — דער אָקעאַן. אָן דעם האָט זי זיך געקאַנט אַנלעהנען, און אַנשפּאַרענדיג זיך אויפֿ'ן ים, בעקעמפען די ערד. נאָר אָט, וועט זי דאָס אויך פֿערלירען. דער אָקעאַן וועט איהר שוין מעהר נישט געהערען. אין דעם דאָזיגען אָקעאַן איז געווען ענגלאַנד, אמת, ענגלאַנד האָט נישט געוואוסט ווי אזוי אַרױבער-צוקומען. נאָר אָט האָט זיך געפֿונען אַ מענש, וועלכער וואַרפט איהר אַרױ-בער אַ ברוק, אַ מענש, וועלכער רופֿט-אויס: ענגלאַנד, נעהם פֿראַנקרײַך! און דער דאָזיגער מענש איז געווען נישט קיין אנדערער, זיי דער מאַרקו דע לאַנטענאָק.

דעם דאָזיגען מענשען האָט מען ענדליך אין די הענד. נאָך דריי חדשים יאָר, פֿערפֿאַלונג, ערביטערונג, האָט מען איהם ענדליך געכאַפט. די האַנד פֿון דער רעוואָלוציע האָט זיך ענדליך אַראַבגעלאָזען אויף דעם פֿערשאַלטענעם; די צונויפֿערדיקטע פֿויסט פֿון 98 יאהר האָט געפּאַקט דעם מערדער-ראַיאַליסט פֿאַרן קאַלנער; און זיין שטראַף ערוואַרט דער דאָזיגער פֿערברעכער דוקא אין זיין אייגענע משפּחה-תּפיסה; דער פֿעאָדעלער מענש האָט זיך איצט געפֿונען אינ'ם פֿעאָדעלען געפֿענגניש; די שטימער פֿון זיין פּאַלאַץ האָבען זיך אויפֿגעהויבען געגען איהם און זיך פֿערמאַכט הונטער

איהם אין דער דאָזיגער, וועלכער האָט געוואָלט פֿעראַטען זיין לאַג, איז געוואָרען פֿעראַטען פֿון זיין אייגען הויז. די גערעכטע שעה האָט געשלאָגן גען. די רעוואָלוציע האָט גענומען געפֿאָנגען דעם דאָזיגען פֿאַלקס-פֿייַנד; ער קען שוין מעהר נישט קעמפֿען, קען שוין מעהר נישט שאַדען; אין דער דאָזיגער וואַנדער, וואו עס האָט זיך געפֿונען אזוי פֿיעל אַרעסט, איז ער געווען דער איינציגער מח; האָט מען געמאַכט אַ סוף מיט איהם, איז גע- קומען אַ סוף צום פֿירגער-קריג; מען האָט איהם ענדליך; אַ טראַגישע און גליקליכע ענטשונג; נאָך אזוי פֿיעל שחיתות און פֿלוטבעדער, איז ער דאָ, דער מענטש, וועלכער האָט אזוי פֿיעל געטויט, און איזט אַזוי געקומען זיין רייע צו שטארבען.

סימורדען, דאָס הייסט דאָס 98 יאָהר, האָט געהאַלטען לאַנטענאַקן, דאָס הייסט די מאַנאַרכיע און זיינע הענד, און עס האָט זיך עמיץ געפֿונען, וואָס וויל אַראַבנעהמען פֿון איהם די איינזערנע קייטען! דער סאָציאַלער גולן איז טויט און מיט איהם דער אויפשטאַנד, דער פֿרידערמאָרד, דער בעסטיאַלער קריג און עמיץ וועט איהם צוריק אויפֿלעבען!

מיט וואָס ער פֿלייס וועט ער זיך צוויקנעהמען צו זיין שענדליכער אַרבייט! מיט וואָס ער פֿרייד וועט זיך דאָס לאַנטענאַק אַרטיגלאָוען און תהום פֿון האַס און קריג! ווי וועט מען דאָס ווידער פֿון מאַרגען-אָן זעהן פֿער- ברענטע היוער, געהרג'עטע געפֿאָנגענע, געטויטע, פֿערוואַנדעטע, צעשאַ- סענע פֿרויען!

און נאָך אַלעמען, איבערטרייבט ער, גאָווען, דען נישט די בערייטונג פֿון דער דאָזיגער טהאָט, וואָס האָט איהם אזוי בעצויבערט.

דריי קינדער זענען אומגעקומען: לאַנטענאַק האָט זיי אָבגעראַטעוועט, אָבער ווער האָט זיי דען געוואָלט אומברענגען?

איז דאָס דען נישט געווען לאַנטענאַק?

ווער האָט אוועקגעשטעלט די דריי ווינגלעך אינים פֿייער?

איז דאָס נישט געווען אימאַנוס? און ווער איז געווען אימאַנוס? לאַנ- טענאַק'ס לייטענאַנט, אַלזאָ, איז דער אונטערצינדער און דער רוצח לאַנטענאַק.

און באמת איז מיט דעם מענטש גאַרנישט צו מאַכען, אָדער איהם צו טויטען, אָדער צו בעפֿרייען. ער איז שטענדיג גרייט געווען אָדער אוועקצו- פֿליהען, אָדער זיך מקריב צו זיין ער איז פֿאַר זיך אַליין געווען אָדער זיין אָדלער, אָדער זיין תהום, אַ מאַדנע נשמה.

הרג'ענען איהם? וואָס אַראַ חרפה! בעפֿרייען איהם? וואָס אַראַ פֿער- אַנטוואַרטליכקייט!

ראַטעוועט מען לאַנטענאַקן, הויבט זיך אָן אַליץ אויפֿסייַ מיט וואַנדערען.

אזוי זיך מנט דער הירדע, ביז דער קאפ איז נישט אָבגעהאַקט. אין אײַן
 אייגענבליק צינדט זיך צוריק-אָן דער גאַנצער פֿלאַם, וואָס איז שוין געווען
 אייסגעלאָשען דורכ'ן פֿערשווינדען פֿון דעם דאָזיגען מענשען. לאַנטענאַק וועט
 נישט רוהען, בל זמן ער וועט נישט פֿערוויקלעכען זיין שעדליכען פֿלאַם
 — אַוועקצולעגען אזוי ווי אַ קבר-דעק די מאַנאַרליכע אויף די רעפּובליק און
 ענגלאַנד אויף פֿראַנקרײך. ראַטעווען לאַנטענאַק — הייסט מקריב זיין פֿראַנק-
 רײך; דאָס לעבען פֿון לאַנטענאַק איז געווען דער טויט פֿון טויזענדער אונ-
 שוודיגע מענער, פֿרויען און קינדער, מיטגעשליעפּטע מיט'ן בירגער-קרײַג; דאָס
 איז געווען דאָס אַרײַסגען זיך פֿון די ענגלענדער, די צעשמעטערונג פֿון
 דער רעוואָלוציע, צעשמעטערטע שטערט, אַ צעבראַכען פֿאַלק, אַ בלוטענדע
 ברעטאַן. און גאָווען האָט אין מיטען פֿון דעם ליכט-און שאַטען-שפּיל זיך
 קלאָר פֿאַרגעשטעלט נאָר אײַן בילד! די בעפֿרייאַנג פֿון אַ טיגער. און ווי-
 דער איז די פֿראַגע פֿאַר איהם אַרײַסגעשוואַמען פֿון איהר אָנפֿאַנג.

נאָן! עס קאָן נישט זיין קיין טיגער אַ מענש, וואָס האָט בעלויכטען
 מיט אַ געטליכער טהאַט דעם פֿינסטערען אָבגורד פֿון בירגער-קרײַג; דער
 טרעגער פֿון שווערד האָט זיך פֿערוואַנדעלט אין אַ טרעגער פֿון ליכט; דער
 שטן האָט זיך ווידער פֿערוואַנדעלט אין אַ ליכטיגען לוציפֿער; לאַנטענאַק האָט
 מכּפּר געווען אלע זיינע ווילדע מעשים מיט אײַן אָפּפֿערוויליגער טהאַט; טוי-
 טענדיג זיך פֿיזיש האָט ער זיך גײַסטיג געראַטעוועט, ער האָט זיך אַרײַן
 געמאַכט פֿאַר אונשוודיג.

לאַנטענאַק האָט זיך געשטעלט העכער פֿון דעם אַלגעמיין-מעגשליכען
 דורכשניט איצט איז געקומען די רײַהע פֿאַר גאָווענען.

וואָס דאַרף ער איצט טהוין? צי דען וועט ער אָבגאַרען דעם צוטרוי
 פֿון דער השגחה?

נאָן! און ער האָט זיך ועלכסט אַ זאַג-געטהוין;
 מען מוז ראַטעווען לאַנטענאַק!

נוט, האָט איהם געסודיעט אַ צוויטע שטום — הייסט דאָס די בוז
 גרײַט צו שפּילען פֿאַר די ענגלענדער. נו, נוט ווער אַ דעוטרטיר, געה-איבער
 אויפֿ'ן זײַט פֿון שוואַ, ראַטעווען לאַנטענאַק און פֿעראַט פֿראַנקרײַך.

גאָווען האָט געציטערט, זעהענדיג פֿאַר זיך דורך דער פֿינסטערניש
 דאָס שטײַכעל פֿון אַ ספּינקס און ס'האָט זיך איהם אייסגעדוכט, ווי ער
 וואַלט פֿאַרקראַכען אין אַ שמאַלען ווינקעל. אין וועלכען עס האָבען זיך צו-
 זאַמענגעשטויסען פֿערשידענע געגענזעצליכע אמת'ן, נישט געפֿינענדיג קיין
 שום אויסוועג, אין אַ ווינקעל, אין וועלכען עס האָבען זיך איינגעקעסען אַי-
 זעלבן.

דער דעם צווייטען אין די אייגען די דריי גרעסטע פאר א מענטשן אירען;
די מענשהייט, פאמיליע און פאמיליע-אנד.

און יעדע פון די דריי אירען האט אייגענהייטן פאר זיך די שטייג;
און יעדע פון זיי האט געזאגט אמת.

וועלכע פון זיי זאל אויסגעוועהלט ווערען. יעדע פון איהר זייט האט
דוכט זיך אָנגעוויזען אויף דעם ריכטיגסטען און קליינסטען אויסוועג און גע-
סור'עט: „טהו אזוי“. נאָר צי דארף מען אזוי טהו? יא! און נון! דער שול-
האַט איהם איינס געזאגט, דאָס געפיהל — אנדערש. און פירע עזות זענען
געווען געגענוועצלן. דער שול אָבער געהט-ארויס פון קאפּ דאָס געפיהל
— פון געוויסען. דאָס ערשטע געהט-ארויס פון א מענטשן דער צווייטער
— פון עמיץ א העכערען. דערפער איז דאָס געפיהל אַפּט נישט קלאָר
אזוי, אָבער מעכטיגער, נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס דער שטרענגער שול-
איז א גרויסע קראפט.

גאווען האט זיך געוואקעלט צווישען די צוויי פּייליכע ווידערשפּריכען;
פאר איהם האָבען זיך געעפּענט צוויי אָבגורנדען:

פּערניכטען דעם מאַרקן אָדער ראטעווען איהם? מען האט זיך געמוט
ווארפּען אין דעם אָדער אין יענעם.

אויף וועלכע פון זיי האט אָנגעוויזען דער חוב?

III.

די קאפּוציע פּונ'ם אָנפיהרער.

און באמת האט זיך עס געהאנדעלט וועגען א פּליכט.
עס איז ענטשטאנען די פּליכט; אונזערמליך פאר סימורדען, שרעקליך
פאר גאווען.

פשוט פאר'ן ערשטען; פּערשידענארטיג, פּלעפּארבינג, צוירעהט פאר'ן
צווייטען.

עס האט געשלאָגען האלבע נאכט, דערנאָך איינס.
גאווען האט זיך אונגעטערקט פאר זיך אלעין דערנעהנטערט צום אייני-
נאנג פּונ'ם דורכברוך.

די שרפה האט גאָר נאָך געוואָרפּען א ווייטע העלקייט און זיך אויס-
געלאָשען.

איהר אָבשנין איז געפאלען אויף די צווייטע זייט פּונ'ם טורם אויף דער
הייכפּלעכע, וועלכע האט זיך מינוטענומיט געוועהן און דערנאָך פּערשוואונדען
אען דער רויך האט בערעקט דאָס פּייער. די דאווע העלקייט, וועלכע איז
אויסגעבראָען און באלד ווידער אָבגעהאקט געוואָרען דורך די פּינסטערניש,

האט ווידער פֿערענדערט די געשמאלט פון זי זאכען וואָס אַרום און צוגע-
געבען די לאַנגרוואַך אַ משונה'דיגען אויסזעהן. גאָווען האָט אינמיטען פֿון
זיין מראַכטען נישט קלאַר בעמערקט די פֿערווישונג פֿונ'ם רויך דורכ'ן פֿלאַר
און פֿון פֿלאַם דורכ'ן רויך. דאָס דאָזיגע ערשיינען און פֿערשווינדען פֿונ'ם
ליכט פֿאַר זינען אייגען האָט געהאַט אזוי ווי אַ עהנליכקייט מיט'ן ערשיינען
און פֿערשווינדען פֿונ'ם אמת און זיין מח.

פֿלוצלינג, צווישען צוויי רויך-זייען האָט אַ פֿלעמעל, וואָס האָט זיך
אויפֿגעהויבען פֿונ'ם אויסגעהערען גלויב, העל בעלזויכטען דעם שפּיץ פֿון
דער הויכפֿלעכע, עס האָט וואו עס איז בולט ארויסגעשפרונגען דער רויטער
סילועט פֿון אַ וואַגען. גאָווען האָט בעטראַכט דעם וואַגען; ער איז געווען
אַרומגערינגעלט פֿון רייטער, וועלכע זענען געווען אָנגעטוהן און זשאַנדארמען-
היטלען. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז דאָס איז דער וואַגען, וואָס ער
האָט געזעהן דורך געשאַנס לאַרנעט, עטליכע שעה אַ פֿריהער, אינ'ם מאַמענט,
ווי די זון איז אונטערגעגאַנגען. מענשען זענען געשטאַנען אויפֿ'ן וואַגען און
אזוי ווי שטאַרק בעשעפֿטיגט מיט אויסלעדניגען איהם. דאָס וואָס זיי האָבען
אַראַבגעשליעפֿט פֿונ'ם וואַגען האָט אויסגעזעהן צו זיין שווער און ארויסגע-
געבען פֿון זיך אַ קלאַנג פֿון אייזען; עס וואַלט שווער געווען צו זאָגען, וואָס
דאָס איז אזוינס. צוויי פון די מענשען זענען אַראָפּ און אוועקגעלעגט אויף
דער ערד אַ קאַסטען, וועלכער האָט געמוזט ענטהאַלטען און זיך לויט דער
פֿאַרם זיינער, אַ דרייעקיקע זאַך. דאָס פֿלעמעל איז אויסגעגאַנגען, אלץ האָט
צוריקגעקעהרט אינ'ם חושך; גאָווען איז מיט שטאַרען אייגען געבליבען
שטעהן פֿערטראַכט פֿאַר דעם, וואָס איז דאָרט געווען אין דער פֿינסטערניש.
לאַסטערנעס האָבען זיך אָנגעצונדען, מען האָט זיך געדריעהט הין און
צוריק אויף דער הויכפֿלעכע, נאָר די געשמאלטען, וואָס האָבען זיך בעוועגט
זענען געווען מטושטשע און איבריגענס האָט גאָווען, געפֿונגענדיג זיך
אונטען פֿון צווייטען זייט פֿון נראַבען, נאָר געקאַנט זעהן, וואָס עס
טהוט זיך אויפֿ'ן סאַמען ברעג פֿון דער הויכפֿלעכע.

שטימען האָבען גערעדט צווישען זיך, נאָר מען האָט נישט געהערט
קיין ווערטער. דאָ און דאָרט האָט זיך געהערט זיין מען וואַלט האַקען האַלץ.
עס האָבען צו איהם אויך דערגרייכט קלאַנגען, עהנליכע צו די ווי מען
וואַלט געשאַרפֿט אַ קאַסע.

עס האָט געשלאָגען צוויי.

גאָווען האָט זיך לאַנגזאַם, ווי איינער, וועלכער וואַלט גערן געמאַכט
צוויי טריט פֿאַראַויס און דריי צוריק, דערנענטערט צום דורכברויך. ביי זיין
דערנענטערן זיך האָט דער שילדוואַך, דערקענענדיג אינ'ם האַלבדונקעל

דעם מאנטעל און די קאפיצע פֿונים קאמאנדיר, פּרעזענטירט דאָס געזעהר.
נאווען איז אַרײַנגעגאַנגען אין פֿאַרשערזאל, וועלכע מען האָט איבערגעמאַכט
אויף אַ וואַלשטוב. אויף דער וועלכונג איז געהאנגען אַ לאַמטערנע. זי האָט
בעלזשטען פונקט אויף אזוי פֿיעל, אז מען זאָל קענען אַדורכגעהן דעם זאל.
נישט טרעמערדיג אויף די מענשען פֿון פּאַסטען, וועלכע זענען געלעגען
אויף דער ערד אויפֿן שטרוי, און די מייסטענס אינגעשלאָפֿענע.

זי זענען געלעגען דאָרט, וואו זיי האָבען מיט עטליכע שעה פֿריהער
געקעמפֿט; די פֿונדערענעוואַרפֿענע אונטער זיי אין שטוקלעך אייזען און בליי,
נישט אויסגעקערטע קיילען, האָט זיך אַבזעל געשטערט צו שלאָפֿען; זיי
זענען אָבער מיר געווען און האָבען גערוהט. אַ שרעקליך אָרט איז דאָס
געווען דער דאָזיגער זאל; דאָ האָט מען אַטאַקירט; דאָ האָט מען געברילט,
געהילט, געקריצט מיט די ציחן, געשלאָגען, געטויט, גענוסט; אַסך פֿון
זיי זענען געפֿאלען טויטע אויף די דאָזיגע שטינגער, וואו זיי זענען איצט
געלעגען די אינגעשלאָפֿענע; דאָס דאָזיגע שטרוי, וואָס האָט זיי געדרייט פֿאַר
אַנעלעגער האָט געטרונקען דאָס בלוט פֿין זייערע חברים; איצט איז אַלץ
געענדיגט, דאָס בלוט האָט אויפֿגעהערט צו פֿליסען, די שווערדען האָט מען
אָבערווישט, די טויטע זענען געבליבען טויטע און זיי האָבען זיך רוהיג גע-
שלאָפֿען. אזוי איז אַ מלחמה.

ווען נאווען איז אַרײַנגעקומען, זענען עטליכע אינגערדימעלעך אויפֿ-
געשטאַנען, צווישען זיי דער אָפֿיציר, וועלכער האָט אָנגעפֿיהרט מיט'ן פּאַס-
מען. נאווען האָט איהם בעוויזען די טור פֿון דער תּפֿיסה:
— עפֿענטט מיר, האָט ער געזאָגט.

מען האָט אַזעקגעמאַכט די רינגען, די טור האָט זיך אויפֿגעשלאָסן.
נאווען איז אַרײַנגעגאַנגען אין די תּפֿיסה.
און די טור האָט זיך הינטער איהם פֿערמאַכט.

דאָס זיבענטע בוך.

פּעאדאָליזם און רעוואָלוציאַן.

I.

אויף דער שטינגערנע פֿאַרלאָגע פֿון דער תּפֿיסה, נישט ווייט פֿון דער
זיערעקונגע עפֿגונג צום אונטערערדישען געפֿענגניש איז געשטאַנען אַ לאַמט.
מען האָט אײַך געזעהן אויף דער פֿאַרלאָגע אַ קריג מיט וואַסער אַ

שטיק ועלענדיג פרויט און א פונטעל שטרוי. די שטוב איז געווען אויסגע-
האקט אינ'ם פעלדען, און דער געפלאנענער, וועמען עס וואלט אינגעפאלען
אינטערצוזינדען דאס שטרוי, וואלט זיך נאר פחינם בעמיהט: די תפיסה
איז געווען אויסער סבבה פערברענגט צו ווערען, דער ארעסטאנט אבער וואלט
זיכער דערשטיקט געווארען.

אין דער רגע, ווען די מיר האט זיך אויפגעפענעט, האט דער מארקני
געשפרייזט אבער די שטוב מיט יענעם מעכאנישען אהין-און-אהער-גאנג,
ווי מען זעהט עס ביי ווילדע חיות אין די שטיגען.

ביים רויש פון דער אויפגעפענעטער און צוגעטאמער טור האט ער
אויפגעהויבען דעם קאפ און דער לאמפ, וועלכער האט זיך געפונען צווישען
גאווען און דעם מארקני האט העל בעלזיכטען די פנימער פון די דאזיגע
צוויי מענשען.

זיי האבען זיך אָנגעקוקט, און מיט אזוי א בליק, אז זיי זענען געבלי-
בען אונגעווענליך שטעהן.

דער מארקני האט אויסגעבראכען אין א געלעכטער און אויסגעשרייען:
גוט מארגען, הער. אט, שוין אהינשע ביסעל יאהרען ווי איך האב
נישט געהאט דאס גליק איך צו טרעפען. איהר טהוט מיר א טובה, וואס
איהר זענט געקומען מיך בעזוכען. איך דאנק איך זעהר. איך האב נאָרנישט
בעסער געוואונגען, ווי אביסעל זיך דורכצושמועסען. איך האב מיך שוין
אָנגעהויבען צו לאנגוואלען. איבערע פריינד פערלירען צו פיל צייט; די
פעסטשטעלונג פון דער פערזענליכקייט, קריגס-געריכט, זיי מאכען צו לאנגע
שהיות. איך וואלט דאס שנעלער געמאכט. איך בין דא ביי מיר. זייט זיך
מסריח קומט אריין, נו וואס זאגט איהר עפעס צו דעם אלעם, וואס דא
קומט-פאָר? ס'איז אַריינגעל, נישט אמת? אמאל איז געווען אַקעניג מיט א
קעניגין; דער קעניג—דאָס איז געווען דער קעניג; די קעניגין—דאָס איז
געווען פראַנקרייך. מען האט אראָבגעהאקט דעם קאָפּ ביים קעניג און די
קעניגין חתונה געטאָכט מיט ראַבעספיער. דער דאָזיגער הער און די דאָזיגע
דאָמע האָבען געהאט אַ טאָמער, וועלכע מען רופט גליאַטינגע, און מיט
וועלכע, ווי עס ווײַזט אויס, איך וועל מיך בעקענען מאַרגען אין דער פּרייה.
איך וועל מיט דעם זיין ענטזיקט. זענט איהר געקומען וועגען דעם האט
איהר שוין אַוואַנסירט? וועט איהר זיין דער הענקער? אויב עס איז נאָר א
פשוטער בעזוך פון גוטפריינדשאַפט, בין איך זעהר געריהרט. הער וויקאָמט,
איהר וויסט שוין אפשר נישט, וואס דאָס איז אזוינס אַעדעלמאַן. אלוא, האט
איהר איינעם, דאָס בין איך. קוקט זיך איין. ס'איז אינטערעסאַנט; ער גלויבט
אין גאָט, ער גלויבט אין טראַדיציע, ער גלויבט אין די פאַמיליע, ער

גרויבט אין זינע אביה, ער גרויבט אינים ביהשפיל פון זיין פאטער, אין
פרייהייט, אין לאיאליטעט, אין פליכט צו זיין קעניג, אין רעספעקט צו אלעם
געזעצען, אין מוגענד, אין גערעכטיגקייט; און ער וואלט איך מיט פערנע-
גינגען געלאזט שויסען. זינט אזוי גוט, איך בעט איך, זעצט איך צו אפילו
אויפ'ן ברוד, נאר אין דעם סאלאן געפונט זיך נישט קיין פאטער; נאר ווער
עס לעבט אין קויט, דער קאן זינען אויף דער ערד. איך זאג דאס נישט,
איך חלילה צו בעלזינגען, ווייל דאס וואס מיר רופען אן קויט, דופט
איהר נאציאן. איהר פערלאנגט דאך אודאי נישט, איך זאל שרייען: פרייהייט,
גליכהייט, ברויטערליכקייט? דאס איז אביאלט צימער פון מיין הויז; אמאל
האבען די פרויעס דא אריינגעזעצט די פויגרים, היינט זענען די פויגרים
דא אריין די פרויעס, און די דאזיגע שטותים העסען ארעוואלוציע. ווי עס
דאכט זיך, וועט מען מיר איבערשניידען דעם האלד און זעקס און דרייסיג
שעה ארום. איך געפון עס גאר נישט פאר אונפאסיג, ווען מען וואלט צום
ביישפיל געווען העפליך, וואלט מען מיר געשוקט מיין טאכטאקשיקע, וועל-
לע געפונט זיך אויבען אינים שפונגעלאזל, דארט, וואו איהר פלעגט זיך
שפילען ארס קינד און וואו איהר האט געשפונגען אויף מינע קנייה.

מיין הער, איך וויל איך עפנים זאגען, איהר רופט איך גאווען און
אמאדנע זאך, און אייערע אדערן פליסט איידער בלוט, צום שווער, דאס
זעלבע בלוט, וואס ביי מיר, און דאס דאזיגע בלוט, וואס מאכט פון מיר א
עהרליכ-סאן, מאכט פון איך אלומפ, איהר וועט אפשר זאגען, אז עס איז
נישט אייער שוידר, איך נישט מינער. מען איז אמאל אגוזן, נישט וויסענ-
דיג עס, עס ווענדט זיך אין דער לופט, וואס מען אטעמט איין; אין צייטען
זו אונזערע, איז מען נישט פעראנטווארטליך פאר זינע מעשים; די רעווא-
לוציע איז א אבנארערין פאר די נאנצע וועלט; און אלע אייערע גרויסע
פערברעכער זענען גרויסע תמימים, האט נישט קיין פאראויבעל, איך בעוואונ-
דער איך. יא, איך בעוואונדער א בחור ווי איהר, וועלכער שטאמענדיג פון
אזא משפחה, פערנעהמענדיג א הויכע שמעלונג אין דער מלוכה, האבענדיג
גרויס בלוט צו פערניסען עס פאר גרויסע ענינים, וויקאמט פון דעם דאזי-
גען טור—גאווען, פירשט פון ברעשאן, האבענדיג די מעגליכקייט צו ווערען
פרינץ לויטן רעכט און פער פון פראנקרעך דורך ירושה, וואס איז מעהר
אדער וועניגער אלץ, וואס קאן וואונשען אויף דער וועלט א מענטש מיט
שכל,—און וועלכער זייענדיג דאס וואס ער איז, פערוויילט זיך צו זיין דאס,
פון וואס איהר זענט, אזוי ווייט, אז אויף זינע פלינד מאכטעס דעם איינדרוק
פון א פערברעכער און אויף זינע פריינד—דעם איינדרוק פון א שומה. יא,
פערנעסט נישט צו גרויסען פון מיר דעם ה' גלח סימורדען.

דער מארקוו האָט גערעדט פריי, רוחני, נאַרנישט אונטערשטרעכענדיג-
מיט אַטאַן, וואָס איז אָנגענומען אין אַ נומער געזעלשאַפֿט, מיט זײַן קלאָר און רוי-
הײַב איינ. האַלטענדיג די צוויי הענד אין די מאַשען, ער האָט אָבגעהאַקט, טיער-
אַינגעאַטעמט און געוואָגט:

איך וויל נאַרנישט פֿון איך בעהאַלטען, אז איך האָב אַרץ געטהון
איך צו טויטען. ווי איהר זעהט מיך דאָ, האָב איך אַליין מיט טייער אַי-
גענע הענד אָנגעצילט אויף איך אַ קאַנאַן.
דער מארקוו האָט אָנגעטאַפֿט די טאַש, ווי ער וואָלט זוכען זײַן פֿאַ-
כאַק-פּוּשקע און ווייטער גערעדט:

איך בעדויער איהר, מיין הער, איהר שטאַמט דאָך פֿונם שטאַלצען
ברעטאַנישען בלוט; איהר און איך, מיר האָבען דאָך ביידע געהאַט גאַווען
דע-טואר פֿאַר אַ ווידען. מיר האָבען דאָך נאָך געהאַט אַ ווידע, יענעם בע-
דיהמען פֿרויניג מאַנבאַזאָן, וועלכער איז געווען פֿער פֿון פֿראַנקרייך און
געהאַט אַ האַלבוטאַנד מיט אַרדערס, האָט אַטאַקירט די פֿאַרשטאַרט פֿון טור.
איז געוואָרען פֿערוואַונדעט אין דער שלאַכט פֿון אַרק און וועלכער איז
געשטאַרבען אַלס אַבעריענערמיטער פֿון פֿראַנקרייך אין זײַן פֿאַלצן קוויער
אין טורען אין עלטער פֿון זעקס-און-אַלציג יאָהר. איך וואָלט איך נאָך
יחסנים אין אונזער משפּחה געקאַנט אויסרעכענען, נאָר צו וואָס וועט עס
גוצען? איהר, מיין הער, האָט דעם כבוד צו זײַן אַ איריאָט און זיך צו
גלייכען צו מיין שטאַליונג, ווימט, אז ווען איך בין שוין געווען אַ וקן-
זענט איהר נאָך געווען אַ קינד. איך האָב איך אָנגעווישט די נאָז און וועל
זי איך נאָך אָנווישען. אויפֿוואַקסענדיג האָט איהר געפֿונען אַ מיטעל איך
קליין צו מאַכען. ווי לאַנג מיר האָבען זיך נישט געזעהן, איז יעדער גע-
גאַנגען זיך אין זײַן וועג, איך אין וועג פֿון עהרליכקייט און איהר אין
געגענוועזליכען.

— גוט, בירגער, זײַט איהר די הערען, רעגירט, היליעט, שעמט איך
נישט. דאָס אַרץ וועט נישט שטערען, אז די רעליגיע זאָל בלייבען רעלי-
גיע, אז דאָס קעניגטום זאָל האָבען אָנגעפֿילט פֿיננציעהן הונדערט יאָהר פֿון
אונזער געשוכטע, און אז דאָס אַלמע פֿראַנצויזישע פֿריזשאַפֿט, ווען אפֿילו
מיט אַ אַראַבנעהאַקטען קאַפּ, זאָל שמעהן העכער פֿאַר איך. אַרץ איז גע-
ווען שען און ערעל אַינגערײַכטעט; איהר האָט דאָס אַרץ פֿערניכטעט. איהר
האַט ציהאַקט, צעבראַכען, צעשמערט. איהר זענט איך בעגאַנגען ווי די
רויזע חיות.

— אַ, איהר ווילט מער נישט האָבען קיין אַרעל! אַרץ גוט, איהר
וועט איהם מער נישט האָבען. איהר קאַנט איך נאָך איהם אָנטהון אין

ארויטער. איהר וועט מעהר קמן ריטער נישט האָבען, איהר וועט מעהר קמן
הערדען נישט האָבען. זייט געוונד אלטע גרויסקייט! איהר האָט אלע מורא
פאר אייער הויט. איהר וועט שוין מעהר נישט האָבען די ריטער פֿון אונ-
טער פּאַנטענאָ, וועלכע האָבען א פּרוהער געגרייסט אייער זי האָבען אַני-
געוויבען צו הרגענען, איהר וועט שוין מעהר נישט האָבען די קעמפֿער אין
זייענע וואָקען, אזוי ווי ביי דער בעלאַגערונג פֿון לעריראָ; איהר וועט שוין
מעהר נישט האָבען די שטאַלצע קאַמפּס-טעג; איהר וועט א פֿערלירען פֿאַלק-
זויטער! געהט! מאַכט! זייט די נייע מענשען. ווערט קליין!

דער מאַרקוּ און אַ רגע שטיל געבליבען און דערנאָך געזאָגט:
— נאָר לאָזט אונז אונזער גרויסקייט. הרגענט קעניגען, הרגענט דעם
אדעל, הרגענט די גלחים, פֿערגיכטעט, צושטערט, קוילעט, טרעט אלץ מיט
די פֿיס, וואַרפט די אלטע פּרינציפּען אונטער די קנאַפֿעל פֿון אייער שמי-
דעל; דעם טראָן, דעם אלטער, גאָט, מאַנצט איבער אלעם. דאָס איז אייער
זאָך. איהר וועט פֿעררעטער און נידערטרעכטיגער, אונפֿעהיג צו אויפֿפֿאַ-
דונג און קרבנות. איך האָב שוין אלץ געזאָגט. איצט קאָנט איהר מוזן גי-
ליאָטיגירען, הער ווּקאַמט. איך האָב דעם פֿבור צו זיין אייער דינער.
און ער האָט צוגעגעבען:

— אה! איך האָב איך געזאָגט דעם גאַנצען אמת! וואָס אַרט דען
דאָס מוזן? איך בין אַ מייטער מענש.

— איהר וועט פֿריי, האָט געזאָגט גאָווען.
און גאָווען האָט זיך דערנעהנטערט צום מאַרקוּ, אייסגעטהון זיין קאָ-
מאַנדירען-מאַנטעל, ארויפגעוואַרפֿען איהם אויף די אַקסעלען און אַראָפּגערוקט
איהם די קאַפּוצע איבער די אויגען.

— וואָס טהוּסטו? — האָט געזאָגט דער מאַרקוּ.
גאָווען האָט אויפֿגעוויבען די שטימע אין געשרייען:
— לייטנאַנט, עפֿענט מיר.
די טהיר האָט זיך געעפֿענט.
גאָווען האָט אויסגערופֿען:

— איהר וועט איך בעטיהען צו צומאַלען הינטער מיר די טיר.
און ער האָט ארויסגעשטופּט דעם פֿערבלייטען מאַרקוּ:
דער אונטערשטע זאל, וואָס מען האָט איבערגעמאַכט אין אַ וואַך-
שטוב, איז געווען בעלייטען, ווי די לעזער דערמאָנען זיך מיט אַ פֿער-
דעקטער לאַמטער, ביי וועלכער אלץ האָט זיך אויסגעוועהן ווי פֿעריגעבעלט,
און זי האָט געוואַרפֿען מעהר שאַטען ווי לייכט.
אין דער מייטשטער בעלייטונג האָבען די דאָזיגע פֿון די סאַלדאַטען,
וועלכע האָבען נישט געשלאָפֿען, געוועהן פֿאַרביי זי אַדורכגעהן אַ מענשען

פון הייליגן געשטאלט אין א מאנטעל מיט א קאפוצע פֿונ'ם הויפט-קאמאנדיר. זיי האבען איהם מיליטערש בעגריסט, און דער מענש איז פֿאַרביבער. דער מארקוו איז לאנגזאַם אדורכגעגאַנגען די וואַלשטוב, אדורכגע-גאַנגען דעם דורכברוך, אָנשטויסענדיג זיך עטליכע מאָל דעם קאַפּ אָן דער וואַנד, און אַרויס.

דער שילדוואַך, מייגענדיג, אז ער זעהט גאַווען האָט איהם פרעזענטירט דאָס געוועהר.

ווען ער איז געווען אין דרויסען און געפֿיהלט אונטער די פֿיס דאָס גראָס פֿון די פֿעלדער, אויף צוויי הונדערט טריט, דעם וואַלד און האָט פֿאַר זיך דעם רויב, די נאַכט, די פֿרייהייט, דאָס לעבען, איז ער געבליבען שטעהן אַוועק אונטערוועגן אזוי ווי אַ מענש, וועלכער האָט זיך געלאָזט פֿיהרען, וועלכער האָט זיך געפֿונען אונטער דער ווירקונג פֿון אַ איבעראַשונג, און וועלכער, אויסגעצנדיג די אָפֿענע טיר שלאָגט זיך מיט דער דעה, צו טוט ער גוט אָדער שלעכט, ווינערט זיך, צו זאָל ער ווייטער געהן און בעקלערט זיך אַלעצשען מאָל. נאָך עטליכע מאָל פֿון טיפֿען טראַכטען, האָט ער אויסגעהויבען זיין רעכטער האַנד, אַ קנאַק-געטהון מיט צוויי פֿינגער און געזאָגט:

— באַמת!

און איז אַוועק.

די טיר פֿון דער תּפֿיסה האָט זיך פֿערמאָכט. גאַווען איז געבליבען אינוועניו.

II.

דאָס קריגס-געריכט.

די קריגס-געריכטען אין יענער צייט זענען געווען סערה אָדער וועני-גער ווילקירליכע.

דער פֿאַרווענדער פֿונ'ם קריגס-געריכט איז געווען דאָס אייגענטליכע קריגס-געריכט; ער האָט אויסגעקליבען די מיטגלידער, האָט קלאַסיפֿיצירט די אָרדנונג פֿון די מיליטער-רעגנען, ער האָט ענדליך איינגעפֿירט די אַרמ פֿון דער אָבשטימונג; מיט איהן וואָרט, ער איז געווען איין דערזעל-בער צייט סײַ דער הער, סײַ דער ריכטער.

סײַמורדען האָט בעשלאָסען, אז די בעראַטונגען פֿונ'ם קריגס-געריכט וועלען פֿאַרקויפען און דעמוועלבען אונטערשטען זאָל, וואו עס איז געווען די באַריקטערע און וואו עס האָט זיך איצט געפֿינען די וואַך. ער האָט געוואָלט אלץ פֿערקויצען, דעם וועג פֿון דער תּפֿיסה צום געריכט און פֿונ'ם געריכט

זו דער תלדה.

זו מיטאג אין לויט זמן בעפערהל אלץ צוגענרעמט געווארען זו דער זיצונג פונ'ם גער'יכט: דר' שטרויענע שטוהלען, א יעדלינג טיש, צוויי אג-געצונדע ליכטלעך און א בענקעל פאר'ן טיש.

די שטולען זענען געווען פאר די ריכטער, דאס בענקעל—פאר'ן בע-זולדיגמען. ביי בודע זענען פונ'ם טיש זענען געווען נאך אנדערע צוויי טאבורעטקעס, איינע פאר'ן קאמיסאר-אידריטאר און די צווייטע פאר'ן גע-ריכטס-שריבער, וועלכער איז געווען א קאפראל.

אויפ'ן טיש זענען געלעגען: א שטעקעלע פון רויטען וואקס, דער קופערנער שטעמפעל פון דער רעפובליק, צוויי מינטערס, ווייס פאפיר און צוויי אפגעדרוקטע אפטישען. ברייט פונגעדרעגעשפרייט, וועלכע האבען ענט-האלטען: איינער — דאס שטעלען אויסערן געזעץ, דער צווייטער — דעם דעקרט פונ'ם קאנווענט.

די מיטעלסטע שטול איז געווען אָנגעשפארט אויף א בידעל דריי-פארבינדע פעהנער. אין דער דאזיגער צייט פון שטרענגער פשטות האָט מען נישט שטארק איבערגעקליבען די דעקאראציעס און מען האָט נישט גע-ברויכט קיין סך צייט, כדי איבערצומאלען א וואך-שטוב אין א געדריכט-זאל.

די פרעזידענטען-שטול איז געשטאנען אנטקעגען די טיר פון דער תפיסה. דאס פובליקום זענען געווען די סאלראטען.

צוויי זשאנדארמען האָבען געהיט דאָס בענקעל, וואו עס האָט געלייגט זיצען דער בעשולדיגטער.

סימורדען איז געזעסען אויף דער מיטעלסטער שטול, האָבענדיג צו זיין רעכטער האַנד דעם קאפיטאן געשאן, דעם ערשטען ריכטער, און צו זיין לינקער דעם סערזשאנט ראדו, דעם צווייטען ריכטער.

זו מיטאג אין די זיצונג נאך נישט געווען אָפּען. א שטאפעט, ווע-מעס פערד עס האָט געהירושעט אין דרויסען, איז געשטאנען ביים טיש פון טריבונאל. סימורדען האָט געשריבען. און אָט וואָס ער האָט געשריבען:

„בורגער, מיטגלידער פון קאמיטעט פאר געזעלשאפטליכער רעטונג, לאנטענאק איז גענומען און געפאנגענשאפט. מאָרגען ווערט ער גיליאטינירט.“ ער האָט אויפגעזיכענט די דאטע און זיך אונטערגעשריבען, האָט צו-זאמענגעלענט די דעפעשע און אַ דערלאנגט דעם שטאפעט, וועלכער איז אָנגעפאָהרען.

ווי סימורדען האָט דאָס פערענדיגט, האָט ער געזאגט טיש אַ איינליי-הויבענער שטימע:

— עפענט די תפיסה.

די צוויי זשאנדארטען האָבען אויפגעמאכט דעם רינגעל און זענען
אָרם אַרײַן.

סימורדען האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ, פֿערלענט די הענד אויף דער
דוסט, אַ סאָק געטהון אויף די טיר און אויסגעשרייען:
— פֿיהרט אַרײַן דעם אַרעסטאַנט.

אונטער דער וועלכונג פֿון דער אָפּגעער טיר האָט נאָך געוויזען *
זענש צווישען די צוויי זשאנדארטען.

דאָס איז געווען גאָווען.

סימורדען האָט געשוידערט.

גאָווען! האָט ער אויסגערויפֿען.

און ער האָט צוגעגעבען:

— איך פֿאָדער דעם אַרעסטאַנט.

— איך בין דער אַרעסטאַנט, האָט געזאָגט גאָווען.

— דו?

— איך.

— און לאַנטענאַק?

— ער איז פֿרײַ.

— פֿרײַ!

— יאָ.

— ער איז אַנטלאָפֿען?

— ער איז אַנטלאָפֿען.

סימורדען האָט געשטאַמעלט מיט אַ ציטריגער שטימע:

— יאָ. אמת, דאָס איז זיין פאלאץ, ער ווילסט אלע אויסווענען, דאָס
עפֿענענעניש איז אפשר פֿערבונדען מיט אַ געהימען אויסגאַנג, איך האָב בעי-

ארפט וועגען דעם צו טראַכטען. ווייזט אויס, אז ער האָט געפֿינגען אַ טיר-
זעל צו אַנטלויפֿען, און ער האָט נישט נויטיג געהאַט קינעסס הילף.

— מען האָט איהם יאָ געהאַלפֿען, האָט געזאָגט גאָווען.

— צו אַנטלויפֿען?

— צו אַנטלויפֿען.

— ווער האָט איהם געהאַלפֿען?

— איך.

— דו חלומ'סט.

— איך בין אַרײַן אין דער תּפֿיסה, איך בין געווען אלעין מיטן
אַרעסטאַנט, איך האָב אויסגעטהון מיין מאַנטעל, איך האָב איהם אָנגעמהן
זיין פֿערשטעלט איהם דאָס פנים מיט דער קאָפּזעץ, ער איז אַרויסגעגאַנגען

אָנשטאָט מיר, און איך בין געבליבען אויף זיין אָרט. אָט בין איך.
עס איז געוואָרען שטיל. סימורדען האָט געשטאַמעלט:
— אַלואָ, פֿערדינסטו...

— דעם מױט, האט פֿערענדיגט גאָווען.
סימורדען איז געבליבען אונגעווענליך, ווי אַ מענש, וועמען עס האָט
אָרונער געמראָפֿען. עס האָט זיך געדאַכט, אז ער אָטעמט נישט מעהר.
גרויסע טראָפען שווייס זענען איהם אַרויס אויפֿן שטערן.
ער האָט פֿערשמאַרקט זיין שטימע און געזאָגט:
— ושאַנדארמען, ועצט-אויסק דעם בעשולדיגמען.
גאָווען האָט זיך אוועקגעוועצט אויפֿן בענקעל.
סימורדען וואָט ווייטער געזאָגט:

— ושאַנדארמען, ציהט-אַרויס אייערע שווערדען!
די דאָזיגע פֿאַרמילע האָט מען געברויכט, בשעת דעם בעשולדיגמען
האָט געדראָהט מױט-שמראָף.

די ושאַנדארמען האָבען אַרויסגעצויגען זיערע שווערדען.
סימורדענ'ס שטימע האָט בעקומען זיין פֿריהערדיגען קלאַנג.
— בעשולדיגמער, האָט ער געזאָגט, שטעלט איך אויף.
ער האָט שוין מעהר נישט געזאָגט צו גאָווען: „די“.

III.

די אָבשטימונג.

גאָווען האָט זיך אויפֿגעהויבען.
— ווי הייסט איהר? האָט געפֿרעגט סימורדען.
גאָווען האָט אָנגעקעמפֿערט:
— גאָווען.
סימורדען האָט ווייטער געפֿיהרט די אויספֿאַרשונג.
— ווער זענט איהר?
— איך בין דער הויפט-קאָמאַנדיר פֿון דער עקספֿעדיציאָנס-אַבטיילונג
פֿון די צפֿון-ברעגעס.
— זענט איהר אַ קרוב אָדער אַ פֿערבונדעטער פֿונ'ם אַנטלאָפֿענעם?
— איך בין זיין ברודער-אייניקעל.
— איהר קאָנט דעם דעקרעט פֿונ'ם קאָנווענט?
— איך זעה דעם אפֿיש אויף אייער טיש.
— וואָס האָט איהר צוזאָגען מכה דעם דאָזיגען דעקרעט?
— אַז איך האָב איהם אונטערגעשריבען, אַז איך האָב פֿעראַרענט

די איינפֿיהרונג און אז איך האָב געהאַסען מאַכען דעם דאָזיגען אַפֿיש, אינ-
 מער וועלען עס געפֿינט זיך מיין נאָמען.
 — וועהלט איך אַז אַ פֿאַרמירדיגער.
 — איך וועל מיך אַליין פֿאַרמירדיגען.
 — איהר האָט דאָס וואָרט.

סימורדען איז צוריק געוואָרען קאַלטבלוטטיג, נאָר זיין קאַלטבלוטטיגקייט
 איז איצט ווענגער עהנליך געווען צו דער רעהאָנקייט פֿון אַ מענטש, ווי צו
 דער שטאַרקייט פֿון אַ פֿעלדזשן.
 גאָווען איז געבליבען אַ רגע שטיל און ווי צוזאַמענגענומען זינען גע-
 דאַנקען.

סימורדען האָט ווייטער גערעדט:
 — וואָס האָט איהר צו זאָגען צו אייער פֿאַרמירדיגונג?
 גאָלדען האָט לאַנגזאַם אַיפֿגעהויבען דעם קאַפּ, קלענעם נישט אָנגעקוקט
 און געענטפֿערט:

— אָט וואָס: איין זאך האָט מיר געשמערט צו זעהן די צווייטע; איין
 נומע מאַט, וועלכע איך האָב געזעהן פֿון דער נאָהנט, האָט מיר פֿאַרשמעלט
 הונדערט פֿאַרברעכערישע מעשים; פֿון איין זייט אַ זאָן, פֿון דער צווייטער
 קינדער — דאָס אַלץ האָט זיך געשמעלט צווישען מיר און דער פֿליכט.
 איך האָב פֿאַרגעסען די אונטערגעצונדענע דערפֿאַר, די פֿאַרוויסטע פֿעלדער,
 די געשויטע געפֿאַנגענע, די געהרגעטע פֿאַרוואַנדעטע, די צושאַסענע פֿרויען,
 איך האָב פֿאַרגעסען אַן פֿראַנקרייך אַרויסגעגעבען ענגלאַנד; איך האָב פֿאַר-
 געלאָזען דעם גולד פֿונג'ס פֿאַטערלאַנד. איך בין שולדיג, רעדענדיג אזוי קומט
 אַזוי, אז איך רעד געגען מיר, איך רעד פֿאַר מיר, ווען דער שולדיגער
 אַנערקענט זיין שולד, ראַטעוועט ער די אַמיזיגע זאך, וואָס איז ווערט גע-
 ראַטעוועט צו ווערען — די עהרע.

— איז דאָס אַלץ — האָט געפֿאַרענט סימורדען — וואָס איהר האָט צו
 זאָגען פֿאַר אייער פֿאַרמירדיגונג?
 — איך גיב נאָך צו, דאָס זייענדיג דער הויפט-אַנפֿיהרער האָב איך
 בעדאַרפען צו זיין אַ ביישפּיל פֿאַר אנדערע און איצט איז אייער רעהאָנקייט
 זייענדיג אַ ריכטיגער דאַרפֿט איהר עס צו זיין.

- וואָס פֿאַר אַ ביישפּיל פֿאַדערט איהר?
- מיין טויט.
- איהר געפֿינט איהם פֿאַר ריכטיג?
- און נויטווענדיג.
- זעצט איך.

דער קאָמוסאַר—אוידיטאָר האָט זיך אויפגעשטעלט און געליעווען, ער-
שטענס וועגן דער פֿאַררונג, וועלכע האָט געשטעלט אויסער געווען
דעם געווענענעם טארקו דע לאַנטענאַק; צווייטענס, חעגן דעם דעקרט
פֿון קאָנווענט, וועלכער בעשטימט טויט-שמראָף; דעגן יעדן, ווער עס וועט
העלפֿען אנטלויפֿען א געפֿאַנגענעם. ער האָט פֿערענדיגט מיט די עטליכע
שורות, וועלכע זענען געווען אַבגעדרוקט אונטער דעם אַפֿיש פֿונעם דעקרט,
אַנזאָגענדיג פֿערבאָט, „צו געבען יעדער הילף“ דעם אונטען-בעצילענענען
שטאַטס-פֿערברעכער „אונטער טויט-שמראָף“ און אונטערגעשריבען: דער
הויפט-קאָמאַנדיר פֿון דער עקספּעדיציאָנס-אַבטיילונג.

איבערלעזענדיג דאָס, האָט זיך דער קאָמוסאַר-אוידיטאָר אוועקגעזעצט.
סימורדען האָט פֿערלענט די הענד אויף דער ברוסט און געזאָגט:
— בעשולדיגטער, זיט אויפֿמערקזאַם, פּובליקום, הערט, זעהט און
שוויגט, איהר האָט פֿאַר אייך דאָס געווען, איצט וועט פֿאַרקומען די אַב-
שטימונג. דער ארטיל וועט אַרויסגעזאָגט ווערען מיט אַ יינפֿאַכער מעהר-
הילף, יעדער ריכטער וועט זיך אַרויסזאָגען נאָך דער רייע זיין מינונג מיט
אַ הויכער שטימע, אין געגענווארט פֿונעם בעשולדיגטען, די גערעכטיקייט
האָט גאַרנישט וואָס צו פֿערהוילען.

סימורדען האָט ווייטער גערעדט:

— דאָס וואָרט געהערט דעם ערשטען ריכטער. רעדט, קאָפיטאַן געשאַן.
דער קאָפיטאַן געשאַן האָט אויסגעזעהן, ווי ער זעהט נישט קומענס,
נישט סימורדען, נישט גאָווען, זינע אַראָבגעלאָזטע אויגענלודער האָבען בע-
האלטען זינע אויבערזעצליכע אויגען, וועלכע זענען געווען געווענדיקע אויף
דעם אַפֿיש פֿונעם דעקרט און אַנקענדיג איהם, ווי מען קוקט אין אַ תּהום
האָט ער געזאָגט:

דאָס געווען איז פֿאַרמעל, אַריכטער איז מעהר אָדער וועניגער אַ מענטש;
ער איז נאָך ווייניגער ווי אַ מענטש! ווייל ער האָט קיין האַרץ נישט; ער איז
מעהר ווי אַ מענטש, ווייל ער האָט דעם גערעכטיקייטס-שווערד. אין יאָהר
414 פֿון דער גרינדונג פֿון רוים, האָט מאַנליוס פֿערמשפּט זיין זעהן צום טויט,
ווייל ער האָט אָהן זיין בעפֿעהל מנצח געווען דעם פֿלינד, די פֿערגוואַל-
מינטע דיסציפּלין האָט געפֿאַהרעט אַ שמראָף. דאָ איז געוואָרען פֿערגוואַל-
טיגט דאָס געווען; אין דאָס געווען איז העכער ווי די דיסציפּלין, צוליב
אַ רחמנות-געפֿיהל איז דאָס פֿאַטערלאַנד געשטעלט אין אַ סכּנה. דאָס רחמנות
קאָן אָנעהמען די גרויס פֿון אַ פֿערברעך. דער קאָמענדאַנט גאָווען האָט
אַרויסגעלאָזט לאַנטענאַק פֿון דער תּפיסה. גאָווען איז שולדיג איך שטויס

יאר טויט-שמראף.

— שרייבט, שרייבער — האָט געזאָגט סימורדען.
דער שרייבער האָט געשריבען: „קאָפּילאָן געשאַן: טויט“.
גאָווען האָט אױפֿגעהויבען זײַן שטימע:
— געשאַן, האָט ער געזאָגט, איהר האָט נום געשטימט און איך דאַנק
יך דערפֿאר.

סימורדען האָט ווייטער געזאָגט:

דאָס וואָרט געהערט דעם צווייטען ריכטער. רעדט, סערזשאַנט ראָדו.
ראָדו האָט זיך אױפֿגעהויבען, האָט זיך אױסגעדערעהט צו גאָווען און
זאָלענדיג גענומען דעם בעשולדיגטען. דערנאָך האָט ער אױסגערופֿען:

— אויב סײַ איז יאָ אױו, מאָ גיליאָטנירט מיך, ווייל איך שווער איך
יך נאָט און נוב איך מיין הייליגסט עהרענוואָרט, איך וואָלט געוואָלט מאָ
אַס, וואָס עס האָט געטהון מיין קאָמאָנדר. ווען איך האָב געזעהען דעם
אַזונגען מענטשען פֿון אַכציג יאָהר, וועלכער האָט זיך געוואָרפֿען אין פֿייער,
זכּרי צו ראַטעווען די דריי ווערנימער, האָב איך געזאָגט: מענטש, דו ביסט
העלד. און ווען איך ווער געוואָר דאָס מיין קאָמאָנדר האָט דאָס גערע-
זענעט דעם זקן פֿון אײַער גארנישע גיליאָטניע האָב איך צו אַרדע טייוועל
געזאָגט: מיין קאָמאָנדר, איהר בעדארפֿט צו זײַן מיין גענעראַל, און איהר
ענט דער אמת'ער מענטש, און איך, געהמט עס דער רוח, וואָלט איך גע-
זענען דעם קרייז פֿון הייליגען-ליידוויג, ווען עס וואָלט גאָך בײַ אונז גע-
וען הייליגע און ליידוויגס! וואָס, צו האַלט מען בײַ אונז אַזעט צו ווערען
זימיס? וואָס, אָס איז דער קאָמאָנדר גאָווען, וועלכער האָט אין משך פֿון
אײַער חרשים געקלאַפט די דאָזיגע אײַזען-ראַיאַליסטען, געראַטעוועט די רע-
יובליק מיט דער שווערד אין דער האַנד, האָט אזא נצחון בײַ דאָל, וואו
זען האָט בעדארפֿען נישט וועניג שכל און איהר, האָבענדיג אָס דעם מעני-
גען, ווילט איהר פֿון איהם פֿטור ווערען! און אַנשטאַט איהם צו מאַכען
יאר גענעראַל, ווילט איהר איהם איבערשניידען דעם האַל! און איך זאָג
זיך, אז עס געהמט אָן אַ חשק צו וואַרפֿען זיך אין וואַסער אַריין, און אז
זיהר אַריין, בירגער גאָווען, מיין קאָמאָנדר, ווען אַנשטאַט צו זײַן מיין גע-
עראַל, וואָלט געווען מיין קאָפּראַל, וואָלט איך איך געזאָגט, אז איהר האָט
אַר וואָס גערעדט שטותים.

דער אַרטער האָט נום געטהון ראַטעווענדיג די קינדער, און איהר
אַט נום געטהון, ראַטעווענדיג דעם אַרטען, און ווען מען גיליאָטנירט מעני-
גען פֿאר זייערע נומע מעשים, מאָ זאָל אַלץ געהן צום טייוועל און איך
זיס שוין מעהר נישט, אין וואָס עס האַנגעלע זיך.

נין, דאָס מוז אלץ זיין אַ חלום. איך פֿערשטעה נאָרנישט. דאָס הייסט,
 לויט אײך, האָט דער אלטער בעדאַרפֿען לאַזען לעבעדיג פֿערברענען די
 קינדער, און מײן קאָמענדאָנט האָט בעדאַרפֿען לאַזען אָבזעהאַקען דעם אל-
 טען דעם קאַפּ? נין, בעסער גיליאַטירט שוין מײך. נאָר בלויז זיך פֿאַר-
 שטעלען, אז די קינדער וואָלטען געקאָנט אומקומען, וואָלט געווען אַ שאַנד
 פֿאַרײן באַטאָליאַן פֿונײם רויטען-היטעל. האָט מען דען דאָס געוואָלט? צום
 טוועל, מײר ווערען שוין גאָר אינגאַנצען פֿערגרעכט! איך וועל זאָגען בקיצור,
 מײן מינונג, איך האָב נישט ליב אַ לאַנגע. וואו דער מענש ווערט אזוי
 פֿערנאַרט, אז ער ווייסט נישט וואָס ער האָט צו טהון. פֿאַרוואָס זיך לאַזען
 קוילען? אז מען זאָל אונז קוילען אונזער אָנפֿיהרער? נין, פֿאַן! נים אונז
 צוריק אונזער אָנפֿיהרער! איך מוז צוריק האָבען מײן אָנפֿיהרער. אומברענג-
 גען איהם אויף דער גיליאַטירט! נין, מײר ווילען דאָס אלץ נישט. עס איז
 אונטערגלייך.

און ראדו האָט זיך אוועקגעזעצט, זיין וואונד האָט זיך צוריק אויפֿ-
 געעפֿענט. דאָס בלוט, אויסרינגעדיג פֿון אונטער דעם באַנדאָזש האָט זיך
 געקעקעלט פֿון הינטערן אויער אין דער לענג פֿון האַלז.

סימורדען האָט זיך געווענדט צו ראדו:
 — איהר שטימט דערפֿאַר, אז מען זאָל דעם בעשולדיגטען בעפֿרייען?
 — איך שטיים דערפֿאַר—האָט געזאָגט ראדו,— אז מען זאָל איהם מאַ-
 כען פֿאַר אַנגעראַל.

— איך פֿרעג אײך, צו איהר שטימט דערפֿאַר, אז ער זאָל בעפֿרייט
 ווערען?

— איך שטיים דערפֿאַר, אז מען זאָל איהם ערקלערען פֿאַר דעם ערש-
 טען אין דער רעפּובליק.

— סערושאַנט ראדו, שטימט איהר דערפֿאַר, אז דער קאָמענדאַנט גאָ-
 ווען זאָל בעפֿרייט ווערען, יאָ אָדער נײן?

— איך שטיים דערפֿאַר, אז מען זאָל מײר אָנשטאַט איהם אַראָבהאַ-
 קען דעם קאַפּ.

— בעפֿרייאונג,—האָט געזאָגט סימורדען. שרייבט, שרייבער,
 דער שרייבער האָט געשריבען: „סערושאַנט ראדו בעפֿרייאונג.“

דערנאָך האָט דער שרייבער געזאָגט:
 — איין שטימע פֿאַר דעם טויט, איין שטימע פֿאַר דער בעפֿרייאונג.

צוטיילט די שטימען.
 איצט איז געקומען די ריזע אויף סימורדען צו שטימען.
 ער האָט זיך אויפֿגעהויבען, ער האָט אַראָבגענומען זיין הוט און גע-

לעגט אויפ'ן טיש.

זיין פנים האָט געהאט די פֿאַרב פֿון דער ערד.
ווען די אלץ, וועלכע האָבען זיך דאָ געפֿונען וואָלטען געלעגען אין
תּכּוּרִיכִים, וואָלט די שטילקייט נישט געווען טיפֿער.

סימורדען האָט געזאָגט מיט אַ ערנסטע, לאַנגזאַמע און פֿעסטע שטימע:
— בעשורד־גמטער גאָווען, דער פּראָצעס איז אויסגעהערט. אין נאָמען
פֿון דער רעפּובליק, פֿונ'ם קרוֹגס-געריכט, מיט דער מערהייט פֿון צוויי
שטימען געגען איינע...

ער האָט אָנגעהאקט, ווי ער וואָלט מיט זיך געקעמפֿט; האָט ער זיך
עווינגערט לפּנים דעם טויז? האָט ער זיך געווינגערט לפּנים דעם לעבען?
לע האָבען איינגעהאלטען דעם אָטעם:
— ...זענט איהר פֿעדרארטילט צום טויט.

זיין פנים האָט אויסגעדרוקט דעם פֿיין פֿון אַ אונגליקליכען נצחון. אַ
רעקליכער שטייבער האָט בעלויכטען זיין פנים.

עס איז געווען אזוי ווי אַ בליץ, וועלכער פֿערשווינדט שנעל. סימור-
דען איז צוריק געוואָרען פֿון מאַרמאָר, ער האָט זיך צוריקגעזעצט, אַרויפֿ-
געלעגט זיין הוט אויף זיין קאָפּ און צוגעגעבען:

— גאָווען, איהר וועט מאָרגען, ביים וונגן-אויפֿגאַנג, ווערען הינגעריכטעט.
גאָווען האָט זיך אויפֿגעשטעלט, האָט געגריסט און געזאָגט:
— איך דאַנק דאָס געריכט.

— פֿיהרט אוועק דעם פֿערימטשפטען, האָט סימורדען בעפֿוילען.
סימורדען האָט געמאַכט אַ צייכען, די טיר פֿונ'ם געפֿענגניס האָט זיך
ריק אויפֿגעפֿענט, גאָווען איז אַריין, די תּפֿיסה האָט זיך פֿערמאַכט. די
זיך ושאַנדארמען זענען געבליבען מיט גאַלע שווערדען ביי דער טיר אויף
די וואַך.

מען האָט אַרויסגעטראָגען ראַדו, וועלכער איז געפֿאלען אין חלשות.

IV,

די תּפֿיסה.

דער געריכטס-זאַל האָט זיך צוריק פֿערוואַנדעלט אין אַ וואַך-שטובּ;
פֿאַסטען האָט מען פֿערראַפֿעלט, אזוי ווי עס איז געווען אַ טאָג פֿריער;
זי צוויי זעלנער זענען געשטאַנען ביי דער טיר פֿון דער פֿערמאַכטער
סַה.

אַ קעגען האַלבער נאַכט איז אַ מענטש מיט אַ לאַממענע אין דער
ד אַרובֿגעגאַנגען די וואַך-שטובּ, האָט זיך געגעבען צו דערקענען און

געהמסן זיך אויפמאכען די תפיסה. דאס איז געווען סימורדען.
 ער איז אריין, און די מיר איז געבליבען האלב אפען הינטער איהם.
 די תפיסה איז געווען חושכ'דיג און שוויגענדיג. סימורדען האט א
 מירט געטהון אין דער דאזיקער פֿינסטערניש, אוועקגעשטעלט די לאמטערנע
 אויף דער ערד און געבליבען שטעהן. אינים שאמען האט מען געהערט א
 רעגעלמעסיג אָטעמען פֿון א שלאָפענדען מענשען. סימורדען האט זיך א
 פֿערטראכטער אהנגעהאַרט אין דעם דאזיקען שטילען גערויש.

טיף אין דער תפיסה איז געלעגען גאָווען אויף אַ בונטעל שטרוי
 זיין אָטעם האט מען דאָס געהערט. ער האט טיף געשלאָפען.
 סימורדען האט זיך דערנעהנטערט אויף די שפיץ פֿינגער, און געקוקט
 אויף גאָווען; אַ מומער, וועלכע קוקט אויף איהר אינגעשלאָפען זויג-קינד,
 וואָלט נישט געהאט קיין צארטערען און הארציגערען בליק. דערנאָך האט
 ער אנדערגעקניקט, שטיל אויפגעהויבען גאָווען'ס האַנד און צוגעדריקט אויף
 איהר זינע ליפען.

גאָווען האט געמאַכט אַ בעוועגונג. ער האט אויפגעשטעלט די אויגען
 מיט אַ פֿערשלאָפענע פֿערוואַנדערונג פֿון אַ פֿלוצלינגען אויפוועקען. די לאַט
 טערנע האט שוואַך בעלויכטען דעם קעלער. ער האט דערקענט סימורדען.

— א — האט ער געזאָגט — דאָס זענט איהר, רבי.

און ער האט צוגעגעבען:

— איך האָב געהלומט, אַז דער מייט האט מיר געקוישט די האַנד.
 סימורדען האט אַ ציטער געטהון, ווי עס טרעפט זיך אונז אַמאָל
 בשעת אַ כּוואַליע געדאַנקען פֿליסען פֿלוצלינג אַריין אין קאָפּ: מאַנלעסמאַל
 איז די דאָזיקע כּוואַליע אַזאַ הויכע און שטורמדיגע, אַז עס קומט אויס, אַז
 זי וויל פֿאַרלעצען די נשמה. פֿון דער מיפֿעניש פֿון גאָווען'ס האַרץ האט
 גאַרנישט געקאָנט אַרויס. ער האט נאָר געקאָנט זאָגען: גאָווען!

און בידע האָבען זיך אָנגעקוקט; סימורדען מיט אויגען פֿול מיט יע-
 נע פֿלאַמען, וועלכע ברענגען דורך די טרערען, גאָווען מיט זיין זיסען שמיי-
 קעל.

גאָווען האט זיך אָנגעשפּאַרט אויפֿין עלענבויגען און געזאָגט:

— דעם דאָזיקען שראַם, וואָס איך זעה אויף אַינער פֿנים, דאָס איז
 דער שניט מיט דעם שווערד, וואָס איהר האט בעקומען צוליב מיר. נעכטען
 נאָך זענט איהר אין מיטען קאַמף געשטאַנען נעבען מיר און צוליב מיר,
 ווען די השנחה וואָלט איך נישט געבראַכט צו מיין ווינגעל, וואו וואָלט איך
 היינט געווען? אינים הויש. ווען איך האָב דאָס בעוואוסטזיין פֿון פֿליכט,
 קומט דאָס פֿון איך. איך בין געבוירען געוואָרען אַ געבונדענער, די פֿאַר-

אורשילען זענען ווי שטרוק, איהר האט מיך פון זיי בעפרימט, איהר האט
מיך ערלויבט פריי צו וואקסען. דעם ניכטיג פערקרויפאלטען האט איהר
איינגעהויבט א געוויסען. אהן איך וואלט איך געוואקסען פערפלייבענדיג קליין,
איך עקוויסטיר א דאנק אייך. איך בין נאך געווען א פרייז, און איהר האט
מיך געמאכט פאר א בירגער; איך בין נאך געווען א בירגער, און איהר האט
מיך געמאכט פאר א דענקענדען מענשען; איהר האט מיך, אלס מענשען,
געמאכט פעהיג צום ערדישען לעבען און אלס נשמה, צום הימלישען לעבען.
א, מיין רב, איך דאנק אייך. איהר האט מיך בעשאפען.
סימורדען האט זיך אוועקגעזעצט אויפן שטרוי נעבען גאווען און
איהם געזאגט:

— איך בין געקומען עסען מיט אייך צוזאמען אבענד-ברויט.
גאווען האט אפגעבראכען א שטיקעל שווארצען ברויט און עס איהם
דערלאנגט. סימורדען האט גענומען א שטיקעל; דערנאך האט גאווען איהם
געגעבען די קרוג מיט וואסער.

— טרינק דער ערשטער, האט געזאגט סימורדען.
גאווען האט געטרונקען און איבערגעגעבען דעם קרוג סימורדען, וועל-
כער האט געטרונקען נאך איהם. גאווען האט נאך א שלינג געטהון.
סימורדען האט לאנג געטרונקען. בשעת דעם דאווען אפגענומען, האט
גאווען געגעסען און סימורדען געטרונקען, א סימן פון רעהיגקייט פון ערש-
טען און פון פליכער פון צווייטען.
א שרעקליכע, פרידליכע רעהיגקייט האט געהערשט אין דער תפוסה.
דידאווען צוויי מענשען האבען געשמעקט.
גאווען האט געזאגט:

עס גרייט זיך גרויסע געשעהענישען. דאס, וואס די רעוואלוציע
מאכט איצט, איז א סוד. הינטער דעם זיכטבארען ווערק געפינט זיך דאס
אונזיכטבארע ווערק; איינס פערשמעלט דאס צווייטע. דאס זיכטבארע ווערק
איז שרעקליך, דאס אונזיכטבארע איז ערהאבען. אין רער רגע איז פאר מיר
אלץ קלאר. מ'איז מאדנע און שעהן. מען האט זיך בעדארפען בעדינגען מיט
די מאטעריאלען פון דער פערגאנגענהייט, פון דאנען נעהמט זיך דאס דא-
זיגע אויסערגעווענהייט 93 יאהר. הינטער דעם בארפאריום בויט זיך די
צווייליאזיע.

יא, האט געענטפערט סימורדען. פון דער צייטווייליגקייט וועט ארויס-
קומען דאס ענדיגליכע. דאס ענדיגליכע דאס הייסט דאס דעכט און די
גלייכע פליכטען, פראפארציאנעלע און פראגרעסיווע שטייען, אפלינגאטרי-
שע מיליטער-פליכט, דאס גלייכשטעלען, בעזייטונג פון פרוילינגעס און

איבער אלע און אלע, דירטוינג גלייכע ליניע — דאס געזעץ, די אכסאליטיע רעפובליק.

— איך וואלט ליבשך געוואלט די אירעאלע רעפובליק, האט געזאגט גאָיווען.

ער האט איבערגעהאקט, דערנאך ווייטער גערעדט:
א, מיין רב, אין דעם אלעם, וואס איז די האט ערשט גערעדט, וואו וועט זיין דאס ארט פאר דער אויפגעפערונג, דעם קרבן, דער ענטזאנג-אין דעם הערליכען צוזאמענפאלעכטען פון סימפאטיען, זיבע ?
— די פערלערסט דורך אין די וואלקענס.
— און איהר — אין די אויסרעכנונגען.

סימורדענס שטרענגער שמויכלעך האט זיך אָבגעשמעלט אויף גאָווענען גלייך ווי ער וואלט געוואלט אויף אַרגע אָבהאלטען דאס שוועבן פון זיין נשמה.

— דאס איז אלץ פאָעזיע. גלויב נישט די פאָעטיען, יא, דאס ווארט איז מיר בעקאנט. גלויב נישט דאס וועהען פון ווינד, גלויב נישט די שטראהלען, גלויב נישט דעם רויזען-דופט, גלויב נישט די בלומען, גלויב נישט די שטערן.

— דאס אלץ מאכט נישט זאט.
— פון וואנען ווייסט איהר דער געדאנק איז איך א נאהרונג; און דענקען הייסט ערנעהרען זיך.

— דאס איז אלץ אכסאטראקציע. די רעפובליק דאס איז: צוויי מאָל צוויי איז פֿיער, ווען איך גיב יעדערען וואס איהם קומט...
— פֿלייבט איך נאָך צו געבען איהם דאס, וואס עס קומט איהם נישט, וואס מיינסטו דערמיט?

איך מיין דאס גרויסע אָבטרעטען פון יעדען רשופת אלעמען און פון אלעמען רשופת יעדען איינעם, און דאס איז דאס נאנצע סאָציאלע לעבען.
— אויסער דעם גענויען רעכט עקזיסטירט נאָרנישט.

— נין, עס עקזיסטירט אלץ.
— איך זעה נור דעם יושר.
— און איך קוק העכער, איך זעה עפעס, וואס שמעהט איבער דעם יושר.

— וואס איז עס אוינים ?
— די גלייכקייט.
גאָווען האט גערעדט ווייטער.
— מיין געדאנק איז: שטענדיג פאָרווערטס. אויב גאט וואלט געוואלט,

א דער מענטש וואָל געהן צוריק, וואָלט ער איהם געגעבען אַזאָיג הינטערין
פאַם, דאָס, וואָס פאַלט, ניט מוט דעם, וואָס קומט אויף. דאָס קנאַקען פֿון
אַנאַלטען בוים איז אַרויף צו אַנניען בוים. יעדעס יאָהר-הונדערט וועט
מאַכען זיין זאך, הינט אַ בורגערליכע מאָרגען—אַ מענשליכע, הינט די פֿראַ-
גע פֿון דעכט, מאָרגען—די פֿראַגע פֿון לויין.

סימורדען האָט געברומט:

— די געהט גיך.

— איך האָב אַ ביסעל וועניג צייט—האָט געענטפֿערט גאָווען מיט
אַ שמחלעך.

די טיר איז געווען אָפען. אַ מין גערויש האָט זיך געהערט פֿון דרוי-
סען. עס האָבען זיך געטאָנען די קלאַנגען פֿון אַ טרוממע, קאַלבען האָבען
געקלאַפט אָן דער ערד, און דאָן — גאַנץ נאָהענט פֿייע טורעם — האָט זיך
געמאַכט אַ בעוועגונג פֿון ברעטער און סלופעס מיט דומפֿע, איבערגעהאַקטע
קלעפֿ. ווי דאָס שלאָגען פֿון האַמערס.

סימורדען, אַ בליכער, האָט זיך צוגעהערט. גאָווען האָט גאַרנישט
געהערט.

זיין פֿער'חלומט'קייט איז געוואָרען אַלץ טיעפֿער. אַ שיין פֿון פֿרוי-
מאָרגען, וואָס ער האָט געהאַט אין זיינע אויגען, האָט געהאַלטען אין וואַק-
סען.

אַ געוויסע צייט איז אזוי פֿאַריבער. סימורדען האָט איהם געפֿרעגט:
— וועגען וואָס קלערסטו?

— וועגען דער צוקונפֿט—האָט געענטפֿערט גאָווען.

ער איז ווידער אַריין אין זיין חלום. סימורדען האָט זיך אויפֿגעהויבען
פֿון דעם שטרוי, אויף וועלכען זי זענען ביינע געזעסען. גאָווען האָט דאָס
זישט בעמערקט. סימורדען, אַרומגעהמענדיג מיט זיין בליק דעם פֿערטראַכ-
צען יונגען מענטש, האָט זיך לאַנגזאַם צוגערוקט צו דער טהור און אין
הויס. די תּפֿיסה האָט זיך פֿערמאַכט.

V.

און דאָך געהט-אויף די זון.

דער טאָג האָט זיך בעוועגט אויפֿן האַרזאָנט. און צוזאַמען מיטן טאָג
האָט זיך בעוועגט אַ מאָרגען זאך, אַזאָנבעיענערליכע, אַזאָנבענערליכע, אַז-
אונבעקאַנטע פֿאַר די פֿויגלען פֿון הימעל.

זי איז געמאַכט געוואָרען אין דער נאַכט. פֿון דער ווייטענס, אויפֿן
האַרזאָנט איז עס געווען אַ סילוועט, געמאַכט פֿון גראַדע האַרטע ליניעס.

גליק ווי א העברעאישער און א געוויסער היערעאגליק.
מען האט געפיהלט, אז ס'איז געמאכט געווארען דורך מענשען, אזוי
אז עס געווען מ'אום, לעכערליך און קלענ, און ס'איז געווען ווערט, אז
עס זאל געבראכט געווארען אהער פון גרויסע זשעניעס, אזוי אז עס געווען
גוואלדיג.

דער העסליכער בנין איז געווען — די גיליאטינע.
געגעניבער, פון דער צווייטער זייט פון דער נידערונג איז געשטאנען
אניאנדער אונגעווער—די טורג. אניאונגעווער פון שטיינער געגען אניאונג-
געווער פון האלץ. די טורג—דאס איז געווען די מאגארישע, די גיליאטינע
—די רעוואלוציע.

א טראנישע בעגענונג.
די טורג האט אויסגעזעהן ווי זי וואלט עקואטאטורט די גיליאטינע.
וואס איז עס אזוינס?

זי איז ארויס גליק ווי פון דער ערד. און ס'איז טאקע געווען אזוי.
פון דער פאטאלער ערד האט געשפראצט דער פיינסטערער בוים, פון
דער דאזיגער ערד, וואס איז געווען בעגאסען מיט אזוי פליעל שווינס אזוי,
פיל טרערען, אזוי פיל בלוט, איז ארויס אין א בעשטוממען טאג די דאזיגע
אונבעקאנטע, די דאזיגע נקמה-געהטערין, די דאזיגע גרויסמע מאשין, די
שווערד-טרעגערין, און דאס יאהר 98 האט געזאגט דער אלטער וועלט: דא
פון איך.

און די גיליאטינע האט געהאט דאס רעכט צו זאגען צום טורם: איך
פון דיין טאכטער.
און אין דער זעלבער צייט האט דער טורם געפיהלט, אז ער ווערט
דורך איהם געטויט.

די פיער טויזענד סאלדאטען פון דער קלוינער עקספעדיציאנס-ארמעע
זענען געווען אויסגעשטעלט אין א קאמפס-ארדנונג. זיי האבען ארומגערינג-
געלט די גיליאטינע פון דריי זייטען, פון דער פיערטער זייט האט געקוקט
די טורג.

דער טאג איז אויפגעגאנגען הינטער דער טורג און האט אנגעצויכלענט
די שווארצע מאסע פון דער פעסטונג, און אויף איהר שפיץ, אויפן שטוהל
פון טריבונאל, אונטער א פינגער פאנהען, א מענש, וואס איז געווען, אונ-
בעקאנט, מיט פערלענטע הענד.

דער דאזיגער מענש איז געווען סומורדען.

עד האָט געשווינגען. אלע האָבען געשווינגען. אַ פֿינסטערע ערוואַרטונג
האָט געקלעמט אלע פֿרוסטען. מען האָט געזעהן אויף רעד עסטראַדע דעם
תליון, וועלכער איז געגאנגען טהון און אהער. די וואַסקענדע קלאַרהייט פֿון
פֿריהמאָרגען האָט אויסגעפֿיהלט מיט ערהאבענקייט דעם הימל.

פֿליצלינג האָט מען דערהערט דעם פֿערטעמפטען קלאַנג פֿון די פֿוי-
קען, וואָס זענען בערעקט מיט קרעפֿ. דער טרויריגער דונער האָט זיך
רעדנעהנטערט; די רייהען האָבען זיך געעפֿענט, און אַ פֿראַצעסיע האָט זיך
גענומען צו בעוועגען צו דעם עשאַפֿאַט.

צום ערשט די שוואַרצע פֿויקען, דאָן אַנאָבטמילונג גרענאדירען מיט
אַראַבעלאַזטען געוועהר, דאָן זשאַנדארמען מיט פֿלויזע שווערען, דאָן דער
פֿערטשפֿטער—גאָווען.

גאָווען איז געגאנגען פֿריי. ער האָט נישט געהאַט קיין שטרוק נישט
ביי די הענד. נישט ביי די פֿיס. ער איז געווען אין אַ געוועהנליכען מוגדרן;
ער האָט געהאַט זיין שווערד.

הינטער איהם איז געגאנגען אַ צווייטע אָבטמילונג זשאַנדארמען.
גאָווען האָט נאָך געהאַט אויף זיין פֿנים יענע פֿערטראַכטע שטחה,
וועלכע האָט איהם בעלויכטען, ווען ער האָט געזאָגט צו סימורדען: איך
קלער ווענען דער צוקונפט. ס'איז נישטאָ קיין זאך, וואָס זאָל זיין אזוי אונ-
אויסשפּרעכליך שען, ווי דער דאָזיגער שטיכעל.

אַנקומענדיג אויפֿן טרויריגען אָרמ האָט ער זיין ערשטען פֿליק גע-
וואַרפֿען אויף דעם שפיץ פֿון טורעם. ער האָט געוואוסט, אז סימורדען וועט
האלטען פֿאַר זיין פֿליכט צו זיין אַנוועזענער ביי דער עקעקיציע. ער האָט
איהם געזוכט מיט זיינע אויגען, ער האָט איהם געפֿונען.

סימורדען איז געווען בלאַס און קאלט. די, וואָס זענען געווען געבען
איהם, האָבען נישט געהערט זיין אָמעס.

גאָווען איז אָנגעקומען צום עשאַפֿאַט. ער איז אַרויפֿגעשטיגען, ער
האָט אַראַבגענימען זיין שווערד און אָפֿגעגעבען איהר אַנאָפֿיצער, ער האָט
אויסגעטהון זיין האַלבוך און האָט איהם געגעבען דעם תליון.

ער האָט אויסגעזעהן ווי אַ ווייזאָן. מען קען זיך נישט פֿאַרשטעלען
קיין שענערע זאך. זיינע ברוינע האָר האָט געפֿלאַטערט אינ'ם ווינד. זיין
ווייסער האַרז האָט דערמאָהנט אָן אַ פֿרוי, זיין העלדיש און העריש אויג
האָט דערמאָהנט אָן אַ מלאך. ער איז געווען אויפֿן עשאַפֿאַט, אַ פֿערחלומי-
טער, אויך דער דאָזיגער אָרט איז אַ שפיץ... גאָווען איז געשטאנען אויף
איהם, הערליך אין רוחיג. די זון, אַרומגעהענדנדיג איהם, האָט געשאַפֿען
אַרום זיין קאָפּ אַנאָרעאַל.

דער תליון איז געקומען מיט א שטרוק אין דער האנד.
אין אָט אין דעם מאָמענט, ווען זי האָבען דערזעהען ווער קאָמיטאָן
ווי ער געהט מיט אזא ענטשלאַסענקייט אינטערין מעסער, האָבען די זעלע-
נער זיך סעהר נישט געקאנט איינהאלטען; דאָס האַרץ פֿון די מלחמה-לייט
האָט געפלאַצט. מען האָט געהערט די נואַלדיגע זאך: דאָס שילכצען פֿון
אַרמען... א געשרי האָט זיך אַיפֿגעהויבען: רחמנות! רחמנות! אַינגע-
ווענען געפאלען אויף די קניע, אַנדערע האָבען געוואָרפען זייערע ביקסען
אין געהויבען די הענד צום טורם, וואו ס'איז געשטאנען סימורדען. אלע
האָבען שטורמיש גערופֿען: רחמנות! רחמנות!—אין וואָלטען דאָס געהערט
לייבען, וואָלטען זיי געווען געריהרט אָדער דערשראָקען, ווייל די טרערען
פֿון זעלנער זענען שרעקליך.

דער תליון האָט זיך אָבגעשמעלט נישט וויסענדיג וואָס צו טהון.
דאן האָט אַ קורצע און שטילע שטימע, וואָס אלע האָבען אַהר דאָך
געהערט, אזוי שרעקליך איז זי געווען, געשריגען פֿון דער הייך פֿון טורעם:
— ערפֿיהלט דאָס געווען!

מען האָט דערקענט דעם אונברחטנותדיגען מאַן. סימורדען האָט גע-
זאגט זיין וואָרט. די אַרמען איז געוואָרען דערציטערט.
דער תליון האָט זיך סעהר נישט געוואַקעלט. ער האָט זיך דערנעהני-
טערט, האַלמענדיג זיין שטריק.
— וואָרט, האָט געזאָגט נאָווען.

ער האָט זיך געווענדט צו סימורדען, האָט איהם געמאכט מיט זיין—
דערוויילע פֿריער—האָנד אַ געזענונגס זשעסט, דאן האָט ער זיך געלאָזט
צונויפֿגינגען.

אז ער איז געווען געבונדען, האָט ער געזאָגט צום תליון:

— איך בעם אייך איבער, נאָך אַיין רגע.

און ער האָט אַיפֿגעשריהען:

— זאָל לעבען די רעפּובליקו מען האָט איהם געלענט אַיפֿין פּרעט.
דער שענער קאָפּ איז אַריין אין דעם נידערטרעכטיגען קאַלנער, דער תליון
האָט שטיל אַיפֿגעהויבען די האַר, נאָך האָט ער אַ דרוק געטהון אַיפֿין
אַפּאַראַט. דאָס דער דריי-עקונער חלף האָט זיך אָבגעריסען, האָט זיך גע-
נומען גליטשען קיין אונטען, ערשט לאַנגזאַם, דאן ניד, מען האָט דער-
הערט דעם שוידערליכען קלאַפּ...

אין דעם זעלבען מאָמענט האָט זיך דערהערט אַ צווייטער. אַיפֿין קלאַפּ
פֿון דער זאק, האָט געענטפּערט אַ שאַס פֿון פּיסטאָלעט. אין דעם מאָמענט,

ווען דער קאפ פון גאווען האט זיך אראפגעקליקעלט אינ'ם קויש, האט ס'י
מורדען זיך אריינגעשאמען א קויל אין הארץ, א שטראם פון בלוט אין ארום
פון זיין מויל, ער איז געפאלען א טויטער.
און דו דאוונגע צוויי נשמות, טראגישע שוועסטערס, זענען אויפגעפלו-
גען צוזאמען, דער שאטען פון דער איינער געמישט מיט דער קלארקייט
פון דער צווייטער.

צנדא.

